

PERSIAN HISTORICAL TEXTS

VOLUME V

UNIVERSITY OF TORONTO

THE TADHKIRATU'L-AWLIYÁ (SECOND PART) OF SHAYKH FARÍDU'D-DÍN'ATTÁR

EDITED BY
REYNOLD A. NICHOLSON

With the author's compliments.

PERSIAN HISTORICAL TEXTS, Vol. V.

FARĪDU'D-DĪN 'AṬṬĀR'S
TADHKIRATU 'L-AWLIYĀ
(PART II)

EDITED BY

REYNOLD A. NICHOLSON, M. A.

Attār

PART II OF

THE

TADHKIRATU 'L-AWLIYA

("MEMOIRS OF THE SAINTS")

OF

MUHAMMAD IBN IBRÁHÍM

FARÍDU'D-DÍN 'AṬṬĀR

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN, WITH PREFACE, INDICES
AND VARIANTS, AND A COMPARATIVE TABLE
SHOWING THE PARALLEL PASSAGES WHICH OCCUR
IN THE RISÁLATU 'L-QUSHAYRIYYA OF
ABU 'L-QÁSÍM AL-QUSHAYRÍ,

BY

REYNOLD A. NICHOLSON, M. A.

*Lecturer in Persian in the University of Cambridge, and
some time Fellow of Trinity College, Cambridge.*

LONDON:

46, Great Russell Street,
LUZAC & Co.

LEIDÉ:

LIBRAIRIE ET IMPRIMERIE
ci-devant
E. J. BRILL.

1907.

BP

189

'A

FA

1905

v. 2

711766

ERRATA AND ADDENDA.

PART I.

- P. 7, note 1. Delete the words, "which is the second work", etc. The work in question is the *Hálát u Sukhanán-i Shaykh Abú Sa'id*. It was published by Zhukovski in 1899.

PART II.

- P. 3, l. 6. For "Khawáṣṣ" read "Khawwáṣ".
- P. 3, note 1. Instead of "the text of the latter MS." read "the text of the Lahore lithograph".
- P. 13. An example of the rare verb *پرسیدن* occurs in Jámí's *Nafahát*, ed. by Nassau Lees, p. 219, l. 2.

PREFACE

BY THE EDITOR OF THE SERIES.

As I stated in the Preface to the last volume of my *Persian Historical Texts* (Part I of 'Awfi's *Lubábu l-Albáb*, 1906, p. 10), I intend to close this Series (at any rate for the present) with this fifth volume, containing the second half of Shaykh Faridu'd-Dín 'Aṭṭár's *Tadhkiratu 'l-Awliyá*, edited by my friend and colleague Mr. R. A. Nicholson. My chief reason for so doing is, as I remarked in the passage to which I have just referred, that the *Gibb Memorial Trust*, founded by the piety and endowed by the liberality of the late Mrs. Jane Gibb, is catholic enough to include in its scope, and wealthy enough to clothe in print, any work which could appropriately be included in this Series, of much more limited and modest scope, which I inaugurated six years ago by the publication of Dawlatsháh's *Memoirs of the Poets*. Financially the experiment cannot be regarded as a success: I suppose that the five volumes have cost about £ 750 to produce, out of which I doubt if one-tenth has been recovered. This is a matter of comparatively small importance, if they have served a useful purpose and furthered the studies which they were designed to promote; but it shews that at present Oriental letters cannot flourish in Europe without external support, such as, by the liberality of the late Mrs. Jane Gibb, is now assured to them, in so far as Arabic, Persian and Turkish are concerned.

In closing the Series, I desire to express my sincere thanks to all who have aided me in my enterprise, and especially to my collaborators, Mr. R. A. Nicholson and Mírzá Muḥammad; to other scholars such in Professor de Goeje, the late M. Platon Melioransky and the late Shaykh Ḥasan Tawfīq, who have helped me with individual obscure passages in the texts published; to the Libraries which have, with degrees of liberality varying from the unbounded complaisance of the India Office, the Royal Asiatic Society and the University of Leyden, and the wisely-conditioned generosity of Berlin, to the unaccommodating rigidity of the British Museum and the John Rylands Library at Manchester, contributed to the success of my project; and, last but not least, to Messrs. Brill of Leyden, to whose careful and artistic work the volumes owe so much in respect to form.

One word more as to Libraries. Those Libraries which refuse to lend their treasures, under proper safeguards, to responsible and accredited scholars, deprive those treasures of half their value. No effort should be spared by those who desire the diffusion of learning to bring all valuable manuscripts over which they have any control into the ultimate possession of such Libraries as those of the India Office, the Royal Asiatic Society and the Cambridge University Library which are willing to lend them under proper conditions. To guard against possible illiberal and obscurantist tendencies in the future, I would suggest that other possessors of rare manuscripts should bequeath them to the Library of their choice under some such terms as the following, which form part of my own testamentary dispositions: —

“I bequeath my collection of Oriental manuscripts to the “University Library of Cambridge on condition that the said “Library do consent and promise to render them freely “accessible in the Library to students of Oriental languages, “and to lend them outside the Library to properly accredited

“scholars, under such conditions and guarantees as may from time to time appear desirable. Should this condition not be accepted by the University Library, or should the rules of that Library be at any time so modified as to prevent or hinder the lending of its manuscripts to scholars outside the Library, these manuscripts shall revert to the Library of the University of Leyden in the Kingdom of Holland”.

Only by some such alternative bequest can the testator make his will effective, by appointing a reversionary legatee guardian of the virtue of that institution or individual which primarily benefits under his will. The method is not new: I learned it from the Library of Corpus Christi College, Cambridge, where, unhappily, it was employed in a diametrically opposite sense, and results in the manuscripts being placed under double locks, the keys of which are in different hands; though it is only fair to add that, in recent times at any rate, all that is possible has been done by the librarians to mitigate the severity of these regulations.

EDWARD G. BROWNE.

CAMBRIDGE, August 3, 1907. |

P R E F A C E.

Forty of the seventy-two biographies comprised in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* appeared in Part I of this edition, which was published two years ago. The present volume includes the remainder of the work, together with a Supplement or Appendix containing twenty-five additional biographies. Information as to the MSS. on which my edition of the *Tadhkira* is based will be found in the Preface to Part I (pp. 8–10) and need not be repeated here. What I have now to say regarding the constitution of the text applies exclusively to the Supplement, which is appended to some (but comparatively few) MSS. of the original work.

I have had the following texts at my disposal:

(1) A MS. belonging to the Berlin Royal Library, numbered 581 in Pertsch's *Verzeichniss der Persischen Handschriften*, where it is described at p. 549. I shall denote it by the abbreviation **K**.

This fine old MS. is dated Dhu 'l-Qa'da, 710 A.H. (April, 1311 A.D.). The copyist calls himself Maḥmúd b. Abi 'l-Qásim b. 'Isá(?) b. Ḥusayn b. Abi 'l-Qásim الكهرنابى al-'Atíqí.

(2) A MS. belonging to the India Office Library, numbered 1051 in Ethé's Catalogue, where it is described at p. 622. In referring to it I use the abbreviation **I**.

This is one of the six MSS. which have been collated for the present edition of the *Tadhkira* (see Preface to Part I, p. 9). It is dated 1091 A.H. = 1680 A.D. The Supplement, written in a small but fairly legible hand approximating to *Shikasta*, has been added by other copyists.

(3) The Lahore lithograph (1889), denoted by the abbreviation **H**.

(4) The Bombay edition (1321 A.H.), which agrees with **H.** almost word for word.

I have also consulted occasionally another Berlin MS. (numbered 582 in Pertsch's *Verzeichniss*), which contains an Appendix of 28 biographies and is dated 4th Ramaḍān, 1099 A.H. = 3rd July, 1688. This MS. I shall call **N.** The Bodleian MS. of 'Attār's *Kulliyāt* (N° 622 in Sachau and Ethé's Catalogue) was not readily available and I have made no use of it. It includes 23 additional biographies — one more than **K.**

The text of the Supplement as now printed is very different from that which I originally intended to publish. Before seeing the Berlin MS. (**K.**), I had transcribed the Supplement from the India Office MS. (**L.**), collated it with the Lahore edition (**H.**), and prepared a composite text which was considerably fuller than either of the two. This text, however, seemed to me unsatisfactory on several grounds and especially because it offered a modernised version wholly out of keeping with the archaic language and style of the ancient manuscripts from which my edition of the *Tadhkira* is derived. Accordingly, I asked the authorities of the Berlin Royal Library to lend the manuscript **K.** for a period of three months to the Cambridge University Library, so that I might have an opportunity of copying the Supplement, if necessary, and of forming an authentic and harmonious text. My expectations were not disappointed. I found in **K.** a text of the same period and character as the Leyden MS. (**L.**) and comprising, moreover, a large amount of matter that was wanting in **I.H.** The Supplement, as published in this volume, exhibits the text of **K.** with the corrections and emendations which have been indicated in the list of Variants ¹. I have incorporated all passages occurring in **I.** but not in **K.** ², and have also taken from **I.** the articles on Abú Sa'íd b. Abi

¹ The copyist of **K.** wrote $\dot{\text{و}}$ for و in certain cases (according to the rule observed in early Persian MSS), but the dots over this letter have been removed in almost every instance by a later hand. I have restored the original spelling.

² These passages are noted in the list of Variants, as well as those which occur in **K.** only. When a passage occurs in **K.I.** (but not in **H.**) or in **K.H.** (but not in **I.**), the omission has usually been left unnoticed.

'l-Khayr, Abu 'l-Faḍl Ḥasan, and Muḥammad Bāqir (pp. ۳۳۳ to ۳۴۴. *infra*), which **K.** omits ¹.

The arrangement of the articles in **K.** and **I.** is entirely dissimilar. **I.** gives them in the following order:

(1) Abu 'l-Ḥasan Khurqānī (2) Mimshād Dīnawarī (3) Ibrāhīm Khawāṣṣ (4) Abū Bakr Shiblī (5) Abū Saʿīd b. Abi 'l-Khayr (6) Abu 'l-ʿAbbās Qaṣṣāb (7) Abū ʿAlī Daqqāq (8) Abū Naṣr Sarrāj (9) Abu 'l-Faḍl Ḥasan (10) Abu 'l-Qāsim Naṣrābādī (11) Abū Ḥamza Baghdādī (12) Abū Bakr Ṭamastānī (13) Ibrāhīm Shaybānī (14) Abū ʿAmr Nujayd (15) Abu 'l-Ḥasan ʿAlī al-Šāʿigh (16) Abū Bakr Wāsiṭī (17) Abū Jaʿfar Khuldī (18) Abū ʿAlī Rūdbārī (19) Abu 'l-Ḥasan Ḥuṣrī (20) Abū Ishāq Shahryār Kāzarūnī (21) Abu 'l-ʿAbbās Sayyārī (22) Abu 'l-ʿAbbās Nahāwandī (23) Abū ʿAlī Thaqafī (24) Abū Bakr Ṣaydalānī (25) Muḥammad Bāqir.

Of these 25 articles **K.** leaves out Nos 5, 9, 12, and 25; but it should be remarked that N° 12 is virtually a replica of N° 24, which is the 9th article in **K.** On the other hand **K.** has one article, that on Abū ʿUthmān Maghribī, which is wanting in **I.**, though it is included in the Lahore and Bombay editions ². These contain an article on Abū ʿAmr Zajjājī, omitted by **KI.**, together with the same biographies of Abu 'l-Khayr Aqṭaʿ and ʿAbdullāh Rauʿadī (Turúghbadhī) which appear in the Leyden MS. of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* and are printed on pp. ۹۹—۱۰۲ of the present volume.

As regards the question whether the Supplement was composed by Farīdu'ddīn ʿAṭṭār himself or by some one else, we have scarcely any direct evidence. The title in **K.** (f. 259b) runs thus:

ذکر متاخران از مشایخ کبار رحمة الله عليهم اجمعین علی يد اضعف الخلائف واحقرم الراجی الی عفو الله تعالی وغفرانه محمود بن ابی القاسم بن عیسی (۲) بن حسین بن ابی القاسم الکوردی العتمعی.

¹ Both **K.** and **I.** have the article in Abū Ishāq Shahryār Kāzarūnī, but I have followed the text of the latter MS., which is very much fuller in this instance.

² The table of contents in **K.** (f. 259b) includes two articles (on Abū Ḥatīm Madanī and Abū Ḥamza-i Zayd) which are not to be found in the MS.; while another, purporting to give an account of Aḥmad Ḥawārī, is really devoted to Abu 'l-ʿAbbās Sayyārī.

Pertsch supposes that this Maḥmūd b. Abi 'l-Qásim may possibly be the author of the Supplement, but the words *على يد الخ* show clearly enough that he is only the copyist. Moreover, there is at least one case in which the author of the Supplement refers to an explanation already given by himself in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*: *و شرح این در بیش دانه ایم* (p. 186, 21; cf. Part I, p. 176, 5 sqq.)¹. On pp. 260, 19—261, 18 we find a long and very characteristic elucidation of Abú Ḥamza Baghdádí's saying, *رب العزرا* *ديدم جيرا*. The Supplement was written by a Sunní (cf. Part II, p. 173, 10 sqq.); and 'Aṭṭár was certainly a Sunní when he composed the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*: he exhorts the reader to be a pure Sunní (*سنسى باك*)². Both works, so far as I can judge, are identical in method and style. The fact that the Supplement was unknown to Ḥájjí Khalífa affords no adequate ground for suspecting its genuineness; nor would it be reasonable to dispute 'Aṭṭár's authorship because a definition of Šúfiism, which the *Tadhkira* (Part II, p. 130, 24) assigns to Abú 'Abdalláh b. Khaffif, appears in the Supplement (*ibid.*, p. 286, 9) under the name of Abú 'Alí Rúdbári. It is not unlikely, however, that the Supplement as 'Aṭṭár left it has undergone many changes in the course of time. New biographies may have been added and part of the original stock replaced or amplified by fresh materials. The extremely diverse arrangement and size of the articles in our MSS. and the varying disposition of their contents point in this direction. Fortunately we possess in **K**, a text of unique authority, which was written within a century of 'Aṭṭár's death and may probably be regarded as a faithful transcript of his work. Although in this ancient MS. the Supplement is entitled *ذکر متاخران از مشايخ كبار*, 'Biographies of the great Shaykhs of latter days', it contains the lives of several persons who died before 300 A. H., the earliest being Abú Ḥamza of Baghdád († 289 A. H.), while the most recent are Abu 'l-Ḥasan Khurqání († 425 A. H.), Abú Isháq Shahryár Kázarání († 426 A. H.), and Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr († 440 A. H.).

¹ Cf. also Part II, p. 211, 14 sqq.: *و معنى عمان است که در انا الحف*.
 حسین منصور شرح دادم.

² See Part I, 10, 24.

This second and final instalment of 'Aṭṭār's work is full of interest to students of Ṣūfism. Particular mention may be made of the excellent articles on Junayd (pp. ٥—١٣٩). Ḥusayn b. Maṣṣūr al-Ḥallāj (pp. ١٣٥—١٢٥), Shiblī (pp. ١٦.—١٨٧), and Abū 'Alī Daqqāq (pp. ١٨٧—٢٠١), but in my opinion the most remarkable of all is that on Abu 'l-Ḥasan Khurqānī pp. ٢٠١—٢٥٥),¹ which draws a complete picture of the Oriental pantheist, blasphemous and arrogant, but inspired by his visions of the Truth and often uttering them in language that is splendidly poetical and sublime. I regret that many sayings and anecdotes of the last-named Ṣūfī are extant in **K.** alone and require considerable emendation which it was not in my power to bestow². The memoir of Abū Sa'īd b. Abi 'l-Khayr is mainly an excerpt from the *Asrāru 'l-Tawḥīd fī Maqāmāti 'l-Shaykh Abī Sa'īd* composed by his descendant Muḥammad b. al-Munawwar b. Abī Sa'īd b. Abī Ṭāhīr b. Abī Sa'īd b. Abi 'l-Khayr, between 553 and 599 A.H., and published by Shukovski in 1899. This notice is wanting in **K.** as well as in the Lahore and Bombay lithographs, but occurs in **I.**, whence my text has been transcribed. **N.** offers a far more copious version, covering forty folios (263a to 303b). I have compared the text of **I.** with the corresponding passages in the *Asrāru 'l-Tawḥīd*, and have given references, together with notes of the principal variants, in the list printed below.

In the Preface to Part I. I called attention to the archaic language of the *Tadhkiratu 'l-Awliyā*, and I shall now set forth some of these peculiarities in greater detail.

(I) *Archaisms of spelling.*

(a) The Letters.

ا is used as a prosthetic vowel in ستنان, استناره, تترشی for اترشی, اشکال and اشکیل for اشكال, شتاب for اشتاب, سپاسسالار for اسفینسالار, ستنان for شتنان.

¹ The correct form of the *nisba* is Khurqānī, not Kharaqānī.

² The British Museum MS. Or. 249 (Rieu's *Persian Catalogue*, p. 342), a biography, dated 698 A.H., of the same Abu 'l-Ḥasan, is so defectively written as to be useless for purposes of collation.

ب is uniformly written for پ in the older MSS. It stands for و in *برزیدن* and *کجابه*; and *نباشتن* frequently occurs instead of *نوشتن*.

ت is often interchanged with ث, e.g., *غلطیدن* and *غلطیدن*, *تغاری* and *تغاری*, *تسو* and *تسو*. It is commonly omitted in the comparative and superlative after ت or د, e.g., *دوستتر*, *دوستتر*, *زشتتر*. We also find *هفتصد* for *هفتصد* and *هشتصد* for *هشتصد*.

چ and چ are not distinguished in the older MSS., which write چ throughout. چ takes the place of ز in *پانصد* for *پانصد* and *واجار* (*wáchar*) for *بازار*; and of ش in *هشصد* for *هشصد* and *کاجکی* (*káchki*) for *کاشکی*.

د is written د in Persian words when it is preceded by a vowel and not followed by another consonant in the same syllable.

ز replaces چ in *کزوه* and ش in *هزده* (for *هشده*).

ف is substituted for ب in *زبان* and for پ in *اسفسالار*.

گ and گ are not distinguished. گ is used for Arabic ج in *گزر* (for *جَزَر*, 'carrots') and *گزیت* (for *جَزِيَّة*, 'poll-tax').

ل takes the place of ر in *خلیظه*.

و for ب occurs in *اشتروانی*, *اشتروانی*, *خروار*, *سزوروانی*, *سرواز*, *سکوا*, *واز* (for *بازار*), *واجار* (for *باز*), *وا* (for *با*), *وا* (for *نوا*), *میزوانی*, *گرمابه*, *کوبین* (for *بام*), *وام* (for *باز*).

ی is frequently written for hamza: thus *جایی*, *جویی*, *گوییذ*, *اعرابیی*, *وادییی*; and hamza sometimes takes the place of ی, e.g., *نمای* for *نماء*, *گذائی* for *گذاء*, *جائمی* for *جاء*.

(b) Other peculiar spellings not included in the above list are *آی* for *آیی*, *ای* for *آیی* (2nd Person Singular of the Substantive Verb), *بنمائی* for *بنمائی*, *نوئی* for *نوئی*, *کئی* for *کئی*, *ماددئی* for *ماددئی*, *که ات* for *که ات*, *رسوایم* for *رسوایم*, *توام* for *توأم*, *بماند* for *نیمن*, *عیدچ چیز* for *هیچیز*, *آمده است* for *آمده است*, *چه ات* for *دوست*, *دوست* for *دوست*, *نیم من*.

اینک and آنچه often lose their final *s*, e.g., آنک and آنچه. Instead of که we find کبی and (rarely) کو, which is not a contraction of او, since it is used as a conjunction in the two instances which I have noted (II **193**, 20; **213**, 15). The analogous form جو for چه also occurs (II **155**, 1 and 5; **163**, 15). Examples of جبی will be found at I **3**, 23; **5**, 9, 10; **31**, 18; **51**, 12.

باز (for با and ب) is used as a preposition in nearly a dozen places, not only before the pronouns این, آن, and او, but also before nouns. See the alphabetical list *infra*.

(II) Archaic verbal forms.

Of these undoubtedly the most remarkable are three forms of the Past Conditional (see Preface to Part I, p. 6) which are unknown to the grammarians and have not, I think, been discovered in any other Persian work, viz. کردی for کردمانی, کردیبی for کردتانی, and کردیدی for کردتانی. There is no example of کردشانی, which might be expected to occur instead of کردندی. The 2nd Person Plural, کردتانی, is found only in a single passage of one MS., namely C., which at I **80**, 1 reads بودتی for بودتی. The forms in تی — are apparently wanting in C., but occur in nearly all the other MSS. which I have used¹; most frequently in L. My text supplies the following examples: I, **42**, 18, 19; **53**, 14; **59**, 5; **68**, 8; **72**, 14; **113**, 22; **116**, 15; **191**, 4; **217**, 1; **281**, 1; II, **14**, 19, 20; **81**, 1; **126**, 3 and 17. One would naturally suppose that کردتی was pronounced *kardati* (not *kardtī*), inasmuch as ت represents the pronominal suffix; but in one place (I **113**, 22) L. writes کردتی with *sukún* of the *dál*. Reference to some of the passages cited above will show that another form of the 2nd Person singular occasionally appears side by side with کردتی — I mean کردتی or کردیبی. These two variations are not uncommon in certain MSS. of ancient date (see, for instance, Prof. Browne's *Description of an old Persian Commentary on the Kur'án*, J. R. A. S. for 1894, p. 435, and my *Selected Poems from the Divāni Shamsi Tabriz*, p. 100, last line). Examples of the form in

¹ I., however, has none of these forms.

مانی — are so numerous ¹ that I need only mention a very few: I **26**, 5 (cf. the variants on p. **26**), **229**, 22, **269**, 13, **321**, 16. All these forms are generally confined to Conditional or Optative sentences. It is seldom that we meet with cases like ما اورا از بئر زمین که ما در شدمانی (BC. at I **23**, 18) and گفتند بشومی این درین زمین گیاه نروید (II **327**, 11), where the Imperfect Indicative might be substituted without prejudice to the sense.

Other Conditional forms deserving of notice are those for which کنندی کنندی کنندی stand as types: the 1st and 2nd Persons Plural, کنیدی and کنیدی, do not occur in this work. I may give a few references: I **93**, 2; **113**, 3; **161**, 6; **303**, 18; II **10**, 13, 21, 22; **88**, 7; **193**, 10, 11; **245**, 3; **251**, 19.

استی (3^d Pers. Singular) is not uncommon (*e. g.* I **61**, 6; **275**, 14; **383**, 16; II **61**, 13; **307**, 16); so امی (I **79**, 25). Pluperfects with the Conditional suffix appear at I **29**, 23; **213**, 19; II **166**, 5, 6; **174**, 22.

The 2nd Person Plural frequently in the Leyden MS. (L.) takes the ending یت — instead of ید —; see, *e. g.*, I **18**, 22, 23; **19**, 1; **39**, 3, 4; **61**, 8; **91**, 2; **91**, 21; **101**, 14—**102**, 1. Cf. Preface to Part I, p. 7.

می (می) is prefixed to the Perfect (II **193**, 6; **203**, 3; **261**, 11); to the Pluperfect (I **29**, 7; II **201**, 20); and to the Future Perfect (II **193**, 14). Several words may intervene between می and the verb (II **201**, 24; **229**, 18).

ب is often prefixed to the Infinitive and occasionally to the Perfect (II **223**, 13) and Future Perfect (II **249**, 18). We meet with many such forms as بنماند، بندم، بنه خواهم، بنه خواستمی.

ا is sometimes suffixed to the 2nd Person Singular of the Past and Aorist Tenses, *e. g.* نترسیا (C. at I **120**, 23); گفتیا (II **220**, 13); نگوییا (II **229**, 24).

The Pluperfect of بودن, which is not used in classical and modern Persian, occurs at I **200**, 6.

¹ Numerous, that is to say, in the MSS. which I have collated. L. has comparatively few examples, but in C. the 1st Person Plural of the Past Conditional *always*, I think, takes this irregular form.

(III). *Archaic, rare, and peculiar constructions.*

(a) The use of the particle *ب* in the Nominative case is mentioned by Shukovski in his Preface to the *Asrârû 'l-Taẓhîd*, p. 7, where several examples are quoted. Traces of the same usage exist in the Leyden MS. of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* but do not appear in my text, since I formerly regarded them as errors of the copyist. A single exception occurs at I 217, 17: نقلست که
مدتی احمد را آرزوی عبد الله مبارك می کرد. Although these readings are not supported by any other MS., it is probable that they are genuine. The following instances are the only ones that I can recall at present:

ویرا با من کار ندارم (L. at I 67, 5).
ویرا کشت سلطانیان خورده است (L. at I 180, 21).
ابلیس را با آن عه طاعت دید آنج دید (L. at I 250, 1).

(b) The oblique case in *را* is sometimes used after prepositions, e.g., از بیت چرا (I 69, 17), برای اللہرا (II 203, 22), از حیت تبرکرا (I 56, 6).

(c) The pronouns *ما* and *شما* are followed by verbs in the Singular number (I 79, 25; 80, 1; 191, 4; II 246, 16), and *آنک* by a verb in the Plural (I 20, 21, 22). Double pronouns occur, e.g., و نیزش از آن بس خبر وی نیافتم (I 21, 12). An unusual inversion is seen in the sentence از برای آنکس که بر منبر آمدیم (I 299, 8) for حاضر نیست ای آنکس که از برای او بر منبر الخ. Cf. I 51, 22). The contraction *جت* for *چه است* has already been mentioned: it occurs in the phrase خواه جت آرزو است (I 58, 20), 'Ask what you please'. The plurals of *این* and *آن* are always, I think, *اینها* and *آنها*, not *اینان* and *آنان*.

(d) The Comparative termination *تر* is added to nouns, e.g., فریضه تر (II 196, 6). There is a striking illustration of this usage in a ghazal by Jalálu'ddín Rúmí, beginning:

عشق جانست و عشق تو جانتر * لطف درمان و از تو درمانتر
کافر بیای زلف کافر تو * گشته ز ایمان جمله ایمانتر

(e) Three instances occur of an archaic construction, which has hitherto been considered peculiar to poetry of an early epoch (Firdawsī, Anwarī, and Saʿdī). Salemann and Shukovski (*Persische Grammatik*, p. 58) give among other examples:

الْقَصْدَ بَارِ كَشْتَمَ وَ آمَدَ خَانَهُ زَوْدَ

‘In short, I turned back and came quickly home’.

كُلَّ دِيدِمٍ وَ مَسْتَشَدَّ بِيوْتِي

‘I saw the Rose and was intoxicated by the scent’.

Similarly we find in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*:

بَرَدْنَدَ وَ رَفَتَ (II 37, 13), ‘they carried (it) off and departed’.

اَتْحَابَ دَرِ بِيَسْتَنَدَ وَ نَفَتَ (II 161, 22), ‘the disciples shut the door and said’.

دَرِ آمَدْنَدَ وَ كَفَتَ (II 181, 22), ‘they came in and said’.

Taking into account the age and authority of the MSS. (L. and K.) in which these readings are found, I am not disposed to admit that emendation is necessary.

(f) Prepositions are occasionally placed after their nouns, e.g. بِنَن تَو دَرَسْت (II 246, 10); بِلَوَحِ دَرَسْت (II 249, 2). They are now and then omitted, e.g. دَرِ اَتَجَا بُوذَ (I 107, 9); جَوْنِ بَارِ خَانَهُ شَدَّ (II 18, 20).

(g) *كَشَكِي* followed by *كِه* occurs at I 161, 6 and 241, 5. I have noted several examples of *اَكْرَ سَه* or *وَ اَكْرَ سَه* in the sense of ‘although’: e.g., I 31, 14; 134, 4; 272, 8; II 165, 4; 255, 9.

The following list of archaic and rare words or phrases includes many which scarcely deserve either of these epithets, but in drawing it up I have been influenced by the consideration that it may some day be of service to the author of a scientific Persian lexicon in which the usage of every word will be illustrated by examples cited from trustworthy texts.

آبِ نِيَاذَ (I 282, 19), ‘of aqueous nature’.

اِبْاَحْنِي (I 123, 1), ‘one who permits every kind of licence’, ‘antinomian’.

- آتشی for تری (P. at I 41, 10).
 آتش رنگه (I 282, 19), 'of fiery complexion'.
 آذینه for Arabic جَمْعَةٌ (I 31, 23; II 169, 9; 200, 18; 253, 1, *et passim*).
 آراستگی (I 30, 7), 'being well equipped', 'preparedness'.
 آرزو کردن, 'to excite desire' (I 109, 8; 134, 3; 149, 22; 218, 19; II 156, 22; 256, 11).
 آس کردن (I 253, 11), 'to grind'.
 آستا for استاذ (II 319, 2); a doubtful reading.
 استذ used adjectivally (I 190, 1).
 استنلی (I 247, 7), 'supinus'. Cf. ستان.
 آستر (I 217, 5), 'dining'.
 آسنه (I 23, 21, 24), 'a date-stone'.
 استوار داشتن (I 32, 5; 106, 2), 'to have faith in'.
 استفسار for سپهرسالار (P. at I 6, 22; II 215, 25).
 آسود for آسوده (II 179, 23).
 آشتاب for شتاب (I 221, 14).
 آشتودار (I 196, 10), 'camel-load'.
 آشتروانی (I 16, 13), 'the herding of camels'.
 آشتی (I 50, 23; 107, 17) 'peace'.
 آشکاری for آشکار (II 241, 22).
 آشکل for شکل (I 290, 15, note).
 آشکیل for شکل (L. at I 290, 15), 'hobble', 'shackle'.
 آشن (II 192, 20 and 21), 'alkali' used for washing clothes.
 آشوب (II 291, 18), 'disturbance'.
 آغشتن (I 87, 14; II 330, 8), 'to moisten', 'to wet'.
 آغسوس (I 98, 12), 'mockery'.
 آگاه‌نیدن (I 147, 17), 'to inform'.
 آگندن (I 172, 19), 'to stop up'.
 آمادن (I 101, 13; 299, 13), 'to make ready'.
 آملس (I 290, 11), 'tumour'.
 آمرزس (I 79, 22), 'forgiveness'.
 آمرزس (I 249, 10), 'hodiernus'.
 آموختن with accusative and در (I 29, 17, 18; 88, 22; 213, 2).
 آموزانیدن (I 209, 24), 'to teach' with accusative and در.

- آمیختگی (C. at I **81**, 18), 'impurity'.
 آمیزش (II **329**, 15), 'intercourse'.
 انباز (I **91**, 24), 'copartner' = Arabic شريك.
 انباشتن (I **140**, 19), 'to fill'.
 انبر (I **323**, 21), 'piners used by a blacksmith'.
 انبوه (II **193**, 15; **212**, 19), 'crowd' of people; 'full blast' of wind.
 انبوهی (I **27**, 19), 'multitude'.
 اندکمی (I **256**, 9; **296**, 13), 'a few'.
 اندودن (I **217**, 13), 'to plaster'.
 انگاشتن (I **177**, 16, 20; **246**, 16; **249**, 3), 'to think'.
 انگشترین (I **119**, 24), 'a ring'.
 انگشت نمایی (I **193**, 2; **236**, 18), 'famous' = the Arabic مُشَارٌ اَلْبَيَّةُ.
 انگیزانیدن (I **209**, 23; II **78**, 11), 'to raise', 'to rouse'.
 آوارده (I **290**, 5), 'dismayed'. [The true reading, however, is probably آوازده].
 اوام for وام, 'debt' (I **255**, 13).
 اوام‌دار (I **50**, 18), 'debtor'.
 آوردید (II **248**, 19), 'agitation'.
 اوغندان for افتادن (I **46**, 5; **88**, 10; **116**, 11, and often).
 اوئیا used as a singular noun = 'saint' (II **311**, 12). Cf. the Turkish *evliyâ*.
 اومیذ for امیذ (I **103**, 9; **281**, 6, 7; II **215**, 13).
 آویزیندن (I **92**, 1), 'to attach'.
 آویزش (I **189**, 19), 'attachment'.
 ایزار for ازار (I **63**, 23; II **129**, 15; **205**, 7 sqq.).
 ایزارایی (I **217**, 6; II **59**, 11), 'trousers'.
 ایستادگی (I **155**, 11), apparently meaning 'stiffness'. The word has its literal sense 'standing' at II **191**, 8 and 9.
 بابزن (I **315**, 13), 'spit'.
 بادبیزن (I **283**, 21), 'fan'.
 بادبجان (II **252**, 9, 11, 14), 'tomato'.
 بادید for پدید (II **168**, 12; **229**, 14).
 بار خدای (I **53**, 12; **59**, 3, *et passim*), 'God Almighty'.
 بارکشی (I **266**, 17), 'endurance of burdens'.

- بارزنده 'pomp', 'pageantry' (I 39, 3); 'boasting' (I 117, 12).
 باز *preposition* (I 11, 14; 13, 20; 25, 8; 51, 20, 21; 88, 6; 141, 20; 151, 6; 323, 10; C. at II 15, 7; C. at II 61, 1).
- باز خواست (I 89, 14), 'quest'.
 باز داشتن *intransitive verb* (I 110, 9; 150, 16).
 باز دید for پدید (II 333, 10).
 باز دیدار for پدید (P. at I 19, 18 and 90, 6).
 باز گشت (I 272, 18), 'refuge'.
 با ساخت for با سنگ (L. at I 170, 22), but this form is very doubtful.
- باشیدن for بوذن (I 91, 22; C. at II 115, 7 and 127, 8, 11).
 بافندگی (II 112, 11), 'the trade of a weaver'.
 باقی The phrase در باقی کردن, 'to give over', 'to put aside', occurs at I 121, 19 and 267, 20; so در باقی شدن (II 17, 2).
- بالیدن (I 310, 23; II 117, 8), 'to grow'.
 باورداشت (I 218, 5), 'belief'.
 بایستن *used personally* (I 61, 22; 62, 1).
 برخ (II 252, 3), 'a small piece', 'an atom'.
 برخوردار (I 250, 10), 'sensual'.
 برخورداری (I 37, 18), 'felicity'.
 بردآبرد (II 251, 11) 'begone'. This, not بُردآبرد, seems to be the correct reading. See Vullers under بُرد.
- برزیدن for ورزیدن (II 227, 24).
 برسیدن (I 173, 22; 239, 12; II 191, 23; 207, 6; 329, 2), 'to come to an end', 'to cease'. No other examples of this verb are known to me. In the passages cited above it is impossible, I think, to regard برسیدن as belonging to رسیدن.
- برومند (I 89, 10), 'prosperous', 'fortunate'.
 بزرگ *used adverbially* = 'very' (II 90, 7).
 بزرگ داشت (I 191, 25), 'holding in respect'.
 بس کردن (I 234, 7), 'to make an end', 'to cease'.

- بسنده (I 170, 20; II 76, 13; 170, 11), 'sufficient'. Cf. بسنده.
- بسنده کردن followed by ب or بر, 'to be satisfied with' (I 116, 7; 220, 7; II 60, 6 and 24; 99, 1 and 2).
- بسیار thus pointed occurs frequently in K.
- بسیار خواب (I 21, 19), 'sleeping much'.
- بلارک (I 179, 9), 'sword'.
- بو الحسنو for ابو الحسن (II 211, 25).
- بوته (I 174, 7; II 34, 10), 'crucible'.
- بود (II 273, 23, and elsewhere), 'being'.
- بوریاپاره synonymous with حصیر, 'a vein in the eye' (I. at I 63, 13).
- بوک for بوک که, 'maybe', 'perhaps' (I 63, 22).
- بی برگی (I 313, 20), 'indigence'.
- بیزار followed by از, 'quit of', 'clear of' (I 5, 19; 43, 23; 207, 7, and often).
- بیمارپرسی (I 70, 25), 'visiting a sick person to inquire how he is'.
- بیمزک (I 49, 13), 'afraid', 'timorous'.
- بی نهایتی (I 175, 9), 'infinity'.
- بی نوائی (I 313, 21), 'poverty'.

[پ is not distinguished from ب in most MSS.]

- پاره دوختن 'to stitch', followed by an accusative (I 105, 17).
- پاره دوزی (I 182, 12, 15), 'clothes-mending'.
- پاکباز (I 288, 5; II 135, 6), 'one who loves God disinterestedly'.
- پالودن (II 31, 10), 'to purify'.
- پالیزبانی (P. at I 90, 7), 'the trade of a gardener'.
- پالیزبائی (C. at I 90, 7) = پالیزبانی.
- پاتجده for پانزده (I 245, 10; II 86, 7).
- پای افزار (II 169, 12; 187, 19), 'shoes'.
- پای مزد (I 49, 21; 50, 3), 'remuneration for making a journey'.
- پایندان (I 55, 13), 'surety'. See note *ad loc.*
- پنک (I 139, 7; 323, 22), 'hammer'.
- پدروذ (I 107, 13), 'farewell'.

- پُرآپر (II 41, 3), 'brimful'.
 پُرسنار (I 302, 12), 'servant'.
 پُرواز (I 156, 12), 'flight'.
 پُستان 'breast' of a woman, thus pointed in **K.** at II 252, 10.
 پسند = پسندید (I 80, 19; 177, 20).
 پسندگار, 'satisfied' (II 105, 16). This reading seems preferable to پسند کار.
- پشماند (C. at II 56, 15), 'a cushion for the back of a beast of burden'.
 پشولیدن (II 168, 7; 191, 15), 'to trouble', 'to disorder'.
 پشیز (I 207, 18), 'counterfeit' of coin.
 پف کردن (I 65, 19; 77, 25; 97, 6), 'to puff'.
 پلاس دار (II 242, 16), 'one who wears a woollen garment', 'a Šúfi'.
 پله (I 185, 2), 'the scale of a balance'.
 پلیذ (I 145, 20; 189, 11), 'unclean'.
 پنداشت (II 267, 9 *sqq.*, and elsewhere), 'fancy', 'conceit'.
 پن (I 273, 25), 'wide'.
 پینا (I 178, 22), 'width'.
 پوشش (II 271, 15), 'veil'.
 پیچ (C. at I 114, 2) = پارۀ دوک, 'a piece of spun thread'.
 پیروزی (II 29, 24), 'victory'.
 پیشوا (I 56, 3), 'a spiritual guide'.
- تاب for تابه (II 190, 19).
 تباعه (II 293, 19, 22), 'a dish composed of eggs, etc.'
 ترسگار (I 125, 1; 192, 24), 'God-fearing'.
 ترسگاری (I 315, 1), 'fear of God'.
 تره (I 323, 17), 'green herbs'.
 ترینهوا (II 338, 21), 'a mess of bread, vinegar, herbs, etc.'
 تشنه used as a noun (I 249, 19; 296, 8).
 تعبیه (I 30, 25), apparently = آمیخته. So تعبیه کردن, 'to encase', 'to deposit and arrange' one thing in another. (I 229, 24).
 تغاری (CP. at I 44, 7), 'vessel', 'tub'.
 تفسیذ (I 323, 22), 'red-hot'. **BI.** have تفسیذ.

- تن. At I **120**, 23, if the reading is sound, *یا تن* seems to be used in the sense of *یا فلان*.
 تنگنای (I **145**, 8), 'narrow place'.
 تنها. بتنیا, 'alone', 'by one's self', occurs at I **215**, 22.
 تنی. نانِ تنی, 'dry bread' (I **106**, 6).
 نویره (I **146**, 18), 'bag'.
 توبه کار (II **303**, 20), 'penitent'.

جاءگیر (II **305**, 16). I am uncertain as to the meaning of the word in this passage, but the sense may be: 'Whatever you give to a beggar, it is (like) an estate conferred on him'.

- جداگانه (I **3**, 14; **9**, 23; **136**, 24), 'separately'.
 جلاجلزن (C. at II **144**, 12), 'a cymbalist'.
 جنبندہ (I **99**, 1), 'insect'.

[چ is not distinguished from ج in most MSS.]

- چشم زخم (I **262**, 19; II **71**, 20; **230**, 9; **233**, 11), 'moment'.
 چگونگی (I **175**, 3), 'quality'.
 چو for چه (II **155**, 1 and 5; **163**, 15).
 چوب پاره (II **136**, 24 seq.), apparently meaning 'scaffold'.
 چیره = تدر, 'able' (I **211**, 14, note; II **105**, 12).

- حرمت داشتن (I **153**, 10; **215**, 22, etc.), 'respect'.
 حرونی (I **156**, 22), 'disobedience'.
 حمائی (C. at I **95**, 18), 'fever-stricken'.
 حویچ (I **51**, 15), 'herbs' used for seasoning.

خار for خوار in compounds. شکم خار (LCL. at II **57**, 20), 'glutton'.

- خاکدان (I **100**, 5), 'dunghill'.
 خاک روبه (II **327**, 15), 'rubbish', 'sweepings'.
 خاویذن (II **209**, 10), 'to chew'. خائیذن occurs in the same sense (II **90**, 24).
 خبث خانه = مبرز (I **58**, 4).

- خبردار (II 251, 15), 'possessed of knowledge'.
 خجل زده (I 51, 19), 'overcome with shame'.
 خداوندگار (I 51, 18), 'the Lord'.
 خر used collectively (II 242, 17).
 خراس (I 254, 11), 'a large mill'.
 خرد شناسی (I 26, 9), 'acuteness'.
 خرماستان (II 154, 24), 'a plantation of palm-trees'.
 خرمن جاہ (I 291, 17), 'granary'.
 خشم گن (I 326, 5), 'angry'.
 خفتن. The stem خفت is used in the Imperative, Aorist, and Present (I 20, 18; 46, 12; 48, 18; 146, 11).
 خلیدن (I 12, 15), 'to prick'.
 خلیفه for خریطه (P. at I 257, 5). Cf. Vullers under خلیتہ.
 خوابانیدن (II 117, 11), 'to make a camel kneel down' = Arabic أُنَاخ.
 خوار and خوار. The following compounds may be noted: بسیار خوار (I 21, 19); پیر خوار (I. at I 250, 10); ذات خوار, صفات خوار, and صورت خوار (II 273, 11); رباخوار, 'usurer' (I 50, 14); روزی خوار (I 248, 8); and مردم خوار (I 296, 2).
 خواست noun (I 71, 4; 99, 14, and elsewhere).
 خواستن. A peculiar use of this verb occurs at I 120, 21: خواستم تا اندک تغیری در من بدید آید, 'I was on the point of showing a little discomposure'; where خواستم تا is perhaps a translation of the Arabic كِدْتُ أَنْ.
 خورد verbal noun, 'eating' (I 259, 3; II 124, 2).
 خوره (I 150, 23; II 149, 20), 'leprosy', 'gangrene'.
 خوش آمد (I 4, 1; 221, 21), 'pleasure'.
 خویشاوند (I 226, 9), 'kinsman'. خویش in the same sense (II 293, 17, 19).
 خویشتن سنائی (I 318, 6), 'self-praise',
 خیره (I 87, 23), 'amazed'.
 خیو (I 136, 19), 'saliva'.
 دان و دیم used as noun (II 224, 10). So دان و دیم (II 236, 20).

- داد و ستد (II 226, 12), 'give-and-take'.
 دانست *used as noun* (II 270, 3).
 دانستن = توانستن (I 152, 4; C. at I 161, 6; II 219, 1).
 درانیدن (I 302, 17), 'to tear'.
 در بایست *noun* (I 51, 5).
 درخشیدن (II 26, 7), 'to shine'.
 درخواست *noun* (I 71, 4; II 94, 13).
 دردگینی (II 6, 10), 'mournfulness'.
 درفش زدن (I 183, 20), 'to stitch'.
 درفشیدن (I 286, 24; II 46, 19), 'to shine'.
 دروگری (I 90, 7), 'carpentry'.
 در یافت *noun* (II 277, 12).
 دست آموز (II 336, 12), 'docile', 'submissive'.
 دست داشتن, 'to abstain', 'to desist', is frequently construed with the *idāfat*: e.g. دست بداشتن عمل, 'to abstain from action' (I 83, 2); زهد دست داشتن دنیا است, 'asceticism consists in abstaining from the world' (II 60, 14).
 دستمال (II 161, 8, 10), 'handkerchief'.
 دشخوار = دشوار (II 138, 7).
 دشمن گام (II 58, 16), 'miserable'.
 دمه (II 326, 20), 'a blast of wind and snow'.
 دنیادوست (I 41, 12), 'a world-lover'.
 دنیادوستی (I 82, 4), 'love of the world'.
 دُراج (I 11, 13), 'mantle'.
 دواندباز (II 339, 6), 'one who plays at dice', 'swindler'.
 دو تار (II 305, 24), 'two-curl'd'.
 دید *noun* (I 86, 22; 337, 7; II 35, 1, etc.).
 دیدک for دیدن, 'eye' (CM. at I 172, 10). دیدگان, 'eyes' occurs at I 285, 9.
 دیگینه (M. at I 249, 8 and 10), 'hesternus'.
 دینه (I 249, 8 and 10), 'hesternus'.
 دیوانه سنان (II 172, 3), 'mad-house'.
 راه آورد (I 328, 1), 'gift brought from a journey'.
 راه گذر (I 246, 13; 338, 4), 'passage', 'route'.

- رستخیز (I **91**, 14), 'tumult'.
 زفت و روت (II **335**, 20), 'sweeping'.
 رگو (I **60**, 1; **189**, 11), 'a cloth', 'a rag'.
 رنج کش (II **81**, 21), 'suffering vexation'.
 رهبان (II **12**, 21, note; **127**, 15; **167**, 15), 'monk', 'ascetic'.
 رهوار (I **36**, 14), 'going smoothly' of a horse.
 رهی (I **173**, 6), 'slave'.
 روا (II **238**, 8), 'going', 'stirring' of a market.
 روانی (I **221**, 21 sq.), apparently = 'power of walking'.
 روزی ده (I **218**, 8), 'giver of daily bread'.
 زبان زن (I **303**, 1), 'darting tongues of flame', *epithet of Hell*.
 زدن (I **139**, 8), 'to polish'.
 زدن for زبان (I **45**, 19, 20; **48**, 23; **50**, 12, *et passim*).
 زمین شکل (I **282**, 17), 'earth-like'.
 زیره با (I **326**, 25; **327**, 5), 'a dish composed of cumin-seed and other ingredients'.
 زنده جامه = مرقع پوش (II **225**, 13).
 ساختگی (I **33**, 19; **100**, 21; II **22**, 6; **77**, 11), 'preparation', 'readiness'.
 ساز (I **101**, 22), 'preparation'.
 سائوس (II **114**, 2), 'deceit'.
 سامان (II **13**, 20), 'power'.
 سایدن = سوزن (C. at I **253**, 11).
 سپری (I **284**, 1), 'complete', 'finished'; but the reading in doubtful.
 سپندان دانه (I **306**, 13), 'mustard-seed'.
 ستان (I **217**, 6), '*supinus*'. Cf. استان.
 ستره (I **146**, 17), 'razor'.
 ستروانی (C. at II **62**, 22), 'the office of groom'.
 ستیزه. The phrase بستیزه ایشان (I **29**, 9) appears to signify 'in spite of them'.
 سخت انداز (I **150**, 25), 'shooting the bow with force'.

- سراسیمه (I 75, 23; 87, 1), 'dazed', 'stupefied'.
 سرشت (II 71, 5), 'constitution'.
 سرِ معلوم (I 287, 17), 'dunghill'.
 سرواز for سرباز, 'with the top open' (C. at II 113, 22).
 سزیدن (II 107, 7), 'to be fitting'.
 سطل (I 217, 15), 'a kind of vessel'.
 سکبا (I 120, 1), 'a dish composed of meat, flour, etc.'. P.
 at *loc. cit.* has سکوا.
 سکره (I 88, 12; 115, 23), 'bowl'.
 سندان (I 139, 6), 'anvil'.
 سنگسار کردن (II 212, 1), 'to stone'.
 سه, 'three', thus pointed occurs frequently in K.
 سدپایه (I 216, 12 sqq.), 'tripod'.
 سیمناک (I 151, 4), 'frightful'.
 سوراخ کردن (I 118, 17), 'to pierce'.
 سوزش (I 161, 14), 'burning'.
 سیراب (I 175, 5; 322, 3), 'satisfied as regards thirst'.
 سیرخوردگی (I 305, 12), 'the state of having eaten one's fill'.
 سیم, 'third', thus pointed (K. at II 248, 11).
 سیمدار (I 71, 18), 'rich'.
 سیه for سه, 'three' (P. at I 96, 8).
 سیه for سی, 'thirty' (P. at I 68, 10).
 شایستگی (I 63, 11), 'fitness'.
 شایستن *used personally* (I 67, 3, 16; 145, 22, 25, etc.).
 شبانه *used adverbially* = 'at night' or 'during the night'
 (I 33, 7; II 84, 20; 190, 5; 204, 20). So شبانهرا
 (C. at II 83, 21).
 شبانجام (C. at I 155, 5), 'night-time'.
 شبنگاه for شبانگاه (K. at II 233, 3; 240, 23).
 شبهت آلود (I 258, 18), 'suspected' of food supposed to be un-
 lawful.
 شببخون (II 33, 21), 'a nocturnal attack'.
 شتاب زدگی (I 251, 1; II 48, 15), 'haste'.
 شتروان (I 16, 20), 'camel-herd'.

- شست و شوی (II 335, 20), 'washing'.
 شفایاب (C. at I 117, 10), 'healed'.
 شگرف (I 69, 19; 74, 12; II 46, 5, etc.), 'great', 'marvellous'.
 شگفته (II 312, 14), 'cheerful'.
 شناخت (I 283, 16; II 64, 23, etc.), 'knowledge'.
 شناختن thus pointed (K. at II 153, 9).
 شناسا (I 111, 11, *et passim*), 'intelligent', 'knowing'.
 شنوا (I 135, 21), 'hearing' *adjective*.
 شنواییدن (II 38, 9; 68, 19; 261, 7), 'to make to hear'.
 شنوایی (II 240, 21; 247, 11, 12), 'hearing' *noun*.
 شنوژ (II 270, 5), *verbal noun*. So شنیز (I 86, 22).
 شوخ (I 84, 9), 'dirt' or 'rust'.
 شوخکن (II 117, 7; 254, 12), 'dirty'.
 شوریدن (II 324, 17), apparently 'to squeeze or roll together'.
 شیار کردن (II 202, 15), 'to plough'.
 شبرمرد (I 6, 17), 'a mystical adept of the highest grade'.
 صابری (I 174, 10), 'patience'.
 طاق و طُرب (I 77, 11), 'pomp'.
 طال بقائی (I 77, 15) in the sense of 'empty flattery'.
 طرائق (I 189, 22; 190, 16), 'crash', 'crack'.
 طُرُقیدن (I 61, 24), 'to crack', 'to split'.
 طُغاری (I 44, 7), 'vessel', 'tub'.
 طیار (II 318, 7), apparently = طیارۃ, 'canopy', 'portico'.
 عاشق آسا (I 123, 25), 'lover-like'.
 عماری (I 85, 14), 'litter'.
 عورت پوش (I 282, 24), 'a covering for one's nakedness'.
 عیارپیشه (I 294, 14), 'brigand' *in a mystical sense*.
 غاشیه داری (I 209, 12), 'service', 'obeisance'.
 غریب نوازی (II 333, 2), 'kindness to strangers'.
 غنودن (II 310, 2), 'to slumber'.

- فتنه شدن (I 179, 16; 316, 11), 'to become enamoured'.
 فرا *preposition* (I 63, 24; 138, 8; II 220, 20 and 21; 221, 18, *etc.*).
 فرا پیش (I 141, 19; II 208, 22).
 فَرَاتَر, 'nearer' (II 150, 23); 'farther' (II 190, 14).
 فرا کردن (I 138, 23; 141, 17), 'to shut'.
 فرا گرفتن (I 59, 13), 'to receive'.
 فراخ شکم (II 154, 14), 'glutton'.
 فراخنایی (II 265, 7), 'amplitude'.
 فراموش (II 290, 16), 'forgetfulness'.
 فرسودن (II 90, 14; 133, 17), 'to decay'.
 فریشنه *for* فرشته (I 149, 4-8; 163, 17; 338, 10, 11, *etc.*).
 فسرده (II 251, 5), 'tremor'; but see note *ad loc.*
 فسوس (I 246, 25), 'mockery'.
 فشاردن (I 271, 12), 'to squeeze'. So فشردن (II 294, 16).
 قبا *for* قبا (II 161, 5), 'a long coat'.
 قرارگاه (II 118, 13), 'resting-place'.
 قریوس (I 87, 10), 'saddle-bow'.
 قوه (C. at II 15, 3), 'the sound of a dog's bark'.
 کاجکی *for* کاشکی (I 30, 2; 325, 8).
 کار و بار (I 62, 9; 93, 19; 183, 18), 'confusion', 'pomp'.
 کارساز (I 47, 21), 'worker' *used of God*. The abstract noun
 کارسازی occurs *ibid.*
 کارکن (I 98, 1), 'workman'.
 کارگر (I 140, 20, 21), 'effectual'.
 کافرستان (I 198, 11), 'the country of the infidels'.
 کلبه (II 36, 6; 269, 11), 'body'.
 کلبیه and کلبیه (I 75, 23; II 312, 9), 'senseless'.
 کویذن (I 115, 23), 'to excavate'.
 کوین *for* کابین (I 85, 14; 187, 20), 'dowry'.
 کجابه *for* کجاوه (I 238, 9), 'camel-litter'.
 کرامین *for* کرامی (II 38, 11), 'precious'.
 کرده *used as a noun* (II 249, 21).
 کلابه (I 66, 10), 'ball or skein of thread'.

- کلاته (C. at I 155, 12), 'hamlet'.
 کلاددوژی (II 320, 4), 'the trade of a maker of caps'.
 کلکن (II 326, 19; 327, 1), *name of a herb*; but the reading appears doubtful.
 کله (LI. at II 100, 19), = خوره, 'gangrene'. See Vullers under کُلی and کُلین.
 کلیددان (I 323, 15), 'key-hole'.
 کماخور (II 253, 3), = ناسترا or کافر.
 کمی (I 291, 18), = استنصغار, 'contempt'.
 کو for که, 'that' (II 193, 20; 213, 5).
 کوزک *used collectively* (I 45, 16).

[The MSS. do not distinguish ک and گ].

- گاونفس (I 328, 8), 'callous', 'unfeeling'.
 گبرگی (C. at I 242, 25 and 243, 5; II 268, 6; 281, 2 and 7), 'Magianism'.
 گرسنه *used as a noun* (I 102, 2; 215, 24; 249, 19; 305, 10), 'hunger'.
 گرفت *used as a noun* (I 271, 16).
 گرمگاه (II 65, 9), 'noon'.
 گریزه پای (II 131, 21), 'runaway', 'fugitive' of a slave.
 گزر (I 275, 11) = Arabic جزر, 'carrots'.
 گزیت (C. at I 212, 5 and 6), = Arabic جزیة, 'poll-tax'.
 گشاده رویی (C. at I 36, 6), 'the state of having the face unveiled'.
 گشایش (I 220, 9), 'revelation', 'initiation' into *Sūfism*.
 گلزار (I 155, 10), 'a muddy place'; but گلزار is perhaps the more likely reading.
 گنج (I 152, 3), = گنجایش, 'room', 'space'.
 گورجایی (I 7, 5), 'cemetery'.
 گورخر (I 106, 10), 'wild ass'.
 گبیرا (I 298, 17), 'potent'.
 لاف زنی (II 314, 6), 'boasting'.
 لخت (II 339, 21), 'portion'.
 لنجیدن (II 61, 13), 'to strut' or 'walk proudly'.

لَنَجِيدِن (I 219, 5) has the same meaning as لَنَجِيدِن. Both words translate the Arabic تَبَخَّرَ.

لُون بِلُون (I 305, 18), 'various'.

مَازِرْزَان (I 135, 20), 'inborn'.

مَاندَکِی (I 63, 13; 98, 19), 'fatigue'.

مَاندَن *transitive verb* (I 92, 21; 97. 24; 98, 3; 105, 21, etc.), 'to leave'.

مَردِآسَا (II 213, 24), 'manly'.

مَردَان مَرد (II 230, 8), 'a man among men', 'a true man'.

مَردَان مَرد *plural* (I 162, 2; 267, 15).

مَرَقَّعِی (II 26, 7), 'one who wears a patched frock', 'a dervish'.

مَزیذِن (I 159, 3), 'to suck'.

مَشْرَبْ گَاه (I 164, 23; II 275, 2), 'drinking-place'.

مَکِیذِن (I 24, 19), 'to suck'.

مَیْمَان. Note the phrases بَه مَیْمَان رَفْتِن, 'to go as a guest' (I 246, 5) and بَمَیْمَان آمَدِن, 'to come as a guest' (I 289, 14; 292, 11).

مَوَدِ گَاه (II 111, 20), 'birth-place'.

مِیَان تِیْی (I 297, 5), 'hollow', 'unsubstantial'.

مِیْرَاتِ خُور (II 253, 4), 'heir'.

مِیْرَبَانِ (I 90, 13; 328, 14; II 271, 19), 'hospitality'.

مِیْرَوَانِ *in the same sense* (C. at I 90, 13).

مِیْرِیْزِ for مِیْرِیْزِ (I 325, 1 and 2; II 125, 23 *sqq.*), 'raisin'.

ذَبَاکِی (II 244, 4; 247, 9), 'fearless'. So ذَبَاکِی, 'fearlessness' (II 244, 6).

ذَبْکَار (I 43, 8), 'good-for-nothing'.

ذَبُون (I 163, 11), 'non-existent'; (II 273, 24), 'non-existence'.

ذَبِیْرَوَا (I 169, 7), 'heedless'.

ذَبِیْشِیْدِ گِی (I 36, 6), 'unveiledness'.

ذَخُورَانِ (I 267, 4), 'abstention from food'.

ذَخُورَانِی (C. *ibid.*).

- نشنیده کردن (I 87, 2), 'to make as though one had not heard'.
 Cf. خونرا ندیده آورد (II 311, 25).
 نافرمان برداری (I 272, 3), 'disobedience'.
 نانوا (I 90, 17; 257, 6), 'a baker'.
 نالوجوه (I 111, 8), 'improper ways'.
 نایفت *noun* (II 28, 6; 45, 18; 316, 22); *adjective* (II 11, 25).
 نخاجبیر (I 61, 19), 'mountain-goat'.
 نزار (I 279, 14), 'emaciated'.
 نَسْتَنی in verse for نیستی (C. at I 16, 3).
 نسخ پذیر (II 269, 1), 'capable of being annulled'.
 نسبه (I 52, 15; II 226, 14), 'credit'.
 نشان پذیر (II 272, 22 and 23), 'capable of being signified'.
 نشستگاه (II 239, 12), '*séant*'.
 نشسته (B. at I 80, 17), 'sitting', 'session'.
 نظارگی (I 6, 24), 'spectator', 'one who holds in regard'.
 نفیر (I 211, 5), 'a cry of distress'.
 نکوحش (I 303, 11), 'blame'.
 نگاهدار (II 303, 1), 'guardian'.
 نگاداشتن (I 233, 18; II 30, 11; 106, 20), 'restraint', 'observance'.
 نگرش (I 172, 15), 'regard'.
 نگوسار = نکونسار (I 105, 22, and often).
 نمذین (I 238, 11), 'made of felt'.
 نمود (I 95, 11; II 273, 2) and نموده (II 273, 3), 'apparition', 'phantasm'.
 نیار (C. at I 159, 4), 'emaciation'.
 نیالی (I 76, 9, 11, 16), 'pillow', 'mattress'.
 نیالین (C. *ibid.*).
 نواخت *noun* (I 91, 13, 14; 237, 24; II 61, 23).
 نوپیشه (I 292, 3), 'apprentice', 'tiro'.
 نیرو کردن (II 213, 23), 'to put forth strength'.
 نیکوگمان (II 281, 12), 'well-thinking'.
 حراس (I 88, 12), 'fear'.
 جمبر I 135, 16, 'conjoined'.
 جدم (I 269, 2), 'intimate'.

- همراز (I 237, 4), 'familiar friend'.
 همسرتی (II 91, 23), 'intimacy'.
 هم‌قربینی (II 100, 4), 'companionship'.
 هم‌کجاورد (P. at I 238, 9), 'riding in the same camel-litter'.
 همواره (I 47, 6), 'continally'.
 لیبی for لیبین, 'just', 'exactly' (I 76, 6; 138, 24). This form occurs frequently in C. Cf. notes at I 178, 6; 191, 12; 251, 20; II 8, 8; 21, 2; 53, 17; 91, 2, etc.
 همیشه (I 175, 3), 'everlastingness'.
 خنجانار in بی‌خنجانار (II 53, 10), 'unmannerly'.
 هول (I 115, 4), like 'awful' and 'fearful' in English slang = ساخت.
 عویذا (I 293, 23), 'manifest'.
- وا for با (I 67, 12; 132, 15).
 وا for باز is prefixed to the following verbs: بریدن (I 61, 4); رفتن (I 50, 3); شدن (II 231, 11); نمودن (II 206, 23); کردن (II 235, 15); گفتن (I 191, 2, note); ماندن (II 242, 9); نمودن (II 220, 19); هشتن (II 223, 16).
- واپس (II 179, 14; 222, 1; 233, 2), 'back', 'behind'.
 واپسین (I 69, 9), 'last'.
 واپچار (II 231, 17), 'market'.
 وادید = پدید (I 70, 10; 142, 11; II 212, 6; 221, 12).
 واز for باز (II 187, 15). Cf. سرواز.
 وام for بام, 'roof' (II 213, 6).
 ورزش (I 298, 24; 299, 3), 'practice' of devotion.
- یادداشت (I 231, 22; 256, 21, etc.), 'keeping in mind', 'remembrance'.
 یادکرد (I 170, 9; 309, 24) = Arabic ذَكَرَ.
 یار کردن (I 145, 3), 'to join'.
 یار (I 111, 10), 'courage', 'endurance'.
 یاری ده (I 262, 14), 'a helper'.
 یانفت noun (I 231, 17; 301, 10; II 229, 10; 238, 1).
 یکی (II 221, 3; 223, 18 and 20), 'unity'.

The above list illustrates the Persian character of the diction of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*, which in this respect may be compared with the *Pilgrim's Progress*. The style, though often poetical, is almost entirely free from the conventional metaphors of Persian poetry and prose. Such phrases as صبح آشنائی دمیدن گرفت (I 31, 5), 'the dawn of friendship began to rise', انگشت در دندان گرفت (I 257, 12), 'she bit the finger of astonishment', and بالای سروش دوتا کشته (I 279, 15), 'his cypress-stature had become bent', are rare and conspicuous violations of the admirable simplicity which lends a peculiar charm to the legends related in this work. Nevertheless it would be a grave error to suppose that the *Tadhkira* is always easy to read. A large portion consists of highly abstruse speculations, and is as difficult and obscure as any Persian literature with which I am acquainted.

Attention may be called to the dialectical Persian on p. 302, 5 sqq. Other points of interest, *e. g.*, discussion of the sources from which 'Aṭṭár derived his materials, I must leave over at present, only noting that 'Alí b. 'Uthmán al-Jullábi, the author of the *Kashfu 'l-Mahjúb*, is cited by name at II 68, 21, and possibly also at I 208, 6. The Table of references to the *Risálatu 'l-Qushayriyya*, which precedes the List of Variants, will furnish students with a means of verifying the Persian text.

It is, of course, uncertain to what extent 'Aṭṭár used Qushayrî's work as a basis for his own. His rendering of the Anecdotes introduces many fresh details and occasionally departs in essential facts from the Arabic original; but we may assume in cases of serious discrepancy that he followed another version of the story. He generally translates the Sayings with sufficient accuracy, though now and then he seems to have misunderstood the Arabic or to have had a corrupt text before him. I think the Table is fairly complete. Qushayrî's system of arrangement is quite different from 'Aṭṭár's, so that parallel passages are not readily identified.

I cannot conclude this final volume of the 'Persian Historical Texts' without once more expressing my deep gratitude to Pro-

fessor Browne, whose generosity has enabled me to add a critical edition of the *Tadhkiratu 'l-A'aliyá* to those of Dawlatsháh's *Tadhkiratu 'sh-Shu'ará* and 'Awfi's *Lubábu 'l-Albáb* contributed by himself.

REYNOLD A. NICHOLSON.

CAMBRIDGE, May 14, 1907.

TABLE OF PARALLEL PASSAGES
IN THE
TADHKIRATU 'L-AWLIYÁ OF FARÍDU 'DDÍN 'ATTÁR
AND THE
RISÁLATU 'L-QUSHAYRIYYA (Cairo, 1287 A.H.)
OF ABU 'L-QÁSIM AL-QUSHAYRÍ.

T. A.		R. Q.
I 12, 24.	نقلست آنچه	123, 1.
I 13, 25.	و گفت آنچه	7, 10.
I 24, 2—4.	و بنهر مخلصى آنچه down to باز نمائى	129, 6 from foot.
I 27, 22—23.	ازو سؤال آنچه down to الصمّع	63, penult.
I 37, 23.	و گفت آنچه	63, last line.
I 39, 12.	و گفتند آنچه	80, 11.
I 40, 19.	بزرگى آنچه	208, 15.
I 44, 24—45, 2.	نقلست آنچه down to نشده است	63, 23.
I 46, 11—13.	نقلست آنچه down to از شب بخون شیر مى ترسم	207, 15.
I 46, 18.	وقتی آنچه	130, 16.
I 47, 4.	و گفت آنچه	153, 6 from foot.
I 47, 9.	و گفت آنچه	175, 2 from foot.
I 47, 19.	و گفت آنچه	79, 5.
I 47, 21—24.	چون وفات یافت آنچه down to نه محو کرد	74, 23.
I 47, 24.	و بزرگى آنچه	146, 25.

T. A.		R. Q.
I 49, 3-5.	يك روز الخ down to از نجاست	82, 18.
I 52, 15-17.	وقتی الخ down to وامنها بدان	198, 10.
I 53, 9-16.	وقتی الخ down to خواست بود	208, 11.
I 54, 22.	نقلست الخ	212, 11.
I 55, 12-13.	و دست الخ down to ثقة است	93, 9.
I 57, 5-8.	بقضای الخ down to دی	87, 7 from foot.
I 58, 5-8.	نقلست الخ down to خواسته ام	61, 3 from foot.
I 58, 14-15.	نقلست الخ down to دوست دارم	105, last line.
I 58, 16.	و عتبه گفت الخ	209, 4.
I 67, 18.	کسی گناه بسیار دارد الخ	56, 4.
I 68, 3.	صالح مرتی بسی گفتی الخ	141, 6 from foot.
I 68, 6.	يك روز رابعه مردی را دید الخ	76, last line.
I 70, 10-11.	نقلست الخ down to ربی	136, 21.
I 70, 22-23.	بروشنی جتراف سلطانی الخ down to دلم گشاده شد	64, 20.
I 73, 6-8.	و در مناجات الخ down to ظن السوء	173, 10.
I 75, 15-76, 1.	و در ابتدا	10, 21,
I 79, 25-80, 2.	توبه کرد گفتند چونست الخ down to تواند دید	70, 17,
I 80, 11.	بشر حافی گفت الخ	105, 17.
I 81, 9.	و گفت الخ	69, 20.
I 81, 10.	و گفت چون حرف تعالی الخ	10, 25.
I 81, 13-14.	و گفت هر چیزی را الخ down to توبیل است	77, 12.
I 81, 17.	و گفت الخ	116, 20.

T. A.		R. Q.
I 82, 2.	و گفت آنچه	10, 8 from foot.
I 82, 3.	و گفت آنچه	67, 2.
I 82, 15.	و گفت آنچه	81, 11.
I 82, 18.	و گفت آنچه	81, 11.
I 82, 19.	و گفت آنچه	81, 10.
I 83, 2.	و گفت آنچه	112, 10 from foot.
I 83, 4.	و گفت آنچه	10, 6 from foot.
I 84, 11—13.	و یکبار آنچه	173, 2.
I 84, 17—20.	شفای بديذ آمدن بود down to نقلست آنچه	10, 5 from foot.
I 85, 16.	تبسمی بکردم down to عبد الله مبارك آنچه	10, 8 from foot.
I 92, 4—10.	نقلست آنچه down to کجا شوئی	75, 2.
I 92, 15—16.	و دیگر مناجات آنچه down to بعضی ضاعت آور	9, 18.
I 93, 15—16.	و گفت آنچه down to درویشی بیش آمد	144, 8 from foot.
I 93, 17.	مردی ده هزار درم آنچه	143, 5 from foot.
I 94, 15—17.	نقلست آنچه down to فارغ گردان	138, 12.
I 94, 17.	ضعام حلال آنچه	9, 16.
I 96, 14.	نقلست آنچه	9, 6 from foot.
I 96, 21.	نقلست آنچه	Cf. 63, 25.
I 98, 9.	ویرا گفتند آنچه	82, 22.
I 100, 16.	و احمد خسرویه گفت آنچه	9, 21 and 57, 8.
I 102, 5.	نقلست آنچه	9, 18.
I 102, 6—8.	نقلست آنچه down to تیزرو بود	86, 8.
I 102, 9.	پس گفت آنچه	69, 7.
I 103, 10.	نقلست آنچه	61, last line.
I 103, 23.	نقلست آنچه	130, 23.
I 104, 17.	نقلست آنچه	191, 23.
I 105, 13.	نقلست آنچه	198, 12.
I 106, 3.	نقلست آنچه	200, 5 from foot.

T. A.		R. Q.
I 107, 1—6.	و ابتداء توبه او الخ down to والآخره	12, 6 from foot.
I 108, 21.	نقلست الخ	13, 19.
I 109, 6.	گفت الخ down to بذیرز	13, 6 from foot.
I 109, 6.	یکی ازو برسیذ الخ	13, 26.
I 109, 7—8.	نقلست الخ down to نیامده بود	13, 23.
I 109, 8.	و گویند الخ	13, 21.
I 109, 10.	یکی از بزرگان الخ	131, 23.
I 109, 17.	احمد بن ابرعیم الخ	198, 17.
I 110, 6.	گفت الخ	93, 7.
I 110, 19.	نقلست الخ	93, 1.
I 110, 25.	نقلست الخ	203, 22.
I 111, 15.	نقلست الخ	13, 2.
I 111, 20.	نقلست الخ	207, 3 from foot.
I 112, 2.	و گفت الخ	13, 4 from foot.
I 112, 7.	و گفت الخ	63, 17.
I 112, 10.	و گفت زحد الخ	66, 21.
I 112, 10.	و گفت اندوه الخ	76, 5 from foot.
I 112, 12.	و گفت الخ	Cf. 145, 5.
I 112, 15.	و گفت الخ	117, 4 from foot.
I 112, 17.	و گفت الخ	82, 5.
I 112, 18.	و گفت نگرستن الخ	132, penult.
I 112, 23.	یکی در بیش او گفت الخ	89, 17.
I 113, 1.	و گفت الخ	68, 7.
I 113, 4.	جون وقت مرگش در آمد الخ	161, 9.
I 113, 14.	بعد از مرگ الخ	210, 3 from foot.
I 113, 17.	دیگری بخواب دید الخ	13, 21.
I 113, 19.	دیگری بخوابش دید الخ	13, 5 from foot.
I 113, 23.	دیگری بخوابش دید الخ	211, 24.
I 113, 25—114, 5.	نقلست الخ down to گوش دار	63, 18.
I 115, 21—116, 1.	بس در راه الخ down to محقق شد	10, 7 and 203, 5.

T. A.		R. Q.
I 119, 10.	بو جعفر امور الحج	196, 9.
I 120, 24—121, 2.	بس در راه الحج	122, 11.
	down to جیزی سنذن	
I 121, 14.	نقلست الحج	193, 9.
I 124, 19.	و گفت الحج	10, 14.
I 124, 20.	و گفت الحج	55, 20.
I 125, 3.	و گفت الحج	145, 6.
I 125, 4.	و گفت الحج	58, 8 from foot.
I 125, 18.	و گفت الحج	10, 3.
I 125, 24.	و گفت الحج	58, 4.
I 127, 2.	و گفت الحج	151, 5 from foot.
I 127, 16—17.	و گفت الحج	166, 21.
	down to سخت تر است	
I 128, 9.	و گفت الحج	106, 5 from foot.
I 128, 12.	و گفت الحج	55, 12.
I 128, 22.	و گفت الحج	147, 9.
I 129, 1.	و گفت الحج	115, 18.
I 129, 2.	و گفت الحج	115, 20.
I 129, 3.	و گفت الحج	61, 10.
I 129, 5.	و گفت الحج	114, 22.
I 129, 13.	و گفت سماع الحج	180, 8.
I 129, 15.	و گفت الحج	90, 7.
I 129, 18.	و گفت الحج	89, 7 from foot.
I 130, 3.	و گفت الحج	83, 11.
I 130, 6.	و گفت رضا ترك الحج	105, 10.
I 130, 9.	و گفت الحج	112, 7.
I 130, 11.	و گفت الحج	112, 18.
I 130, 16.	و گفت الحج	98, 2.
I 130, 18.	و گفت الحج	97, 4 from foot.
I 131, 23.	و ازو برسیدند الحج	167, 7.
	down to شناختنم	
I 132, 9.	گفتند الحج	70, 21.
I 132, 19.	برسیدند الحج	60, 20.
I 132, 22.	گفتند الحج	10, 6.
I 133, 10.	برسیدند الحج	149, 20.

T. A.		R. Q.
I 131, 2—4.	نقلست الخ down to بدانم	161, 8 from foot.
I 131, 10—11.	ذو النون را گفتند الخ down to نیکوئیبناء او	161, 3 from foot.
I 136, 15.	نقلست الخ	16, 9.
I 138, 25.	نقلست الخ	61, 22.
I 139, 5.	و شیخ گفت الخ	56, 3 from foot.
I 140, 1.	نقلست الخ	16, 6 from foot.
I 143, 4.	نقلست الخ	171, 5 from foot.
I 149, 22—150, 2.	نقلست الخ down to عجب داشت	202, penult.
I 152, 16.	احمد خضرویه گفت الخ	207, 5 from foot.
I 152, 18.	نقلست الخ	176, 4 from foot.
I 152, 24.	نقلست الخ	61, 6 from foot.
I 153, 7.	نقلست الخ	16, 14.
I 156, 20.	نقلست الخ	16, 23.
I 161, 18.	و گفت الخ	175, 2.
I 165, 7.	و گفت الخ	166, 3 from foot.
I 165, 16.	و گفت الخ	138, 5 from foot.
I 167, 1.	و گفت الخ	169, 2 from foot.
I 167, 3.	و گفت الخ	16, 7.
I 167, 18.	برسیذند الخ	16, 17.
I 168, 13.	گفتند الخ	157, 12.
I 168, 20.	و گفت الخ	167, 18.
I 169, 11.	گفتند بجه یافتی الخ	88, 16.
I 169, 23.	گفتند الخ	192, 10 from foot.
I 170, 24.	و گفت الخ	16, 24.
I 171, 14.	و گفت الخ	207, 6 from foot.
I 180, 19.	نقلست الخ	64, 14.
I 185, 4.	نقلست الخ	74, 4 from foot.
I 186, 10.	و گفت الخ	151, 10.
I 186, 11.	و گفت الخ	151, 11.
I 186, 12.	و گفت الخ	151, 7 from foot.
I 186, 13.	و گفت الخ	134, 23.
I 186, 15.	هرکه بشیرى الخ	93, 14.

T. A.		R. Q.
I 186, 21.	و گفت ز عهد النخ	66, 1.
I 187, 3.	و گفت النخ	81, 17.
I 187, 9.	و گفت النخ	71, 11.
I 187, 10.	نقلست النخ	86, 18.
I 188, 5.	در وقت مرگ النخ	161, 14.
I 188, 6.	سقیان ثوری را النخ	208, 4.
I 195, 17.	دیگری خواب دید النخ	210, 9 from foot.
I 195, 19.	دیگری خواب دید النخ	64, 21.
I 196, 13—18	و سبب توبه او النخ	15, 11.
I 196, 22.	بس ببلخ آمد النخ	15, 19.
I 197, 7.	نقلست النخ	15, 15.
I 197, 15.	نقلست النخ	15, 6 from foot.
I 201, 12.	و گفت النخ	15, 2 from foot.
I 201, 13—14.	و گفت النخ	15, last line.
	down to سخن گفتن	
I 205, 3.	نقلست النخ	61, 24.
I 212, 2.	نقلست النخ	134, 7.
I 213, 22.	نقلست النخ	134, 5.
I 217, 15.	امام وقتی النخ	64, 11.
I 218, 1.	و گفت النخ	72, 5 from foot.
I 218, 7.	گفتند النخ	66, 9 from foot.
I 219, 5.	و محمد بن خزیمه النخ	142, 6.
I 219, 17.	و سبب توبه او النخ	14, 11 from foot.
I 220, 11—12.	نقلست النخ	14, 20.
	down to می خورد	
I 220, 14—16.	تا حدی النخ	14, penult.
	down to بر می توان خواند	
I 220, 19.	یکی دیگر گفت النخ	15, 4.
I 221, 25.	نقلست النخ	14, 3 from foot, and 77, 2.
	down to خواب از من برد	
I 222, 1—2.	و گفتی النخ	77, 3.
	down to متواتر گردد	
I 222, 7—10.	ابو ربیع واسطی النخ	15, 7.
	down to گریزند	
I 222, 17.	دیگری وصیت خواست النخ	15, 3.

T. A.		R. Q.
I 223, 5.	جنید گفت الخ	14, 4 from foot.
I 223, 7.	نقلست الخ	15, 6.
I 224, 22.	بعد از آن الخ	15, 1.
I 225, 10—14.	و عبد الله خفيف گفت الخ علم و حقیقت	14, 6.
I 225, 18—21.	نقلست الخ down to از مع	13, last line.
I 225, 22—226, 1.	و عنایت حق الخ down to بوجه نیست	14, 4 and 63, 9 from foot.
I 226, 1.	جنید گفت الخ	14, 11.
I 227, 11.	و گفت الخ	105, 9 from foot.
I 227, 15.	و گفت الخ	171, 7.
I 227, 23.	و گفت الخ	114, 7 from foot.
I 228, 7.	و گفت الخ	14, 8. [4.
I 228, 12.	و گفت الخ	129, 14 and 180,
I 229, 3.	ابن مسروق گفت الخ	14, 2.
I 229, 18.	و أبو سليمان گفت الخ	18, 1.
I 229, 24.	و گفت الخ	18, 4.
I 230, 14.	و گفت الخ	91, 7 from foot.
I 231, 7—8.	و گفت الخ down to فساد یابد	Cf. 71, 16.
I 231, 10—11.	و گفت الخ down to خراب گردد	70, 3 from foot.
I 231, 17.	و گفت الخ	17, 3 from foot.
I 232, 4.	و گفت الخ	78, 16.
I 232, 9—10.	و گفت الخ down to نماز کنم	78, 7 from foot.
I 232, 13.	و گفت الخ	99, 9 from foot.
I 232, 17.	و گفت الخ	113, 9.
I 232, 18.	و گفت اگر صادقی الخ	113, 24.
I 232, 23.	و گفت الخ	87, 17.
I 233, 3.	و گفت الخ	105, 9.
I 234, 5.	و گفت الخ	120, 11.
I 234, 8.	و گفت الخ	17, 10 from foot, and 84, 21.

T. A.		R. Q.
I 231, 14.	حرکه ترا الخ	17, last line.
I 231, 21.	و گفت الخ	167, 12.
I 235, 14.	و گفت الخ	81, last line.
I 235, 15—16.	و نفت الخ	80, 23.
	down to خوار گردانیدم نتوانند	
I 235, 19.	و گفت الخ	17, 6 from foot.
I 235, 24.	و گفت الخ	116, 2.
I 236, 5.	و شیخ جنید الخ	17, 6 from foot.
I 236, 15.	دیگری بعد از وثات الخ	210, last line.
I 237, 7.	امهد حواری گفت الخ	202, 9 from foot.
I 245, 6.	و کرم اورا الخ	18, 14.
I 247, 15.	و م اورا مردی گفت الخ	89, 9.
I 248, 1.	نقلست الخ	18, 17.
I 248, 9.	نقلست الخ	18, 22.
I 248, 18.	گفتند الخ	18, 20.
I 249, 22.	و گفت الخ	72, 13.
I 250, 4.	و گفت الخ	18, 10 from foot.
I 251, 4.	و گفت الخ	129, 3 from foot.
I 251, 6.	و گفت الخ	71, 3.
I 251, 12.	نقلست الخ	84, 17.
I 252, 12.	و گفت الخ	16, last line.
I 253, 16.	و گفت جنیدین سال الخ	Cf. 193, 20.
I 255, 4.	نقلست الخ	141, 22.
I 255, 20.	نقلست الخ	201, 6 from foot.
I 255, 25.	نقلست الخ	125, last line.
I 256, 2.	نقلست الخ	112, 4 from foot.
I 256, 9—11.	نقلست الخ	190, 4 from foot.
	down to بیت السباع کویند	
I 257, 3.	نقلست الخ	177, 3.
I 257, 9—14.	نقلست الخ	91, 23.
	down to من از غیب می گیرم	
I 259, 1.	و گفت الخ	59, 3 from foot.
I 259, 4.	و گفت الخ	106, 9 from foot.
I 259, 9.	و گفت سرجه آفتها الخ	77, last line.
I 259, 12.	و گفت الخ	63, 6 from foot.
I 259, 17.	و گفت الخ	61, 7.

T. A.		R. Q.
I 259, 18.	و گفت الخ	17, 20.
I 259, 20.	و گفت الخ	107, 5.
I 260, 2.	و گفت الخ	112, 16.
I 260, 5.	و گفت الخ	97, 5 from foot.
I 261, 11—12.	و دست ندهد الخ تا خلوت نگیرد down to	68, 10.
I 261, 18.	و گفت الخ	80, 7.
I 261, 19.	و گفت الخ	145, 2.
I 262, 2.	و گفت الخ	113, 7 from foot.
I 262, 8.	و گفت الخ	90, 3 from foot.
I 262, 17.	و گفت الخ	120, 7 from foot.
I 263, 2.	و گفت الخ	120, 9.
I 263, 6.	و گفت الخ	139, 9 from foot.
I 263, 12.	و گفت الخ	83, 4, from foot.
I 264, 4.	و گفت الخ	Cf. 90, 15.
I 264, 9.	و گفت الخ	89, 2.
I 264, 14.	و گفت الخ	90, 9 from foot.
I 266, 4.	برسیزند الخ	112, 6 from foot.
I 266, 24.	برسیزند الخ	55, 8.
I 267, 6.	و گفت الخ حكمت مدار down to	157, 5.
I 267, 7.	گفتند الخ	146, 6 from foot.
I 268, 9—14.	نقلست الخ مسلمان شد down to	164, 23.
I 269, 8—16.	و مادر و پدرش الخ مسلمان شدند down to	11, 2.
I 269, 18.	محمد بن منصور الطوسی الخ	197, 6.
I 269, 23.	نقلست الخ	130, 2.
I 270, 5.	نقلست الخ	76, 6.
I 272, 4.	و گفتند الخ	149, 1.
I 272, 8.	و گفت الخ	63, 16.
I 272, 23.	سری گفت الخ	11, 1.
I 273, 3—5.	سری سقطی گفت الخ پرخنه آمدن down to	11, 11 from foot.
I 273, 6.	بعد از وفات الخ می گویند down to	10, last line.

T. A.		R. Q.
I 273, 13—16.	نقلست الحج down to رغبت کردم	11, 10 from foot.
I 273, 18—24.	محمد بن الحسین الحج down to این ترا کفایت است	11, 12.
I 273, 24.	سری گفت الحج	11, 7.
I 275, 5.	تا روز دیگر الحج	11, 7 from foot.
I 275, 8.	و کس در ریاضت الحج	11, 2 from foot.
I 275, 11.	و گفت الحج	81, 14.
I 275, 12.	و گفت الحج	12, 11 and 72, 10.
I 275, 13.	و گفت الحج	77, 5.
I 275, 18.	جنید گفت الحج	12, 21.
I 276, 17.	نقلست الحج	197, 2.
I 276, 25.	نقلست الحج	134, 9.
I 277, 20.	نقلست الحج	12, 4.
I 280, 17.	و سخن اوست الحج	57, 3.
I 280, 20.	و گفت الحج	12, 8.
I 280, 24.	و گفت الحج	58, 9 from foot.
I 282, 5.	و گفت الحج	115 8, from foot.
I 282, 15.	و گفت الحج	120, 19.
I 282, 20.	و گفت الحج	12, 1.
I 283, 4.	و گفت الحج	66, 4 from foot.
I 283, 5.	و گفت الحج	112, 21.
I 283, 13.	نقلست الحج	101, 19.
I 283, 18—20.	جنید گفت الحج down to رسوا شوم	12, 16.
I 284, 11.	از بزرگی سوال کردند الحج	199, 9.
I 284, 20.	نقلست الحج	114, 24.
I 285, 14.	و گفت الحج	216, 20.
I 286, 17.	نقلست الحج	108, penult.
I 286, 23.	نقلست الحج	210, 8 from foot.
I 287, 13.	و گفت الحج	19, 7 from foot.
I 287, 14.	و گفت الحج	19, 10 from foot.
I 287, 19.	و گفت الحج	19, 6 from foot.
I 288, 12—13.	بو حفص را برسیزند الحج down to احمد خسرویه	19, 13.
I 289, 10.	و چون یحیی معاذ را زی الحج	121, penult.

T. A.		R. Q.
I 293, 18.	و گفتم الخ	19, 21.
I 294, 4.	جون اورا وفتم الخ	19, 18.
I 295, 1.	ابن جلا گویند الخ down to ایندجا	20, 21, and 78, 8.
I 295, 3.	و ابن جلا گویند الخ	20, 4.
I 295, 4.	نقلست الخ	20, 7.
I 295, 7.	و اصحاب را گفتمی الخ	20, 10.
I 295, 8.	یک روز الخ	20, 13, and 92, 12.
I 295, 11.	و گفتم الخ	20, 12.
I 295, 12.	و گفتم الخ	20, 15 and 79, 21.
I 296, 7	ابو العباس الخ	198, last line.
I 296, 20.	و گفتم الخ	99, 1.
I 297, 6.	و گفتم الخ	105, 7 from foot.
I 297, 7.	و گفتم الخ	20, 6.
I 297, 15.	و گفتم الخ	89, 9 from foot.
I 297, 17.	و گفتم الخ	167, 9 from foot.
I 298, 4.	و گفتم الخ	20, 5.
I 298, 5.	نقلست الخ	162, 20.
I 302, 10.	و گفتم الخ	77, 3 from foot.
I 302, 12.	و گفتم الخ	118, 5.
I 302, 17.	و گفتم الخ	19, 6.
I 302, 20.	و گفتم الخ	151, 4.
I 303, 2.	و گفتم الخ	116, 20.
I 303, 4	و گفتم ولی الخ	138, 8 from foot.
I 303, 8.	و گفتم الخ	86, 19.
I 303, 12.	و گفتم الخ	56, 12.
I 304, 1.	و گفتم الخ	66, 6 from foot.
I 304, 23.	و گفتم الخ	90, 5 from foot.
I 305, 2.	و گفتم الخ	82, 2
I 305, 16.	و گفتم الخ	78, 2.
I 306, 5.	و گفتم الخ	59, 24.
I 306, 8.	و گفتم تنهایى الخ	60, 4.
I 306, 13.	و گفتم الخ	172, 13.
I 307, 2.	و گفتم الخ	71, 3.

T. A.		R. Q.
I 307, 5—6.	و گفت آنچه down to نکه دری	174, 15.
I 307, 6—7.	و علامت آنچه down to با راحت بتم	174, 15. ¹
I 307, 12.	و گفت آنچه	63, 4.
I 307, 13.	و گفت آنچه	63, 10.
I 307, 20.	و گفت آنچه	19, 1.
I 308, 9.	و گفت آنچه	66, 18.
I 308, 14.	و گفت آنچه	89, 18.
I 308, 15.	گفتند آنچه	167, 5 from foot.
I 308, 17.	یک روز آنچه	146, 5 from foot.
I 308, 21.	گفتند آنچه	170, 16.
I 310, 11.	و گفت آنچه	141, 17.
I 310, 13.	و گفت آنچه	116, 19.
I 310, 19.	و گفت آنچه	74, 3.
I 311, 15—19.	در نشابور آنچه down to و مال ببردند	19, 4.
I 312, 19.	نقلست آنچه	207, 7.
I 314, 9.	نقلست آنچه	68, 8 from foot.
I 315, 3.	و گفت آنچه	26, 2.
I 315, 6.	و گفت علامت رجا آنچه	73, 15.
I 315, 7.	و گفت آنچه	26, 3 and 125, 4.
I 315, 10.	نقلست آنچه	26, 3.
I 318, 25—319, 5.	در مسجد شدم down to جنبین حالتی ظاهر شد	183, 5.
I 321, 6.	نقلست آنچه	26, 10.
I 321, 10.	و گفت آنچه	26, 11.
I 322, 3.	و گفت آنچه	159, 9 from foot.
I 322, 4.	و گفت آنچه	113, 5.
I 322, 6.	و گفت آنچه	26, 8.
I 322, 14.	و بعد از وفات آنچه	209, 20.
I 324, 2—5.	و گفت ما چندین که آنچه down to فایده نبود	Cf. 54, 5.
I 325, 16—18.	چون مجلس کوئی آنچه down to باشن ترا	103, 19.

¹ Qushayrî attributes this saying to Abû 'Uthmân (probably Abû 'Uthmân al-Īrî).

T. A.		R. Q.
I 326, 4.	و گفت الحج	72, 12.
I 326, 15—16.	فتوت الحج	19, last line.
I 326, 20—23.	ناطلبیدن است و بو حفص الحج	151, 17.
I 327, 9.	down to آموخته	
I 327, 15—20.	نقلست الحج بس ابو حفص الحج	157, 8. 97, 12.
I 329, 2.	down to بزرگ شوذ	
I 329, 4.	بو علی تقفی الحج	19, last line.
I 329, 22.	برسیزند الحج	69, 11.
I 329, 24.	و گفت الحج	145, 20.
I 530, 2.	و گفت الحج	83, 17.
I 330, 3.	و گفت الحج	70, 11.
I 330, 4.	و گفت الحج	146, 21.
I 330, 23.	و گفت الحج	125, 9 from foot.
I 331, 5.	و گفت الحج	19, 3 from foot.
I 331, 17.	ازو برسیزند الحج	61, 18.
I 332, 24—25.	روا نبوذ الحج	144, 3 from foot.
I 333, 10.	down to سختن گفتن	21, 16.
I 333, 14.	و گفت الحج	21, 24.
I 333, 16.	و گفت الحج	149, 2.
I 333, 19.	و گفت الحج	21, 23.
I 333, 21.	و گفت الحج	95, 7.
I 333, 22.	و گفت الحج	21, 18.
I 334, 7.	و گفت الحج	21, 20.
I 334, 15.	و گفت الحج	82, 20.
I 334, 19.	و عبد الله منازل الحج	21, 20.
I 334, 20.	برسیزند الحج	90, 10.
I 334, 23.	و گفت الحج	89, 8.
I 335, 12.	و گفت الحج	144, 8.
I 335, 16.	سبب توبه او الحج	21, 7.
I 337, 20.	نقلست الحج	75, 9.
I 337, 23.	و گفت الحج	21, 5.
I 338, 5.	و گفت الحج	21, 5.
	چون منصور و ذات کرد الحج	21, 9.

T. A.		R. Q.
II 2, 3.	و گفت النخ	97, 8.
II 2, 6.	و نفت النخ	21, 14 <i>in marg.</i> , and 125, 18.
II 2, 10.	و گفت النخ	73, 23.
II 2, 12.	و نفت النخ	166, 8.
II 2, 13.	و گفت النخ	21, 1.
II 3, 15.	و گفت النخ	21, 2.
II 4, 3.	فتوح موصلي گوید النخ	20, 23.
II 4, 13.	و گفت النخ	20, 6 from foot.
II 4, 14.	و گفت النخ	20, 5 from foot.
II 4, 16.	و گفت النخ	20, 4 from foot.
II 4, 17.	و گفت النخ	20, 2 from foot.
II 4, 18.	و گفت النخ	20, 2 from foot.
II 4, 19.	و گفت النخ	20, 3 from foot.
II 4, 21.	و گفت النخ	73, 16.
II 7, 2.	و جنید هفت ساله بود النخ	95, 17. Cf. 96, 2.
II 8, 20.	و گفت النخ	21, 4 from foot.
II 10, 23—11, 16.	جون سخن جنید النخ در حال مسلمان شد down to	128, 24.
II 11, 24.	و یکی ازو برسیذ النخ	22, 17.
II 12, 10.	نقلست النخ	111, 12.
II 13, 9.	جعفر بن نصیر النخ	84, 5 from foot.
II 15, 9.	گفتند النخ	161, 23.
II 16, 7.	و یکی بانصد دینار النخ	88, 18.
II 16, 12.	نقلست النخ	86, 10 from foot.
II 16, 24.	نقلست النخ	191, 3 from foot.
II 17, 10.	و گفت النخ	83, 21.
II 18, 15.	نقلست النخ	139, 5 from foot.
II 20, 13.	نقلست النخ	182, 3 from foot.
II 21, 20.	نقلست النخ	103, 4.
II 23, 1.	گفت فتوت النخ	121, 9.
II 23, 19.	و گفت النخ	7, 4 from foot.
II 23, 21.	و گفت النخ	22, 7.
II 23, 22.	هوکد حافظ قران النخ	32, 10.
II 24, 6.	و گفت النخ	83, 15.
II 24, 14.	و گفت النخ	117, 6 from foot.

T. A.		R. Q.
II 24, 20.	و گفتم الخ	60, 8.
II 24, 24.	و گفتم الخ	98, 10 from foot.
II 25, 4.	و گفتم الخ	22, 6.
II 25, 7.	و گفتم الخ	109, 7 from foot.
II 25, 23.	و گفتم الخ	109, 12.
II 26, 8.	و گفتم الخ	144, 11.
II 27, 7.	و گفتم الخ	149, 6.
II 27, 9.	و گفتم الخ	149, 5.
II 27, 17.	و گفتم الخ	148, 18.
II 27, 18.	و گفتم الخ	148, 4 from foot.
II 28, 6.	و گفتم الخ	168, 2.
II 28, 7.	و گفتم الخ	167, 13.
II 29, 3.	و گفتم الخ	159, 5 from foot.
II 29, 4.	و گفتم الخ	159, 8 from foot.
II 29, 5.	و گفتم الخ	4, 2 and 159, 22.
II 29, 8.	و گفتم هر محبت الخ	171, 23.
II 29, 10.	و گفتم الخ	152, 6.
II 29, 12.	و گفتم الخ	170, 3 from foot.
II 30, 1.	و گفتم الخ	103, 3.
II 30, 5.	و گفتم الخ	22, 8.
II 30, 13.	و گفتم الخ	107, last line.
II 30, 16.	و گفتم الخ	95, 12.
II 30, 17.	و گفتم الخ	95, 8.
II 30, 18.	و گفتم الخ	Cf. 65, 4 from foot.
II 30, 19.	و گفتم الخ	114, 14.
II 30, 22.	و گفتم الخ	113, 22.
II 31, 10.	و گفتم الخ	98, 3.
II 31, 13.	و گفتم الخ	121, 20.
II 31, 18.	و گفتم الخ	116, 6 from foot.
II 31, 21.	و گفتم الخ	105, 23.
II 31, 23.	و گفتم الخ	Cf. 70, 13.
II 32, 1.	و گفتم الخ	54, 3 from foot.
II 32, 7.	برسیذند الخ	179, penult.
II 32, 15.	و باز برسیذند الخ	149, 4.
II 32, 20.	از توحید سوال کردند الخ	158, 4 from foot.
II 33, 1.	باز برسیذند الخ	6, 6.

T. A.

- II 33, 6.
 II 34, 22.
 II 36, 15.
 II 37, 7.
 II 39, 21.
 II 40, 2.
 II 40, 3.
 II 41, 7.
 II 41, 12.
 II 41, 14.
 II 41, 17.
 II 41, 25.
 II 42, 19.
 II 42, 24.
 II 43, 3.
 II 43, 13.
 II 43, 23.
 II 44, 9.
 II 44, 15.
 II 44, 22.
 II 44, 23.
 II 45, 4.
 II 45, 8.
 II 45, 11.
 II 45, 16.
 II 45, 22.
 II 46, 20.
 II 46, 21.
 II 47, 23.
 II 48, 4.
 II 52, 19.
 II 53, 8.
 II 55, 3.
 II 55, 11.
 II 55, 20.

R. Q.

- سؤال کردند الخ 169, last line.
 گفتند الخ 81, 13.
 جریبی گفت الخ 208, 3 from foot.
 نقلست الخ 177, 11.
 و گفت الخ 25, 11.
 و گفت الخ 148, 8 from foot.
 و گفت الخ 99, penult.
 و گفت الخ 26, 5 from foot.
 و گفت الخ 210, 4 from foot.
 و گفت الخ 173, 8.
 و گفت الخ 26, 9 from foot.
 نقلست الخ 211, 13.
 و گفت الخ 93, 15.
 و گفت الخ 193, 12.
 و گفت الخ 196, 23.
 نقلست الخ 64, 4 from foot.
 و گفت الخ 139, 8.
 و گفت الخ 5, last line.
 و گفت الخ 123, 4 from foot.
 و گفت الخ 7, 15.
 و گفت الخ 26, 10 from foot.
 و گفت الخ 160, 12.
 و گفت الخ 99, 3.
 و هم از تصوف الخ 149, 3.
 و گفت توکل الخ 90, 16.
 گفتند الخ 144, 20.
 و ابو محمد مغازی الخ 23, 18.
 و در ابتدا الخ 23, 20.
 و آنکه بدجله رفتم الخ Cf. 191, 6 fr. foot.
 نقلست الخ 131, 3 from foot.
 نقلست الخ 203, 8 from foot.
 نقلست الخ 201, 9.
 و گفت تصوف ترك الخ 23, 13.
 جنید گفت الخ 23, 17.
 اهل طریقت الخ 22, penult.

T. A.		R. Q.
II 57, 17—20.	و سخن اوست الخ down to ساخط بوذ ام	22, last line, and 106, 3.
II 57, 20.	منكرى بوذ الخ	130, 8 from foot.
II 58, 7.	نقلست الخ	130, penult.
II 59, 2.	نقلست الخ	119, 4.
II 59, 14.	و گفت الخ	23, 3.
II 59, 18.	و گفت الخ	109, 19.
II 59, 22.	و گفت الخ	109, 18.
II 59, 23.	و گفت الخ	23, 8.
II 59, 24.	و گفت الخ	58, 22.
II 60, 2.	و گفت الخ	22, 9 from foot.
II 60, 3.	و گفت الخ	Cf. 23, 14.
II 60, 6.	و گفت الخ	23, 2 and 161, 4.
II 60, 14.	و گفت الخ	65, 23.
II 60, 16.	و گفت الخ	77, 5.
II 60, 17.	و گفت الخ	70, last line.
II 60, 20.	و گفت الخ	99, 5 from foot.
II 60, 21.	و گفت الخ	95, 22.
II 60, 24.	و گفت الخ	90, 19.
II 61, 1.	و گفت الخ	115, 21.
II 61, 2.	و گفت الخ	97, 14.
II 61, 7.	و گفت الخ	152, 6.
II 61, 9.	و گفت الخ	120, 19.
II 62, 15.	و گفت الخ	112, 19.
II 62, 16.	و گفت الخ	128, 3.
II 62, 23.	در حال مرض موت الخ	23, 2 and 161, 4.
II 63, 9.	أبو عمرو دمشقى الخ	23, 9 from foot.
II 63, 13.	و گفت الخ	23, last line.
II 63, 22.	نقلست الخ	145, 9.
II 63, 24.	و گفت الخ	209, 1.
II 64, 4.	برسيذند الخ	145, 12.
II 64, 6.	و گفت الخ	23, 5 from foot.
II 64, 9.	و گفت زاحد الخ	65, 10 from foot.
II 64, 11.	و گفت الخ	63, 14.
II 64, 12.	و گفت صوفى الخ	149, 7 from foot.
II 64, 12.	و گفت أكرنه الخ	146, 23.

T. A.		R. Q.
II 61, 14.	و گفت آنچه	70, 16.
II 61, 19.	و نقلست آنچه	23, 3 from foot.
II 65, 8.	و گفت آنچه	21, 11.
II 65, 14.	و برسیزند آنچه	4, 13.
II 65, 21.	و گفت آنچه	24, 13.
II 65, 24—66, 4.	و گفت آنچه	21, 8.
	down to باز گیرد	
II 66, 4.	و حکم حکیم آنچه	24, 4.
II 66, 7.	گفتند آنچه	153, 7 from foot.
II 66, 10.	و گفت آنچه	148, 3 from foot.
II 66, 14.	و گفت آنچه	160, 8.
II 66, 15.	و گفت آنچه	166, 14.
II 66, 24	و گفت آنچه	100, 3.
II 67, 1.	و شکر آنچه	95, 13.
II 67, 1.	و گفت آنچه	55, 11.
II 67, 7.	و گفت رضا آنچه	104, last line.
II 67, 8.	و گفت آنچه	105, 24.
II 67, 9.	و گفت آنچه	112, 7 from foot.
II 67, 10.	نقل است آنچه	24, 5.
II 69, 22.	و گفت آنچه	29, 5 from foot.
II 70, 5.	و گفت آنچه	27, 9 from foot.
II 70, 6.	و گفت آنچه	27, 8 from foot.
II 70, 7.	و گفت آنچه	27, 7 from foot.
II 70, 11.	و گفت آنچه	103, 15.
II 71, 5.	و گفت آنچه	83, 12.
II 73, 2.	و گفت آنچه	160, 14.
II 73, 4.	و گفت محبت آنچه	170, 5.
II 73, 8.	و گفت آنچه	115, 16.
II 73, 14.	و گفت آنچه	89, 23.
II 73, 16.	و گفت آنچه	167, 4.
II 73, 17.	و گفت آنچه	105, 23.
II 73, 22.	و گفت تواضع آنچه	81, 25.
II 73, 22.	و گفت تقوی را آنچه	61, 12.
II 74, 2.	و گفت آنچه	150, 5 from foot.
II 74, 6.	برسیزند آنچه	174, 21.
II 74, 7.	گفتند آنچه	174, 22.

T. A.		R. Q.
II 71, 18.	نقل است الخ	151, 3 from foot.
II 75, 21.	و گفت الخ	29, 10.
II 75, 22.	و گفت الخ	29, 11.
II 75, 23.	و گفت الخ	29, 12.
II 75, 24.	و گفت الخ	29, 11.
II 76, 9.	و گفت الخ	147, 8 from foot.
II 76, 22.	و گفت جهل سال الخ	146, 10 from foot.
II 77, 8—9.	و گفت الخ	114, 25.
	down to شمشیر زخم	
II 78, 10.	و گفت الخ	84, 7 from foot.
II 80, 10.	و گفت الخ	31, 16.
II 80, 15.	و گفت الخ	31, 15.
II 80, 20.	و گفت الخ	98, 3 from foot.
II 81, 8.	و گفت الخ	31, 19.
II 81, 11.	یکی ازو برسید الخ	166, 5 from foot.
II 81, 24.	و گفت الخ	90, 4.
II 82, 20.	و او تقدیم الخ	172, 7 from foot.
	down to تقدیم داشته اند	
II 82, 24.	نقلست الخ	171, 20.
II 83, 3.	نقلست الخ	171, 20.
II 84, 2.	نقلست الخ	25, 13.
II 84, 6.	ابو محمد مغازی الخ	25, 21.
II 85, 7.	و گفت الخ	170, 14.
II 85, 16.	و گفت الخ	148, 6 from foot.
II 85, 24.	نقلست الخ	57, 3 from foot.
II 86, 3.	دروشی گفت الخ	128, 11.
II 86, 18.	نقلست الخ	30, 15.
II 88, 1.	و بو عثمان حیری را الخ	24, 18.
II 88, 5.	و بو عثمان حیری الخ	24, 21.
II 88, 23.	و گفت الخ	24, 21.
II 88, 24.	و گفت الخ	24, 6 from foot.
II 88, 25.	و گفت الخ	24, 23.
II 90, 9.	نقلست الخ	132, 15.
II 90, 15.	برسیزند الخ	33, 23.
II 90, 20.	و گفت الخ	4, 9 from foot.
II 90, 24.	و گفت الخ	33, 24.

T. A.		R. Q.
II 91, 3.	نقلست الخ	33, 24.
II 93, 20.	ساختن اوست الخ	26, 14.
II 99, 15.	و گفت الخ	121, 21.
II 101, 6.	و گفت الخ	31, 8.
II 103, 5.	و مریدان را الخ	26, 21.
II 105, 1.	و گفت الخ	167, 16.
II 105, 8.	و گفت الخ	26, 18.
II 106, 6.	و گفت الخ	147, 3 from foot.
II 106, 17.	و گفت الخ	98, 23.
II 106, 18.	و گفت الخ	98, last line.
II 108, 2.	و گفت الخ	30, 7 from foot.
II 108, 4.	و گفت الخ	30, 4 from foot.
II 108, 10.	و گفت الخ	115, 22.
II 109, 5.	و گفت الخ	107, 3.
II 110, 6.	عرو بن عثمان مکی الخ	27, 9.
II 110, 8.	و ساختن اوست الخ	27, 10.
II 110, 15.	و گفت الخ	98, 19.
	down to از یقین بحف	
II 111, 4.	نقلست الخ	164, 9.
II 111, 20.	و سبب آنک اورا الخ	29, 19.
II 112, 18.	و گفت الخ	128, 8.
II 112, 21.	و گفت الخ	147, 6 from foot.
II 112, 24.	و گفت الخ	29, 23.
II 113, 2.	نقل است الخ	29, 10 from foot.
II 113, 17.	نقل است الخ	93, 20.
II 114, 17.	نقلست الخ	29, penult.
II 114, 21.	و گفت الخ	29, 4 from foot.
II 115, 1—2.	یکی وصیت خواست الخ	29, penult.
	down to در بیش داری	
II 115, 12.	و گفت الخ	128, 17.
II 115, 23.	و حرک در خواطر دل الخ	27, 3.
II 116, 3.	و گفت الخ	27, 4.
II 116, 10.	و گفت الخ	27, 5.
II 116, 12.	و گفت الخ	27, 7.
II 117, 2—4.	و کارعاء او الخ	26, 3 from foot.
	down to عادت کرده بود	

T. A.		R. Q.
II 117, 5.	و بیوسته سفر کردی الخ	153, 4 from foot.
II 117, 18.	و گفت الخ	26, last line.
II 117, 24.	و گفت الخ	26, last line.
II 119, 2.	و گفت الخ	138, 7 from foot.
II 119, 8.	و گفت الخ	110, penult.
II 119, 10.	و گفت الخ	107, 8 from foot.
II 120, 3.	و در ابتدا الخ	154, 4 from foot.
II 121, 2.	و گفت الخ	156, 10 from foot.
II 122, 10.	نقلست الخ	211, 5.
II 122, 16.	و گفت الخ	207, 10 from foot.
II 123, 2.	و گفت الخ	129, 8 and 149,
II 123, 3.	و گفت الخ	124, 8. (10.)
II 123, 4.	و گنت الخ	170, 22.
II 123, 17.	و گفت الخ	142, 8 from foot.
II 124, 1.	و گفت الخ	109, 11.
II 124, 3.	و گفت الخ	31, 12.
II 125, 24.	شبی خادم الخ	79, 18.
II 126, 4.	و گفت الخ	147, 21.
II 126, 7.	و گفت الخ	203, 4 from foot.
II 126, 17.	نقلست الخ	155, 15.
II 127, 21.	و گفت الخ	211, 9.
II 130, 22.	ابو احمد صغیر الخ	33, 3 from foot.
II 131, 3.	و گفت الخ	104, 4 from foot.
II 131, 4.	و گفت الخ	5, 11.
II 131, 5.	و گفت الخ	33, 8, from foot.
II 131, 10.	و گفت الخ	87, 22.
II 131, 12.	و گفت زهد الخ	65, 9 from foot.
II 131, 12.	و گفت اندوه الخ	76, penult.
II 131, 13.	و گفت الخ	73, 8 from foot.
II 131, 14.	و گفت فقر الخ	146, 20.
II 131, 14.	و گفت یقین الخ	97, 18.
II 131, 15.	برسیزند الخ	106, 24.
II 131, 17.	برسیزند الخ	147, 11 from foot.
II 132, 8.	و آداب او الخ	150, last line.
II 133, 17.	و گفت الخ	115, 7 from foot.
II 133, 21.	و گفت الخ	27, 18.

T. A.		R. Q.
II 131, 2.	و گفت الخ	100, 11.
II 134, 5.	و برسیزند الخ	59, 5 from foot.
II 134, 14.	و گفت الخ	27, 21.
II 139, 10.	نقلست الخ	89, penult.
II 139, 21.	و گفت الخ	166, 19.
II 139, 24.	و گفت الخ	90, 20.
II 148, 9—12.	اورا گفتند الخ	90, 21.
II 148, 12.	مقدار باشد down to در توکل الخ	91, 3.
II 149, 12.	و گفت الخ	201, 18.
II 149, 17.	و گفت الخ	202, 20.
II 149, 23.	نقلست الخ	197, 17.
II 150, 6.	حامد اسود گفت الخ	120, 14.
II 150, 11.	و یکی گفت الخ	154, 9.
II 150, 21.	و گفت الخ	91, 4 from foot.
II 151, 2.	نقلست الخ	194, 15.
II 151, 21.	و مریخی نقل کرد الخ	201, 4.
II 152, 5.	و گفت الخ	203, 10 from foot.
II 152, 8.	و گفت الخ	90, last line.
II 152, 11.	و درویشی گفت الخ	151, 3.
II 152, 24.	و گفت الخ	83, last line.
II 155, 7.	و گفت الخ	99, 5.
II 155, 17.	و گفت الخ	28, 1.
II 156, 4.	و حرك ترك شپوت كند الخ	84, 6 from foot.
II 156, 5.	و گفت الخ	89, 16.
II 156, 7.	و گفت الخ	99, last line.
II 156, 8.	و گفت الخ	103, 16.
II 156, 10.	و گفت الخ	28, 3.
II 156, 19.	و گفته اند الخ	27, last line and 162, 8 from foot.
II 158, 4.	نقلست الخ	108, 18.
II 158, 8.	نقلست الخ	93, 11 from foot.
II 158, 18.	و گفت الخ	29, 14.
II 158, 20.	و گفت الخ	29, 15.
II 158, 22.	و گفت الخ	29, 16.
II 159, 14.	و گفت حکما الخ	68, 13.

T. A.		R. Q.
II 159, 23.	و جون و فانش الخ	161, last line.
II 162, 2.	يك مظلّم الخ	163, 8.
II 163, 9.	روزی جمعی بیس رفتند الخ	101, 1.
II 161, 7—10.	نقلست الخ down to محاجوب بود	206, 7 from foot.
II 161, 25.	نقلست الخ	118, 7 from foot.
II 165, 9.	و گفت الخ	Cf. 82, 3.
II 167, 18.	و یکبار الخ	60, 4.
II 169, 9.	نقلست الخ	213, 16.
II 170, 13.	نقلست الخ	203, 6 from foot.
II 171, 4.	يك روز الخ	Cf. 161, 3 fr. foot.
II 173, 16.	روزی شبلی الخ	182, 24.
II 175, 11.	گفتند الخ	159, 3 from foot.
II 175, 22.	و گفت الخ	149, 14.
II 175, 24.	و گفت الخ	149, 16.
II 176, 1.	و گفت الخ	149, 16.
II 176, 2.	و گفت الخ	149, 16.
II 176, 2.	و تصوف نشستن است الخ	149, 13.
II 176, 6.	محبّت رشک بردنست الخ	170, 10.
II 176, 11.	و گفت الخ	160, 12.
II 176, 21.	و گفت الخ	165, 21.
II 176, 23.	و از معرفت الخ	165, 23.
II 177, 4.	و گفت الخ	167, 8.
II 177, 16.	و گفت الخ	146, 7.
II 177, 17.	و برسیذند الخ	145, 6.
II 178, 8.	گفتند الخ	111, 6.
II 178, 24.	و گفت الخ	151, 6 from foot.
II 179, 1.	و گفت الخ down to افلاسیست	60, 4.
II 179, 5.	و گفت الخ	136, 2.
II 179, 8.	و گفت الخ	95, 21.
II 179, 23.	گفتند الخ	135, 8 from foot.
II 181, 10.	ابو محمد هروی الخ	161, 3.
II 181, 17—19.	گفتند الخ down to نبذیرم	162, 5.
II 182, 4.	بار دیگر الخ	208, 6 from foot.

T. A.		R. Q.
II 183, 15.	و سخن اوست النخ	151, 20.
II 188, 13.	و استناد بو علی النخ	157, 13.
II 188, 16.	بس گفت النخ	157, 15.
II 188, 18.	و گفت النخ	157, 18.
II 189, 23.	نقلست النخ	141, 6.
II 190, 12.	نقلست النخ	153, 8.
II 191, 23.	و گفت النخ	106, 4.
II 192, 6.	نقلست النخ	142, 3.
II 194, 1.	و گفت النخ	176, 14.
II 194, 5-8.	حرکه بی ادبی النخ	151, 2.
	down to سبارن زون	
II 194, 8.	و گفت النخ	56, 5 from foot.
II 195, 23.	و گفت النخ	67, 16.
II 197, 14.	صاحب توکل النخ	90, 8 from foot.
II 197, 15.	و توکل بدایت النخ	90, 7 from foot.
II 197, 18.	و گفت النخ	107, 6 from foot.
II 256, 3.	و گفت النخ	84, 8.
II 257, 1.	و از کلمات اوست النخ	32, 13.
II 257, 8.	و گفت النخ	32, 12.
II 257, 9.	و گفت النخ	32, 15.
II 257, 12.	و گفت النخ	71, 14.
II 258, 4.	و گفت النخ	157, 3 from foot.
II 258, 24.	و گفت النخ	34, 8 and 83, 6 from foot.
II 259, 6.	چون شبیه وفات کرد النخ	138, 19.
II 261, 20.	و گفت النخ	28, 20.
II 261, 23.	و گفت النخ	28, 21.
II 262, 1.	و گفت النخ	118, 23.
II 263, 1.	نقل کرده اند النخ	185, 3.
II 263, 24.	از وی آید النخ	107, 1.
II 264, 1.	و گفت النخ	33, 17.
II 264, 2.	و گفت النخ	33, 19.
II 264, 3.	و گفت النخ	33, 21.
II 264, 15.	و گفت النخ	33, 20.
II 264, 20.	و بو عثمان مغربی النخ	29, 4.
II 264, 23.	ابو الحسن را پرسیدند النخ	29, 5.

T. A.		R. Q.
II 265, 5.	و ازو برسیدند الخ	29, 6.
II 265, 11.	و گفت الخ	29, 8.
II 276, 10.	و گفت الخ	71, 19.
II 276, 21.	و گفت الخ	103, 24.
II 278, 3.	و گفت الخ	28, 10 from foot, and 71, 18.
II 278, 4.	و گفت الخ	55, 16.
II 278, 6.	و گفت الخ	61, 20.
II 278, 12.	و گفت الخ	166, 2.
II 278, 16.	و گفت عوض الخ	28, 9 from foot.
II 278, 16.	و گفت قسمتها الخ	6, 3.
II 278, 24.	و گفت الخ	105, 2.
II 279, 2.	و گفت الخ	105, 5.
II 280, 5.	و گفت الخ	129, 6.
II 280, 8.	و گفت الخ	116, 4 from foot.
II 280, 9.	و گفت الخ	140, 6.
II 280, 10.	و گفت الخ	111, 5.
II 280, 12.	و گفت الخ	123, penult.
II 280, 15.	و گفت الخ	149, 22.
II 280, 16.	و گفت الخ	28, 7 from foot.
II 282, 13.	و سخن اوست الخ	30, last line.
II 283, 4.	و گفت آفت الخ	31, 5.
II 283, 9.	و گفت الخ	31, 4.
II 285, 10.	نقلست الخ	191, 9.
II 286, 11.	و گفت الخ	57, 14; 79, 8; and 92, 11.
II 286, 12.	و گفت الخ	149, 12.
II 286, 13.	و گفت الخ	149, 11.
II 286, 15.	و گفت الخ	73, 20.
II 286, 18.	و گفت الخ	170, 3.
II 286, 19.	و برسیدند از توحید الخ	6, 14.
II 287, 4.	و گفت الخ	184, 18.
II 287, 16.	و برسیدند الخ	180, 9 from foot.
II 287, 17.	گفتند جکوبی الخ	30, 19.
II 287, 21.	و گفت الخ	58, 9.
II 288, 5.	و برسیدند الخ	181, penult.

T. A.		R. Q.
II 288, 11.	و جون وقت و تائش الخ	162, 10.
II 290, 10.	و گفت الخ	35, 7.
II 290, 14.	و گفت الخ	158, 3 from foot.
II 290, 24.	و گفت الخ	35, 8.
II 291, 1.	و گفت الخ	153, 19
II 291, 6.	و گفت الخ	181, 4.
II 291, 7.	و گفت الخ	181, 2.
II 291, 11.	و گفت الخ	150, 2.
II 304, 14.	كسى اورا مغمزى الخ	5, 14.
II 305, 14.	و گفت الخ	33, 6.
II 305, 16.	و ازو برسيدند الخ	33, 4.
II 305, 18.	و گفت الخ	5, 12.
II 305, 20.	و گفت الخ	117, 23.
II 308, 14.	نقلست الخ	5, 8 from foot.
II 308, 17.	نقلست الخ	5, 22.
II 308, 20.	نقلست الخ	184, 9.
II 308, 23.	گفت الخ	180, 8 from foot.
II 309, 19.	و گفت الخ	59, 20.
II 309, 24.	و گفت الخ	34, 6 from foot.
II 310, 5—6.	پرسيدند الخ	5, 6 from foot.
II 310, 19.	down to بز ايشان ميروند	
II 310, 19.	و گفت الخ	103, 17.
II 311, 5.	و گفت الخ	135, last line.
II 311, 6.	و گفت الخ	167, 8 from foot.
II 311, 7.	و گفت الخ	78, 15.
II 311, 12.	و گفت الخ	138, 23.
II 313, 24.	نقلست الخ	154, 17.
II 314, 21.	نقلست الخ	123, 15.
II 315, 19.	و گفت الخ	34, 3 from foot.
II 315, 23.	و گفت الخ	107, 3 from foot.
II 316, 5.	و گفت الخ	124, 16.
II 316, 6.	و گفت الخ	136, 16.
II 316, 14.	اورا گفتمند الخ	34, last line.
II 316, 18.	و گفت الخ	35, 3.
II 317, 2.	گفتمند الخ	61, 7.
II 317, 5.	و سؤال كردند الخ	170, 8 from foot.

T. A.		R. Q.
II 317, 7.	و كفت النخ	170, 13.
II 317, 14.	و كفت النخ	58, 13.
II 317, 17.	و كفت نجه خلقرا النخ	174, 9.
II 317, 19.	و كفت النخ	101, 5 from foot.
II 317, 22.	و كفت النخ	121, 20.
II 318, 1.	و كفت النخ	103, 9.
II 318, 2.	و كفت النخ	66, last line.
II 319, 8.	نقلست النخ	208, 23.

VARIANTS.

1, 4. L. om. اعل. — 12. B. درجۀ دوم *bis*. Read مدرجۀ دوم. — 16. LI. نشنوندش; H. بشنوں; LBI. اورا نبینند; B. بیند; H. به بیند. — 22. All the texts have راضی ترین, but راجی ترین seems to me a certain emendation.

2, 2. C. عقاب for عناب. — 3. و گفت الخ. Qushayrî (p. 97, l. 10) attributes this saying to Abû 'Abdallah al-Antâkî. — 4. H. عمر شکمی. — 5. C. بر قدر عظمت. — 6. L. om. صدقٌ before خدای. All the texts except C. read جدّ for صدق, which I restore from Qushayrî, p. 125, l. 18. — 7. L. جاسوس. — 8. After آید C. adds شما ندانید; and so Qushayrî. — 9. L. تمام نعت. LI. om. بروی اندر دنیا. — 10. I. احتراز for بیزارى. — 12. Read خوف. — 14. LBMI. بزبان. Text C., and so Qushayrî, p. 21, l. 2: بحفظ. — 18. Read از تو. B. تصنیع. — 23. L. عام. CM. جمله علمها. — 24. CM. عملها. عمل است.

3, 1. LBI. om. from بقوت و to the end of the saying. Text C. — 7. L. او بجز; M. بجز من. — 8. L. در آسمان و زمین. — 10. C. گمنشین. — 13. L. om. میان before حق. — 14. C. طلب فضیلت. — 19. L. H. has in marg. حقیق. C. خنیق; B. حبیق. LI. — 21. LI. بخورد. — 22. B. قطب. (cf. *Nafahât*, N° 57). — 23. LI. سبقت و سبقت. — 24. C. اعل تحقیق; M. جد و سبقت; B. جذب و سبقت. — 25. C. اعل سبقت. Text K.

4, 3. L. معاملات for ملامت. — 4. B. اول بار که. L. اعضا چهار است. — 6. LBI. کبر for کین; Qushayrî, p. 20, l. 27 has حقد. — 7. The MSS. read در سرّ for از سرّ, but cf. Qushayrî, *loc. cit.* — 10. The words باک ندارند appear to be corrupt. C. has و پاك نگرداند شہوت را از دل مگر خوفی الخ; so the Bombay ed. — 11. C.

دلرا شکسته H. زنده دل for زنده. — 12. BCIMH. زندگانی for زندان
C. بوذ After. — 19. L. جبیز. — 16. L. بستنه for بر سر I. دار و طوع مدار
که ترا از معصیت باز دارد و adds.

3, 3. M. عیج. — 4. All the MSS. except C. omit در آتیج and read
سلطان طریقت. — 9. C. مرجع for مرتع. — 10. L. om. که تحقیقت
17. B. سید طویف. — 20. C. adds ثوری داشت after و مذهب ثوری
— 24. L. اشارت.

6, 8. L. سیادت; IM. سابق. — 9. ندانسته is apparently the reading
of most MSS., but C. has نداشته, and so the Bombay ed. Read
آن عدل کرده است to کی بستانی. — 21. L. om. بملک صفت.

7, 1. L. om. زکوة before بستند. — 8. I supply گفت سری from C.
— 9. For می نگرستم which occurs in nearly all the texts I read with
C. (cf. Qushayrī, p. 95, l. 21) می گریستم. The words بس سری گفت
are supplied from C. — 12. C. زیر نردبان پایسه سری. — 13. L. بیباکی
for بیاسبانی. — 18. L. om. تو.

8, 1. L. جواهررا. — 8. C. بی ناگاه for بس. — 16. L. او. —
19. C. که تومی شائی. — 20. C. نشایند. — 24. H. یابد.

9, 2. C. از حربیا. — 3. L. مرنضی را I; اگر مرنضی بما پرداختی از حربیا. — 5. After
کردندی که لو کشف الغطاء ما از ددت یقیناً M. adds گفتی
و نیز گویند که از مرنضی رضی الله عنه برسیدند که خدایرا بجه شناختی
— 8. C. حسی for حسی; MH. جنسی. Read قیاس. — 10. C. بالای
for بعتر معرفت. — 13. L. om. ده. — 14. IH. معرفت. — 15. After
بردند C. adds: و همرا باب ثرو بردند و همرا در پای ما کشیدند
— 21. C. بر حیرت من گریستند. — 22. B. بر عیب ایشان. —
ایشان.

10, 1. C. After انقواد C. جنید با خلق سخن گفت. — 10. After
adds: و انما جعل اللسان علی القواد دلیلاً; so I. in marg. — 11. C.
شد. — 13. C. بیرون for دون. — 16. BC. ابو بکر کتانی. See *Nafahāt*,
p. 142, l. 7 sqq. — 23. I. بالاحرفه for بالاحرفه, with سوز و درد written
beneath; B. بالاحرفه and so H. in marg.

11, 5. L. om. بگفتار مریدان. — 18. C. می آید. — 25. C. فراموش در می آید. — 25. C. پست
B. فراموش می باید شد. — 25. C. پست
for بشب.

12, 6. I. از خداوند خود محجوب است C. با خداوند. — 7. I.
محبت نباشد H. مخنث باشد C. نشان. — 18. BCMH. om. بشود.
L. نباشد for باشد. — 21. After خواجه C. inserts the following anec-

و نقل است که در نسیم الارواح که در طور سیناست جنید: دوت
در وجد بود و احباب بر گرد او رقص می کردند در آن حالت
راعی بانگ زد که از برای خدا بر شما باد که سؤال مرا جواب دهید
از غایت استغراق و ذوق اورا انتفات نکردند چون سماع ساکن شد
بشیخ گفتند که راعی بانگ میزد و بدین اسلام سوگند می داد که
مرا جواب دهید و از سماع بدو نپرداختیم شیخ با احباب بسوی
راغب شدند راهب از صومعه فرود آمد پرسید که بزرگ شما کیست
اشارت بشیخ کردند پس رهبان گفت این چه مذهب است و چه
طریق است که شما می کنید از رقص و وجد و سماع این طریق
مخصوص است بعام شیخ فرمود که این شیوه مخصوص است بقومی
که طریق زهد سپرند در دار دنیا پس راهب گفت یا ابا القاسم
دست من ده تا بلقاً رسم دست شیخ گرفت و گفت اشهد ان لا
اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمداً عبده و رسوله که
در انجیل چنین مکتوب است که خواص ائمت محمد علیه السلام
حرکت کنند در سماع بشرط انقطاع و اعراض از دنیا و در دنیا
حرقه و لقمه و رانیه بسند کنند و بیش بدو انتفات نکنند این
جماعت خواص ائمت محمد باشند

میگوئیم to در بیش 13, 3. All the MSS. except CM. omit from نصیر
Text C. — 9. I restore نصیر for نصر on the authority of Qushayrī,
p. 84, l. 5 from foot. — 10 C. alone has the correct reading وزیري
و زیت. See Qushayrī, *loc. cit.* — 19. M.
تا کی

20. M. بودئی. 19. M. گفت تو این شیوه ندانی. 14, 10. C.
نیامدئی.

15, 3. I adopt قوه, the reading of C., instead of قوت. Cf. Arabic
باز این نه. 7. C. — شبلی ازو سؤال کرد. 6. C. — قیر میر. 4. B. قوه
جندان بندگی می باید تا بالای ما بتو آید. I. نیست که. 8. LM. om.
گفتند بوقت نزع. L. and the other MSS. except C. have آرز. 9. L.
and apparently جد ترا جد for که ترا جد. 12. Most of the MSS. have
صورتی. IM; صوتی for صوتی. L. 22. — مقام بود. C. 13. — علم و معرفت را

گوشنت. 17. L. در I. در is supplied above. 16, 7. CMH. در دل.
در مجلس. I. گوشت آدمی. BMH. مرده

و از جنید روایت میکنند که او: C. proceeds: کجا شد. 17, 19.
دوتا شد. After باز for بیانی. C. 20. — پس از آن چندان بگریست الخ
علی. 22. CH. و چندان دوتا نماز بگزارد که بر جای ماند. C. adds:
بن سئل.

18, 2. C. معاملت ماست. — 4. L. and apparently the other MSS.

have *على المحسنين*: the reading in the text is that of C, and the Bombay ed. — 12. LM. om. *شبيخ*. — 21. LI. *حكايت*. — 23. L. *تا* for *تو*.

19, 1. LM. om. *كار*. — 3. L. om. *اگر*. — 5. After *ایشانرا* C. adds: *و نقل است که جهودی بر دست جنید مسلمان شد روزی پایی از زیر احباب نهاد جنید یکسال با وی سخن نگفت گفت چه کردم گفت بی حرمتی کردی که پایی زیر* — 19. C. *احباب بنیادی و هنوز يك قدم از جهودی بیرون نپاده نبودى*. — 23. om. *آنج*. in all the texts.

20, 1. L. *تنها بوزم*. — 5. L. om. *خون*. — 11. Read *بجملگی*. L. *زهر* for *كفر*. — 13. L. *بنصیحت شبيخ*. — 15. H. *خونذرا* for *خون*. — 18. C. *بمجلس با مسجد*. so Bombay ed. — 21. L. and the other MSS. *بمقام دیگر رسیدم*. C. *بمقام ذکر الله*.

21, 2. C. *عی در آینه*.

22, 3. L. *جگونه* for *جون*. — 4. C. *ایشان بودی*. — 13. IMH. om. *دیگرا*. — 16. H. *جنبنندگان*. — 21. Before *آن اباب یضرب بالسیفین احياناً مع الكفار في المعركة*: C. has *بذر تو الخ غلطید*. — 24. IH. *و تارة مع الشيطان و عو من النفس فالتسبب بايها يضرب*.

23, 4. LB. *میریدی*. — 6. C. *عرش* for *عرش*. — 12. M. *جهت* for *سباح*. — 16. L. om. *from اند* *حق اندگان*. — 18. L. *سیاحت* for *سناخت*. — 19. L. *سیاحت*. After *نفس است* C. adds: *و گفت حقایق لازم و قصدهای قوی و محکم بر اهل آن باقی نگذارد چیزی مگر که آن را از آن بریده گرداند و عیب اعتراض کننده پیش آن نیاید مگر که آن را منع کند و هیچ تاویل موم روی بدو نیارد مگر که نصیحت مراد and نشستیا for نسبتیا*. — 20. All the texts have *نشستی* for *نسبتی*. I restore these readings from Qushayrī, p. 7, l. 3 from foot: *اشرف المجالس واعلاها الجلوس مع الفكرة في ميدان التوحيد*. L. *میدان* for *میان*.

24, 3. L. *وسواس*. — 4 L. om. *تا وقتی*. — 5. L. om. *from بخلافی* to *کند دشمنان کند*. Text C. — 13. C. *کفر آنست که قیام کنی*. — 20. MP. *شناخت*. This is probably the correct reading. — 23. L. *برسیده*.

25, 4. After *دارن* C. adds: *و گفت غریب که ببغداد بیش از پنجروز ونفرماید* — *نکنند*. C. adds after *مقام کند نشان قبول است*. — 5. C. *هیچکسرا که شکایت کند*. — 8. L. and the other texts read *عالمیان* for *علمان*, which is preserved by C. Qushayrī, p. 109, l. 5 from foot, has

علم العلماء. L. معامله کند با بندگان. — 10. L. که نزدیک. — 11. LC. اگر از تو تحقیق بدانند; M. ترا for از تو. قریب; the other texts قریب; and so H; P. اگر تو خودرا بدانى بتحقیق. text LB. — 14. L. شاعت for طلب. — 21. CM. om. نیست یا. — 23. B. بلا for اندكى. L. افتاد. — 24. L. om. چون. CMH. بمریدى, which is the correct reading: see Qushayrî, p. 109, l. 14. C. از قرابت.

26, 6. وگفت الخ. This saying is omitted in LBI. Text from P. — 7. H. has مشعبدان in marg. as a variant of مرقعیان; C. مرقعات. — 10. PMH. om. آموختن. — 12. LBI. om. from بانتباہ to دعوت کند. M. has بینا for بانتباہ; P. بطاعت. Text CH. — 15. MH. جراغ for خراج. — 17. C. منیت for زینت تن; H. وصیت, and so MP. — 23. L. om. هزار.

27, 1. C. بدیدار چیزى. — 2. LBI. امیر for امیر. — 6. LBI. om. اعل احوال. — 7. L. خالص for اخلاص. — 8. M. باکی for نیکوئی. — 10. BMH. از اصطفاست. — 17. For رسمش, the reading of C., all the other texts have رحمتش. — 20. M. هماند.

28, 8. After خاموش C. adds: زیرا که. وگفت پاکست عارف از هر دنسى زیرا که. عارف حقا می بیند در عر نفسى و گفت عارف آنست که از سر تو سخن — 9. L. اورا for وراء. — 19. C. اوست for آنست. — 21. L. بلک for با آنک. — 22. After علم است C. inserts بس معرفت است. — 24. LBIM عرف.

29, 1. MP. اشارت for اثبات. — 2. M. باشارت مکر. After غدر است C. adds: و علم بحرکت غدرست. — 3. Though all the texts have خدای or خدا, the obvious reading is جدا, which is confirmed by Qushayrî, p. 159, l. 8 from foot: علم التوحید مباین لوجود. L. om. وجود او. — 4. C. سبیل for سیر. H. حدود. — 6. C. علم توحیدرا بساط فرا نوشته اند. — 9. Qushayrî, p. 171, l. 23 has لغرض for بعوض and لغرض for عوض. — 13. L. and the other MSS. read بی میل; H. به بی مثل. The correct reading is given by C. and Qushayrî, p. 170, penult. line. C. — 14. C. شجاعت for شجاعت. — 15. C. شجاعت. — 19. C. adds: هیچ نیستى. — 20. BM. میرانند. — 21. L. درون عین بیرون روی نماید. — 23. LBI. یا فقد. C. با نیافت. — 24. After نماید C. adds: وگفت وجد مصادقه است هرگاه که دلرا نگاه دولتی روی نماید آن وجدست و گفت زبان ندارد نقصان وجد با زیادتى علم و زبان دارد زیادتى وجد با نقصان علم. L. om. وگفت الخ; text from I.

30, 1. I give this saying as it stands in C., which agrees with Qushayrî, p. 103, l. 3 seq. L. and the other MSS. have simply بر فوت

شد. — 6. L. اعتراض; text CIM. — 7. L. نتوانستی. — 8. The MSS. except C. have حاصل کردی. LBIM. حضرت for مضرت. — 9. L. است. LBIM. جبر for جبر. — 10. L. اعتراض. — 11. L. LCIM. but see Qushayrī, p. 95, l. 8. — 23. I read بگرد with C. instead of بگذرد: Qushayrī, p. 113, l. 24 has ببتقلب.

31, 1. L. نشود. — 2 L. om. زبان. L. om. بپذیرد. — 3. L. نپذیرد. — 12. B. بعلی. — 14. L. نقرار. Qushayrī, p. 121, l. 20 has لا تنافس. Other variants are تفاخر, نقاد, and تکبر. — 15. After کنی C. adds: و گفت تواضع از اعل: — 16. After بحق C. adds: ورنج دست باز داری. — 24. II. بیرون شوی. L. and the other MSS. have توحید تکبرست. I read جوف for خوف. The second part of this saying (وترك الحج) is attributed by Qushayrī, p. 70, l. 13 to Abū 'Alī al-Daqqāq.

32, 1. C. است. — 4. LBCIM. همه for هم. — 5. LBCIM. تصدیق می کند. — 7 After کفر و گفت زین از جمله وطنات است و عین از جمله خطرات است C. adds: Qushayrī (p. 180, l. 2) has استفرغت عذوبه سماع الکلام الارواح, but استفرغت should be استفرغت. — 11. M. خلق. — 15. After شریعت C. adds: و باز پرسیدند از تصوف گفت استعمال جمله اخلاق سنتی (سنى read) و ترک جمله اخلاق دنی و باز پرسیدند که تصوف چیست گفت اهل بیته است که در میان عنوانی غیرتی. That the latter is the true reading appears from Qushayrī, p. 149, l. 5: LB. ان تصوف عنوة لا صلح فیها. — 22. After گفتند توحید چیست گفت تمیز الربوبية عن العبودية گفتند این سخن مجمل است این را بیانی باید گفت صفت بندگی الهی.

33, 6. I read اغراض with C. and the Bombay ed. instead of اعتراض. — 9. C. وجه. — 20. BMH. مراقبت را انتظار. C. مراقب است. — 21. L. مراقب. Perhaps we should read مراقب. — 24. CH. om. و before چون.

34, 7. MPH. و دیدن. — 8. C. و نفس اول خلقی است. — 15. M. نشود. — 17. L. om. روی after بود. — 23. Read سر, i. e. پیر, for سر according to Qushayrī, p. 81, l. 14 seq.: خفض الجناح. C. has داشتن ناله. — 24. L. om. عام before حجاب.

35, 5. After بماند C. adds: گفت دل مومن کی خوش بود گفت آن وقت که او در دل بود گفتند فلان کس خمر میخورد گفت مستی باجماعه. — 6. L. om. نه. — 8. M. باجماعه.

خوبش پس افتاده باشند در نشان نصیبه خوبش از خدای و در نشان حاجت خوبش خدای و آنکس که چنین بود گوید غیبدانم تا چه میکنم و غیبدانم تا چه میگویم و نمی دانم من کیم یا کجایم یا کدامم یا چیم نامم محو شد مرا نام نیست و جاعل شدم مرا علم نیست و عالم گشتم مرا جهل نیست و شوقه بکسی که نداند که چه میگویم پس مراد ازین سخن مشاعده کند پس چون یکی را ازین قوم گویند که تو چه میخواهی گوید الله و تو چه میکنی گوید الله و اگر چنان بود الخ

اینجا C. 7. — بر نیامده C. 6. — بر او P. و نیز برای B. 3. 41. — با C. از آنکه for ازیشان L. 9. — نرسید و حیرت در حیرت هماند مخیر کردند L. om. from C. ایشان بودم با خوبشتم بودم چه نقلست for و گفت LIM. 25. — نقصان گفت مرا to

20. — و مقّرر for او مقّرر C. 15. — so H. و حجیر یک بیرعن I. 5. 42. — پس یاد کردم که من سکونت یافتنم بغیر C. شاد شدم After حجر روز یک بار MH. 24. — او توکل کردم سوگند الخ

طالب for ظلمان C. 6. — عیان است for باوینا می ماند M. 4. 43. — آلت حجام L. 10. — خبری for حجیر BC. 8. — علمان بناء این C. 15. — عباس انهدی M. و عباس بن انهدی C. 14. — کردم text LIH. Qushayrī (p. 64. l. 3 from foot) has: بناه خلیفه B. و بناه دولت M. و دوانیق C. 19. — مر for جز C. 18. — تحت سقف ای اندوانیق C. 19. — بر یکدیگر تا چرا چون C. continues: حرف بود After از C. om. نسیارد خواست for از انس M. 20. — حرف هست با یکدیگر آرام می توانند گرفت L. 23. — چون L. om. — 21. C. عمل for اعمال L. om. نتواند LI.

44. 1. C. هر که for هر گاه C. — قرب has C. alone; the other texts یکبار متاجلی شود و ابو بکر را رضی H. proceeds: تعالی After 7. — فتوت الله عنه صد بار و هر کسی را در خور آنکس چنانکه پیش ازین گفتیم از مرید گمان بر او L. 9. — او L. om. شد for شوی LH. 8. — ابو تراب و بابزید مایده I. 15. — بین CH. و عن for من LBI. 14. — و CMH. 12. — 21. I. از روی بندگی.

45. 7. L. جنس BM. و حبس LI. 8. — اجتناس M. و احتیاس L. 12. — دل صافی C. 10. — آری و آرد ترا در کار C. has: عمل After نتوانی C. خدای یابی L. 16. — After Qushayrī, p. 149, l. 4. — گشایش یابی L. — در درد نیافت C. 18. — و گفت توکل اعتماد دست بر خدای adds: — 19. I. حرف for رفق C. — 22. Qushayrī (p. 144, l. 20) has تحکم for تحمل

46. 2. L. منسوب عزت, but no doubt the copyist had before him ملسوب, which gives a better sense than ملسوب. — ابو L. om. 3. — 7. L. مذهب C. — احمد خرازی C. 8. — قمر for قلم M. بود L. 9. — درویشانرا C. 13. — حاجج MH. 10. — و نوربان بدو توکل کرده اند

for با درویشان — 19. BH. درخشیدی — 20. C. ابو احمد مغازی and so Qushayrī. After نوری C. adds: گفت نه جنید را نیز — 21. M. جنان for خَباز .

47, 7. H. چاه for خانه — 9. IMH. جیل سال for راه حق — 13. LI. خلف را — 14. L. om. آفت — 15. H. هرچه بدل آید — 22. کم من کم بی کمی است. CL. کار من کار بی کمی است. L. کم بی کمی ام — 23. LI. کم for در کان — 24. L. شخصت.

48, 1. After اثنان M. has: کرامت تو بودی و کرامت تو بودی اگر مای نبود بهتر بودی و کرامت تو بودی — 11. IH. رقم; CM. رقم, and so in the following lines. Qushayrī (p. 131, last line) has الرقم. C. جنید و خلیلی .

49, 1. After شبلی I. inserts in marg. از آن تو نیم دینار و از — 9. B. نگاه داشتی I; نگاه داشتیم B. غرامت آن را که — آن من می کرد — 17. After تو — 14. L. om. بدو خسبند و بدو خبزند C. has بنده از آن او — 21. IH. نَحْ يِدْكَ عَنْ ثِيْبَةِ لُحْفٍ — 22. II. میان نفس.

50, 4. I. حیرت for طاق آمده — 5. C. ما انا وما اذنت والّا فلا تجتمع ابداً من C. proceeds: می گوید — 7. در پرد — 9. C. باشم یا تو و اگر نه هرگز هر دو بنم جمع نخواهند شد بر سر H. بر یک خشت — 11. B. بتو تو نباشی C. بتو تو نباشی L. تا اورا C. گفتن — 23. After نوری — 21. L. om. در علم نباید یعنی باید چنان بود که میگوید که تو در علم جایگاه نگاه دار الخ.

51, 7. B. فضولی — 14. C. از آنجا مرو تو این گرفت و این طلب با آن — 21. IMH. جعفر خداری I; جعفر خالدی; text BC. — 23. L. om. from دوزخ را to عذاب کنی.

52, 4. C. بملتزم for حاجر الاسود — 5. LBIM. لا تغییر — 17. II. تخاسان C.; تخاسان I.; تخاس L. — 25. L. خرمابن for خلمستانى تخلستان.

53, 8. C. نه دنیار — 10. C. نه دنجار — 19. C. نمی خر بر خاست — 17. C. رزماً for زیر — 11. H. گفتن تحمّلوا عنه یعنی هرکس آن

آنداه نغمه کردی معرفت خلق او — 3. H. بود for پندارن — 4. H. آنداه نغمه کردی در حلق حوقی که اولین و آخرین را بیک C. و چندانکه الخ — 8. After ابو حمزة بغدادی — 10. — 10. و اورا صلاحیت آن بود که خلق را تفیّم کند C. فتم کند از عبارت for بصدق — 11. CMH. و جدان اشارت C. و یافتن از اشارت

22. — و از شوق 15. B. — (از صدف and so I. (correction of صدف). اخلاقی است to یعنی 24. L. om. from. مالک بوند L.

55, 5. C. موعی for سماح. Hero C. inserts the following *dicta* which do not occur in any other text: و گفت مشاعده درست نیاید تا بر تن
 چه از وی یک رگ بود ایستاده و گفت چون در نابد نار تعظیم با نور عبیت
 در سر از عر دو اندیخته گردد و نور محبت از حاجب عطف بر نار و نور پس
 از آن اشتیاق در جوش آید تا حجبر [حجت را MS.] بسوزد و عبودیت را
 منلاشی کند پس مشاعده حاصل آید و گفت محبت کشف اسرارست
 و عتک استار و گفت امحبه امخاطرة و گفت توحید شیون کذ است کل
 کلی له اورا جز او نیست و آن الله است و گفت خیر کفرست و علم مشاعده
 کفرست و توحید کفر نبود یعنی خیر و علم و مشاعده غیرا بود و تا غیر
 می بود و شرک کفرست پوشش و توحید ازین چه پاک است و گفت در
 طریقت معرفت هزار علم است و هر علمی جهل است و هزار معرفت و هر
 معرفتی انکاریست یعنی هزار گونه معرفت بیاید و در هر معرفتی هزار گونه
 علم بیاید و در هر علمی هزار گونه جهل بیاید تا بدانکه که نمی دانی و هزار
 گونه انکار بیاید که بشناسی که آنچه بشناختی نه آن است و گفت
 عالینترین مقامات اهل حقایق انقطاع است از علایق و گفت نعت فقیر
 آنست که ساکن بود اگر عیب چیزش نبود و اینار کند اگر چیز بود
 و گفت عیب دلیل نیست بر خدای جز او اقا علم که طلب کنند برای
 آداب خدمت طلب کنند و گفت عزیزترین چیزها در زمان ما دو چیزست
 عالمی بعلم که بعلم [بعمل MS.] خویش کار کند و عرفی که سخن از حقیقت
 گوید و گفت هرکه اورا دعوی او از حد علم شرعی بیرون آرد گرد او
 مگردید و گفت همه در قبض عبودیت اند و خاصه در قبض ربوبیت و گفت
 اعل معرفت نشناخته اند از اندک اندکی از جهت آنکه نشناخته اند
 دلیلرا از دلیل و حق و رای آنست و گفت هرکه چیزها را بخدای داند
 رجوع او در چه چیزها با خدای بود و گفت حاضری که اشارت کند خدای
 و درو تشبیه را راه ندعد عنوز آن توحیدست و گفت توکل آنست که
 فانی شود تدبیر خود تدبیر او و راضی گردی خدای بدانکه و کیل کرساز
 تو باشد بی تو و گفت انس انس است با خدای که از صفای دل بود با
 خدای تا فردا اورا باشی و گفت رضا بر گرفتن جزع است در هر حکم که
 بیورد و گفت قرار گرفتن بصفتی از حرمان مریدست و گفت مرید از بستگان
 است و مراد از رستگان و گفت ارادت بر گرفتن عادت است و گفت

هر که ادب وقت نگناه داشت وقت بیرو مقت شد و گفت فاضلترین اعمال
حفظ انفس است بتعظیم و گفت خنک آنکه او را در عمر خود خطر بوده
است و گفت اگر مکر نبودی عیش اولیا خوش نبودی و گفت آنکه
ترسد خدای در گریزد و گفت معصیت خالی نیست از خذلان و طاعت
خالی نیست از مکر و گفت کسی که او را از محبت بیرون آوردند او را
مقام عبرت دهند حال او در ریا و معصیت خوشتر از آن بود که از ذکر
و گفت حق تعالی حرام گردانیده است انس بر اعل همت و حرام گردانیده
است زیادت بر اهل ارادت یعنی هر که چیزی خواست زیادتش ندهد
و گفت معصیت صاحب همت طاعت است و طاعت صاحب شهوت
معصیت است و گفت غره مشوید بصفای سرایر که در زندان نسبیان
اولیبت است یعنی کار آن است که در ازل رفته است و گفت بیرهیزید
از عزالت که آن مقارنت شیطان است و بر شما باک بصحبت که اندر
صحت خشنودی رحمان است و گفت چون مرید از استعمال ادب بیرون
آید از آنجا که آمد باز همانجا شود و گفت هیچ کس بیقین نتواند
رسیدن و بنوکل مگر بجاومت ذکر دل و بسیاری مناجات و قطع کردن
آنچه در دل او را از ذکر خدای باز دارد و گفت هر چیزی را عقوبت است
و عقوبت عارف آن است که از ذکر حق باز ماند و گفت شهوت خفی
آن بود که مرد را شهوت بود بچیزی که حق کاره آن بود و او آن باطل را
ترک نکند و گفت مرقع عطائی بود از حق تعالی و نقل است که مردی
نیستانی After 7. — گفت مرا وصیبتی کن گفت کم گردان معرفت مردمان
که بنهارا بریده بودند و ببخهای آن نیز مانده بود نوری چرخ میزد I. has
13. LB. write — نه آخر. — 10. C. — 9. L. و. و آن فی الحج
— 19. L. om. بودن. — 14. M. خاطر for خاطر. — 20. L. om. خیری
— 23. All the texts except M. have جرجانی — 20. L. om. را. —
ابوعلی جرجانی and so H. and the Bombay edition in marg. See *Nafahát*,
N°. 136.

— 7. Read بر آن with BMH. for نیافتند. — 4. LC. 56.
— 17. I. معاذ. بر دراز گوش بوشید for پشماگند خر ساخت. — 15. C.
— 21. L. بدیدن شاه کرمانی. — 20. L. om. جیحی بن معاذ. — MH. رازی
— 24. L. روی نمود. و خدمت شاه او را. —

— 6. L. چه برگ. — 57. 6. L. و آن وعظ جیحی معاذ را. — 9. L.
— 10. B. نرخست آنشی for ترا دردی. — 10. B. جیحی آن وعظ جیحی او را الحج

و یحیی باد [بار] آن C. و کسمیرا یرای آن نبود H. کند After شکم خار. LCI. 21. — دیگر. L. om. 19. — دیده است.

بو عمر و جنید گفت C. بو عمر و خواجه بود در نشانیور گفت. 58, 10. M. — پس شیخ همت درو بست و گفت C. بو شید 21. After

کار ازل دارد نه عمل کار کشش C. بدانی که 59. 1. After 11. C. دارد نه کوشش کار سابقه دارد نه عفت کار حق داند نه خلق ایترایی از بلی B. بو و H. in marg.; the other texts read هیبت و مراقبت و مراعت C. 15. — از بلی مدش M. بو دش

و گفت هیدچکس عیب H. از خود ازو. 60. 1. H. تا هیج چیز از وی C. و نفسنا خود نه بیند تا هیج چیز ازو نیکو نه بیند و در خوف از غیر خدای C. has از 9. — ذلیل. L. om. 8. — نگه بیند که اورا H. که از اندوه ترسد. LIM. 15. — خدا و در تواضع و مراقبت که اندوه پرسد C. و اندوه ترسد text B. پرسد is apparently from the rare verb پرسیدن, which occurs several times in this work. Perhaps, however, پرسد is a mistake for برسد; this emendation would remove all difficulties. — 16. M. بنمه چیز. C. فضیلت و زیادت. CH. بسبب, and so Qushayrī, p. 77, l. 7; the other texts have سبب. — 20. CH. صبار. Here H. has in marg. با خوف خویشت آنست که خوف خویشت آرام گرفته است و آرام گرفتن امنست و امن در خوف instead of خات. L. has در 21. — پوشیده تر از آنست که در رضا از آنکه از. I. 24. —

و بقدر اشتیاق 61. 1. C. باز آن که اعتماد. H. and so Qushayrī. — 6. H. بدو. LBI. om. که بنده از دور ماندن یابد از دوری او ترسد و گفت الخ other texts و نجشید. CH. 10. — ممولد گردن B. 8. — نزدیک شود رضا دروازه خداست. H. points to الأعظم but translates in marg. بجشیده می ترسی. LI. om. 13. — ستم. H. و سیلت for فضیلت C. 12. — بزرگ. C. 18. — C. om. کردن for کن. C. 19. — بود. C. om. شریف تر 21. — دار. L. om. 20. — طاعت شود. L. طاعت بود C. adds: و گفت بعزت خدای عزیز شوید تا هرگز خوار نگردید; so H. in marg. — 24. MH. موافق; B. منافق. B. بترسد. B. دارن.

عواء تا کرده 62. 1. B. بر گزینند for برابر کند. L. om. 4. — 6. H. جمله خداوند اخلاق کریم و خداوندان است. L. 5. — ایشان مرید را for و آخر آن C. از دنیا. L. om. افتد از ما مرید را. L. 8. — شوند. LIMH. خواص. H. 12. — و در عیب. L. 11. — و گفت. L. om. از دنیا آن بود که بر ایشان طاعتها می آید. C. آن بود که آنج. B. آن بود که. om. 16. — بندار for دیدار. CMH. 14. — از ایشان و ایشان از آن بیرون است و گفت آن است که آنچه بزبان می گوئید از: C. خنق After

و گفت و so H. in marg. L. خدای دلپای شما نیز تصدیق زبان کند
و بو عثمان C. adds: وفات کرد — 22. C. ستوروانی. — نقلست
بعد از یوحنا بسی و اند سال بیزیست.

63, 1, C. نغان باطن. H. قول النبوی صلی الله علیه وسلم. — 3. LI. om.
9. L. از جمله علمای مشایخ بود و از اکبر قدمای شام بود. — 5. C. ابو
بخشیده — 12. om. باشم has been inadvertently omitted after
13. L. من for من. — 15. BCM. بازیجه. — 17. C. در حر ذرة علم. — 21.
B. for یا. CI. ویا.

64, 2. BCH. مینمان. — 5. After C. غاند C. adds: چگونه
6. C. بود گفت آنگاه که او نه اورا بود و چون نه اورا بود اورا بود
C. در درویشی. — 11. Instead of با حق باشد. — 9. C. بیست سال
has در درویش قرار نگیرد. — 12. H. تصویف تقریست. — 13. L. and
most of the texts end this saying with H. حکم فقیر آنست که برودی
C. has برودی for برودی. C. has آنستی and میکنجیدی
خرامیدن. The word ننجیدن is synonymous with میلننجیدی
and is used in this sense by Atṭār himself in one of his poems (see
Vullers *sub voc.*). That it is the true reading here no one will doubt
who compares the Arabic original (Qushayrī, p. 146, l. 24): لولا شرف
معصیت. — 14. LIM. انتواضع لكان حکم الفقیر اذا مشى ان یتبختر
زود. — 15. C. غمنا for حمتنا. L. om. رسد. — 16. L. روز for روز.
— 17. C. om. from C. تواند بود و گفت. — 20. C. نه قسم باطل
طیب گفت نه مرده است زنده است چون بنفس نگریست زنده بود
— 23. III. زبده. C. وند. L. alone has باذل; BCM. بدل; I. بدن;
H. صدق.

65, 2. BH. بامامت. — 3. L. صاحب for احباب. C. تفسیر و قراءت.
— 6. L. کشید. — 7. After C. طریقت است C. adds: کرده است
و در سماج کنای کرده است; زلم او غلط السواجیدین so H., which gives the title of the book as
غلط السواجیدین. — 8. After Nafahāt, p. 107, l. 18, has نکرده است
بعد از آن که حاضر شده است. — 9. H. بگوشه. — 11. H. بگوئی
— 12. چگونه الخ: the Arabic version of this saying occurs in Nafahāt, p. 107, l. 5 sqq. — 15. After
C. نبعبدون C. adds: ای لبعرفونست. — 16. After LBCIMH. در چیزها
مکر خویش و omit from رضای خویش to کرامات خویش. Text III. in marg. —
20. C. رعیت for رعیت. LMH. رعیت for رعیت. — 21. LC. طلب for
و گفت الخ. this passage in much mutilated by the copyists. I
adopt the text of C., which agrees with Qushayrī, p. 24, l. 13 sqq.

and *Nafahát*, p. 107, last line and foll. L. has و حرف تعالیٰ ترا گفتار و کردار روزی کنان آنگاه گفتار باز گیرند و کردار بتو بگذارند مصیبتی بود الخ — 24. C. نشستن for گشتن, and so Qushayrî, p. 24, l. 8.

66, 3 L. om. بود. — 6. Instead of علم ایمان C. has اقباع علم, and so Qushayrî, p. 24, l. 5. — 10. BC. بر صراط. Here C. inserts و گفت صوفیان در جادهٔ مستقیم خیر باشند تا از یکدیگر نفور باشند و رمیده چون و با یکدیگر آرام گیرند و صلح کنند دریشان عیب خیر نبود — 12. BIM. بر حسن افعال. — 13. L. او الاء او. — 14. BCMH. از کل بکل I. — 15. Qushayrî, p. 166, l. 14 has معرفت للعارف مرآة. — 16. C. تمامتر. — 19. BMH. بی خطاب. — 20. The words از ارادت ساکن و ارادت are in H. only; C. has ساکن و ارادت ساکن. — 22. C. حرمت for خرمی. نشود بمحبت.

67, 1. C. بکنی; so BMH., but M. has نکنی, which is also the reading of L. Qushayrî, however, shows that بکنی is correct: الشکر استغراق الطائفة (p. 95, l. 13). — 2. LBM. دلیلی. LC. در دوستی دانندهٔ غیبیا. BM. and I. in marg. جلیلی for خلیلی و اشارات H.; و اشارات اشارات. M. خطرات. MIH. لحظات. H. بشارتست text LBC. The reading of H., though it lacks support, is probably right. — 9. After بدخوشی C. inserts و گفت اخلاص نابدین — 14. CH. سبیری for ستری. — 20. L. om. بیش. After تنزیل L. proceeds از علم و بیان و لطایف آن نبود که او را و کمالی عظیم داشت; so BIM. with slight variations; text from H. in marg., with which C. agrees. — 21. C. قراءت for قرآن.

68, 5. IH. عزار درم. M. عزار ختم از برای خداوندش کردم. — 12. L. خواستند for خواندند. — 21. LH. للجلالی; M. للجلال; text I. The person referred to is the author of the *Kashfu 'l-Mahjûb*. — 22. M. عتاب و عتاب H.; و مخالفت دوست باشد و عذر موجب تقصیر بود الخ. BCMH. om. from یعنی to يعنى. مخالفت دو دوست باشد. — 24. I. خواهند (a correction); I. نپذیرد. BM. om. در.

69, 1. H. از شر نفس. — 2. H. شر. — 3. L. دارن for دان. — 4. H in marg. غنی تر for نزدیکتر. — 6. H. دو ثلثش for ثلثی. — 7. After قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من تواضع لغيري, I. has in marg. غنی. — 8. After ما المؤمنون قبل الله ما المؤمنون قبل ابناء الدنيا. BMH. بس دین توانگر. I. دانی (a correction). — 8. After ما المؤمنون قبل الله ما المؤمنون قبل ابناء الدنيا. BMH. بس دین توانگر. I. دانی (a correction). — 8. After ما المؤمنون قبل الله ما المؤمنون قبل ابناء الدنيا. BMH. بس دین توانگر. I. دانی (a correction). — 10. C. پانصد سال پیشتر. — 14. C. در بر. — 16. After درست درستی یا رسیده می. — 17. C. پویشیده می.

عزت for غیرت. — 18. I. in marg. سخن را بر مردمان. C. om. گردانید. BMH. om. عمل. The reading علم (which gives a more natural sense) does not occur in any of my MSS. — 19. L. om. from خواستیم to بدانند. BH. مستعمل ام; so I. — 20. After کردیم I. adds. in marg. — 24. که تا این مشتی هواپرستان و تردانمان دعوی بی معنی نکنند و گفت روش اولیا بدلیلی ایشان بود و روش اعدا کن. C. adds. After دعوی کند در خدای. C. — 25. C. in marg. — 25. C. بنفسیای ایشانست.

70, 5. BMH. بآداب. — 7. C. فرمانیا و فعلیا. — 8. L. om. او. — 9. و گفت آرام گرفتن با چیزی II. در آید. — 18. After او درین. C. — 19. BIM. که طبائع را با آن الفت بود مردم را از درجات حقائق بیفکند. — 23. C. غلبه for علیه. C. سرانی. — 24. L. آخرت for خدای. — 23. C. و برین.

71, 1. H. محفلی for مختلفی; so I. in marg. — 2. H. جحد. — 4. C. در بیشتر جمع کند. — 6. BMH. بر آنچه. — 7. C. باز; the other texts بر باقی. Qushayrî, p. 83, l. 14 has پیرت. Apparently all the texts have for بر, but see Qushayrî, *loc. cit.* — 9. C. و ازین بقوت تر غرض. — 10. L. writes قوت مومن. After قوت مومن C. inserts و گفت و جهد بود. — 10. L. writes قوت مومن. After قوت مومن C. inserts و گفت شما بقرب نتوانید رسید و جمله آویخته نصیبیای نفس خوبشید [خویشند MS.] و گفت من که می ترسم بیشتر از آن می ترسم که مرا اگر در آتش اندازد روی از من بگرداند و در من نظر نکند. — 11. L. om. سه. — 12. C. om. خواستن. — 14. L. om. دادن. — 16. All the texts save C. and H. in marg. omit from بساط مشاهدت to او را صلاحیت. — 18. I. حیوانتش corr. in marg. to چیزش. — 19. L. گذارد. — 20. C. نگیرند. Here C. inserts: و گفت شما بقرب نتوانید رسید و جمله آویخته نصیبیای نفس خوبشید [خویشند MS.] و گفت من که می ترسم بیشتر از آن می ترسم که مرا اگر در آتش اندازد روی از من بگرداند و در من نظر نکند.

72, 3. C. درست for دایم. L. om. تا ابد. — 8. I. for مناجات. — 9. C. و فاضلتر از زندگی غیر او. — 10. L. om. بعد از بغایت. — 11. C. حاصل همت. — 13. L. بدل محبت for بشکر. C. باشک با بشکر. LB. محبت به بندگیست. C. محبت ببدل. — 15. C. هبیت for هیبت. — 17. Read جنباند. — 19. C. هیبت. — 20. لا یسعنی ملک مقرب ولا نبی مرسل. — 21. After وقت I. adds. I. از من گذجم. I. از من گذجم. M. از من گذجم. BCH. از من گذجم. I. از من گذجم. The text as it stands is probably correct, but the meaning would be clearer if در گذجم were added after جنباند. — 22. C. عبارت. — 23. LI. om. from هر و هر حقیقتی را حقیقی.

73, 4. L. عتاب for از عنایت حق. See Qushayrî, p. 170, l. 5. — 5. LBM. محبت for محبت. C. دعوی ملکیت. — 6. H. نشان ارادت. — 7. H. نبوت is illegible in L. II. has نبوت; و چه اندوه گردد.

BM. نَبوت. BCMH om. محبت. C. محبت for نَبوت and so H. in marg. — 9. LBH. دور ننماید. Qushayrī, p. 115, l. 18 has خیر فیه بیق و گفت آنها که اول قدم در فنا نهند تا بدانند C. inserts ننماید. — 11. All texts save C. and the Bombay ed. have دروست بوده است آنست که عبودیت درست بود و گفت استنطاعت. Here C. inserts دروویی. Here C. inserts استنطاعت دو قسم است حال است و مآل هر دو را حالی نباشد که بر داردش مالی باید که برای نصیب دیگر to از برای LI. om. from پرساندش; so H. in marg. LI. om. from خدای text C., and so BMH. — 12. H. نصیب for ذبیتی and in marg. — 13. باز نگرعی. C. که بپیچ. L. دیگر. C. om. نسبتی. BM. سببی. — 14. امن، the other texts انس. C. and Qushayrī (p. 167, l. 5 seq.) have — 15. L. om. from آنگ در وقت — 16. After نیکوتر C. adds و گفت یقین آنست که در جمله اوقت از معارضتی او دور شده باشد و گفت از هر که بود. The words از هر که بود are in C. only, but Qushayrī, p. 81. l. 25 has مَمَن کان. Here C. adds و گفت و بر قدر قرب یافتن بنقوی و مفارقت کردن از نفس و صومست بیقین; so H. in marg. — 17. After اخلاص C. adds که با است که با — 18. After اخلاص C. adds و حق مترسل باشد و معنی آن بود که هر کجا که کشد آنجا رود; so H. in marg.

74, 1. H. ادب; C. آداب; other texts omit. — 2. BCMH. om. بر و گفت حق محتجب شد از خلق C. adds خیزد. — 3. مراقبت و گفت که چون حق محتجب شد از خلق; H. in marg. جمله اشیا جمله اشیا و منجلی شد اولیایا پس ایشان را محتجب گردانید خود از نه بینی الخ. — 4. BCMH. om. بر شما. — 5. H. in marg. — 6. H. in marg. — 7. H. in marg. — 8. H. in marg. — 9. H. in marg. — 10. H. in marg. — 11. H. in marg. — 12. H. in marg. — 13. H. in marg. — 14. H. in marg. — 15. H. in marg. — 16. H. in marg. — 17. H. in marg. — 18. H. in marg. — 19. H. in marg. — 20. H. in marg. — 21. H. in marg. — 22. H. in marg. — 23. H. in marg. — 24. H. in marg. — 25. H. in marg. — 26. H. in marg. — 27. H. in marg. — 28. H. in marg. — 29. H. in marg. — 30. H. in marg. — 31. H. in marg. — 32. H. in marg. — 33. H. in marg. — 34. H. in marg. — 35. H. in marg. — 36. H. in marg. — 37. H. in marg. — 38. H. in marg. — 39. H. in marg. — 40. H. in marg. — 41. H. in marg. — 42. H. in marg. — 43. H. in marg. — 44. H. in marg. — 45. H. in marg. — 46. H. in marg. — 47. H. in marg. — 48. H. in marg. — 49. H. in marg. — 50. H. in marg. — 51. H. in marg. — 52. H. in marg. — 53. H. in marg. — 54. H. in marg. — 55. H. in marg. — 56. H. in marg. — 57. H. in marg. — 58. H. in marg. — 59. H. in marg. — 60. H. in marg. — 61. H. in marg. — 62. H. in marg. — 63. H. in marg. — 64. H. in marg. — 65. H. in marg. — 66. H. in marg. — 67. H. in marg. — 68. H. in marg. — 69. H. in marg. — 70. H. in marg. — 71. H. in marg. — 72. H. in marg. — 73. H. in marg. — 74. H. in marg. — 75. H. in marg. — 76. H. in marg. — 77. H. in marg. — 78. H. in marg. — 79. H. in marg. — 80. H. in marg. — 81. H. in marg. — 82. H. in marg. — 83. H. in marg. — 84. H. in marg. — 85. H. in marg. — 86. H. in marg. — 87. H. in marg. — 88. H. in marg. — 89. H. in marg. — 90. H. in marg. — 91. H. in marg. — 92. H. in marg. — 93. H. in marg. — 94. H. in marg. — 95. H. in marg. — 96. H. in marg. — 97. H. in marg. — 98. H. in marg. — 99. H. in marg. — 100. H. in marg.

12. مواخذہ میکردند بر این عطا; H. عطا; این عطارا باز دادند. C. 4. — 13. باقی. C. 15. نه بد که کار او باخرت نیفکنده باشد. C. adds بوذ. — 14. بمبقی. C. 16. طریقت; Bombay ed. طریق.

76, 4. L. om. from غایت to بیانت. — 5. Instead of کردن ادب سوء ادب الفقراء مع الله. Qushayrī (p. 147, l. 7 from foot) has. — 6. BCMH. آن وقت بود. — 7. L. محاط. — 8. I. جلالت for حالت. — 9. Qushayrī, p. 146, l. 25 has ما ملک قمیصین. After نمود C. adds خرقه داشته است پیرهن در زیر نه. H. C. نه ملک و نه عربت.

77, 1. L. سه. — 2. After تو صلاحیت I. has in marg. خود بدان بفروختی و خیر نداری اکنون بنبه غفلت از گوش بیرون کن. — 3. C. هر که ذکر فضایل او. — 4. و عشیقار باش تا بی دل نشوی و ذوق نیابد گر اینده و استنیزا. C. has خواند. — 5. از ذکر گنه

جاءعلن Read 21. — برسیدم. LBI. سودمندست. 13. L. — کنندہ است.
منکرات. C. منکران for منکربران. III. ترک گرفتن بطالات. C. جہالات. C.

78, 1. C. اعتراض از سر. C. 7. — و تعلق ساختن مناجات L. has مباعات. After مناجات.
8. C. — استنطاق فرع. Read فرع for فرع, which, however, is the reading of all
texts except C. — 9. L. بر سنن. — 12. L. خدای آتیج. — 13. C.
با مضمون یعنی با. C. 18. — اثرونی از جینة خدای و تقصیر از جینة خود
بودن بیرون آید. C. 22. — از کف و نون. BCMH. 21. — آنچه
before توکل.

79, 5. C. خوص کردن for کردن خویش. L. 7. — بروزگار. C. 5. —
8. C. — دلست for انسانست. C. 14. — ترک انس
بحرمت. C. 20. — معظم. LI. رجال. BM. جمال for حال. CH. فضیلت.
— 23. L. om. بن.

80, 2. before یعقوب in C. only. After یعقوب C. has بدانکہ تو
بملتزم بمسجد. H. 6. — بندہ را after L. om. — راحت یافتی
so I. (a correction). — 8. L. می یابم. — 10. IM. جوندھی. — 11. C.
نگرستی را. BM. 14. — گفتند for گفتم.
15. BM. خوری for خون بینی. After
دیگر آوای شنیدم کہ نظرت بعین العبرة [بعین عبرت. MS.] خوری
رمیناک بسیم العبرة ولو نظرت بعین [رمیناک بسیم. MS.] الشیوة لرمیناک
و گفت بیابانهای دنیا از پس نتوان خوری. C. adds انقضیة
بسم انقضیة. — 17. L. هرکه for هرکرا. — 19. CH. بیاداری; other texts
بایدار. — 21. LBIM. یقین for نفس. text CH. and Qushayrī, p. 98, l. 2 from
foot. Read رخاء for رجا according to Qushayrī, loc. cit. All the texts
و گفت حجت بندگی. C. 22. — سیاست for شایست. — 23. C. BMH. om. from
باقی گشت to جنانک.

81, 2. C. یا او صحبت. — 8. L. om. باشد after خدایرا. — 11. After
و گفت ابویعقوب موسی را گفتم رضی الله عنه عارف بر C. proceeds:
عیدج چیز تأسف خورد بجز خدای گفت الخ
و تحقیق for تعریف; so I. in marg. This appears to be the correct
reading. — 15. H. صفت خلق.

82, 3. L. om. را. — 4. L. om. from بروند to تیرھا بذیشان. —
7. M. جراحی for حرکتی. After بروند C. adds: بر اهل
توکل کہ بیرچه بریشان جزع کنی زندگی ایشان در آن بود و گفت صدق

پس گفت C. — 10. L. بعلم. — موافقت است با حق در سر و علانیه
 13. L. points سَمْنون, but according to Zakariyyá al-Anṣarí in his commentary on Qushayrî's *Risála* the
 usual pronunciation is سَمْنون. C. محبّ for سَمْنون. — 14. I. جلال.
 BM. شیفنّه; so H. in marg. — 15. After محبّ C. has موزون
 آن شیخ موزون. — 18. C. از قوت محبّت. — 24. LI. بارى; C. and H. in
 marg. طالب بر آن باشد. BCH. بر آن.

S3, 1. H. از حجاز می آمد. M. قید; I. قبله. — 3. L. شد. — 5. LI.
 om. شباندره for شباندره. — 8. L. om. را. — 21. C. پس بر دست او نشست
 جان for حال. H. صفت جان او بصورت آمده. — 24. C. در حال.

S4, 1. IM. بودی. — 3. LH. om. فی ما. BIM. om. ما. Qushayrî,
 p. 25, l. 14 has ولبیس لی فی سواک. — 5. L. om. کن. — 6. Qushayrî,
 p. 25, l. 22 has ابو احمد المغازی. — 8. L. روم. — 10. After خلیل C. adds
 مردی مرائی بود و دعوی پارسائی کردی و. — 12. I. نبرک for نگاه; H.
 یعنی خوره در وی افتاد H. adds گشت. — 23. After التفتان
 سَمْنون for از اکابر; so MH.

S5, 3. C. انکار for کار. — 5. in L. only. و نکنند. — 8. All the
 texts except C. have بودند for بدند, which is the correct reading,
 as appears from Qushayrî, p. 170, l. 15. BMH. احبّه. — 10. The
 words مگر جیبزی occur in C. only. — 11. C. بود; the other texts
 نبود. The clause نباشد و عیبج . . . occurs only in CH. — 14. L. فقر آنست.
 LIH. بفقر. — 16. IH. فقر. — 19. C. و وجد آن مرتبی پیروش. — 22. LC.
 خیر. BM. شیر. — 23. L. om. ابو before عثمان حیری.
 C. ابو عثمان حیری.

S6, 21. L. برود for برود. The former may perhaps stand, as Qush-
 ayrî (p. 30, l. 16) has المشی فی البواء. Here the Bombay ed. adds in
 marg. نقلست که تری بر آورده بود و او بر غسل موع بودی گفتند این
 موافق عدت تو نیست گفت من این ترک نکنم گفتند چون جان بیرون باز
 بزرگی. — 23. C. طاعت ایشان در چشم ایشان.

S7, 2. After فلیفرحوا C. adds: گفت ارادت باز داشتن تن است از
 مرادهای وی و اقبال کردن بر مرادهای حق تعالی و رضا دادن بدانچه بر
 وی میبود از حکم قضا و گفت ساکن شدن دل بچیزی جز حق شتاب
 آرام گرفتن. C. so H. in marg. گفتند است بعقوبت خدای تعالی در دنیا
 و سوسه خیرت [بزیادت]. H. Here C. adds: نفس اماره. — 5. C. باسباب دلرا
 ادا کند و الهام بزیادتی فم و بیان آن [ادا. H.] کند و گفت حقایق اشیا

برفت و اسامی از [آن. H.] حقایق باز و باقی ماند پس اسامی موجودست و حقایق مفقود و دعاوی بر [در. II.] سرها پوشیده و گفت هرگز و جدی بود و در آن وجد عیب نه بیند زیادتی در دین خویش آن اولیتر که شرمی بدارد و توبه کند از آن وجد و گفت وجد دو گونه است یکی وجد ملک چنانکه حَق تعالی گفته است فمن له بجد فضیام ثلثه ایام معناه فمن له یملک و دیگر [ذکر. MS.] وجد لقا [و لقا. MS.] چنانکه حَق تعالی گفته است و وجدوا ما عملوا حاضرًا یعنی وثقوا و گفت هرکه حقا را مشاهده کند در اصول. so H. in marg. C. سر خویش جمله کاینات از چشم دل او بیفتد و گفت مراقبت مراعات سرست برای: C. add: بنشانند 8. — 11. سلوت for خلوت. M. — 10. ملاحظت غیب در هر لحظه و لفظه جدا گردن از فقر. LCI. 15. — 14. بجد و عزل. L. — 14. فکرت for تقرب. C.

88, 5. M. حرمت داشت for خدمت. — 6. سمسار, which Qushayrī (p. 24, l. 21) shows to be the true reading, does not occur in any of the texts. L. has سوم; M. سیم; C. از سیم سار. — 7. BH. داشتنی. B. از بعد آنکه از سفر باز آمد و زبان طعن کشید C. add: رفتنی. — 8. After کثیر C. adds هرگز کس از ایشان نیز صدیق C. add: گیر. — 9. درو دراز کردند. — 12. حیوتی for عیان. C. بر حَق. — 10. C. After آن علم طق. C. صدر او منشرح گردد یعنی C. insert: یابد. — 18. C. افتاده for زاده. C. حَق الیقین. C. — 17. و تیمت و قیاس بود: و گفت الخ. — 23. تا چنان شود که. C. — 19. بر آن دید تبات. — Qushayrī (p. 24, l. 22 seq.) has الراحة فی الساجن من امانی النفوس. — 25. LCI. MH. مرتد. B. مدبر for مرید. The true reading can only be deduced from Qushayrī (p. 24, l. 6 from foot): فذلک من علامات ادباره. — H. شد for نیست.

89, 1. L. om. from دوم to نداند. — 2. C. بجویذ for نیاموز. — 8. C. گوید. I. لا يتعلمون. — and so Qushayrī, p. 24, l. 8 from foot: اشتغال. L. om. هر. L. جبارم آنک. — 14. BCMH. بنوانی. — 16. C. ابو الحسن, and so Qushayrī and Jāmī; the other texts have ابو الحسن. — 20. BM. حریری. C. محتشم بر اهل. — 18. L. بوشنگی. C. ابو عمرو, but probably we should read ابو عمرو و دمشقی را. C. has دمشق را. — 21. After کردندش C. adds خود در شهر خود. — 23. L. om. نتوانست بود.

90, 5. After روز BM. have صوفیان می رفت بنقطیع. — 16. LM. om. from برسیدند to بی اسم. — 19. C. بر نیکو. — 20. After باطن تو C. add: مراقبت. — 20. ازین طایفه در فتوت و توحید طریف کسی نیکوترست که معتمد فقر است

و دیگر پرسیدند از معرفت گفت: زیادتست که بدید آید در دل تا لاجرم
 بخل نکند بدر باختن چیزی که آنرا قیمت نیست در راه آنکه همه قیمت
 نیست 21. After آنجاست یعنی بخل نورزد [نوررا MS.] بدنیا با مؤمنان
 و اورا صفات است و گفت توبه آن بود که چون ذکر گناه کنی و C. adds
 C. ; نتواند نوشت. 22. LBIM. — از آن ذکر هیچ حلاوت نیاید توبه بود
 — 23. C. om. آن and writes توکل above the line.

91, 1. L. om. دل. — 3. L. گفت و نقلست for. — 6. C. گویدی. —
 8. L. گردان و خواه. but the ا has been stroked out; M. خواه. Read
 گردان و خواه. — 9. BMH. ذکر حکیم الترمذی. so CI. — 10. C.
 Read حکیم for سلیم. — 14. M. حلمی for حکمتی. — 20. LC. om. در. — 21.
 LC. om. متحیر.

92, 18. L. سعیدی; I. سیدی.

93, 22. C. تسلی for تسکینی. — 24. M. در for دنیا بی در.

94, 2. C. شب. — 6. C. عیالان. L. دانیم گفت. — 24.
 After که محمد حکیم جمالی داشت C. adds خواند.

95, 12. C. و مدد ما از دنیا دورتر کشید.

96, 1. شیر می occurs only in H. and (as a correction) in I. The
 other texts have سری except C., which reads بسری. — 2. C.
 بچنین بسری. — 3. C. نیافته. BC. غوطه. — 4. BMH. نتوان. — 6. Read
 ضیف.

97, 7. L. om. را. — 12. L. حرکرا for حرک. — 14. L. باشد. — 15. L.
 om. و. — 19. L. باذابت for باذیب. L. om. گفت. — 25. L. om. from
 رویی صالح. H. مجذوب را اقتصاد و هدای صالح.

98, 2. After C. تواند بود proceeds از جزویست از خواب جزویست از
 بیغامبری و جای دیگر گفت خواب راست یک جزو است از چیل شش
 عهد و C. — 4. seems to be in C. only. — 6. C. جزو بیغامبری
 که آنکس را از ولایت کرد. — 8. After C. کرد has از ولایت
 Bombay ed. حظی بود. — 7. L. om. بر. — 9. H. میناف
 بود. — 10. L. دور for روزی. CM. سوء for سوتی. LIM. — 11. L.
 عیش خود را. BH. L. روز. — 12. L. نگرداند. After نگرداند
 C. adds این بودن اول ضلالت قومست زود بود که بزنده اجامد
 so H. in marg. H. باید بود. — 13. B. نتوانند. MH. — 14. After
 گفت آنک ایشان را بآیت آیی عمل گردانید و علم C. continues: قوم اند
 این ضریف روزی گردانید پس ایشان از آن بیرون آمده باشند و متابع
 هوا شد. مثل ایشان مثل سگ بود پرسیدند از خلع گفت خلع ضعیفی
 C. نگیری. — 15. After دعوی عربی بزرگ; ظاهرست و دعوی عربی بزرگ

و گفت نفسی است که ترا تضرع کند و خضوع نماید اما بدرستی
 [Here H. شدت [بدرستی و سیرت MS.] و عنف و این لئیم است
 و نفسی است که تضرع کند به نیکوئی و عطیت adds in marg.
 و گفت خاشع آن بود که آتش شنیوت . [و رفق و این نفسی کریم است
 خویش فرو کشد و دود دل خویش بنشانند و انوار تعظیم در دل خویش بر
 آورد تا شنیوت او مرده شود و دل وی زنده گردد و اندامهای وی خاشع گردد
 so H. in marg. — 19. After بنمانند C. adds مولدرا شناسد
 و گفت خوف اهل گریز C. adds پس از آسان شود پرو مؤنت با او
 معرفت گردش دل است و گفت خوف بود چون رعیت بود و چون
 خشیت صاحب همت چون بترسد عوای خویش رود چون رهبران که
 متابع هوای خویش باشند چون لگام شریعت ایشان را باز کشد بحق
 شریعت قیام کند آن خشیت بود.

و گفت راه خدایتعالی چهارست یا C. adds با وی 99, 10.
 شمشیر و سر کفران یا محبره و درگاه عالمان یا سفره و شکم گرسندان یا محراب
 17. L. om. انس. — 23. C. omits this article, as
 also BM.

100, 1. L. طایفه فقرارا; I. ضوایف فقرارا; text H. — 2. L. om. from
 بمسطامی آمد. LI. کوه لبنان. IH. گرفته بودند to و از مغرب
 19. LI. کله for کلی; H. خوره. Possibly کله should be retained,
 although I can find no authority for it as a synonym of خوره.

101, 5. I. om. دعوی. LI. دعوی for دعوتی; I. in marg. رؤیت. —
 9. و با نیکان صحبت داشتن. I. بموافقت حق سبحانه و تعالی و H.
 BCM. omit this article. Concerning the *nisba* see note on Part I,
 p. 9, l. 8. L. زوعدی; I. زوعدی; H. تروغندی. — 10. The rhymed
 proem is entirely different in H. — 14. L. خیری. H. omits from
 23. بار. — 19. L. om. نبود. — 17. I. نبود. — 11, 102) جیست to و ابتداء
 L. او بدید. L. om. خویش.

102, 8. I. با کسی. — 13. L. om. گفت after صوفی. — 14. H. بقدر
 کاری که در پیش دارند خشیده است و باری ایشان را [Bombay ed. adds]
 در بلا برگ ایشان] نهاده است بمقدار معرفت که او را خشیده است تا
 معرفت او باری اندک. — 15. L. آلا and IH. apparently have the same
 reading; Bombay ed. آله. After مستور H. adds حق فرمان خوار دارد
 تعالی در جوانی ضائع کند حق سبحانه و تعالی او را در پیری خوار دارد.
 — 17. L. om. باو. — 18, LI. om. گفت. — 20. LI. om. گفت.

103, 2. BCMH. معامله و ادب. — 3. L. om. نَفَس after بون. — 4.

LI. om. و در بلخ مقیم بود. — 5. L. om. تصنیف. — 7. Probably بود should be supplied after عمری; so C. BIMH. om. تا. — 8. C. سی پارۀ جزوی for سی پارۀ جزوی. — 12. C. عمری بود. — 14. C. سی پارۀ جزوی. — 19. L. om. آیت. — 22. L. از مجلس. — 25. L. و گفت.

104, 3. C. با انس بخداوند. — 11. LBIM. om. from علما و چون to the end of the saying; text from I. in marg. — 13. C. om. from تبایع امرأ to the end. — 14. L. om. و گفت. — 15. LBIM. om. نفس. و سینه تنگ. — 17. After گیرند H. inserts in marg. مقاربت شیوات شود و چون سینه تنگ شود خوی ناخوش شود و چون خوی ناخوش شود دلش بمیرد کند. — 18. C. has او for او and after کند concludes with این بنشتر حاصل آید و نشتر بزبان طاهر. — 19. C. proceeds کز بود. — 20. C. proceeds نشتر for نشستن. — 21. H. in marg. with the absurd reading بیدن الخ in both cases. — 24. LI. زبان. — 25. L. مگر کلمه احکام. L. inserts است after شرع.

105, 1. C. نشان حرمت حکمت. — 8. L. بدو. After شد عاشق شد و گفت هر که راضی است از اندامهای خویش بشهوات در دلش روید پسندۀ کار. — 10. L. om. بدین. — 16. H. کار, but perhaps the words in the text should be written کار پسندکار being regarded as a suffix. — 18. H. مخلوقات; M. خلق. — 21. L. و حسن و گفت پیغامبر معجزه پیغامبر نگشت. — 22. After جمیل C. adds درخت نومییدی روید و لیکن بفرستادن خدایتعالی پیغامبر گشت و بوحی آمدن بوی [بود. MS.] و چون خدای او را خلق فرستاد و بوی وحی کرد و پیغامبر گشت هر چند او را معجزه باشد یا نباشد واجب گشت بر آنکسان که پیغامبر ایشان را دعوت کند اجابت کردن هر چند ایشانرا معجزه نماید و گفت کس بود که درین طریق عمری بسر [سر. H.] گردان بود که در عالم میگردد و مردی را مجبوسد از مردان و عمرگز نیابد چنانکه او را باید و چگونه یابد که آن خود او بود و او را معلوم نبود [باید. MS.]; so H. in marg. — 23. L. om. بلطف. — 24. L. کند.

106, 3. LBIH. از هر طعم. — 5. L. om. لذت. — 7. L. om. from که در دنیا. — 8. It seems necessary to read *عالمرا* or to add *عالم* after *نه* with C. — 12. After خورده است C. adds از خوردۀ است. — 13. C. adds عمری بیرون آید با او آن کنند که با بنده گریزی و گفت بنده مستحق یقین نشود تا از بیخ نفس است. — 14. After است C. adds سببی که میان او و میان خدایست از عرش تا ثری و تا وقتی که مراد او از همه چیزها خدای نبود و گفت یقین بعقل ندانند آنچه از خدای بود. — 17. After دنیا C. adds از خدای بود.

و گفت توکل بر C. adds حرمت 20. — و عین او را از وی بدانند
خدای آن است که با خدای ایستاده باشند و بنوکل درست شود ایشان را
و گفت جوانمردی آن C. adds نشود 23. — احکام خدای عز و جل
بود که او را خصمی نباشد بر کسی.

زیرا که او را مقابله نتوانست کردن بدانچه او کرد بوعلی را 107, 18. C.
و اجب بودی بر بوعلی 19. C. مفرد for مجرد H. C. علایف الیه
و تقفی که سخن که گفتی برای نفس خود گفتی نه برای خلق
بدان نرسید C. برکات for وقتی LI. 20. — The text of this
saying appears to be correctly given only in C. — در معنی L.
و حکایت کننده MH. 24. — ما for تو L. 22. — سخن for شخص
نقلست for و گفت.

چندانکه ازو گزیر نیست و بدو احتیاجست C. 7, 108. —
بر خویش و عشق شده آید بر کسی آنچه C. adds آید 12. After
بمداومت H. 13. L. و بمقدار محبت خشیت ندانند C. has
ما باندکی خدمت و ادب C. 14. — بر ادب for بر خدمت
و او for او L. 17. — و اجب بود که چنان کند C. 16. — علم for عمل
عیب دینی بر کسی ظاهر نکرد C. در دنیا and گفت L. om. 18. —
بیش Read 24. — و گفت L. om. 19.

در حال و مقام در وقت خون L. نتواند C. 1, 109. —
در حال و مقام در وقت خون L. نتواند C. 1, 109. —
بجز L. om. 6. — بیون L. om. 6. — جز L. om. 6. —
بجز L. om. 6. — انبار for دانیال L. 19. — بی شک MH. 16. —
حدیث for خدمت 16. — تا سال دیگر مرا طاقت انتظار نباشد یک B. 22. —
احمد بن اسود BCMH. — روز می رفت نگاه گفت لیبیک و سر بنیاد و جان بدان

ریاضات I. حسن رعایت C. باز ایستادن C. 9. — علامت L. 8, 110. —
عقبت بسلامت نیاید C. عقیبت و عرفی L. 11. —
در یسلم فی مننمی عواقبه which is the correct reading, since Qushayrī (p. 27, l. 13) has
نقلست که ابتدای حال او چنان بود I. adds in marg. 15. —
که او حاکم اصفهان بود و عدل بودی فقرارا دوست داشتنی و با درویش
مراقبت بیشتر کردی و در دیوان حکم درویشانرا برتر از توانگران نشانیدی و
همه وقت احوال اهل تصوف پرسیدی و با ایشان تقرب نمودی و چون
خدمت ایشان پیوستی در صف نعال نشستنی و چون درویشی بدرگاه او
شدی هیچ دربان را زهره آن نمودی که او را منع کردی و ایشان را پیش خود
خواندی و بتواضع سخن پرسیدی و اگر در حرم بودی بر منظر نشستنی و
نظاره میکردی اگر از دور درویشی دیدی پیش خود خواندی نقلست که
روزی بر منظر نشسته بود و در زیر آن گذر بود و سبزه و آب روان درویشی را
دید که از دور می آید و گویند که آن درویش ابو عثمان مکی بود درویش

چنان خرامان بیامد و التفات نکرد و در کنار آب بنشست و کچکولی داشت پر آب کرد و دوسه پاره نان خشک در آن نهاد و وضو تازه کرد و نمازی از سر حضور گزارد چون از نماز فارغ شد آن نلرا بخورد و از عقب آن آبی خورد و با ذوق تمام خدا را شکر کرد و کچکول در زیر سر نهاد روی سوی قبله کرد و بفرآغتی تمام خفت و علی سهل از آن منظر نگاه میکرد و تا درویش در آن خواب خوش بود مردمان چند گونه زحمت بر علی برده بودند یکی چیزی خواستی و یکی از ظالمی نالیدی چنانکه از دست خلع یکساعت آسایش نیافت چون حال خود چنین دید و حال آن درویش چنان غیرتی در دل او بدید آمد چون درویش بیدار شد و خواست که بیرون علی سهل آواز داد که یکدم توقف کن و پیش درویش آمد که ای درویش من بادشام تو چرا پیش من نیامدی درویش گفت ما هر روز چند نوبت با پناه خدای میرویم که نباید که ما را خلع مشغول گرداند و از قرب حضرت او باز مانیم علی چون این سخن بشنید دردی بدل او در آمد گفت ای این طایفه چنان مستغرق حضرت عزت اند که از بادشاهی شان ننگ می آید گفت ای درویش یکساعت توقف کن تا در صحبت تو بیاسایم گفت نعوذ بالله من حجة الاشرار گفت اکنون از بهر خدا مرا خدا راه ده گفت موتوا قبل ان تموتوا بمیر تا برسی گفت چون بمیرم گفت ازین بادشاهی بمیر تا خدا زنده شوی که هر که با خدا زنده شد در هر دو عالم زنده باشد و هر که با نعت دنیا زنده باشد در هر دو عالم مرد باشد علی سهل چون آن حال مشاهده کرد اندوختن با حرم خود شد و مردم خود را گفت ای مردمان اگر چنان باشد که اجل من در رسد شما چه کنید گفتند جان ما چه فدای تو باد این چه سخاست گفت مثالیست که میگویم یعنی البته يك روز مرگ باشد شما آرزو چه کنید گفتند آن کنیم که چه خلع میکنند گفت امروز خود آرزو گیرید که من مردم و پای از خانه بیرون نهاد و در خرابه بیندگی حف تعالی مشغول شد و گویند که جنید از آن حال خبر یافت نامها بوی فرستاد و او را نیز آرزوی صاحب جنید شد بیرون آمد تا به بغداد رود از بس که ریاضت کشید بود روی زرد شده و کهنه پوشیده در اندوختن تمام باعستگی میرفت خربنده چند آمدند که در زمان سلطنت از آن او بودند او را نشناختند سبوی شراب بر سر او نهادند قضای پای او بر سنگ آمد و بیفتاد و آن سبوی بر زمین زد و شکست خربندگان او را چندان زدند که بیوش شد در حال واقعه مردان بر او فرود آمد چون بیوش آمد حیران و مستغرق روی خرابه نهاد و خدا را شکر میکرد که الحمد لله که کار من از خربندگان گشوده شد و مقصود عقلا، which 18. CIH. — در دل متوسط بود 16. C. — حاصل شد seems to be the better reading. — 21. L. و بحسن.

و صیبت for وصف 2. C. — تا قیام ساعت for الی یومنا عدا 111. — آن معطی حاجاج for آن پیر محتاج 14. C. — خجلنا 10. L. —

L علمی. — 20. C. بَشام for بِسَامَرَه and so I. in marg., but the reading in the text is right. — 23. C. روزی چند کَش.

112, 4. L. تا for با. — 11. H. جولاغمی for بافندگی. — 24. After و سخن اوست که گفت که نسبتی [نیستی MS.] شریف تر شده بود از آن آدم نمود که خداوند او را بنده خویش گفت ویرا از گناه توانستی نداء داشت بنسبت مفاخرت مکنید و عیب علم مرفوعتر از علم او نبود که ناهمبای چه چیزی در آموخت و آن او را منفعت نکرد در وقت حرمان قدرت بعلم سرفرازی مکنید و عیب عبادت از آن ابلیس تمامتر و بیشتر نبود بدان عبادت خلاص نیابت پس کار سابقت دارد و یک روز در مجلس می گفت منتفی را سینه بنور یقین منشرح است و موقن را کشف بصایر بنور حقایق ایمان حاصل است معنی آن است که بنور ایقین علم ایقین خواسته و بکشف بصایر عین ایقین لاجرم منتفی بیش بنور علم ایقین نرسد موقن را عین ایقین بنور حقایق ایمان بود بی تقوی صورت ایمان است که ایمان عربان و بناسه التقوی بمثابت مغرست و علم ایقین درو بمثابت روغن و عین بارنامه. — 25. C. بارنامه for سوط االه. L. سوط االه. but Qushayrî (p. 29, l. 23) has سوط االه. for بد خوئی. ادبی خو.

113, 8. Read نماز. — 13. H. جمله for اجله, and so I. (a correction). — 15. BIMH. om. کشید. — 16. After بی شمار C. proceeds سفرهای. — 21. After سیم C. proceeds ناله چالی سرواز بود در آنجا. — 22. C. بوعده نکاه تواند داشت. افتاد و خللی بدو نرسید زیرا که یقینش درست بود.

114, 11. After برفت M. adds وانشد and five Arabic verses which are cited by Qushayrî, p. 93, l. 5 from foot and foll. — 13. L. om. نه. In this and the next line C. has شوذیرته for سر تربه. — 18. C. او را که دنتنگی بدید آید.

115, 7. C. باشبیدی for نشستی, but in marg. بودی. — 10. BCMH. om. و مشایخ مکن را. — 16. BMH. حریری. After نیامد M. adds گفت. — 24. BMH. که تو گفته. — 24. BMH. بجایی دارن. H. بجایی آرد for دارد. I. موافقت (a correction). H. مراقبت.

116, 1. LIM. محسن. — 2. L. باعراض. — 3. بدل نیز میل نکنی. — 4. C. دعید. C. قرب حق. — 10. CM. om. از فوت. — 12. H. پای در درجه. — 14. L. طلب for درست. I. زاهد. — 15. M. ابو عبد الله. — 17. M. چیزی. H. سببی for شیئی. C. جز رضای خدای, which is correct (see *Nafahát*, N°. 85). CH. عبد الله احمد.

117, 1. CMH. شیبانی. — 8. After نبالیدی the Bombay ed. has in

marg. و ناخن او دراز نشدنی و بست [sic] یاران با او میبرفتندی یکی از راه اعرابی. C. 9. — 9. C. اعرابی. — 9. C. بیفتندی گفتی باز گرد تا خدا بر راه میداشتی. — 18. After C. adds آرزوی حاجت آرامی آرند کنند. — 25. II. آنکه خلف را. — 25. II. آرزوی دارند.

118, 6. I. بندگی. BMH. آنچه or آنچه. C. رنج یافتنه. — 8. M. alone has preserved the correct *nisba*; all the other texts have جرجانی. See *Nafahát*, N°. 136 and Sha'ráni's *Lawáqih*, p. 118. — 9. L. بامانت. — 16. M. بسیاری for ترك. — 17. C. مصالح. — 19. L. محبت for محبت. L. مراعات کردن. — 24. L. در راه حق. — 23. III. محبت. — 22. LM. ذکر. — 22. LM. محبت. — 23. III. محبت. — 24. L. مراعات کردن. — 22. LM. ذکر.

119, 5. L. بمولا. — 6. LIMH. om. بحق. — 7. After مولی L. has نبون. — 9. C. جز وصول بحق; so BI. Text from C., with which H. agrees. — 9. C. صاحب for طالب. — 10. M. تقویص for تقوی. — 16. L. بامانت. — 22. C. شب. — 23. L. om. جبراغ جمعه.

120, 2. C. برابر for برابر. — 11. All the texts except C. have اللسین. — 14. After گشتم the Bombay ed., which I follow here and H. have the following anecdote in marg.: نقلست که کتانی گفت وقتی ضعفی عظیم یافتم در تن خود فتوری دیدم گفتم در طواف شوم و دعائی گویم پس در طواف شدم و از غرابت و عاجزی گفتن گرفتم تا چنان افتاد که قرب خدای مرا از دعا باز داشت و از سوال منقطع گردانید پس عاتقی آواز داد که بعد از آلا علی. — 16. After آلا علی I. adds ولا سیف الا ذو الفقار.

121, 5. After گشت L. has کسی گفت مرا الخ. Text C.; so MH. In I. the passage has been altered and corrected so as to read: و گفت و برنائی بود در مکه با ما نیامیختی و با اهل دنیا انفعات نکردهی کینه بوشیدنی ردا. — 15. C. — با دلی فارغ دوستی او در دل ما افتاد پس مرا دو بیست درم الخ. از عبد الرحمن و از معمر. — 19. CM. از عبد الله و از معمر. — 19. CM. در برابر.

122, 19. *Delete* the line over گفت. — 24. L. om. معصیت. After the Bombay ed. has in marg. اختلاف. و گفت چیزیکه ترا در آن اختلاف نکنند نه کوفی و نه مدنی و نه شامی و نه عراقی زهد بود در دنیا و سخاوت نفس و نصیحت ببردگان یعنی چیزها نگویند عیچکسرا که نه محمودست so II. in marg.

123, 3. After تصرف بیشتر H. has in marg. تصوف بندگان. — 4. L. بظاعرنند و آزادان بیاطن خدای است. — 9. L. یقین for نفس. — 9. L. بظاعرنند و آزادان بیاطن خدای است. — 11. I. چند آنکه. L. بدوست. — 11. I. چند آنکه. L. بدوست. — 16. L. آهسته for است. — 19. After نکند the Bombay ed. has in marg. و گفت عمر که حرص بقناعت بفروشد ظفر یابد بعتر و مروت. — 19. After نکند the Bombay ed. has in marg. و گفت عمر که حرص بقناعت بفروشد ظفر یابد بعتر و مروت. — 19. After نکند the Bombay ed. has in marg. و گفت عمر که حرص بقناعت بفروشد ظفر یابد بعتر و مروت. — 19. After نکند the Bombay ed. has in marg. و گفت عمر که حرص بقناعت بفروشد ظفر یابد بعتر و مروت.

marg. — 20. L. om. و گفت. — 23. L. om. from هرکرا to و هرکرا B. om. چون; 1. خوف (a correction).

121, 1. C. همت میرید بر سه چیز. — 2. IH. خورش; CM. خوردنش. — 7. C. عقول. — 8. After بانظائر 1. adds in marg. روانه ینوئی انسرایی. — 9. II. بر باذل. — 12. L. om. بحق. — 14. CIMH. باد صبح. — 17. L. گفت for و گفت. — 18. L. گفت. — 19. C. دربان. — 21. LI. نداشت.

125, 2. H. شانی for بینائی. — 4. I. او for آن. LC. و مجتهد بود. — 6. L. om. هر. — 9. CIH. خلقی. — 11. BM. حریری. — 13. L. بسیاری بود. — 15. C. بیای بداشته. — 18. CH. محمد ذکرى. — 19. L. سرّ for شرط. — 20. L. سرّ. C. در میان پیراهن. — 23. CIH. write مویز here and in the following lines.

126, 2. All the texts have گفتم. — The forms بودتی and ذاتی (L.) were originally also in I., but have been altered to بودی and دادی. M. has بودئی and دادئی. — 6. L. زیستیم. C. و غنّه. — 17. کردئی in LI., but in I. it has been altered to کردی; M. کردئی. — 20. CH. تغییر.

127, 2. I. مصره for مصر. — 8. C. باشیدم for کردم. — 11. C. هرکرا. — 23. L. om. گفت. — 19. L. om. خلائی. — 15. CM. انجا باشیدیم.

128, 6. L. دارم for هست. — 16. B. رها میگرد. — 23. C. بیبرس for بیین. L. گفت. L. om. حمزه. II. دوازده; M. یازده.

129, 8. L. om. from گفت لبیک to گفت لبیک. — 11. L. om. که خرقه سیاه در بر و پشمینه سیاه در سر و ازاری. — 15. C. احمد after. — 18. L. یعنی بقسم. evidently a mistake for قسم. — 23. B. آمدند بشیراز. — 25. M. از for آن.

130, 1. C. ضوای; so IH. — 15. After باذ M. adds که شیخ الاسلام که شیخ بو زالم خورج بن علی بغدادی است استاد عبد الله خفیف و حرم اصحاب الجنید شیخ بو عبد الله می گوید که من خدمت وی کردم و وی علت شکم داشت خون می فرو شد و طشت در وی می نیادم وقتی غایب بودم وی آواز داد که شیرازی من به نمی شنویدم دیگر باره آواز داد و گفت شیرازی همین لعنک الله من بشتانتم و طشت بوی دادم و علی دیلم برسید از بو [با MS.] عبد الله خفیف که توان لعنک الله چون شنودی از وی گفت چون رمک الله شیخ الاسلام گفت فلاح نباشد هریدرا که ذل استاد و بپر ندشیده باشد و ققاء وی نخورده باشد و لعنک الله استاد نشنیده باشد و برکم الله بر نداشته بود و وی بدرن و نادمی زنده نداشته [نبرد MS.] باشد خود درست بود [و وی خود رسته باشد: Nafahāt]. See Nafahāt p. 280,

1. 8 sqq. — 20. L. om. ملایند. LI. om. from کفایت to اند . درفته اند . — 22. I. om. ابو . — 25. L. منزه for نیرد; C. سپیره; B. مرده.

131, 3. CH. دو قسم; the other MSS. سه قسم. After ازو most texts add در و رضا درو . — 4. L. om. در before آذیج . — 19. C. گدایش for کذاب . C. نقلست for و گفت . — 20. L. گفت صبر کنیید و خاموش باشیید .

132, 1. BM. حریری . L. points the nisba جریری and 'Attār seems to have pronounced it in this way (for he rhymes it with بصیری), but according to the commentator on Qushayrī, p. 27, it should be pointed جریری and referred to وائل بن بکر بن عبد من بنی بکر . — 2. H. in marg. گفتیم بنو ارادت می ماند . — 11. L. جه . — 20. B. مانند .

133, 6. L. om. تو . — 19. BIMH چهارم for. دبیر . — 21. I read برعبت with C. and Qushayrī, p. 115, l. 4 from foot; the other texts have بر عیبت . — 22. LI. امیر .

134, 2. BMH. معاینه . — 4. L. om. گفت و شک . — 6. Read زحمت نندند . Apparently all the texts have زحمت but BIMH. have نکنند . According to Qushayrī (p. 59, l. 5 from foot and foll. Jurayrī was asked about عزلة and replied: لا یَدْخُلُ بَيْنَ الرَّحَامِ وَتَمْنَعُ سَرَّكَ أَنْ لَا . 'Attār's translation, therefore, is inaccurate, since he must have read لَنْ instead of لَا , which the context requires. و گفت . باز . — 9. C. محاربة مریدان . — 10. IM. om. — 12. L. نفس . — 13. CIH. داشت دین . — 14. L. شنودن for ستودن; I. ستردن; H. شنیدن, and so C. Qushayrī (p. 27, l. 22) has باستعمال الفروع . — 16. BCM. وصول . C. و چون بنده را بمیراند . — 18. C. عظیم کرده است .

135, 3. LBM. امواج . — 4. BIM. غریب . H. غرائب و شیوه داشت که . — 9. Read دقت . L. وقت و نظری . so BI. Text C. After جمله روزگار او را اساس بر بلا بوده است از اول تا آخر II. adds نبود . — 14. H. نصرابادی . II. قشیری for گرگانی . B. مگر این عضا و عبد الله الخ . H. سبیری عظیم seems to be used in the sense of 'expatiate'. B. سبیری عظیم; IM. سبیری; H. سری . — 19. LBIM. بانکار . — 20. LBIM. الحاد . LIM. الحاد . — 24. فخر is wanting in all the texts save C. and the Bombay ed.

136, 4. BMH. om. the Arabic. — 5. LI. حلول . LIM. الحاد . — 6. C. از یک مشربیم; I. یک جزویم . so H. — 10. M. عقل او را . — 13. C. میان for میان . — 14. After و اگر ازو یک سخن بشنور آمد که گوینده آن حقیقت بود II. adds سنت بود که گوینده چون C. has بیدار شد . After چرا آن سخن بدعت بود اما الخ

شد 18. After L. — اورا 16. L. — از حقیقت بود چرا این صحیر و بدعت بود پس از بصره بدو حرفه (sic) رفت و تعلق بعمر بن عثمان می برد H. adds — 19. H. correctly reads ابو یعقوب — 20. After برجید H. proceeds — حسین آن گدجنامه بر گرفت که در پیش ذکر آن کردیم و بیغداد الیه اجل 25. L. om. یعنی سر دار H. adds کنی 24. — بسندون 21. I.

137, 6. The words from شد to نیازی are pasted over in L. Text I. — 8. L. om. اجل — 10. I have supplied from B. the words . . اورا به نیمروز و سیستان و H. — 11. H. . . which are pasted over in L. — 12. H. . . پس بصره شد بار دیگر مرقع الیه H. گفتند — 13. — کرمین — 15. H. correctly reads ابو یعقوب — 16. H. . . سال به بصره بود — 17. C. . . اما چنین — 20. H. . . امیر for امیر; so I. in marg. H. ابو عبد الله — 21. M. . . بصره for مصر. B. writes مخبر with *tashdid*.

138, 4. BH. دانستی — 5. LM. om. و نه رنج — 7. The form دشوار for دشوار is in L. only. — 8. M. . . بجز نمازی; IH. نمازی را — 21. نقلست — 24. After یی است H. adds و حلواگری آنجا نشسته بود یک طبخ حلوا باز نیافت در آن عجب همانند که عید چکس پیرامن او نداشتند بود ناکاه بعد از چند گاه آن طبخ را بگرفت بر پی برفتند باحساب حلاج رسیدند آن حال بر گفتند و حلواگر تاریخ آن روز یاد داشت ایشان نیز همان روز نشان دادند حلواگر بزیارت حلاج آمد متعجب همانند و مرید او شد.

139, 5. BCM. om. from گویند و to بود L. om. — 6. After گردی B. . . اگر کفرم در کفرم در اثرای H. adds امخیرین — 12. Read گردی. B. however has کردی L. که — 13. After عمر the texts differ greatly. C. has توکل شکم کردی; I. . . در اندیشه آنی; H. . . شکم کردی M. om. — 14. After نقلست که گفت مرغی را دیدم از مرغان متصوفه گفتم H. adds خواهد بود تو بکدام پر می پری بسوی او گفت به پر و بالی که دارم گفتم پر و بال قطع کن که او نپس گویند بی است تو بدو نتوانی رسید نقلست که حسین منصور گفت ابلیس میگذشت موسی را دید علیه اسلام موسی گفت ای رانده چرا سجده نکردی تا رانده نشدی گفت بد نکردم بغیر او نگاه نکردم چنانکه تو که چون دیدار خواستی گفتند انظر ای امجبل تو بکوه باز نگریستی من گفتم جز ترا سجده نکندم و بجز تو بکسی ننهدم ازو پرسیدند که در موسی چکوی گفت حق گفتند در فرعون چکوی گفت حق گفتند معنی این چیست گفت ایشان دو صفت [MS. صنف] اند که میروند در ابد بر آنچه رانده اند ایشانرا در ازل از بوالسودا [ابوالسواد Bombay ed.] و لغت

و گفت صوفی وحدانی II. has با الهه 20. — مردی را دیدم از متصوفه الذوات است نه او يك كس را داند و نه يك كس او را و گفت صوفی آنست نه اشارت از خدای کند و خلق اشارت اجدای کنند یعنی او در میان محو بود یعنی چون بده دیدتی چنان دانی که — 21. After I. adds in marg. — II. خاطر حق 22. — عده علاك شدند و روی در خالق اشیا کنی و گفت هر که انتماس حق کند بنور ایمان چنان بود که دسی آفتاب و جوید بنور کواکب و گفت حکمت تیرحاست و دل مومنان حدفیاست و تیرانداز خدای و خطا محال و گفت صاحب فراسست به نخست نظر مقصود را در یابد و ویرا عیج گمان و شک نباشد و نفقت از اخلاق مردان مویس — 24. MH. آنست که قصد توانگریش میبانه بود اگر بود قنع بود در ذقه از خوردن. خود. L. که تا

140, 3. C. در شرک پیوسته. BM. خالی for حیاتی. LBM. om. و before — اما بدانند که H. دانند. BIM. حدود for وحدت H. 6. — مستغنی و گفت اندوه او اگر محصور شود H. بیابانی 9. — در علاه L. om. — 10. — انبیا و اولیا جمله روی بدو آرند و یکی را نیز از بهشت یاد نیاید و گفت هر که بیمه مقامات بندگی فرا رسد و بجای آورد H. باشد After — 13. Read مکشوفات L. om. وقت. — 14. H. in marg. تاجه چیز از صدف I. adds in marg. زنند After. مرادست H. سفینه — 16. L. om. زهد جان. After H. proceeds: زهد جان. — 16. L. om. بیرون آید و گفت تا زهد داغ انبیا را باز داده است هنوز داعی بر هیچ دل نمانده است گفتند دست دعا درازتر است یا دست عبادت گفت این دو دست را هیچ جای وصول نیست دست دعا بدامن وصول پیش نرسد و آن شرک راد مردانست و دست عبادت بدامن تکلیف شرعی و شرعی پیش نرسد اما دستی که از آفرینش برتر رسد اگر خواهد دست دست سعادت است و گفت آن حال که بیک موی کوبین را از جای بر داری تو بر داشته عنایت باشی و نخست تا محمول نباشی حامل نتوانی بود و آن يك لحظه که يك موی از خویشتن حمل نتوانی کرد از دست عنایت در افتاده باشی و گفت نه منقصل است بشریت ازو و نه متصل است بدو و گفت او آنست که متجلی شود از سر سوزنی آنرا که خواهد و محتاج گردد در آسمان و زمین از آنکه خواهد پس بر تو باد که مغرور نگردی خدای تعالی و نومید نشوی ازو و رغبت بکنی در محبت او و راضی نباشی که نه محبت باشی و اثبات او ممکن و نفی او ممکن و بر تو باد که از توحید پرهیز کنی و گفت روا نبود کسی را که یکی بیند یا یکی را یاد کند یا گوید که یکی را بشناختم آن یکی را که جمله احاد ازو ظاهرست و گفت اسمای خدای تعالی از آنجا که ادراک است رسم است

و از آنجا که حق است حقیقت است و گفت هوا حیات نفس است و حق حیات دلست و حقیقت حیات جانست و گفت ترانها که محجوب کرد ایشانرا اگر آگاه کند از علوم قدرت جمله در طرب آیند و اگر کشف کند چیزی از حقیقت بر ایشان جمله بمیرند و گفت هرکه اعمال بیند محجوب گردد از معجول و هرکه معجول بیند از رویت اعمال محجوب گردد و گفت انبیا علیهم السلام غالبند بر احوال و مالک احوال اند پیش میگردانند احوالرا نه احوال ایشانرا و غیر انبیا چنانند که سلطنت احوالراست بر ایشان تا H. adds کردند 17. — احوال ایشانرا میگردانند نه ایشان احوالرا شده است. 23. L. om. — 23. L. om. — کردیم. 19. L. — را. 18. L. om. — و آنی نکرد

141, 3. C. معتضد for معنصم. Both readings are, of course, incorrect, but no text has مقتدر. Considering 'Aṭṭār's gross carelessness in historical matters, we may probably attribute the mistake to him. — 9. L. om. خون. — 10. C. منصور نه ایم. — 15. C. پیدا نبودم. — 21. H. سلامت for شریعت.

142, 1. I. عتایی for عنایتی. — 2. CH. خاست for ساخت. — 3. LI. C. چه; II. مدار for عمار. — 16. I. اقیلاست. — 15. CH. جونی for چند دیدار. — 20. L. gives a Persian interlinear translation of the Arabic verses.

143, 5. After مناجات کرد M. has خواست بگفت و و آنچه خواست یافت و گفت آنچه خواست یافت و کس نداند. L. om. — 6. I. مفران for نگرفته. — 10. After و صلابت CH. و بصلابت; so H. — 9. IM. و گفت آن چه بود که بر من رفت که بعد از سائیه دراز H. has: — 12. L. مکانات آن میکنند پس از نردبان فرو نگریمت و خادمرا آنچه ساختم می گریستند الخ. — 16. LBM. گلی. — 14. CH. point.

144, 1. H. بعضی می گریستند الخ. 5. — گلگونه روی مردان. The remainder of L. is supplied by a later hand. — 9. H. جمال. — 10. B. حلاجك for جلاجل. — 12. H. بازی میکنم; I. میکنند راضیم افراد. — 13. BM. حَبّ for حسب; and so app. I. L. جلالزن دوستی بداند, viz., الوجد. H. in marg. gives a Persian translation, فردهای یکی است, which implies the reading افراد. — 15. L. om. from خادمرا گفته بود. — 22. BMII. ببریزند to و نماز.

145, 3. B. عباس. — 5. After میگردم B. adds: گفتم خداوند این آن شب که اورا دفن کردند. — 8. M. دوست بود چرا با وی چنین کردی. — 13. After گفتم H. proceeds: مرد در مقعد After جگر آورد M. has صدق فرود آورد و آرام کرد گفتم با این خلف چکرد الخ. — 17. L. در تن. — 18. H. شبلی گفت for

چنانکه حال این است که می بینی
انذبت بذات خود فنا بود * انذبت نبود آنجا خدا بود
رحمة الله عليه رحمة واسعة

— 22. نیکوست. Here LB. end. M. has a short article on Muhammad Bāqir (see p. ۳۳۹ of this volume).

S U P P L E M E N T.

148, 3. I. محرم. I. بر توکل. — 5. H. در حقیقت بکمال بود. — 6. K. و در شیر رتی و فالت کرد در سنه H. کردی. K. om. که. — 9. After احدی و تسعین و مائتین رحمة الله عليه; so H. I. خطر و مقداری. — 12. I. گرفتن. K. بار فرا گرفتنی. — 14. K. زیرا این. K. om. نقلست. — 19. I. زینار دورم میداری. H. ای خواجه دورم می پنداری. — 20. I. من آن زن نیم که مرد خواتم آن مردم که فرد جویم. — 21. I. این را جواب.

149, 3. K. om. روز. — 5. K. ساخت for ساختن. — 9. K. om. و گرفت for کرده. — 21. K. نقلست. — 15. Delete the line over خرقه for چیزی. — 22. Read جنبانیدند. — 24. K. خواست.

150, 2. I. تویع خواص. — 6. I. حامد بن اسود. Qushayrī, p. 120, l. 14, has حماد الاسود. — 8. I. گفت for گفتم. — 9. I. کردم. K. om. شب. — 10. I. وساد for وطنی. H. وطاری. — 12. K. کردمی. — 17. K. om. تو. — 21. K. om. و گفت. This story does not occur in I. — 24. K. نخرم.

151, 2. K. om. جز. K. om. که گفت. — 8. I. گستاخی. — 18. I. و مریدی الخ. This anecdote is wanting in III. — 21. I. دین محمد. — 23. K. گفت for گفتم.

152, 5. I. omits from گفت و راست کنم (153, 15). — 7. H. انار. — 25. H. عجا for عیان. — 23. K. بی برای پیرزنی. — 9. H. عفت عمار.

153, 15. K. om. که. K. om. و گفت. — 18. IK. نشسته. H. has من بیرو. — 22. K. om. که تو بنداشته. — 20. K. om. راحب نیستم. — 24. K. نقلست الخ. This story is not in III. — 25. K. خواست.

154, 2. K. om. بود. — 16. K. و گفت الخ. This story is not in III. — 17. K. برسند.

155, 1. جو for چه occurs more than once in K. — 6. K. om.

گفت خانه بمن نمود و من طاب I. adds دارم 7. — خواص گفت
 تا بعبودیت وی مشغول باشم: IH. omit the following
 anecdote. — 11. After دنیا H. proceeds: تا چون مردم به پیش
 فرود آیند و بدعت وی مشغول شوند حق تعالی را
 — 13. K. om. فیام. IH. omit الت. — 17. H. بسیاری. —
 19. H. تکلیف for اندیشه. — 20. H. تکلیف. — 21. K. om. و before
 و در ادای آن تقصیر نکند H. adds نگرانی After بر تو

156, 1. H. پیوسته مطالبه ضمع از خلف میکند. — 2. I. om. from
 حرکت و to the end of the saying. H. اصل آخرت. — 3. H. has حرکت
 — 5. The چنان بود که در دنیا بر وی بگیرند در آخرت خندان باشد
 words from آن و to ترك are in K. only. K. عرض, but Qushayrî (p. 84,
 l. 6 from foot) has فلم یجد عوضها فی غلبه. — 6. H. حرکترا توکل در نفس. — 7. H. om. جیبست. H. جیبست بموجب. — 8. Qushayrî,
 احکام الت. Qushayrî, p. 99, last line, agrees with K. — 9. Qushayrî,
 p. 103, l. 17, has خلوص for اخلاص. — 10. H. ننگا for ندبتر. — 11. H. جوئید and the following verbs also
 in the 2nd person plural. — 12. H. جوئید. — 13. H. جوئید. — 14. H. جوئید. — 15. H. جوئید. — 16. H. جوئید. — 17. H. جوئید. — 18. H. جوئید. — 19. H. جوئید. — 20. H. جوئید. — 21.
 IH. om. باز بقضا بیامدی. In K. تقاضا is written below بقضا.

157, 6. Read برفتم for برفدم. — 10. After عظیمست I. adds ان که
 و حکمت: H. adds: بون. — 15. After بون H. adds: و حجت انبویین و حجت المنتظرین
 بسیار مشایخ یافته و مقبول و پسندیده همه و وفات او در تاریخ سنه تسع و
 — 23. K. om. شد. Read تسعین و مائتین بود و گویند سنه تسع و سبعین
 وقتی آنی عظیم آمد.

158, 2. K. مرا این for فرا ایم; I. مرا ایم; H. فردا ایم. These variants
 point to فرا ایم as the true reading; possibly the phrase is pro-
 verbial. — 3. I. از دلی تو از غیر مستغنی. — 4. I. حقیقی; H. جد و
 — 5. I. omits from وقتی بود که وقتی (l. 18). — 13. H.
 — 15. H. فتر for بیزارى سندان. — 16. H. فتر. It is not
 unlikely that فتر is a corruption of بیزارى. — 17. H. فتر. — 18. H. فتر.
 I read سببها for شبیهها. — 19. KH. سببها for شبیهها. — 20. I. omits
 this and the next saying. — 21. H. برکت و کلمات وی بودمی تا از وی. — 22. H. برکت
 از برکت صحبت و فوائد. — 23. Instead of کرامات الت. H. has فوائد. — 24. H. فوائد.
 کلام آن پیر, which agrees closely with Qushayrî.

159, 1. I. omits this saying. H. has اسباب علائق سه. — 2. K. om. افتاد. — 3. افتاد.

K. om. 8. — 8. K. . و دعوی کنی . I. om. وصول دنیا . 5. K. — او . om. for و صدق . — 12. I. . بر آید for باید . 19. K. — داغ .

160, 10. After علیہ H. adds در بغداد بود . — اصل وی و منشأ وی در بغداد بود . — 12. After تصوف H. adds [read روشنه] و . گویند از شریسته [sic] بود . — 17. K. om. . از اول . — 18. I. . هیچ . After و عمر وی هفتاد و هفت سال بود و وقت او در ذی الحجه H. adds ندرخت و خوانده بود . — 22. III. om. from چهل to سه . سه از سه و ثلثین و ثلثمائة بود . — 23. K. . نکردیم . I. . بدزد for به پدر . — 24. K. om. . تا کرد .

161, 3. H. . ذی‌وند . — 4. K. . بامیری ری . — 15. After آمد H. proceeds . و سبب آنکه خویش شیخ جنید بود احترام او را پیش شیخ جنید فرسند . — 18. II. . مردان for من . — 19. After جنم I. has the following *rubá'at*:

غواصی کن گرت گیسر می باید
غواصانرا چار عنبر می باید
سر رشته بدست بارو جان بر کف دست
دم نازدن و قدم ز سر می باید

— 21. Read شترتی و تجارقی .

162, 1. K. . و یک یک در خانه تا چه آنج . — 19. K. . مرد ظلی . — 23. K. . جاء .

163, 1. I. . یکی عزار . KH. . یقتله . — 2. KH. . مقتول and یقتله . — 5. K. om. from بسبب to قربت بیفراید . — 13. K. om. . نقلست . — 17. K. om. . نقلست که کودکن یکبار آنج . I. . نقلست . — 21. K. om. . نقلست and خدا . — 24. I. . لیف for کذب . K. . کذب ما یفته . — 25. After این گفتند که من فرج زانرا آنج K. proceeds بعید .

164, 1. K. . دداندرا . I. . بصوفیان . — 2. I. om. . را . — 4. K. . از . گفت از خدا طاع شد . H. . اخلاص کرد . — 7. I. . نور for فرو . — 10. K. . میگویم . I. . میگویم . H. . میگویم . — 11. K. om. . جنید . — 13. K. . گفتند . See note on 37, 13. — 17. K. om. . از . — 22. III. . گفتند . H. . میبندم . I. . ستونند . — 24. K. . بتبیغ قیر .

165, 1. I. . دسنه چوب . — 3. K. om. . نقلست . — 7. KI. . و گفت آنج . KI. . و گفت آنج . H. . و گفت آنج . — 9. H. . و گفت آنج . — 10. . جنودان است . — 13. K. om. . از . — 14. K. om. . که . Read سیم چه بود after گفتند . — 18. III. . و گفت آنج .

166, 2. K. om. . که گفت . — 11. III. . بدین بیرعن . — 14. H. . یشتری . — 17. H. . بر سر منبر . — صوفیة .

167, 3. I. . نقای من . — 9. I. . بایگا .

168, 5. H. *آتش شوق*. H. *چرا* for *آ*. — 7. K. om. *وجد*. Read این *چرا* *دری*. — 9. Probably *شانه* should be read. — 14. I. *طلب لعیب*. — 19. K. *بعد*.

169, 2. K. *نیک* for *تنک*. — 6. K. *مکر*. — 8. K. *بیدا کند* for *ندا*. — 13. K. *خواست*. — 15. I. *ستور بر گبر*. — 17. K. *مرا بدان ستور بر گبر*. — 19. K. *خار بر* for *خارین*.

170, 2. After *یابم* I. proceeds: *نو شیدات تلفین کن اینک زتار می بزم*: تا کار کجا خواهد رسید پس بر دست شیخ توبه کرد و از جمله بزرگان دین شد. — 4. K. *خیر* for *خسر*. — 6. *نقلست الخ*. This story is not in IH. — 13. *نقلست الخ*. Not in IH. — 16. *نقلست الخ*. Not in IH.

171, 1. *نقلست الخ*. Not in IH. — 8. *نقلست الخ*. Not in IH. — 13. *نقلست الخ*. Not in IH. — 17. *الباقی* stands for *الباقی*. K. *در می باید*.

172, 3. *نقلست الخ*. Not in IH. — 6. K. om. *و* before *بیوندند*. — 12. *نقلست الخ*. Not in IH. — 15. *نقلست الخ*. Not in IH.

173, 1. IH. omit from *شبلی* to the end of the story. — 2. *نقلست*. *الخ*. Not in IH. — 4. K. *قول* for *قبول*. — 7. *نقلست الخ*. Not in IH. — 10. H. *از جمله خلائیق عالم عیدت طائفه دون عمت تر از رافضی الخ*. — 11. K. *روزگار خویش در تعقب خلق بباد دادند*. — 12. H. *روافتن*. — 13. *روزی الخ*. Not in IH. — 15. Read *دوم و دینار*. — 16. *روزی الخ*. Not in IH. — 19. K. om. *که گفت*. — 21. *نقلست الخ*. Not in IH.

174, 2. K. om. *را*. — 5. I. *از وی باز نگیرد*. Perhaps we should read *که* for *کی*. — 14. H. *دیده* for *دنیا*. — 15. H. *با او بودمی*. — 18. II. *با جنس*. K. om. *جه*. — 21. H. *بوذ* for *گشت*. — 22. H. *ترا ب در بادیه گرسنه ماند*.

175, 1. I. *یا* for *تا*. — 5. H. *این قوم*. K. *دیوان* for *دیوار*. — 8. H. *ثنتی* II. proceeds: *و حرکت بوی ایما کند بت پرست بود و هرکس که سخن گوید و خشنود*. K. *در وی غافل بود و حرکت از وی خاموش شود جا عمل بود الخ* for *خاموش*. The latter reading is confirmed by Qushayrī, p. 160, l. 1. — 15. H. *گم گشته است*. — 16. H. *کنند* twice. H. *معنیها*. آن *تلمت مصروف و مردودست بر شما و محدث و مصنوع تمامترین است*. — 19. H. *حواس قوی*. — 20. H. *از غیر و غیر منست*. — 21. K. omits from *خون عیال* to *خلقش* (l. 23). — 24. K. om. *و نفسی*. K. app. *محل تمدد دست*. K. omits *الخ* *گفت*.

176, 2. H. *قوم* for *کون*. — 3. K. om. *بن غم*. Qushayrī (p. 149, l. 13) has *بلا هم*. — 4. H. *و محبت من خاض*. — 6. Read *رشک*. K. has *ایشتر است هر هرچه*. — 7. H. *دست دارن*. H. *بر محبوب*. H. om. *شد*.

محبوب 9. H. — بغير محبت و محبوب 8. H. — دوست داری برای محبوب
for خذاء تعالى — 11. K. نیندد and H. بندد نه، but Qushayrî (p. 160,
l. 12) has من تصور عندہ التوحید — 13. K. om. — گفت نی — 14. گفت
معرفت سه است یکی معرفت حق H. gives this saying as follows :
تعالی و محتاج اوست او دیگر معرفت نفس است و محتاج است بگزاردن
فرائض دیگر معرفت وطن است و محتاج است برضا دادن بقضای او واحدا
آنکاه با ما بودیم اکنون ما نیستیم اوست 21. H. — بنوک مزه 20. H. — او
— 22. علاقه is a translation of the Arabic علامة، but Qushayrî (p. 165,
l. 22) reads علاقه K. کلمه for گله، which translates شکوی in Qushayrî.

و گفت الخ 10. — بدو داری گردن 9. K. — بسر می نازد 8. H. —
H. has علم یکیست و آن آنست که بذات خود نفس خودرا بدانى
بر زبان بیعبران for بر زبان الترمیل (sic) 12. K. has — زبان 11. K. om.
— طلب 15. H. — که درین عالم بدان 14. H. — علیهم السلام
— صاحب همت بیبیت فرود نیاید اما صاحب ارادت زود فرود آید
حقیقت جمعیت کلی است و یکی H. — و گفت الخ 19. — و آن for وا
ساختست for سخن است 23. H. — بصفت فردانیت

و گفت علامت الخ K. omits هرچه for آنچه وقت 9. H. —
ظاعریست در باطن و باطنی است در این 15. H. — بنیان شون 15. K. om.
ارادتست 23. K. — مکر 21. K. — تا آنکاه و گفت to ظاهر
for ارادت تست K. om. after ارادت and اختیار 24. H. — قضای
for رضاء.

کلام H. has خدمت الخ 4. — صلاح خلق را 3. H. — 179
گفت غیرت 5. K. om. — حیاست for جنانست 11. K. — کلام دلست
— 8. K. — عباد روزگاران آدم 10. K. — غیرت for غیرت 8. K. —
— در علم ارواح H. مغرور یک دانه اشباح نکنند 12. H. — بکوش دار
15. K. om. — نبود 17. K. om. — از خلف و 18. H. —
om. from بسبب 21. — بحرف H. — بعبودیت 19. H. —
K. app. — بلا for بلاد 21. — After بلا H. proceeds : دائم
و گفت بر توباد که دائم — ملازم الله باشی الخ

8. — طفل شیرخوار H. چه دنیا 4. H. — چنانکه پنهان 3. H. —
K. om. — بون 9. — Read جنید گفت 12. K. om.

دارم 8. K. om. — گفت دردم بر دلم 7. K. — نیزه فروشی 1. I. —
— 10. — After دان H. proceeds : وقت میکرد : شب که وقت میکرد
که امید داشته H. تو 15. — After با 14. K. om. — چه شب الخ
17. — روزیکه مردان بختنیا می آیند H. بون 10. — شده است
K. om. — نفسی 18. K. — زرسورت H. زرسورت text Bombay ed. — 19. K.
om. — و آمدرا 23. K. — آمدند و گفتند 22. H. — یکی 22. K. om.

182, 1. *الحج*. This anecdote occurs in I. only. I. حميرى. — 5. K. *برعنان*. K. om. *كه*. — 9. K. *شوق الآخر*. — 15. K. *كبرى*. I. *كتاب*. K. om. *شرح* before *و*. — 20. K. om. *زندة امشاج*. K. — 22. I. *ببغداد رسيد*. — 23. *سرى سقضى و چهل وى مشايخ كياررا*. — 24. After *دادند* I. has: *در تراويج شيوخ* خدمت درويشان ميگرد و ختم قرآن کرد.

183, 11. K. *مشتغل*. — 12. I. *سامه الحج*. — 15. I. *در*. K. omits from *اشعاريست*. I. *اعل* before *بر*. — 17. I. *وقت و حضور*. — 21. K. *اعل خصوص* to *كه ادب*.

184, 7. *شيوخ ميينه* is Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr. I. adds *توحيد* after *تست*. — 10. K. *گرداند*. — 11. I. *خواعيد*. I. *با خدای* و *بدانی كه*. — 12. I. *باشيد*. K. *علمرا*. — 15. H. *بس* for *بند*. — 17. I. *بند گى* for *بند*. — 20. After *تواند* H. proceeds: *از ايشان چندان توانى ديد كه نور ارادت تو است* for *دوست*.

185, 1. H. *مى و رياست*. H. *مرا خواست* و *پايه نبايستى*. I. omits from *ياد كرد* و *وقتي*. — 5. K. *جوهر تست*. — 6. I. *از پردة*. — 7. I. *گفت* for *آن*. — 8. *توحيد رود*, which appears to be correct. — 9. K. *نه ظلمت فنا از هستى*. — 10. H. *با او* for *وا*. — 11. K. *نزديك كرده اند*. — 12. H. *كند* from *بند*. — 13. H. *بند* for *بند*. — 14. H. *بند* for *بند*. — 15. H. *بند* for *بند*. — 16. H. *بند* for *بند*. — 17. K. om. *هرچند بند*. — 18. H. *بند* for *بند*. — 19. H. *بند* for *بند*. — 20. H. *بند* for *بند*. — 21. K. om. *بند*. — 22. I. *چون من و تو*. — 23. K. om. *بند*.

186, 4. K. *امن*. K. *دستى*. I. *ندارد* *محفوظ*. — 5. K. om. *بعرش*. — 6. K. om. *خواند*; *بايد* for *بايد*. — 7. K. *در نخواهند*. — 8. K. *بترى* for *توى*. — 9. K. *نشايستى* for *پشناسى*. — 10. I. *نكنند* *وليكن نكنند* for *و لنگى نكنم*. — 11. I. *مقدم* for *مقام*. — 12. K. *ام*. — 13. K. *نبيند* twice. — 14. I. *براند* for *آيد*. — 15. K. om.

187, 1. I. *در صورت*. — 2. Read *آورد*. After *بدوزخ* I. has *مبار*. — 3. *بينشت* و *دوزخ بدست من بود*. — 4. Not in III. — 5. *باز*. — 6. *باز*. — 7. *باز*. — 8. *باز*. — 9. *باز*. — 10. *باز*. — 11. *باز*. — 12. *باز*. — 13. *باز*. — 14. *باز*. — 15. *باز*. — 16. *باز*. — 17. *باز*. — 18. *باز*.

188, 4. I. *حقايق مقام و حال معين*. — 5. I. *بديوار* for *باز*. After *بند* I. adds *سر بيبان ننيك*. — 6. *بند*. — 7. *بند*. — 8. *بند*. — 9. *بند*. — 10. *بند*. — 11. *بند*. — 12. *بند*. — 13. *بند*. — 14. *بند*. — 15. *بند*. — 16. *بند*. — 17. *بند*. — 18. *بند*. — 19. *بند*. — 20. *بند*. — 21. *بند*. — 22. *بند*. — 23. *بند*. — 24. *بند*. — 25. *بند*. — 26. *بند*. — 27. *بند*. — 28. *بند*. — 29. *بند*. — 30. *بند*. — 31. *بند*. — 32. *بند*. — 33. *بند*. — 34. *بند*. — 35. *بند*. — 36. *بند*. — 37. *بند*. — 38. *بند*. — 39. *بند*. — 40. *بند*. — 41. *بند*. — 42. *بند*. — 43. *بند*. — 44. *بند*. — 45. *بند*. — 46. *بند*. — 47. *بند*. — 48. *بند*. — 49. *بند*. — 50. *بند*. — 51. *بند*. — 52. *بند*. — 53. *بند*. — 54. *بند*. — 55. *بند*. — 56. *بند*. — 57. *بند*. — 58. *بند*. — 59. *بند*. — 60. *بند*. — 61. *بند*. — 62. *بند*. — 63. *بند*. — 64. *بند*. — 65. *بند*. — 66. *بند*. — 67. *بند*. — 68. *بند*. — 69. *بند*. — 70. *بند*. — 71. *بند*. — 72. *بند*. — 73. *بند*. — 74. *بند*. — 75. *بند*. — 76. *بند*. — 77. *بند*. — 78. *بند*. — 79. *بند*. — 80. *بند*. — 81. *بند*. — 82. *بند*. — 83. *بند*. — 84. *بند*. — 85. *بند*. — 86. *بند*. — 87. *بند*. — 88. *بند*. — 89. *بند*. — 90. *بند*. — 91. *بند*. — 92. *بند*. — 93. *بند*. — 94. *بند*. — 95. *بند*. — 96. *بند*. — 97. *بند*. — 98. *بند*. — 99. *بند*. — 100. *بند*.

و او از معروف و او از داود و او از تابعین — سری: we should read after
 — 20. Read ابو علی شیبی. There is an article on him in Jāmi's *Nafaḥāt*,
 p. 331 sq., where this anecdote is told more fully. I. has ابو علی
 شیرازی. — 21. I. مقام نیست. — شیرازی.

از خدای پرسید I. — 20. I. وقتی بمر و بیمار I. — 12. I. مقابله. — 5. I. 189.
 — 23. K. چه کنم for چه کنیم I. بگویم. — K. 23.

که او بر من و I. ; که او با کسی عرضه کند و بر من بزند. — K. 1. 190.
 12. I. — رو بیاغند. — K. 9. — خوردی. — K. 4. — II. om. — بزرگ عرضه کند
 for وسواس II. — 15. — یافت این حدیث. — H. 13. — غمز for غنیمت
 — 17. After تا انسان دیو درون. — K. درخت تعلق دنیا. — H. 16. — دست
 — 22. K. طلی. — نماز. — K. 21. — و مرید شیبی بود I. adds نام

از بین. The Bombay In I. این is supplied after. — K. 5. 191.
 ed. has نگفت. — 7. K. ابو الحسن بیرون. — 12. I. کس درویش for
 — 15. I. ممشول for مشغول مگردان. — K. 17. om. گفتیم.

6. After بشکنند. — شیخ گفت بگویم I. adds گفت. — 5. 192.
 I. adds توبه باید کرد. — 9. یک روز الحج. This anecdote is not in III. —
 20. I. omits this saying. H. has آلات و اسباب و اوقات. — و گفتی الحج
 بکار آید اما اگر بعزت در خانه خواجه نشستن او را اندک چیزی تلمست
 علم — 21. K. سنبل for سنبل, which is a conjectural emendation. After
 II. proceeds: اگر برای ربای خلق و فروختن و جاد آموزی ترا علم بسیار
 می باید و اگر از برای عمل و زاد آخرت می آموزی ترا اندک علمی بسیار
 است چندانکه شرائط عبودیت بدان عمل کنی که مقصود از علم
 عمل است و تواضع.

5. I. زنه (KH.) seems to be a mistake for نگه (I.). — 3. 193.
 — آخر مرا روزی روز بازاری بوده است میان مومنان. — I. 7. — شکستگی
 — 11. بدانست می. — II. 10. — سنت after کوبت. — K. app. 8. H. بازار.
 — 15. I. سخن. — K. 14. — با او. — K. 12. om. — بدرانید می.
 — 17. I. adds بپرون آمد after حملی. — K. 16. om. از before ایشان.
 و اما شاید که مرادش آن. — II. proceeds: بر آید از خوف
 لاجرم روا بود I. has بناشد. — 18. — باشد که چون آنجا زمان الحج
 — 20. در آنست. — Bombay ed. که پیش از همه او بود
 in K. only. — 22. K. om. باش. — 23. I. نمیتواند کرد.

7. I. درختی for موحی. — KH. 5. — تعلق او با شیخ. — II. 2. 194.
 و گفت. — 8. — خود را زود بکشتن سپرد
 I. omits this saying. II. gives an entirely different version,
 viz. — هر کجا در بدآت پیروی و استادی نبود در ارادت حقی تعالی و سلوک —
 ضریقت او با حقی تعالی در نهایت نتواند نشستن تا اقتدا بشیخی نکند

اگرچه در نهایت حال باشد زیرا که استادی باید که در طبیعت و مجامده
 9. K. om. [باشد] تانشستی با حق تعالی دست دعد از راه مشاهد
 11. — بساط مشاهد and در نهایت. — 10. K. has سه for مجامده. —
 12. H. فنا بود از صفات خود. استدلاء. K. بیعت عبیت. Bombay ed.
 13. H. اورا در ظبور ایشان. K. اوراد اورا. — 16. K. om. است. —
 19. K. حمیت for حیت and ضنت for ضنت. — 19. K. om. است. —
 H. در ضینت.

چیزی برای خود. — 10. H. دوزخ کرد. — 7. K. مگر. — 5. K. om. 195,
 for غربت to کنند بمرسد. — 11. K. سر خویش. — 12. H. omits from
 او بدخت آن بود که آخرتر الخ and begins: بفروختند
 آن نیست for حسنت. — 16. K. om. شریعت. — 17. K. مفروش. — 23. H. گفتن خاموش. — 23. H.

توانع. K. om. بنده خواستن است. — 3. H. شیران. — 1. K. om. 196,
 — 4. K. دیلتست for دریفتنست. — 5. K. طلب علمرا. — 6. H. عین
 و عیب. — 7. The text of this saying is faulty, but I am
 unable to emend it. Instead of the clause و مردان الخ H. has
 و گفت الخ. — 12. مراد و عواء نفس نطبلد. From this point down to
 (p. 198, l. 20) the text consists of sayings which occur
 in I. but are omitted by KH. — 17. I. ازدعان. — 18. The reading
 سختیست is conjectural. I. has something like خیلست.

و گفت غریب الخ. Cf. 195, 12 sqq. — 22. H. and the
 Bombay ed. have گاه for کلو; N. کلو برقیه باز برد. Possibly there is an
 allusion here to the proverb اشام من رغیف الخلاء (see Freytag, *Arabum
 Proverbia*, vol. I, p. 694). — 24. K. المفتوح.

ازین جنس سخنی. — 4. K. om. 199, 1. K. گذاشتی. — 2. H. چنان بلند شد. — 6. H. بیری عربی
 for عبد الله انصاری. — 8. K. الی می مرا. — 10. I. کسرا الا این حدیث
 — 11. The Bombay ed. has خلف for جنین. — 12. K. رکوبه for رکوبی. — 13. K.
 بتحقیق. — 20. H. خذوند. K. om. در کار کرده سبید. — 19. K. رکوب.
 کند after Dele. The reading of K. is different but illegible. — 21. H. expands this saying considerably without
 adding anything to the sense. — 22. I. has: چون شیخ. — 23. I restore
 وفات کرد شیخ ابوالقاسم [نشیری. H. خوابش دید الخ بداشت,
 which is illegible in K., from the Bombay ed. The latter omits بیای,
 which may be a mistake for باز.

بلی امانه از بئر صلاح خود. — 5. H. مگر مراجعت باز بدنیا. — 4. H. 200,

13. — بر رونده میگردد I. 12. — اما بسبب آن میخواستیم تا میان الخ
و جنین الخ. 17. — صیرافی I. 14. — تنگ I. باریکش for ریکش K.
This anecdote is in K. only. — 22. اعلای is blurred out in the MS.
and is supplied by conjecture. — 23. I. has شیخ عبد
الذی تستری که گفت جوانی الخ

201, 3. The correct form of the *nisba* is خُرْقانی, not خُرْقانی. Khurqán
was a town in the province of Qúmís, four leagues from Bistám,
whereas Kharraqán is a district in the Jibál province. — 4. K. اللهمى.
— 9. I. دزدی از بیش تا باز میرفت. 20. I. آشنایی عرت شانی. —
21. IN. om. بسر باز for باز پس. — 24. After گفت
I. has ای سلطان العارفين بیبی دار که مردی الخ N. om. باز and عی.

202, 3. H. سی و نه سال. — 6. I supply the words آرتا حاجت from
I., since the corner of this page in K. has been torn off. — 9. IN.
چهار. — 15. I. شیر for سیر. — 16. I. عمرو ابو العباس; and so H. in
marg.; N. عمر بن عباس. — 19. K. شیخ ابوامشایخ. — 25. N. از بیم
حرف تخفته ام.

203, 1. N. قدرت او قدم او. IN. دو for ده. — 2. K. points بسطام
and so frequently. — 3. Read اثنای. — 6. K. نگفته بودند. —
7. K. کمبى. — 7. K. نبنديم. — 8. K. بعضی را بردند و بعضی
سبب افتاد که بعضی را بردند و بعضی. — 20. N. چه بود. — text N.
ترسیدند و تعجب کردند و گفتند سبب چه بود.

204, 17. KH. بشیخ گفت. — 19. H. نهباز for نهباز.

205, 9. K. و قرص. — 11. K. اینزار بگرفتی. — 14. I. زدند بر او
Bombay ed. پس قولان بدست مالش بیستی بگفتند. — 16. I.
حرقی for خرقی. — 17. K. om. حرقی. — 20. باش is blurred in K., but
N. has that reading. I. has یا شیخ ساکن باش. — 22. The passage from
نقلست to طواف عی is in K. only.

206, 2. H. بر موافقت قومی که بر خاسنه اند و ایشان این چنین. —
7. After شد I. proceeds: گفت بیبا: گفت بیبا که مرا
خرقۀ من ده که مرا طاقنت آن نیست شیخ ابوالحسن گفت بیبا که مرا
K. جند for جندانی. — 22. K. برد. — 17. K. اندوه خود خوشتر است
om. با او گویم. — 23. I take شنود from the
جنازه او فاشرد. — 23. I take شنود from the
جنازه او فاشرد. — 23. I take شنود from the
جنازه او فاشرد.

207, 1. I. باز شکستم. — 2. K. بر منبر بودم. — 4. K. خواجند. —
5. K. بذررا.

208, 2. K. گفت تو for تو. — 20. K. چه for چه. — 22. K. appar-
ently has عا بیش ای in both instances; N. عا بیش ای. — 23. K. om. کرد.

209, 4. K. om. و before حجابۀ. — 6. K. om. از منای. — 7. I. اینک

for درین که; N. در پنج نماز. — 10. K. خویبید; I. خائید; text N. — 18. K. آن for اول. — 21. K. بشیمان for بسومنات.

210, 4. I. می زدند. — 12. H. کر for شخم; Bombay ed. تخم.

211, 5. III. om. from و مصطفیٰ to بگفتند (l. 10). — 16. K. غیب پیش که رود. — 24. II. and Bombay ed. have بر او لبیا بروند for نماز for ناز. — 25. K. نماز for ناز.

212, 5. III. om. from سر بنیستی خود to بدانم گفت (l. 7). — 7. K. om. ندا آمد که ایمان آور گفتم خداوندا ایمان آوردیم; N. has: جیست N. جیست. — 9. IH. omit this saying. N. om. گفت ایمان تو که آوردی حرامست. — 10. N. از خود خواسته ام. — 13. After ما الی بیانیم. H. معصومیانیم. I. و ما روحانیانیم. I. کرویانییم. — 14. IH. omit. — 20. After نایدید H. proceeds: شدم و از تری. — 21. (l. 21). — 22. After ندا کرد H. proceeds: که آنکس که قدم او و سیر او این بود کجا تواند رسید پس من گفتم درازا سفر الخ عر چند میرویم از پس: H. has: جند می کردم الخ. — 23. Instead of خویشتنیم.

213, 2. K. کرد و جنان کردند. — 3. H. گفت و. — 4. H. گفت و. — 5. H. گفت و. — 6. N. برابر. — 7. H. گفت و. — 8. H. گفت و. — 9. H. گفت و. — 10. K. بسند. — 11. H. گفت و. — 12. H. گفت و. — 13. H. گفت و. — 14. H. گفت و. — 15. H. گفت و. — 16. H. گفت و. — 17. H. گفت و. — 18. H. گفت و. — 19. I. آفریده تنها. — 20. H. گفت و. — 21. H. گفت و. — 22. H. گفت و. — 23. Not in III. — 24. K. باستید for باشید. — 25. K. مردی for مریدی.

214, 6. H. خداوند. — 7. K. گویم. — 8. K. om. — 9. K. om. — 10. K. om. — 11. K. om. — 12. H. ببندد. — 13. K. om. — 14. K. om. — 15. K. om. — 16. N. سفید مسئله. — 17. K. گفت الخ. — 18. K. گفت الخ. — 19. K. گفت الخ. — 20. K. گفت الخ. — 21. H. چهار ماه باز که.

215, 2. H. چرند. — 3. H. جنبد. — 4. K. آن for آنچ. — 5. K. گفت الخ. — 6. K. گفت الخ. — 7. K. گفت الخ. — 8. K. گفت الخ. — 9. K. گفت الخ. — 10. K. گفت الخ. — 11. K. گفت الخ. — 12. K. گفت الخ. — 13. K. گفت الخ. — 14. K. گفت الخ. — 15. K. گفت الخ. — 16. K. گفت الخ. — 17. K. گفت الخ. — 18. K. گفت الخ. — 19. K. گفت الخ. — 20. K. گفت الخ. — 21. K. گفت الخ. — 22. K. گفت الخ. — 23. K. گفت الخ. — 24. K. گفت الخ. — 25. K. گفت الخ.

216, 3. H. کنند for نکنند. — 4. H. om. — 5. H. om. — 6. H. om. — 7. H. om. — 8. H. om. — 9. H. om. — 10. H. om. — 11. H. om. — 12. H. om. — 13. H. om. — 14. H. om. — 15. H. om. — 16. H. om. — 17. H. om. — 18. H. om. — 19. H. om. — 20. H. om. — 21. H. om. — 22. H. om. — 23. H. om. — 24. H. om. — 25. H. om.

III. با او for باز. — 12. H. نبردند for نهند. — 11. K. omit from کسی گفت (l. 10). — 17. K. om. لئ. — 18. و از آفرید» ببرد تا بعد از آن از خود با خود H. proceeds: گردانید. — 19. H. omit this saying. — 20. III. omit گفت الخ. — 21. H. omit گفت الخ.

217, 4. H. بوشید for برسد. — 7. K. دیدم. — 12. After خواند H. proceeds: خوردم و پوشیدم و آنچه دیدم و شنیدم و هرچه H. proceeds: و گفت. — 14. The sayings from آنچه گفت down to محتاج من گردانید (l. 25) do not occur in KI. The text is that of II.

218, 5. After نمند» H. has: و کرامت را حد و ثواب پدید است و ذکر اولیاء برای حق تعالی حد و ثواب پدید نیست. — 6. III. om. from گفت و down to حذر خذاء عیج نبون (l. 13). — 13. After چون بنتر بدیدم خداوندی خویش بر H. proceeds: نماید» است. — 15. H. om. الخ. — 19. N. om. from گفت و down to همیشه با من است (219, 3). — 20. N. om. from گفت و down to چیزی (خبری) or از مصطفی صلی الله علیه وسلم بمن رسید یا از for و باز. — 22. N. om. معاینه است بچیزی که حاجت شود.

219, 8. K. om. و گفت. This saying is not in III. — 11. K. از جیزها to غر» باد. — 13. K. om. from. راه آفرید» ببرد» راه اخذها نمودم. — 16. H. om. from سیرش to سیرش با سرش; text KN. — 17. H. om. from سیرش to رفتنست. — 19. The words مرکبها الخ, which occur in K. only, are corrupt. I cannot suggest any probable emendation. — 24. K. مرا for ترا.

220, 1. III. om. from گفت و to از آن من (l. 4). — 6. H. از آن من or similar words should be inserted after بنیزیمت شود. — 7. Read بنیزیمت. — 8. KH. دخت. — 9. K. om. بمن نمود. — 10. K. om. تا با دل که بود. — 11. K. om. بمن نمود. — 12. K. om. در روش این راه. — 13. H. om. فرقی. — 14. K. om. گفتنیا for گویا. — 15. K. om. نه. — 16. H. om. — 17. K. om. آنجا. — 18. K. om. نیافرید». — 19. H. and Bombay ed. بیدار for بدار. — 20. K. om. به نسبت آنچه من دیدم. — 21. H. om. خدایا.

221, 3. K. om. چون مرد. — 4. H. om. گفت. — 5. K. om. من از یکی ان تو. — 6. H. om. چه. — 7. K. om. وجه. — 8. H. om. در مجاهد» ایستاده» بودم. — 9. H. om. با.

222, 1. III. om. گفت. — 2. K. om. گفت. — 3. H. om. دوام. — 4. H. om. دوام. — 5. H. om. دوام. — 6. H. om. دوام. — 7. H. om. دوام. — 8. H. om. دوام. — 9. H. om. دوام.

16. — بدلتش for دلش. II. — 14. بعش for مغش. H. 13. — خلقرا
K. om. ندا.

عمرکه اینجا. H. 5. — مکنید. K. om. و گفت الخ. IH. 2. 223.
آمی ید باید که چنان داند که در قیامت من بایستم تا اورا رعا پیش
با خدای و. II. 10. — بیا. K. و در بیشت. K. 6. — نکنم در بیشت نروم
بگفتمی. After 14. — و با نفس الخ. H. om. 11. — خلف صلحی کردم
و گفت الخ. IH. om. 15. — از آنکه عمرچه بایزید باندیشه الخ. H. proceeds:
در یکنوائی. H. 19. — و گفت الخ. IH. om. 17. — نیادم. K. 16. —
او after کنم. IH. om. from گفت و گفت down to گویم (l. 23).

نبدیرفت. down to چه امید و بیم. IH. om. 2. 224. —
یون. H. 12. — غیرت for عزت. K. 11. — نفس. K. 5. —
نه آدمی. H. 22. — ترا دوست دارم down to گفت و گفت. IH. om. from
خواب دیدم. H. om. 24. — ام و نه آدم جوانمردی الخ.

نشذ. H. om. 5. — زند با ما دید. K. 2. — یک. K. om. 1. 225.
نشان نشذ or نشانند. — 7. H. — نشان نشذ or نشانند.
جز آن. — 9. K. — ندامت. K. om. 12. — در. K. om. 14. —
مردانرا for پیروانرا. H. 16. — (l. 16) و گفت to مصطفی را
صفت for ضعیف. H. 19. — صفت. K. om. 20. — نه. K. om. 23. —
غیر الحقیقة. K. 23.

ولکن الله رمی to معنی دیگر. IH. om. 2. 226. — (l. 6). — 7. IH.
معنی آنست الخ. — 9. K. فی for بی. N. الی. IH. om. گفت الخ. —
که بسیارست to که گداز. IH. om. from 12. — 13. The reading
در من بزدر نهذ is a correction of دامن بزیر نپذ.
نور¹ for نور. K. عینتم for عستیم. K. 17. —
و ابوالحسن در میان در غیبت. H. om. 22. — کردی. K. 23. —
دعوی دوستی من کرده باشند for من کرده باشم. H. om.

درد نوم کنی to چون بجان. IH. om. 4. 227. — (l. 5). — 6. K. om.
حاضر نبودى و گفتنم. IH. om. from 7. — و نعمت من باقی
نبدیرند after تا آیند و بینند. N. 8. — دارن. K. 16. —
یا. K. om. 22. — مدار for مدار. K. 20. — بیابکی حقی
کردیم. IH. om. from 24. — کردیم. K. 23. — و گفت for که
در حذر بود (228, 2).

هشتاد. H. و گفت. K. om. 6. — چنان نبودن for بی چنان بود. H. 2. 228.
بر دید طاعت. H. 7. — و گفت. K. om. 8. — و چهار
و این با کسی. N. proceeds: کرد. After (l. 14). از بزیر نو و آبر
گویم که میان او و خدای چنان نبود و دل و جاننش شنود.
ازین for ازین. N. 13. — رسولان after و شریعت. H. 14. —

18. K. om. — اگر الیٰ الیٰ اندامم. 16. K. — جان من فدای ذکر تو باد
 ۱۹. K. دست for دوست. — 21. II. خدمت ترا نشایستی. —
 23. III. om. و یا حسنتند الخ.

8. K. دردی. — و گفت الخ. 4. III. om. — از آن گریبان. 1. II. 229,
 H. proceeds: پس طلب. 10. After — و در دریا الخ. III. om. که دارم
 12. — و نامردان پای آبله کردند و مردان سرین پی و پی آبله کردند
 14. After — مردانرا گفت. K. (l. 19). عیب نبود to و گفت III. om.
 15. — بیش بیش کنم که عیب حالمش یاد نیارم: N. proceeds: خواحد
 24. Read with H. که. خوانم. K. جاترا for ترا. N.
 for جندانک.

10. N. زخم for زدن. III. om. from مگر to
 15. H. حاصل. — ظاهر و حاصل. 15. H. — آنچه for آنوقت نیز در. N. مشاعده بود
 K. seems to have کنجشکی for (برنجمشکی?) but H. reads
 19. — پیر مرغی. — فرود آری is perhaps a more likely reading than
 این زمان نتوانستی که بدان. N. دانشمندی گفت الخ. III. om. داری
 21. K. اینچ for این. — مقام برمی.

5. N. اخمص for ناخن. — 6. After
 7. K. خدام for خدام. — 10. H. خلقرا
 14. K. دوستی را for کریستن را. — موجود نبیند
 18. K. بر غیب for بر غبت. — بسخن خاموش گردانید
 H. proceeds: جشیده اند. — نجشند
 21. II. — جواتردان نیاده است که اگر ذره از آن بار الخ
 و گفت الخ. III. om. میدارد.

3. After
 6. III. om. الخ. — است و گاه باشد که از عرش تا تری بجنبد
 12. K. در. — 13. III. om. الخ. — و گفت الخ.
 18. After — H. has خذا. — عیب بندۀ آن باز نیابد که پائی مردی کند
 20. Read خویشتم. — 22. K. بدانستم. — 24. III. om.
 و گفت الخ.

2. K. om. که before شما. K. با رضا for باری. K. بر شما
 5. After گویند H. concludes the saying with نیکی
 8. After مکنید II. concludes with دوست که کردند و بدی نکردند
 15. KH. نازد. — 9. K. داشتنی خداوندست.

— 18. After روا بود H. proceeds: و خواد برد لیکن بستایش تن ندهد.
 — 19. K. خوذ. for خرد. — 20. K. راه حق. — 22. IH. om.
 from عجب to دانید که. — 24. H. همه پیرانرا خدمت کردم.

231, 4. K. با for تا. — 5. K. در بیابند. — 6. H. بدینند. H. شنوند
 سَر for سَر. — 13. K. فایم کنند. و سخن فایم کنند
 به. — 16. H. بباری is a conjectural emendation. K. has بباری;
 با. — 17. K. om. H. و اجار for راه. — 18. H. طریقت
 — 20. H. بمانند. — 21. After آخرت H. proceeds: بود و لطف بود و
 بیشتر بود اگر التفات. — 24. H. has علمرا با. — 24. H. has
 گفت علمرا با. — 24. H. has علمرا با. — 24. H. has
 گفت علمرا با. — 24. H. has علمرا با. — 24. H. has
 گفت علمرا با. — 24. H. has علمرا با. — 24. H. has
 گفت علمرا با.

235, 8. K. om. آن علم بود نه حال. — 11. K. om. تو نیز الخ.
 و گفت قومیرا: H. continues: خشد. — 14. After خشد
 بدوستی گرفت و بر اسپ نشاند تا داد رعیت میدهد و قومیرا بدوستی
 بباکی بلا گیرند. — 16. K. om. گرفت و ایشانرا از خلق جدا گردانید.
 — 22. H. غره for عیش. K. خشف ازو بترسید. — 23. K. غره for

236, 2. After در میان کتاب و سنت است H. adds مصطفی است
 بیبوند نکرد. — 4. H. جان ابوالحسن با عیج. — 3. H. و متابعت آن
 اما معنی چون پدیدار آید آنجا نه. — 5. After خوانند H. proceeds:
 دعوی ماند و نه عیج پس هرکه بدین دعوی بیرون آید اورا گرفته
 که کسی کشتی را از غرق باز. — 8. H. Cf., however, **238**, 15. — 8. H.
 اینجا خدای تعالی است و بس. H. خشکی ساحل. — 9. H. دازد.
 — 11. H. هرکه برحمت من در بیشتر شود از درهلی بیشتر اندرون رود.
 — 14. After عیج H. has بیبوند اورا بیبوند. — 17. H. has
 رسائیدند. — 18. H. نیافت for یافت. — 19. H. باز در عالم غیب
 — 21. H. اعلی. — 24. H. جدائی. — 24. H. جدائی. — 24. H. جدائی.
 و گفت الخ. IH. om. مانده است.

237, 2. After دشوارست H. has: و با خلق. — 4. Read نتواند.
 — 6. IH. ناکفتن با وجود صحبت خلق و زبان الخ.
 — 8. H. از معرفت. — 10. Read هزار. — 12. K. om.
 ده جای زحر باید خورد. — 18. H. بیشترست.

238, 1. KIH. om. from محالست to مشاعده. — 5. After می کنند
 آنچه خود می کنی بنویسد کردن. — 6. H. آن مثل بازرگانی است که بنده الخ.
 — 8. H. بی. — 8. H. بی. — 8. H. بی. — 8. H. بی. — 8. H. بی.
 — 10. After تن. K. om. سه چیز. H. عبادت به مجتهدان. — 9. H. بی.

که آنداه K. 11. — جمله معاملات تو و از آن الخ H. proceeds: بدید آید
 — 12. K. om. بفعل. K. — 14. K. او for اورا. — 15. K. مرقع.
 چه میخواک H. 20. — و ما نیز اورا سخت گرفته ایم H. — ننواند K.
 for اگر K. 22. — جلی for جنان K. 21. — خذواندی نیز بتو د K.
 و صاحب K. om. ت. کی

— آند for آیند K. 3. — بیند K. 2. — و یفت حرکه H. 1. 239.
 کردن چه for گردن چه افرازی H. 6. — و آن نیستی بود K. om. 4.
 او نیک مرد نباشد H. 13. — بدانی که آندی for بدانتج K. 10. — افرازی
 اگر خواهی که صفت آسمان و زمین و اعل آن بشناسی بعد از آن خدا یا H.
 بایستت for بانستت K. 15. — بنور K. om. 14. — بدانی را در تو الخ
 بر چه چیزتی کفایت بود آنکه بر چشمه H. در مقام عبیت بایست H.
 آب گذر می کنی گذر بر دریا کن و از آب بر خون خویش کفایت میکن
 بکله K. 20. — سبید for سبز H. 19. — تا آنکس که از پی تو در آید الخ
 for بدلدار H. and Bombay ed. have بدلار Bombay ed. بیدانه
 بخ نمازی and بخ نماز K. 24. — بدیدار for

جلی چه فرو H. 4. — فرو for بیرون H. 3. — بخ نمازی K. 1. 240.
 بگرفت K. 6. — درو for در K. 7. — سابه for ساز K. 12. — H. om. from
 and بنا in every case. — 14. H. بینائی for بینائی H. — حاضر است to چه
 H. 15. — عرش for رش K. 17. — چگی او for چه بینائی او H. —
 چون حق تعالی بند را خود خواند اگر as follows: و گفت الخ
 شنوایی K. 21. — با او نشینید K. om. 20. — خواعد راه و آ گشاید
 بامداد و شبانگاه بعبادت مشغول باشند و گویند اورا H. 23. — بیش نمود
 زبان for دغان H. 24. — بمجوئیم

— جوارح H. 2. 241. Read دندان, instead of which H. has
 4. K. چهار يك من H. نیم من H. من تو for من و تو K. 3.
 اگر بکلی از هستی H. has: تا نباشید چه شما باشید Instead of
 و يك معنی الخ H. om. 5. — خود فانی شوی و نباشی آنکه چه تو باشی
 صوفی دل دارد از وی ربنده تنی دارد از وی H. has: و گفت الخ 6. —
 بهترست از چه عمل خلایف آسمان و زمین H. 7. — برده جانی دارد سوخته
 14. — تا باشد که زندگانی یالی که عمرگز نمیری H. 13. — عمل K. om. 9.
 از اندیشه to باید H. om. 17. — نیستی for هستی H. om.
 خداوند خویش را از هر چه و از هر که هست دوست H. 18. — و من الخ
 22. — (l. 21) گرفته است to استان H. om. 19. — تر دارد
 23. — آنست که تر بر تو آشکارا کند شهادت الخ H. proceeds: آید
 چون از چه مخلوقات خویشتر را الخ

که غریبی که بشیر رسد چون اورا H. 2. — دارد for داز K. 1. 242.
 for و گفت H. بخ بار for سبک بار H. 4. — آشنائی بود ت قوی دل باشد

6. H. om. from *بشخصتی* to *گفت* — ضابط کذب گفت. — H. om. وقتی و گفت جمله مخلوقات دام و H. proceeds: روزی دارد — 8. بجا بجا باز ماند. — 12. H. عظامی بزرگتر. — 14. K. با for یا. — 15. H. مجرود و محبره. — 17. H. خور for حیوان. — 18 K. بودنی for بودندی, which is a correction by a later hand. — 21. K. om. چون. — 23. H. خدمت را. — 24. H. بیرون شود.

6. خوش بود که از خلق پنهان بود و احوال وی ندانند. — 5. H. om. from حکایت to شیخ (l. 8). — 9. H. adds خدایا یاد پیوسته خدایا یاد. — 11. H. پسندد. — 12. K. om. علم. — 15. — گوهر. — H. om. معرفت سه قسم است. — 17. H. om. و گفت الخ. — 18. H. چهار سالست. — 20. After از آنجا گوید که مقام وی بود H. proceeds: ده سال رنج باید کشیدن تا زبان راست شود و ده سال رنج باید بردن تا این گوشت که بتن ما بر رسنه است از ما فرو شود و ده سال رنج باید بردن تا دل با حق تعالی راست شود و ده سال رنج باید بردن تا علمی. — 24. K. بانگی for با آن که. — 23. K. احوال او بصلاح آید پس حرکت الخ. — H. خلقش.

244, 3. After *شود* H. proceeds: راحت محروم و خیرات و غایت از همه خیرات و راحت محروم. The next saying is corrupt. H. has: گفت زندگانی با: کشتن و او را الخ. خلافت با مدارا باید و با مصطفی صلی الله علیه و سلم خدمت و متابعت و خردمندی و با حق تعالی بیایمی زیرا که او پاکست و پاکان را دوست دارد. — 4. The second half of *خردمندان* is illegible in the MS. K. om. اند. — 6. H. راه پاکتست. — 7. K. om. و گفت. — 8. H. چند دن تا پیش از آنکه ازین جهان بشوی سه حال الخ. — ذکر. — 9. H. بول خویش چون خون بینی. — 10. H. در بیداری و اجتهاد خدمت و موافقت او. — 11. H. غایت کمال مردان سه درجه: *viz*: است یکی آنکه خویشتر را همچنان داند که حق تعالی او را داند و کسی را نمیدانیم که او خود را چنین میدانند و دیگر آنکه تو بوی باشی و او باشد و تندی خداوند است که. — 15. H. دیگر آنکه تو عیب نباشی و چه او باشد for نامرست. — 22. H. بسزای for برای. — 17. K. بر زبان بنده میراند. — 23. K. ببینند. — 24. H. مرده است.

245, 1. K. بیرون آید for بیاید. — 3. H. تحیر. — 8. H. عیبچندسرا با وی. — 10. H. غایت مقام بنده. — 12. H. او for از. — 14. K. has apparently *در* for *در* in both instances, but no doubt

the scribe intended to write فرا — 16. H. om. from بس گفتیم to نیاز از (l. 19). — 22. H. عیارست و عیار پرور.

246, 2. K. کسا for کسان. — 4. H. om. می نهاد. — 7. H. om. from و آفر و بیند (l. 10). — 14. IH. om. گفت آنچه. — 20. Read فرو بُرد. H. has بر. — 21. Read فرو بُرد. — 22. IH. om. گفت آنچه.

247, 1. K. باد for تا دیو. K. نماند. — 2. K. om. from بگرامت to بگرامت (l. 4). — 6. K. om. from و بینائیست to the end of the following line. — 8. K. om. علم. — 9. H. ذباک for با پاکمی. — 11. H. شنوائی و. — 17. H. دهنده. — 19. The reading دیدارش در پیر بیش دهند. — 20. IH. om. گفت آنچه. — 21. H. مراد. — 22. H. بیک شربت. H. بیک شربت, which should be restored in the text — 24. H. و پیر و برنا.

248, 1. K. سرخنگ. — 3. H. هیچ چیز ننماید. — 6. H. om. و آن. — 7. H. om. from هفت هزار to هفت. — 8. H. هفتاد for هفتاد. — 9. After حقیقت از عین حقیقت H. has: — 10. H. دل را سه درجه است. — 13. K. دو. — 15. IH. om. گفت و عشق دریائی است که خلق را. — 17. H. مردی for کسی. — 18. H. گذر. — 19. H. om. آنچه. — 20. H. om. آنچه. — 21. H. has: بدین دریاها با نهند بار نشود یکی دو چیز آنچه. K. جای خندیدنست بر آنکس که گوید حق تعالی بدلیل توان شناخت. Probably we should read خیزند بر خیزند for بر خندند. — 23. IH. om. گفت آنچه.

249, 1. K. در چه لوح. — 2. K. نصیب لوح است و عرجه خلقت. — 3. IH. om. from بودن for بودن. — 5. K. یا که تا. — 8. IH. om. گفت آنچه. — 9. K. om. کرد. — 12. K. om. گفت. Both K. and H. have بنگری for بنگری. — 13. H. پاك نباشی و نتوانی بودن سزای او پس اندوه لازم شود. — 14. H. has: تمام پیغمبران و اولیا علیهم السلام که درین عالم آمدند و. — 15. IH. om. from بیرون رفتند چه در انده آن بودند که خواستند آنچه. — 19. H. نامیالی حق. H. نامیالی حق. — 20. H. has گردد for گردید and proceeds: و از خلقت. — 21. H. apparently has دو for در. — 22. K. نهایتش for نهایتش. — 23. IH. om. نهایتش. — 24. H. کنند. — 25. H. نیاز آمد و. — 26. IH. om. حاجت تعالی اعراض کند و بیباید کرامت مغرور نشود. — 27. H. برسدند آنچه.

II. 8. — از مرگ و قیامت و دوزخ و غیره H. از for و K. 7. 250. اگر شمارا II. has: و گفت الخ. رَوَّح و راحت و بیشتر گویند بدین صحبت که با ابو الحسن کردید چه میخواهید چه بگوئید هر کسی چیزی بگفتند شیخ گفت اگر مرا گویند بدین صحبت جواتریدان K. 13. — کسیکه کسی را II. 11. — چه خواهی بگویم م این را میخواهم گفت کسی را که بر آن مرد II. has ندانم. After ندانم after گفت om. روزی بایزید رحمة الله: H. 14. — و گفت الخ. K. om. جهان خوف بود بفرمانبرداری II. 18. — علیه گفت اگر ریسمانت بگسلد بدست او بده الخ. — 20. H. om. — که. — 23. K. om. نه.

14. K. om. — بیک for يك. K. 4. — گفتند الخ. IH. om. 1. 251. — ببینشت. K. om. 21. — بیز دو پائی بداشتمی. H. 18. — در. om. from وقتی تا وقتی (l. 25).

13. After دیدار پس بیداری H. has اندوه. After 1. 252. پس گفت نه با شما گفتم که کار من الخ. II. has نباید با مسجد حامی دیگر چه. II. 16. — نقطه for نفسی. H. 15. — و گفت H. 24. — میان آسمان. H. 19. — فرق است. H. 19. — عابدان may be an error of the copyist. NH. have عابدان.

یعنی هر کجا که بودی با حق تعالی بود. H. adds: رمضان. After 2. 253. IH. om. الخ. و گفت الخ. K. 5. — سویت. K. 6. — درم for دینار. H. 8. — حاجت وی بر نیآورم H; او را بکرده باشم K. حاجت او روا نکرده باشم مرا بیند. K. 13. — نان for ن. K. 9. — میگویم. K. و گفت الخ. IH. om. 14. — مرا بیندازند H; بیارذ گفتند for گفت. K. 20. — به for به. K. 17. — (l. 16) توبه ده to و گفت.

ایمن که تواند I. 2. — یا کسی مرا باشد IH. add. باشم 1. 254. عاشقانید. K. شما نه. K. om. فسردگی. I. فسرد for فسرد. K. 5. — بود. I. حقیقت عاشق کسی بود. — 7. I. — عاشقانید شما نه عاشقانید شما فسرده آید. — 10. IH. om. الخ. پس از آنجا الخ. H. 12. — با for همچو. H. 14. — در نگریمت مرا از هستی خود بر آورد. H. 15. — از هاست خود از نیستی بیامدم و در پس زانوی اندوه خود H. proceeds; نگرستم این زمین for که. K. 20. — نشستم با دلی کبود و گفتم الخ.

از رفتن. I. 7. — محمد ابو الحسن. N. 6. — حاف. K. om. 2. 255. — همی ترسمی. I. نه می ترسم. K. از رفتن که جانست. K. 8. — در آخر. I. 16. — ابو اسحق ابراهیم. H. 15. — و این حاضر تا من بنترسم. K. 13. — عبد الله مبارك. KH. 20. — طویف for طویف. H. 19. — برهان for منتفی. محفوظ بود. I. 23. — و جد و جنبی بکمال. I; و وجدی بکمال. H. 22. —

— الا بصورت I. اضافه ام. After 3. — بیت الحرام. IH. 2. 256.

5. K. خمیاء منست. — 7. Qushayrī (p. 84, l. 11) has این طوون, which 'Aṭṭār should have written but probably did not write. — 18. K. گفت for نقلست. — 19. IH. om. from بس to و بكردمی in the next line. — 22. I. آب بسر فرو كردم. — 23. I. بطاهر. K. بنمایی. — 25. بندار in illegible in K., but is the reading of I. II. has پناه.

257, 2. Read دوستی for درستی, since Qushayrī (p. 32, l. 14) has صححة العبودية. — 5. K. مطلع for مضاميد. — 6. K. گردانيد. — 9. K. om. رغبت دنيا از وی, and so Qushayrī (p. 32, l. 13). — 13. Read يراند according to Qushayrī (p. 71, l. 15). K. has يراند without points; H. has نمااند در وی. رغبت دنيا در وی. — 18. H. مخالفة الوقت من سوء الادب. — 19. H. من مخالفت النفس وسوء الادب. — 20. After I. ممکن I. proceeds: كه او ترا. — 21. This article on Abú Bakr Ṣaydalání contains a number of sayings which are attributed by Qushayrī and Jámí to Abú Bakr Ṭamastání. I. has separate articles on each saint, which are almost identical in substance: on Abú Bakr Ṭamastání at fol. 303a and on Abú Bakr Ṣaydalání at fol. 313b. The former of these agrees more closely with the notice in the text.

258, 5. K. om. from تا ببركت كند to مصاحبت كند. — 9. After چون وصل آمد فصل ننماید و چون فصل آمد الخ I. proceeds: راه خدای بعدد انفس خلقست. IH. نگاه بدارد for بكار دارد. — 11. I. طریق از خدای است به بنده و از بنده بدو طریق نیست. — 13. I. بايذ for بيند. — 14. K. بيند. — 16. I. adds خاص after مرد. — 19. K. وطن. — 24. I. ارادت.

259, 2. I. در مرگ نفس. — 4. After نشوی II. proceeds: در هر كار ابو حمزه محمد ابن ابراهيم. — 12. H. كه شايد كه در آن كار مكر بود احمد حنبل را. I. رصافه. — 16. K. om. و. — 20. I. روایات.

260, 7. K. در معاملات ایشان. — 8. K. متاجرتی; II. in marg. — 9. I. با نام باسلام. — 11. I. om. اگر چه. — 12. K. و مرغی منكر صوت غریق شده. — 13. K. om. گفت after حالت. — 17. K. om. و ذوق. — 21. I. كند نه بصراً. — 22. K. om. نه. — 25. K. بخود شنیدند. K. بودی.

261, 3. K. نرسد. — 8. سلام must be an error. Read دیدار with I. — 11. I. در خورد خود. — 13. IH. om. from جنانك to تا فرو شد (l. 15). — 17. I. دید موسی علیه السلام را علم نتوانستند دید و اگر الخ. — 19. K. بدید. — 20. I. فقر for فقرا. — 24. After قنع I. has: با زاعدی. — 25. I. درویشی داریم با زاعدی. — 26. I. حاضر و صبری تمام با ذكری مدام.

269, 3. I. مِندَه اَیِّیه بَوَد. K. om. در. — 4. K. om. from اَفْتاب to نَکَرْدَن. — 7. K. مَمْتَع; I. مَسْتَمَع. IH. خَوْن for وَجُوْد. — 9. K. مَعْدُوْمَان. — 10. K. om. اَسْت after زَنَد. — 11. K. نَمِیْرَن. — 12. K. om. نَه before مَرَن. — 14. III. فِساَد. — 15. I. پِیْر عَرَمی گوید. — 16. K. om. وَجُوْد after خُطْبَه. — 18. I. بِنَد for بِنَد. — 19. K. مَکْرَسْت. — 20. Read بَمانَد. — 21. K. او. — 22. K. مَکْرَسْت. — 23. K. صَوْت for صَوْت. — 24. K. فِیْر for فِیْر.

270, 1. I. نَه در وَجُوْد. — 2. K. وَجُوْد for وَجُوْدی. — 3. K. om. مَعْدُوْم. — 4. III. حَدُوْت. — 6. K. om. نِجَه. — 11. III. نَفْت. — 12. IH. om. نَفْتاء ذِکْر. Bombay ed. has سَناء کَبِریا. — 13. IH. وَجُوْد for جِیْرُوْتَسْت. — 16. I. دَر قَدْرَت. — 17. I. مَعْنی for مَعْنی. — 18. K. مَعْنی for مَعْنی. — 19. K. نَهْمَت for نَهْمَت. — 20. K. om. وَجُوْد for عَرَجَنَد کِه. — 21. K. دَر بَیْرابِیَه وَی اَسْت. — 22. K. نَعْمَت. — 23. K. om. from بَیْش to وَجُوْد. — 24. K. om. مَعْنی.

271, 1. H. نَبِیْگَنَد. — 2. K. مَرَد for مَرَدی. — 3. K. om. دَارَن for دَارَن. — 4. K. om. نَنگَری. — 5. K. om. مَخَالِف. — 6. K. om. رَوی. — 7. K. om. مَخَالِف. — 8. K. om. مَخَالِف. — 9. K. om. مَخَالِف. — 10. K. om. مَخَالِف. — 11. K. om. مَخَالِف. — 12. K. om. مَخَالِف. — 13. K. om. مَخَالِف. — 14. K. om. مَخَالِف. — 15. K. om. مَخَالِف. — 16. K. om. مَخَالِف. — 17. K. om. مَخَالِف. — 18. K. om. مَخَالِف. — 19. K. om. مَخَالِف. — 20. K. om. مَخَالِف. — 21. K. om. مَخَالِف. — 22. K. om. مَخَالِف. — 23. K. om. مَخَالِف. — 24. IH. مَخَالِف. — 25. K. om. مَخَالِف.

272, 1. IH. دَانَد for دَانَد. — 2. K. om. دَانَد. — 3. After گوید می گویند. — 4. K. om. دَانَد. — 5. K. om. دَانَد. — 6. K. om. دَانَد. — 7. K. om. دَانَد. — 8. K. om. دَانَد. — 9. K. om. دَانَد. — 10. K. om. دَانَد. — 11. IH. خَدَاگوئی. — 12. IH. خَدَاگوئی. — 13. IH. خَدَاگوئی. — 14. K. om. دَانَد. — 15. K. om. دَانَد. — 16. K. om. دَانَد. — 17. K. om. دَانَد. — 18. K. om. دَانَد. — 19. IH. دَانَد. — 20. K. om. دَانَد. — 21. After این I. has: رَوْن مَرَد بَیْد کِه رَاه بَرُوْج رَوْد.

273, 1. IH. نَمُوْدَنَد for نَمُوْدَنَد. — 2. K. نَمُوْدَنَد. — 3. IH. دَیْدَه. — 4. K. om. دَیْدَه. — 5. I. دَیْدَه. — 6. II. دَیْدَه. — 7. K. om. دَیْدَه. — 8. After اَتَمَا I. proceeds: دَر رَاه. — 9. K. om. دَیْدَه. — 10. K. om. دَیْدَه. — 11. K. om. دَیْدَه. — 12. K. om. دَیْدَه. — 13. K. om. دَیْدَه. — 14. K. om. دَیْدَه. — 15. K. om. دَیْدَه. — 16. K. om. دَیْدَه. — 17. K. om. دَیْدَه. — 18. K. om. دَیْدَه. — 19. K. om. دَیْدَه. — 20. K. om. دَیْدَه. — 21. K. om. دَیْدَه. — 22. K. om. دَیْدَه. — 23. K. om. دَیْدَه. — 24. K. om. دَیْدَه. — 25. K. om. دَیْدَه.

— از عین حدث پاکست 18. I. — عدم before از 15. K. om. — الخ
 ازین آفتست 22. K. om. — مرید 20. K. om. — عین و 19. IH. om.
 در 25. K. -- دریا for دیار 24. H. in marg. — و گفت اشارت الخ IH.
 دریا for دیار 2. H. in marg. دریا اسلام مجاهد باید

274, 1. K. om. چیزی. — 2. After باشد H. proceeds: که بیرون مرد
 6. — در گزهایست 5. K. — مشترکند 3. K. — درون مرد است
 تا در عمر کاری در راه وحدانیت و یگانگی الخ K. proceeds: K. برید
 (275, 2). — 10. II. مشربگه سازد و گفت from 3. (275, 3). K. om.
 15. I. om. from هرگز to و هرگز (1. 17). — 17. I. om. from
 (275, 2). مشربگه سازد و گفت ما پدید آمدگان

در پنداشت علم 6. H. — رعایت و عنایت 4. H. جنابت 275, 4. H.
 مقصود از یگانگی after 7. H. adds — و جلوه کردن عزّ معملت
 9. After شود H. proceeds: for معیوب and جز for وجد K.
 و بقنا از نیستی (همستی Bombay ed) خود آنکه نقتة یگانگی بحف وی
 12. — بود بر وجود 10. K. — قیام کند بی نیست و بود او وجود الخ
 15. H. — در آویزی 15. H. — I. صفت for صنف 15. H. — در آویزی
 17. Bombay ed. نشناخت. — 18. H. پیر for پیوست
 23. H. — حجابیست 23. H. — شرک for آن شرکت 22. H. — سرّ
 نعت for معرفت.

276, 2. K. om. شود. III. om. from گفت و مکتنب نیست —
 5. K. om. با. — 7. H. — این سخن در پیمانۀ عمر کسی 7. H. —
 10. K. — خون for وجود 10. K. — حجاب for وجود 9. K. —
 16. H. — گردانید 17. K. om. — در before 17. K. om. —
 حکم.

277, 4. K. om. ذکر. — 6. K. om. چیزی. — 7. K. om. نه. — 14.
 K. om. بند. — 17. H. — و گفت الخ II. — اگر حیات و بقاء دنیا خداست
 یعنی تا تو دانی که تو بان خدای خیال شرک داری خدای فناء فنا الخ
 20. I. — فناء. K. om. شرک داری to تو بان from 18. K. om.
 21. I. — شواهدرا for مشاهدرا 21. I. — سرّ
 23. K. om. — مشاهدۀ استغراق 22. K. — جماله در before 23. K. om.
 24. I. — پس از کشتن دیت دعند 24. I.

278, 2. K. om. this and the next saying. II. توبۀ
 رونقی for وقتی 8. H. — و گفت تقوی خویش متقی باش 6. K. — مقبول
 11. — از پر پشه بیش نیست 10. H. — چند صونت آوری 9. H. —
 13. H. — نگوید. K. — اعتبار for اغنیا K. — مشغولی او بی نیازمندی او
 the Bombay ed. has بنیازمندی, which is evidently required by the

sense. — 14. III. سخنش منقطع. — 15. H. has حرکت for هرگه and حرکتز for که. — 18. K. حرکترا for حرکتز. — 19. K. نخواهند. — 20. K. می بردند. — 21. K. رجوعش. — 22. K. آمدن.

از آن غرور. — 4. K. om. و گفت. — 5. K. مقابلت for معاملات. — 6. K. اجل for ازل. — 7. K. om. — 8. K. om. — 9. Read از آنج with K. The other texts omit. — 10. H. بدان ایمان مومنم. — 11. K. دانم که مرا. — 12. K. om. — 13. H. از محبتت for محنت. — 14. H. دولت روزگار مرد. — 15. K. فقیر for فقیر. — 16. K. خلق for خلق. — 17. K. om. — 18. I. روی کرد بوجه الله. — 19. K. om. گفت.

250, 2. K. و خوشمگین. I. محقت for بمقت, but بمقت in marg. H. has the note بمقت بالفح دشمنی. — 3. K. از قوه معرفت. — 4. H. and the Bombay ed. read ثروت, but Qushayrî (p. 129, l. 6) has شدة. — 5. H. شرمگین را. — 6. K. bis. — 7. K. بیعت. — 8. H. آن خصلت. — 9. H. proceed: استقامت است. — 10. III. تنست و گشاده کردند آنچه نصیب نفس تو خواهد داد. — 11. K. بدرشدن for پذیرفتند. — 12. K. om. پس. — 13. K. برکه. — 14. K. om. — 15. K. کنند. — 16. K. بر سنگ. — 17. K. om. — 18. K. بنگیر.

251, 2. K. نیفتند. K. om. سال. I. گیری. — 3. K. آنکه نمود تا. — 4. K. om. — 5. I. اما که for تا. — 6. K. حقیقتی. — 7. K. ابوعلی محمد ابن. — 8. K. om. خدای. — 9. H. رسیدن for رسد. — 10. K. om. — 11. K. عبد الوهاب الثقفی. — 12. K. مفتی for متقی. — 13. K. om. — 14. K. شرعی بکمال.

252, 6. K. om. بوندند. — 7. H. در میان نهاد. — 8. K. om. — 9. K. om. — 10. III. برکات نظر ایشان. — 11. H. اخلاص باطن, which is the better reading.

253, 1. III. مگر آنکه اخلاص بود. K. عیب. H. عیب. — 2. K. موفقت. — 3. K. om. — 4. K. باید for بود. — 5. I. has: علم حیات. — 6. H. Instead of دل از جیل دور بودنست و نور چشم از ظلمت دور بودن so Qushayrî, p. 31, l. 5. — 7. I. has: کسی نبود از اشغال. — 8. K. om. — 9. I. has: و اف از حسرتهای دنیا. — 10. H. عیب چیز عیب according to H. The saying is illegible in I. — 11. K. om. — 12. K. و الا ندیم در رنج و زحمت ایشان باشد والسلام. — 13. III. نایب اتمت. Probably دولت باز should be corrected to دولت یار, which in the reading of III. — 14. K. om. — 15. H. آرایش for امین. — 16. K. om. — 17. K. om. — 18. K. om. — 19. H. علی ثلومذی.

281, 5. I. بشوئیم. — 11. III. om. from ترك دعوى to گفت in the next line. — 17. K. om. گذشتنه که درو وقتی. — 18. K. om. یا before بعد. — 20. K. om. هر دو. — 22. K. حالت for خیر.

285, 1. H. بندۀ خلص. After خذابرا K. has عباری کردی. K. که عباری کردی. — 3. III. بندۀ نذت معاملت نیابد. K. om. بندۀ, but reads نیابد. — 4. K. om. خوزرا. — 5. K. قطع for قُطع. — 7. K. چند. — 8. I. مصالح. — 9. K. او for و. — 12. III. om. the Arabic prayer. — 13. K. om. جون. K. نرد for نزدیک. — 15. H. حضرت. I. ابوعلی. — 17. III. ابوعلی. — 20. I. حاضر بودند. او حاضر بودند.

286, 6. After طهارت I. proceeds: حوالی خرابت فرو شدم تا بوقت. K. om. یازده. — 12. K. om. گفت الحج. مرغ در حد مرگ. — 14. K. عصا. — 17. Probably we should read با خدای, since Qushayrî (p. 73 l. 23) has صار انطائر فی حد الموت. — 18. باشی و از غیر او نترسی. Qushayrî (p. 170, l. 3) attributes this saying to Abû 'Abdallâh al-Qurashî. — 20. Omit با with K. باقبالت مفارقة التعظیم وانکار التشبیه. — 22. K. om. و تعرفه الحج. — 23. III. om. بر before ظاهر. K. در آنچه. — 24. K. om. بدو.

287, 2. K. om. جمله که. — 4. H. از برای او مر اعل. I. از برای آنکه. — 5. H. تخنیم is conjectural. K. has تخنیم. — 6. H. محمت را دوست دارند. (sic). The word translates مَلْنَا (Qushayrî, p. 184, l. 19), so that the reading تخنیم from خمیدن, a by-form of خمیدن, is perhaps not impossible. — 7. III. om. و گفت الحج. — 12. K. om. دل. I. has: چون دل خالی گردد از حب ریاست و نفس از حب راحت از دل حکمت الهیه; and so H. — 15. I. چه بود گفت آنکه باز. — 17. K. om. سر بسر before سماع. IH. om. from بدوزخ to گفتند. — 21. IH. واحد for جاحد. III. در آید. — 22. I. زیاید.

288, 1. K. نکنی. — 4. K. om. from وفضلترین. — 6. K. است for آنست. — 8. H. استانۀ فِلسط. II. استانۀ بقلاست. — 9. I. عیج for شیخ. — 10. II. ابتلای. — 11. H. با اعلانست. I. با اعل است. — 12. K. تنگترین زندانیا for نیکمردان. — 13. I. می نمایند. After نثارها for شاذیبا. K. نگشته. — 14. K. با نااعلانست. — 15. H. جواب ایشان از درد دل میگفتی که بحق لا نظرت الی سواک. This hemistich (with وحقق in place of بحقق) is cited, together

with three more, by Qushayrî, p. 162, l. 14 seq. — 16. I. has: برگ آنم
 خضری. — 17. K. نیست که بی شوف او باز کردم یا برشوت ببیشت فرود آیم
 — ابو الحسن علی بن ابراهیم الخصری: H. gives his full name: حصری. I.
 18. IH. آن خواجۀ علم رقیانی. I. حکم for حلم. — 19. I. محترم.

289, 4. I. تصوف for صوفی. — 7. I. بفضلاء for بفضل. — 8. K. ننکری.
 — 9. K. om. را after تعالی. — 10. I. شخصت انج. — 11. K. om.
 — 11. K. بیبران for میران. — 21. I. and Bombay ed. have طرطوس.

290, 6. IH. om. جرمش انج. — 8. K. om. گفت. — 10. IH. om.
 from مردمان to نگوبد. K. نگوبد. The text of this saying can be
 restored from Qushayrî (p. 35, l. 7): الناس يقولون الخصری لا يقول بالنوافل:
 حصری بنوافل نگوبد مرا. وعلتی اوراد من حال الشباب انج
 K. در اول حال نظر کردم. — 12. IH. وردخواست از حال جوانی انج
 — زیادت آمد در آخر. — 13. K. om. from آخر to دل and صاحب دل. K. دل.
 15. Qushayrî (p. 158, l. 3 from foot) has افراد تقدم. H. اوطان. — 16.
 K. یعنی فراموشی از آنچه دانی. I. آموخته for میدانی. H. نسیان for نشن.
 — 17. IH. om. from بگذارید to یعنی (l. 21). — 18.
 اگر بندد را خود باز گذارند همه مخالفت. — 21. H. خلقت for خلعت.
 K. توفیق و عنایت. — 22. H. خود for بدو. K. و عصیان از وی در وجود آید
 ظهور. — 24. K. راحت. — 23. I. تا بتبغ. IH. عتاب
 291, 4. H. تترك آنچه دانی. — 7. H. حکم for حر. K. کجمن بازی.
 11. — 10. K. شون. — 9. I. بریده نگردد. — 12. K. وجود. — 14. I. مخالفت.
 — 17. The text of this article on Abú Ishâq Shahryâr Kâzarúnî is
 mainly derived from H., which is very much fuller than either K. or
 I. In the Preface, p. 3, note 1, I have made the erroneous statement
 that I.'s text is much fuller than that of K. As a matter of fact, the
 length and contents of the two articles in question are nearly the
 same. K. has a few brief passages which are wanting in IH. as well
 as the following sayings and anecdotes which occur in one or both
 of these texts: نقلست (296, 9) نقلست انج (291, 7) نقلست انج
 و گفت (297, 12) و گفت انج (297, 1) نقلست انج (296, 24) انج
 تصوف انج (298, 23) و گفت انج (297, 17) و گفت انج (297, 15) انج
 K. has نقلست انج (303, 20) and نقلست انج (299, 16) و گفت انج (299, 14)
 — مشتاق مختار. — 19. K. شبيخ for شمع. — 18. K. ابو القاسم شيريار
 K. از کزرون بود. — 21. سوزی بی نهایت for صفاتی بنیابیت
 بذر (جدش read) مپایش (sic) که شیریار بسر او بود بنام زاد:

انفروج (زاذان فروخ read) بود بگبری از دنیا برفت اما شیریار مسلمان شد
— 22. KI. om. from صحبت و down to الله سرّه (291, 6).

293, 4. II. مسجد for مجلس. — 11. H. همان بردند که شیخ. — 18. III. have پیرستی for پیرسشی.
گوشت نتوان خورد.

294, 7. H. دانشمندی for علمی از خراسان. — 19. KH. om. گفت و
(296, 24). اندک شوند و گفت روزی. I. om. from آنچه الحج

296, 11. K. شبیهت for سیایک. — 12. After K. proceeds:
فقیه ابو الحسن گفت مرا بخاطر آمد که شیخ این سخن می گوید و رنگ
16. — طیلسانش نیل است شیخ در حال روی بین آورد و گفت الحج
از آنکه آخرت غیبت است. H.

297, 1. الحج. This story occurs in KI. but not in H. K.
om. و فرخ زان گفت آنچه من نبشتم. K. adds: شدند. بیست و
خدایرا می نوشتم و گفت کسی عسرت که بدجاء سال مسواک می کند
و اورا ثواب مسواک حاصل نیست زیرا که نیت او باکی دندانست نه . . .
بنعیم و گفت . . . — 5. I. om. from الحج (word illegible) . . . — 5. I. om. from
ملوکان. I. om. from ملولان for ملوک. — 13. K. — 12. (l. 12). آخرت رمی
در راه for در تبه خیرات. — 16. H. — 15. (l. 15). سود ندارد و گفت
(298, 23). با خطر باشد و گفت . — 18. KI. om. from الحج که روی

بی نظام بود. — 21. After H. has نبوتش نیک نبوت
و هرکس هر دو نبوتش نیک نبوت.

299, 1. KI. om. from الحج و down to فرزند (l. 14). — 14. KI.
گذایی باید کرد و گرسنگی. K. has: سختست. و گفت تصرف الحج
بکار خود for بکار کسی. — 16. K. باید کشید و جفا باید دید از هر کسی
و گفت. II. om. K. adds: باش. After الحج
K. adds: عزیز است. — 17. After الحج
I. om. from رفتی رفتی هرکجا که سلامت بدیدید باز گردید
to the end of the article. — 20. H. فعلیها.

300, 20. H. و عَمَمَ for و عَمَمَ. — 25. من الانسان is written in small
type over حجری.

301, 10. H. حفظ نفس. — 18. H. استاده ام for نیاده است, but
این طفلکان is written over استاده ام.

302, 5. The dialectical sayings which follow are probably cor-
rupt, but I must leave them as they stand. — 6. Bombay ed. om.
Bombay ed. apparently فیرت. — 8. Bombay ed. توی for
توی. — 13. H. روح بود.

303, 20. الحج. K. gives a fuller text here, viz. که نقلست
چون شیخ را وقت نزدیک آمد وصیّت کرد که آن تحقیقه که در وی اسامی

کسانی نبشند بود که بر دست او مسلمان شده بودند و اسامی توبه کردگان بر دست او و اسامی کسانی که بیزارت او آمده بودند و ازو دعاء در خواسته تا این تحیفه با وی در خاک دفن کنند و می گفت مرا حاجتی بود رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.

304, 3. K. has (*sic*) ابو العباس سبّاری for احمد خوارى — 4. H. كرامت for امانت and دینت for امانت — 9. K. در خاندان. — 13. K. امام حَق (illegible) و از آن منتصّفه الخ seems to be a mistake for غَمْرِي. Qushayrī (p. 5, l. 14) has غَمْرِي رَجُلٌ رَجُلٌ غَمْرِي. — 23. III. نقلست که اورا گفتند که معاش تو الخ. العباس.

305, 1. K. باریکی. I. طمع for طبع. — 4. K. om. حکمت را. I. دل for در حال. — 5. I. مکر for فکر; Bombay ed. ذکر. — 6. I. om. from دون. — 7. I. از عمر که بود و از عمره کس بگریزد. — 8. وحشت که. — 9. بتوحید فرو می شود for توحید از آن افزون آید. — 10. جر ذوق. — 11. I. آید. — 12. I. om. گفت الخ. — 13. I. om. جاء گیر آید for جائی افتد. — 14. IH. om. حوجه بر تو بدارد الخ. — 15. K. om. اگر در نماز. — 16. K. om. محلا. — 17. In the first homistieh Qushayrī (p. 117, l. 9 from foot) reads محلا, and in the second بیری فی الحیوة for تری مقلتای.

306, 3. K. محبوبست for محبوسست. — 4. The article on Abú 'Uthmán Maghribī is wanting in I. H. gives his name as ابو عثمان. — 5. H. اسرار دتتف. — 6. H. انوار حقائق. — 7. سعید بن سلام المغربی. — 8. H. خطرری عظیم داشت. — 9. H. در من for دراز من. — 10. After وفات او در نیشاپور بود در تاریخ سنه ثلاث و سبعین و. H. adds: ثلثمائة. — 11. After K. has a word which is illegible. — 12. K. om. و بحالی الخ. From this point to the end K. is written in a more modern hand. H. رمق خلقیت. — 13. K. om. تو. — 14. KH. بشکر. — 15. K. om. آمدم. — 16. شکر.

307, 1. H. برسید ندا for نومید. K. بفرع for بعرف. — 2. H. مستی. — 3. K. om. گفتند. K. محو. — 4. K. om. پیغامبران. — 5. K. om. گفت. — 6. K. om. از آن. — 7. K. om. ریجیلی سخت بودی. H. سخت تر و. — 8. K. om. یا for تا. — 9. K. om. ابو الفوارس. — 10. H. and Bombay ed. ابو الفوارس. — 11. K. om. from اما to بودی. — 12. H. om. from نقلست to روم (l. 20). — 13. H. om. حیلتی الخ. In H. this passage comes after باز نمانم (l. 10 *supra*). — 14. و بزیر آن سنگ وادی بودی. H.

308, 1. K. سننایم. H. سننایم تا آرزوی. — 2. K. ابو عمرو for عمر. — 3. K. و یک لحظه. — 4. K. دیگر خواعیم.

که او در جهت 15. H. — که گفت to از شیخ K. om. — 14. K. om. —
 K. om. from تا آن وقت است. — 17. K. om. بمشایخ مکه (l. 17). —
 گفت before اگر. — 20. K. om. گفت. — در بغداد بنازگی
 H. آواز دعا 24. Instead of گفت نیکو گفتی H. adds حسرت
 has جنبیدن درختها.

309, 2. H. بد آن نور که لورا بود. — 6. H. om. from استاذ to گفت.
 — 8. K. om. بایذ. K. ذکر for ذاکر. — 10. K. عزت for غیرت. — 12. K.
 از چه افتادن. H. بیای. — 18. K. om. دانند for دانم. — 16. H. کند.
 — 23. H. این نجوانتردی بدین ناجایداشی for بگناه گاری مقرر آمده است.
 — 25. H. لورا دل وی. — 25. H. لورا دل وی کند.

310, 4. K. بایذ for نماید. — 5. H. مخلوق خود را الخ. —
 K. om. برسیدند. — 6. K. نماز for خلف. H. قلبها for علمها, but
 Qushayrî (p. 5, l. 5 from foot) has فوالب. — 7. K. om. خلايق را. K.
 از عکس. — 9. K. دیگری after جانب. — 10. K. om. دو روی در وی
 — 11. H. خیر نبود. — 12. K. منقذعات. — 15. After
 K. has مبداری طمع کنی. — 18. H. حقیق for اورا در آنچه بود
 و علم. H. ربارا داشته. — 23. K. تحت for نخست. — 21. K. احقر
 کاعل شود to و هر که. K. om. from رجا. — 24. K. مفارقت.

311, 1. K. از. — 5. K. om. ولیکن یکبار بر آن و میان این و آن.
 6. K. کند for گرد. Perhaps we should read روشن علم روشن
 کند; cf. Qushayrî, p. 167, 7 from foot. — 7. K. om. روز. — 11. H.
 مشهور: K. gives this saying as follows: و گفت الخ. — 12. K. om. بر کردن
 H. concludes خواست. — 16. After در تدبیر کار. — 15. K. و مقبول باش
 I. معرفت for محبت. — 19. I. معرفت for موت. I. معرفت for موت
 مکرمست.

312, 1. I. دقت نظری. — 6. Instead of مکه IH. have نشاپور. —
 از آن وجد. — 25. K. خرم for خرم. — 12. H. بوئی for قرینی. — 10. K.
 و گفت بیت: H. has: حال

گفت ای رعنا عروس سرفراز * در میان مکه بنشسته بناز

313, 9. K. چه for که before کار. — 10. IH. پدرت. K. در for
 کرامت تراست. — 21. I. بُر for ابر. — 19. K. گرفتش. — 12. I. درین.
 22. K. om. بسازی. I. نسازی. K. om. آب before حسنی.

314, 5. K. ازین بر لاف زنی. — 6. K. اکرم درین دعوی. — 8. K.
 این شگرا که دشمن. H. این سگرا که تابع نیست. — 12. I. از یک ذره
 ربانی بود تیری از کمان. — 13. After در آمد. H. has: اهل بیت است
 گفت که گفتند الخ. — 21. K. شیخ الخ.

315, 1. K. عمآن کسرا دید گفت. — 2. I. نسبت بپشرویت. — 3. K. om. جسمانی. — 4. K. om. در میدان شپوات. I. نسبت. — 5. K. عظمت. — 6. KH. تحقیق for عمت. — 7. Read روا for رو. — 8. K. om. بنده. I. بندۀ او را خود نسبت. — 9. IH. om. ملایکه. K. om. from اتجعل to بندۀ او را خود نسبت کند. — 10. II. کند. — 11. این بود که گویند. — 12. K. om. لہ تعالیٰ. — 13. K. om. بندۀ او. — 14. I. مکنت for ملک. — 15. K. om. from دالت to اتما حرکہ. — 16. K. om. بنگری.

316, 1. IH. om. و موافقت حق نیکوتر. K. has امر for حق. — 2. K. om. from جوں و جوں to فتاب علیہ. — 3. K. om. میکند. — 4. K. om. bis. — 5. H. سر for سّر. — 6. K. om. چگونه. — 7. H. برو و عا for بر ادرا. The true reading is بر وردعا or بر اوراد (see Qushayrī, p. 35, l. 5). K. appears to have — 8. K. om. رخصت مرگ ناجستن. — 9. K. om. گفت آنکہ بیرانرا عست. — 10. K. om. گفت الخ. — 11. K. om. بر شبلی for بدرسنکی. — 12. K. om. نہ.

317, 1. K. om. حرمت for خدمت. K. om. بجویم. — 2. KI. لاریدتکم to سؤال. I supply the words سؤال کردند از معنی. — 3. IH. om. نمنع. — 4. K. om. نعمت. — 5. K. om. ترا. H. نیست for عست. K. om. میجویم. — 6. K. om. نماندنست. — 7. K. om. after باشی. — 8. K. om. بر. — 9. K. om. قرب for قوت. — 10. K. om. روح for دل. — 11. K. om. اشتیاق. — 12. I. om. برکت الخ. — 13. K. om. رسد او نہ. — 14. K. om. from رفت to و گفت. — 15. K. om. ایشان. — 16. K. om. گشتن for شکستن. — 17. K. om. (l. 22).

318, 1. K. om. و گفت. — 2. K. om. حساب بقیع. K. om. بی حساب. — 3. K. om. روزی for روز. — 4. K. om. برسیذند. — 5. K. om. from ازینجا. — 6. K. om. after بردۀ. — 7. K. om. از. — 8. K. om. از. — 9. K. om. از. — 10. K. om. از. — 11. K. om. از. — 12. K. om. از. — 13. K. om. از. — 14. K. om. از. — 15. K. om. از. — 16. K. om. از. — 17. K. om. از. — 18. K. om. از. — 19. K. om. از. — 20. K. om. از. — 21. K. om. از. — 22. K. om. از. — 23. K. om. از. — 24. K. om. از. — 25. K. om. از. — 26. K. om. از. — 27. K. om. از. — 28. K. om. از. — 29. K. om. از. — 30. K. om. از. — 31. K. om. از. — 32. K. om. از. — 33. K. om. از. — 34. K. om. از. — 35. K. om. از. — 36. K. om. از. — 37. K. om. از. — 38. K. om. از. — 39. K. om. از. — 40. K. om. از. — 41. K. om. از. — 42. K. om. از. — 43. K. om. از. — 44. K. om. از. — 45. K. om. از. — 46. K. om. از. — 47. K. om. از. — 48. K. om. از. — 49. K. om. از. — 50. K. om. از. — 51. K. om. از. — 52. K. om. از. — 53. K. om. از. — 54. K. om. از. — 55. K. om. از. — 56. K. om. از. — 57. K. om. از. — 58. K. om. از. — 59. K. om. از. — 60. K. om. از. — 61. K. om. از. — 62. K. om. از. — 63. K. om. از. — 64. K. om. از. — 65. K. om. از. — 66. K. om. از. — 67. K. om. از. — 68. K. om. از. — 69. K. om. از. — 70. K. om. از. — 71. K. om. از. — 72. K. om. از. — 73. K. om. از. — 74. K. om. از. — 75. K. om. از. — 76. K. om. از. — 77. K. om. از. — 78. K. om. از. — 79. K. om. از. — 80. K. om. از. — 81. K. om. از. — 82. K. om. از. — 83. K. om. از. — 84. K. om. از. — 85. K. om. از. — 86. K. om. از. — 87. K. om. از. — 88. K. om. از. — 89. K. om. از. — 90. K. om. از. — 91. K. om. از. — 92. K. om. از. — 93. K. om. از. — 94. K. om. از. — 95. K. om. از. — 96. K. om. از. — 97. K. om. از. — 98. K. om. از. — 99. K. om. از. — 100. K. om. از.

319, 1. K. om. استا for استان is in K. only. — 2. K. om. یکی for زکی. — 3. K. om. ابو استحقرا. — 4. K. om. نقلست. — 5. K. om. مشایخان. — 6. K. om. باحد for با حق. — 7. K. om. بس. — 8. K. om. وقت. — 9. K. om. و مرا. — 10. K. om. و من در آرزوی آنم که یک ساعت. — 11. K. om. اول صوفی است.

320, 1. K. om. اول صوفی است. — 2. H. om. مرغی خوشنت. — 3. K. om. طاقیه دوختنی و یکی بدو اقیچه فروختنی و زیادت ازین فروختنی و یک درم بکسی دادی که اول پیش او آمدی و یک درم بنان دادی و بر سر زایه با بفروختی. — 4. K. om. درویشان بکار بردی آنگاه از پس طاقیه دیگر شدی.

— 6. K. بدانی از نخستین کسی. — 16. K. om. با نابینای. — 19. K. inserts بدگفت after نابینا. — 21. K. بد که مرید.

321, 1. K. om. مرید. — 2. K. om. حالست before چه. — 3. K. om. از. — 4. K. گفتین. — 6. K. ام for ایم. — 7. K. برای for بر. — 8. K. om. غیرم. — 9. K. من فرزندان. This way of writing و occurs several times in K. — 21. K. بر آورد. — 25. K. om. نیابندی.

322, 1. K. کرد for کردند. K. om. را after ترسا. — 7. K. om. رسید. — 10. Of the MSS. and editions which I have used only I. and N. contain the article on Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr. The text given here is that of I. Some passages have been compared with N., which has a great quantity of additional matter; and I have also collated the *Asraru 'l-Ta'w'íd fi Maqámát-i'l-Shaykh Abi Sa'íd*, ed. by Shukovski (St. Petersburg, 1899). — 13. I. om. الله. — 21. او عمرگر الخ. *Asrár*, p. 10, l. 7 sqq. — 23. نقلست الخ. Cf. *Asrár*, p. 14, l. 4 sqq. I. نقلست الخ. که از پدرش که دوستدار الخ.

323, 5. نقلست الخ. Cf. *Asrár*, p. 14, l. 16 sqq. — 6. *Asrár* has بر آن طاق. — 9. N. نصیب for فیض. — 13. I. om. طاق. — 21. I. یادی دار شعر لئن الخ. According to *Asrár*, p. 15, last line and foll., the words لئن الخ were spoken by Abú Sa'íd's father. *Asrár* تجمع for ترق. — 23. و یکبار الخ. Cf. *Asrár*, p. 16, l. 20 sqq. — 24. *Asrár* من بی توجانا for سخن خدا با خدای سخن. — 25. *Asrár* بی تو دمی.

324, 3. و گفت یکروز الخ. This passage down to کشف چه بود (l. 6) is an abridgment of *Asrár*, p. 17, l. 6 sqq. — 6. تا بعد از شنش. Cf. *Asrár*, p. 22, l. 6 sqq. *Asrár* ابو عبد الله حمیری. — 7. *Asrár* ابو بکر فقال. — 8. *Asrár* om. from چنانکه to گفت. — 9. I. appears to have شاهین for شاهان, which is the reading of N. — 12. *Asrár* زاعر for زاعد. — 13. After ساختم N. proceeds: يك سيف سه روز گرفتني و آن سه روز در عبادت بودی. — 25. *Asrár* (p. 25, l. 1) کسانی که سمعی دارند.

325, 8. I. بدین شیخ. — 9. In *Nafahát* (p. 340, l. 7) the words الخ are given as the first hemistich of a couplet. — 14. *Asrár* (p. 26, l. 6) has سیاهی for سیاهی. — 16. *Asrár* درهءاء for درهءاء male. — 21. نقلست الخ. Cf. *Asrár*, p. 28, l. 4 sqq. — 21. نقلست الخ. Cf. *Asrár*, p. 32, l. 4 sqq.

326, 3. I. نیادم, but see *Asrár*, p. 33, l. 6. — 11. نقلست الخ. Cf.

Asrār, p. 35, l. 6 sqq. — 15. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 35, l. 17 sqq. — 19. N. سرکز for کل کن. *Asrār* (p. 41, l. 8 and l. 14) has سرکز.

327, 1. N. کل کر. — 3. چون شیخ الخ. Cf. *Asrār*, p. 39, l. 15 sqq. I. بمینه. — 6. و گفت الخ. Cf. *Asrār*, p. 49, l. 18 sqq., and p. 50, l. 12 sqq. — 7. پس از آن الخ. Cf. *Asrār*, p. 40, l. 1. sqq. I. مسیله. — 8. *Asrār* has بما نمودند for ما را بماندند, and so N. The reading in the text should be corrected accordingly. — 16. و گفت الخ. Cf. *Asrār*, p. 43, l. 13 sqq. — 18. در قبضی تمام الخ. Cf. *Asrār*, p. 44, l. 12 sqq. — 22. *Asrār* بودی زود کاری بودی. — 23. نقلست الخ. *Asrār*, p. 52, l. 16 sqq.

328, 4. After نمازی کرد N. adds در شب خشک. — 7. N. بشارتیا for نثارها. — 8. *Asrār* مینگی for مینگی. — 9. برند is probably an error for بزند. *Asrār* has زبند. — 13. I. و حاصل. — 22. I. بزنیار for بزنیار.

329, 9. I. om. را after جوان.

330, 11. Read باران. — 18. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 75, l. 12 sqq.

331, 6. نقلست الخ. This anecdote is told at greater length in *Asrār*, p. 76, l. 18 sqq. چنانکه عدت الخ. Cf. *Asrār*, p. 77, l. 16 sqq.

332, 6. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 94, l. 3 sqq. — 22. I. om. بدست بزین. — 23. I. گرفتن.

333, 12. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 95, l. 15 sqq. — 15. I. نیی for برعنه. — 17. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 101, l. 13 sqq. — 24. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 119, l. 10 sqq.

334, 16. I. انیت. — 24. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 133, l. 3 sqq.

335, 6. I. می آید. — 15. نقلست الخ. *Asrār*, p. 380, l. 14 sqq. — 20. I. چهار for سه; so *Asrār*, p. 438, l. 6 sqq., where جستی و جستی is added. I. گفتگوئی. — 24. I. جمله.

336, 1. نقلست الخ. Cf. *Asrār*, p. 465, l. 19 sqq. — 6. *Asrār* هرگز همرکز. — 12. *Asrār* زده شیطان. — 22. Read with *Asrār* (p. 468, l. 7): گفت نظام املک گفت کسی الخ.

337, 4. This article is wanting in K. The text follows I. — 5. H. زبل for بدل. — 8. I. کرامات. — 11. I. om. عر. — 14. I. om. ائله. — 23. I. دلرا for کارا, but دلرا in marg. — 24. H. omits the verse. I. چرا *contra metrum*.

338, 1. I. گفت for گفتند. — 3. I. om. دست. H. بود که. — 6. H. بجنید. — 8. H. بیدار. — 15. I. با for تا. I. om. باشم. — 18. After ناگفته H. proceeds:

شعر شب رفت و حدیث ما بیابان نرسید

شب را چه گنه حدیث ما بود دراز

خشك I. 21. — شیخ ابو سعید گفت ازو پرسیدم که سر چیست الخ for یاد for انتظار bis. II. — 22. I. خشك. — 25. H. مکنید for استقبال after.

339, 7. After H. adds که ایشان محتاجند و کریم عطا محتاج دهند. — 9. The article on Muhammad Bāqir is in I. and M. only. I give the text of I. down to ترا میخوانم (**340**, 6); the remainder is from M. — 10. M. بر اجل. The passage beginning آن امام اولاد ذبی and ending از وی باز ماندۀ M. — 11. I supply احفاد by conjecture. The word is obliterated in M., except the last letter, which seems to be ل. — 13. طایفه is obliterated in M. — 14. After M. has a word (or words) ending in ت. — 24. M. بنوم for بنو امیه. I. پاسبانیا.

340, 1. I. om. فرو گذاشتند. — 3. M. بیبج نعمت سزا نیست. I. om. روا. — 5. I. از تو. — 6. After I. concludes with these words: [میگفت و میدریست. میگوید و میگردید] الحمد لله رب العالمین وصلى الله على سيدنا محمد وآله اجمعین تمام شد حمد لله رب العالمین. — 7. برگ is supplied by conjecture, as the word has been obliterated. — 11. M. که for کی. — 16. M. om. وناجنا.

 فهرست الكتب

شرح القلب. ۹۹،۲.

۶۴،۱۹،۲. ۴۷،۹ ۲۵،۱۲-۱۹ ۲۴،۲۲ ۸،۲۴ ۴،۱۱ قران
 ۱۲،۱ ۱۱۹،۲۲ ۱،۴،۹ ۱۰،۱۵ ۷۷،۴ ۶۸،۶
 ۲۴،،۴ ۲۲۶،۵ ۲،۲،۱-۹ ۱۸۴،۱ ۱۶۶،۹ ۱۵۶،۷-۱.
 ۴۰،،۲۴ ۲۹۵،۴ ۲۹۲،۴-۶ ۲۸۱،۲۴ ۲۴۹،۶
 ۴۲۹،۵ ۴۲۸،۱۵-۲۱ ۴۲۶،۵ ۴۰۵،۲. ۴،۴،۸-۱۷
 ،۴۴۶،۱۴-۱۶

کتاب السرّ ۱۸، ۴۰،

کتاب لَمَع ۲۱، ۱۸۲،

کتاب محبت ۶، ۴۸،

گنج نامه ۴۸، ۵-۴۷، ۱۱،

۲۴۴.۱. ۱۵۲،۸-۲۲ ۱۵۱،۲۱ ۱۴۹،۱ ۱۴۷،۱۵-۲۲

۴۱۲،۵،۶ ۴۰۸،۱۷ ۴۰۶،۱۹ ۴۰۰،۱۷ ۲۵۶،۱۸-۱۹

،۴۱۴،۹ ۴۱۴،۵

،۱۵۲،۲۴ منا

،۴۲۵،۱۴ مہنہ

،۴۲۶،۱۸ ۱۸۴،۷ میہنہ

۶۲،۱۶ ۵۷،۱ ۵۶،۵ ۵۵،۲۲ (نیشاپور و نیشاپور)

۲۲۴،۹ ۱۸۹،۸-۱۲ ۱۱۵،۲ ۱۰۹،۱۹ ۸۹،۲۱-۲۴

۴۱۶،۲۴ ۲۸۱،۱۸ ۲۶۸،۴ ۲۶۲،۲۴ ۲۵۸،۲

۴۴۲،۶ ۴۴۱،۲۱ ۴۴۰،۱۹ ۴۱۹،۴ ۴۱۸،۱۸-۲۱

،۴۴۴،۲۴ ۴۴۴،۲۴،۲۵

۴۱۶،۲۴ نصراباذ

،۱۹۹،۶ ہری

،۱۴۷،۱۹ ہند

،۱۴۷،۱۷ ہندوستان

،۲۶۵،۲۲ ۱۴۶،۸ واسط

،۲۱۱،۱۷ بن

- كازرون ٢٩١،٢١ ٢٩٤،١٦ ٢٩٦،٢٢
 كربلا ٢٤٠،١٠
 کرمان ٥٦،٢١ ٢٩٦،١٢
 کشير ١٠١،٢٠
 کعبه ٢٨،١٩ ٥٢،٦ ٨٨،١٢ ١٢٠،٢٥ ١٢١،١١-١٢
 ١٢٨،١٤ ١٢٩،١،٢ ١٦٢،١٤ ٢١٨،٤-٩ ٢٢٠،١-٥
 ٢٢٧،١٤ ٢١٢،٩-٢٤ ٢٢٤،١٩
 کوفه ١١١،٢١ ١٨٧،١٢
 گیلان ٢٢،٢٠
 لبنان ٢٠٤،٢،٢
 لکام ١٠٠،٥ ٢٦٢،٦
 ما وراء النهر ١٧-١١،١٢٧
 مداین ٨٤،٩
 مدینه ٦٢،٢٤ ١٢٦،١٥ ١٤٩،١٦ ١٩٨،٢١ ٢٥٦،١٩
 ٢١٩،٢
 مرو ١٨٨،٨-١٩ ١٨٩،٨ ١٩٢،٢٤ ٢٦٦،٦ ٢٦٨،٨-١١
 ٢٠٤،٧-٩ ٢٠٦،٢ ٢٢٤،٦-١٢ ٢٢١،٦
 مروه ١٢٠،١٨
 مشهد انبار ١٠٩،١٩
 مصر ١٢٧،٢ ٢٦٤،٢٠ ٢٨٥،٢١
 مقام ابرهیم ١٢١،١٧
 مکة ١٦،٢٤ ١٠٤،٢ ١١٢،٨ ١١٩،١٧-٢٢ ١٢٢،١٠

شام ۲۴،۱ ۵۵،۲۲ ۶۴،۶ ۷۵،۱۷ ۱۵۰،۲۱ ۱۵۲،۲۴
،۲۵۶،۴ ۲۱۵،۴،۵

شونیزیه ۲،۱۸ ۸۵،۲۴ ۱۱۴،۱۴،۱۴ ۱۸۲،۲۴ ۲۸۵،۱۴

صفا ۱۲،۱۸

صفاهان، رجوع کن به اصفهان،

طرسوس ۲۸۹،۲۱

طور سینا ۱۱۸،۷

طوس ۱۵-۱۲،۱۰ ۱۱۵،۷ ۱۸۲،۲۴ ۱۸۴،۲۲

عراق ۲۴،۲ ۴۸،۱۸،۱۹ ۴۹،۱ ۸۹،۲ ۱۷۵،۲ ۲۰۴،۱۷
،۲۸۸،۲.

عرفات ۱۴۹،۶

غزنین ۲۰۸،۹

فارس ۱۴۶،۸ ۱۴۷،۲ ۲۵۸،۱ رجوع کن به بارس،

فرغانه ۶۲،۱۶ ۲۶۵،۲۱

فید ۸۴،۱

فادسیه ۱۵-۱۲،۱۲ ۵۲،۲۱ ۱۲۶،۲۱

قاف ۲۱۴،۱۰

ابو قُبیس ۱۲۰،۲۵ ۱۲۱،۱

قدس ۲۹۴،۲۲

خَرْقَان ۱۹-۱۲، ۲۰۱ ۱-۴، ۲۰۲ ۲، ۲۰۴ ۱۴-۱۰، ۲۰۴، ۱۰-۱۴
 ، ۲۰۷، ۱-۸

خوزستان ۲۰-۷، ۱۴۷،

دار السلام ۲۰، ۲۲۱، رجوع کن به بغداد،

دجله ۲، ۱۶ ۲-۱۴، ۱۹ ۲۴، ۴۷ ۱۰-۱۲، ۱۱۲ ۲۴-۲۱، ۱۴۴
 ، ۲۸۵، ۱۱ ۱۷۱، ۲ ۱۶۲، ۲۲

دماوند ۳، ۱۶۱،

دمشق ۲۲، ۴۱،

دهستان ۱۱، ۲۰، ۱،

دینور ۲۴، ۱۵۷،

رِصَافِيَه (مسجد) ۲۰، ۲۵۹،

روم ۱۴، ۱۲۷ ۱۶، ۱۵۴ ۲۴، ۲۷۴ ۲۴-۲، ۲۸۹ ۱۹، ۲۲۱،

رَيّ ۲۲-۱۶، ۱۵۴ ۲، ۱۵۶، ۴ ۱۶۱، ۲۴ ۱۸۸، ۱۴ ۲۰۴،

، ۴۱۸، ۲۰، ۴۱

زمزم ۱۴، ۱۵۴،

ساغون ۱۴، ۱۵۴،

سامره ۲۱، ۱۱۱،

سَرخُس ۱۲، ۴۲۴ ۱۲، ۴۲۶،

سومناث ۲۱، ۲۰۹،

سیستان ۱۱، ۱۴۷،

بلغ ۸۸،۸ ۱،۴،۴ ۱۴۵،۲۴ ۲،۵۰۱

بنو اسرائیل ۹۲،۲۰ ۲۴،۱۱۰

بوشنج ۸۹،۲۰

بیت الفتوح ۱۹۸،۲۴

بیت المعور ۲۱۸،۴ ۲۴،۰۶ ۲۴۷،۱۶ ۲۵۶،۲

بیت المقدس ۲۴۷،۱۵

بیضاء ۱۴۶،۸

ترکستان ۲۱۵،۴

ترمذ ۹۱،۲۲ ۹۲،۱۹

نستر ۱۴۶،۱۶ ۱۴۷،۵

تیه بنی اسرائیل ۹۲،۲۰

جبل الرحمة ۴۱۴،۱۲

جیحون ۹۲،۲۵ ۱۴-۷-۹۴

چین ۱۴۷،۱۷-۱۹ ۲۴۲،۷

حجاز ۲۲-۲۸،۱۹ ۵۹،۹ ۸۴،۱ ۹۴،۲۵ ۱۱۹،۱۹ ۱۴۶،۲۲

۱۴۹،۱۵ ۱۸۸،۲۴ ۲۴۲،۵۰۶ ۱۶-۱۴-۴۱۴

حوض زبیده ۴۲،۱۵

حیره نشابور ۸۵،۲۴ ۴۱۸،۲۲

خراسان ۲۴،۲ ۵۶،۱ ۸۷،۲۲ ۸۹،۱۸ ۱۱۵،۶ ۱۴۷،۱۱-۲

۱۷۵،۱ ۲۱۸،۹ ۲۴،۱ ۲۴۲،۶ ۲۸۹،۱۱ ۴۱۴،۲

۴۱۸،۵۲

فهرست الاماکن والقبایل

اصفهان ۲۹،۹ ۱۲-۱۸،۵ ۱۱،۷ ۲۲۶،۹
 آمل ۲۲۷،۲۲ ۲۲،۲۲ ۲۲۱،۲
 انطاکیه ۴،۲
 اهواز ۱۶-۱۱،۱۲۷،

باب بنی شیبیه ۱۵،۱۲۱،

باب الطاق ۱۲۸،۲۴ ۱۴۴،۲ ۱۶-۱۴،۱۷۱،

بارس ۱۸-۱۲۵،۹، رجوع کن به فارس،

باورد ۲۶۶،۵

بخارا ۱،۲۲۲،

بسطام ۱۷،۲۰۱، ۲۰۴،۲ ۲۱،۲۱، ۲۵۴،

بصره ۱۷،۵ ۲۱،۱ ۱۲۶،۱۷ ۲۱-۱۲۷،۱۶ ۱۷،۷ ۱۷۴،۴

۲۹۴،۸

بغداد ۵،۲ ۷،۱ ۱۱،۵ ۱۴،۱ ۱۸،۸ ۱۹-۱۲،۱۲

۴،۱۴ ۵۲،۲۵ ۵۵،۲۲ ۶۵،۴ ۸۴،۷ ۸۵،۲۴

۱۴-۸۶،۴ ۱۱۱،۱۵ ۱۱۵،۷ ۱۶-۱۲۶،۷ ۱۴۴،۹

۲۲-۱۴۶،۱۷ ۱۴۷،۲۱ ۱۴۸،۲۴ ۲۴،۲۲،۱۴۴

۲۲-۱۶۱،۴ ۱۶۹،۱۲ ۱۷۲،۱ ۲۴،۱۸۲

۲۵۹،۲ ۱۹-۲۸۵،۱۴ ۲۸۸،۲۱ ۲۹،۱ ۱۷،۱۶،۱۸

۲،۴۱۸،

بقیع ۷-۴۱۸،۵

ابو نصر سراج ۵۵، ۹ ۱۸۴، ۲۴-۱۸۲، ۱۴ ۲۸۵، ۱۶
 نصرابادی، رجوع کن به ابو التّاسم نصرابادی،
 نظام الملک ۲۲-۲۳، ۹، ۴۴۶،
 نقیر ۱۸، ۹،

نکیر ۲۶، ۷ ۱۸۱، ۲۱-۲۴ ۲۱۱، ۲۰ ۲۲۷، ۱۷ ۲۴۲، ۱۱
 نوح ۲۱۴، ۹ ۲۴۲، ۲۲ ۲۴۸، ۹ ۲۴۹، ۱۷

ابو هریره ۱۹، ۱۲۱،

یحییٰ معاذ رازی ۲۳-۲۴، ۴، ۵۶ ۵۷، ۱ ۹۱، ۲۰، ۲۱
 یعقوب ۹، ۴۴۰،

یعقوب افطع ۱۹، ۱۴۶،

ابو یعقوب بهرجوری ۸۲، ۱۲-۷۹، ۱۷ ۱۴۸، ۱۵ ۲۶۴، ۲۱
 ۴، ۶، ۹

یوسف ۱۳، ۱۹۵ ۲۱۱، ۱۴ ۴۴۰، ۹

یوسف اسباط ۴، ۱ ۷۹، ۱۶-۷۶، ۱۵

یوسف بن حسین ۲۴، ۵۵ ۵۶، ۲

یوسف همدانی ۱۲، ۱۴۵،

یونس ۲، ۱ ۱۷، ۱۹

- محمد فضل ۵۵.۲۴ ۵۶.۲ ۸۹.۱۵-۸۷.۱۹
- ابو محمد مرتعش ۸۵.۱۸-۸۷.۱۸ ۴.۱۲، ۴
- ابو محمد مغازلی ۴۶.۲. ۸۴.۶
- ابو محمد هروی ۱.۱. ۱۸۱.
- محمود غزنوی ۲۱۰.۲-۲۰۸.۷ ۲۴.۲۴، ۲۴ ۴۲۴.۱
- مخبر ۲۱. ۱۴۷.
- مرتضی، رجوع کن به علی،
- مرتعش، رجوع کن به ابو محمد مرتعش،
- مریم ۱۵. ۲۴۴.
- مصطفی، رجوع کن به محمد النبي،
- مصطلم ۲۱. ۱۴۷.
- معاویه ۱۷. ۱۲.
- معنم ۳. ۱۴۱.
- معروف (کرخی) ۱۸. ۱۸۸.
- ابو المعین ۱۹. ۱۴۷.
- ابو المغیث ۱۹. ۱۴۷.
- ملا متیان ۱۲. ۱.۷.
- مشاد دینوری ۱۵۴.۲۵ ۱۵۴.۵ ۱۶۰.۷-۱۵۷.۱۱ ۲۲.۲۶۴.
- منصور حلاج. رجوع کن به حسین منصور حلاج،
- منگر ۴۶.۷ ۲۴-۲۱. ۱۸۱. ۱۹. ۲۱۱. ۱۷. ۲۲۷. ۱۱. ۲۴۴.
- ابو المهر ۲۰. ۱۴۷.
- موسی ۲۷. ۱۴ ۱۴۲. ۲۴ ۱۷۱. ۳ ۱۷۵. ۲۴ ۲. ۶. ۱۱۷ ۲۴۱. ۱۱۷
۲۶. ۲۲-۲۶۱. ۱۶ ۲۷. ۰۹ ۲۰۰. ۲۲ ۴۱۴. ۷

ناصری ۱۸. ۲۲.

۹۷،۲۲-۲۵ ۹۵،۹ ۹۲،۴ ۸۹،۱. ۸۵،۸ ۸۰،۲۴
 ۱۲۲،۱۵،۱۶ ۱۲۱،۲. ۱۲۰،۱۶-۲۴ ۹۹،۲۱ ۹۸،۲
 ۱۴۴،۲ ۱۴۲،۲۴ ۱۲۸،۱-۴ ۱۲۷،۱۸-۲۵ ۱۲۴،۸
 ۱۷۴،۱۷ ۱۶۸،۱۶ ۱۵۱،۹-۱۸ ۱۴۹،۱۷ ۱۴۴،۲.
 ۱۹۷،۴-۱۴ ۱۹۶،۸ ۱۸۶،۹-۲۱ ۱۸۵،۸-۹
 ۲۱۲،۱۸ ۲۱۱،۵-۱۴ ۲۰۹،۱-۴ ۲۰۴،۲.-۲۴
 ۲۱۹،۲ ۲۱۸،۲. ۲۱۷،۱۶ ۲۱۶،۱۶ ۲۱۵،۲۴،۲۵
 ۲۲۷،۵ ۲۲۶،۱۹ ۲۲۵،۱۱-۱۸ ۲۲۴،۲. ۲۲۰،۷
 ۲۴۹،۲۱ ۲۴۶،۲-۱. ۲۴۵،۱۸-۲۴ ۲۴۴،۴
 ۲۵۰،۱۶ ۲۴۸،۱. ۲۴۶،۴ ۲۴۴،۴-۷ ۲۴۲،۱.-۱۴
 ۲۶۶،۱۴-۲۴ ۲۶۰،۲۴-۲۶۱،۱. ۲۵۶،۱۹،۲. ۲۵۱،۲۵
 ۲۸۶،۱۱ ۲۸۴،۱. ۲۸۱،۸،۹ ۲۷۹،۸ ۲۷۶،۱۹
 ۴۰۲،۱۵-۲۵ ۴۰۰،۲-۱. ۲۹۸،۲ ۲۹۴،۲۴ ۲۹۴،۴-۶
 ۴۴۲،۱۷ ۴۱۸،۴-۵ ۴۱۵،۱۲ ۴۰۶،۶ ۴۰۵،۲۴ ۴۰۴،۱۱
 ،۴۴۰،۱۵ ۴۴۹،۲-۱۴ ۴۴۴،۱۷

محمد باقر ۴۴۹،۹-۴۴۰،۱۶

۱۱۵،۱۶ ۸۹،۲. ۴۹،۵ ۴۸،۱۸ ۴۶،۱۵ ابو محمد جریری
 ،۱۴۲،۱-۱۴۴،۲۴ ۱۲۵،۱۱

محمد بن الحسين ۲۵۵،۶

محمد حکیم ۱۰۴،۴، رجوع کن بہ محمد بن علی الترمذی،

محمد ذکیری ۱۲۵،۱۸-۲.

۵۶،۲ ۵۵،۲۴ ۴۲،۱۶-۱۸ ۱۲،۲۵ ابو محمد رُویم

۱۲۵،۱. ۶۴،۲۲-۶۷،۱۵

محمد زکریا ۱۴۶،۶

محمد بن علی الترمذی ۹۱،۹-۹۹،۲۲ ۱۰۴،۴ ۱۱۸،۱۲ ۲۸۴،۱۸

فرعون ١٧١،٤ ٢٧٠،٩
 ابو الفضل حسن ٢٢٤،٢٠-٢٢ ٢٢٥،٧ ٢٢٦،١٢-١٧
 ٢٢٧،١٧ ٢٢٩،٨-٢٢٧،٤
 ابو الفضل ديلي ٢٢٢-٢٩٥،١٦
 فضيل بن عياض ١،٧

ابو القاسم قُشَيْرِي ١٥-١١،١٤٥ ٢٢،٢٠ ٢٠٧،٥ ٢٠٩،٦
 ٢٢٢،٧-١٢ ٢٢٢،١٤-١٧
 ابو القاسم گرگانی ١٢٥،١٤ ١٧-١٢،٦٢٢
 ابو القاسم نصرابادی ١٨-٤،١٨٨ ٢٦٤،١ ١٨-٤،١١١
 قَطْلِير ٩،١٨
 قَتَال ٩-٧،٢٢٤

كَلِيم ٢٢،٢٠٠ رجوع کن به موسى،

لقمان ١،٤١،

لقمان سرخسی ٢٢-١٤،٢٢٤،

ابو لُهب ١،٢٠٩،

مالک (دربان دوزخ) ٤،٢٢٤،

مالک (بن انس) ١٥،١٦،

محاسبي، رجوع کن به حارث محاسبي،

محمد النبي ٨،٢٤ ٢٢-١١،١١ ١٤،٥،٦ ٢٢،٢١،٢٢ ٢٧،١٥

٢٠،١٢ ٢٢،١٥ ٢٢،٧ ٢٤-١٤،٤١ ٤٤،٦ ٥٤،١٩

٥٩،١٥ ٢-١،٦٤ ٦٩،١١ ٢-١٧،٧٤ ٧٥،٢٤

علی سهل اصفهانی ۱۷، ۲۲، ۱۱، ۱۱۱، ۱-۱۱۰، ۱۱،

ابو علی سینا ۱۹-۱۸، ۲۰، ۷، ۲۰،

ابو علی شبوی ۱۸۸، ۲۰،

علی بن عثمان الجلابی ۶۸، ۲۱،

علی بن عیسی ۷۴، ۲۲، ۱۴۱، ۴،

ابو علی فارمزی ۱۴، ۱۴۵، ۱۲، ۱۸۸،

علی قوال ۲۵-۲۱، ۲۱۴،

عمر ۲۲، ۴۱، ۲۱، ۷۴، ۲۱، ۱۲۰، ۲۱-۵، ۱۴۶، ۴،

ابو عمر (قاضی) ۲۲-۲۰، ۲۰، ۲۰،

عمر بن العباسان ۲۰، ۲، ۱۵،

عمر ۱، ۱۹۰،

ابو عمرو ۵۸، ۱۰، ۲۰، ۸۹،

ابو عمرو دمشقی ۶۳، ۹،

ابو عمرو زجاجی ۲۰، ۸، ۲،

عمر بن عثمان مکی ۱۲، ۴، ۵، ۴۰، ۴-۲۶، ۲۲، ۷۹، ۶، ۱۱۰،

۲-۱۸، ۱۴۶، ۷، ۱۴۷،

ابو عمرو بن علی ۲۹۲، ۱۶،

ابو عمرو نجدی ۲۶۴، ۱۶-۱۹، ۲۶۲،

عیسی ۲۷، ۱۴، ۴۴۴،

غلام خلیل ۴۸، ۴-۲۴، ۱۰، ۸۴،

ابو الفارس ۱۲-۱۱، ۲۰، ۷،

فتح موصلی ۴، ۴،

فخر الملک ۲۹۵، ۱۷،

عبد الله عمر ١٨٨،٢٤

ابو عبد الله محمد بن الخفيف ٦٧،١٠ ١٢٤،٢٢-١٢١،٢٤

١٢٥،١١ ١٢٦،٨ ١٤١،٧ ٢١-١٥،١٥،٢٩٢

عبد الله محمد رازی ٥٥،٢٢

ابو عبد الله محمد بن فضل، رجوع کن به محمد فضل،

عبد الله بن معمر ١٢١،١٩

ابو عبد الله مغربي ١١٦،١٧-١١٨،٧ ٢٥٥،٢٢ ٢٥٦،٨

عبد الله منازل ١٠٧،٩-١٠٩،٢٢ ٢٥٥،٢٠

عثمان ٧٤،٢٢ ١٢٠،٢٢

ابو عثمان حیری ٥٥،١٢-٦٢،٢ ٨٥،٢٢ ٨٨،١-٦ ٨٩،١٩

١٠١،١٤ ٢٦٢،٢٤ ٢٦٨،٥

ابو عثمان مغربي ٥٨،٢٤ ٢٦٤،٢٠ ٢١١،١٧-٢٠٦،٤

٢١٨،٦-١٩ ٢١٩،٧

عزرائيل ١١٢،٢

عضد الدوله ١٢٩،٢٤ ١٢٠،٢ ٢٠،٧،٢١

ابن عطا ٧٥،١٢-٦٧،١٦ ٨٩،١٩ ١٢٥،١١ ١٤١،٦-٩

علي ٩،٢-٦ ٢٢،٢١ ٢٤-١٥،١٥ ٢٥٢،١٥ ٢٢٩،١١

ابو علي بخاری ٢٢٦،٢٥

ابو علي ثقفی ١٩-١٥،١٥ ١٧٥،٢ ٢٨٢،١١-٢٨١،١٥

ابو علي جوزجانی ٥٥،٢٢ ١١٩،١٤-١١٨،٨

ابو علي دقاق ٢٠١،٢-١٨٧،٢٢ ٢٤١،١٩ ٢٥٩،٩ ٢١-٢٢٢،١٨

علي دهقان ٢٢٢،٢٠

علي روزباری ٢٨٨،١٦-٢٨٥،١٥ ٢١٢،٢

ابو علي زاهد ٢٢٤،١٢-٦ ٢٢٥،٤

صمصام لا اُبالی ۱، ۴۸،

طاهر (فاضی) ۶، ۲۹۵،

ابو طاهر ۱۴، ۲۲۸، ۲۱-۴۶۶،

طولون ۷، ۲۵۶،

طیفوریان ۲۲، ۵،

عبّاس المهتدی ۱۴، ۴۴،

ابو العباس دامغانی ۴، ۱۷۵،

ابو العباس سیّاری ۲، ۲۰۶، ۴-۲۰۴،

ابو العباس قصاب ۲۱، ۱۸۷، ۱-۱۸۴، ۲۲، ۲۲۱، ۲۴-۲۲۷،

۷-۲۲۸،

ابو العباس نهاوندی ۹، ۲۲۲، ۱۴-۲۱۹،

عبّاسه طوسی ۲، ۱۴۵،

عبد الجلیل صفّار ۴، ۱۴۲،

ابو عبد الرحمن سُلی ۱۵-۶، ۲۶۴، ۲۱، ۲۰۸، ۱۶-۴۲۶،

ابو عبد الله ۲۰، ۱۴۷،

عبد الله انصاری ۲۵، ۲۰۴، رجوع کن به پیر هری،

عبد الله تروغیزی ۲۱، ۱۰۲-۱۰۱، ۹،

عبد الله نستری ۸، ۱۴۲، رجوع کن به سهل بن عبد الله التستری،

ابو عبد الله الجلا ۲۲، ۵۵، ۲۱، ۶۴-۴، ۱۷، ۷۵، ۱۹، ۹۱،

۴، ۱۰۰، ۲۲، ۲۸۵،

عبد الله حصیری ۶، ۲۲۴،

عبد الله خَیّی ۷، ۵-۲۱، ۴،

عبد الله زاهد ۲۴، ۱۷۴،

ابن سالم ١٢، ١٨٢،

سرى سقطي ١، ٧-٢٥ ٦، ٢-١٢ ٧، ٢-١١، ٨ ٢٤-١٠، ١٢، ١

١٨٢، ٢٢ ١١٥، ١٢ ١١١، ١٨ ٨٢، ١٩ ٤٦، ٨ ٤٠، ١٤

٢٨٥، ١٤ ٢٥٩، ١٧ ١٨٨، ١٧

ابو سعيد خزاز ١٥، ٩ ٢٧، ٦ ٤٥، ٢٤-٤٠، ٥ ٦٧، ٢٢ ١١٩، ٢٢

ابو سعيد خرگوشي ١٢-١٩٢، ٩

ابو سعيد ابو الخير ٥٩، ١٢ ١٢٥، ١٢ ١٨٤، ٨ ٢٠٥، ٦-٢٥

٢٢٢، ١٠-٢٢٧، ٢ ٢٦٨، ٧ ٢٠٧، ١ ٢٠٦، ٤-٢٢

١٤-٢٢٧، ٩

ابو سعيد فرمطي ٧، ١٢٥،

سفيان بن سعيد الثوري ٢، ٤،

سليمان ١٨، ١١٢،

ابو سليمان دارائي ٧، ١،

سمنون محب ١٧، ٨٥-١٢، ١٢، ٨٢،

سهل بن عبد الله التستري ٧، ٦ ١٢، ٥ ١٢٢، ٨ ١٢٦، ١٧

١٨٢، ٢٢

سياربان ١٢، ٢٠٤،

شاه شجاع کرمانی ٢-٥٦، ٢ ٨-١٠٧، ١،

شافعي ٢، ٢٨٩،

شبلبي، رجوع کن به ابو بکر شبلبي،

ابن شريح ٢٠، ١٥،

صاعد (فاضي) ٢٤، ٢٢٤، ٢

صديق اكبر ٢، ٤٩، رجوع کن به ابو بکر،

خضر ۹-۹۲، ۸-۱۹ ۹۲، ۱۶-۹۴، ۱۱ ۹۴، ۱۷-۱۴ ۱۰۴، ۱۷-۱۲۱، ۲۴

۱۴۸، ۱. ۱۴۹، ۷-۹ ۲۱۹، ۲۱-۲۲ ۲۲۸، ۱.

خلیل، رجوع کن به ابرهیم،

ختّاس ۹۷، ۱۱-۹۶، ۱۱،

خورشید مجوسی ۲۹۴، ۱۵،

ابو الخیر اقطع ۱۰۱، ۸-۱۰۱، ۲۴-۹۹،

خیر نسّاج ۱۱۴، ۱-۱۱۱، ۱۲-۱۱۱، ۱۴، ۱۵ ۱۶۱، ۱۷-۲۵۹،

داود (داوود) ۱۷، ۲۵ ۲۷، ۱۴ ۱۷۶، ۴

داود (الطائی) ۱۸۱، ۱۷

داود (فقیه النّهباء) ۶۵، ۴

ذو النون مصری ۴۰، ۱۴ ۶۴، ۸

رشید خرد سمرقندی ۱۴۸، ۱۴

رضوان ۲۲۴، ۵-۴

روح (الله) ۲۲، ۴۰۰،

روذباری ۲۱۲، ۴، رجوع کن به علی روذباری،

رُوئیم، رجوع کن به ابو محمد رُوئیم،

رُزید ۴۴، ۱۵

رُهری ۱۲۱، ۱۹

زیتونه ۵۴، ۸-۱۴

زَید ۱۹۰، ۱

زَین الاسلام ۱۹۲، ۴

- حسن دامغانی ۱۷۹، ۲۱
- ابو الحسن الصایغ ۲۶۵، ۱۴ - ۲۶۴، ۱۷ - ۲۶۳، ۱۹ - ۲۶۲، ۱۸
- ابو الحسن علوی ۱۵۴، ۷
- حسن مؤدب ۴۲۰، ۱۸
- ابو الحسن مزین ۱۱۱، ۷ - ۹ - ۱۱۱، ۱۱ - ۱۲۰، ۱۱
- حسین (بن علی) ۴۴۰، ۱۰
- حسین آکار ۲۹۲، ۲۰
- حسین منصور حلاج ۱۲، ۴ - ۵ - ۱۲، ۴ - ۱۹ - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲۵، ۱۱
- حسین منصور ملحدی ۱۲۶، ۶
- ابو الحسین نوری ۴۶، ۱ - ۵۵، ۱۲ - ۶۴، ۸ - ۱۱۹، ۲۲ - ۱۴۸، ۸
- ۲۸۵، ۲۲ - ۲۵۹، ۱۷ - ۱۹
- ابو حفص حداد ۵۶، ۲ - ۱۲ - ۵۷، ۱ - ۸۵، ۲۴ - ۱۱۵، ۲ - ۲۸۱، ۱۸
- حکیم ترمذی، رجوع کن به محمد بن علی الترمذی،
حلاجیان ۱۲۵، ۲۲
- حمدون قصار ۱۰۷، ۱۴ - ۲۸۱، ۱۸
- ابو حمزه ۴۸، ۱ - ۵۴، ۴
- ابو حمزه بغدادی ۱۱۱، ۱۹ - ۲۶۲، ۱۸ - ۲۵۹، ۱۲
- ابو حمزه خراسانی ۱۱۵، ۴ - ۱۱۴، ۱۱
- حمزه علوی ۲۸۴، ۹ - ۲۸۴، ۲۰ - ۲۸۴، ۲۰
- ابو حنیفه ۲۸۹، ۴
- حوا ۹۷، ۸ - ۹۶، ۱۰
- خرای (امام) ۴۲۷، ۱۷
- خُشکو ۱۹۰، ۱۷

جعفر بن نصیر ۱۴، ۹

ابن جلا، رجوع کن به ابو عبد الله الجلا،

جنید بغدادی ۲۲، ۲۶-۵، ۸ ۴۷، ۶ ۴۸، ۱۸ ۴۹، ۱، ۲

۱۱-۴۶، ۹ ۴۷، ۲۵ ۴۸، ۱۱، ۲۲ ۴۹-۱۷ ۵۰، ۴ ۵۲، ۱۸-۲

۲۴-۲۵، ۱۱ ۵۶، ۱ ۱۸-۶۴، ۸ ۶۵، ۴ ۶۷، ۱۴ ۶۸، ۱-۲

۱۴، ۶۹ ۷۵، ۱۷ ۷۹، ۲۴ ۸۲، ۱۹ ۸۴، ۱۶ ۸۵، ۲۴

۴، ۱۱ ۱۱۱، ۱۸ ۱۱۲، ۹-۲ ۱۱۴، ۱۷ ۱۱۴، ۱۱-۱۴

۱، ۱۱۵ ۱۱۹، ۲۲ ۱۲۵، ۱۱ ۱۲۶، ۸-۱۶ ۱۲۵، ۷-۱۴

۴۴-۱۴۶، ۲ ۱۴۷، ۱-۴ ۱۴۸، ۷ ۱۴۸، ۱۵-۲۴

۱-۱۶۳، ۴ ۱۶۴، ۱۱-۲ ۱۶۶، ۱۶-۱۹ ۱۶۸، ۶-۲

۲، ۱۷۱ ۱۷۲، ۱ ۱۷۵، ۶-۸ ۱۷۸، ۹-۱۱ ۱۸۸، ۱۷

۱۴، ۲۱۱ ۲۱۰، ۲، ۲۱ ۲۶۲، ۲۴ ۲۶۵، ۲۱ ۲۸۴، ۱۵

۲۲-۲۸۵، ۱۴

ابو جهل ۱، ۲، ۹

حارث محاسبی ۷، ۱ ۲، ۶ ۱۱۵، ۱۲ ۲۶۰، ۱۴-۲۵۹، ۱۶

۱۵، ۲۹۲

حامد اسود ۶، ۱۵

حبیب ۲۲، ۲۰۰، رجوع کن به محمد النبي،

حَدِيقَةُ مَرْعَشِي ۲۲، ۷۶ ۹-۴، ۷۷

ابو الحسن بُرْنَوْدِي ۹-۶، ۱۹۱

ابو الحسن بوشنجی ۸، ۹۱-۱۶، ۸۹

ابو الحسن تونی ۲۴، ۲۴۴ ۲۱-۲، ۴۴۴

ابو الحسن حُضْرِي ۹، ۱۶۹ ۱، ۱۸۲ ۱۶-۲۹۱، ۱۷-۲۸۸

ابو الحسن خُرْقَانِي ۱۴، ۲۵۵-۲، ۱۰۴

٢٠٥،٢٢،٢٤ ١٨٨،١٧ ١٦،٨-١٨٢،١٢ ١٤٥،٨-١٢

٢٨٨،٢١ ٢٥٨،٢ ٢٥١،١ ٢٥٠،٢،٢١ ٢١١،١٢

،٢١٦،٢٢ ٢١٢،٢،٢

ابو بكر صيدلاني ٢٥٧،٢١-٢٥٩،١١

ابو بكر صيرفي ٢٠٠،١٤-١٨

ابو بكر فورك ٢٠٨،١٤ ٢١١،١٧

ابو بكر كناني ١١٩،١٥-١٢٤،٢١ ١٢٢،١١

ابو بكر كسائي ١٠،١٦

ابو بكر واسطي ٢٦٥،١٥-٢٨١،١٤ ٢٠٤،٨،١٢

ابو بكر وراق ٩٢،٩ ٩٢،٦ ٩٢،٨ ١٠٧،٢٢-١٠٢،٢٢

بلال ٢٦١،١٨

بليمان ٩٨،١٢،١٤

پير هري ١٩٩،٦ رجوع كن به عبد الله انصاري،

ابو تراب نخشي ٦٢،٨ ٩١،١٩ ١١٠،٥ ١١٢،١٦ ١٢٢،١٤

ترمذي ٨٨،١ رجوع كن به محمد بن علي الترمذي،

ترمذيان ٩١،١٦

جبرئيل (جبريل) ٧٢،٢٢ ٨٢،١ ٢١٩،٢ ٢٤٦،٢٢ ٢٥٢،٢

جبري، رجوع كن به ابو محمد جبري،

جعفر خُلدي ٢٥-٢١،٢١ ٥١،١٤ ٢٨٥،١٢-٢٨٢،١٢

جعفر صادق ٢٢٩،١٢

ابو جعفر محمد باقر، رجوع كن به محمد باقر،

۱۷۹، ۱. ۱۱۱، ۱ ۱.۴، ۱۸ ۹۶، ۱۰-۹۷، ۹ ۸۱، ۱۸
 ۲۱۴، ۱۴-۱۶ ۱۸۶، ۵-۱۹ ۱۸۵، ۱۷ ۱۸۱، ۲۴-۲۵
 ۲۱۵، ۴ ۲۹۰، ۱۷-۲۱ ۲۷۰، ۱۸ ۲۴۱، ۱۹ ۲۲۴، ۲۲
 ، ۲۱۶، ۴

ارقام ۴۸، ۱۱-۱۴

اسحاق زاهد ۲۱۹، ۵-۲۱۸، ۲۴،

ابو اسحاق شهریار کازرونی ۲۰۴، ۲-۲۹۱، ۱۷،

اسماعیل ۲۷، ۱۴ ۱۹۶، ۹

اصحاب الکهف ۲۱۶، ۵

اویس قرنی ۲۲۵، ۱

ایاز ۲۰۸، ۷-۲۰

ایوب ۲۷، ۱۴

باقر، رجوع کن به محمد باقر،

بایزید (بسطامی) ۵، ۲۲ ۷۲، ۱۸ ۱۸۶، ۲. ۲۰۱، ۱۰-۲۴

۲۱۱، ۱۴ ۲۰۸، ۲۴ ۲۰۴، ۱۶ ۲۰۴، ۲ ۲۰۲، ۵-۹

۲۵۰، ۱۴ ۲۴۴، ۷ ۲۲۹، ۱۲، ۱۴ ۲۲۵، ۱، ۲ ۲۲۴، ۱۲-۱۸

، ۲۶۱، ۱۴ ۲۵۴، ۲۱

بشر حافی ۱، ۷ ۴۰، ۱۴

ابو بکر ۴۴، ۸ ۴۱، ۲۴ ۴۹، ۲ ۷۴، ۲. ۱۲، ۲۱ ۱۶۵، ۵

، ۲۱۴، ۱۲ ۲۶۱، ۱۵

ابو بکر خرقی ۲۰۵، ۱۶

ابو بکر شبلی ۱۲، ۱۶-۱۹ ۱۴، ۲۲ ۱۵، ۲۴ ۴۶، ۱۸ ۲۸، ۱۸

۷۷، ۱۴ ۵۲، ۹ ۵۰، ۲۱-۲۴ ۴۹، ۱ ۴۸، ۱۱-۲۴ ۴۹، ۶

۱۴۴، ۱۱-۱۴ ۱۴۰، ۱۸ ۱۴۶، ۹ ۱۴۵، ۱۱ ۱۱۱، ۱۷

 فهرست الرجال والنساء،

ابراهيم (خليل الله) ٨١،٢٤ ١٠٨،١٦ ١٢١،١٧ ١٢٢،٢٤ ١٩٦،٩ ١٩٧،١٤
٢٠٠،١١-٢٢

ابراهيم خواص ١١١،١٧ ١١٧،١ ١١-١٢٩ ١٠٧،١-١٤٨،١
ابراهيم رقي ٧٦،١٤-٧٥،١٢

ابراهيم شيباني (ابراهيم شيبان) ١١٦،٢٢ ٢٠٧،٢-٢٥٥،١
ابليس ٢٠-١٤،٦ ٨-٢٤،١ ٢٥-٢٧،١٨ ٤١،١٧ ٥١،١٩
٩٧،٩-٩٦،١١ ٩٨،٨ ١١،٢١ ١١٦-١١٤،١١ ١٢٤،٨
١٤٥،١٨ ١٦٨،٢ ٢١-١٨،١٨ ١٨٦،١٢،١٤ ١٨٨،٩
٢٢٧،٨ ٢٢،٢٢

احمد اسود ١٩،١٩

احمد حنبل ٢١١،٧ ٢٠٩،٢

احمد حواري ٤٦،٨

احمد خضرويه ٨٨،١ ٩١،١٩ ١٠٢،٤

ابو احمد صغير ٢٢،١٢٠

احمد بن عاصم الانطاكي ٢٠،٢-٢٠،١

احمد كه ١١-٣،١٢٩

احمد مسروق ١١٦،١٦-١١٥،٤

احمد مه ١٢-٢،١٢٩

احمد نصر ٢٩٠،٥-٢٨٩،١٠

ادريس ١٢٤،٩

آدم ٦،١ ١٤،٩ ٢٤،٨ ٢٢،٩ ٢٧،١٧ ١٢-١٢،٨ ٧٤،٨

برگاشتند و آنها که بدیشان حاجتی داشتند فرو گذاشتند بار خدایا تو
زندگ و پایندگ و بیندگ غنودن بر تو روا نیست و آنکه ترا بدین صفت
نداند هیچ نعمت را مقرر نیست تو آن خداوندی که رد سایل بر تو روا
نباشد آنکه دعا کند از مومنان بر درگاهست سایل را باز نداری بار خدایا
۰ چون مرگ و گور و حساب را یاد کنم چه گونه از دنیا بهره پس از تو
خواهم از آنکه ترا دانم و از تو جویم از آنکه ترا میخوانم راحتی در حال
مرگ بی برگ و عیشی در حال حساب بی عقاب این می گنتی و می
گریستی تا شبی اورا کسی گفت یا سیدی چند گوئی گفت ای دوست
یعقوب را یک یوسف گم شد چنان بگریست علیه السلام که چشمهایش
۱۰ سفید شد من ده کس از اجداد خود یعنی حسین و قبیله او را در کربلا
گم کرده ام کم از آن کی در فراق ایشان دیده سفید کنم و این مناجات
بعربی بود و بغایت فصیح اما ترک تطویل کرده معانی آنرا پارسی آوردیم
تا مکرر نشود و بجهت تبرک ختم کتاب را ذکر او کردیم این بگفت و
جان بحق تسلیم کرد رضی الله عنه وعن اسلافه وحشرنا الله مع اجداده و
۱۰ معه آمین یا رب العالمین و صلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین
وَحَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

عبودیت دو چیز است حسن افتقار بخدای و این از اصول عبودیتست و حسن اقتدا کردن بر رسول خدای و این آنست که نفس را درو هیچ نصیب و راحت نیست نقلست که چون وفاتش نزدیک رسید گنند ترا فلان جای در خاک کنیم که آنجا خاک مشایخ و بزرگانست گفت زنهار من کیستم که مرا در جوار چنان قوم در خاک کنی بر بالای آن تلّ خواهم آنجا خراباتیان و دوالک بازان در خاکند در برابر ایشان مرا در خاک کنی که ایشان برحمت او نزدیکتر باشند که بیشتر آب تشنگانرا دهند رحمة الله علیه

ذکر امام محمد باقر علیه الرحمة

- ۱۰ آن حجّت اهل معاملات آن برهان ارباب شهادت آن امام اولاد نبی آن گریه احتیاد علی آن صاحب باطن و ظاهر ابو جعفر محمد باقر رضی الله عنه بحکم آنک ابتداء این طایفه از جعفر صادق کرده شد که از فرزندان مصطفی است علیه الصلوة والسلام ختم این طایفه هم بر ایشان کرده آید گویند که کنیت او ابو عبد الله بود و او را باقر خواندندی مخصوص بود بدقایق علوم و لطایف اشارت و او را کرامات مشهور است بآیات باهر و براهین زاهر و می آرند در تفسیر این آیت که *فَمَنْ يَكْتُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ* فرموده است که باز دارند تو از مطالعه حق طاغوث است بنگر تا چه مجبوی بدان حجاب از وی باز ماند بترک آن حجاب بگوی که بکشف ابدی برسی و محبوب ممنوع باشد و ممنوعی نباید که دعوی قربت کند نقلست که از یکی از خواص او پرسیدند که او شب چون میگذراند گفت چون از شب لختی برود و او از او را در فارغ شود باواز بلند گوید *الهی و سیدی شب در آمد و ولایت تصرف ملوک بسر آمد و ستارگان ظاهر شدند و خلائق بختند و صوت مردمان بیارامید و مردم از در خلق رمیدند و بایستهای خود بنهفتند و بنوم درها فرو بستند و پاسبانان*

نقلست که در سرخس جوانی بود و اله کشته و نماز نمیکرد گفتند چرا نماز
 نمیکنی گفت آب نجاست دستش بگیرتند و بسر چاه بردند و دلو بدو
 نمودند سیزده شبانروز دست در وی زده بود شیخ ابو الفضل گفت او را
 در خانه باید کرد که دور کرده شرع است نقلست که بکروز شیخ لقمان
 سرخسی نزدیک ابو الفضل آمد او را دید جزوی در دست گفت درین
 جزو چه می جوئی گفت همان چیز که تو در ترک این میجوئی گفت پس این
 خلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که از من می پرس که چه می
 جوئی از مستی هشیار شو و از هشیاری بیزار گرد تا خلاف بر خیزد تا
 بدانی که من و تو چه می طلبیم نقلست که کسی بنزدیک شیخ ابو الفضل
 آمد و گفت ترا دوش بخواب دیدم مرده و بر جنازه نهاده پیر گفت
 خاموش که آن خواب خود را دیدی که ایشان هرگز نمیرند الا من عاش
 بالله لا يموت ابدأ نقلست از شیخ ابو سعید ابو الحیر که گفت بسرخس
 شدم پیر ابو الفضل را گفتم که مرا آرزوی آنست که تفسیر يُحِبُّونَهُ
 و يُحِبُّونَهُ را از لفظ تو استماع کنم گفت تا شب در آید که شب پرده سیر
 بود چون شب در آمد گفت تو قاری باش تا من مذکر باشم گفت من
يُحِبُّونَهُ و يُحِبُّونَهُ بر خواندم هتصد تفسیر کرد که مکرر نبود و یکی یکی مشابه
 نشد تا صبح بر آمد او گفت شب برفت و ما هنوز از اندوه و شادی
 نا گفته و حدیث ما پیاپیان نرسید گفتم سیر چیست گفت توئی گفتم سیر
 سیر چیست گفت هم توئی نقلست که شیخ را گفتند باران نمی بارد دعا کن
 تا باران بارد آن شب برفی بزرگ بارید روزی دیگر گفتند چه کردی
 گفت ترینه و خوردم یعنی که من قطم چون من خنک شدم همه جهان
 که بر من میگردد خنک شد نقلست که او را گفتند دعائی کن از برای
 این سلطان تا مگر به شود که ستمها می رود ساعتی اندیشه کرد آنگاه
 گفت بس خوردم می آید این گفتار یعنی او را در میان می بینید و از
 ۲۵ ماضی یاد میکنید و مستقبل را یاد میکنید وقت را باشید و گنت حقیقت

گفت که شیخ را بخواب دیدم بر تختی نشسته گفتم یا شیخ ما فعلَ الله شیخ بخندید و سه بار سر بجنبانید گفت گوئی در میان افکند و خصم را چوگان شکست و میزد ازین سو بدان سو بر مراد خویش والسلام والا کرام

ذکر شیخ ابو الفضل حسن

آن حامل امانت آن عامل دیانت آن عزیز بی زلل آن خطیر بی خلل آن سوخته حبّ الوطن شیخ ابو الفضل حسن رحمه الله علیه بگانه زمان بود و لطیف جهان و در تقوی و محبت و معنی و فتوت درجه بلند داشت و در کرامت و فراست از اندازه بیرون بود و در معارف و حقایق انگشت نما بود و سرخسی بود و پیر شیخ ابو سعید ابو الخیر او بود نقلست ۱۰ که هر وقت که شیخ ابو سعید را قبضی بودی گفתי اسپ زین کنید تا حج رویم هزار او آمدی و طواف کردی تا آن قبض بر خاستی و نیز هر مرید شیخ ابو سعید که اندیشه حج تطوع کردی او را بسر خالک شیخ ابو الفضل فرستادی گفתי آن خالک را زیارت کن و هفت بار گرد آن طواف کن تا مقصود تو حاصل شود نقلست که کسی را شیخ ابو سعید قدس الله سرّه پرسید که این همه دولت از کجا یافتی گفت بر کنار جوی آب می رفتم پیر شیخ ابو الفضل از آن جانب دیگر میرفت چشمش بر ما افتاد این همه دولت از آنجاست نقلست از امام خرامی که گفت کودک بودم بر درختی توت شدم برگ و شاخ آن میزدم شیخ ابو الفضل میگذشت و مرا ندید و دانستم که از خود غایبست و بدل با حق حاضر بحکم انبساط ۲۰ سر بر آورد و گفت بار خدایا يك سال بیش است تا تو مرا دانگی نادادی تا موی سر باز کنم با دوستان چنین کنند در حال همه اغصان و اوراق درختان زر دیدم گفت عجب کاری همه تعریض ما باعراض است گشایش دلرا با تو سخنی نتوان گفت بیت

گر من سخنی بگفتم از سرمستی * اشتر بقطار ما چرا بر بستی

و روزها خلوتی کرده بود رسید و وداع کرد نفلست که خواجه ابو طاهر پسر شیخ بمکتب رفتن سخت دشمن داشتی و از دبیرستان رمیدی یکروز بر لفظ شیخ رفت که هر که مارا خبر آورد که درویشان مسافر میسند هر آرزو که خواهد بدم ابو طاهر بشنید بر بام خانقاه رفت دید که جمعی درویشان می آیند شیخ را خبر داد گفت چه میخوای گفت آنکه بدبیرستان بروم گفت مرو گفت هرگز بروم شیخ سر در پیش افکند آنگاه گفت مرو اما اِنَا قَتَحْنَا از بریاد گیر ابو طاهر خوش شد و اِنَا قَتَحْنَا از بر کرد چون شیخ وفات کرد و چند سال بر آمد خواجه ابو طاهر وام بسیار داشت باصفهان شد که خواجه نظام الملک آنجا حاکم بود خواجه اورا ۱۰ چنان اعزاز کرد که در وصف نیاید و در آن وقت علوی بود عظیم منکر صوفیان بود نظام الملک را ملامت کرد که مال خود بجمعی میدهی که ایشان وضو نمیدانند و از علوم شرعی بی بهره اند مثنی جاهل دست آموز شیطان شد نظام الملک گفت چگوئی که ایشان از همه چیز خبردار باشند و پیوسته بکار دین مشغول اند علوی شنید بود که ابو طاهر قران نمیداند ۱۵ گفت اتفاقست که امروز بهتر صوفیان ابو طاهر است و او قران نمیداند نظام الملک گفت اورا بطلبیم که تو سورتی از قران اختیار کنی تا بر خواند پس ابو طاهر را با جمعی بزرگان و صوفیان حاضر کردند نظام الملک علوی را گفت کدام سوره خواهی تا خواجه ابو طاهر بر خواند گفت سوره اِنَا قَتَحْنَا پس ابو طاهر اِنَا قَتَحْنَا آغاز کرد و میخواند و نعره ۲۰ میزد و میگریست چون تمام کرد آن علوی عظیم خجل شد و نظام الملک شاد گشت پس پرسید که سبب گریه و نعره زدن چه بود خواجه ابو طاهر حکایت پدر را از اول تا آخر با نظام الملک گفت کسی که بیش از هفتاد سال بیند که بعد از وفات او متعرضی رخنه در کار فرزندان او خواهد کرد او آن رخنه را استوار کند بین که درجه او چگونه باشد ۲۰ پس اعتماد او از آنچه بود زیادت شد نفلست از شیخ ابو علی بخاری که

جز حلال نخوریم قاضی بکروز امتحانرا دو بره فربه هر دو یکسان یکی از وجه حلال و یکی از حرام بریان کرد و پیش شیخ فرستاد و خود پیش رفت قضارا چند ترك مست بدان غلامان رسیدند طبقی که بره حرام در آنجا بود از ایشان بزور گرفتند و بخوردند کسان قاضی از در خانقاه در آمدند و يك بریان پیش شیخ نهادند قاضی در ایشان می نگرست هم بر می آمد شیخ گفت ای قاضی فارغ باش که مردار بسگان رسید و حلال بجلال خواران قاضی شرمزده شد و از انکار بر آمد نقلست که روزی شیخ مستی را دید افتاده گنت دست بمن ده گفت ای شیخ برو که دستگیری کار تو نیست دستگیر بیچارگان خداست شیخ را وقت خوش شد نقلست که شیخ با مریدی بصحرا بیرون شد در آن صحرا گرگ مردم خوار بود ناگاه گرگ آهنگ شیخ کرد مرید سنگ برداشت و در گرگ انداخت شیخ گفت چه میکنی از بهر جانی با جانوری مضایقه نتوان کرد و گنت اگر هشت بهشت در مقابله یکذره نیستی ابو سعید افتد همه محو و ناچیز گردد و گنت بعدد هر ذره راهیست بحق اما هیچ راه بهتر و نزدیکتر از آن نیست که راحتی بدل سلطانی رسد که ما بدین راه یافتیم نقلست که درویشی گنت اورا کجا جوئیم گنت کجاش جستی که نیافتی اگر یکقدم بصدق در راه طلب کنی در هرچه نگری اورا بینی نقلست که شیخ را وفات نزدیک آمد گنت مارا آگاه کردند که این مردمان که اینجا می آیند ترا می بینند ما ترا از میان بر داریم تا اینجا آیند مارا بینند و گنت ما رفتیم ۲۰ و سه چیز بشما میراث گذاشتیم رفت و روی و شُست و شوی و گنت و گوی و گنت فردا صد هزار باشند بی طاعت خداوند ایشانرا بیاموزد گفتند ایشان که باشند گنت قوی باشند که سر در سخن ما جنبانید باشند نقلست که سخنی چند دیگر میگفت و سر در پیش افگند ابروی او فرو ۲۴ میشد و همه جمع میگریستند پس بر اسپ نشست و بچله موضعها که شبها

خانقاه یکبار نگذشته بود روزی شیخ گفت اسپ را زین کنید تا زیارت ابو الحسن تونی روم جمعی بدل انکار میکردند که شیخ زیارت کسی می‌رود که برو لعنت میکند شیخ با جماعتی برفتند در راه منکری بیرون آمد و شیخ را لعنت میکرد و جماعت قصد زخم او کردند شیخ گفت آرام گیرید که خدای برین لعنت بوی رحمت کند گفتند چگونه گفت او پندارد که ما بر باطل ایم لعنت بر آن باطل میکند از برای خدا آن منکر چون این سخن بشنید در دست و پای اسپ شیخ افتاد و توبه کرد گفت دیدید که لعنت که برای خدا کنند چه اثر دارد پس شیخ باز راه کسی را بفرستاد تا ابو الحسن را خبر کند که شیخ بسلام توی آید درویش برفت و او را ۱۰ خبر کرد ابو الحسن تونی نفرین کرد و گفت او نزد من چکار دارد او را بکلیسیا می باید رفت که جای او آنجاست درویش باز آمد و حال باز گفت شیخ عنان اسپ بگردانید و گفت بسم الله جنان باید کرد که پیر فرموده است روی بکلیسیا نهاد ترسایان بکار خویش بودند چون شیخ را دیدند همه گرد وی در آمدند که تا بچه کار آمده است و صورت عیسی ۱۰ و مریم قبله‌گاه خود کرده بودند شیخ بدان صورتها باز نگرست و گفت *أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ* تو میگوئی مرا و مادر مرا بخدا گیرید اگر دین محمد بر حنست همین لحظه هر دو سجد کنند خدا برا در حال آن هر دو صورت بر زمین افتادند چنانکه رویهایشان سوی کعبه بود فریاد از ترسایان بر آمد و چهل تن زنار ببریدند و ۲۰ ایمان آوردند شیخ رو بجمع کرد و گفت هر که بر اشارت پیران رود چنین باشد از برکات آن پیر این خبر به ابو الحسن تونی رسید حالتی عظیم بدو در آمد گفت آن چوب پاره بیارید یعنی محنه مرا پیش شیخ ببرید او را در محنه پیش شیخ بردند نعره میزد و در دست و پای شیخ افتاد و توبه کرد و مرید شیخ شد نقلست که قاضی صاعد که قاضی نسابور بود و ۲۰ منکر شیخ بود و شنید بود که شیخ گفته که اگر همه عالم خون طلق گیرد ما

و در وی یافتند استاد با خود گنت سگی نباید کرد و در غریب
 نباید افتاد و غریب نوازی باید کرد اینک رفتیم بخدمت شیخ از در مسجد
 در آمد خلق متعجب ماندند استاد نگاه میکرد آن سلطنت و عظمت شیخ
 میدید در خاطرش بگذشت که این مرد بفضل و علم از من بیشتر نیست
 ۵ بمعامله برابر باشیم این اعزاز از کجا یافته است شیخ بفرست بدانست روی
 بدو کرد و گنت ای استاد این حال آن وقت جویند که خواجه نه
 بسنت وجود را گرفته بود و استبرأ کند پس کنیزك را گوید بر خیز و
 طرف زین بمال استاد بیکبارگی از دست برفت و وقتش خوش گنت
 شیخ چون از منبر فرود آمد بنزدیک استاد شد یکدیگر را در کنار گرفتند
 ۱۰ استاد از آن انکار برخاست و میان ایشان کارها بازدید آمد تا استاد
 بار دیگر بر سر منبر گنت که هر که بمجلس ابو سعید نرود مهمجور و مطرود
 بود که اگر آنچه اول گفتم بخلاف این بود اکنون چنین میگویم نقلست
 که استاد ابو القاسم سماع را معتقد نبود بکروز بدر خانقاه شیخ میگذاشت و
 در خانقاه سمعی بود بر خاطر استاد بگذشت که قوم چنین فاش سر و
 ۱۵ پای برهنه کرده بر گردند در شرع عدالت ایشان باطل بود و گواهی
 ایشان نشنوند شیخ در حال کسی از پس استاد بفرستاد که بگو مارا در
 صف گواهان کن دیدی که گواهی نشنوند یا نه نقلست که زن استاد ابو
 القاسم که دختر شیخ ابو علی دقاق بود از استاد دستوری خواست تا بمجلس
 شیخ رود استاد گنت چادری کهنه بر سر کن تا کسی را ظن نبود که تو
 ۲۰ کیستی آخر بیامد و بر بام در میان زنان نشست و شیخ در سخن بود در
 میان سخن گنت این از ابو علی دقاق شنیدم و اینک جزوی از اجزای
 او کدبانو که این بشنید بیهوش شد و از بام در افتاد شیخ گنت خدا یا
 بدین بام باز بپر هم آنجا که بود معلق در هوا بماند تا زنان بر بامش
 کشیدند نقلست که در نشابور امای بود او را ابو الحسن تونی گنتدی و
 ۲۵ شیخ را سخت منکر بود چنانکه لعنت میکرد و تا شیخ در نشابور بود بسوی

فرود آمدم چشم باز کردم شیر برفت فدی چند هرفتم خود را بخارا دیدم
 يك روز بدر خانقاه میگذشتم خلقی بسیار دیدم پرسیدم که چه بوده است
 گفتند شیخ ابو سعید آمدست من نیز رفتم نگاه کردم آن مرد بود که مرا
 بر شیر نشاند بود روی بن کرد و گفت که سر مرا تا من زنک ام بهیج
 کس مگو که هرچه در ویرانی بینند در آبادانی نگویند چون این سخن
 بگفت نعره از من بر آمد و بیهوش شدم نقلست که اول که شیخ بنشاور
 می آمد آن شب سی تن از اصحاب ابو القاسم قشیری بخواب دیدند که
 آفتاب فرو آمدی استاد نیز آن خواب دید روز دیگر آوازه در شهر افتاد
 که شیخ ابو سعید میرسد استاد مریدانرا حجت گرفت که بمجلس او مروید
 ۱۰ چون شیخ ابو سعید در آمد مریدان که خواب دیده بودند همه بمجلس او
 رفتند استادرا از آن غباری پدید آمد بزیارت شیخ نیامد و يك روز بر
 سر منبر گفت که فرق میان من و ابو سعید آنست که ابو سعید خدای را
 دوست میدارد و خدای تعالی ابو القاسم را دوست میدارد پس ابو سعید
 ذره بود و ما کوهی این سخن با شیخ گفتند شیخ گفت ما هیچ نیستیم آن
 ۱۵ کوه و آن ذره همه اوست با استاد رسانیدند که شیخ چنین از بهر تو گفته
 است استادرا از آن سخن انکاری پدید آمد بر سر منبر گفت هر که بمجلس
 ابو سعید رود هجوری یا مطرودی بود همان شب مصطفی را در خواب
 دید که میرفت استاد پرسید که یا رسول الله کجا میروی گفت بمجلس ابو
 سعید میروم هر که بمجلس او نرود هجوری بود یا مطرودی استاد چون از
 ۲۰ خواب در آمد متعیر عزم مجلس شیخ کرد بر خاست تا وضو کند در متوضا
 وجودرا از بیرون جامه بدست گرفته بود و استبرا میکرد و وجودرا از
 بیرون جامه بدست گرفتن سنت نیست پس فراز شد و کینک را گفت
 بر خیز و لگام و طرف زین بمال پس بامداد بر نشست و عزم مجلس شیخ
 کرد و مشغله سگان می آمد که یکدیگر را میدردند استاد گفت چه
 ۲۵ بوداست گفتند سگی غریب آمده است سگان محله روی در وی آورده اند

شیخ گفت از بهر دستاری طبری خدای تعالی سه بار باین مرد که در
 پہلوی تو نشسته است سخن گفت و او میگوید ندم که قیمت آن ده دینار
 است و از آمل بهدیّه آورده اند چون این سخن بشنیدم لرزه بر من
 افتاد پیش شیخ رفتم و جامه بیرون کردم و توبه کردم و هیچ انکاری در
 دلم نماند هر مال که داشتم همه در راه شیخ نهادم و بخادی او کمر بستم
 نقلست که پیری گفت در جوانی بفجارت رفتم در راه مرو چنانکه عادت
 کاروانی باشد از پیش برفتم و خواب بر من غلبه کرد و از راه بیکسو
 رفتم و بختم و کاروان بگذشت و من در خواب بماندم تا آفتاب بر آمد
 از جای برفتم اثر کاروان ندیدم که همه راه ریگ بود پاره بدویدم و راه
 ۱۰ گم کردم و مدهوش شدم چون بخود باز آمدم يك طرف اختیار کردم
 تا آفتاب گرم شد و تشنگی و گرسنگی بر من اثر کرد و دیگر قوت رفتن
 نماند صبر کردم تا شب شد همه شب رفتم چون روز شد بصحرائی رسیدم
 پر خار و خاشاک و گرسنگی و تشنگی بغایت رسید و گرمائی سخت شد
 شکسته دل شدم و دل بر مرگ نهادم پس جهد کردم تا خود را بر بلندی
 ۱۵ افکنم و گرد صحرا نگرستم از دور سبزی دیدم دلم قوی شد روی بدان
 جانب نهادم چشمه آب بود آب خوردم و وضو ساختم و نماز کردم چون
 وقت زوال شد یکی پدید آمد روی بدین آب آورد مردی دیدم بلندبالای
 سفید پوست محاسن کشیک و مرقعی پوشیده بکنار آب آمد و طهارت کرد
 و نماز بگارد و برفت من با خود گفتم که چرا باو سخن نکردی پس
 ۲۰ صبر کردم تا نماز دیگر باز آمد من پیش او رفتم و گفتم ای شیخ از بهر
 خدا مرا فریاد رس که از نشابورم و از کاروان جدا افتاده و بدین احوال
 شد دست من بگرفت شیرا دیدم که از آن بیابان بر آمد و اورا
 خدمت کرد شیخ دهان بگوش شیر نهاد و چیزی بگفت پس مرا بر شیر
 نشانند و گفت چشم بره نه هر جا که شیر باسند تو از وی فرود آی
 ۲۵ چشم بره نهادم شیر در رفتن آمد و پاره برفت و باستاد و من از وی

چون طعام بخوردند شیخ را چشم بر روی افتاد گنت ای ملعون مطرود بدبخت چرا از پی کاری نیروی جوانرا در آن ضعف و گرسنگی بزدند و بیرون کردند و در خانقاه در بستند جوان امید بکلی از خلق منتزع کرده و مال و جاه رفته و قبول نماند و دین بدست نیامد و دنیا رفته ۵ هزار نیستی و عجز در مسجدی خراب شد و روی بر خاک نهاد و گنت خداوندا تو میدانی و می بینی که چگونه راند شدم و هیچ کس نمی پذیرد و هیچ دردی دیگر ندارم الا درد تو و هیچ پناهی ندارم الا تو ازین جنس زاری میکرد و زمین مسجدرا بخون چشم آغشته گردانید ناگاه آن حال بدو فرو آمد و آن دولت که می طلبید روی نمود و مست و مستغرق شد شیخ در خانقاه اصحاب را آواز داد که شمع بر گیرید تا برویم و شیخ و یازان میرفتند تا بدان مسجد جوان را دید روی بر خاک نهاده و اشک باریدن گرفت چون شیخ و اصحاب را دید گنت ای شیخ این چه تشویش است که بر سر من آوردی و مرا از حال خود شورانیدی شیخ گنت تنها می بایدت که بخوری هرچه یافتی ما بدان شریکیم جوان گنت ای شیخ از دلت می آید که مرا آن همه جفا کنی شیخ گنت ای فرزند تو از همه خلق امید نبریدی حجاب میان تو و خدا ابو سعید بود و در تو خبر ازین بکبت نماند بود آن حجاب چنین از برابر تو بر توانست گرفت و نفس تو چنین توانست شکست اکنون بر خیز که مبارکت باد نقلست از حسن مؤدب که خادم خاص شیخ بود که گنت که در نساور بودم ببازرگانی ۲۰ چون آوازه شیخ بشنیدم بمجلس او رفتم چون چشم شیخ بر من افتاد گنت بیا که با سر زلف تو کارها دارم و من منکر صوفیان بودم پس در آخر مجلس از جهت درویشی جامه خواست و مرا در دل افتاد که دستار خود بدم پس گنتم مرا از آمل بهدیه آورده اند و ده دینار قیمت اینست تن زدم شیخ دیگر بار آواز داد هم در دم افتاد باز پشیمان شدم همچنین سوم ۲۵ بار کسی در پهلوی من نشسته بود گنت شیخا خدای با بنده سخن گوید

در آفتاب گرم استاده و از گرما استخوان مرید شکسته می شد و عرق از وی می ریخت تا طاقش برسد بر خاطرش بگذشت که خدایا او بندۀ و چنین در عزّ و ناز و من بندۀ و چنین مضطّرّ و بیچاره و عاجز شیخ در حال بدانت گفت ای جوانمرد این درخت که تو می بینی هشتاد ختم قران کردم سر نگوَسار ازین درخت در آویخته مریدانرا چنین تربیت میکرد نقلست که رئیس بچه را بمجلس او گذر افتاد سخن وی شنید درد این حدیث دامنش گرفت توبه کرد و زر و سیم و اسباب مبلغ هرچه داشت همه در راه شیخ نهاد تا شیخ هم در آن روز همه را صرف درویشان کرد و هرگز شیخ از برای فردا هیچ نهادی پس آن جوان را روزه بر دوام و ذکر ۱۰ بر دوام و نماز شب فرمود و یکسال خدمت مبرز پاک کردن فرمود و کلوخ راست کردن و یک سال دیگر حمام نافتن و خدمت درویشان و یک سال دیگر در بوزه فرمود و مردمان بر غبتهی تمام زنبیل او پر میکردند از آنکه معتقد فیه بود بعد از آن بر چشم مردمان خوار شد و هیچ چیز بوی نمیدادند و شیخ نیز اصحاب را گفته بود تا التفات بدو نمیکردند و او را میرانند و جناها میگردند و با وی آمیزش نمیکردند و او همه روز از ایشان می رنجید اما شیخ با او نیک بود بعد از آن شیخ نیز او را رنجانیدن گرفت و بر سر جمع سخن سرد با او گفت و زجر کرد و براند او همچنان می بود اتفاق چنان افتاد که سه روز متواتر بود بدر بوزه رفت و مویری بدو نداد و او درین سه روز هیچ نخورده بود و روزه نگشاده ۲۰ بود که شیخ گفته بود که در خانقاه همیشه ندهند شب چهارم در خانقاه سماع بود و طعامهای لطیف ساخته بودند و شیخ خادم را گفت که هیچ ندهید و درویشانرا گفت چون بیاید راهش ندهید پس آن جوان از در بوزه باز رسید با زنبیل تهی و خجل و سه شبانروز گرسنه بوده و ضعیف گشته خود را در مطبخ انداخت راهش ندادند چون سزّه بنهادند بر سر سفره جایش ندادند او بر پای می بود و شیخ و اصحاب در وی ننگریستند ۲۵

میداشتی و مراقبت شیخ ابو العباس میکردی یکشب ابو العباس فصد کرده بود رگش گشاده و جامه‌اش آلوده شد از خانه بیرون آمد او دوید و رگ او بیست و جامه او بستد و جامه خود پیش داشت تا در پوشید و جامه ابو العباس نمازی کرد و هم در شب خشک کرد و پیش ابو العباس برد ابو العباس گفت ترا در باید پوشید پس جامه بدست خود داد ابو سعید پوشید بامداد اصحاب جامه شیخ در بر ابو سعید دیدند و جامه ابو سعید در بر شیخ تعجب کردند ابو العباس گفت دوش بشارتها رفته است جمله نصیحت این جوانمرد مهنگی آمد مبارکش باد پس ابو سعید را گفت باز گرد و بهنه رو تا روزی چند این علم بر در سرای تو برند شیخ با ۱۰ صد هزار فتوح بحکم اشارت باز گشت نقلست که ریاضت شیخ سخت بود چنانکه آنوقت که نکاح کرده بود و فرزندان پدید آمده هم در کار بود تا بجدی که گفت آنچه ما را می بایست که حجاب بکلی مرتفع گردد و بت بکلی بر خیزد حاصل نمیشد شبی با جماعت خانه شدم و مادر ابو طاهر را گفتم تا پای من برشته محکم باز بست و مرا نگون کرد و خود برفت و ۱۰ در بیست و من قرآن میخواندم و گفتم ختم کنم همچنان نگونسار آخر خون بروی من افتاد و بیم بود که چشم مرا آفتی رسد گفتم سود نخواهد داشت همچنین خواهم بود ما را ازین حدیث می باید خواه چشم باش خواه مباش و خون از چشم بر زمین چکید و از قرآن به فَسَّيْكَ يَكْتُمُهُمُ اللَّهُ رسیدم بودم در حال این حدیث فرو آمد و مقصود حاصل شد و گفتم کوهی بود و ۲۰ در زیر آن کوه غاری بود که هر که در آن نگرستی زهره اش برفتی بد آنجا رفتم و با نفس گفتم اگر از آنجا فرو آفتی بیماری ناخوشی و جمله قرآن ختم کنی ناگاه بسجود رفتم خواب غلبه کرد فرو افتادم بیدار شدم خود را در هوا دیدم زهار خواستم حق تعالی مرا بر سر کوه آورد نقلست که یکروز زیر درختی بید فرود آمده بود و خیمه زده و کپزک ترک پایش ۲۴ می مالید و قدحی شربت بر بالینش نهاده و مریدی پوستینی پوشید بود و

فلانکس چندین سالست تا کل کن میخورد و هرگز هیچکس چنین نیاسود پس گفتند برو که ما بی نیازیم بمیان خلق رو تا از تو آرایشی بدلی رسد چون شیخ بمهنة باز آمد خلق بسیار توبه کردند و همسایگان شیخ هم خمر برنخندند تا کار بجائی رسید که گفت پوست خربزه که از ما بینتادی به بیست دینار میخریدند و یکبار ستور ما آب برنخت بر سر خویش مالیدند و گفت ما جمله کتابها در خاک کردم و بر سر آن دگانی ساختم که اگر بخشیدی یا بفروختی دید آن منت بودی بامکان رجوع بمسئله پس از آن مارا بماندند که آن نه ما بودیم آوازی آمد از گوشه مسجد که أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ نَورِ در سینه ما پدید آمد و حجابها بر خاست تا هرکه مارا قبول کرده بود دیگر باره بانکار پدید آمد تا کار بدانجا رسید که بقاضی رفتند و بکافری بر ما گواهی دادند و بهر زمین که ما در شدمانی گفتند بشوی این درین زمین گیاه نروید تا روزی در مسجد نشسته بودم زنان بر بام آمدند و خاکستر بر سر من کردند آوازی آمد که أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ تا جماعتیان از جماعت باز استادند و گفتند این مرد دیوانه شد است تا چنان شد که هرکه در همه شهر بود يَكُفِ خاک رویه داشتی صبر کردی تا ما آنجا رسیدیم بر سر ما ریختی و گفت مارا عزیمت شیخ ابو العباس قصاب پدید آمد که نقیب مشایخ بوذ پیر ابو الفضل وفات کرده بود در قبضی تمام میرفتم در راه پیری دیدم که کشت میکرد نام او ابو الحسن خرقانی بود چون مرا دید گفت اگر حق تعالی عالم بر ارزن کردی و ۱۰ آنگاه مرغی بیافریدی و سوز این حدیث در سینه وی نهادی و گنتی تا این مرغ عالم ازین ارزن پاک نکند تو بمقصود نخواستی رسید و درین سوز و درد خواهی بود ای ابو سعید هنوز روزگاری نمود ازین سخن قبض ما بر خاست و واقعه حل شد نفلست که بامل شد پیش ابو العباس قصاب مدتی اینجا بود ابو العباس اورا در برابر خود خانه داد و شیخ پیوسته ۲۰ در آن خانه بودی و بمجاهد و ذکر مشغول بودی و چشم بر شکاف در

بر وی ظاهر نمیکردم آخر شبی اورا گوش داشتم چندانکه میرفت من بر
اثر آن میرفتم تا برباطی رسید و در مسجد شد و در فراز کرد چوبی در
پس در نهاد از بیرون نگاه میکردم در گوشه آن مسجد در نماز ایستاد
چون از نماز فارغ شد چاهی بود رسنی بر پای خود بست و چوب بر سر
چاه نهاد و خوبش را بیاویخت و قرارا ابتدا کرد تا سحر ختم تمام کرده
بود آنگاه بر آمد و در رباط بوضو کردن مشغول شد من بخانه باز آمدم
بر قرار خود بچفتم تا او در آمد چنانکه هر شب سر باز نهاد پس من
بر خاستم و خودرا ازو دور داشتم و چندانکه معهود بود اورا بیدار کردم
و بجماعت رفتم بعد از آن چند شب گوش داشتم همچنان میکرد چندانکه
۱۰ توانستی و خدمت درویشان قیام نمودی و در یوزه کردی از جهت ایشان
و با ایشان صحبت داشتی نقلست که اگر اورا مشکل افتادی در حال
بسرخس رفتی معلق در هوا میان آسمان و زمین و آن مشکل از پیر ابو
الفضل پرسیدی تا روزی مریدی از آن پیر ابو الفضل پیرا گفت ابو
سعید در میان آسمان و زمین می آید پیر گفت تو آن بدیدی گفت دیدم
۱۵ گفت تا نایبنا نشوی نمیری و در آخر عمر نایبنا شد نقلست که پیر ابو
الفضل ابو سعید را پیش ابو عبد الرحمن سلمی فرستاد تا از دست او
خرقه پوشید و نزدیک ابو الفضل باز آمد پیر گفت اکنون حال تمام شد
با میهنه باید شد تا خلق را بخدای خوانی نقلست که ابو سعید هفت سال
دیگر در بیابان گشت و کل کن میخورد و با سیاع می بود و درین مدت
۲۰ چنان بجنود بود که گرما و سرما درو اثر نمیکرد تا روزی بادی و دمه
عظیم بر خاست چنانکه بیم بود که شیخ را ضرری رساند گفت این از سرری
خالی نیست روی بآبادانی کرد تا بگوشه دهی رسید خانه دید پیرزنی و
پیرمردی در آنجا آتشی کرده و طعمای ساخته بودند شیخ سلام کرد و گفت
مهمان میخواهید گفتند خواهیم شیخ در رفت و گرم شد چیزی بخورد و بیاسود
۲۵ پشت بدیوار باز نهاد و بنجود در خواب شد آواز شخصی شنید که میگفت

که این معنی دادند این کلمه می گفتند تا این کلمه گشتند این کلمه بر ایشان پدید آمد و از آن گشتن مستغنی شدند و درین کلمه مستغرق گشتند و این سخن مرا صید کرد و آن شب در خواب نگذاشت دیگر روز بدرس رفتم ابو علی تفسیر این آیت میگفت قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ بگوی که خدا و باقی همراه دست بدار و آن ساعت دری در سینه ما گذازند و مرا از من بستند و امام ابو علی آن تغییر بدید گنت دوش کجا بوده گنتم که نزدیک پیر ابو الفضل گنت اکنون بر خیز که حرام شد ترا از آن معنی بدین سخن آمدن پس بنزدیک پیر شدم و اله و مخیر همه این کلمه گشته چون پیر مرا دید گنت مستک شدی همی ندانی پس و پیش ۱۰ گنتم یا شیخ چه فرمائی گنت در آی و هم نشین این کلمه باش که این کلمه با تو کارها دارد مدتی درین کلمه بودم پیر گنت اکنون لشکرها بر سینه تو ناخن آورد و ترا بردند بر خیز و خلوت طلب کن و بمغنه آمدم و سی سال در کجی بنشستم پنبه بر گوش نهادم و میگنتم الله الله هر گاه که خواب یا غفلتی در آمدی سیاهی با حره آتشین از پیش ۱۰ محراب پدید آمدی با هیبتی بانگ بر من زدی گنتی قُلِ اللَّهُ تا همه ذرّهای من بانگ در گرفت که الله الله نقلست که درین مدت یکی پیرهن داشت هر وقت که بدریدی پاره بر وی دوختی تا بیست من شه بود و صام الدهر بودی هر شب بیک نان روزه گشادی و درین مدت شب و روز نخت و بهر نماز غسلی کردی رو بصعرا نهادی و گیاه ۲۰ میخوردی پدرش اورا طلبیدی و بخانه آوردی و او باز میگرختی و رو بصعرا می نهادی نقلست که پدر شیخ گنت که من در سرای بزنجیر محکم کردی و گوش میداشتی تا ابو سعید سر باز نهادی گنتمی که در خواب شد من نیز بخفتمی شبی در نیم شب از خواب در آمدم ابو سعید را ندیدم برخاستم و طلب می کردم در خانه نبود و زنجیر همچنان بسته بود پس ۲۵ چند شب گوش داشتم وقت صبح در آمدی آهسته بجامه خواب رفتی و

گر بر تن من زبان شود هر موئی * يك شکر تو امر هزار نتوانم کرد
 همه روز این بیت میگفتیم تا برکت این بیت در کودکی راه حق بر من
 گشاده شد و گفت یکروز از دیرستان ی آمدم نابینائی بود مارا پس
 خود خواند گفت چه کتاب میخوانی گفتم فلان کتاب گفتم مشایخ گفته
 اند حَقِيقَةُ الْعِلْمِ مَا كَشَفَ عَلَى السَّرَائِرِ مِنْ نَمِیْدَانِسْتَم حَقِیْقَتِ مَعْنَى چِیْسْت
 و کشف چه بود تا بعد از شش سال در مرو پیش عبد الله حصیری
 تحصیل کردم چون وفات کرد پنج سال دیگر پیش امام قفال تحصیل کردم
 چنانکه همه شب در کار بودی و همه روز در تکرار تا یکبار بدرس آمدم
 چشمها سرخ کرده قفال گفت بنگرید تا این جوان شبانه در چکار است
 ۱۰ و گمان بزد بردی پس نشسته گوش داشتم خودرا نگونسار کرده بودم و
 در چاهی ذکر میگفتم و از چشم من خون می افتاد تا یکروز استاد از آن
 معنی با من کلمه بگفت از مرو بسرخس رفتم و با بو علی زاهد تعلق
 ساختم و سی روز روزه داشتمی و در عبادت بودی و گفت یکروز رفتم
 شیخ لقمان سرخسی را دیدم بر تل خاکستر نشسته و پاره پوستین کهنه
 ۱۵ میدوخت و چوبی و ابریشم چند برو بسته که این ربابت و گرداگرد
 او نجاست انداخته و او از عقلائی مجانبین بود چون چشم او بر من افتاد
 پاره نجاست بشورید و بر من انداخت من سینه پیش او داشتم و آنرا
 بخوشی قبول کردم گفتم که پاره رباب زن پس گفتم ای پسر برین
 پوستینت دوزم گفتم حکم تراست بخیه چند بزد و گفت انجاست دوختم
 ۲۰ پس بر خاستم و دست من بگرفت و می برد در راه پیر ابو الفضل حسن
 که یگانه عهد بود پیس آمد و گفت یا ابو سعید راه تو نه اینست که
 میروی براه خویش رو پس شیخ لقمان دست من بدست او داد و گفت
 بگیر که او از شما است پس من بدو تعلق کردم پیر ابو الفضل گفتم ای
 فرزند صد و بیست چهار هزار پیغمبر که آمدند مقصود همه يك سخن
 ۲۵ بود گفتند با خلق بگوئید که الله یکیست او را شناسید او را باشید کسانی

محمود و لشکریان و فیلان او نگاشته شیخ طفل بود گنت یا بابا از برای
 من خانه باز گیر ابو سعید همه آن خانه را الله بنوشت پدرش گنت این
 چرا می نویسی گنت تو نام سلطان خویش می نویسی و من نام سلطان
 خویش پدرش را وقت خوش شد و از آنچه کرده بود پشیمان شد و آن
 نقشهارا محو کرد و دل بر کار شیخ نهاد نقلست که شیخ گنت آن وقت
 که قران می آموختم پدر مرا بنماز آدینه برد در راه شیخ ابو القاسم گرگانی
 که از مشایخ کبار بود پیش آمد پدر مرا گنت که ما از دنیا نمی توانستیم
 رفت که ولایت خالی میدیدیم و درویشان ضایع می ماندند اکنون این
 فرزند را دیدم این گشتم که عالم را ازین کودک نصیب خواهد بود پس
 ۱۰ گنت چون از نماز بیرون آئی این فرزند را پیش من آور بعد از نماز پدر
 مرا بنزدیک شیخ برد بنشستم طاقی در صومعه او بود نیک بلند پدر مرا
 گنت ابو سعید را بر کتف گیر تا قرص را فرود آرد که بر آن طاقست
 پدر مرا در گرفت پس دست بر آن طاق کردم و آن قرص را فرود آوردم
 قرص جوین بود گرم چنانکه دست مرا از گری آن خبر بود شیخ دو نیم
 ۱۵ کرد نیمه بن داد گنت بخور نیمه او بخورد پدر مرا هیچ نداد ابو القاسم
 چون آن قرص بستد چشم پر آب کرد پدرم گنت چونست که از آن مرا
 هیچ نصیب نکردی تا مرا نیز تبرکی بودی ابو القاسم گنت سی سالست تا
 این قرص بر آن طاقست و با ما وعده کرده بودند که این قرص در
 دست هر کس که گرم خواهد شد این حدیث بر وی ظاهر خواهد بودن
 ۲۰ اکنون ترا بشارت باد که اینکس پسر تو خواهد بود پس گنت این دو
 سه کلمه ما یاد دار لئن تردت فمیتک مع الله طرفه عین خیر لک ما طلعت
 علیه الشمس یعنی اگر یک طرفه العین همت با حق داری ترا بهتر از
 آنکه روی زمین مملکت تو باشد و یکبار دیگر شیخ مرا گنت که ای پسر
 خواهی که سخن خدا گوئی گنتم خواهم گنت در خلوت این میگوی شعر
 ۲۵ من بی تو نمی توانم کرد * احسان ترا شمار نتوانم کرد

معلوم شیخ کردند و هیچ نگفت و اورا التفات بسیار نمود چنانکه ترسارا از آن حسن خلق او خوش آمد و چهار ماه آنجا ماند که با ایشان وضو میساخت و نماز میگذاشت و بعد از چهار ماه بای اقرار در بای کرد تا بروذ شیخ آهسته در گوش او گفت که جوانمردی نباشد که بیای با درویشان نان و نمک بخوری و بایشان صحبت داری و بآخر همچنانکه آمد بروی یعنی بیگانه آبی و بیگانه روی آن ترسا در حال مسلمان شد و آنجا مقام کرد و بکار مردانه بر آمد تا در آن کار بجدی رسید که چون شیخ وفات کرد اصحاب اتفاق کردند و بر جای شیخ بنشانند رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو سعید ابو الخیر

۱۰ آن فانی مطلق آن باقی بر حق آن محبوب الهی آن معشوق نامتناهی آن نازنین مملکت آن بستان معرفت آن عرش فلک سیر قطب عالم ابو سعید ابو الخیر قدس الله سره بادشاه عهد بود بر جمله اکابر و مشایخ و از هیچ کس چندان کرامت و ریاضت نقل نیست که از او و هیچ شیخ چندان ۱۰ اشرف نبود که اورا در انواع علوم بکمال بود و چنین گویند که در ابتدا سی هزار بیت عربی خوانده بود و در علم تفسیر و احادیث و فقه و علم طریقت حظی وافر داشت و در عیوب نفس دیدن و مخالفت هوا کردن باقصی الغایت بود و در فقر و فنا و ذلّ و تحمل شانی عظیم داشت و در لطف و سازکاری آیتی بود خاصه در فقر ازین حیث بود که گفته اند ۲۰ هر جا که سخنی ابو سعید رود همه دلهارا وقت خوش شود زیرا که از ابو سعید با وجود ابو سعید هیچ نمانه است و او هرگز من و ما نگفت همه ایشان گفت من و ما من بجای ایشان میگویم تا سخنی فهم افتد و پدر او ابو الخیر نام داشت و عطار بود نقلست که پدرش دوستدار سلطان ۲۴ محمود غزنوی بود چنانکه سرائی ساخته بود و جمله دیوار آنرا صورت

و بر آنجا بینداخت و بیرون آمد و مرید گفت ای جوان مرد بخداوند
 بر تو که راست گوی تا این چه حالست و این چه کبک مرده که بذینجا
 انداختی گفت بدانکه آنچه بر ما رسیده است اگر بگویم از حق تعالی شکایت
 کرده باشم اما چون سوگند عظیم داری بضرورت بیاید گفتن مردی
 ۵ درویش و عیال دارم و امروز هفت روز است که من و اهل و فرزندان
 طعام نیافته ایم گفتم اگر مرا و اهل مرا صبر باشد طفلان مرا نباشد و
 این برای ایشان مباح شده است بهم تا ایشان بخورند و مرا ذلّ سؤال
 سخت می آمد که برای نفس دست بیش غیر آورم و از وی چیزی طلب
 کنم و میگفتم خداوند تو میدانی از حال من و فرزندان من با خبری که
 ۱۰ اضطرار بکمال رسیده است و مرا از خلق چیزی طلب کردن خوش نمی
 آید من درین گفتار بوزم که تو این درم بمن دادی چون وجه حلال
 یافتم برفتم و آن مرغ بینداختم و اکنون بردم و این درم را در وجه قوی
 صرف کنم و آن مرد تعجب کرد و گفت عجب حالی بیش شیخ آمد و بیش
 از آنکه با شیخ گوید شیخ گفت ای مرد این روشن است که تو با عوان
 ۱۵ معامله کنی و با ظالمان خرید و فروخت لاجرم مالی که گرد آید از حرام
 بود و زکوة آن بچنین مرد رود که با شراب دهد که اصل کار در معامله
 است و گوش بدخل و خرج داشتن که هر چه بدی بجایگاه افتد چنانکه
 این درم که من از کسب خود پیدا کرده ام تا لاجرم سزاوار علوی شد
 و حق بمسئق رسیده نقلست که ترسای در روم شنیدند بود که بمیان مسلمانان
 ۲۰ اهل فراست بسیار است از برای امتحان از آنجا بجانب دار السلام روان
 شد مرقع در پوشید و خود را بر شنبه صوفیان براه آورد و عصا در
 دست می آمد تا بخانقاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد چون بای بخانقاه
 در آورد شیخ مردی تند بود چون نظرش بروی افتاد گفت این بیگانه
 کیست در کار آشنایان چه کار دارد ترسا گفت یکی معلوم شد از آنجا
 ۲۵ بیرون آمد و رو بخانقاه شیخ ابو العباس نهاوندی نهاد و آنجا نزول کرد

آخر درویشی اوّل تصوّف است و گفت تصوّف بنهان داشتن حالست و جاها بدل کردن بر برادران نقلست که یکروز درویشی نزدیک او آمد و گفت شیخ مرا دعا گوی گفت خداوند تعالی وقت خوشت بدهاذا گفت که شیخ کلاه دوزی دانستی و گاه گاه بدان مشغول بودی و هر کلاه که دوختی بیش از یک درم و یا دو درم نفروختی و آن کس که کلاه او نفروختی یک درم باو دادی تا هر که او را بیش آمدی بدادی آن نخستین کسی و یک درم بنان دادی تا بر سری زاویه آمدی و با درویشان بخوردی و بعد از آن بکار کلاه بیشین باقی بودی کلاه دیگر بدوختی نقلست که شیخ را مریدی بود مالدار و زکاتش میبایست دادن یکروز بیش ۱۰ شیخ آمد و گفت ایها الشیخ زکوة بکه دم گفت با هر کسی که دلت قرار گیرد آن مرد برفت در سری راه درویش دید نایبنا که تشنه بود و سؤال میکرد و اضطرار ظاهر داشت داش بر وی قرار گرفت که چشم ندارد و استغناق عظیم دارد آن زکوة و چیزی بوی بدم درستی زر در کیسه داشت بیرون آورد بوی داد نایبنا دست زد و وزن کرد گران ۱۰ نمود دانست که زراست شاذمان شد مرد برفت و بامداد بذینجا گذر کرد که راه گذارش بر وی بود دید که آن نایبنا با نایبنا دیگری میگویند که دیروز خواهه بذینجا گذر کرد و درستی زر بمن بداد برفتم بفلان خرابات و شب تا روز با فلان مطربه دی عشرت کردم مرید شیخ چون آن شنید مضطرب شد و بیش شیخ آمد و از حال آن نایبنا خواست که ۲۰ بگوید شیخ کلاهی فروخته بود و برهان عادت که داشت یک درم با وی داد گفت برو و هر که ترا نخست کسی بیش آمد باو بک مرید آن درم بستاند و برفت در راه نخست کسی که او را بیش آمد علوی بود زود آن درم شیخ را باو داد و علوی آن درم بستاند و برفت مرد گفت باش تا در عقب او بروم و بنگرم تا او این درم بچه صرف میکند بس در پی او ۲۰ برفت تا علوی بخرابه رسید بانجا در آمد کبک مرده از زیر جامه بکشید

او داوری کردی و گفתי که یا استاذ جند از حدیث مرگ کئی و از کجا
 بدینجا افتاده چرا حدیث شوق و محبت نگویی و استا اسحق همان میگفت
 چون شیخ ابو القاسمرا وفات نزدیک رسید در آن وقت بشهر مدینه بود
 یکی از نیشابور بر سری بالین او بود او را گفت که چون بنیشابور باز
 رسی استاذ اسحق را بگویی که نصرابادی میگوید هرچه گفתי از حدیث
 مرگ هجنان که مرگ صعب کاریست و بیوسته از مرگ می اندیش و یاد
 میکن نقلست که چون ابو القاسم وفات کرد اورا در آن گور که شیخ ابو
 عثمان مغربی کند بود در آنجا دفن کردند نقلست که بعد از وفات او
 یکی از مشایخ او را بخواب دید گفندی ای شیخ خدای تعالی با تو جگر کرد
 ۱۰ گفت با من عتابی نکرد چنانکه جباران کنند و بزرگواران اما ندا کرد
 که یا ابا القاسم بس از وصال انفصال گفتم نه یا ذا الجلال لاجرم مرا
 در لحد نهادند باحد رسیدم رحمة الله علیه،

ذکر ابو العباس نهاوندی رحمة الله علیه

آن محشم روزگار آن محترم اخیار آن کعبه مروّت آن قبله فتوت آن اساس
 ۱۰ خردمندی شیخ ابو العباس نهاوندی رحمة الله علیه بگانه عوید و معتبر
 اصحاب بود و در تمکین قدی راسخ داشت و در ورع و معرفت شانی عظیم
 داشت نقلست که شیخ خود گفت که در ابتدا که مرا ذوق این کار شد
 و درد این طلب جان من گرفت مرا براقبت اشارت شد و ازومی
 آرند که گفت در ابتدا که مرا درد این حدیث بگرفت دوازده سال علی
 ۲۰ الدوام سر بگریبان فرو برده بودم تا گوشه دلم بمن نمودند تا وقتی بر زبان
 او میرفت که عالم همه در آرزو آیند که حق يك ساعت ایشانرا بود و
 من در آرزوی آنم که يك ساعت مرا با من باز دهد و مرا با من باز
 گذارد تا من خود چه جیزم و کجام و این آرزو هرگز بر نی آید و سخن
 ۲۴ اوست که گفت با خداوند تعالی بسیار نشینید و با خلق اندک و گفت

بذو و گفت که رجا بطاعت کشد و خوف از معصیت دور کند و مراقبت بطریق حق راه نماید و گفت خون زاهدانرا ننگه داشتند و خون عارفان برمیختند از بیغیر صلی الله علیه وسلم مرویست که بعضی از گورستانها جنان است که در روز قیامت آنها فریشتگان برگیرند و در بهشت افشانند بی حساب رسول علیه السلام فرمود بقیع از آنجمله است مگر بحکم این حدیث شیخ ابو عثمان مغربی رحمة الله علیه که ذکر ایشان بیش گذشته است در بقیع از برای خود گور کند و طیار ساخته تا جون او را وقت بآخر رسید درینجا بماندند و مدتی همچنان بود تا روزی ابو القاسم نصرابادی آنجا رسید و آن گور بدید برسید که این خاک از برای که ۱۰ کند اند گمفند ابو عثمان مغربی برای خود کند است اتفاقاً در همان شب شیخ ابو القاسم در بقیع گوری فرو برده بود برای خود تا او را آنجا دفن کنند و آنرا گوش میداشت شیخ ابو القاسم نصرابادی يك روز بدید گفت مگر کسی خودرا هم اینجا گوری فرو برده بود شبی در خواب دید که جنازها در هوا می بردند و می آوردند برسید که چیست گفتند هر که اهل این گورستان نیست که او را اینجا آرند او را ازینجا برگیرند و بجای دیگر برند و هرکرا جای دیگر دفن کنند که اهل این گورستان بود او را بدینجا باز آرند و این جنازها که می برند و می آرند آنست بس گفت ابو عثمان این گور که تو فرو برده که مرا اینجا دفن خواهند کرد خاک تو در نیشابور خواهد بود ابو عثمان را از آن سخن اندک غباری بنشست بس جنان افتاد که او را از خانه بدر کردند ب بغداد آمد بس سببی افتاد که از بغداد بری آمد و باز سببی افتاد که از ری بنیشابور آمد و در نیشابور وفات کرد و بر سری حیره در خاک کردند و اما آن خواب که از شیخ ابو القاسم نقل میکنند ممکن است که آن کسی دیگر است که دینک است نه نصرابادی و روایت مختلف است نقلست که استاذ اسمعی زاهد مردی بود که سخن ۲۰ مرگ بسیار گفتی و او زاهد خراسان بود و شیخ ابو القاسم نصرابادی با

بخدای تعالی رسیدند گفتند حرمت تو چیست گفت آنکه من از منبر
 فرو آمم و این سخن نگویم که خود را سرای این سخن نبی بینم گفتند نتوی
 چیست گفت آنکه بنده برهیزد از ما سوی الله سؤال کردند از معنی لَئِنْ
 شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ گفت هر که شکر نعمت حق تعالی کند نعمتش زیادت
 شود و هر که شکر منعم کند محبتش و معرفتش افزون گرداند و سؤال کردند
 که ترا از محبت چیزی هست گفت راست میگوئید و لکن در آن ميسوزم
 و گفت محبت بیرون نیامدنست از درویشی بر هر حالی که باشی و گفت
 محبتی بود که موجب او از خون رهانیدن بود و محبتی بود که موجب او
 خون ریختن بود و گفت اهل محبت قائم اند با حق تعالی بر قدمی که اگر
 گاهی بیش نهند غرق شوند و اگر قدمی باز بس نهند محبوب گردند و گفت
 قرب بر حقیقت الله است زیرا که جمله کفایت ازوست و گفت راحت
 بنده ظرفیست بر از عتاب و گفت هر چیزی را قوتیست و قوت روح
 سماع است و گفت هر چه دل یابد برکات آن ظاهر شود بر بدن و هر چه
 روح یابد برکات آن بدید آید بر دل و گفت زندان تو تنست چون
 ۱۵ از وی بیرون آندی در راحت افتادی هر کجا خواهی می رو و گفت بسیار
 گرد جهان بگشتم و این حدیث در هیچ دفتری ندیدم الا در ذل نفس
 و گفت اول تذکر با تمیز بود و آخرش با سقوط تمیز و گفت همه خلق را
 مقام شوقست و هیچ کس را مقام اشتیاق نیست و گفت هر که در حال
 ایشان بود بجالتی رسد که نه اثر ماند و نه قرار و گفت هر که خواهد که
 ۲۰ بمحل رضا رسد بگو آنچه رضای خدای عزوجل در آنست بر دست گیرد و
 آنرا ملازمت کند و گفت اشارت از رعونات طبع است که بسر قادر نبود
 بر آنکه آنرا پنهان دارد با اشارت ظاهر شود و گفت مروّت شاخیزست از
 فتوت و آن برگشتن است از دو عالم و هر چه درو است و گفت نصوف
 ۲۴ نوریست از حق دلالت کننده بر حق و خاطر یست ازو که اشارت کند

و گفت موافقت امر نیکو است و موافقت حق نیکوتر و هرکرا موافقت
 حق یک لحظه یا یک خطره دست دهد بهیچ حال بعد از آن مخالفت بر
 وی نتواند رفت و گفت بصفنت آدم علیه السلام خبر دادند گفتند
وَعَصَى آدَمُ و جون بفضل خویش خبر دادند گفتند نُمُ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ
عَلَيْهِ و گفت اصحاب الکهف را خداوند تعالی در کلام خود بجا آوردی ذکر
 فرمود که ایشان ایمان آوردند بخدای عزّ وجلّ بیواسطه و گفت حق تعالی
 غیور است و از غیرت اوست که باو راه نیست مگر بدو و گفت اشیا
 که دلالت میکنند ازو میکنند که برو هیچ دلیل نیست جز او و گفت
 بمتابعت سنت معرفت توان یافت و بادای فرایض قربت حق تعالی و
 ۱۰ بمواظبت بر نوافل محبت و گفت هرکرا ادب نفس نباشد او بادب دل
 نتواند رسید و هرکرا ادب دل نبوذ چگونه بادب روح نتواند رسید و
 هرکرا ادب روح نبوذ چگونه بمحلّ قرب حق تعالی نتواند رسیدن بلکه
 اورا چگونه ممکن بود که بساط حق جلّ و علا را نتواند سپردن مگر کسی
 که او ادب یافته بود بفنون آداب و امین بود در سرا و علانیه اورا
 ۱۵ گفتند که بعضی مردمان با زنان می نشینند و میگویند ما معصومیم از
 دیدار ایشان گفت تا این تن بر جای بود امر و نهی بر وی بود و ازو
 بر نخیزد و حلال و حرام را حساب و دلیری نکند بر سنتها الا آنکه از
 حرمت او اعراض کرده باشد و گفت کار ایستادنست بر کتاب و سنت
 و دست برداشتن هوا و بدعت و حرمت بیران نگاه داشتن و خلق را
 ۲۰ معذور داشتن و بروزها مداومت کردن و رخصت ناجستن و تاویل
 ناکردن گفتند آنکه بیرانرا بود ترا هست گفت ابو القاسمرا نیست اما
 درد بازماندگی از آن هست و حسرت نایافت و سوال کردند که کرامت
 تو چیست گفت آنکه مرا از نصراباذ به نیشابور شورینه کردند و بر شبلی
 ۲۴ انداختند تا هر سال دو سه هزار آدمی از سبب من و من در میان نه

شیخ هان کسرا گفت اورا بر دوش خود بر گیر و بخانه خود ببر جان
 کرد و از وی آرند که گفت تو در میان دو نسبتی یکی نسبتی بآدم
 علیه السلام و نسبتی بحق جون بآدم عم نسبت کردی در میان شهوتها و
 مواضع آنها افتادی که نسبت طبیعت بی قیمت بود جون نسبت بحق
 کردی در مقامات کشف و برهان و عصمت و ولایت افتادی آن یک
 نسبت بافت بشریت بود و این یک نسبت بحق عبودیت نسبت آدم در
 قیامت منقطع شود و نسبت عبودیت همیشه قائم تغیر بدان رو نباشد جون
 بند خودرا محقق نسبت کند محلش این بود که ملائکه گویند اَجْعَلُ فِيهَا
 وَمَا لِلْآرَابِ وَرَبِّ الْأَرْبَابِ و جون بند را بخودی خود نسبت کند محلش
 ۱۰ این بود که گویند يَا عِبَادِيَ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ
 گفت بارهای گران حق تعالی بجز از بارگیران حق تعالی نتوانند کشیدن
 كما قال النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى أَفْرَاسًا بَرَكْهِنَّ جَمِيعًا و گفت
 هرکه نسبت خویش با حق تعالی درست گردانید نیز هرگز اثر نکند
 در وی منازعت طبع و وسوسه شیطان و گفت هرکه مکنت آن دارد
 ۱۵ که حق تعالی را یاد کند مضطر نیست که مضطر آن بود که اورا هیچ
 آلت نبوذ که بدان خدای تعالی یاد کند و گفت هرکه دلالت کند درین
 طریق بعلم مریدانرا فاسد گردانید اما هرکه دلالت کند ایشانرا بر سر و
 حیات راه نمایندشان بزندگی و گفت گمراه نشد درین راه هیچ کس مگر
 بسبب فساد ابتدا که ابتداء فاسد باشد که بانها سرایت کند و گفت
 ۲۰ جون ترا چیزی بديذ آید از حق تعالی نگر زنهار تا بهشت دوزخ باز
 ننگری و جون ازین حال باز گردی تعظیم آنچه حق تعالی تعظیم کرده
 است بجای آوری و گفت هرکه در عطا راغب بود اورا هیچ مقداری نبوذ
 آنکه در معطی راغب بود عزیز است و گفت عبادت بطلب صغ و عنو
 ۲۴ از تقصیرات نزدیکتر است از آنکه برای طلب عوض و جزای آن بود

ماه نوشته دیدم فَسَيَكْفِيكُمْ اللَّهُ وَهُوَ السَّيِّعُ الْعَلِيمُ از آن قوی دل گشتم
 نقلست که گفت وقتی در خلوت بودم بَسْرَم ندا کردند که ترا این دلبری
 که داده است که لافهای شگرفی زنی از حضرت ما و دعوی می کنی
 در کوی ما چندان بلا بر تو گماریم که رسوای جهان شوی جواب دادم
 که خداوندا اگر بکرم درین دعوی با ما مسامحت نخواهی کرد ما باری
 ازین لافزنی و دعوی کردن بای باز نخواهم کشید از حضرت ندا آمد
 که این سخن از تو شنیدم و بسندیدم و گفت که یکبار بزیارت موسی
 صلوات الله علیه شدم از يك يك ذره خاك او می شنوادم که آری آری
 و گفت يك روز در مکه بودم و می رفتم مردی را دیدم بر زمین افتاده و
 ۱۰ می طبلید خواستم که الحمدی بر خوانم و بر روی دم تا باشد که از آن
 زحمت نجات یابد ناگاه از شکم او آوازی صریح بگوش من بر آمد بگذار
 این سگ را که او دشمن ابو بکر است رضی الله عنه نقلست که روزی
 در مجلس می گفت جوانی بمجلس او در آمد و بنشست زمانی بود از کان
 شیخ تیری بچست و آن جوان نشانه شد چون جوان زخمی کاری بخورد و
 ۱۵ آواز داد که تمام شد از آنجا برخاست و بجانب خانه روان شد چون
 نزدیک والک خود شد رنگ رویش زرد شد مادرش چون آن بدید
 برسید که مگر ترا رنگی رسیده است گفت خاموش که کار از آن گذشته
 است که تو نینداری باش تا درین خانه شوم ساعتی حمالی دو سه بیاور
 تا مرا بگیرند و بگورستان برند و بپراهنرا بغسالی بند و قیام بگیرکن و
 ۲۰ زخمه ربام بچشم فرو بر و بگوی چنانکه زیستی همچنان بردی این بگفت
 و بخانه در آمد و جان بداد نقلست که شیخ را گفتند علی قوال شب شراب
 میخورد و بامداد بمجلس تو می آید شیخ دانست که چنانست که ایشان
 میگویند اما گوش بسخن ایشان نکرد تا يك روز شیخ بجای میرفت اتفاق
 در راه علی قوال را دید که از غایت مستی افتاده بود شیخ از دور چون
 ۲۵ آن بدید خود را نادیده آورد تا یکی از آن قوم بشیخ گفت اینک علی قوال

رعنا عروس سرافراز که در میان نشسته و خود را چون عروسی جلوه میدی و چندین هزار خلق در زیر خار مغیلان به نشنگی و گرسنگی در اشتیاق جمال تو جان داده ابن جلوه چیست که اگر ترا بیکبار بینی گفت مرا هفتاد بار عبیدی گفت نقلست که شیخ جهل بار حج بجا آورده بر توکل مگر روزی در مکه سگی دید گرسنه و تشنه و ضعیف گشته و شیخ چیزی نداشت که بوی دهد گفت که میخرد جهل حج بیکتا نان یکی بیامد و آن جهل حج را بخربند به یکتا نان و گواه برگرفت و شیخ آن نان بسگ داد صاحب واقعه کار دین آن بدید از گوشه بر آمد و شیخرا مشتی برد و گفت ای احمق بنداشتی که کار کردی که جهل حج بیکتا نان بدادی و ۱۰ بذرم بهشت را بدو گدم بفروخت که درین يك نان از آن هزار دانه بیش است شیخ چون این بشنید از خجالت گوشه گرفت و سر در کشید نقلست که بیکبار بر جبل الرحمة تب گرفت گرمای سخت بود چنانکه گرمای حجاز بود دوستی از دوستان که در عجم اورا خدمت کرده بود ببالین شیخ آمد اورا دید در آن گرما گرفتار آمد و تبی سخت گرفته گفت شیخا هیچ حاجت داری گفت شربت آب سردم می باید مرد این سخن بشنود حیران بماند دانست که در گرمای حجاز این یافت نخواهد شد از آنجا باز گشت و در اندیشه بود انانی در دست داشت چون بر راه برفت میغی بر آمد در حال ژاله باریدن گرفت مرد دانست که این کرامت شیخ است آن ژاله در بیش مرد جمع می شد و مرد در آناء می کرد تا بر شد بتزدیک ۲۰ شیخ آمد گفت از کجا آوردی در چنین گرمایی مرد واقعه برگفت شیخ از آن سخن در نفس خویش تفاوتی یافت که این کرامت است گفت ای نفس جان که هستی هستی آب سردت می باید با آتش گرم نسازی بس مرد را گفت مقصود تو حاصل شد برگرد و آب را ببر که من از آن آب نخواهم خورد مرد آن آب را ببرد نقلست که گفت وقتی در بادیه شدم ۲۰ ضعیف گشتم و از خود ناامید شدم روز بود ناگاه چشم بر ماه افتاد بر

در آن مصنف بود و در طریقت نظری عظیم داشت سوزی و شوقی بغایت و استاذ جمیع اهل خراسان بود بعد از شبلی و او خود مرید شبلی بود و روزباری و مرتعش را یافته بود و بسی مشایخ کبار را دین بود و هیچ کس از متأخران آن وقت در تحقیق عبادت آن مرتبه نبود که او را بود و در روع و مجاهد و تقوی و مشاهده بی همتا بود و در مکه مجاور بود او را از مکه بیرون کردند از سبب آنکه جنان شوق و محبت و حیرت برو غالب شده بود که یکروز زناری در میان بسته بود و در آتشگاه گبران طواف میکرد گفتند آخر این چه حالتست گفت در کار خویش کالیوه گشته ام که بسیاری بکعبه مجستم نیافتم اکنون بدبُرش می جویم باشد که بوئی بایم که جنان فرو مانده ام که نمیدانم چکم نقلست که یکروز بنزدیک جهودی شد و گفت ای خواجه نیم دانگ سیم بد تا ازین دکان ففّاعی بخورم الفصّه جهل بار می آمد و نیم درم میجست و جهود بدرستی و زشتی او را میراند و یک ذره تغیر در بشره او ظاهر نمیشد و هر بار که می آمد شکفته تر و خوش وقت تر می بود و آن جهود را از آن همه صبر بر خشونت و درستی و زشتی او عجب آمد گفت ای درویش توجه کسی که از برای نیم درم این همه بر جفا و خشونت تحمل کردی که ذره از جا نشدی نصرابادی گفت درویشان را چه جای از جای شدنست که گاه باشد که چیزها بر ایشان بر آید که آن بار ایشان را کوه نتواند کشیدن چون جهود آن بدید در حال مسلمان شد نقلست ^{۲۰} که یک روز در طواف خلقی را دید که بکارهای دنیوی مشغول بودند و با یکدیگر سخن می گفتند برفت باره آتش و هیزم بیاورد از وی سؤال کردند که چه خواهی کردن گفت میخواهم که کعبه را بسوزم تا خلق از کعبه فارغ آیند و بخدای بردازند نقلست که یک روز در حرم باز میجست و شیخ در برابر کعبه نشسته بود که جمله استار کعبه از آن باز در رقص آمدن بود شیخ را از آن حال وجد پیدا شد از جای بر جست و گفت ای

رجا نشیند کاهل شود ولیکن گاه بر آن و گاه بر این و گاه میان این و آن و گنت عبودیت اتباع امر است بر مشاهده امر و گنت شکر شناختن عجز خود است از کمال شکر نعمت و گنت تصوّف قطع علائق است و رفض خلابق و اتصال بمخایق و گنت علامت شوق دوست داشتن مرگست در حال راحت و گنت غیرت از صفات مریدان باشد و اهل حقایق را نبوذ و گنت عارف از انوار علم روشن گردد تا بدان عجایب غیب بیند و گنت مرد ربّانی طعام بجهل روز خورد و مرد صمدانی طعام بهشتاذ خورد و گنت مثل مجاهد مرد در باک کردن دل جنان است که کسی را فرمایند که این درخت بر کن هر چند اندیشه کند که بر کند ۱۰. نتواند گویند که صبر کنیم تا قوت یابیم آنگاه هر چند دیرتر رها کند درخت قوی تر گردد و او ضعیف تر می شود و بکندن دشوارتر و گنت هر کرا ایمان بوذ با اولیا از اولیاست و گنت اولیا مشهور بوذ اما مفتون نبوذ نقلست که چون شیخ ابو عثمان بیمار شد طیب آوردند گفت مثل اطباء من مثل برادران یوسف است که برورش دهند قدرت بوذ و برادران ۱۵. تدبیر در کار او میکردند یعنی تدبیر خلق نیز از تقدیر قدرت است نقلست که بوقت وفات سماع خواست وصیت کرد که بر جنازه من امام ابو بکر فورک بر من نماز کند این بگفت و وفات کرد علیه الرحمة

ذکر ابو القاسم نصرابادی رَحْمَةُ اللهِ

آن دانای عشق و معرفت آن دریای شوق و مکرمت آن بجنه سوخته آن ۲۰. افسرده افروخته آن بنده عالم آزادی قطب وقت ابو القاسم نصرابادی علیه الرحمة سخت بزرگوار بوذ در علو حال و مرتبه بلند داشت و سخت شریف بوذ بنزدیک جملة اصحاب و یگانه جهان بوذ و در عهد خود ۲۲. مُشارِ اَیَّه بوذ در انواع علوم خاصه در روایات عالی و علم احادیث که

دست بطعام توانگران دراز کند بشره و شهوت هرگز فلاح نیابد و درین عذر نیست مگر کسی را که مضطرّ بود و گنت هرکه باحوال خلق مشغول شد حال خویش ضایع کرد گفتند که فلانی سفر میکند گنت سفر او جنان می باید که از هوا و شهوت و مراد خویش کند که سفر غربت است و غربت مذلت و مؤمن را روا نیست که خودرا ذلیل گرداند برسیند از خلق گنت قالها است که احکام قدرت بر ایشان میروذ و دلهای خلایق را دوروی آفریند شده است یکی جانب عالم ملکوت و دیگری جانب عالم شهادة و آن معارفی که خطوط از اوج قلوبست بر آن روی است که مقابل ملکوتست و آنگاه عکس آن معارف مقدسه از آن روی بدین روی دیگر زند و آن روی بدین دیگر باز زند تا او را از هژده هزار عالم خبر دهد و عکس آن حقایق را که ضیاء نورست چون فروغ بدین روی زند که عالم شهادتست آنرا نام معرفت شود سؤال کردند از منقطعان راه که بجه چیز منقطع شدند گنت از آنکه در نوافل و سنن و فرائض خلل آوردند سؤال کردند از صحبت گنت نیکوئی صحبت آن باشد که فراخ داری بر برادر مسلمان آنچه بر خود میداری و در آنچه او را بود طبع نکنی و قبول کنی جنای او و انصاف او بدی و از وی انصاف طلب نکنی و مطیع او باشی و او را تابع خود ندانی و هرچه از وی بر تو رسد تو آنرا از وی بزرگ و بسیار شماری و هرچه از تو بدو رسد احقر و ماندک دانی و گنت فاضلترین چیزی که مردمان آنرا ملازمت کنند

۲. درین طریق محاسبت خویش است و مراقبت و نگاه داشتن کارها بعلم و گنت اعتکاف حنظ جوارح است در تحت اوامر و گنت هیچ کس چیزی نداند تا که ضد آن نداند و از برای این است که درست نگردد مخلص را اخلاص مگر بعد از آنکه ربارا دانسته باشد و مفارقت از ریا دانسته بود

۲۴ و گنت هرکه بر مرکب خوف نشیند بیکبار نومید شود و هرکه بر مرکب

جویها می‌رود بهر جای بحکم خداوند و در وی حکم نبود جز خدای تعالی و همه کون را ببندد بدانکه او را بود چنانکه هیچ چیز در کون از آسمان و زمین و ملکوت بر وی بوشیدن نماند تا موری که در همه کون بچنبد بدانند و ببینند و حقیقت توحید آنجا تمام شود و از ذکر جندان حلاوت بود که خواهد که نیست شود و مرگ بارزو جوید که طاقت جشیدن آن حلاوت ندارد نقلست که استاذ ابو القاسم قشیری گفت ابو عثمان جنین بود که طاقت لذت ذکر نداشت خویشین را از خلوت برون انداخت و بگریخت یکبار گفت کلمه لا اله الا الله باید که ذاکر با علم خود بیامیزد هر چه در دهنش آید از نیک و بد او بقوه و سلطنت این کلمه آن همه را دور کند

۱۰ و بدین مصام غیرت سر آن خیال برگیرد و رای این همه است حق تعالی و تقدس و گفت هر آنکس که انس وی بمعرفه و ذکر خدای تعالی بود مرگ آن انس ویران نکند بلکه جندان انس و راحت زیاده شود از آنکه اسباب شوریدن از میان بر خیزد و محبت صرف بماند گفت بجناب اعظم رفیع دلیل دو چیز است نبوت و حدیث بس نبوت مرتفع

۱۵ شد ختم انبیا بگذشت اکنون حدیث بمانده است و راهش مجاهد و ذکر است بس این عمر اندک بهارا در عوض جنین وصال عزیز دانند سخت مختصرست و سخت ارزان بس ای بیچاره چه آورده است ترا بدانکه این اندک بهارا اندر بهای فراق دایم کردی آخر از چه افتادست این جوانمردی بدین جایگاهی و گنت هر که خلوت بر صحبت اختیار کند باید

۲۰ که از یاد کردن همه چیزها خالی بود مگر از یاد کردن خدای تعالی و از همه ارادتها خالی بود مگر از رضای خدای تعالی و از مطالبت نفس خالی بود بجمله اسباب که اگر بدین صفت نباشد خلوت او را هلاک و بلا بود و گفت عاصی به از مدعی زیرا که عاصی توبه کند و مدعی در حال دعوی خویش گرفتار آید بود و گنت هر که صحبت درویش از دست بدارد و

۲۵ صحبت توانگران اختیار کند او را بمرگ و کوری مبتلا کنند و گنت هر که

بسنیدن نیست آنکه فرا ستانم که نیز آرزو خواهم و سوال کنم نقلست که ابو عمرو زجاجی گفت عمری در خدمت شیخ ابو عثمان بودم و جنان بودم در خدمت که يك محظه بی او نتوانستم بوذن شی در خواب دیدم که کسی مرا گفت ای فلان جند بابو عثمان از ما باز مانی و جند بابو عثمان مشغول گردی و بشت بحضرت ما آوردی و يك روز بیامدم و با مریدان شیخ بگفتم که دوش خواب عجب دیدم ام اصحاب گفتند هر یکی که نیز امشب خوابی دیدم ایم اما نخست تو بگویی تا چه دیدم ابو عمرو خواب خود بگفت همه سوگند خوردند که ما نیز بعینه همین خواب دیدم ایم و همین آواز از غیب شنیدم ایم بس همه در اندیشه بوذند که چون شیخ از خانه بیرون آید این سخن باو چگونه گویم ناگاه در خانه باز شد شیخ از خانه بتعجیل بیرون آمد از غایت عجلت که داشت بای برهنه بود و فرصت نعلین در بای کردن نداشت بس روی باصحاب کرد و گفت چون شنیدید آنچه گفتند اکنون روی از ابو عثمان بگردانید و حقا باشید و مرا بیش تفرقه مدهید نقلست که امام ابو بکر فورک نقل کرد که از شیخ ابو عثمان شنیدم که گفت اعتقاد من جهت بود در حق تعالی تا آن وقت که در بغداد آمدم و اعتقاد درست کردم که او منزّه است از جهت بس مکتوبی نوشتم بمشایخ مکه که من در بغداد بتازگی مسلمان شدم نقلست که يك روز ابو عثمان خادم خود را گفت اگر کسی ترا گوید معبود تو بر چه حالتست چه گویی گفت گویم در آن حالت که در ازل بودم گفت اگر گوید در ازل کجا بودم جگویی گفت گویم بدان جای که اکنون هست نقلست که عبد الرحمن سلمی گفت بتزدیک شیخ ابو عثمان بودم کسی از جاه آب میکشید آواز از جرخ می آمد میگفت یا عبد الرحمن میدانی که این جرخ چه میگوید گفتم چه میگوید گفت الله الله گفت هر که دعوی سماع کند و او را از آواز مرغان و آواز ددها و از باز او را سماع نبوذ در دعوی سماع دروغ زنت و سخن اوست که بند در مقام ذکر چون دریا شود ازو

بفرع نرسید ندا آمد که یا با عثمان گرد فرع میگردد و در حال مستی
 میباش که اصل بریدن نه کار نست و صحو حقیقی دروست اکنون باز
 آمدم جمله مشایخ گفتند یا با عثمان حرامست از بس تو بر معبران که
 عبارت صحو و سکر کند که تو انصاف جمله بداذی نقلست که گفت مرا
 در ابتداء مجاهد حال جنان بودی که وقت بودی که مرا از آسمان بدنیا
 انداختندی من دوستر داشتمی از آن که طعام بایستی خورد یا از بهر نماز
 فریضه طهارت بایستی کرد زیرا که ذکر من غایب شدی و آن غیبت ذکر
 بر من دشوارتر از همه رنجها و سخت تر بودی و در حالت ذکر بر من
 چیزها میرفت که نزدیک دیگران کرامت بود ولیکن آن بر من سخت تر
 ۱۰ از کبیره آمدی و خواستنی که هرگز خواب نیاید تا از ذکر باز نمانم
 نقلست که گفت یکبار با ابو الفارس بوزم و آنشب عید بود وی نخت
 مرا بخاطر آمد که اگر روغن گاو بودی از برای این دوستان خدای عز
 وجل طعای بساختنی ابو الفارس را دیدم که در خواب میگفت که بینداز
 این روغن گاو از دست و همچنین بر طریق تاکید سه بار میگفت بیدار
 ۱۵ کردم او را گفتم این چه بود که تو میگفتی گفت در خواب جنان دیدی
 که ما بجایی بودیمی بلند و جنانستی که گویا خواستیم خدایرا عز وجل
 دیدن و دلها بر از هیبت گشته تو در میان ما بودی اما در دست تو
 روغن گاو بودی ترا گفتمی که بینداز این روغن گاورا از دست یعنی
 حجاب نست نقلست که گفت از غایت حلاوت ذکر نخواستنی که شب
 ۲۰ بخواب روم حیلتی ساختنی بر سنگ لغزان بنهار یکقدم در زیر آن وادی
 و اگر فرو افتادی باره باره شدی بس بر جنین سنگی نشستمی تا خوابم
 نبرد از بیم فرو افتادن وقت بودی که مرا خواب بردی خودرا خفته
 یافتنی ستان بر جنین سنگی خرد و معلق در هوا که به بیداری بر آن
 دشوارتر توان خنت نقلست که یک روز کسی گفت نزدیک ابو عثمان
 ۲۵ شدم و با خویش گفتم که مگر ابو عثمان چیزی آرزو خواهد گفت

علیه السلام که باز گرفته بودم در دهان من نهید تا بعد از وفات او جان کردند و خاک او بر روست و خلق بجاجات خواستن آنجا می روند و مهتات ایشان از آنجا حاصل شود و مجربست رحمة الله علیه،

ذکر شیخ بو عثمان مغربی رحمة الله علیه

۵ آن ادب خورده ریاضت آن برورده عنایت آن بینند انوار طرایق آن دانند اسرار حقایق آن بحقیقت وارث نبی شیخ وقت عثمان مغربی رحمة الله علیه از اکابر ارباب طریقت بود و از جمله اصحاب ریاضت و در مقام ذکر و فکر آبتی بود و در انواع علم خطره داشت و در تصوّف صاحب تصنیف بود و بسی مشایخ کبار را دیند بود و با نهرجوری و بو ۱۰ الحسن الصایغ صحبت داشته و امام بود در حرم مدتی و در علو حال کس مثل او نشان نداد و در صحت حکم فراست و قوت هبیت و سیاست بی نظیر بود و صد و سی سال عمر یافت گفت نگاه کردم در چنین عمری در من هیچ چیز نماند بود که همچنان بر جاء بود که وقت جوانی مگر امل نفیست که در اوّل بیست سال عزلت گرفت در بیابانها جنانک ۱۵ درین مدت حسن آدمی نشنید تا از مشقت و ریاضت بنیت او بگذاشت و جسمهاش بقدر سوراخ جوال دوزی باز آمد و از صورت آدمی بگشت و از بعد بیست سال فرمان یافت از حق که با خلق صحبت کن با خود گنت ابتدای صحبت با اهل خدا و مجاوران خانه وی بود مبارکتر بود قصد مکه کرد مشایخ را از آمدن او بدل آگاهی بود باستقبال او بیرون ۲۰ شدند او را یافتند بصورت مبدل شده و بجالی گشته که جز رمق خلق چیزی نماند گفتند یا ابا عثمان بیست سال بدین صفت زیستی که آدم و آدمیان در بیش کار تو عاجز شدند مارا بگوی تا خود چرا رفتی و چه دیدی و چه یافتی و چرا باز آمدی گنت بسکر رفتم و آفت سکر دیدم ۲۴ و نومیدی یافتم بجز باز آمدم رفته بودم تا اصل برم آخر دست من جز

روزی بر آنک خواهد بی عاتی و گفت ناریکی طمع مانع نور مشاهده است و گفت ایمان بند هرگز راست بنه ایستند تا صبر نکند بر ذل همچنانک صبر کند بر عز و گفت هرکه نگاه دارد دل خویش را با خذاء تعالی بصدق خذاء تعالی حکمت را روان گرداند بر زلف او و گفت خطره انبیاراست و وسوسه اولیارا و فکر عوام را و عزم فساق را و گفت جون حق تعالی بنیکویی نظر کند بر بند غایبش گرداند در حال از هر مکروهی که هست و جون نظر بخشم کند درو حالتی بدید آید از وحشت که هرکه بود ازو بگریزد و گفت سخن نگفت از حق مگر کسی که محبوب بود ازو و ازو برسیند که معرفت چیست گفت بیرون آمدن از معارف ۱۰ و گفت توحید آنست که بر دلب جز ذوق حق نگذرد یعنی چندان توحید را غلبه بود که هرچه بخاطری آید بتوحید فرو می شود و برنگ توحید بر می آید چنانک در ابتدا همه از توحید بر خاست و برنگ عدد شد اینجا همه بتوحید باز فرو شود و برنگ احدی گردد که گنت له سَمِعًا وَبَصْرًا الْحَدِيثَ و گفت عاقلرا در مشاهده لذت نباشد زیرا که مشاهده ۱۵ حق فناسست که اندر وی لذت نیست و ازو برسیند که تو از حق تعالی چه خواهی گفت هرچه دهد که گذارا هرج دهی جاء گیر آید و ازو برسیند که مرید بجه ریاضت کند گفت بصبر کردن بر امرهای شرع و از مناهی باز ایستادن و صحبت با صالحان کردن و گفت عطا بر دو گونه است کرامت و استدراج هرچه بر تو بدارد کرامت بود و هرچه از تو زائل شود استدراج و گفت اگر نماز روا بودی بی قران بدین روا بودی

أَتَيْتَنِي عَلَى الزَّمانِ مَجَالًا * أَن بَرِي فِي الْحَيَوةِ طَلْعَةُ حُرِّ

معنی آنست که از زمانه مجالی می خواستم که در همه عمر خویش آزادمردی ۲۴ بینم جون وفاتش نزدیک رسید و صیت کرد که آن دوتاره موی بیغامبر را

و مطلوب وی روان گردان و بر وی رحمت کن قدس الله
روحه العزیز

ذکر ابو العباس سیاری رحمه الله علیه

آن قبله امامت آن کعبه کرامت آن مجتهد طریقت آن منفرد حقیقت آن
آفتاب متواری شیخ عالم ابو العباس سیاری رحمه الله علیه از ایه وقت
بود و عالم بعلوم شرایع و عارف بحنایق و معارف و بسی شیخ را دینه بود
و ادب یافته و اطرف قوم بود و اول کسی که در مرو سخن از حنایق
گفت او بود و فقیه و محدث و مرید ابو بکر واسطی بود و ابتداء حال
او جنان بود که از خاندان علم و ریاست بود و در مرو هیچ کس را در
۱۰ جاه و قبول بر اهل بیت او تقدم نبود و از بذر میراث بسیار یافته
جمله را در راه خدا صرف کرد و دوتاه موی بیغامبر علیه السلام داشت
آنها باز گرفت حق تعالی ببرکات آن او را توبه داد و با ابو بکر واسطی
افتاد و بدرجه رسید که امام صنفی شد از متصوفه که ایشانرا سیاریان
گویند و ریاضت او تا حدی بود که کسی او را مغزی می کرد شیخ گفت
۱۵ بائی را می مالی که هرگز بمعصیت گاهی فرا نرفته است نقلست که روزی
بدکان بقال شد تا جوز خرد سیم بداد صاحب دکان شاگرد را گفت جوز
بهترین گزین شیخ گفت هرکرا فروشی همین وصیت کنی یا نه گفت نه لیکن
از بهر علم تو می گویم گفت من فضل علم خویش بتفاوت میان دو جوز
بندم و ترک جوز گرفت نقلست که وقتی او را بجزر منسوب کردند از آن
۲۰ جهت ریخ بسیار کشید نا عاقبت حق تعالی آن برو سهل گردانید و سخن
اوست که گفت چگونه راه توان برد بترك گناه و آن بر لوح محفوظ
بر نیشته است و چگونه خلاص توان یافت از چیزی که بقضا بر تو نیشته
بود و گفت بعضی از حکما را گفتند که معاش تو از کجاست گفت از
۲۴ نزدیک آنک تنگ گردانند معاش بر آنک خواهد بی عاتی و فراخ گردانند

پیوسته نگاهدار این اَمّت است تا ما دام که سه کار نکرده باشیم یکی نیکان زیارت بدان نشد باشند و بهترین مرد بدترانرا بزرگ نداشته باشند و از اقربان اهل طریقت و اهل متابعت سنّت با امیران و ظالمان میل نکرده باشند و اگر این افعالها کنند حق تعالی خواری و درویشی و رسوائی بدیشان گارد و جباری بدیشان مسلط کند تا پیوسته ایشان را میرنجاند و زینهار تا بزنان نامحرم و مردان نظر نکنی که آن تیریست از تیرهای شیطان و قطعاً با اهل بدعت صحبت مکن و پیوسته امر معروف فرو مگذار و نصیحت اصحاب میکن و جهد کن که بامداد و شبانگاه بقران خواندن مشغول باشی که رحمت بر خوانندۀ قران و مستمع می بارد و ۱۰ جهد کن که بر نماز شب مواظبت نمائی که فضیلت و اثری عظیم دارد بر تو باد که پیوسته از مردمان عزلت گیری و در عزلت جهد کن تا شیطان ترا در بی دادیها و رسوائیها نینگد و اگر نتوانی میان در بند چون مردان و بخدمت خلق خدای مشغول باش نقلست که چون وفات شیخ نزدیک رسید اصحاب جمع شدند در خدمت شیخ و شیخ فرمود که بزودی ۱۵ از دنیا رحلت خواهم کرد اکنون چهار چیز وصیت میکنم آنرا قبول کنید و بجای آورید که اوّل هر آنکس که بخلافت بجای من بنشیند او را با وقار و تمکین دارید و فرمان او برید و در بامداد مداومت درس قران کنید و اگر غربی و مسافری برسد جهد کنید تا ویرا باعزاز و تمکین فرود آرید و رها مکنید که بگوشه دیگر نشیند و دل با یکدیگر راست ۲۰ کنید نقلست که جریه داشت که نام توبه کاران و مریدان و دوستان بر آن نوشته بود وصیت کرد تا با شیخ در قبر نهادند نقلست که بعد از وفات شیخ را در خواب دیدند گفتند حق تعالی با تو چه کرد گفت اوّل کرامتی که با من کرد آن بود که آن کسانی که نامهای ایشان در آن تذکره نوشته بود جمله را بمن بخشید و شیخ گفتی خداوند هر آن ۲۵ کس که بجاجتی نزدیک من آید و زیارت من در یابد مقصود

عزّتی طلب از دنیا نرود تا هم بدان طلب عزّت خوار شود و شیخ ابن
شعر بسیار خواندی

مُصَاحِبَةُ الْغَرِيبِ مَعَ الْغَرِيبِ * كَمَنْ بَنَى الْبِنَاءَ عَلَى التَّلَوِّجِ

فَذَابَ التَّلَاجُ وَأَنْهَدَمَ الْبِنَاءُ * وَقَدْ عَزَمَ الْغَرِيبُ عَلَى الْخُرُوجِ

۵. کازرونی دلی دو مهر نورزت دو دل فدی نبوت خوش بود مهر آن فرما
گشت گوشت و پوست فبروت و گنت باید که اندر میان شب چون
روی بحضرت کنی بگوئی ای تو کت لوش چون من هست وی من کم
کس چون تو نیست و گنتی بهت بود ار توئی من الست مکرم فبواد یکی
ردین و گنت باید که پیوسته به تحصیل علوم شرعی مشغول باشی که اهل
۱۰. طریقت و حقیقت را در همه حال از علوم گریز نیست بعد از آن چون
علم آموختی از ربا و سمعت پرهیز کن و هرچه دانی پنهان مکن و پیوسته
در طلب رضاء حق تعالی باش و جهد کن تا آن علم بعمل آوری و اگر
نه چون کالبدی بی روح زینهار و صد زینهار تا بعلم هیچ چیز از حطام
دنیا طلب نکنی و پرهیز از آنکه عمل و علم ترا پیشه بود که بدان جذب
۱۵. کنی و مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود که هرکه بعمل آخرت طلب دنیا
کند آبرویش برود و نامش بنیکی نبرند و نام وی در میان اهل دوزخ
ثبت کنند و هرکه بکار دنیا طلب آخرت کند او را در آخرت هیچ نصیب
کم نبود و بعد از علم خواندن هیچ چیز فاضلتر از طلب حلال کردن
نیست در طعام و لباس که عمل حرام خوار قبول نکنند و دعای وی
۲۰. اجابت نکنند و باید که پیوسته در لباس مسکنت باشی و ترک زینت و
تجمل کنی و بدان که عزّ تو در طلب طاعت و بندگی حق تعالی است
و باید که پیوسته فناعت پیش گیری و مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود
که بدترین امت من آن گروهند که تنهای ایشان در نعمت رُسته باشد و
در بند پرورش اعضا باشند و جهد کن که پیوسته صحبت با صالحان و
۲۵. درویشان داری که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود که حق تعالی

از آنکه شیطان پلیدست و خون پلید پلید در پلید گذرد اما ذکر حق
 تعالی پاکست و روح پاک پاک در پاک گذرد و گفت کرامت هر کسی
 آنست که حق تعالی بر دست او براند از خیرات و هر آنکس که بر
 دست وی چیزی رود از خیرات که بر دست دیگری نرود آن کرامت
 ۵ و بست و پرسیدند که دوست نجاست و پلیدی امر دوست باز میدارد
 چونست که حق تعالی بند مومن را بگناه آلوده میکند چه سرست درین
 گفت این از جمله حکمت حق تعالی است که بند گناه کند و توبه کند
 تا لطف و رحمت حق تعالی آشکارا شود و قدر طاعت بشناسد و چون
 تشنه و گرسنه شود قدر طعام و شراب بداند و چون رنجور شود قدر
 ۱۰ صحت و عافیت بداند و گفت عبارت حظ نفس است و اشارت حظ روح
 عبارت از آن بدنست و اشارت از آن روح و پرسیدند که چون رزق
 مفسومست سوال و طلب از حق تعالی چراست گفت تا عز و شرف مؤمن
 ظاهر شود کما قال لو اعطيتك من غیر مسئله لم يظهر کمال شرفک فأمرتک
 بالدعاء لندعونی فأجيبک و گفت لباس تقوی مرقع است از آنکه از دیدن
 ۱۵ صاحب مرقع امنی و ذوقی حاصل میشود نقلست که روزی شیخ میگذاشت
 و مردم زیارت میکردند طفلکان نیز زیارت میکردند گفتند یا شیخ کودکان
 بی عقل ترا چگونه میشناسند و زیارت می کنند گفت از آنکه در شب
 این طفلکان در خواهند من بدعای خیر و صلاح ایشان استاده ام و گفت
 نهایت مجاهد آنست که بپوشند هر جدی که دارند بر آنکس که هیچ جدی
 ۲۰ ندارد یعنی حق تعالی و غایت آن بذل روحست و گفت ایمان خاص است
 و اسلام عام است و پرسیدند اگر اصحاب سلاطین و متعلقان ایشان
 چیزی بشیخ آورند و گویند از وجه حلالست قبول فرمائی گفت نه از
 آنکه ایشان ترک صلاح خود کرده اند چون در بند صلاح نبند چگونه
 ۲۴ صلاح دیگری نگاهدارند و گفت هر که بغیر از حق تعالی و خدمت وی

من حیث لا یُحْتَسِبُ اللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَحَيِّينَ فِیْكَ وَمِنَ الْمُتَبَاذِلِیْنَ فِیْكَ
 وَمِنَ الْمُتَزَاوِرِیْنَ فِیْكَ بِحَرَمَتِ نَبِیِّكَ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفٰی صَلَوَاتِ اللّٰهِ وَسَلَامِهِ عَلَیْهِ
 وَانْظُرْ اِلٰی حَوَائِجِهِ كَمَا یَنْظُرُ الْاَرْبَابُ فِی حَوَائِجِ الْعَبِیدِ وَاِلٰی مَا یَعْمَلُهُ مِنَ
 الذُّنُوبِ اللّٰهُمَّ اَغْنِنَا بِجَلَالِكَ عَنِ حَرَامِكَ وَبِنُضْلِكَ عَمَّا سِوَاكَ وَبِطَاعَتِكَ
 ۵ عَنْ مَعْصِيَتِكَ يَا مَنْ اِذَا دُعِيَ اَجَابَ وَاِذَا سُئِلَ اَعْطٰی هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
 رَحْمَةً وَهَبْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا اللّٰهُمَّ اَغْنِنَا عَنْ بَابِ الْاَطْبَآءِ وَعَنْ بَابِ
 الْاَمْرَاءِ وَعَنْ بَابِ الْاَغْنِيَا اللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْنَا بِنِشَاءِ النَّاسِ مَغْرُورِیْنَ وَلَا عَنْ
 خِدْمَتِكَ مَهْجُورِیْنَ وَلَا عَنْ بَابِكَ مَطْرُودِیْنَ وَلَا بِنِعْمَتِكَ مُسْتَدْرِجِیْنَ وَلَا مِنْ
 الذُّلِّ بِأَكْلُونِ الدُّنْيَا بِالذُّلِّ وَارْحَمْنَا يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰی خَیْرِ
 ۱۰ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ اَجْمَعِیْنَ الطَّیِّبِیْنَ الطَّاهِرِیْنَ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا دَائِمًا اَبَدًا كَثِیْرًا
 بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ وَكُنْتَ اَلٰهٰی اِبْرَاهِیْمَ خَلِیْلِ نُو عَلَیْهِ السَّلَامُ اِز
 حَضْرَتِ تُو دَرِ خُواسْتِ كِه رَبَّنَا اِنِّیْ اَسْكَنْتُ مِنْ دُرِّیْتِیْ یَوَادِّ غَیْرِ ذِی زَرْعٍ
 عِنْدَ بَيْتِكَ الْخَمْرَ رَبَّنَا لِیُقْبِلُوْا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوٰی
 اِلَیْهِمْ وَاَرْزُقُهُمْ مِنَ الشَّجَرَاتِ لَعَلَّهُمْ یَشْكُرُوْنَ وَدَعَا وَی اَجَابَتْ كَرْدِی
 ۱۵ وَ اَكْرَمِ اِبْرَاهِیْمِ خَلِیْلِ نِیْسْتَمِ تُو رَبِّ جَلِیْلِ هَسْتِیْ مِنْ نِیْزِ دَعَا مِیْكُمْ وَ اِز
 تُو دَرِ مِیْخَوَامِ اللّٰهُمَّ اِنْ تَجْعَلْ هٰذَا الْوَادِیَ الْفَقْرَ وَالْمَكَانَ الْوَعْرَ اَهْلًا عَامِرًا
 بِذِكْرِكَ وَاَوْلِیَاثِكَ مِنْ عِبَادِكَ وَاَصْفِیَاثِكَ وَ اَكْرَمِیْنَ مَكَانَ مَكَانٍ مَكَّةَ نِیْسْت
 بَارِیْ اِزْ وَادِیْ قَفْرِ خَالِیْ نِیْسْتِ اِزْ خَیْرَانِشِ خَالِیْ مَكْرَدَانَ وَ اَهْلِیْنَ بَقَعَرَا
 اِیْمِنِ گَرْدَانَ دَرِ دُنْیَا وَ اٰخِرَتِ وَ اِزْ مَكْرِ شِیْطَانِ نِگَاھِدَارِ اللّٰهُمَّ اجْعَلْ دَعَایِ
 ۲۰ مَرْفُوعًا وَنِدَائِیْ مَسْمُوعًا وَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوٰی اِلَیْهِمْ وَهِمَّهُمْ وَاَفْئِدَةً
 عَلَیْهِ حَتّٰی یَتَّصِلَ فِیْهِ الْخَبْرَاتِ وَیَدُومُ اِقَامَةُ الطَّاعَاتِ وَكُنْتُ مِنْ چَكُونِهِ
 اِزْ حَقِّ نَعَالِیْ نَتْرَسْمِ وَ حَبِیْبِ وَ خَلِیْلِ وَكَلِمِ صَلَوَاتِ اللّٰهِ عَلَیْهِمْ اَجْمَعِیْنَ
 تَرَسْنَدِ بُوْدَنْدِ وَ رُوحِ عَلَیْهِ السَّلَامِ تَرَسْنَدِ اسْتِ وَكُنْتُ اَهْلِ دُنْیَا مَتَاعِ
 دُنْیَا دُوسْتِ مِیْدَارَنْدِ وَ مِنْ ذِكْرِ خُدَایِ وَ قِرَانِ حَوَانْدَنْ دُوسْتِ مِیْدَارْمِ
 ۲۵ وَكُنْتُ دَرِ مَعْنٰی اِیْنِ حَدِیْثِ كِه اِنَّ الشَّیْطَانَ یَجْرِیْ بِجَرِّیِ الدَّمِ كُنْتُ

که شما ندانید که در آن چه آفتست و گفت سخنی را سر کیسه گشاده باشد و دستهای وی گشاده و درهای بهشت گشاده بر وی و بخیل را سر کیسه بسته باشد و دست وی از عطا دادن بسته و درهای بهشت بسته بر وی و گفت خداوند نعمت‌ها تو بر ما بیشمارست از جمله آن توفیق دادی تا بزبان ذکر تو میگویم و بدل شکر تو میگویم و تو خداوند قادر کریم و ما بندگان عاجز مسکین سپاس ترا و شکر ترا و نعمتها همه از فضل تو است و گفت هر که دست دراز کند تا برادری مسلمان را بزند از من نیست و گفت پیش چهار کس دست تپی مروید پیش عیال و بیمار و صوفی و سلطان و گفت چون دست خود بینی که بمخالفت مشغولست و زبان بکذب و غیبت و دیگر جوارح بموافقت هوای نفس الهام و کشف عطا از کجا حاصل شود ترا و گفت حق تعالی عفویت کند علم را و عتاب کند خاص را و تا ما دام که عتاب میکند هنوز محبت باقی است نقلست که چون کسی بخدمت شیخ آمدی تا طریق سلوک سپرد شیخ او را گفتی ای فرزند تصوف کاری سختست گرسنگی باید کشید و برهنگی و خواری و ۱۰ با این همه روی نازه داری اگر سر این همه داری بطریقت در آی و اگر نه بکار خود مشغول باش و گفت پیری گفته است در اخلاص بك ساعت رستگاری جاویدست ولیکن عزیز است و گفت بترسید و با هیچکس بد مکنید که اگر کسی با کسی بدی کند حق تعالی کسی بگمارد تا با وی مکافات آن کند در بدی کما قال الله تعالى إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ ۲۰ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا و گفت حق تعالی را شرابست در غیب که در سحر اولیایا بدهد و چون از آن شراب بیاشامند از طعام و شراب مستغنی گردند و گفت دوست خدا هرگز دوست دنیا نبود و دوست دنیا هرگز دوست خدای نبود و شیخ این دعا گفتی اللهم اجعل هذه البقعة عامرة بذكرک و اولیائک واصفیائک الی الابد واجعل قوتنا وقوتهم یوماً یوماً من المحلال ۲۴

خیزی و وضو سازی و چهار رکعت نماز کنی و اگر نفس مطاوعت نکند دو رکعت بکن و اگر نتوانی چون بیدار شوی بگویی لا اله الا الله محمد رسول الله نفیست که روزی شیری بسته در پیش رباط میگذرانیدند شیخ چون بدید گفت ای شیر تا چه گناه کرده که بدین بند و دام گرفتار شدی پس گفت ای قوم بر حال خود تکیه مکنید که شیطان را دامها بسیارست که ما آنرا نمی شناسیم بسی شیطان طریقت که در دام شیطان گرفتار شده اند اصحاب بگریستند و گفت خداوندا اگر در قیامت با من نیکوئی خواهی کرد مرا بر بالائی بدار و همه دوستان و یاران مرا بنمای تا خرم شوند و بفضل و رحمت تو همه با یکدیگر در بهشت شویم و اگر حال بگونه دیگریست مرا برای فرست بدوزخ که کس مرا نه بیند تا دشمنان من شادمانی نکنند و گفت هر آنکس که هوای شهوت بر وی غالب است باید که زن کند تا در فتنه نیفتد که اگر دیوار و زن پیش من یکسان نمودی زن کردی و گفت من هیچو غرقه ام در دریا که گاه گاه امید خلاص میدارم و گاه از خوف هلاک می ترسم و گفت حق تعالی میفرماید ای بنده من از همه عالم اعراض کن و روی بحضرت ما آور که ترا از من در کل حال ناگریست تا چند از من گریزی و روی از من بگردانی و گفت بدبخت کسی باشد که از دنیا برود و لذت انس و مناجات حق تعالی نچشیده باشد و هرکه این چشید پیوسته سلم سلم میگوید و گفت چگونه نترسد بنده که اورا نفس از يك جانب و شیطان از يك جانب و او در میانه عاجز و گفت هرکه اورا کار دنیا با نظام باشد کار آخرتش بی نظام بود و هرگز هر دو حیووش نیک نبود و گفت هرکه بر سلطان دنیا دلبری کند مالش برود و هرکه با صالحان دلبری کند و مخالفت ایشان ورزد بنیادش برود و ایمانش با خطر باشد و گفت پرهیزید از آنکه فریفته شوید بدانکه مردم شما تقرب کنند و دست شما بوسه دهند

که بیست و چهار هزار گبر و جهود بر دست او مسلمان شدند نقلت
 که مالدارى از لشكرى بود و بارها شیخرا میگفت تا چیزی از دنیا قبول
 کند او نمیکرد آخر بشیخ کس فرستاد که چندین بند بنام تو آزاد کردم
 و ثواب آن بتو دادم شیخ گفت مذهب ما نه بند آزاد کردنست بلکه آزاد
 ۵ بند کردنست برفق و مدارا و گفت مرد آنست که بستاند و بدهد و
 نیم مرد آنست که بدهد و نستاند و نامرد آنست که ندهد و نستاند.
 و گفت در خواب دیدم که ازین مسجد بآسمان معراجی پیوسته بودی
 مردم می آمدند و بدان معراج بآسمان میشدند و گفت حق تعالی این
 بقعدرا کرامتی داده است که هرکه قصد زیارت این بقعه کند مقصودی
 ۱۰ که دارد دینی و دنیائی حق تعالی او را کرامت کند گفت درین روزی
 چند در دنیا اگر ترا برهنگی و گرسنگی و ذلّ و فاقه برسد صبر کن که
 بزودی بگذرد و بنعم آخرت رسی و گنت سه گروه فلاح نیابند بخیلان
 و ملولان و کاهلان و گنت جهد کنید که چون از سابقان نتوانید بودن
 باری از دوستان ایشان باشید المزّه مع من أحبّ و گنت جهد کن در
 ۱۵ دنیا تا از غفلت بیدار شوی که در آخرت پشیمانی سود ندارد و گنت
 در راه که روی برادرانرا از خود در پیش دار تا خدا ترا در پیش دارد
 و گنت هیچ گناه عظیم تر از آن نیست که کسی برادر مسلمانرا حقیر دارد
 و گنت مومن تا لذّات دنیا ترک نکند لذّت ذکر حق تعالی نیابد و گنت
 حق تعالی هر بندرا عطائی داد و مرا حلاوت مناجات داد و هر کسی را
 ۲۰ انس بپیزی داد و مرا انس بخود داد و گنت بار خدایا همه کس ترا
 میخوانند و می طلبند تو کرائی و با کیستی پس گنت إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ
اتَّقُوا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ حق تعالی با آنکس است که در خلا و ملا از
 ذکر وی غافل نشود چون فرمان وی بشنود در ادای آن بشتابد و چون
 ۲۴ نهی بیند از آن باز ایستد و گنت جهد آن کن که در میانه شب بر

هرکه پیش ما توبه کند و توبه بشکند و برا در دنیا و آخرت عذاب و
 عقوبت باشد پس ایشان توبه کردند اتفاق چنان افتاد که توبه بشکستند
 روزی آتشی می افروختند آتش در ایشان افتاد و هر دو بسوختند نقلست
 که روزی مرغی بیامد و بر دست شیخ نشست شیخ فرمود که این مرغ
 چون از من این است بر دست من نشست و همچنین روزی آهوئی بیامد
 و از میان مردم بگذشت تا بخدمت شیخ رسید شیخ دست مبارک بر سر
 آهوئی بمالید و گفت قصه ما کرده است پس خادم را فرمود تا آهو بصحرا
 برد و رها کرد نقلست که از شیخ بوی خوش آمدی که نه بوی مشک
 و عود بود هر جا که بگذشتی بوی آن باقی بماندی نقلست که روزی
 ۱۰ میگفت عجب دارم از آنکس که جامه پاک دارد و آنرا برنگی می کند که
 در آن شبیه است یعنی رنگ نیل و چون این می فرمود طیلسانی برنگ
 نیل داشت پس گفت رنگ نیل این طیلسان از نیل حلال است که از
 برای من از کرمان آورده اند و گفت هرکه حساب خود نکند در خوردن
 و آشامیدن و پوشیدن حال وی چون حال بهائم باشد و گنت ذکر
 ۱۵ حق تعالی بدل فراگیر و دنیا را بدست چنان مباش که ذکر را بر زبان
 گیری و دنیا را بدل و گنت بینائی مومن بنور دل بود از آنکه آخرت
 غیب است و نور دل غیب و غیب را بغیب توان دید و گنت کمترین
 عقوبت عارف آنست که حلاوت ذکر از وی برآیند و گنت دنیا داران
 بندگان را بعیب جوارح رد کنند و بظاهر وی ننگند و حق تعالی بندگان را
 ۲۰ بعیب دل رد کند و باطن وی ننگد و إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ
 و گنت ای قوم چه بوده است باز گردید از هرچه هست و روی با
 خداوند خود کنید که شمارا در دنیا و آخرت از وی گزیر نیست و گنت
 امروز در کازرون بیشتر گبرند و مسلمان اندکند چنانکه ایشان را می
 ۲۴ توان شمرد اما زود باشد که بیشتر مسلمان باشند و گبر اندک شوند نقلست

طع بود و شیخ بر منبر وعظ میگفت در میانه سخن فرمود که هرکه زیارت ابراهیم کند باید که حسبه للهرا بود و هیچ طع دنیاوی در میان نباشد و هرکه بطمع و غرض دنیائی پیش او رود هیچ ثوابی نخواهد بود پس جزوی از قرآن در دست داشت فرمود که بحق ان خدای که این کلام و بیست که آنچه درین کتاب فرموده است از او امر و نواهی بجای آورده ام فاضی طاهر در آن مجلس حاضر بود در خاطرش بگذشت که شیخ زن نخواسته است چگونه او همه او امر و نواهی بجای آورده باشد شیخ روی بوی کرد و گفت حق تعالی این یکی از من عنو کرده است و گنت و قها در صحرا عبادت میکنم چون در سجد سبحان ربی الاعلی میگوم از ۱۰ رمل و کلوخ آن زمین می شنوم که بموافقت من تسبیح می کنند نقلست که جهودی بمسافری شیخ آمد بود و در پس ستون مسجد نشسته و پنهان میداشت شیخ هر روز سفره بوی می فرستاد بعد از مدتی اجازت خواست که برود گنت ای جهود چرا سفر میکنی جابت خوش نیست جهود شرمزده شد و گنت ای شیخ چون میدانستی که جهودم این اعزاز و اکرام چرا ۱۵ میکردی شیخ فرمود که هیچ سری نیست که به دو نان نه ارزد نقلست که امیر ابو الفضل دیلمی بزیرت شیخ آمد شیخ فرمود که از خمر خوردن توبه کن گنت یا شیخ من ندیم وزیرم فخر الملك مبادا که توبه من شکسته شود شیخ فرمود توبه کن اگر بعد از آن در مجمع ایشان ترا زحمت دهند و فرومانی مرا یاد کن پس توبه کرد و برفت بعد از آن روزی در ۲۰ مجلس خمرخوارگان حاضر بود پیش وزیر الحاح میکردند تا خمر خورد پس گنت ای شیخ کجائی در حال گریه در میان دوید و آن آلت خمر بشکست و بریخت و مجلس ایشان بهم برآمد ابو الفضل چون آن کرامات بدید بسیار بگریست وزیر گنت سبب گریه تو چیست حال خود با وزیر بگنت وزیر او را گنت همچنان بر توبه میباش و دیگر او را زحمت نداد ۲۵ نقلست که پدری و پسری پیش شیخ آمدند تا توبه کنند شیخ فرمود که

و جامه شیخ از آن بودی و گاه بودی که صوف پوشیدی و بغایت متورع و متقی بوده است نقلست که در ابتدا اصحاب شیخ از غایت فقر و اضطراب گیاه میخوردند چنانکه سبزی گیاه از زیر پوست ایشان پیدا بودی و جامه پارهای کهنه بر چیدنندی و نمازی کردند و از آن ستر عورت ساختندی و وفات شیخ در روز یکشنبه ثامن ذیقعد سنه ست و عشرين و اربعه بود عمر شیخ هفتاد و دو سال بود و گویند هفتاد و سه قدس الله سره نقلست که دانشمندی در مجلس شیخ حاضر بود چون شیخ از مجلس پرداخت دانشمند بیامد و در دست و پای شیخ افتاد گفت چه بودت گفت بوقتی که مجلس میگفتی در خاطر آمد که علم من ازو زیادست ۱۰ و من قوت بجهدی بایم و بزحمت لقمه بدست می آورم و این شیخ با این همه جاه و قبول و مال بسیار که بر دست او گذر میکند ایا درین چه حکمتست چون این در خاطر من بگذشت در حال تو چشم در قندیل افکندی و گفتم که آب و روغن درین قندیل با یکدیگر مفاخره کردند آب گفت من از تو عزیزتر و فاضلتر و حیات تو و همه چیز بن است چرا تو بر سر من نشینی روغن گفت برای آنکه من رنجیاء بسیار دیدم از کشتن و درودن و کوفتن و فشردن که تو ندیدی و با این همه در نفس خود میسوزم و مردمانرا روشنائی میدهم و تو بر مراد خود روی و اگر چیزی در بر تو اندازند فریاد و آشوب کنی بدین سبب بالای تو استاده ام و گفتم آنچه من می پوشم برای خدا می پوشم و گفتم روزی اندیشه کردم که چرا مشغول بستن صدقات و بدرویشان مقیم و مسافر صرف کردن مرا با سندن و دادن چکارست مبادا که تقصیری رود و در قیامت بعتاب و حساب آن در مانم خواستم که درویشانرا بگویم که تا هر کس باز بوطن خود روند و بعبادت مشغول شوند در خواب شدم مصطفی را صلی الله علیه و سلم دیدم که مرا گفت که یا ابراهیم بستان و ۲۰ به و مترس نقلست که دو کس بخدمت شیخ آمدند و هر یک را از دنیائی

نان پخته و مویز و انجیر بیاورد و گفت ایضا بدرویشان و مسافران صرف کن چون پدر شیخ آن بدید ترك ملامت کرد و قوی دل شد و گفت چندانکه توانی خدمت خلائی میکن که حق تعالی ترا ضائع نگذارد نقلست که چون خواست که عمارت مسجد کند مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دید که آمدن بود و بنیاد مسجدی نهاد روز دیگر سه صف از مسجد بنیاد کرد مصطفی را صلی الله علیه و سلم در خواب دید که با صحابه آمدن بود و مسجد را فراخت از آن عمارت میفرمود بعد از آن شیخ از آن فراخت کرد نقلست که چون شیخ عزم حج کرد در بصره جمعی مشایخ حاضر شدند و سفره در میان آوردند گوشت پخته در آن بود شیخ گوشت نخورد ایشان گمان بردند که شیخ گوشت نمیخورد بعد از آن شیخ گفت چون ایشان چنین گمان بردند گوشت نتوان خورد با نفس گفت چون در میان جمع نمودی که گوشت نمیخورد چون خالی شوی بنها خواهی خورد و عهد کرد که تا زنده بود گوشت نخورد و خرما نیز نذر کرده بود و نمیخورد و شکر نیز نذر کرده بود و نمیخورد وقتی شیخ رنجور بود طبیب شکر فرمود چندانکه جهد کردند نخورد و هرگز از جوی خورشید مجوسی که حاکم کازرون بود آب نخورد نقلست که شیخ وصیت کرده بود مریدانرا که هرگز هیچ چیز تنها نخورید نقلست که مریدی اجازت خواست که خویشانرا پرستی کند شیخ او را اجازت نداد پس اتفاق چنان افتاد که برفت و خویشان تباهه پخته بودند وی نیز بموافقت ایشان لقمه چند بخورد چون بخدمت شیخ آمد اتفاقاً او را با درویشی مناظره افتاد و جرم بطرف وی شد و جامها که پوشیده بود بغرامت بدرویشان داد و برهنه بماند شیخ چون او را بدید گفت تباهه بود که کار تو تباه بکرد نقلست که بجهت قوت شیخ قدری غله از قدس آورده بودند و آنرا تخم ساخته و در زمینهای مباح بکشتندی و بقدر حاجت قوت شیخ از آن بودی و در جامه نیز احتیاطی تمام کرده و تخم آن از حلال حاصل کرده و هر سال زرع کردند

روا گرداند نقلست که آن شب که شیخ بوجود آمد بود از آن خانه نوری دیدند چون عمودی که به آسمان پیوسته بود و شاخها داشت و بهر اطراف شاخی از آن نور میرفت و پدر و مادر شیخ مسلمان بودند اما جدش گبر بود نقلست که در طفلی پدر شیخ را پیش معلم فرستاد تا قرآن آموزد و جدش مانع میشد و میگفت صنعتی آموختن او را اولیتر باشد که بغایت درویش بودند و شیخ میخواست تا قرآن آموزد شیخ با پدر و مادر و جد ماجراها کرد تا راضی شدند و شیخ در تحصیل علم چنان حریص بود که پیش از همه کودکان حاضر میشد تا بر همه سابق آمد و گفت هر که در طفلی و جوانی مطیع حق تعالی باشد و در پیری همچنان مطیع باطن او بنور معرفت منور باشد و بنا بر حکمت از دل او بر زبان او روان باشد و هر که در طفلی و جوانی عصیان کند و در پیری توبه کند اورا مطیع خوانند اما کمال شایستگی حکمت او را دیر دست دهد و کمتر و گفت در ابتدا که تحصیل علم میکردم خواستم تا طریقت از شیخی بگیرم و خدمت و طریق آن شیخ را ملازم باشم دو رکعتی استخاره کردم و سر بسجده نهادم و گفتم خدایا مرا آگاه گردان از سه شیخ یکی عبد الله خفیف و حارث محاسبی و ابو عمرو بن علی رحمهم الله که رجوع بکدام شیخ کنم و در خواب شدم چنان دیدم که شخصی بیامد و اشتری با وی بود و حمل آن خروراری کتاب و مرا گفت این کتابها از آن شیخ ابی عبد الله خفیف است و تمام با این اشتر از بهر تو فرستاده است چون بیدار شدم دانستم که حواله بخدمت ویست بعد از آن شیخ حسین آگار رحمه الله بیامد و کتابهای شیخ ابی عبد الله پیش شیخ آورد یقین زیادت شد و طریقت او برگزیدم و متابعت او اختیار کردم نقلست که پدرش گفت تو درویشی و استطاعت آن نداری که هر مسافر که برسد او را مهمان کنی مبادا که درین کار عاجز شوی شیخ هیچ نگفت تا در ماه رمضان جماعتی مسافران برسیدند و هیچ موجود نبود و شام نزدیک ناگاه یکی در آمد و ده خروار

کند اندر چیزی از حقیقت شواهد کشف براین اورا تکذیب کند و گفت
 نشستن باندیشه و تفکر در حال مشاهده یکساعت بهتر است از هزار حج
 مقبول و گفت چنین نشستن بهتر از هزار سفر و گفت بعضی را برسیدم
 که زهد چیست گفت ترك آنج در آنی بدانك در آنی ازو برسیدند از
 ملامتی نعره بزد و گفت اگر درین روزگار بیغامبری بودی از ایشان
 بودی و گفت سماع را تشنگی دام باید و شوق دام که هر چند بیش خورد
 و پرا تشنگی بیش بود و گفت حکم سماعی را کجوں قاری خاموش شود
 آن منقطع گردد و سماع باید که بسماع متصل باشد بیوسته چنانك هرگز
 نگردد و گفت صوفی آنست که جون از آفات فانی گشت دیگر بسر آن
 نشود و جون روه فرا حق آورد از حق نیفتد و حادثه را درو اثر نباشد
 و گفت صوفی آنست که او موجود نباشد بعد از عدم خویش و معدوم
 نگردد بعد از وجود خویش و گفت صوفی آنست که وجد او وجود
 اوست و صفات او محاب او یعنی مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ و گفت
 تصوف صفاء دلست از مخالانات و گفت تا ما دام کی کون موجود بود
 ۱۰ تفرقه موجود بود بس جون کون غایب گشت حق ظاهر شد و این حقیقت
 جمع بود که جز حق نبیند و جز ازو سخن نگوید رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو اسحاق شهریار کازرونی

آن متقی مشهور آن منتهی مذکور آن شیخ عالم اخلاص آن محرم حرم خاص
 آن مشتاق بی اختیار ابو اسحق شهریار رحمة الله علیه بگانه عهد بود و
 ۲۰ نفسی مؤثر داشت و سخنی جانگیر و صدقی بغایت و سوزی بی نهایت و
 در ورع کمالی داشت و در طریقت دورین و تیزفراست بود و از کازرون
 بود و صحبت مشایخ بسیار یافته بود و تربت شیخ را تریاک اکبر میگویند
 ۲۲ از آنکه هرچه از حضرت وی طلبند حق تعالی بنضل خود آن مقصود

باز گشت و بیغداد باز آمد چون بدر خانقاه رسید دربان گفت همین
 زودتر باش که امروز شیخ هفت نوبت بیرون آمد است بطلب تو بی قرار
 شیخ ابو الحسن چون آواز او بشنید بیرون آمد و او را در بر گرفت
 و گفت یا احمد ولدی و قُرّة عینی احمد از شاذی لَبِیک بزد و روی
 در بادیه نهاد نا حَجّی دیگر بکند چون بحرم رسید پیران حرم پیش احمد
 باز آمدند و گفتند یا وَلَدَاةُ و قُرّة عیناه جرمش همه این بود که يك
 حدیث کرده بود و امروز همه بر در دکانها طامات می گویند نقلست که
 گفتم سحرگاهی نماز گزاردم و مناجات کردم و گفتم اَللّٰهُمَّ رَاضِیٌّ مَسْتَمِعٌ
 مِنْ اِزْتِوِی رَاضِیٌّ اِم نَدَا اَمَدَ کِه اِی کَذّاب کِه اِگر تو از ما راضی بودی
 ۱۰ رضاء ما طلب نکردی و گفتم مردمان گویند حُصْری بقوافی نگرید مرا
 دردهاست از حال جوانی باز که اگر از یک رکعت دست بدارم با من
 عتاب کند و گفتم نظر کردم در ذلّ هر صاحب ذلّی ذمّ بر جمله زیادت
 آمد در آخر نگاه کردم در عزّ هر صاحب عزّی عزّ من بر عزّ همه زیادت
 آمد بس این آیت بر خواند من کَانَ بَرِیْدُ الْعِزَّةِ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِیْعًا و گفتم
 ۱۵ اصول ما در توحید پنج چیز است رفع حدث و اثبات قدم و هجر وطن
 و منارقت اخوان و نسیان آنچ آموخته و آنچ نی دانی یعنی فراموش آنچ
 دانند و ندانند و گفتم بگذارید مرا بیلای من نه شما از فرزندان آدمید
 اَنکَ بیا فرید حق تعالی او را بر تخصیص خلقت و بجائی بی واسطه غیر
 او را زنده کرد و ملائکه بفرمود تا او را سجده کردند بس بفرمانی که او را
 ۲۰ فرمود در آن مخالف شد چون اوّل خُم دُردی بود آخرش چگونه
 خواهد بود یعنی چون آدم را بخود باز گذارند با همه مخالفت باشند و چون
 عتاب حق در رسد همه محبت باشد و گفتم با تیغ انکار هرچه اسم و رسم
 بدان رسد سر بر نداری و ساحت دل را از هرچه معلول و معلوم است
 ۲۵ خالی نگردانی ینابیع حکمت از فعد دل تو بظهور نیاید و گفتم هرکه دعوی

شدند کسی خلیفه را گفت آن مرد که دست می زند و بای می کوبد اینست خلیفه عنان باز کشید حُصری را گفت چه مذهب داری گفت مذهب بو حنیفه داشتم مذهب شافعی باز آمدم و اکنون خود پییزی مشغولم که از هیچ مذهبم خبر نیست گفت آن چیست گفت صوفی گنت صوفی چه باشد گفت آنک از دو جهان بدون او بهیچ چیز نیارامد و نیاساید گفت آنکه دیگر گفت آنک کار خویش بدو باز گذارد که خداوند اوست تا خود بقضاء خویش تولی می کند گفت دیگر حُصری گنت فَمَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ جون حق را یافتند پییزی دیگر ننگرد خلیفه گنت ایشانرا مجتنبانید که ایشان قوی بزرگ اند که حق تعالی را نیابت کار ایشان دارند نقلست که احمد نصر شصت موقف ایستاده بود بیشتر احرام از خراسان بسته بود یکبار در حرم حدیثی بکرد بیران حرم او را از حرم بیرون کردند گتند دوپست و هشتاد بیر در حرم بودند تو سخن گویی اندر آن ساعت بو الحسن از خانه بیرون آمد و دربانرا گنت آن جوان خراسانی که هر سال اینجا آمدمی اگر این بار بیاید نگر تا راهش ندهی ۱۰ جون احمد بیغداد آمد بر حکم آن گستاخی بدر خانه شیخ شد دربان گنت فلان وقت شیخ بیرون آمد و گنت که او را مگذارید و راست همان وقت بود که از حرمش بیرون کرده بودند احمد نصر بینتاد و بیهوش شد و چند روز هم آنجا افتاده می بود آخر روزی شیخ بو الحسن بیرون آمد و رو بدو کرد و گنت یا احمد آن ترک ادبرا که بر تو رفته است باید که ۲۰ بر خیزی و بروم شوی و یکسال آنجا خوک بانی کنی و جایگاهی بوده است مسلمانانرا در طرسوس کفار آنرا گرفته اند و وبران کرده بس آنجا برو و بروز خوک بانی می کن و بشب بدان جایگاه می شو و تا روز نماز می کن و نگر تا يك ساعت نخسبی تا بود که دهاء عزیزان ترا قبول کنند مرد کار افتاده بود بر خاست و بروم شد و جامه ناز بر کشید و کمر نیاز بر ۲۵ میان جان بست و تا يك سال خوک بانی کرد چنانک فرموده بود بس

گفت بهرج بدید آید در نفس متابعت آن کنی و گنت بند خالی نیست از چهار نفس یا نعمتی که آن موجب شکر بود یا مئتی که موجب ذکر بود یا محنتی که موجب صبر بود یا زلتی که موجب استغفار بود و گنت هر چیز را واعظیست و واعظ دل حیاست و فاضلترین گنج مؤمن حیاست از حق و برسیدند از وجد در سماع گنت مکاشفت اسرار است بمشاهدت محبوب و گنت طریقت میان صفت و موصوف است هرکه نظر کند بصفت محبوب بود و هرکه نظر کند بموصوف ظفر یابد و گنت قبض اول اسبابست فنارا و بسط اول اسبابست بقارا و گنت مرید آن بود که هیچ نخواهد خود را جز آنک حق تعالی او را خواست باشد و مرد آن بود که هیچ نخواهد از کوئین بجز از حق تعالی و گنت تنگترین زندانها هم نشینی با نااهل است و جون وقت وفاتش رسید خواهرش گوید سر بر کنار من داشت چشم باز کرد و گنت درهء آسمانها گشاده است و بهشت راسته و بر ما جلوه می کنند که یا با علی ما ترا بجای رسانیدیم که هرگز در خاطر تو نگذشته است و حوران نثارها می کنند و اشتیاق می نمایند و این دل ما می گوید بِحَقِّكَ لَا أَنْظُرُ لِغَيْرِكَ عَمْرِي دراز در انتظار کاری بسر بردیم برگ آن نیست که باز گردیم بر شوقی والسلام،

ذکر شیخ ابو الحسن حُصْرِي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ

آن عالم ربّانی آن حاکم حکم روحانی آن قدوة قافله عصمت آن نقطه دایره حکمت آن محرم صاحب سرّی شیخ ابو الحسن حُصْرِي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ شیخ عراق بود و لسان وقت و حالی تمام داشت و عبارتی رفیع بصری بود و بیغداد نشستی و صحبت با شبلی داشتی و معبر عظیم بودی و در بغداد باصحاب خود سماع کردی در بیش خلیفه او را غمز کردند که قوی بهم در شده اند و سرودی گویند و بای می گویند و حالت می کنند و در سماع ۲۴ می نشینند مگر روزی خلیفه بر نشسته بود در صحرا و حُصْرِي باصحاب

جمله بدوات فانی از وی شوند از خویش یا چگونه ازو غایب شوند
اشیا که جمله ازو و صفات او ظهوری گیرند سبحان آنک اورا نه چیزی
حاضر تواند آمد و نه ازو غایب تواند شد و گنت حق تعالی دوست
دارد اهل همت را از براء این اهل همت اورا دوست دارند و گنت
۵ ما درین کار بجایی رسیدیم ام چون تیزی شمشیر اگر هیچ گونه بجهیم بدوزخ
در افتیم و گنت اگر دینار او از ما زایل شود اسم عبودیه از ما ساقط
گردد یعنی زنه نمانیم و گنت کمترین نفسی که آن نفس از اضطرار بود
آنها نهایتی نبود و گنت جنانک خداوند تعالی فریضه کرد بر انبیا ظاهر
کردن معجزات و براهین همچنان فریضه کرد بر اولیا بنهان کردن احوال
۱۰ و مقامات تا چشم اغیار بر آن نیفتند و کس آنها نبیند و نداند و گنت
هرکرا در راه توحید نظر افتد بر نهاد خود آن توحید اورا از آتش
برهاند و گنت چون دل خالی گردد از جب و راست و نفس از جب
و راست و روح از جب و راست از دل حکمت بدید آید و از نفس
خدمت و از روح مکاشفت و بعد ازین سه چیز دیدن صنایع او و
۱۵ مطالعه سرابر او و معامله حقایق او و گنت علامت این چه گنتم چه
بود آنک ننگری از جب و راست و برسیندند از سماع گنت من راضیم
بدانک از سماع سر بسر خلاص یام گفتند جگویی در کسی که از سماع
ملاهی چیزی بشنود گویند مرا حالست که بدرجه رسیدم که خلاف احوال
در من اثر نکند گنت آری رسیدم است و لیکن بدوزخ برسیندند از حسد
۲۰ گنت من درین مقام نبوده ام جواب نتوانم داد و اما گفته اند الحاسدُ
جَادِدٌ لِأَنَّهُ لَا يَرْضَى بِقِضَاءِ الْوَالِدِ و گنت آفت از سه بیماری زاید اول
بیماری طبیعت دوم بیماری ملازمت عادت سیم بیماری فساد صحبت گفتند
ای شیخ بیماری طبیعت چیست گنت حرام خوردن گفتند ملازمت عادت
۲۴ چیست گنت بجرام نگرستن و غیبت شنیدن گفتند فساد صحبت چیست

بمشاورت نه و گفتم وقتی درویشی بر ما آمد و بمرد او را دفن کردیم بس خواستم که روی او باز کنم و بر خالک نیم تا خدای تعالی بر غریبی او رحمت کند چشم باز کرد و گفتم مرا ذلیل می کنی بس از آنک مارا عزیز کرده است گفتم یا سیدی بس از مرگ زندگانی گفتم آری من زنده و محبان خدا زنده باشم ترا ای روزباری فردا یاری دهم نقلست که گفتم یکجند گاهی من بیبلاء و سواس مبتلا بودم در طهارت روزی بدریا بازده بار فرو شدم و تا وقت فرو شدن آفتاب آنجا ماندم که وضو درست نمی یافتم در میانه رنجیدن دل گشتم گفتم خدایا العافیة هانتی آواز داد از دریا که العافیة فی العلم ازو برسیدند که صوفی کیست گفتم صوفی آنست ۱۰ که صوف بوشد بر صفا و بچشانند نفس را طعم چنا و بیندازد دنیا از بس قفا و سلوک کند بر طریق مصطفی و گفتم صوفی که از پنج روزه گرسنگی بنالذ او را ببازار فرستید و کسب فرمایید و گفتم تصوف صفوت قربست بعد از کدورت بعد و گفتم تصوف معتکف بوذنت بر در دوست و آستانه بالین کردن اگرچه می رانندت و گفتم تصوف عطاء احرارست ۱۰ و گفتم خوف و رجا دو بال مردند مانند مرغ چون هر دو بایستند مرغ بایستند و چون یکی بنقصان آید دیگر ناقص شود و چون هر دو نمانند مرد در حد شرك بود و گفتم حقیقت خوف آنست که با خدای از غیر از خدای نترسی و گفتم محبت آن بود که خویشرا جمله بمحبوب خویش بخشی و ترا هیچ باز نماند از تو و برسیدند از توحید گفتم استقامت دلست ۲۰ باثبات با مفارقت تعطیل و انکار و گفتم نافع تر یقینی آن بود که حقرا در چشم تو عظیم گرداند و ما دون حقرا خورد گرداند و خوف و رجا در دل تو ثابت کند و گفتم جمع سر توحید است و تفرقه زبان توحید و گفتم آنج بر ظاهر می گرداند از نعمتها دلیل است بر آنج در باطن ۲۴ می دارد از کرامتهاء بی نهایت و گفتم چگونه اشیا بدو حاضر آیند و

و گنت بندۀ خاص باش خذایرا تا از اغیار نگردي و گنت سعی احرار
 از بهر نفس خویش نبوذ بل که براء برادران بوذ و گنت شریف همت
 باش که بهمت شریف بمقام مردان توان رسید نه بمجاهدات و گنت لذت
 معامله نیابند با لذت نفس از جهت آنک اهل حقایق خودرا دور کرده
 اند از اهل علایق و قطع کرده اند آن علایق که ایشانرا قاطع است
 از حق بیش از آنک آن علایق بریشان راه برینه گردانند و گنت هرکه
 جهد نکند در معرفت خویش قبول نکنند خدمت او و گنت روح صلاح
 بهرکه رسد لازم گیرد مطالبۀ نفس بصدق در جمله احوال و هرکه روح
 معرفت بوی رسد او بشناسد موارد و مصادر کارها و هرکه روح مشاهده
 ۱۰ بندو رسد مکرم گردد بعلم لدنی نقلست که او دعایی داشت آزموده وقتی
 اورا نگینی در دجله افتاد آن دعا بر خواند حالی نگاه کرد نگین در میان
 کتاب باز یافت شیخ ابو نصر سراج گوید آن دعا این بوذ یا جامع الناس
 لیوم لا ربّ فیه اجمع ضالّی جون وفاتش نزدیک آمد ببغداد بوذ و
 خاک بشوئیریه است آنجا که سری سقطی و جنید رحمة الله علیه،

ذکر شیخ علی رودباری رحمة الله علیه

۱۵

آن رنج کشینۀ مجاهد آن گنج گرینۀ مشاهده آن بحر حلم و دوست داری شیخ
 علی رودباری رحمة الله علیه واسعة از کاملان اهل طریقت بوذ و
 از اهل فتوت و ظریفترین بیران و عالمترین ایشان بعلم حقیقت و در
 معامله و ریاضت و کرامت و فراست بزرگوار بوذ و اهل بغداد جمله
 ۲۰ حضرت اورا خاضع بوذند و جنید قابل فضل او بوذ و بهمه نوعی
 بصواب بوذ و در حقایق زفانی بلیغ داشت و در مصر مقیم بوذی و صحبت
 جنید و نوری و ابن جلا یافته و اورا کلماتی بلیغ و اشاراتی عالی است
 نقلست که جوانی مدتی بر او بوذ جون باز ی گشت گنت شیخ چیزی
 ۲۴ بگوید گنت ای جوانمرد اجتماع این قوم بوعدۀ نبوذ و براگدن ایشان

باشند بس گفت شیخا بروم گفتم امشب اینجا بپاش گفتم مهستی دارم
گفتم تو دانی بخانه آمد و آن طعام بمرغ در تنور نهاد بس دیگر روز
کنیزک را گفتم آن طعام بیار کنیزک آن طعام را از تنور بر آورد و در راه
که می آمد بپاش بر سنگ افتاد و تابه بر زمین افتاد و بشکست و طعام
۵ بر بخت مرغ بر راه گذر بیفتاد حمزه گفتم باز رو و آن مرغ بیار تا بشویم
و بکار بریم درین بوزند که ناگه سگی از در درآمد و مرغ را برد گفتم
اکنون چون این همه از دست بشد باری بر خیزم و صحبت شیخ از دست
ندم و بنزدیک شیخ آمد شیخ را چون چشم برو افتاد گفتم هر که گوشت باره
دل مشایخ گوش ندارد گوشت او بسگ دهند حمزه بشیمان شد و توبه
۱۰ کرد نقلست که يك روز بیغامبر را علیه السلام بخواب دید گفتم تصوف
چیست گفتم ترك دعوی و بنهان داشتن معنی و ازو برسیند که تصوف
چیست گفتم حالتی که درو ظاهر شود عین ربوبیت و مضمحل گردد عین
عبودیت و گفتم تصوف طرح نفس است در عبودیت و بیرون آمدن از
بشریت و نظر کردن بخدای تعالی بکلیت و ازو برسیند از تلویح فقر
۱۵ گفتم تلویح ایشان تلویحی براء زیادتی از بهر آنک هر کرا تلویح نبود
زیادتی نبود و گفتم چون درویش را بینی که بسی خورد بدانک او از
سه چیز خالی نبود یا وقتی که برو گذشته است و نه در آن وقت جنان
بوده است که باید یا بعد ازین خواهد بود جنانک نه بر جاده بود یا
در حال موافقتی ندارد او را برسیند از توکل گفتم توکل آنست که اگر
۲۰ چیزی بود و اگر نبود دل در هر دو حالت یکسان بود بل که اگر نبود
طرب درو بود و اگر بود طرب درو نبود بل که توکل استقامت است
با خدای تعالی در هر دو حالت و گفتم خیر دنیا و آخرت در صبر
یکساعت است و گفتم فتوت حقیق داشتن نفس است و بزرگ داشتن
۲۴ حرمت مسلمانان و گفتم عقل آنست که ترا دور کند از مواضع هلاک

بجاء میارید مگر آنک خالص بود و بهیچ خالص قیام نمایند مگر آن بوافقت سنت بود و گفت مرد جنان باید که ازین چهار خصلت غافل نماند یکی صدق قول دوم صدق عمل سوم صدق مودت چهارم صدق امانت و گفت علم حیوة دلست و نور چشم از ظلمت جهل و گنت آفت آفت است اشتغال دنیا چون بکسی روه نهد و آفتست حسرتهای دنیا چون روه از کسی بگرداند و عاقل آنست که هرگز فرو نیاید بجزی کی چون روه بذو نهد هم مشغولی بود و چون از کسی روی باز گرداند همه حسرت بود و گفت وای کسی که بفروخته باشد همه چیزها بهیچ چیز و خریدن باشد بهیچ چیز همه چیزها و گفت روزگاری در آید که زندگانی درو خوش نباشد هیچ مؤمن را مگر خویشتن را بر فترک منافق نبندد نعوذ بالله من شر ذلك،

ذکر شیخ جعفر خلدی رحمة الله علیه

آن صاحب همت آن ثابت امت آن کوه حلم آن بحر علم آن دولت باز ازلی و ابدی شیخ جعفر خلدی رحمة الله علیه عالم زمانه بود و در علم طریقت ۱۰ یگانه بود و از کبراء اصحاب جنید بود و از قدماء ایشان و در انواع علوم متبحر و در اصناف حقایق متعین و او را کلماتی عالی است حواله آن با کسی دیگر کرد وقتی ی گفت صد و سی و اند دیوان اهل تصوف نزدیک من است گفتند از کتب محمد ترمذی هیچ هست ترا گفت نه که او را از شمار صوفیان ندانم که او آرایش مشایخ بود و مقبول بود نقلست ۲۰ که شصت حج بکرده بود مریدی داشت او را حمزه علوی گفتند شبی حمزه قصد کرد که بجانه شیخ روز گفت امشب اینجا باش مگر حمزه طعمای مبرغ در تنور خواست نهاد تا فرزندانش بخورند گفت اگر امشب اینجا باشم فردا نماز بامداد اینجا بیاید کرد و بیاید بود تا نماز بامداد و ۲۴ جاشگاه با شیخ بگذارم و دبر شود و طفلان گرسنه بمانند و در بند من

خون بر روه او فرو دوید اصحاب شاذ شدند و گفتند فردا بحاکم شهر روز و شرّ او را دفع کند که بنزدیک امیر شیخ مقبول القول است و ما از زحمت او باز رهیم شیخ خدمتگار برا بخواند و گفت در آن بوستان برو و جوی باز کن و بیاور جون خادم خوب بیاورد گفت اکنون ببر و بکمتر باز ده و بگو این کمونرا بزین خوب بر انگیز نقلست که گفت روزی جنازه دیدم سه مرد و زنی بر گرفته بودند و می بردند آن سوء جنازه که زن داشت من بر گرفتم و بگورستان بردم و نماز کردم و دفن کردم گفتم شمارا هیچ همسایه دیگر نبوذ که یارمندی کردی گفتند بوذ ولیکن این را حقیر داشتندی گفتم او کاری کردی گفتند مخنث بوذ مرا بر وی ۱۰ رحمت آمد شب را بخواب دیدم که یکی پیامد و روه او جون ماه شب چهارده لباسی فاخر بوشید و تبسم هی کرد گفتم تو کیستی گفت آن مخنثم که بر من نماز کردی و دفن کردی خدا تعالی بر من رحمت کرد در آنج مردمان مرا حقیر داشتند و سخن اوست که گفت کسی که جمله علوم جمع کند و با جمله طوایف صحبت دارد هرگز بجایگاه مردان نرسد مگر ۱۰ ریاضت یافته باشد بفرمان شیخی یا امامی یا مؤدبى ناصح که هرکرا ادب فرمایند نباشد که او را از هرج مذموم بوذ نهی کند و امامی فرا گرفته نباشد که عیوب اعمال او بدو نموده باشد و رعونات نفس او در چشم او می نهاده در هیچ معامله ابتدا بدو روا نباشد و گفت طمع مدار راستی از آنک راستش نکرده باشند و امید مدار ادب از کسی که ادبش نداده ۲۰ باشند و گفت هرکه با بزرگان صحبت دارد نه از طریق حرمت محروم ماند از فواید ایشان و از برکات ایشان و از انواری که ایشانرا بوذ هیچ برو بدید نیاید و گفت فروع صحیح نخیزد مگر از اصل صحیح بس هرکه خواهد که افعال او صحیح بوذ و بر جاده سنت بوذ گو نخست در دل اخلاص درست کن که درستی اعمال ظاهر از درستی اعمال باطن خیزد ۳۰ و گفت هیچ کار مکنید براء خدای مگر آنک صواب بوذ و هیچ صواب را

جهد می کنم و می گویم با این سگان برنی آم تا باری در آشنایان
نیفتند و اورا برسیندند از ایمان گنت جهل سال در گبرگی بباید گذاشت
تا مرد با ایمان رسد گفندد ایها الشیخ معنی این چه بود گنت آنک تا
بیغامبران را علیهم السلام جهل سال نبوذ ایشانرا وحی نیامد نه آن که
ایشانرا در آن ساعت ایمان نبوذ نعوذ بالله لیکن آن کمال نبوذ باوّل که
بعد از نبوّت ایشانرا حاصل شد اما که تو صاحب نفس اماره باشی و
نفس گبرست بحکم حدیث تا از گبرگی نفس خلاص نیابی با ایمان حقیقی نرسی
گفندد هیچ کس از مقام محمد علیه السلام بگذشت گنت خود هیچ کس بمقام
محمد نرسید که هر که دعوی کند که کسی از مقام او بگذشت یا بگذرد زندیق
۱۰ بود کی نهایت درجه اولیا بدایت درجه انبیاست گفندد کدام طعام مشتهی تر
گنت لقمه از ذکر خذاء تعالی که بدست یقین از مایه معرفت بر گبری
در حالتی که نیکوگان باشی بخذای در وقت وفات گفندد مارا وصیتی کن
گنت ارادت خذاء تعالی در خویشتن نگاه دارید دیگری وصیت خواست
گفت باس اوقات و انفاس خویشرا نگاه دار رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو علی ثقفی رحمة الله علیه

۱۵

آن برورده اسرار آن خو کرده انوار آن مفتی نقوی آن مهدی معنی آن
ولی صفی شیخ وقت بو علی ثقفی رحمة الله علیه امام وقت بود و عزیز
روزگار و صحبت بو حفص و حمدون یافته و در نشابور تصوّف ازو آشکارا
شد در علوم شرعی کمال داشت و در هر فنی مقدم بود و دست از همه
۲۰ بداشت و بعلم اهل تصوّف مشغول شد و در میان صوفیان در سخن آمد
و بیانی نیکو داشت و خلقی عظیم جنانک نقلست هسایه داشت کبوتر باز
و همه روز اورا از آن زحمتی عظیم بودی که کبوترانش بر بام سرای
نشستندی و او سنگ انداختی روزی شیخ نشسته بود و قران می خواند
۲۴ هسایه سنگی در کبوتر انداخت سنگ بر بیشانی شیخ آمد و بشکست و

در یافت عذاب بدو فرو آمد و گنت بلندترین مقام خوف آن بود که ترسد که خدای درو نگرذ خشمگین و اورا بهمت گرفتار کند و ازو اعراض نماید و گنت حقیقت خوف در وقت مرگ ظاهر شود و گنت علامت صادق آن بود کی بتن با برادران بیوسته بود و بدل تنها با خدای ۵ و گنت خلق عظیم آنست که با هیچ کس خصومت نکند و کس را با او خصومت نباشد از فوت معرفت و گنت فرع اکبر براء قطعیت بود که ندا کنند که ای اهل بهشت خلود ولا موت و ای اهل دوزخ خلود ولا موت بس گویند اِخْسُوا فِیْمَا وَلَا تُكَلِّمُونِ و گنت شرمگین که عرق از وی می ریزد آن زیادتی بود که درو بود و گنت اختیار برآنچ در ازل رفت بهتر از معارضه وقت و گنت آن حالت که بدو نیکویها تمام شود و بنا بودن او همه نیکویها زشت بود استقامت است که ترا فرا ستاند از آنچ نصیب نفس است و گشاده گرداند بدانچ نصیب تو خواهد بود و گنت فراست تو روشنایی بود که اندر دها بدرفشد و معرفتی بود مکین اندر اسرار که اورا از غیب بغیب می برد تا چیزها ببیند از آنجا که حق تعالی ۱۵ بدو نماید تا از ضمیر خلق سخن می گویند و گنت این قوم را اشارات بود بس حرکات اکنون مانده است جز حسرات و گنت بی ادبی خویشتن را اخلاص نام کرده اند و شرهرا انبساط و دون همتی را جلدی همه از راه برگشته اند و بر راه مذموم می روند زندگانی در مشاهده ایشان ناخوشی بود و نقصان روح اگر سخن گویند بخشم گویند و اگر خطاب کنند تکبر ۲۰ کنند و نفس ایشان خبر می دهد از ضمیر ایشان و شره ایشان در خوردن منادی می کند از آنچ در سر ایشان است قَاتِلَهُمْ اللَّهُ اَنّی بُؤْفَكُونَ و گنت ما مبتلا شدیم بروزگاری که نیست درو آداب اسلام و نه نیز اخلاق جاهلیت و نه احکام خداوندان مروّت و گنت جوانی فرا گرفتند ۲۴ و بُرُسْک بگردند و باره فریشته با آن سگ در جوال کردند هر چند

کار فرماید که محبوب گردید از لذت رؤیت و از حقیقت آنح مطالعه کنید یعنی جون از رضا لذت یافت از شهود حق باز ماند و گفت نگر تا بلذت طاعت و حلاوت عبادت او غره نشوی که آن زهر قاتل است و گفت شاذ بوزن بکرامات از غرور و جهلست و لذت یافتن با اتصال نوعی است از غفلت و گفت مباشید از آن قوم که انعام اورا مقابلت کنند بطاعات ولیکن فرزند ازل باشید نه فرزند عمل و گفت عمل بجزکات دل شریفترست از عمل بجزکات جوارح که اگر فعلرا بنزدیک حق قیمتی بودی جهل سال بیغامبر علیه السلام خالی نماندی از آن نه گویم عمل مکن لیکن تو با عمل مباش و گفت هرکه از قسمت یاز آرد از آنح اورا در ازل رفته از سوال و دعا فارغ آید و گفت من بدان مومنم که حق تعالی از من دانست از آنک بر آن دانسته که من دامن مرا اعتماد نیست و گفت بنده گوید الله اکبر یعنی خدای از آن بزرگتر است که با وی ازین فعل توان بیوستن یا بترك این فعل ازو توان بریدن از بهر آنک بیوستن و بریدن با وی بجزکات نیست لیکن بقضاء سابق ازلیست و گفت جنانک طفل از رحم بیرون آید فردا دولت مرد و محبت ارباب او ازو بیرون آید و گفت مردم بر سه طبقه اند طبقه اول آن قومند که خداه بریشان منت نهاد بانوار هدایت بس ایشان معصومند از کفر و شرک و نفاق و طبقه دوم آن قوم اند که خدا بر ایشان منت نهاد بانوار عنایت بس ایشان معصومند از صغایر و کبایر و طبقه سوم آن قوم اند که خدا بریشان منت نهاد بکفایت بس ایشان معصومند از خواطر فاسد و از حرکات اهل غفلت و گفت حقیر داشتن فقر و سرعت غضب و حب منزلت از دیدن نفس است و این خلع عبودیه بود و کوشیدن بالوهیت و گفت هرکه بشناخت اورا غایب شد و هرکه غرق شد در بحر شوق او بگذاخت و هرکه عمل کرد لوجه الله بثواب رسید و هرکرا سخط

بر خیزد از حرکت و سکون خویش که هرگاه که این دو صفت از مرد ساقط شود بحق عبودیت رسید و گفت توبه قبول آنست که مقبول بوده باشد بیش از گناه و گفت خوف و رجا دو قهارند که از بی ادبی باز دارند و گفت توبه نصوح آن بود که بر صاحب او اثر معصیت بنهان و آشکارا نماند و هرکرا توبه نصوح بود بامداد و شبانگاه او از هر گونه که بود باک ندارد و گفت تقوی آن بود که از نقوی خویش متقی باشد و گفت اهل زهد که تکبر کنند بر ابناء دنیا ایشان در زهد مدعی اند برای آنک دنیا را در دل ایشان رونقی نبودی براء اعراض کردن از آن بر دیگری تکبر نکردندی و گفت چه صولت آوردی بزهد در چیزی و باعراض از چیزی که جمله آن بتزدیک خذاء تعالی ببر بشه وزن نیست و گفت صوفی آنست که سخن از اعتبار بگوید و سر او منور شده بود بفکر و گفت بند را معرفت درست نباید تا صفت او آن بود که بخذاء تعالی مشغول گردد و بخذاء نیازمند بود یعنی مشغولی و نیازمندی او حجابست و گفت هرکه خذایرا بشناخت منقطع گشت بل که گنگ شد و هرکه بمحل انس نتواند رسید آن که او را وحشت نبود از جمله کون و گفت عوض چشم داشتن بر طاعت از فراموش کردن فضل بود و گفت قسمتها کرده شده است و صفتها بیذا گشته چون قسمت کرده شد بسعی و حرکت چون توان یافت و گفت هرکرا بندگی کردن از او در بخواهند و حقیقت حق تعالی بدانستن از هر دو مقام ضایع بماند و گفت طلب کردم ۲۰ معدن دلها عارفان در هواء روح ملکوت دیدم که می برینند در نزدیک خذاء تعالی بدو باقی و رجوعشان با او و گفت تا مرد جان نگرده که از آنجا که سرادقات عرش است تا اینجا که منتهای ثری است هر ذره آینه توحید وی گردد و در هر ذره او را بیند توحید او درست نباید ۲۴ و گفت هر چند بتوانید رضارا کار فرمایند جان مباحثید که رضا شمارا

برستند برای خذاء او از وی جاهلست یعنی خذاء بی نیازست از عبادت
 تو بنداری که براء او کاری می کنی تو کار براء خود می کنی و گفت
 دورترین مرد از خدای آن بود که خذابرا بیش یاد کند یعنی مَنْ عَرَفَ
 آللهَ کلَّ لِسَانُهُ او نباید که یاد کند تا بر زبان او یاد می کند ذکر حقیقی
 آن بود که زبان او گنگ شده بود و غیب بر زبان گویا شده و ذکر او
 غیر او بود و گفت از تعظیم حرمت خذاوند آن بود که باز ننگری چیزی
 از کونین و نه چیزی از طریقہء کونین و گفت صفت جمال و جلال
 مصادمت کردند از هر دو روح تولد کرد و گفت اگر جان کافری آشکارا
 شود اهل عالم او را سجد کنند بدارند که حقیقت از غایت حسن و لطافت
 ۱۰ و گفت تن همه تاریکست و چراغ او همه سر است که کرا سر نیست او
 همیشه در تاریکست و گفت احوال خلق قسمتی است که کرده اند و
 حکمتی است که برداشته اند حیلت و حرکت را بدریافت آن مجال نیست
 و گفت بیزارم از آن خدای که بطاعت من از من خشنود شود و بمعصیت
 من از من خشم گیرد بس او خود در بند من است تا من چکم نه بل
 ۱۵ که دوستان در ازل دوستانند و دشمنان در ازل دشمنان و گفت هرکه
 خویشرا از خذاء ببندد و جمله اشیارا از خدای ببندد بی نیاز شود از جمله
 اشیا بخذا و گفت حیوة و بقاء دلها بخدایست بل که غیبت از خذاست
 بخذا یعنی تا توانی که تو بان خذائی خیال شرک داری بخذا فناء فنا از
 فنا حاصل آید و گفت شرک دیدن تقصیر است و عثرات ننس و ملامت
 ۲۰ کردن نفس را و گفت محبت هرگز درست نباید تا اعراض را در سر او
 اثری بود و شواهد را در دل او خطری بل صحت محبت نسیان جمله اشیا
 است در استغراق مشاهده محبوب و فانی شدن محبت از محبوب بمحبوب
 و گفت در جمله صفتها رحمت است مگر در محبت که درو هیچ رحمت
 ۲۴ نیست بکشند و از کشته دیت خواهند و گفت عبودیة آنست که اعتماد

شود زیرا که معرفت تو مُحَدَّث است و جون صفت و نعت قدم تجی کند
 همه محدثات نیست شود و گفت فضل باری تعالی در مقابل کسب تو
 نبود و مکتسب نیست زیرا که هر چه مکتسب بود آنرا عوضی بود و عوض
 خارج است از فضل آنگاه گفت همه اندیشهها یکی کن و بر یکی باست و
 ۵ همه نگرستن را با یکی آور که نظر همه نگرندگان یکی بیش نیست مَا خَلَقُكُمْ
 وَلَا بَعَثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ و گفت روح از عالم کون خود بیرون نیامد
 باشد که اگر بیرون آمد بودی دل بوی اندر آمدی و این سخن هرگز
 بیبانه اندر نگنجد و گفت بدید آرند چیزها و متولی کارها بیذاتر از
 کارهاست و تو می خواهی که شریک او گردی و گفت حجاب هر موجودی
 ۱۰ بوجود اوست از وجود خود و گفت جون ظاهر شود حق بر اسرار خوف
 و رجا زایل شود و گفت عوام در صفات عبودیه می گردند و خواص
 مکرمند بصفات ربوبیت تا مشاهده کنند از جهت آنک عوام آن صفات
احتمال نتوانند کرد بسبب ضعف اسرار خویش و دوری ایشان از مصادر
 حق و گفت جون ربوبیت بر سرایر فرو آید جمله رسوم او محو گرداند
 ۱۵ و او را خراب بگذارد و گفت جون نظر کنی بخدا جمع شوی و جون
 نفس خود نظر کنی متنزق گردی و گفت خلق را جمع گردانند در علم
 خویش متنزق گردد در حکم و قسمت خویش بلکه جمع در حقیقت تفرقه
 است و تفرقه جمع و گفت ازل و ابد و اعمار و دهور و اوقات جمله
 جون برقیست در نعوت قال النبی علیه السلام لی مع الله وقت لا یسعی
 ۲۰ فیہ معه شیء غیر الله عز وجل و گفت شریف ترین نسبتها آنست که
نسبت جویی بخدا تعالی بعبودیه و گفت افضل طاعات حفظ اوقانت
 و گفت مخلوق عظیم قدر بود و بزرگ خطر جون حق او را ادب کند متلاشی
 شود و گفت هر که گوید من با قدرت منازعت کرده است و گفت هر که
 ۲۴ خدا را برستد برای بهشت او مزدور نفس خویش است و هر که خدا را

حیا و گنت نیست بودن در راه حق بهتر از آنکه بخرید و توحید نظر بود و آنجا منزل بود یا وقوف بود یا مشربگاه سازد و گنت هرکه در یافت وحدانیت و بگانگی واحد مقصود حق گردد هرکه صنت نعت جلال او در یافت حق مقصود او شود و گنت هر جنایت که باشد رعایت اصل آنرا زیر و زیر کند و هیچ نگذارد و گنت خزاوند جلّ جلاله ترا در مذلت افلاس و درماندگی و شکستگی بیند بهتر از آن که در بنداشت و جلوه عزّ و معاملات و گنت هرکرا مقصود جز دانست آنکس مغبون و نگوسارست و مستحقّ یکی گنتن آنست که بی قصد و بی نیت در آید و نیست راه حق شود و بیفاء آن نیستی خود آنگاه بنقطه بگانگی حق ۱۰ وی قیام کند بی نیت که بود و وجود درین صورت نبدذ و گنت جنانک راست گویان راست گنتند در حقایق و اسرار عارفان دروغ گنتند در حقیقت حق و گنت زشتترین اخلاق آنست که با تقدیر بر آویزی یعنی آنچه تقدیر ازلی باشد تو خواهی که بضدّ آن بیرون آبی و آنچه قسمت رفته است خواهی که بغلب و آرزو و دعا آن قاعده بگردانی و گنت این قوم ۱۵ بر چهار صفت اند یکی بشناخت و طلب کرد و یافت و دیگر طلب کرد و نیافت و دیگری نیافت و نیز با هیچ آرام نیافت مگر با وی چهارم نشناخت و طلب نکرد زیرا که او عزیزتر از آنست که طلب درو رسد و آشکارتر از آنست که طلب باید کرد و گنت چون سرّ من بوفاء عهد ایستاده بود هیچ باک ندارم از حوادث که در روزگار بدید آید ۲۰ و گنت هرگاه تاریکی طمع بسرّ در آید نفس در حجاب افتد از همه حظّهای نفسانی و گنت معرفت دو است معرفت خصوص و معرفت اثبات اما معرفت خصوص مشترك است و شرك معرفت اسما و صفات و دلایل و نشانها و برهانها و حجابها و معرفت اثبات آنست که بدو راه نیست ۲۴ و از نعت قدم بدید آید و چون بدید آید معرفت تو ناجیز و نیست

باشد که کسی چیزی ببول بشوید بدارد که باک شد رنگش برود اما همچنان نجس باشد هرکه برون مرد بوذ درون مرد بوذ آنجا که قدم این جوانمردان است همه مریدان مشرکند و بنای راه ارادت مریدان بر شرکست ایمانرا ضدّ است و آن کفر است و توحیدرا ضدّ است و آن تشبیه است و ضدّ یقین شکست و این همه حجابست که این همه درگاهها بیست که مریدانرا ببايد گذشت و این زنارها ببايد برید و گنت در کارها که نفس تو موافق باشد با دل دل برگیرد از آن و هر کاری که در وی خلاف نفس است آنجا دل بنه و قدم استوار کن تا ترا بجزانۀ قبول فرستند اگرچه صورت طاعت ندارند اُولَئِكَ يَبْدِلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ و گنت ۱۰ همه چیزهائی که در نصرّف اسم آمد و در حیز وجود کمتر از ذره بیست در قبضه قدرت و گنت چون حق ظاهر شود عقل معزول گردد هر چند حق برد نزدیک میشود عقل میگریزد زیرا که عاجز است عاجزی را هم ادراک بعاجزی بود و معرفت ربوبیت نزدیک مقربان حضرت باطل شدن عقلست از بهر آنکه عقل آلت اقامت کردن عبودیت است نه آلت در یافتن حقیقت ربوبیت و هرکرا مشغول کردند باقامت بندگی از وی ادراک حقیقت خواستند عبودیت از او فوت شد و معرفت حقیقت نرسید و گنت فاضلترین عبادت غایب شدنست از اوقات و گنت ما پدید آمدگان ازل و ابدیم و درین شك نیست و ازل نشان ربّانی است در وقت ازل الازال آنکه خلقرا بدیدن این خواند و گنت سخن در ۲۰ راه معاملات نیکوست ولیکن در حقائق بادی است که از بیابان شرک و جهد و نکوئی است که از عالم بشریت پدید آمد و گنت چهار چیزست که مناسبست ندارد و بحال عارف لائق نبود زهد و صبر و توکل و رضا که این چهار چیز صفت قالبهاست صفت روح ازین منزّه است و گنت ۲۴ فرزند ازل و ابد باشی بهتر از آنکه فرزند اخلاص و صفا و صدق و

دورتر بود بایشان نمودند که کار ما از عت باکست و نظر از عت است و طلب شما بر دامن وجود بستم بحکم کرم و نمودرا بر دامن دینک بستم نموده بود که شما بنظر آوردید نه نظر عت دینک بود و گفت این خلق در عالم عبودیه فرو شدند هیچ کس بقعر نرسید هیچ کس این دریا عبودیه را عبور نتوانست کردن چون سر این بدانی آنگاه این بندگی از تو درست آید راه اهل حقیقت در عدم است تا عدم قبله ایشان نیاید راه نیابند و راه اهل شریعت در اثبات است هر که بود خود نفی کند بزندقه افتد اما در راه حقیقت هر که اثبات خود کند بکثر افتد بر درگاه شریعت اثبات باید بر درگاه حقیقت نفی دینک صورت جز صورت نبیند و دینک ۱۰ صفت جز صفت نبیند و این حدیث و رای عینست و و رای صفت باید که از دریا سینه تو تنگی خیزد ذات خوار و صفات خوار و صورت خوار و هر صفت که در عالم هست فرو خورد آنگاه مرد روان شود و لا یَبْقَى فِي الدَّارِ دُبَّارٍ دولت در عدم تعبیه است و شقاوت در وجود راه عدم در قهرست و راه وجود در لطف و این خلق عاشق وجودند و ۱۰ منزه از عدم از براء آنک نه عدم دانند و نه وجود آنک خلق وجود دانند نه وجودست بحقیقت بل که عدم است و آنچه عدم می دانند نه عدم است این جوانمردان بمحو اشارت کنند که عدی بود عین وجود و محوی بود عین اثبات که هر دو طرف او از عین اثبات باکست و وجودی که يك طرف او عین و رقم حیوة دارد ام یکن فکان و گفت ۲۰ مرید در اول قدم مختار بود چون بالغ شود اختیارش نماند علم او در جهل خود بیند هستی او در نیستی خود بیند اختیار او در بی اختیاری خود بیند بیان کردن او بیش ازین آفتست اشارت و عبارت محرم این حدیث نیست این حدیث نه اشارت نه عبارت نه قال نه حال نه بود نه نابود اگر خواهی که بمجاهد بدانی ندانی که در دریا هند و روم مجاهد ۲۰ است در دریا اسلام مشاهده باید که مجاهد که در آن مشاهده نبود همچنان

خانه خود باز نداند آن کس را سخن گفتن در طریقت مسلّم نیست درویش بنور دل باید که رود و بروزگار ما بعضا می روند زیرا که ناپینا اند هر که داند که چه می گوید و از کجا می گوید اورا سخن مسلّم نیست جنانک زنانرا حیض است مریدانرا در راه ارادت حیض است حیض راه مریدان از گنت افتد و کس بود که در آن بماند و هرگز باک نشود و کس بود که اورا حیض نباشد همه ایامش طهر باشد اما هیچ چیزرا آن منقبت نیست که سخن را و سخن صفتیست از صفات ذات همه انبیاء متکلم بوده اند لیکن مارا سخن با آن کس است که دعوی می کند که اورا زبان غیبست مرد باید که گویند خاموش بود و خاموش گویا که آن حضرت و رای گنت و خاموشی است نخست چشمه زبان باید که بسته شود تا چشمه دل بگشاید ۱۰ هزار زبان خذاترس با فصاحت بینی در دست زبانیه دوزخ بینی یک دل خذاشناس با نور نبینی در دوزخ مرید صادقرا از خاموشی پیران فایده بیش از گنت و گویی بود و گنت خلعتی دادند با شرک بر آمیخته جنانک کسی را شربتی دهند با زهر آمیخته یکی را کرامتی یکی را فراستی یکی را حکمتی ۱۵ یکی را شناختی هر که عاشق خلعت شد از آنج مفصودست باز ماند و آن مقامها در عالم شرع است کسانیرا که بنور شرع راه روند زهد و ورع و توکل و تسلیم و تفویض و اخلاص و یقین این همه شرع است و منزل راهروانست که بر مرکب دل سفر کنند و این همه فراشانند و بر درگاه روح بردها بری دارند تا با ابصار روح نزدیکتر شوند باز آن کسان که بر مرکب روح سفر کنند این افعال و صفاترا آنجا گذر نبوذ که آنجا نه زهد بود نه ورع و نه توکل بود و نه تسلیم و نه به مانند این روش بود روش باید که بروح بود جنانک روح است و نشان بذیر نیست راه وی نیز نشان بذیر نیست هر که ترا از راه خبری دهد امر صفات نفس خبری می دهد که این حدیث نشان بذیر نیست از طلب باکست از نظر ۲۰ باکست هرکرا بینی که کمر طلب بر میان بسته است هر چند بیشتر طلبد

خود می خندی باری راه رفتن ازو بیاموز که در راه باطل سر بیفکند و ملامت عالم ازو در بدبیرفت و در راه خود مرد آمد تو از دل خود فتوی در خواه که اگر هر دو کون بر تو لعنت کنند بهزیمت خواهی شد قدم درین راه منه اگر این حدیث بملامت هر دو سرای نه ارزد این شربت نوش مکن اگر در دو عالم بکاه برگی بچشم حقارت بیرون نگری کلید عهد باز فرستاده باشی تا هر مویی که بر سر و تن تست ازو تبراً نکنی و او بانکار تو بیرون نیاید تولاۃ تو بحضرت درست نیاید چیزی مطلب که آن چیز در طلب تو است یعنی بهشت و از چیزی هزیمت مشو که آن هزیمت از تو شود یعنی دوزخ و توازو اورا خواه چون او ۱۰ ترا باشد همه چیزها بیش تو باشد کمر بسته و گنت هر جزوی از اجزاء تو باید که در حق جزوی دیگر محو باشد که دوی در راه دین شرکست تا نه زبان داند که دینک چه دید و نه نیز دینک زبانرا داند تا راز خود بگوید تا هرچه نسبت بتو دارد در شواهد الهیّت محو شود و حدیث محو و فقری گویند اینت ظلمی عظیم دیگر را نفی می کنند و خودرا اثبات ۱۰ نشان آنک مردرا بصحراء حقیقت آورده باشند آنست که بوششها از بیش دینک او بر داشته باشند که او ورای همه چیزها باشد نه چیزی ورای او و گنت گویند بر حقیقت آن بود که گنت او برسذ درو و اورا سخن نماند و از آن سخن گنتن خود آزاد بود و سخن که روی در حضرت دارد آن بود که مستمعرا ملالت نگیرد و مخالف و موافقرا میزبانی کند ۲۰ و گویندرا مدد زیادت شود و هر سخنی که مستمعرا مفلس نکند و هر دو عالما از دست وی بیرون نکنند آن سخن بفتوی نفس می گویند نفسش بزبان معرفت این سخن بیرون می دهد تا او در غرور خود بود و خلق در غرور وی جنانک حق عزّ و علا می فرماید ظلمات بعضها فوق بعضی هرکه سخن گویند بحق نشنود چشمه زندگانی در سینه وی خشک شود جنانک ۲۰ هرگز از آن چشمه حکمت نزیاید هرکه از خانه خود بیرون آید و راه با

فزونی بود و اگر گویند نشناختم مخدول بود و مطرود عدی بود در وجود
 و وجودی بود در عدم نه موجود بود در حقیقت نه معدوم هم موجود
 بر حقیقت هم معدوم عبارت محرم راه توحید نیست و دانست در راه
 توحید بیگانه است و توّم و ظنّ این همه گرد حدث دارد توحید در
 عالم قدس خویش باکست و متره از گفت و شنود و عبارت و اشارت
 و دید و صورت و خیال و جنین و جنان این همه لوث بشریت دارد
 و شناخت توحید از لوث بشریت متره است وَحَدَّةٌ لَا شَرِيكَ لَهُ این
 اقتضای کند برقی از شواهب الهیت بتابد با بشریت آن کند که عصاء
 موسی با سَحْرَهُ فرعون کرد وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ نور الهی همه چیزها را در
 ۱۰ کف خود بدارد گویند شما بصحراء وجود میآید که آتش غیرت هم را
 بسوزد ما خود روزی شمارا بشما رسانیم اسرار مشایخ روضه توحید است
 نه عین توحید آنجا که ثناء ذکر کبریاء اوست وجود و عدم خلق هر
 دو یکست آنجا که عزتست افتقار و انکسار خلق یکست آنجا که قدرت
 است آشکارا اند و آنجا که توحید است بنفی خود انکار نتوان کرد که
 ۱۵ در انکار خود انکار قدرت است و خودرا اثبات نتوانند کرد که فساد
 توحید بود نه روی اثبات و نه روی نفی هم مُثَبَّتٌ و هم منفی قدرت ترا
 جلوه می کند وحدانیت معزول می گرداند و گفت در همه آسمانها زبان
 تهلیل و تسبیح هست ولیکن دل بیاید دل معنی است که جز در آدم و
 فرزندان او نیست و دل آن بود که راه شهوت و نعمت و بایست و
 ۲۰ اختیار بر تو ببندد و راد بر تو باشد زبان دل باید که بخود دعوت کند
 نه زبان قول مرد باید که گنگ گویا بود نه گویا گنگ مرد آنست که
 معبودی که در بیراهن وی است قهر کند و جهید در قهر کردن خویش
 کند نه در لعنت کردن شیطان ابلیس می گویند علیه لعنة از جهرة ما
 آینه ساختند و در بیش تو نهاند و از جهرة تو آینه ساختند و در بیش
 ۲۵ ما داشتند ما در تو نگرم و بر خود می گریم و تو در ما می نگری و بر

نور آفتاب هیچ ولایت نبوذ شرع توحید نسخ پذیرست و حق توحید نسخ پذیر نیست زبان بدل نسخ شود چون مرد بدل رسد زبان گنگ شود و دل بجان نسخ شود آنگاه هرج گوید من الله بود و این سخن در عین نیست در صفتست صفت بگردد اما عین نگردد آفتاب بر آب تابد آب را گرم کند صفت آب بگردد اما عین آب نگردد حق تعالی در صفت بیگانگان این گفت *أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ* در صورت زنک اند و در صفت مرده زندگی آن بود که ذات از حیوة متمتع بود و ایشان زبان زده حیوة خود اند و از مومنان خبری دهد *بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ* مرد باید که جان بر سر راه نهد و بی جان براف فرو شود این طایفه از معدومان موجودند و بیگانگان موجودان معدوم اند هرکه بخود زنک است مرده است و هرکه بحق زنک است نمیرد مرگ نه مرگ کالبذ است و عدم نه عدم کالبذ آنجا که وجودست جان نامحرم است تا خود بکالبذ چه رسد و گفت شناخت توحید وجود هیچ کس می نپذیرد و کسرا زهره آن نیست که قدم بصحراء وجود نهد جنانک مشایخ گفته اند *إثبات التَّوْحِيدِ إِفْسَادٌ فِي التَّوْحِيدِ* و ۱۰ یبری می گوید *أَكْثَرُ ذَنْبِي بِمَعْرِفَتِي إِيَّاهُ* هرکه با وجود او خطبه وجود می خواند بر کفر خود سبیل می کند و هرکه با وجود خود خطبه وجود او می خواند بر شرك خود گواهی می دهد هرکه با هستی او هستی خود طلبد کافرست و هرکه با هستی خود هستی او طلبد ناشناخته است هرکه خودرا دید او را ندید و هرکه او را دید خودرا ندید و از خودش باز نیاید جان از شادی بریزد و در برده عزت همانذ حق تعالی او را از حضرت قدس بخلینتی فرستاد تا در ولایت انسانیت او را نیابت می دارد و او را بخلق می نماید بی او و این کسرا نه عبارت بود و نه اشارت و نه زبان و نه دل و نه دین و نه حرف و نه صوت و نه کلمه و نه صورت و نه فهم و نه خیال و نه شرك اگر عبارت کند کفر بود و اگر ۲۰ اشارت کند شرك بود و اگر گوید دانستم جهل بود و اگر گوید شناختم

شیخ را مریدی بود روزی غسل جمعه آسان فرا گرفت بس رو به مسجد نهاد و در راه بینتاز و رویش مجروح گشت تا لا بدش بیامد و باز گشت و غسل کرد این سخن با شیخ بگفت شیخ گفت شاذ بدان باش که سخت فرا گیرند اگر تو فرو گذارند از تو فارغند نقلست که شیخ وقتی بنیسا بور آمد اصحاب بو عثمان را گفت که شمارا بچه فرمایند گنت بطاعت دایم و تفصیر در وی دیدن شیخ گنت این گبرگی محضست که شمارا می فرمایند چرا رغبت نفرمایند بدینار آفرینند و دانند آن نقلست که یکبار شیخ ابو سعید بو الحیر فصد زیارت مرو کرد بفرمود تا کلوخ برای استنجا در توبره نهادند گفتند شیخا در مرو کلوخ هی یابیم سر این جیست شیخ گفت که ۱۰ شیخ ابو بکر واسطی گفته است و او سر موحدان وقت خویش بوده است که خاک مرو خاکی زنده است روا ندارم که من بخاکی استنجا کنم که زنده باشد و اورا ملوث گردانم و از کلمات اوست که در راه حق خالق نیست و در راه خلقی حق نیست هرکه روی در خود دارد قناء او در دین بود و هرکه روی در دین دارد قناء او در خود بود هرکجا که تویی ۱۵ تست حظ تست و خلاف راه است و هرکجا که ناکای تست مجال دین آنجاست و گنت شرع توحید است و حق توحید شرع توحید را گذر بدریاء نبوتست و حق توحید محیط است راه شرع بر التست چون سمع و بصر و اثبات تو نسبت بشرك دارد و وحدانیت از شرك منزّه است ایمان که روز در کوبه شرك روز ایمان باکست اما غذاء او ظن شرك ۲۰ صورت نهند و معرفت همچنین و علم و حال و این خلق در دریاء کینونیت غرق شده اند و اسباب دستگیر ایشان نه بواسطه انبیا از دریاء خلقیت و بشریت بیرون گذرند و در دریاء وحدانیت غریق شوند و مستهلك شوند کس از ایشان نشان ندهد شرع توحید چون چراغست و حق توحید چون آفتاب چون آفتاب نقاب از جمال جهان آراء خود بر ۲۵ گیرد نور چراغ بعالم عدم شود موجودی بود در عدم و نور چراغ را با

خانه روزی بود ناگاه آفتاب در آن روزن افتاد هزار ذره بهم بر آمدن بود
 شیخ گفت شمارا این حرکات ذرها نشویش می آرذ اصحاب گفتند نه شیخ
 گفت مرد موحد آنست کی اگر کونین و عالمین و باقی هرج هست اگر
 همچنین در حرکت آید که این ذرها بک ذره درون موحدرا تفرقه بدید
 ۵ نیاید اگر موحدست و گنت الذاکرون لذکره اکثر غفلة من الناسی لذکره
 یاد کنندگان یاد اورا غفلت زیادت بود از فراموش کنند ذکر او از آنکه
 چون اورا یاد دارد اگر ذکرش فراموش کند زیان ندارد زیان آن دارد
 که ذکرش یاد کند و اورا فراموش کند که ذکر غیر مذکور باشد پس
 اعراض از مذکور با پنداشت ذکر بغفلت نزدیکتر بود از اعراض بی
 ۱۰ پنداشت و ناسی را در نسیان و غیبت از مذکور پنداشت حضور نیست
 پس پنداشت حضور بی حضور بغفلت نزدیکتر از غیبت بی پنداشت
 از آنکه هلاک طلاب حق سزاوار در پنداشت ایشان است آنجا که پنداشت
 بیشتر معنی کمتر و آنجا که معنی بیشتر پنداشت کمتر و حقیقت پنداشت
 ایشان بهمت عقل باشد و عقل از همت حاصل آید و همت را باین
 ۱۵ همت هیچ مقاربت نباشد و اصل ذکر یا در غیبت یا در حضور چون
 غائب از خود غائب بود و بحق حاضر آن ذکر بود که آن مشاهده باشد
 و چون از حق غیبت بود و بخود حضور آن نه ذکر بود که غیبت بود
 و غیبت از غفلت بود نقلست که روزی بیمارستانی شد دیوانه را دید که
 های هویی می کرد و نعره می زد گفت آخر چنین بندی گران بر بآ تو
 ۲۰ نهاده اند چه جاء نشاطست گفت ای غافل بند بر بآ منست نه بر دل
 نقلست که روزی بگورستان جهودان می رفت و می گفت این قومی
 اند همه معذور و ایشانرا عذر هست مردمان این سخن بشنیدند اورا
 بگرفتند و می کشیدند تا بسرای قاضی قاضی بانگ برو زد که این چه
 سخنست که تو گفته که جهودان معذور اند شیخ گفت از آنجا قضاء
 ۲۵ تو است معذور نبند اما از آنجا که قضاء اوست معذورند نقلست که

گرد آن گشتن و در فتون علوم بکمال بود و ریاضت و مجاهدت که او کشید در وسع کس نیاید و توجهی که بخدا داشت در جمله امور کس را آن نبود و سخن توحید ازو زیباتر کس بیان نکرد نقلست که از هفتاد شهرش بیرون کردند که در هر شهری که آمدی زودش بدر کردند و چون بیاورد آمد آنجا قرار کرد و مردم بیاورد برو جمع آمدند اما کلمات او را فهم نکردند تا حادثه افتاد که از آنجا برفت برو و مردم مرورا طبع او قبول کرد بس عمر آنجا بسر برد نقلست که یک روز باصحاب می گفت که هرگز تا ابو بکر بالغ شده است روز بر وی گواهی نتوان دادن بخوردن و شب بختن و هم او می گوید در باغی حاضر آمدم بمهستی دینی مرغی ۱۰ بر سر من می برید بر طریق غفلت از راه عبث او را بگرفتم و در دست می داشتم مرغی دیگر بیامد و بالای سر من بانگ می کرد صورت بستم که مگر مادرش است یا جفت بشیان شدم و او را از دست خود رها کردم اتفاقاً او خود مرده بود بغایت دل تنگ کشتم و بیماری آغاز کرد مدت یک سال در آن بیماری بماندم یک شب مصطفی را علیه السلام بخواب ۱۵ دیدم گفتم یا رسول الله یکسالست تا نماز از قیام بقعود آورده ام و ضعیف گشته و بیماری اثری عظیم کرده است گفت سبب آنست که شکست عضنور مِنْكَ فِي الْحَضْرَةِ بَجَشْكَی از تو شکایت کرد عذر خواستن فایده نی دارد بعد از آن گریه در خانه ما بجه آورده بود و من در آن میان بیماری تکیه زده بودم و تفکری می کردم ماری دیدم که بیامد و بجه این گریه ۲۰ در دهان گرفت من عصاء خود بر سر مار انداختم بجه گریه را از دهان بینداخت تا مادرش بیامد و بجه خویش بر گرفت من در آن ساعت بهتر شدم و روی بصحت نهادم و نماز بقیام باز بردم آن شب مصطفی را علیه السلام بخواب دیدم گفتم یا رسول الله امروز تمام بحال صحت باز آمدم گفت سبب آن بود که شکرْت مِنْكَ هَرَّةٌ فِي الْحَضْرَةِ گریه در حضرت ۲۵ از تو شکر گفت نقلست که روزی باصحاب در خانه نشسته بود و در آن

برسیدند از دلیل کردن شاهد بر غایب گفت استدلال چگونه توان کرد
 از صفات کسی که او را مثل باشد بر آنک او را مثل نباشد و ازو برسیند
 از معرفت گفت منت دیدنست در کل احوال و عجز گردن شکر نعمتها
 بجمله وجود و بیزاریست از بناه گرفتن و قوت یافتن از همه چیزها
 و ازو برسیند که صفت مرید چیست گفت آنست که حق تعالی فرموده
 است *صَافَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحَّبَتْ وَصَافَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ* یعنی زمین با
 بسط و فراخنایی خود تنگست بر مریدان و تن ایشان بریشان تنگ
 گشته است گرد جهانی می طلبند بیرون هر دو عالم و گفت اهل محبت بر
 آتش شوق که بمحبوب دارند تنعم می کنند بیشتر و خوشتر از تنعم اهل
 بهشت و گفت دوست داشتن تو خویش را هلاک کردنست خویش را
 و گفت احوال خود بدو نمی بود چون باستاد حدیث نفس شد و ساختن
 طمع گشت و این سخن بسندیک است که هر چه نفس را در آن مدخل
 بدید آید آن کدورت منی تصنیئه آنرا تباه کند و گفت تمنا و امل از
 فساد طبعست رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو بکر واسطی رحمة الله علیه

۱۵

آن معظّم مسند و آیت آن موحد مقصد عنایت آن خضر کثر حقایق آن
 بحر رموز دقایق آن و رای صفت قابضی و باسطی قطب جهان ابو بکر
 واسطی رحمة الله علیه کاملترین مشایخ عهد بود و شیخ الشیوخ عهد و
 وقت و عالی ترین اصحاب و بزرگ همت تر ازو کس نشان نداد در حقایق
 و معارف هیچ کس قدم از پیش او ننهاد و در توحید و تجرید و تفویض
 بر همه سابق بود و از قدماء اصحاب جنید و گویند از فرغانه بود و
 بواسط نشستی و بهمه انواع محمود بود و بر همه دلها مقبول و نا صاحب
 نفسی نبود بعداوت او بیرون نیامد عباراتی غامض داشت و اشاراتی
 ۲۴ مشکل و معانی بدیع و عجیب و کلماتی بلند تا هر کسی را مجال نبودی

و گفت حالی که نه نتیجه علم باشد اگرچه عظیم و با خطر بود ضرر آن از منفعت آن بر خداوندش زیادت بود و گفت هرکه فریضه ضایع کند در وقتی بر وی لذت آن فریضه حرام گردانند و گفت آفت بند در رضاء نفس اوست بذایح دروست و هرکه در چشم خویش گرای بود آسان باشد برو گناه او و گفت هرکه دیدار او ترا مهذب نگردانند بیقین دان که او مهذب نیست و ادب نیافته و گفت بیشتر دعویها که تولد کند در انتها از فساد ابتدا بود که هرکرا بابتدا اساسی درست بوده باشد انتها هم درست آید و گفت هرکه قادر بود در بیش خلق بترك گفتن جاه آسان تر باشد برو ترك گفتن دنیا و روی از اهل دنیا بگردانیدن و گفت هرکه راست باستاد بذو هیچ کس کز ننگریست و هرکه کز شود بذو هیچ کس راست نشود و گفت هرکرا فکرتی صحیح بود نطق او از صدق بود و عمل او از اخلاص و گفت هرکه خواهد که بشناسد که چند است قدر معرفت او بنزدیک خدای گو بنگر تا چند است قدر هیبت حق در وقت خدمت بنزدیک او و گفت انس گرفتن بغیر الله وحشتست و گفت فروترین ۱۵ درجه نوکل حسن ظن است بخدا و گفت تصوّف صبر کردن است در تحت امر و نهی والله اعلم رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو الحسن الصایغ رحمة الله علیه

آن مشرف خواطر و اسرار آن مقبل اکابر و ابرار آن سفینه بجز عشق آن سکینه کوه صدق آن از کون فارغ شیخ ابو الحسن الصایغ رحمة الله علیه ۲۰ در مصر مقیم بود و از بزرگان اهل تصوّف و یگانه وقت بود و بو عثمان مغربی گفتی هیچ کس را نورانی تر از بو یعقوب نهرجوری ندیدم و بزرگدقت تر از ابو الحسن الصایغ مشاد دینوری گفت در بادیه ابو الحسن الصایغ را ۲۲ دیدم نماز می کرد و آن کرگس بر سر او سابه می داشت ابو الحسن را

دقیق است جنانک نقل کرده اند که شیخ ابو القاسم نصرابادی با او هم در سماع بود بو عمرو گفت این سماع جرای شنوی گفت سماع شنوم بهتر از آنک بشینیم و غیبت کنیم و شنوم بو عمرو گفت اگر در سماع بك حرکت کرده آید که توانی که نکئی صد ساله غیبت از آن به نقلست که جهل سال بود که تا عهد کرده بود که از خذاء جز رضاء او نخواهد دختری داشت که در حکم عبد الرحمن سلمی بود وقتی این دختر را عارضه اسپهال بدید آمد جمله اطبا در علاج او فرو ماندند شبی عبد الرحمن بوشینه را گفت داروی این بذرت دارد گفت چگونه گفت جنانک اگر گاهی بکند حق تعالی این سهل گرداند دختر گفت این از همه عجب تر است ۱۰ گفت بذرت عهد کرده است از جهل سال باز که از حق تعالی جز رضاء حق نخواهد اگر عهد بشکند و دعا کند حق تعالی شفا دهد بوشینه نیم شبی در محفّه نشست و نزدیک بذر آمد گفت ای فرزند بیست سالست تا از اینجا رفته هیچ نیامدی اکنون بذین نیم شب چرا آمدی بوشینه گفت بذری دارم چون تو و شوهری چون عبد الرحمن امام وقت و زندگانی دوست می دارم تا اوراد عبد الرحمن و غنغوارگی دین خدا از تو می شنوم و من نیز در میانه خدا برآیادی کم اکنون آمده ام تا عهد بشکنی و دعای بی بگویی تا حق تعالی حال مرا شفا دهد بو عمرو گفت نقض عهد روا نیست و تو اگر امروز نمیری فردا میری و مردنی مرده به برو ای جان بذر و مرا در گناه مینداز اگر من بجهت تو عهد بشکم تو بذر فرزندی ۲۰ باشی دختر گفت یکدیگر را وداع کنیم که مرا بدل جین می آید که مگر اجل من نزدیکست ازین علت نرهم گفت بیام بر جنازه تو نماز کنم دختر وداع کرد و برفت تا بسراء خود رسید علت بصحّت بدل گشته بود تا بعد از وفات بذر بجهل سال دیگر بزیست و اورا کلماتی عالی است از وی آید که گفت صافی نشود قدم هیچ کس در عبودیه تا آنگاه که ۲۵ همه کارها و خویش جز ریا نیند و همه حالها و خویش جز دعوی نداند

سلامت یافت حقیقاً ایشان بگذاردی و گفت علامت صوفی صادق آنست که بعد از عزّ خوار شود و بعد از توانگری درویش شود و بعد از بیذابی نهان گردد و علامت صوفی کاذب آنست که بر عکس این بود و گفت هرگاه که فاقه در رسیدی بمن با خود گنتی از که این فاقه بتو آمان است بس اندیشه کردی کسی را بدان فاقه اولیتر از خود ندیدی بخوشی قبول کردی و با آن می ساختی گفت روزی در کوه اکام بودم بسه کس رسیدم که دو بلاس پوشیده داشتند و یکی بیراهنی پوشیده از نقره جون مرا بدیدند گفتند غریبی گفتم هرکرا ماوی گاه او خدا بود هرگر در غربت نبود جون این سخن از من بشنوند با من انس گرفتند بس ۱۰ یکی گفت که اورا سوبق دهید گفتم من سوبق نخورم تا با شکر و قند نباشد در حال سوبقم دازند بشکر و قند جنانک خواستم بس از صاحب قیص برسیدم که این بیراهن از نقره چیست گفت شکایت کردم با خذاه تعالی از شبشی که دمار از من بر آورده بود تا مرا این بیراهن در پوشید نقلست که او سخنی خوش گفتمی روزی هاتنی آواز داد که بسی سخنی نیکو ۱۰ گفتمی اکنون اگر خاموش باشی نیکوتر جنین گویند که دیگر سخن نگفتم تا وقت مردن و خود بس از آن بهفته بیش نکشید که فرمان یافت و باز بعضی جنین نقل کنند که روز آذینه سخن می گفت در مجلس چیزی بدو درآمد از کرسی در افتاد و جان تسلیم کرد رحمه الله علیه

ذکر شیخ ابو عمرو نُجَید رحمه الله علیه

۲۰ آن عامل جدّ و جهد آن کامل نذر و عهد آن فرد فردانیت آن مرد و حدانیت آن مطلق عالم قید شیخ ابو عمرو نُجَید رحمه الله علیه از کبار مشایخ وقت بود و از بزرگان اصحاب تصوّف و در ورع و معرفت و ریاضت و کرامت شانی عظیم داشت و از نشاوری بود و جنیدرا دینه و ۲۴ آخر کسی از شاگردان بو عثمان کی وفات کرد او بود و اورا نظری

بل که بنور جان موسی علیه السلام شتوند و بی او هرگز نشایدندی
 همچنین اگر کسی از امت محمد صلی الله علیه وسلم رؤیتی بود نه از او بود
 آن بنور جان محمد بود علیه السلام نه آنک هرگز صد ولی بگرد نبی رسد
 لیک اگر محمد علیه السلام ولی را برگزیند تا بنور او چیزی بیند دلیل
 آن نکند که آن کس از نبی زیادت بود اما نبی را دست آن بود که از
 آنج او می خورد لقمه امت را دهد چنانک موسی علیه السلام قوم خود را
 کلام حق بشنوائید و چنانک محمد علیه السلام گفت سلام عآینا و علی
 عباد الله الصالحین چون سلام خاص محمد بود اگر یکی از امت را بسبب
 او آن دست دهد عجب نبود و از جهت این سر بود که موسی علیه
 السلام گفت خداوند مرا از امت محمد گردان و دیگر جواب آمنت که
 دیدی که موسی علیه السلام می خواسته است در حق خود می خواسته
 است و آن چنان در هجده هزار عالم ننگبند بس دید بو حمزه بر قدر او
 بوده باشد چنانک مرید بو تراب نخشی که حق را می دید و با این همه
 طاقت دیدار بایزید نیاورد کجوں حق بر قدر بایزید متجلی گشت مرید
 طاقت آن نداشت تا فرو شد و چنانک صدیق را یکبار متجلی می شود و
 جمله خلقرا یک بار بس تفاوت در دیدار آمد لاجرم چون دید موسی
 علیه السلام در عالم نتوانست کشید ندید اگر در دید تفاوت نمودی فردا
 اهل بهشت نور دوال نعلین بلالرا سجده نکردندی و بو حمزه را بسی
 سختست در طریق تجرید که مجزوترین اهل روزگار او بود و گنت دوستی
 ۲۰ فقرا سختست و صبر نتوان کرد بر دوستی فقر مگر صدیقی و گنت هرکه
 طریق بحق داند سلوک آن طریق برو سهل بود و طریق دانستن آن بود
 کی حق تعالی اورا تعلیم داده بود بی واسطه و هرکه طریق با استدلال داند
 یکبار خطا کند و یکبار صواب افتد و گنت هرکرا سه چیز روزی کردند
 از همه آنها برست شکمی خالی با دلی قانع و درویشی دایم و گنت چون
 ۲۵ نفس تو از تو سلامت یافت حق وی بگذاردی و چون خلق از تو

خاست و کاردی بگرفت و گنت اِضْرِبْ فِيهِ و قصد کشتن وی کرد
 مریدان در باء شیخ افتازند تا وی را ازو جدا کنند بو حمزه را گنت اَسْلِمُ
 یا مَطْرُود گفتند ایها الشیخ ما جمله اورا از خاص اولیاء و موحدان دانیم
 شیخ را این تردّد با او از کجا افتاز حارث گنت مرا با وی تردّد نیست و
 ۵ در وی جز نیکویی نی بینم و باطن اورا بجز مستغرق توحید نی بینم اما
 جرا وبرا چیزی باید گنت که بافعال حلولیان مانند یا از مخالفت ایشان
 در معاملات وی نشان بود مرغی که عقل ندارد و بر مجاری عادت
 خود بانگی می کند جرا اورا از حق سماع افتد و حق جلّ و علا تجزی
 نه و دوستان اورا جز با کلام او آرام نه و جز با نام او وقت و حال
 ۱۰ خوش نه و وبرا بچیزها حلول و نزول نه و اتّحاد و امتزاج بر قدم روا
 نه بو حمزه گنت اگرچه در میان این همه راحت و لباسها فاخر نشسته
 و مرغی بتمکّن صنوت غرق شده جرا احوال اهل ارادت بر تو بوشینه است
 حارث گنت توبه کن از بیخ گنتی و اگر نه خونت بریزم در حالت گنت
 ایها الشیخ هر چند من در اصل درست بوزم اما چون فعلم مانند بود
 ۱۵ بفعل قوی گمراه توبه کردم و ازین جنس سخن او بسیارست تا بجایی که
 وقتی می گنت که ربّ العزّرا دیدم جهراً مرا گنت یا با حمزه لا تَتَّبِعِ
 الوسواس وَ ذُقْ بلاءَ الناس خذایرا آشکارا دیدم مرا گنت یا با حمزه متابعت
 وسواس مکن و بلاء خلق بچش و چون این سخن ازو بشنودند اورا رنج
 بسیار نمودند بسبب این سخن بلای بسیار کشید اگر کسی گوید خذایرا
 ۲۰ در آشکاری بچسّ چون توان دید در بیداری گویم بی چگونه توان دید
 چون بصر او صفت بصر کسی گردد بیداری تواند دید جنانک در خواب
 رواست دیدن اگر گویند موسی علیه السلام نه دیدن این چگونه باشد
 گویم جنانک کلام خاص موسی علیه السلام رؤیت خاص بمحمد بود صلی
 الله علیه و سلم آن قوم که با موسی علیه السلام بودند کلام حق شنودند
 ۲۵ و بخود نشیندند که ایشانرا زهره آن نمودی که کلام حق تعالی شنیدندی

زیرا که عظیم‌تر حجابی میان تو و خذاء نفس است بس حقیقت نیست مگر مرگ نفس و گنت مرگ بای است از ابواب آخرت و هیچ بنده بخذا نتواند رسید مگر بدان درگاه در شوذ و گنت من جگم و جمله خلق دشمن من و گنت بر تو باز که مغرور نشوی بگر و شاید که بود کسی گنت مرا وصیتی بکن گنت همت همت که همت مقدم همه اشیا است و مدار جمله اشیا بروست و رجوع جمله اشیا باوست چون شیخ وفات کرد اصحاب گفتند لوح سر خاک او راست کردیم و نام او بر آنجا نبشتم هر بار یکی بیامدی و خراب کردی و نابدی شدی و لوح بپردی و از آن هیچ کس دیگر خراب نکردی از استاذ بو علی دقاق برسینم سر این گنت آن بیر ۱۰ در دنیا خودرا بنهانی اختیار کرده بود تو ی خواهی که آشکارا کنی حق تعالی نهان ی کند والله اعلم بالصواب،

ذکر شیخ ابو حمزه بغدادی رحمه الله علیه

آن سالک طریق تجرید آن سایر سیل توحید آن ساکن حظیره قدس آن خازن ذخیره انس آن نقطه دایره آزادی و تد عالم ابو حمزه بغدادی رحمه الله علیه از طایفه کبار بود و از اجله ابرار و در کلام حظی تمام داشت و در علم تفسیر و روایات حدیث بکمال و بیر اورا حارث محاسبی بود و صحبت سری یافته بود و با نوری و خیر نساج قرین بود و بسی مشایخ بزرگرا دینه بود و از آن قوم بود که خلیفه ایشانرا بگرفت تا بکشند بس نوری در بیش رفت تا خذاء تعالی همرا خلاص داد و در مسجد ۲۰ رصافیه بغداد وعظ گنتی و امام احمدرا چون در مسئله اشکالی افتادی با او رجوع کردی و گنتی در فلان مسئله جگویی زبانی شافی داشت و بیانی صافی روزی نزدیک حارث محاسبی در آمد وی را یافت جامهء لطیف پوشیده و بنشسته و حارث مرغی سیاه داشت که بانگ کردی در آن ۲۴ ساعت بانگی بکرد بو حمزه نعره بزد و گنت آئیک یا سیدی حارث بر

و در معاملت و در ورع و تقوی و مشاهدت یگانه و از فارس بود و در نيسابور وفات کرد و شلی اورا بزرگ داشتی عظیم و سخن اوست که گفت در جمله دنیا بک حکمتست و هر بکرا از آن حکمت نصیب بر قدر کشف اوست و گفت صحبت کنید با خذاء عزّ وجلّ و اگر نتوانید با آنکس صحبت کنید که با خدا صحبت کند تا ببرکت صحبت او شمارا بخدای رساند و در دو جهان رستگاری^۱ باشد و گفت هرکه مصاحبت کند با علم اورا جاره نبوذ از مشاهده امر و نهی و گفت علم ترا برین کند از جهل بس جهد در آن کن تا ترا برین نگرداند از خذاء تعالی و گفت وصل بی فصلست کچون فصل آمد وصل نماید و گفت هرکه صدق نگاه ۱۰ بدارد میان خویش و خذاء صدق اورا مشغول گرداند از آنک اورا فراغت خلق بوذ و گفت راه بعدد خلقتست بس گفت طریق خدا بر است و بذو طریق نیست و گفت مجالست خدا بسیار کن و با خالق اندک و گفت بهترین خلق آن قوم اند که خیر در غیر نینند و دانند که راه بخذاء بسیارست بجز از آن راه که خاص این کسست و اما جنان باید ۱۵ که نصیر نفس را داند در آنج او در آنست و گفت جنان باید که حرکات و سکناات مرد خذایرا بوذ یا بضرورتی بوذ که در آن مضطرّ بوذ و هر حرکت و سکون که غیر این بوذ که گنیم آن هیچ نبوذ و گفت عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید و هرجه افزونست دست از آن بدارد و گفت هرکرا خاموشی و طر نیست او در فصولست و اگرچه ۲۰ ساکنست و گفت علامت مرید آنست که اورا از غیر جنس خویش نفرت بوذ و طلب جنس کند و گفت زندگانی نیست مگر در مرگ نفس و حیوة دل در مرگ نفس است و گفت ممکن نیست از نفس برون آمدن هم بنفس و لیکن امکان از نفس برون آمدن بخدایست و آن راست نشوذ ۲۴ مگر بدرستی ارادت بخذاء و گفت نعمت عظیمتر از نفس برون آمدن است

مملکت بینی و از کلمات اوست که گفت، علم فنا و بقا بر اخلاص و حدائت
 گردد و دوستی عبودیه هر چه جز این بود آنست که ترا بغلط افکند و
 زندقه بار آورد و گفت هر که خواهد که از کون آزاد آید گو عبادت
 خدای تعالی با اخلاص کن که هر که در عبودیه با اخلاص بود از ما سوی
 ۵. اله آزاد گردد و گفت هر که سخن گوید در اخلاص و نفس را مطالبه
 نکند بدانک حق تعالی او را مبتلا گرداند که برده او در بند شود در بیش
 اقران و گفت هر که ترک کند خدمت مشایخ مبتلا شود بدعاوی کاذبه و
 فضیحت گردد بدان دعویها و گفت هر که خواهد که معطل گردد و عمل
 او باطل شود گو دست در رخصت زن و گفت سنله آن بود کی در
 ۱۰. خدای عاصی شود و گنت سفله آنست که از خدای تترسد و گنت سنله
 آنست که منت نهد بعطای خویش بر عطاء ستانند و گنت شرف در
 تواضع است و عز در تقوی و آزادی در قناعت و گنت جون خوف در
 دل قرار گیرد موضع شهوای بسوزاند در وی و رغبت دنیا از وی بر
 آید و گنت نوکل سرّیست میان بند و خداوند واجب آن بود که بسر
 ۱۵. وی مطلع نگردد جز خدای و گنت از خدای تعالی مؤمنانرا در دنیا بدانج
 ایشانرا در آخرت خواهد بود دو چیزست عوض ایشانرا از بهشت در
مسجد نشستست و عوض ایشان از دیدار حق مطالعه جمال برادران
 کردن و گنت که گفتند ما را جرای دعایی نمی کنی گفت مِنْ مُخَالَفَتِ الْوَقْتِ
سوء الأدب و کسی از وصیتی خواست گنت خدا یاری دار و فراموش
 ۲۰. مکن و اگر این تمواری مرگرا یازی دار رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر صیدلانی رحمة الله علیه

آن فلك عبادت آن خورشید سعادت آن چشمه رضا آن نقطه وفا آن شیخ
 ربّانی شیخ ابو بکر صیدلانی رحمة الله علیه از جمله مشایخ و اعلاء ایشان
 ۲۴. بود و صاحب جمال بر صنتی که در عهد خویش همتا نداشت در حالت

و ناخنم دراز نشد و خرقه‌ام شوخکن نکشت و درین چهل سال در زیر
 هیچ سقف نختم مگر در زیر سقف بیت العمور و گفتم هشتاد سالست که
 بشهوت خویش هیچ چیز نخورده‌ام و گفتم بشام مرا کاسه عدس آوردند
 بخوردم و ببازار شدم ناگاه بجاء در نگریستم خمه‌اء خمر دیدم گفتند چه
 می‌نگری خمه‌اء میست گفتم اکنون لازم شد بر من حسبت کردن در
 ایستادم و خمه‌اء می ریختم و مرد تن زده بنداشت که من کس سلطانم
 چون مرا باز شناخت بنزدیک طولون برد تا دویست جویم بزدند و
 بزندام باز داشتند مدتی دراز بایستادم عبد الله مغربی آنجا افتاد شفاعت
 کرد بس چون مرا رها کردند چشمش بر من افتاد گفتم ترا چه افتاد
 ۱۰ گفتم سیر خوردن عدس بود و دویست جویم خوردن گفتم ارزان جستی
 و گفتم شصت سال بود تا نفسم لقمه گوشت بریان آرزوی کرد و می
 دادمش بکروز ضعیف عظیم غالب شد و کار دشواری باسخوان رسید و بوی
 گوشت بدید آمد نفسم فریاد گرفت و بسی زاری کرد که بر خیز و ازین
 گوشت از برای خذاء اگر وقت آمده است لقمه بخواد بر خاستم بر اثر بوی
 ۱۵ گوشت برفتم و آن بوی از زندان می آمد چون در رفتم یکی را دیدم که
 داغش می کردند و او فریاد می کرد و بوی گوشت بریان بر خاسته
 نفس را گفتم هلا بستان گوشت بریان نفسم بترسید و تن زد و بسلامت
 ماندن قانع شد و نقلست که گفتم هرگاه که بگم رفتی نخست روضه
 بیغامبر را علیه السلام زیارت کردی بس بگم باز آمدمی آنکه بدینه شدی
 ۲۰ دیگر بار زیارت روضه بکردی و گفتمی السلام علیک یا رسول الله از
 روضه آواز آمدمی که وعلیک السلام ای بسر شیبان و گفتم در گرمابه
 شدم و آبی بود فرا گذاشتم جوانی چون ماه از گوشه گرمابه آواز داد که
 تا چند آب بر ظاهر بیابی یک راه آب بیاطن فرو گذار گفتم تو ملکی
 یا جنی یا انسی بدین زیبایی گفتم هیچ کدام من آن نقطه‌ام زیر بی بسم الله
 ۲۵ گفتم این همه مملکت تست گفتم با ابرهیم از بندار خود بیرون آبی تا

سنگ خاك ما نهد و حاجت خواهد روا شود و مجربست از بعد آن
 شیخ را دیدند در خواب برسیدند که حق تعالی با تو جکر کرد گنت نامه
 بدست من داد گنتم مرا بنامه چه مشغول می کنی تو خود بیش از آن
 که بکردم دانسته که از من چه آید و من خود می دانستم که از من
 چه آید نامه بگرام الکتابین رها کن که چون ایشان نبشته اند ایشان می
 خوانند و مرا بگذار نفسی با تو باشم نقلست که محمد بن الحسین گنت من
 بیمار بودم و دل اندوهگن از نفس آخر شیخ مرا گنت هیچ مترس در آخر
 کار از رفتن جانست که گویی می ترسم گنتم آری گنت اگر من بیم
 بیش از تو آن ساعت حاضر آم نزدیک تو در وقت مردن تو و اگر همه
 ۱۰ سی سال بود بس شیخ فرمان یافت و من بهتر شدم نقلست که بسرش
 گنت در وقت نزع بدم راست بایستاد و گنت در آبی و عليك السلام
 گنت یا بذکر کرا بینی گنت شیخ بو الحسن خرقانی است که وعده کرده
 است از بعد چندین گاه و اینجا حاضر است تا من ترسم و جماعتی
 جو نمودان نیز با او بهم این بگفت و جان بداد رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابرهیم شیبانی

۱۵

آن سلطان اهل نصوف آن برهان بی تکلف آن امام زمانه آن هام یگانه
 آن خلیل ملکوت روحانی آن قطب وقت شیخ ابرهیم شیبانی رحمة الله علیه
 رحمة واسعة بیری بحق و شیخی مطلق بود و مَشار آیه و محمود اوصاف
 و مقبول طوایف و در مجاهد و ریاضت شانی عظیم داشت و در ورع
 ۲۰ و نفوی آیتی بود جنانک عبد الله منازل گنت ابرهیم حجت خداست بر
 فقرا و بر اهل آداب و معاملات و گردن شکن مدعیانست رفیع قدر و
 عالی همت بود و جدی بکمال داشت و مراقبت بر دوام و همه وقتی
 محفوظ جنانک گنت جهل سال خدمت بو عبد الله مغربی کردم درین
 ۲۴ جهل سال از ماکولات خلق هیچ نخوردم و درین جهل سال موم نبالید

تا من کسی را باشم تو مرا این چرا گفتی گفتم بار خدایا این اختیار که تو بمن کردی از مکر تو این کی توانم بود که تو باختر هیچ کس کار نکنی و گفت شبی بخواب دیدم که مرا بآسمان بردند جماعتی را دیدم که زار زاری گریستند از ملائکه گفتم شما کیسیند گفتند ما عاشقان حضرتم گفتم ما این حالت را در زمین تب و لرز گویم و فسرّه شما نه عاشقانید چون از آنجا بگذشتم ملائکه مقربّ بیش آمدند و گفتند نیک ادبی کردی آن قوم را که ایشان عاشقان حضرت نبودند بحقیقت عاشقان کسی می باید که از بآ سر کند و از سر بای و از بیش بس کند و از بس بیش و از بین یسار کند و از یسار بین که هر که يك ذره خویش را باز می باید ۱۰ يك ذره از آن حضرت خبر ندارد بس از آنجا بقعر دوزخ فرو شدم گفتم تو می دم تا من می دم تا از ما کدام غالب آید و گفت در خواستم از حق تعالی که مرا بمن نمایی جنانک هستم مرا بمن نمود با بلاسی شوخگن و من همی در نگرستم و می گفتم من اینم ندا آمد که آری گفتم آن همه ارادت و خلق و شوق و نضرع و زاری چیست ندا آمد که آن همه مایم ۱۵ تو اینی و گفت جون بهستی او در نگرستی نیستی من از هستی خود سر بر آورد جون بنیستی خود نگرستم هستی خود را نیستی من بر آورد بس ماندم در بس زانوء خود بنشستم تا دی بود گفتم این نه کار منست نقلست که جون شیخ را وفات نزدیک رسید گفت کاشکی دل بر خونم بشکافتندی و بخلق نمودندی تا بدانندی که با این خدای بت برستی ۲۰ راست نخواهد آمدن بس گفت سی گز خاکم فروتر بریزد که این زمین زبر بسطام است روا نبود و ادب نباشد که خاک من بلاء خاک بایزید بود و آنگاه وفات کرد بس جون دفنش کردند شب را بر فی عظیم آمد دیگر روز سنگی بزرگ سبید بر خاک او نهاده دیدند و نشان قدم شیر یافتند دانستند که آن سنگ را شیر آورده است و بعضی گویند شیر را دیدند بر سر خاک ۲۵ او طواف می کرد و در افوا هست که شیخ گفته است که هر که دست بر

خیزد و گفت مؤمن را همه جایگاهها مسجد بود و روزها همه آذینه و ماهها همه رمضان و گفت اگر دنیا همه زر کند و مؤمن را سر آنجا دهد همه در رضاء او صرف کند و اگر يك دينار در دست کم خوردی کنی جای بگذد و در آنجا کند و از آنجا بر نگیرد تا بس از مرگ او میراث خوران بر گیرند و سوبق کنند و خشتی چند بر سر روی یکدیگر زنند و گفت

ازین جهان بیرون می شوم و چهار صد درم وام دارم هیچ باز نداده باشم و خصمان در قیامت از دامن من در آویخته باشند دوستر از آن که یکی سوال کند و حاجت او را نکرده باشم و گفت گاه گاه میگیرم از بسیاری جهد و اندوه و غم که بمن رسد از براء لقمه نان قوم که خورم و اگر خواهی با تو بگذارم و گفت فردا در قیامت با من گویند چه آوردی گویم سگی با من دادی در دنیا که من خود در مانند شک بودم تا در من و بدگان تو در نیفتد و نهادی بر نجاست بمن داده بودی من در جمله عمر در باك کردن او بودم و گفت از آن ترسم که فردا در قیامت مرا بینند بیارند و بگناه همه خراسانیان عذاب کنند و گفت بیامدی و بکنار گورستان فرو

نشستی گفتمی تا این غریب با این زندانیان دی فرو نشیند و گفت علی

گفت رضی الله عنه الهی اگر يك روز بود بیش از مرگ مرا توبه ده و گفت مردمان دعا کنند و گویند خداوندا مارا بسه موضع فریاد رس یکی در وقت جان کندن دوم در گور سیم در قیامت من گویم الهی مرا

بهمه وقتی فریاد رس نقلست که گفت يك شب حق تعالی را بخواب دیدم

گفتم شصت سالست تا در امید دوستی تو می گذارم و در شوق تو باشم

حق تعالی گفت بسالی شصت طلب کرده و ما در ازل الازل در قدم دوستی تو کرده ایم و گفت یکبار دیگر حق تعالی را دیگر بخواب دیدم

که گفت یا ابو الحسن خواهی که ترا باشم گفتم نه گفت خواهی که مرا باشی

گفتم نه گفت یا ابا الحسن خلق اولین و آخرین در اشتیاق این بسوختند

این طریق خدا نخست نیاز بود بس خلوت بس اندوه بس بیداری و میان نماز بیشین و نماز دیگر بجاه رکعت نماز وِرد داشتی که خلق آسمان و زمین در آن برخی نبودی چون بیداری بدید آمد آن همه را قضا کردن حاجت آمد گفت جهل سالست تا نان نبختم و هیچ چیز نساختم مگر برای مهبان و ما در آن طعام طفیل بودیم چنین باشد که اگر جمله جهان لقمه کنند و در دهانی نهند از آن مهبانی هنوز حق او نگذارد باشد و از مشرق تا مغرب بروند تا یکی را براء خدا زیارت کنند هنوز بسیار نبوذ و گفت جهل سالست تا نفس من شربتی آب سرد یا شربتی دوغ ترش می خواهد وی را نداده ام نقلست کی جهل سال بود تا باذنجانش آرزو ۱۰ بود و نخورده بود یک روز مادرش بستان درو مالید و خواهش کرد تا شیخ نیم باذنجانی بخورد همان شب بود که سر بسرش بریزند و بر آستان نهانند و شیخ دیگر روز آن بدید و می گفت آری که آن دیگ که ما هر نهاده ایم در آن دیگ گرم کم ازین سر نباید و گفت با شما می گویم که کار من با او آسان نیست و شما می گویند که باذنجان بخور و گفت ۱۵ هفتاد سالست تا با حق زندگانی کرده ام که نقطه بر مراد نفس نرفته ام و نقلست که شیخ را برسیدند که از مسجد نو تا مسجدها دیگر چند در میان است گفت اگر بشریعت گیرید همه راستست و اگر بمعرفت گیرید سخن آن شرحها دارد و من دیدم که از مسجدها دیگر نور بر آمد و با آسمان شد و برین مسجد قبه از نور فرو برده اند و بعنان آسمان در ۲۰ می شد و آن روز که این مسجد بگردند من در آمدم و بنشستم جبریل بیامد و علی سبز بزد تا بعرش خدای و همچنین زده باشد تا بقیامت و گفت یک روز خدا بمن ندا کرد که هر آن بنده که بمسجد تو در آید گوشت و پوست وی بر آتش حرام گردد و هر آن بنده کی در مسجد تو ۲۴ دو رکعت نماز کند بزندگانی تو و بس مرگ تو روز قیامت از عبادان

دگر خبر ندارند گفتند شبلی گفته است الهی همه خلفرا بینا کن که ترا
 بینند گفتند دعوی بتر است یا گناه گنت دعوی خود گناه است گفتند
 بندگی چیست گفت عمر در ناکامی گذاشتن گفتند جکیم تا بیدار گردیم
 گفت عمر بیک نفس باز آور و از يك نفس جانان دان که میان لب و
 دندان رسیده است گفتند نشان بندگی چیست گفت آنجا که من نشان
 خداوندیست هیچ نشان بندگی نیست گفتند نشان فقر چیست گنت آنک
 سیاه دل بود گفتند معنی این چگونه باشد گنت یعنی از بس رنگ سیاه
 رنگی دیگر نبوذ گفتند نشان توکل چیست گنت آنک شیر و ازدها و
 آتش و دریا و بالش هر پنج ترا یکی بود که در عالم توحید همه یکی بود
 ۱۰ در توحید کوش جندانک توانی که اگر در راه فرو شوی تو بر سوذ باشی
 و باکی نبوذ گفتند کار تو چیست گنت همه روز نشسته ام و بُردا بُردی
 زخم گفتند این چگونه بود گنت آن که هر اندیشه که بدون خدا در دل
 آید آنرا از دل می رانم که من در مقامی ام که بر من پوشیده نیست سر
 مگسی در مملکت براه چه آفرین است و ازو چه خواسته است یعنی بو
 ۱۰ الحسن نماند است خبردار حق است من در میان نیم لاجرم هرچه در
 دست گیرم گویم خداوند این را نهاد تن من مکن و گنت بنجاه سال با
 خداوند صحبت داشتم باخلاص که هیچ آفرین را بدان راه نبوذ نماز ختنن
 بکردی و این نفس را بر باء داشتمی و همچنین روز تا شب در طاعتش
 می داشتم و درین مدت که نشستمی بدو بای نشستمی نه متمکن تا آن
 ۲۰ وقت که شایستگی بدید آمد که ظاهر اینجا در خواب می شد و بو الحسن
 بهیشت تماشا می کرد و بدوزخ در می گردید و هر دو سراء مرا یکی شد
 با حق می بودم تا وقتی که دوزخ را دیدم از حق ندا آمد این آنجایست
 که خوف همه خلق بدیدست از آنجای بچستم و در قعر دوزخ شدم گنتم
 این جای من است دوزخ با اهلش بهزیمت شد نتوان گنتن که چه دیدم
 ۲۵ ولیکن مصطفی را علیه السلام عتاب کند که امت را فتنه کردی و گنت

از اخلاص گفت هرج بر دیدار خدا کنی اخلاص بود و هرج بر دیدار خلق کنی ریا بود خلق در میانه چه می باید جاء اخلاص خدا دارد برسیند که جوآنمرد بچه داند که جوآنمردست گفت بدانک اگر خداوند هزار کرامت با برادر او کند و با او یکی کرده بود آن يك نیز ببرد و بر سر آن نهد تا آن نیز برادر او را بود برسیند که ترا از مرگ خوف هست گفت مرده را خوف مرگ نبود و هر وعیدی که او این خلفرا کرده است از دوزخ در آنج من جشیدم ذره نبود و هر وعده که خلفرا کرده است از راحت ذره نبود در آنجه من جشم می دارم و گفت اگر خذاء تعالی گوید بدین صحبت جوآنمردان چه خواهی من گویم هم اینانرا ۱۰ خواهم نقلست که دانشمندی را گفت تو خذایرا دوست داری یا خدا ترا گفت من خذایرا دوست دارم گفت بس برو و برگرد او گرد که کسی را دوست دارد نی او گردد روزی شاگردی را گفت چه بهتر بودی شاگرد گفت ندانم گفت جهان بر از مرد همه همچون بایزید و گفت بهترین چیزها دلیست که در وی هیچ بدی نباشد روزی یکی را گفتند ریسانت بگسلد ۱۰ چکنی گفت ندانم گفت بدست او ده تا در بندد و برسیند که فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ چه بود گفت دانستم آنج گفت خذاء گفت ای محمد من از آن بزرگترم که ترا گفتم مرا بشناس و تو از آن بزرگتری که گفتم خلفرا بن دعوت کن برسیند که نام او بچه برند گفت بعضی بفرمان برند و بعضی بنفس و بعضی بدوستی بعضی بخوف که سلطانست گفتند ۲۰ جنید که هشیار در آمد و هشیار بیرون رفت و شبلی مست در آمد و مست برفت گفت اگر جنید و شبلی را سؤال کنند و از ایشان برسند که شما در دنیا چگونه در آمدید و چگونه بیرون شدید ایشان نه از بیرون شدن خبر دارند و نه از آمدن هم در حال بسر شیخ ندا کردند که صَدَقْتَ راست گفتی که از هر دو برسند همین گویند که خذایرا داند و از چیزها

و گفت هر چه در لوح محفوظست نصیب لوح و خلقتست نصیب جوآنمردان نه آنست کی بلوح درست و خذاء تعالی هم در لوح بگفت با جوآنمردان چیزی گویند که در لوح نبوذ و کوهی آن نشاید بردن و گفت این نه آن طریقست که زفانی برو اقرار آورد یا بینایی بوذ که او را بیند یا شناختی که او را شناسد ۵ یا هفت اندام را نیز آنجا راهست هم از آن اوست و جان در فرمان او اینجا خذاییست و بس و گفت کسانی دیدم ام که بتفسیر قران مشغول بوذند اند جوآنمردان بتفسیر خویش مشغول بوذند و گفت عالم آن عالم بوذ که بخویشتن عالم بوذ عالم نبود آنک بعلم عالم بوذ و گفت خذاء تعالی قسمت خویش بیش خلقان کرد هر کسی نصیبی خویش برگرفتند نصیب جوآنمردان اندوه بوذ ۱۰ و گفت درخت اندوه بکارید تا باشد که ببر آید و تو بنشین و می گری که عاقبت بدان دولت برسی که گویندت جرای گری گفتند اندوه بچه بدست آید گفت بدانک هم جهد آن کنی که در کار او باک روی و جندانک بنگری دانی که باک نه و نتوانی بوذ که اندوه او فرو آید که صد و بیست و چهار هزار بیغامبر بدین جهان در آمدند و بیرون شدند و خواستند که او را ۱۵ بدانند سزای او و هم بیران همچنان نتوانستند و گفت درد جوآنمردان اندوهست که بدو عالم در ننگید و گفت اگر عمر من جندان بوذ که عمر نوح من ازین تن راستی نینم و آنک من ازین دامن اگر خذاوند این تن را بآتش فرو نیارذ داد من ازین تن بنه داده باشد برسیدند از نام بزرگ گفت نامها هم خود بزرگست بزرگتر در وی نیستی بنه است چون ۲۰ بنه نیست گردید از خلق بشذ در هیبت یک بوذ برسیدند از مکر گفت آن لطف اوست لیکن مکر نام کرده است که کرده با اولیا مکر نبوذ برسیدند از محبت گفت نهایتش آن بوذ که هر نیکویی که او با جمله بندگان کرده است اگر با او بکنند بدان نیارمذ و اگر بعدد دریاها ۲۴ شراب بخلق او فرو کند سیر نشوذ و می گویند زیادت هست و برسیدند

حسرت فرو می شوند که یکی از ایشان سرهنگی دین را نمی شاید و گفت
زندگانی درون مرگست مشاهده درون مرگست پاکی درون مرگست فنا و
بقا درون مرگست و چون حق بدید آمد جز از حق هیچ چیز بنماند
و گفت با خلق باشی ترشی و تلخی دانی و چون خلقت از تو جدا شود
زندگانی با خدا بود و گفت زندگانی باید میان کاف و نون که هیچ بنپزد
و گفت آن کسی که نماز کند و روزه دارد بخلق نزدیک بود و آن کسی
که فکر کند بخدا و گفت هفت هزار درجه است از شریعت تا معرفت
و هفتصد هزار درجه است از معرفت تا بحقیقت و هزار هزار درجه است
از حقیقت تا بارگاه باز بود هر یکی را بمثل عمری باید که چون عمر نوح
و صفای جون صفائی محمد علیه السلام و گفت معنی دل سه است یکی
فانیست و دوم نعمتست و سیم باقیست آنک فانیست ماوی گاه درویشی
است و آنک نعمتست ماوی توانگریست و آنک باقیست ماوی خداست
و گفت مرا نه تن است و نه دل و نه زفان بس ماوی این هر سه مرا
خدا است و گفت مرا نه دنیا و نه آخرتی ماوی این هر دو مرا خداست
و گفت بس خوش بود و لکن بیمار که از آسمان و زمین گرد آیند تا
اورا شفا دهند بهتر نشود و گفت کارکنند بسیارست و لکن برنک نیست
و برنک بسیارست سبارنک نیست و آن یکی بود که کند و برد و سبارد
و گفت عشق بهره ایست از آن دریا که خلق را در آن گذر نیست
آتش نیست که جانرا درو گذر نیست آورد بر دبیست که بنه را خبر نیست در
آن و آخ بدین دریاها نهند بائر نشود مگر دو چیز یکی اندوه و
یکی نیاز و گفت برخندند قرایان و گویند که خدایرا بدلیل شاید دانستن
بل که خدایرا بخدا شاید دانست بمخلوق چون دانی و گفت هرکه عاشق
شد خدایرا یافت و هرکه خدایرا یافت خودرا فراموش کرد و گفت هرکه
۲۴ آنجا نشیند که خلق نشینند با خدا نشسته بود و هرکه با خدا نشیند عارفست

از آفت نفس خویش و از عمل شیطان و گفت تا دیو فریب نماید خداوند
 نماید چون دیو نتواند فریفت خداوند بکرامت فریبد و اگر بکرامت
 نفریبد بلطف خویشان بفریبد بس آنکس که بذپها نفریبد جوآنمردست
 و گفت در غیب دریائست که ایمان همه خلایق همچو کاهست بر سردریا
 ° باذ هی آید و موج هی زند ازین کنار تا بدان کنار و گاه گاه از آن کنار
 با این کنار گاه بسر دریا و گفت جوآنمردی زبانست بی گفتار و بینائست
 بی دینار تنی است بی کردار دلیلی است، بی اندیشه و چشمه است از دریا و
 سرهاف دریا و گفت عالم علم بگرفت و زاهد زهد بگرفت و عابد عبادت و با
 این فرا بیش او شدند تو باکی بر گیر و ناپاک فرا بیش او شو که او
 باکست و گفت هرکرا زندگانی با خدا بود بر نفس و دل و جان خویش
 ۱۰ قادر نبود وقت او خادم او بود و بینایی و شنوایی او حق بود و هرجه
 در میان بینایی و شنوایی او بود سوخته شود و بجز حق هیچ چیز نماند
 قُلِ اللَّهُ نَمَّ ذَرُّهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ و گفت اگر کسی از تو پرسد که فانی
 باقی را بیند بگو که امروز درین سراف فنا بنده فانی باقی را می شناسد فردا
 ۱۵ آن شناخت نور گردد تا در سرای بقا بنور بقا باقی را بیند و گفت اولیاء
 خدا را نتوان دید مگر کسی که محرم بود جناتک اهل ترا نتواند دید مگر
 کسی که محرم بود مرید هر چند که بیرون حرمت بیش دارد دیدش در
 بیرون بیش دهد و گفت هر کسی ماهی در دریا گیرد این جوآنمردان بر
 خشک گیرند و دیگران گشت بر خشک کنند این طایفه بر دریا کنند
 ۲۰ و گفت اگر آسمان و زمین بر از طاعت بود آنرا قدری نمود اگر در دل
 انکار جوآنمردان دارد و گفت هزار مرد این جهانرا ترا ترك باید کرد
 تا بیک مرد از آن جهان برسی و هزار شربت زهر باید خورد تا بیک
 شربت حلالت بچشی و گفت دریغا هزار بار دریغا که چندین هزار
 ۲۴ سرهنگ و عیار و مهتر و سالار و خواجه و برنا که در کفن غفلت بجاک

بروید و با خدا مرد باشید که شمارا بچیزی از خویشان باز نکند و گفت
ای بسا کسان که بر بشت زمین می روند ایشان مردگانند و ای بسا
کسان که در شکم خاک خفته اند و ایشان زندگانند و گفت دانشمندان
گویند بیغامبر علیه السلام نه زن داشت و یک ساله قوت نهیادی و
فرزندانش بودند گویم بلی آن همه بود و لیکن شصت و سه سال درین
جهان بود که دل او ازین خیر نداشت آن همه بر وی می رفت و او که
خبر داشت از خدا داشت و گفت از هر جانب که نگری خذاست و اگر
زبر نگری و اگر زیر نگری و اگر راست نگری و اگر جب نگری و اگر
بیش نگری و اگر از بس نگری و گفت هرچه در هفت آسمان و زمین
۱۰ هست بتن تو درست کسی می باید که بیند و گفت هرکرا دل بشوق او
سوخته باشد و خاکستر شده باز محبت در آید و آن خاکسترا بر گیرد
و آسمان و زمین از وی بُر کند اگر خواهی که بیند باشی آنجا توان دید
و اگر خواهی که شنود باشی آنجا توان شنید و اگر خواهی که جشنه باشی
آنجا توان جشنید مجرّدی و جوانمردی از آنجا می باید و گفت اگر جایگاهی
۱۵ بودی که آن جایگاه نه اورا بودی و یا اگر کسی که آن کس نه اورا بودی
ما آن گله بر آن جایگاه و با آن کس نکردی و گفت قدم اول آنست
که گویند خدا و چیزی دیگر نه و قدم دوم آنست و قدم سوم سوختن
است و گفت هر ساعتی می آبی و بشته گناه در کرده و گاه می آبی
بشته طاعت در کرده تا کی گناه تا کی طاعت گنهارا دست بیشت باز
۲۰ نه و سر بدریاء رحمت فرو برده و طاعت را دست بیشت باز نه و سر
بدریاء بی نیازی فرو برده و سر بیستی خویش فرو بر و بهستی او بر
آور و گفت در شب باید که نخسم و در روز باید که نخورم و نخوام بس
بمزل کی رسم و گفت اگر جبریل از آسمان بانگ کند کجمن شما نبوده و
۲۵ نباشد شما اورا بقول صادق دارید و لیکن از مکر خدا این مباحث و

هست که چون در شوذ بنگذارند که بیرون آید و گفت خذاء تعالی خلق را از فعل خویش آگاه کرد اگر از خویش آگاه کردی لا اله الا الله گوی بنفندی یعنی غرق شوندی و گفت جگویی در کسی که در بیابان ایستاده بود و در سر دستار ندارد و در با نعلین و در تن جامه و آفتاب در مغزش می تابد و آتش از زیر قدمش بر می آید جنانک بایش را بر زمین قرار نبوذ و از بیش رفتن روی ندارد و از بس باز شدن راه نیابد و متخیر مانده باشد در آن بیابان و گفت غریب آن بوذ که در هفت آسمان و زمین هیچ با وی یک ناره مویی نبوذ و من نگوم که غریب من آم که با زمانه نسازم و زمانه با من نسازد و گفت آنکس که تشنه خدا بوذ ۱۰ اگرچه هرجه خدا آفرین است بوی دمی سیر نشوذ و گفت غایت بند با خدا سه درجه است یکی آنست که بر دیدار بایستد و گوید الله و دیگر آنست که بی خویشتن گوید الله سیم آنک ازو با او گوید الله و گفت خذابرا با بند با چهار چیز مخاطبه است بتن و بدل و بمال و بزبان اگر تن خدمت را در دمی و زفان ذکر را راه رفته نشوذ تا دل با او در ندی ۱۵ و سخاوت نکنی که من این چهار چیز دارم و چهار چیز ازو بخواستم هیبت و محبت و زندگانی با او و راه در یگانگی بس گنتم بیهشت امید مک و بدوزخ بیم مکن که ازین هر دو سرای مرا توی و گفت مردمان سه گروهند یکی ناآزوده با تو آزار دارد و یکی بیازاری بیازارد و یکی که بیازاری نیازارد و گفت ابن غفلت در حق خلق رحمتست که اگر چند ۲۰ ذره آگاه شوند بسوزند و گفت خذاء تعالی خون همه بیغامبران بر بخت و باک نداشت خدا این شمشیر بهمه بیغامبران در افشاند و این تازیانه بهمه دوستان زد و خویشتن را بشیع کس فرا نداد عیارست برو تو نیز عیار باش دست بدون او فرا مک و گفت خذاء تعالی هر کس را بچیزی ۲۴ از خویشتن باز کرده است و خویشتن را بشیع کس فرا ندهد ای جوانمردان

بسیار خاموش باشید و کم گوید و بسیار دهید و کم خورید و بسیار سر
از بالینی برگزید و باز منهد و گفت هرکه خوشی سخن خدای ناجشینه
ازین جهان بیرون شود اورا چیزی نرسید باشد و گفت تا خداوند همدا را
نبود با خلق همدا بود با مصطفی خردمندان با خدا ناپاک اند زیرا که او بی
۵ باکست و کسی که او بی باک بود بی باکانرا دوست دارد و گفت این راه
راه ناپاکانست و راه دیوانگان و مستان با خدا مستی و دیوانگی و ناپاکی
سود دارد و گفت ذکر الله از میان جان صلوات بر محمد از بن گوش
و گفت ازین جهان بیرون نشوی تا سه حال بر خویشتن بینی اول باید
که در محبت او آب از چشم خویش بینی دیگر از هیبت او بول خویش
۱۰ بینی دیگر باید که در بیداری استخوانت بگدازد و باریک شود و گفت
جان یاز کیند که دیگر بار نباید کرد یعنی فراموش مکن تا یادت نباید
آورد و گفت غایب تو باشی و او باشد دیگر آنست که تو نباشی هم او
بود و گفت سخن مگوید تا شنوند سخن خذارا نبیند و سخن مشنویند تا
کویند سخن خذاوندر را نبیند و گفت هرکه یکبار بگوید الله زبانش بسوخت
۱۵ دیگر نتواند گفت الله چون تو بینی که می گوید ثنای خداوند است بر
بنده و گفت درد جوانردان اندوهی بود که بهر دو جهان در ننگند و آن
اندوه آنست که خواهند تا اورا یاز کنند و بسزای او نتوانند و گفت
اگر دل تو با خداوند بود و همه دنیا ترا بود زیان ندارد و اگر جامه
دیبا داری و اگر بلاس پوشینه باشی که دل تو با خداوند نبود ترا از
۲۰ آن هیچ سودی نیست و گفت چون خویشتن را با خدا بینی وفا بود و
چون خذارا با خویشتن بینی فنا بود و گفت هرکه با این خلق کوزد
بینی با خداوند مردست و هرکه با این خلق مردست با خداوند مرده
است و گفت کس هست که هم پهلند که برگیزد و هم بگذارند که ببینند
۲۴ و کس هست که اگر خواهد در شود و اگر خواهد بیرون آید و کس

و بی حساب بیهشت شود و گنت تعمیر چون مرغی بود که از ماوی خود بشود بطلب جینه و جینه نیابد و دیگر باره راه ماوی نداند و گنت هرکه بلك آرزوی نفس بدهد هزار اندویش در راه حق بدید آید و گنت قسمت کرد حق تعالی جیزهارا بر خلق اندوه نصیب جوانمردان نهاد و ایشان قبول کردند و گنت در راه حق جندان خوش بود که هیچ کس نداند چون بدانستند همچون خوردن بود بی نمک حکایت کرده اند از شیخ بایزید که او گنت از بس هر کاری نیکو کاری بد مکن تا چون چشم تو بدان افتد بذی بینی نه نیکویی شیخ گنت بر تو باز که نیکی و بذی فراموش کنی و گنت جوانمردان دست از عمل بندارند عمل دست از ایشان بندارذ و گنت چون خذاوند تعالی تقدیری کند و تو بدان رضا دهی بهتر از هزار هزار عمل خیر که تو بکنی و او نبسندذ و گنت بلك قطره از دریای احسان بر تو افتد نخواهی که در همه عالم از هیچ گویی و شنوی و کسرا بینی و گنت در دنیا هیچ صعبتی از آن نیست که ترا با کسی خصومت بود و گنت نماز و روزه بزرگ است لیک کبر و حسد و حرص از دل بیرون کردن نیکوتر است و گنت معرفت هست که با شریعت آمیخته بود و معرفت هست که از شریعت دورترست و معرفت هست که با شریعت برابر است مرد باید که گوهر هر سه دین بود تا با هر کسی گوید که از آنجا بود و گنت یکبار خذایرا یاد کردن صعبتی است از هزار شمشیر بر روء خوردن و گنت دیندار آن بود که جز او را نبینی ۲۰ و گنت کلام بی مشاهده نبود و گنت جهنم مردان جهنم سالست ده سال رنج باید بردن تا زبان راست شود و ده سال تا دست راست شود و ده سال تا چشم راست شود و ده سال تا دل راست شود بس هرکه جهنم سال چنین قدم زند و بدعوی راست آید امید آن بود که بانگی از حلقش بر آید که در آن هوا نبود و گنت بسیار بگریزند و کم خندیدند و

خویش را برای دوستان دارد و رحمت خویش برای عاصیان و گفت با خذاء خویش آشنا گرد که غربی که بشهر آشنایی دارد با کسی آنجا قوی دل تر بود و گفت هر که دنیا و عمر بسر کار خذاء در نتوان کرد گو دعوی مکن که بقیامت بی بار بر صراط بگذرد وقتی شخصی گفت کجا می روی گفت بمحجاز گفت آنجا چه کنی گفت خذایرا طلب کنم گفت خذاء خراسان کجاست که بمحجاز می باید شد رسول علیه السلام فرمود که طلب علم کنی و اگر بچین باید شدن نه گفت طلب خذاء کنی و گفت یکساعت که بند بخذا شاد بود گرای تر از سالها که نماز کند و روزه دارد این آفرینۀ خدا همه دام مؤمن است تا خود بچه دام و ماند و گفت کسی که ۱۰ روز بشب آرد و مؤمنی نیاز زده بود آن روز تا شب با بیغامبر علیه السلام زندگانی کرده بود و اگر مؤمن بیازارد آن روز خذاء طاعتش نپذیرد و گفت از بعد ایمان که خدا بند را دهد هیچ نیست بزرگتر از دلی باک و زبانی راست و گفت هر که بدین جهان از خدا و رسول و پیران شرم دارد بدان جهان خذاء تعالی ازو شرم دارد و گفت سه قوم را بخذا راهست با ۱۰ علم مجرّد با مرقع و سجّاده با بیل و دست و الا فراغ نفس مرد را هلاک کند و گفت بلاس داران بسیارند راستی دل می باید جامه چه سود کند که اگر بیلاس داشتن و جو خوردن مرد توانستی گشتن خر بایستی که مرد بوذندی که همه بلاس را دارند و جو خورند و گفت مرا مرید نبوذ زیرا که من دعوی نکردم من می گویم الله و بس و گفت در همه عمر ۲۰ خویش اگر يك بار او را بیازرده باشی باید که همه عمر بر آن هی گری که اگر عنفو کند آن حسرت بر نخیزد که چون او خداوندی را جرا بیازردم و گفت کسی باید که بچشم نایبنا بود و بزبان لال و بگوش کر که تا او صحبت و حرمت را بشاید و گفت طاعت خلقی بسه چیزست بنفس و زبان ۲۴ و بدل بر دوام ازین سه باید که بخذا مشغول بود تا که ازین بیرون شود

از آن خدا و مهری بر دل نه تا نیندیشی جز از خدا و همچنین مهری بر
 معامله و لب دندان نه تا نورزی کار جز باخلاص و نخوری جز حلال
 و گفت جون دانشندان گویند من تو نین باش و جون نین تو چهار يك
 باش و گفت تا نباشید همه شما باشید خدا می گویند این همه خلق من
 آفریدم ام و لیکن صوفی نیافریدم ام یعنی معدوم آفریدم نبود و يك معنی
 آتست که صوفی از عالم امرست نه از عالم خلق و گفت صوفی تیبست مرده
 و دلیست نبوده و جانپست سوخته و گفت يك نفس با خدا زدن بهتر از
 همه آسمان و زمین و گفت هرج برای خدا کنی اخلاصست و هرج برای
 خلق کنی ریا و گفت عمل جون شیرست جون بآء بگردنش کنی روباه
 شود و گفت بیران گفته اند جون میرید بعلم بیرون شود چهار تکبیر در
 کار او کن و او را از دست بگنار و گفت این راه که بیهشت می رود
 نزدیک و آن راه که بخدا می رود دورست و گفت باید که در روزی
 هزار بار بیری و باز زنه شوی که زندگانی یابی هرگز نیری و گفت جون
 نیستی خویش بوی دهی او نیز هستی خویش بتو دهد و گفت باید که
 ۱۰ بایت را آبله بر افتد از روش و یا تن را از نشستن و دلت را از اندیشه
 هرکه زمین را سفر کند بایش را آبله بر افتد و هرکه سفر آسمان کند دل را
 افتد و من سفر آسمان کردم تا بر دلم آبله افتاد و گفت هرکه تنها نشیند
 با خداوند خویش بود و علامت او آن بود که او خدا خویش را دوست
 دارد و گفت استاذ بو علی دقاق گفته است که از آدم تا بقیامت کس
 ۲۰ این راه نرفت که راه مغیلان گرفته است مرا بذین از اولیا و انبیا
خواری آمد که اگر آن راه که بند بخدا شود مغیلان گرفته است آن
 راه که از خدا ببند آید جیست و گفت ترا بر تو آشکاری کند شهادت
 و معرفت و کرامت و جود بر تو آشکارا کرده بود تا همه مخلوقات جون
 ۲۴ خویشان را بر تو آشکارا کند آنرا صفت نمود و گفت خدا تعالی لطف

مردان بود که جون چشم ایشان بباکی خداوند بر افتد بی نیازی خویش
بینند و گنت مردانی که از بس خدا شوند چیزی از آن خدا بر ایشان
آید هرج بذیشان در بود از ایشان فرو رفت از زکوة و روزه و قران
و تسبیح و دعا که از آن خداوند در آمد و جایگاه بگرفت یعنی که هر
طاعت که بعد از آن کنند نه ایشان کنند بر ایشان برود که هزار مرد
در شرع برود تا یکی بدید آید که شرع درو روذ و گنت صوفی را نوذ
نه عالمست یکی عالم از عرش تا ثری و از مشرق تا مغرب همرا سایه
کند و نوذ و هشت را در وی سخن نیست و دیدار نیست صوفی روزی
است که بافتابش حاجت نیست و شبی است بی ماه و ستاره که بساه و
۱۰ ستاردهاش حاجت نیست و گنت آنکسرا که حق او را خواهد راهش او
نماید بس راه بر وی کوتاه بود و گنت طعام و شراب جوانمردان دوستی
خدا بود و گنت هر کس که غایبست همه ازو گویند آنکس که حاضر
است ازو هیچ نتوان گنت و گنت خدا تعالی بر دل اولیاء خویش از
نور بنایی کند و بر سر آن بنا بنایی دیگر و همچنین بر سر این یکی دیگر
۱۵ تا بجایگاهی که همگی او خدا بود و گنت خداوند از هستی خود چیزی
درین مردان بدید کرده است اگر کسی گوید این حلول بود گویم این
نور الله می خواهد خَاقَ اَخْلَقَ فِی ظُلْمَتِهِ ثُمَّ عَرَّشَ عَلَیْمٍ مِنْ نُورِهِ و گنت
خداوند بنده را بخود راه باز گشاید چون خواهد که برود در بیگانگی او
روذ و چون بنشیند در بیگانگی او نشیند بس هر که سوخته بود باآتش یا غرقه
۲۰ بود بدریا با او نشیند و گنت درویش آن بود که در دلش اندیشه نبوذ
گوید و گفتارش نبوذ می بیند و می شنود و دیدار و شنوایش نبوذ می
خورد و مزه طعامش نبوذ حرکت و سکون و شادی و اندوهش نبوذ
و گنت این خلق بامداد و شبنگاه در آیند می گویند می جویم و ایکن
۲۴ جویند آنست که او را جویند و گنت مهری بر زبان بر نه تا نگویی جز

تو هر دورا فراموش کن چه مانند الله هر که بوقت گفتار و اندیشه خذایرا با خویشین نینند درین دو جای بآفت در افتد و گنت همه خلق در آنند که چیزی آنجا برند که سزاء آنجا بود ازینجا هیچ چیز توان برد ازینجا آنجا چیزی برند که آنجا غریب بود و آن نیستی بود و گنت امام

۵. آن بود که بهمه راهها رفته بود و گنت از طاعت خلق آسمان و زمین آنجا چه زیادت بدید آمدن است تا از آن تو بدید آید زیادتی کردن چه افزایی از معامله جندان بس که شریعت را بر تو تقاضای نمود و از علم جندانی بس بود که بدانی که او ترا چه فرموده است و از یقین جندان بس بود که بگویی و بدانی که آنج روزی تست بتو آید و از زهد جندان ۱۰ بس بود که بدانی که آنج تومی خوری روزی تست تا نگویی که این خورم یا آن خورم و گنت خذاء تعالی با بنده جندان نیکویی بکنند که مقام او بعالیین بود اگر بخاطر او در آید که از رفیقان من کسی بایستی تا بدیدی او را نیک مردی نرسد و گنت آسمان بشماری بس خذایرا بدانی بدانک راه بر تو دراز بود بنور یقین برو تا راه بر تو کوناه گردد و گنت

۱۵ بایست و می گویی الله تا در فنا شوی و گنت بر همه چیزی کتابت بود مگر بر آب و اگر گذر کنی بر دریا از خون خویش بر آب کتابت کن تا آن کربئی تو در آید داند که عاشقان و مستان و سوختگان رفته اند و گنت چون ذکر نیکان کنی میغی سید بر آید و رحمت بیارذ و چون ذکر خذاء کنی میغی سید بر آید و عشق بیارذ ذکر نیکان عام را رحمتست

۲۰ و خاص را غفلت و گنت مؤمن از همه کس بیگانه بود مگر از سه کس یکی از خداوند دوم از محمد علیه السلام سیم از مؤمنی دیگر که باکیزه بود و گنت سفر بیخ است اول بیاء ی دوم بدل سیم بهمت چهارم بدینار پنجم در فناء نفس و گنت در عرش نگرستم تا غایت مردمان جویم درو

۲۴ غایتیابی دبدم که مردان خدا در آن بی نیاز بودند بی نیازی مردان غایت

و گفت کسانی بوزند که نشان یافت دادند و ندانستند که یافت محالست
و کسانی بوزند که نشان مشاهده دادند و ندانستند که مشاهده حجابست
و گفت هرکه بر دل او اندیشه حق و باطل در آید او را از رسیدگان
نشاریم و گفت من نگویم که کار نباید کرد ترا اما نباید دانستن که آنج
می کنی تو می کنی یا بتوی کنند آن بزرگانی اینست که بند با سرمایه
خداوند می کند چون سرمایه با خداوند دهی تو با خانه شوی ترا باوّل
خداوندست و باخر هم خداوند و در میانه هم خداوند و بازار تو از
رواست بی تو هرکه بنصیب خویش بازار بیند او را آنجا راه نیست و گفت
همه مجتهدات از سه بیرون نمود یا طاعت تن بود یا ذکر بزبان یا فکر
۱۰ دل و مثل این چون آب بود که بدریا در شود بدریا کجا بدید آید
این سه تمام و گفت آنگاه که دریا بدید آید جمله معامله او و از آن
جمله جوانمردان غرقه شود جوانمردی آن بود که فعل خویش نبینی و گفت
که فعل تو چون چراغ بود و آن دریا چون آفتاب آفتاب چون بدید
آید بچراغ چه حاجت بود و گفت ای جوانمردان هشیار باشید که او را
۱۵ برقع و سجاده نتوانید دید هرکه بدین دعوی بیرون آید او را کوفته گردانند
هرج خواهی گو باش جوانمردی بود که نفس و جانی نبود روز قیامت
خصم خلق خلفست و خصم ما خداوند است چون خصم او بود داوری
هرگز منقطع نشود او مارا سخت گرفته است و ما او را سخت تر و گفت با
خدا بزرگ همت باشید که همت هم چیزی بتو دهد مگر خداوندی و
۲ اگر گوید خداوندی نیز بتو دم بگویی که دادن و دم صفت خلفست
بگوی الله بی جای الله بی خواست الله بی هم چیزی مستی آنرا نیکو بود
کی می خورده بود و گفت تا کی گویی صاحب رای و صاحب حدیث یکبار
بگوی الله بی خویشان با بگوی الله بسزای او و گفت کسانی می آیند با
۲۴ گناه بعضی می آیند با طاعت این نه طریق است که با این هیچ در گنجد

مادر فرزندا جند بار گوید مادر ترا میراد بنه تواند مرد و لیکن در آن
گفت صادق باشد و گفت سه چیز با خدا نگاه داشتن دشوارست سرّ با
حق و زبان با خلق و باکی در کار و گفت چیز میان بنه و خدا حجاب
بتواند کردن مگر نفس همه کس ازین بنالیند بخذا و بیغامبران نیز
بنالیند و گفت دین را از شیطان آن فتنه نیست که از دو کس عالی بر
دنیا حریص و زاهدی از علم برهنه و صوفی را گفت اگر برنایی را با
زنی در خانه کنی سلامت یابد و اگر با قرّایی در مسجد کنی سلامت نیابد
و گفت نگر تا از ابلیس این نباشی که در هفتصد درجه در معرفت سخن
گوید و گفت از کارها بزرگتر ذکر خداست و برهیز و سخاوت و صحبت
۱۰ نیکان و گفت هزارا فرسنگ بشوی تا از سلطانان کسی را نبینی آن روز
سوادی نیک کرده باشی و گفت اگر مؤمن را زیارت کنی باید که ثواب
آن بصد حج بذرفته ندی که زیارت مؤمن را ثواب بیشترست از صد
هزار دینار که بدرویشان دهی چون زیارت مؤمن کنی باعتقاد گیری که
خدا تعالی بر شما رحمت کرده است و گفت قبله بیخ است کعبه است که
۱۵ قبله مؤمنانست و دیگر بیت المقدس که قبله بیغامبران و ائمان گذشته
بوده است و بیت المعمور بآسمان که آنجا مجمع ملائکه است و چهارم عرش
که قبله دعا است و جوامردانرا قبله خداست فَأَيُّنَمَا تَوَلَّوْا فَثُمَّ وَجْهَ اللَّهِ
و گفت این راه همه بلا و خطرست ده جای زهرست یازدهمین جاء شکرست
و گفت تا نجویندت مجوی که آنج جوی چون بیابی بتو ماند و چون تو
۲۰ بود و گفت بهر مندتر از علم آنست که کار بندی و از کار بهتر آنست
که بر تو فریضه است و گفت چون بنه عزّ خویش فرا خدای دهد خدای
تعالی عزّ خویش بر آن نهد و باز بنده دهد تا بعزّ خدا عزیز شود و گفت
خرذمندان خدای را بنور دل بینند و دوستان بنور یقین و جوامردان
۲۴ بنور معاینه برسیند که تو خدایرا کجا دیدی گفت آنجا که خویشتن ندیدم

قطره از آن بیرون آید همه عالم و آفرینک غرق شود درین قافله که ما یم
مقدمه حق است آخرش مصطفی است بر قفا صحابه اند خنک آنها که
درین قافله اند و جانشان با یکدیگر پیوسته است که جان بو الحسن را
هیچ آفرینک بیوند نکرد گفت بسی جهد بیاید کرد تا بدانی که نشایی و
۵ بسیار بیاید دید که بینی که نشایی و گفت دعوی کنی معنی خواهند و
جون معنی خواهند و جون معنی بدید آید سخن بنانند که از معنی هیچ
نتوان گفت و گفت خدای تعالی همه اولیا و انبیارا تشنه در آورد و تشنه
ببرد و گفت این نه آن دریاست که کشتی باز دارد که صد هزار بر
خشکی این دریا غرق شوند بل که بدریا نرسند اینجا چه باز دارد خدا
۱۰ و بس و گفت رسول علیه السلام در بهشت شود خلقی بیند بسیار گوید
الهی اینان بچه در آمدند گوید برحمت هرکه برحمت خدا در آید بدر
شود جوانمردان بخدا در شوند ایشانرا برای برز خدا که در آن راه خلق
نبود و گفت هزار منزلت بند را بخدا اولین منزلش کرامات است اگر
بند مختصر همت بود هیچ مقامات دیگر نرسد و گفت راه دو است یکی
۱۵ راه هدایت و دیگر راه ضلالت آنج راه ضلالتست آن راه بند است بخداوند
و آنج راه هدایت است راه خداوند است بیند بس هر که گوید بدو
رسیدم نرسید و هرکه گوید بدویم رسانیدند رسید و گفت هرکه او را
یافت بناند و هرکه او را نیافت بنبرد و گفت يك ذره عشق از عالم غیب
بیامد و همه سینهای محبان ببویند هیچ کس را محرم نیافت هم با غیب شد
۲۰ و گفت در هر صد سال يك شخص از رحم مادر بیاید که او یگانگی
خدا را شاید و گفت او را مردانی باشند مشرق و مغرب علی و ثری در
سینه ایشان بدید نیاید و گفت هر آن دلی که بیرون از خدای درو
جیزی دیگر بود اگر همه طاعتست آن دل مرده است گفتند دلت چگونه
۲۴ است گفت جهل سالست تا میان من و دل جزاء انداخته اند و گفت

باطنی علم ظاهر و ظاهر ظاهر آنست که علمای گویند و علم باطن آنست که جوآنمردان با جوآنمردان می گویند و علم باطن باطن راز جوآنمردان است با حق تعالی که خلق را آنجا راه نیست و گفت تا تو طالب دنیا باشی دنیا بر تو سلطان بود و چون از وی روی بگردانی تو بر وی سلطان باشی و گفت درویش کسی بود که او را دنیا و آخرت نبود و نه در هر دو نیز رغبت کند که دنیا و آخرت از آن حقیرترند که ایشانرا با دل نسبت بود و گفت جنانک از تو نماز طلب نمی کند بیش از وقت تو نیز روزی مطلب بیش از وقت و گفت جوآنمردی دریا پیست بسه جشمه یکی سخاوت دوم شفقت سیم بی نیازی از خلق و نیازمندی بحق ۱۰ و گفت نفس که از بند بر آید و بحق شود بند بیاساید نظر که از خدای بیند آید بند را برنجاند و گفت از حال خبر نیست و اگر بود آن علم بود نه حال با بحق راهست یا بحق کسی را راه نیست همه آفریند در بو الحسن جای گیرد و بو الحسن را در خویشتن بك قدم جای نیست و گفت از هر قوی یکی بر دارد و آن قوما بدو بخشد قوی را بدوستی گرفت ۱۵ و از خلق جدا کرد و گفت در گوشه بنشینید و روی بمن فرا کنید و گفت مردان که بالا گیرند بیایکی بالا گیرند نه بسیاری کار و گفت اگر ذره نیکویی خویش بر تو بگشاید در عالم کسی نباشد که ترا از وی بایزد شنیدن یا بایزد گفتن و گفت علمای گویند که ما وارثان رسولیم رسول را وارث ما ایم که آنج رسول بود بعضی ما داریم رسول درویشی اختیار کرد ۲۰ و درویشی اختیار ماست با سخاوت بود و با خلق نیکو بود و بی خیانت بود با دیدار بود رهنمای خلق بود بی طمع بود شر و خیر از خداوند دید با خلش غش نبود اسیر وقت نبود هرچه خلق ازو بترسند نترسند و هرچه خلق بدو اومید دارند او نداشت بهیچ غره نبود و این جمله ۲۴ صفات جوآنمردان است رسول علیه السلام دریابی بود بی حد که اگر

کرد که خرد و ایمان و معرفت را جایگاه کجاست گفت تو رنگ اینهارا
 بمن نمای تا من جایگاه ایشان با تو تمام دانشمند را گریه بر افتاد بگوشه
 نشست شیخ را گفتند مردان رسیده کدام باشند گفت از مصطفی علیه السلام
 در گذشتی مرد آن باشد که او را هیچ ازین در نیابد و تا مخلوق باشی همه
 در یابد یعنی از عالم امر باش نه از عالم خلق و گفت مردان از آنجا که
 باشند سخن نگویند بستر باز آیند تا شنوند سخن فهم کند و گفت همه کسی
 نازد بدآنچه داند تا نداند که هیچ نداند چون بدانست که هیچ ندانست شرم
 دارد از دانش خود تا آنگاه که معرفتش بکمال باشد و گفت خداوند را
 بنهیمت نباید دانست و پنداشت نباید دانست که گویی دانیش و ندانیش
 ۱۰ خدا را جنان باید دانست که هر چند می دانیش گویی کاشکی بهتر دانستی
 و گفت بنده جنان بهتر بود که از خداوند خویش نه بزندگانگی او شود
 و نه بمرگ و گفت چون خدای تعالی را بسوء خویش راه نماید سفر و
 اقامت این بنده در بیگانگی او بود و سفر و اقامت او بسر بود و گفت
 دل که بیمار حق بود خوش بود زیرا که شفاس جز حق هیچ نبود و گفت
 ۱۵ هر که با خدای تعالی زندگانی کند دیدنیها همه دیده بود و شنیدنیها همه
 شنیده و کردنیها کرده و دانستی دانسته و گفت بیماری آسمان و زمین
 طاعت با انکار این جوانمردان هیچ وزن نیارد و گفت درین و آچار
 بازاریست که آنرا بازار جوانمردان گویند و نیز بازار حق خوانند از آن
 راه حق شما آنرا دیده اند گفتند نه گفت در آن بازار صورتها بود نیکو
 ۲۰ چون روندگان آنجا رسند آنجا بمانند و آن صورت کرامت بود و طاعت
 بسیار و دنیا و آخرت آنجا بمانند و بخدا نرسند بنده چنین نیکوتر که
 خلق را بگذارد و با خدا بخلوت در شود و سر بسجود نهذ و بدریاء لطف
 گذر کند بیگانگی حق رسد و از خویشتن برهد همه بر روی می راند و
 ۲۴ او خود در میان نه و گفت این علمرا ظاهر ظاهری و باطنی و باطن

بس گردید و گفت من اینجا فرو ننگم یعنی آنج منم و گفت جنان باید
 بوزن که ملایکه که بر شما موکل اند با رضا ایشانرا و بس فرستی و با
 اگر نه جنان باید بود که شبنگاه دیوان از دست ایشان فرا گیری و آنج
 بیاید ستردن بستری و آنج بیاید نبستن بنویسی و اگر نه جنان بوزن که
 شبانگاه که آنجا باز شوند گویند نه نیکی بوزش و نه بدی خداوند تعالی
 بگویند من نیکویی ایشان با شما بگویم و گفت مردان خدا برا اندوه و
 شادی نبود و اگر اندوه و شادی بود هم از او بود و گفت صحبت با خدای
 کنید با خلق مکنید که دبدنی خداست و دوست داشتنی خدا و آنکس
 که بوی نازید خداست و گفتنی خداست و شنودنی خداست و گفت کس
 ۱۰ بود که در سه روز بجه روز و باز آید و کس بود که در شبانروزی و
 کس بود که در شبی و کس بود که در جشم زخمی بس آن که در چشم
 زخمی برود و باز آید قدرت بود و گفت تا خدای تعالی بنهرا در میان
 خلق دارد فکرش از خلق جدا نشود چون دل او را از خلق جدا کند
 در مخلوقش فکرت نبود فکرش با خداوند بود یعنی در دلش فکرت
 ۱۰ بنماید و گفت خدای تعالی مؤمنی را هیبت جهل فرشته دهد و ابن کترین
 هیبت بوزش که داده بود و آن هیبت از خلقان باز بوشد تا خلقان با
 ایشان عیش توانند کرد و گفت اگر کسی اینجا نشسته بود چشمش بلوح
 بر افتد روا بود و من فرا بذریم ولیکن باید که نشانش با من دهد
 و گفت اگر خدای تعالی را بخرد شناسی علی با تو بود و اگر بایمان شناسی
 ۲۰ راحتی با تو بود و اگر بعرفت شناسی دردی با تو بود و گفت که علی
 دهقان گفت که مرد بیک اندیشه ناصواب که بکند دو ساله راه از حق
 تعالی باز بس افتد و گفت عجب دارم ازین شاگردان که گویند بیش
 استاذ شدیم ولیکن شما دانید که من هیچ کسرا استاذ نگرفتم که استاذ من
 ۲۴ خدا بود تبارک و تعالی و همه بیرانرا حرمت دارم دانشمندی از او سوال

که او خدایرا یاد کند همه شیران بول بیفکنند ماهیان در دریا از رفتن فرو ایستند ملائکه آسمان در هیبت افتند آسمان و زمین و ملائکه بدان روشن بباشند و گفت همچین خدای تعالی را بندگانند بر بشت زمین که خدایرا یاد کنند ماهی در دریا از رفتن باز ایستد زمین در جنبیدن آید ° خلق بندارند که زلزله است و همچین بند هست او را که نور او بهمه آفریند بر افتد چون خدایرا یاد کند از عرش تا بتری بچنبد و گفت از آن آب محبت که در دل دوستان جمع کرده است اگر قطره بیرون آید همه عالم بر شود که هیچ آب در نشود و اگر از آن آتش که در دل دوستان بدید آورده است ذره بیرون آید از عرش تا بتری بسوزد و گفت سه ۱۰ جای ملائکه از اولیا هیبت دارند یکی ملك الموت در وقت نزع دوم کرام الکائین در وقت نیشن سوم منکر و نکیر در وقت سوال و گفت آنرا که او بر دارد باکی دهد که تاریکی درو نبوذ قدرتی دهد که هرچه گوید بباش باشد میان کاف و نون و گفت گروهی را باؤل خداوند ندانستند که باخر هم بوذ خدا مارا از ایشان کناد و گروهی از بندگان آنها اند که خدای تعالی ایشانرا بیافرید ندانستند که باؤل ایشانرا خداوند ۱۵ است تا باخر و آخر ایشان قیامت و گفت ندا آمد از خداوند که بند من آنرا که تو می جویی باؤل خود نیست باخر چون توان یافت که این راهیست از خدا بخدا بند آن باز نیاید مردی را گفت آنجا که ترا کشتند خون خویش دیدی بس گفت بگو که آنجا مرا کشتند هیچ آفریند نبوذ که ۲۰ خون جوانمردان بر وی مباحست و گفت چون بعمر خویش در نگرستم همه طاعت خویش هفتاد و سه ساله یکساعت دیدم و چون بمعصیت نگرستم درازتر از عمر نوح دیدم و گفت تا بیقین ندانستم که رزق من بروست دست از کار باز نگرتم و تا عجز خلق ندیدم بشت بر خلق ۲۴ نیاوردم و گفت جوانمردی بکنار بادیه رسید بیادیه فرو نگرستم و باز

که در آسمان می گردد و مادرا همچنین و طاعت و معصیت همه خلاق
 می بیند که با آسمان می برند و می بیند که روزی خلقان از آسمان بزمین
 می آید و ملایکه را می بیند که از آسمان بزمین و از زمین با آسمان می روند
 و خورشید را می بیند که در آسمان گذر می کند و گفت کسی را که همگی
 ۵ او خداوند فرا گرفته بود از موه سر تا اخمص قدم او همه بهستی خدا
 اقرار دهد و گفت مردان خدا تعالی همیشه بودند و همیشه باشند و گفت
أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ را بعض شنیدند که نه من خدا ام و بعض شنیدند که نه
 من دوست شما ام و بعض جنان شنیدند که نه همه منم و گفت خدا
 تعالی با اولیاء خویش لطف کرد و لطف خدا چون مکر خدا بود و گفت
 ۱۰ هر که از خدا بخدا نگرَد خلق را نبیند و گفت مثل جان چون مرغیست
 که بری بمشرق دارد و بری بمغرب و بآب ببری و سر بدانجا که آنرا نشان
 نتوان داد و گفت دوست چون با دوست حاضر آید همه دوست را بیند
 خوشتن را نبیند و گفت آنرا که اندیشه بدل در آید که از آن استغفار
 باید کردن دوستی را نشاید و گفت سر جوایمردانرا خدا تعالی بدان
 ۱۵ جهان و بدین جهان آشکارا نکند و ایشان نیز آشکارا نکنند و گفت
 اندکی تعظیم به از بسیاری علم و عبادت و زهد و گفت خدا تعالی
 موسی را علیه السلام گفت لَنْ تَرَانِي زبان همه جوایمردان ازین سؤال و
 سخن خاموش گردید و گفت چشم جوایمردان بر غیب خداوند بود تا
 چیزی بر دل ایشان افتد تا بچشند آنچه اولیا و انبیا جشینه اند دل
 ۲۰ جوایمردان بیاری در بود که اگر آن بار بر آفریده نهند نیست شود و
 اولیاء خود را خود می دارد تا آن بار بتوانند کشید و الا رگ و استخوان
 ایشان از یکدیگر بیامدی و گفت چه مردی بود که مثل فتوح او چون
 مرغی شود که خانه اش زرین بود چه مردی بود که حق تعالی او را برای
 ۲۴ ببرد که آن راه مخلوق بود و گفت خدا تعالی را بر بشت زمین بند هست

بخراسان بیوندی و سلام بکعبه باز دهی زیر تا بعرش و زیر تا بثری بینی
 همه را همچون بی نمازی زنان بینی آن وقت بدان که مردی نه و گفت
 هر که در دار دنیا دست بنیک مردی بدر کند باید تا از خذاء آن یافته
 بود که بر کنار دوزخ بایستد بقیامت و هر کرا خذاء بدوزخ می فرستد
 او دست او می گیرد و بیبشت می برد و گفت از خلفان بعض بکعبه
 طواف کنند و بعض باآسمان بیت المعمور و بعض بگرد عرش و جوانمردان
 در یگانگی او طواف کنند و گفت همه کس نماز کنند و روزه دارند و
 لیکن مردان مردست که شصت سال برو بگذرد که فرشته برو هیچ ننویسد
 که او را از آن شرم باید داشت از حق و حق را فراموش نکند بیک چشم
 زخم مگر بخسبند آنج مشاهده بود که گویند در بنی اسرائیل کس بودی که
 سالی در سجود بودی و دو سال در مشاهده این بود که این امت دارد
 که بیک ساعت فکرت این بند با یکساله سجود ایشان برابر بود و گفت
 می باید که دل خویش چون موج دریا بینی که آتش از میان آن موج
 بر آید و تن در آتش بسوزد درخت وفا از میان آن سوخته بر آید
 ۱۰ میوه بقاء ظاهر حاصل شود و چون میوه بخوری آب آن میوه بگذرد دل
 فرو شود فانی شوی در یگانگی او و گفت خذایرا بر روی زمین بند است
 که در دل او نوری گشاده است از یگانگی خویش که اگر هر چه از عرش
 تا ثری هست گذر در آن نور کند بسوزد جنانک پر کجشکی که باآتش
 فرو داری دانشمندی گفت چیزی برسیدم گفت این زمان نتوانی دانست
 ۲۰ تا بدان مقام رسی که بروزی هفتاد بار بمیری و بشی هفتاد بار و کارش
 جهل سال چنین زندگانی بود و گفت اینج در اندرون بوست اولیا بود
 اگر چند ذره میان دو لب و دندان او بیاید همه خلق آسمان و زمین
 در فرح افتد و گفت خذایرا بر بشت زمین بند است که بشت تاریک
 ۲۴ در خانه تاریک خفته بود و لحاف در سر کشید بس ستاره آسمان می بیند

خلق جنین نمودی که سر بدان گریبان بر کرده ام که ایشان بر کرده اند اگر بدیشان فرا نمودی که من سر بکدام گریبان بر کرده ام چه کردند و گنت خذاوند من در دنیا جندانک خواهم از تو لاف بخوام زد فردا هرچه خواهی با من بکن و گنت الهی ملك الموت ترا بفرست ^۵ تا جان من بستاند و من جان او بستانم تا جنازه هر دو بگورستان برند و گنت الهی گروهی اند که ایشان روز قیامت شهید خیزند که ایشان در سبیل تو کشته شده باشند من آن شهید خیزم که بشمشیر شوق تو کشته شده باشم که دردی دارم که تا خذاء من بود آن دردی بود و درد را جستم نیافتم درمان جستم نیافتم اما درمان یافتم و گنت در همه کارها ^{۱۰} بیش طلب بود بس یافت الا درین حدیث که بیش یافت بود بس طلب و مریدانرا گفتند بای آبله گردید و مردان بی آبله رسیدند نامردان را بای آبله کند و مردانرا نشستگاه و گنت بازید مریدانرا گفت که حق گفت هر که مرا خواهد بسیار کرامتها کنم با او و هر که ترا که بازیدی خواهد نیستش کم که هیچ جایش بادید نیارم اکنون شما چه گویند گفتند ^{۱۵} اگر نیز نیست نکند جانرا خواهیم و گنت اگر بنده آفریند در بیش حق بایستند جنانک دو بیکی بود هنوز آن روش چیزی نیست بمقام مردان ازو برسیدند که دو بیکی چون بود گفت جنانک خلق از بیش او بر خیزد او نیز در خویشتن برسد هی خورد و طعم نداند سرما و گرما برو گذر می کند و خبرش نبود و چون از خویشتن برسد بجز حق هیچ نبود ^{۲۰} و گنت کس بود که بهفتاد سال یکبار آگاه نبود کس بود که بنجاه سال و کس بود بچهل سال و کس بود بیست سال و کس بود بهر سال و کس بود بهر ماه و کس بود بهر وقت نماز و کس بود که برو احکام می راند و اورا ازین جهان و از آن جهان خبر نبود و گنت آسان آسان ^{۲۴} نگویا که من مردی ام تا هفتاد سال معامله خویش جنانک تکبیر اول

برسیدم و روز و شب بر من بر حذر بود که بر من گذر کرد خضر علیه
 السلام که آمد در حذر بود و گفتم چون دو بود همتا بود یکی بود همتا
 نبوذ و گفتم الهی هر چیز که از آن منست در کار تو کردم و هرچ
 از آن تست در کار تو کردم تا منی از میان بر خیزد و همه تو باشی
 ° و گفتم در همه حال مواء تو ام و از آن رسول تو و خادم خلق تو
 و گفتم هشتاد تکبیر بکردم یکی بر دنیا دوم بر خلق سیم بر نفس چهارم
 بر آخرت نجم بر طاعت و این را با خلق بتوان گفتم و دیگر را مجال
 نیست و گفتم جهل گام برفتم بیک قدم از عرش تا ثری بگذاشتم
 دیگرانرا صفت نتوان کرد و اگر این با کسی بگوئی که میان وی و
 ۱۰ خداوند حجابی نبوذ دل و جانش بشود و گفتم الهی اگر میان من و تو
حجابی بودی چنین نبودی کسی بایستی که زندگانیش بخدای بودی تا من
 صفت تو با او بکردی که این خلق زندگانه اند و گفتم اگر این رسولان
 و بهشت و دوزخ نبودی من هم ازین بودی که امروز هستم از دوستی تو
 و از فرمان برداری تو از بهر تو و گفتم چون مرا یاد کنی جان من فداء
 ۱۰ تو باذ و چون دل من ترا یاد کند نفس من فداء دل من باذ و گفتم
الهی اگر اندام درد کند شفاء تو دهی چون توم درد کنی شفا که دهی
 و گفتم الهی مرا تو آفریدی برای خویش آفریدی از مادر برای تو زادم
 مرا بصید هیچ آفریند مکن و گفتم از بندگان تو بعض نماز و روزه
 دوست دارند و بعض حج و غزا و بعض علم و سجاده مرا از آن باز کن
 ۲۰ که زندگانیم و دوستیم جز از برای تو نبوذ و گفتم الهی اگر تنی بودی و
 دلی بودی از نور هم ترا نشایستی فکیف تنی و دلی چنین آشفته کی ترا
 شاید و گفتم الهی هیچ کس بود از دوستان تو که نام تو بسزا برد تا
 بیبایی خود بگم و در زیر قدم او نهم و یا هستند در وقت من تا جان
 ۲۴ خود فدای او کنم و یا از بس من خواهند بود و گفتم الهی مرا بدین

جانب عنو بدید نیست ازین جانب هم بشیمان بدید نیست بکوش تا بکوشیم که بر آنچه گفته ام بشیمان نیستیم و گنت روی بخذا بار کردم گنتم الهی روز قیامت داوری همه بگسلند و آن داوری که میان من و نست نگسلند و گنت جون بجان نگرم جانم درد کند و جون بدل نگرم دلم درد کند جون بنعل نگرم قیامت درد کند جون بوقت نگرم درد نوم کنی الهی نعمت تو فانیست و نعمت من باقی و نعمت تو منم و نعمت من توی و گنتم الهی هرج تو با من گویی من با خلق تو گویم و هرجه تو با من دهی من خلق ترا دهم و گنت الهی حدیث تو از من نپذیرند و گنت که هیچ کس نبوذ با او نشسته و می گنت تو مرا چیزی گنتی که درین جهان ۱۰ نیاید و من ترا جوابی دادم که در هر دو جهان نیاید و جنین بسیار بوذی که جوابی هی دادی و کسی حاضر نبوذی و گنت الهی روز بزرگ بیغامبران بر منبرهء نور نشینند و خلق نظاره ایشان بوذ و اولیاء تو بر کرسیها نشینند از نور خلق نظاره ایشان بوذ بو الحسن بر یگانگی تو نشینند تا خلق نظاره تو بوذ و گنت الهی سه چیز از من بدست خلق ۱۵ مکن یکی جان من که من جان از تو گرفتم بلك الموت ندیم و روز و شب با من توی کرام الکانین در میان چه کار دارند و دیگر سوال منکر و نکیر نخواهم که نور یقین تو با ایشان دهم تا بتو ایمان نیارند دست و انگیرم و گنت اگر بند همه مقامها بباکی خود بگذارد هستی حق هیچ آشکارا نشود تا هرج ازو فرو گرفته است با او ندهند و گنت الهی مرا ۲۰ در مقامی مدار که گویم خلق و حق یا گویم من و تو مرا در مقامی دار که در میان نباشم همه تو باشی و گنت الهی اگر خلق را بیازارم همین که مرا بینند راه بگردانند و جندانک ترا بیازردم تو با مایی و گنت این راه باکان است الهی با تو دستی بزخم تا بتو پیدا کردم در همه آفرین یا ۲۴ فرو شوم که نابدید کردم صدق آن برزیدم آن نیافتم که کرامت هر زاهد

بو الحسن در فنا بوذی بو الحسن او بوذی و جون در بقا بوذی هرجه
 دیدی همه خود دیدی و آنج دیدی بو الحسن او بوذی معنی دیگر آنست
 که در حقیقت جون اَلَسْتُ و بَلَى او گفت بس آن وقت که بَلَى جواب
 داد بو الحسن او بود و بو الحسن ناموجود بس بو الحسن او بوده باشد
 و معنی این در قران است که می فرماید قوله تعالی وَمَا رَهَيْتَ إِذْ رَهَيْتَ
وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى و گفت هفتصد هزار نردبان بی نهایت باز نهادم تا بخذا
 رسیدم قدم بر نخست بایه نردبان که نهادم بخذا رسیدم معنی آنست که
 بیک قدم بخذا رسیدن دنی است و جندان نردبان بی نهایت نهادن متدنی
 یکی سفر است فی نور الله و نور الله بی نهایت است و گفت مردمان
 ۱۰ گویند خدا و نان و بعض گویند نان و خدا و من گویم خدا بی نان خدا
 بی آب خدا بی همه چیز و گفت مردمانرا با یکدیگر خلافت تا فردا
 اورا بینند یا نه بو الحسن داد و ستد بنقد می کند که گداز که نان
 شبانگاه ندارد و دستار از سر بر گیرد و دامن بزیر نهد محال بود که
 بنسبه فروشد و گفت از هرج دون حقیقت زاهد گردیدم آنگاه خویشرا
 ۱۰ خواندم و گفت من در ولایت تو نیامم که مصر تو بسیارست و گفت
 اگر بر بساط محبتم بداری در آن مست گردم در دوستی تو و اگر بر
 بساط هیبت بداری دیوانه گردم در سلطنت تو جون نور گستاخی سر بر
 زند هر دو خود من باشم و منی من توی و گنت روی بخذا باز کردم
 گنتم این یکی شخص بود که مرا بتو خوانند و آن مصطفی بود علیه السلام
 ۲۰ جون ازو فرو گذری همه خلق آسمان و زمین را من بتو خوانم و این
 بیان حقیقتست باثبات شریعت و گنت روی بخذا باز کردم و گنتم الهی
 خوشی بتو در بود اشارت بیهشت کردی و گنت خدای تعالی در غیب
 بر من باز گشاد که همه خلقرا از گناه غنو کم مگر کسی را که دعوی
 ۲۴ دوستی من کرده باشد من نیز روی بدو باز کردم و گنتم اگر از آن

دیدم من و بایزید و اُوَیْس قرنی در یک کفن بودیمی و گنت در همه جهان زندگ ما را دید و آن بایزید بود نقلست که روزی این آیت هی خواند قوله تعالی إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ گنت بطش من سخت تر از بطش اوست که او عالم و اهل عالمرا گیرد و من دامن کبریاءى او گیرم و گنت چیزی بر دلم نشان نشد از عشق که در همه عالم کس را محرم آن نیافتم که با وی بگویم و گنت فردا خذاء تعالی گوید بن هرج خواهی بخواه گویم بار خدایا تو عالم تری گوید همت تو ترا بدادم جز آن حاجت خواه گویم الهی آن جماعت خواهم که در وقت من بوزند و از بس من تا بقیامت بزیارت من آمدند و نام من شنیدند و نشنیدند از حق تعالی ندا آید که در دار دنیا آن کردی که ما گفتیم ما نیز آن کنیم که تو خواهی و گنت خذاء تعالی همرا بیش من کند رسول علیه السلام گوید اگر خواهی ترا از بیش جاء کنم گویم یا رسول الله من در دار دنیا تابع تو بودم اینجا نیز بس رو تو بساطی از نور بگستراند ابو الحسن و ژنده جامگان او بر آنجا جمع آیند مصطفی را بدان جمع چشم روشن شود اهل قیامت همه ۱۵ متعجب بمانند فرشتگان عذاب می گذرند می گویند اینان آن قومند که ما را از ایشان هیچ رنگی نیست و گنت مصطفی علیه السلام فردا مردانی را عرضه دهد که در اوّلین و آخرین مثل ایشان نمود حق تعالی بو الحسن را در مقابله ایشان آورد و گوید ای محمد ایشان صفت تو اند بو الحسن صفت منست و گنت خذاء تعالی بن وحی کرد و گنت هرکه ازین روز ۲۰ تو آبی خورد همرا بتو بخشیدم و گنت روز قیامت من نه آنم که زیارتیان خویش را شفاعت کنم که ایشان خود شفاعت دیگران کنند و گنت هرکه استماع سخن ما کرد و کند کمترین درجش آن بود که حسابش نکنند فردا و گنت بما وحی کردند که همه چیزی ارزانی داشتیم غیر الحنیة ۲۴ و گنت گاه بو الحسن اویم گاه او بو الحسن منست معنی آنست چون

اینجا که من هستم گذر کنند هر دو با اهل خویش در من فانی شوند
 چه امید و بیم من از خداوند منست و جزو کیست که ازو امید و بیم
 بود و گفتم تکبیر فرضی خواستم بیوست بهشت آراسته و دوزخ نافته و
 رضوان و مالک بیش من آوردند تکبیر احرام بیوستم بینایی من بر جاء
 بود که نه بهشت دیدم و نه دوزخ رضوانرا گفتم در آی درین نفس
 نصیب خویش یابی فرا در آمد و در سبض و شصت و پنج رگ من
 چیزی ندید که ازو بیم داشت و گفتم هر کسی بر در حق رفتند چیزی
 یافتند و چیزی خواستند و بعضی خواستند و نیافتند و بان جوائمردانرا
 عرضه کردند نپذیرفتند و باز بو الحسن نپذیرفت و باز بو الحسن را ندا
 آمد که همه چیز بتو دهم مگر خداوندی گفتم الهی این داد و دهم از میان
 بر گیر که در میان بیگانگان روز و این از غیرت بود که نباید که بیگانگی
 بود و گفتم اندیشیدم وقتی که از من آرزومندتر بند هست خداوند تعالی
 چشم باطن من گشاده کرد تا آرزومندان او را بدیدم شرم داشتم از
 آرزومندی خویش خواستم که بدین خلق و انعام عشق جوائمردان تا خلق
 بدانستندی که هر عشق عشق نبوذ تا هر که معشوق خود را بدیدی شرم
 داشتی که گفتمی من ترا دوست دارم و گفتم خلق آن گویند که ایشانرا
 با حق بود و بو الحسن آن گویند که حق را با او بود و گفتم سی سالست
 تا روی فرا این خلق کرده ام و سخن می گویم و خلق جان دانند که
 من با ایشان می گویم من خود با حق می گویم بیک سخن با این خلق
 خیانت نکردم بظاهر و باطن با حق بودم و اگر محمد علیه السلام ازین
 در در آید مرا ازین سخن خاموش نباید بود و گفتم بذر و مادر مر از
 فرزند آدم بود اینجا که من نه آدمست و نه فرزندان جوائمردی راستی با
 خدایست و بس و گفتم بفرقا باز خننه بودم از گوشه عرش چیزی قطره
 قطره می جکیدم بدهانم و در باطنم حلاوت بدید می آمد و گفتم بخواب

بهشت می‌کنند و بشکر ایمان قیام نکرده اند مرا از من چیزی دیگری طلبند و گفت مزاح مکنید که اگر مزاح را صورتی بودی اورا زهره نبودی که در آن محلت که من بودمی در آید و گفت عالم با مداذ بر خیزد طلب زیادتی علم کند و زاهد طلب زیادتی زهد کند و بو الحسن در بند آن بود که سروری بدل برادری رساند و گفت هر که مرا جان نداند که من در قیامت بایستم تا اورا در پیش نکم در بهشت نشود گوا بجا میا و بر من سلام مکن و گفت چیزی بمن در آمد که مرا سی روز مرده کرد از آنج این خلق بدان زنده اند از دنیا و آخرت آنگاه مرا زندگانی داد که در آن مرگ نبوذ و گفت اگر من بر خری نشینم و از نشابور در آمم ۱۰ و يك سخن بگویم تا قیامت دانشمند بر کرسی نشیند گفت با خلق خدا صلح کردم که هرگز جنگ نکردم و با نفس جنگی کردم که هرگز صلح نکردم و گفت اگر نه آن بودی که مردمان گویند که ببایگاه بایزید رسید و بی حرمتی کرد والا هر چه بایزید با خدا بگفته است و بیندیشید من با شما بگفتمی و عجب اینست که ازو نقل می‌کنند که گفته است هر چه بایزید ۱۵ با اندیشه آنجا رسید است بو الحسن بقدم آنجا رسید است و گفت این جهان بجهانیان و هشتم و آن جهان ببهشتیان و قدم بر نهادم جایی که آفریند راه نیست و گفت جنانک مار از پوست بدر آید بدر آمدم و گفت که بایزید گفت نه مقیم و نه مسافر و من مقیم در یکی او سفر می‌کنم و گفت روز قیامت من نگویم که من عالم بودم یا زاهد یا عابد گویم ۲۰ تو یکی من ز آن یکی تو بودم و گفت بذینجا که من رسیدم سخن نتوانم گفت که آنج مراسم با او اگر با خلق بگویم خلق آن بر نتابد و اگر اینج اوراست با من بگویند چون آتش باشد همیشه در افگنی دریغ آیدم که با خویشتم باشم و سخن او گویم و گفت تا خداوند تعالی مرا از من بدید ۲۴ آورد بهشت در طلب منست و دوزخ در خوف من و اگر بهشت و دوزخ

گردانید و گفت از خویشتن بگذشتی صراط و بس کردی و گفت هرکس را ازین خدانود رستگاری بوذ ما را اندوه دایم بود خذاء قوت دهاذ تا ما این بار گران بکشیم و گفت عجب همانک ام از کردار این خدانود که از اول جندین بازار در درون این بوست بنهاد بی آگاهی من بس آخر مرا از آن آگاه کرد تا من جنین متخیر گردیدم یا دلیل المتخیرین زدن تخیراً و گفت کله سرم عرشست و بایها تحت الثری و هر دو دست مشرق و مغرب و گفت راه خذایرا عدد نتوان کرد جندانک بنک است بخذا راهست بهر راهی که رفتم قوی دیدم گفتم خدانودا مرا برای بیرون بر که من و تو باشیم خلق در آن راه نباشد راه اندوه در بیش من نهاد گفت اندوه باری گرانست خلق نتواند کشید و گفت هرکه بتزدیک خدا مردست ۱۰ نزدیک خلق کوزکست و هرکه نزدیک خلق مردست آنجا نامردست این سخنان را نگه دارید که من در وقتی ام که آنرا صفت نتوان کرد و گفت هرکه این سخنان بشنود و بداند که من خذایرا ستویم بعزس بر دارند و هرکه بدارد که خودرا ستوده ام بدلس بر دارند که این سخنان من از ۱۰ دریا باکست ز آن خلق در وی برخه نیست و گفت عافیت را طلب کردم در تنهایی یافتم و سلامت در خاموشی و گفت در دل من ندا آمد از حق که ای بو الحسن فرمان مرا ایستاده باش که من زنک ام که نیرم تا ترا حیوتی دم که در آن حیوة مرگ نبوذ و هرج ترا از آن نهمی کردم دور باش از آن که من بادشاهی ام که ملک مرا زوال نیست تا ترا ملکی ۲۰ دم که آنرا زوال نباشد و گفت هرکه مرا بشناخت بدوستی حق را دوست داشت و هرکه حق را دوست داشت بصحبت جوانمردان بیوست و هرکه بصحبت جوانمردان بیوست بصحبت حق بیوست و گفت زبان من بتوحید گشاده شد آسمانها و زمینهارا دیدم که گرد بر گرد من طواف می کردند ۲۴ و خلق از آن غافل و گفت بدل من ندا آمد از حق که مردمان طلب

او از حق ندا آمد که تو و همه خلق نزدیک من همچنانید که این خلق
 نزدیک تو و گفتم من نه عابدم و نه زاهد و نه عالم و نه صوفی الهی تو
 یکی ابی من از آن یکی تو یکی ام و گفتم چه مرد بود که با خداوند این
 چنین نه ایستد که آسمان و زمین و کوه ایستاده است هر که خویشتر را
 ۵ بنیک مردی نماید نه نیکست که نیکی صفت خداوند است و گفتم اگر
 خواهی که بکرامت رسی یک روز بخور و سه روز نخور سیم روز بخور پنج
 روز نخور پنجم روز بخور چهارده روز نخور اول چهارده روز بخور ماهی نخور
 اول ماهی بخور چهل روز نخور اول چهل روز بخور چهار ماه نخور اول
 چهار ماه بخور سالی نخور آنگاه چیزی بدید آید چون ماری چیزی بدهان
 ۱۰ در گرفته در دهان تو نهذ بعد از آن هرگز ار تو نخوری شاید که من
 ایستاده بودم و شکم خشک بوده آن مار بدید آمد گفتم الهی بواسطه نخوام
 در معدن چیزی وادید آمد بویاتر از مشک خوشتر از شهد سر بخلق من
 برد از حق ندا آمد ما ترا از معدن تهی طعام آوریم و از جگر تشنه آب
 اگر آن نمودی که او را حکمت از آنجا خوردی که خلق ندیدی و گفتم
 ۱۵ من کار خویش باخلاص ندیدم تا بجز کسی را ی دیدم چون همه او را
 دیدم اخلاص بدید آمد بی نیازی او را در نگرستم کردار همه خلق پر
 پشه ندیدم برحمت او نگرستم همه خلق را چند ارزن دانه ندیدم ازین هر
 دو چه آید آنجا و گفتم از کار خدا عجب بماندم که چندین سال خرد از
 من برده بود و مرا خردمند بخلق می نمود گفتم الهی چه بودی که دوزخ
 ۲۰ و بهشت نمودی تا بدید آمدی که خدا برست کبست و گفتم خداوند بازار
 من بر من بیذا کرد درین بازار بعضی گفتنی بود و بعضی شنودنی و بعضی
 نیز دانستنی چون درین بازار افتادم بازارها از بیش من برگرفت و گفتم
 خداوند بندگی من بر من ظاهر کرد اول و آخر خویش قیامت دیدم
 ۲۴ هر چه اول من داد باخر همان داد از مؤ سر تا بناخن بای بل صراط

از من عبارت کنند من بخلاف آنم وگفت بیست در فنا برم تا بهشتیان را
 کجا بری و دوزخ در فنا برم تا دوزخیانرا کجا بری وگفت خذاء تعالی
 روز قیامت گوید بندگان مرا شفاعت کن گویم رحمت ز آن تست بند ز
 آن تو شفقت تو بر بند بیش از آن است که از آن من وگفت وقت
 همه چیزی در رسد و هیچ چیز بوقت در نرسد خلق اسیر وقت اند و
 بو الحسن خداوند وقت هرج من از وقت خویش گویم آفریند از من
 بهریت شود جان جوانمردان از وقت مصطفی علیه السلام تا قیامت
 بهستی حق اقرار دهد وگفت بهستی او در نگرستم نیستی من بن نمود
 چون نیستی خود من نگرستم هستی خود بن نمود درین اندوه بماندم تا با
 ۱۰ دلی که بود از حق ندا آمد که بهستی خویش اقرار کن گفتم بجز تو
 کیست که بهستی تو اقرار دهند نه گفته شهید الله وگفت چون حق
 تعالی این راه بر من بگشاید در روش این راه چندان فرق بود که هر
 سال گفتیا از کفر بنیوت شدم چندان تفاوت بود وگفت روز و شب که
 بیست و چهار ساعتست مرا يك نفس است و آن نفس از حق و با
 ۱۰ حقست دعوی من نه با خلقت اگر باء آنجا بر نهم که هستست بجاء
 بر رسم که ملائکه حجابت را آنجا راه نبوذ وگفت دوش جوانمردی گفتم
 آه آسمان و زمین بسوخت شیخ گفت آن کسانرا که آنجا آورد همه با نور
 دیدم بعضی را بیشتر و بعضی را کمتر گفتم الهی آنچه در اینان بیافریند باینان
 و نما گفتم بو الحسن حکم دنیا مانند است اگر اینانرا با اینان و نما
 ۲۰ دنیا خراب شود وگفت از خویشتن سیر شدم خویشتنرا فرا آب دادم
 غرقه نشدم و فرا آتش دادم بنسوخت آنک این خلق خورد چهار ماه و
 دو روز از خلق باز گرفتم بنمرد سر بر آستان عجز نهادم فتوح سر در کرد
 تا بجایگاهی برسیدم که صفت نتوان کرد وگفت بدیدار بایستادم خلق
 ۲۴ آسمان و زمینرا بدیدم معامله ایشان مرا هیچ نیامد بذآنچه دیدم ز آن

باز آنجا دایم شدن بدلیل و خبر ترا نبرسم از حق ندا آمد که ما بعد
 مصطفی جبرائیل را بکس نفرستادیم گفتم بجز جبرائیل هست وحی القلوب
 همیشه با من است و گفت هفتاد و سه سال با حق زندگانی کردم که سجد
 بر مخالفت شرع نکردم و يك نفس بر موافقت نفس نزدم و سفر جنان
 کردم که از عرش تا بتری هرج هست مرا يك قدم کردند و گفت از
 حق ندا چنین آمد که بنده من اگر باندوه بیش من آبی شادت کنم و اگر
 با نیاز آبی توانگرت کنم و چون ز آن خویش دست بداری آب و هوارا
 مستخر تو کنم و گفت علما گویند خدا را بدلیل عقل بیاید دانست عقل
 خود بذات خود نایبناست بخدا راه ندانست بخدا تعالی بخود اورا چون
 ۱۰ توان دانست بسیاری که اهل خود بودند بآفریند در هی گردیدند مشاهده
 دست گرفتم و از آفریند ببریدم راه بخدا نمودم و اینجا که منم آفریند نتواند
 آمد و گفت همه گنجهاء روی زمین حاضر کردند که دیدار من بر آن
 افکنند گفتم غره باذ آنکه به چنین چیزها غره شود از حق ندا آمد که
 بو الحسن دنیارا بتو در نصیب نیست از هر دو سراء ترا منم و گفت
 ۱۵ خداوند من زندگانی من در چشم من گناه گردانید و گفت تا دست از
 دنیا برداشتم هرگز با سرش نشدم و تا گفتم الله بهیچ مخلوق باز نگردیدم
 و گفت بپر گشتم هنگام رفتنست هرج در اعمال بنده اید من بتوفیق خدای
 بکردم و هرچه عطاء او بود با بندگان بمنم مرا بداد این سخن گاه از
 معامله گویم و گاه از عطا خلقرا آنجا راه نیست مرکراها بزاری که بجا
 ۲۰ سال بو الحسن مرکراها بزارد تا مرک مؤمن خوش کردند گفتم خواهید
 که با خضر علیه السلام صحبت کنید صوفی گفتم خواهم گفتم چند سال
 بود ترا گفتم شصت سال گفتم عمر از سر گیر ترا او آفریند صحبت با
 خضر کنی که تا صحبت من با اوست در تمام من نیست که با هیچ آفریند
 ۲۴ صحبت کنم و گفتم خالق مرا نتواند نکوهیدن و ستودن که بهر زبان که

و گفتم من از هر چه دون حقست زاهد گردیدم آن وقت خویشتن را خواندم از حق جواب شنیدم بدانستم که از خلق در گذشتم لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ زِدْ مُحَمَّدًا مَعَهُمُ حَجَّ كَرَّمْتَهُمْ فِي حُدُودِ طَوَافِ بَيْتِ الْمَعْمُورِ مرا زیارت کرد کعبه مرا تسبیح کرد ملائکه مرا ثنا گفتند نوری دیدم که سراء حق در میان بود چون بسراء حق رسیدم ز آن من هیچ نماند بود و گفتم دو سال بیک اندیشه در ماندم مگر چشم در خواب شد که آن اندیشه از من جدا شد شما بندارید که این راه آسانست و گفتم اگر مرا یابید بدان مدهید که بر آب یا بر هوا بروند و بدانها مدهید که تکبیر اول بخراسان فرو بندند و سلام بکعبه باز دهند که آن همه مفدار ۱۰ بدیدست و ذکر مؤمن را حدّ بدید نیست براء خدا و گفتم بمن رسید که چهار صد مرد از غربا آمد گفتم که اینان چه اند برفتم تا بدریاء رسیدم تا بنوری رسیدم بدیدم غرباء آن بودند که ایشانرا بجز خذاء هیچ نبود و گفتم نخست جنان دانستم که امانتی بما بر نهاده است چون بهتر در شدم عرش از امر خدا سبکتر بود از آن چون بهتر در شدم خداوندی ۱۵ خویش بما بر نهاده آمد و شکری که باز گرانست و گفتم من شمارا از معامله خویش نشان ندم من شمارا نشان که دم از باکی خداوند و رحمت و دوستی او دم که موج بر موج بر می زند و کشتی بر کشتی بر می شکند و گفتم بجاه سالست که از حق سخن می گویم که دل و زبان مرا بدان هیچ ترقی نیست و گفتم هرگز ندانستم که خذاء تعالی با مشتی خاک و آب ۲۰ جنان نیکویی کند که با من بکرد بغیر از مصطفی بمن رسید یقینم بودی که اورا باور داشتن واجبست و این بر من معاینه است بجز حاجت نبود و گفتم این که شما از من می شنوید از معامله من است یا از عطاء اوست مرا از توحید او با خلق هیچ نشاید گفتم که بر جای بمانید و ۲۴ بمثل جنان بود که باره آتش در گاه افگنی و گفتم من از آنجا آمده ام

خلق نماندمی و گفتم همه آفریده او چون کشتی است و ملاح منم و بردن آن کشتی مرا مشغول نکند از آنچه من در آنم و گفتم حق تعالی مرا فکرتی بداد که هر چه او آفریده است در آن بدیدم در آن بماندم شغل شب و روز در من بوشید آن فکرت بینایی گردید گستاخی و محبت گردید هیبت و گران باری گردید ز آن فکرت بیگانگی او در افتادم و جایی رسیدم که فکرت حکمت گردید و راه راست و شنقت بر خلق گردید بر خلق او کسی مشفق تر از خود ندیدم گفتم کاشکی بدل همه خلق من بپردمی تا خلفرا مرگ نیابستی دید کاشکی حساب همه خلق با من بکردی تا خلفرا بقیامت حساب نیابستی دید کاشکی عنایت همه خلق مرا کردی تا ایشانرا دوزخ نیابستی دید و گفتم خداوند تعالی دوستان خویشرا بمقامی دارد که آنچه حد مخلوق نبوذ و بو الحسن بدین سخن صادقست اگر من از لطف او سخن گویم خلق مرا دیوانه خوانند جنانک مصطفی علیه السلام اگر با عرش بگویم بچید اگر با چشمه آفتاب بگویم از رفتن باز ایستند و گفتم حق تعالی مرا فرمود که ترا به بدبختان ننام با آنکس ^{۱۰} ننام که مرا دوست دارد من او را دوست دارم اکنون می نگرم تا کرا آورد هر کس را که امروز درین حرم آورد فردا او را آنچه با من حاضر کند و گفتم الهی نزدیک خود بر از حق تعالی ندا آمد که مرا بر تو حکم است ترا همچنان میدانم تا هر که من او را دوست دارم بیاید و ترا به بیند و اگر نتواند آمدن نام تو او را بشنوائیم تا ترا دوست گیرد که ترا از ^{۲۰} پاکی خویش آفریدم ترا دوست ندارند بجز پاکان و گفتم تا جای دوستی من خدای نگرفت مرا دوست خلق نکرد و گفتم چون بتن بحضورت او شدم دلرا بخواندم بیامد پس ایمان و یقین و عقل و نفس بیامدند دلرا بمیان این هر چهار در آوردم یقین و اخلاص را بر گرفت و اخلاص عمل را بگرفت تا بحق رسیدم پس مقامی پدید آمد که از آن خویش ندیدم ^{۳۰} همه حق دیدم پس آن هر چهار چیز که آنچه برده بودم محتاج من گردانید

کز اسه در دست گفت من سخن ازین جا گویم تو از کجا گویی گفت وقت
 من وقتبست که در سخن نگنجد و گفت خلق را اول و آخریست آنچه با اول
 نکنند با آخرشان مکافات کنند خداوند تعالی مرا وقتی داد که اول و آخر
 بوقت من آرزومندست و گفت من نگویم که دوزخ و بهشت نیست من
 گویم که دوزخ و بهشت را بنزدیک من جاء نیست زیرا که هر دو آفرینه
 است و آنچه که منم آفرینه را جاء نیست و گفت من بند ام که هفت
 آسمان و زمین بنزدیک من اندیشه منست هر چه گویم ثناء او بود مرا زیر
 و زیر نیست بیش و بس نیست راست و جب نیست و گنت درختی
است غیب و من بر شاخ آن نشسته ام و همه خلق بزیر سایه آن نشسته
 ۱۰ و گنت عمر من مرا يك سجده است و گنت با خاص نتوانم گنت که
 برده بدرند و با عام نتوانم گنت که بوی راهی نبرند و با تن خویش
 نتوانم گنت که عجب آرز زبان ندارم که از او با او گویم کسی گنت از اینجا
 که هستی باز آی گنت نتوان آمد و مَا مِنَّا إِلَّا أَنَّهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ گنت بعرش
 گنت بعرش جگم که عرش انجاست گنت وقتی بر من بدید آمد که
 ۱۵ همه آفرینه بر من بگریست و گنت کسی بایستی که میان او و خدای
 حجابی نبودی تا من بگفتمی که خدای تعالی با محمد چه کرده بود تا دل
 و زبانش بشدی و بیفتادی و گنت چون حق تعالی با من بلطف در آمد
 ملایکه را غیرت آمد بریشان ببوشید و مرا نیست گردانید از آفرینه و از
 خود با خود می کرد اگر نه آن بودی که او را بر چنین حکمنست و الا
 ۲۰ کرام الکاثرین مرا ندیدندی و گنت بیست سالست تا کفن من از آسمان
 آورده است و اندر سر ما افگند و ما سر از کفن بیرون کرده و سخن
 می گویم و گنت در رحم مادر بسوختم چون بزمین آمدم بگذاختم چون
 بجد بلاغت رسیدم بیر گشتم و گنت وقتی چیزی چون قطره آب در
 ۲۴ دهان من می جکید و باز بوشینه می شد و اگر بوشینه نگشتی من میان

نا بثری و از مشرق تا مغرب و گفت مرا دیدارِ یست اندر آدمیان و
 دیدارِ یست در ملائکه و همچنین در جنیان و جهنم و برنگ و همه جانوران
 و از هرج بیافریند است از آنج بکناره‌ها جهانست نشان توأم داد بهتر
 از آنج بنواحی و گرد بر گرد ماست و گفت اگر از ترکستان تا بدر شام
 کسی را خاری در انگشت شوذ آن از آن منست و همچنین از ترک تا شام
 کسی را قدم در سنگ آید زبان آن مرست و اگر اندوهی در دل بست آن
 دل از آن منست و گفت شگفت نه از خویشتن دارم شگفت از خداوند
 دارم که چندین بازار بی آگاهی من اندر اندرون بوست من بدید آورد
 بس آخر مرا از آن آگاهی داد تا من جنین عاجز ببویم در خداوندی
 ۱۰ خذاء تعالی و گفت در اندرون بوست من در یابست که هر گاه که
 بادی بر آید ازین دریا میغ و باران سر بر کند از عرش تا بثری باران
 بیارذ و گفت خداوند مرا سفری در بیش نهاد که در آن سفر بیابانها و
 کوهها بگذاشتم و تنها و روزها و شب و فرازا و بیم و اومیدها و کشته‌ها
 و دریاها از ناخن و موی تا انگشت بای همرا بگذاشتم بس بعد از آن
 ۱۵ بدانستم که مسلمان نیستم گنتم خداوندنا بنزدیک خلق مسلمان و بنزدیک
 تو زنار دارم زنارم بر تو بیش تو مسلمان باشم و گفت باید که زندگانی
 جان کنید که جان شما بیامند باشد و در میان لب و دندان ایستاده که
 جهل سالت تا جان من میان لب و دندان ایستاده است گفتند سخن
 بگو گفت اینجایگاه که من ایستاده ام سخن می توانم گفت اگر آنج مرا با
 ۲۰ اوست بگویم خلق عمل نکند و اگر آنج اورا با منست بگویم چون آتش
 بوذ که در بنبه افگنی دروغ می دارم که با خویشتن باشم در سخن او
 بزبان خویش گفتن و شرم می دارم که با او ایستاده باشم سخن او گویم
 و گفت درین مقام که خذاء مرا داده است خلق زمین و ملائکه آسمانرا
 راه نیست اگر بدینجاء چیزی بینم جز از شریعت مصطفی از آنجا باز بس
 ۲۵ آم که من در کاروانی نباشم که اسفهلار آن محمد نباشد و گفت بیرے

قدم نه بوبرانی دارد و نه بآبادانی و خدای تعالی او را در مقامی می دارد که روز قیامت خدا او را بر انگیزاند و همه خلق و برانی و آبادانی بنور او بر خیزند و همه خلفرا بدو بخشند که دعا نکند درین جهان و شناعث نکند در آن جهان و گفت در سرای دنیا زیر خارینی با خداوند زندگانی کردن از آن دوستر دارم که در بهشت زیر درخت طوبی که ازو مرز خبری ندارم و گفت اینجا نشسته باشم گاه گاه از آن قوت خداوند جندان با من باشد که گویم دست برکنم و آسمان از جاء برگیرم و اگر بای بر زمین زخم بنشیب فرو برم و گاه باشد که بخوابم باز نگرم روی با خدا کم و گویم با این تن و خلق که مرا هست چندین سلطنت بجه کار آید ۱۰ و گفت جشنه ام و خود نابدید و شنونک ام و خود نابدید و گویند ام و خود نابدید و گفت دست از کار باز نگرفته ام تا جان ندیدم که دست بهوا فرار کردم هوا در دست من شوشه زر کردند و دست بدان فرار نکردم بسبب آنک کرامت بود و هرکه از کرامت فرا گیرد آن در بر وی بیندند و دیگرش نبوذ و گفت فرو شوم که نابدید شوم در هر دو جهان و یا بر آیم که همه من باشم ز بهار تا مردددل و قرآن نباشی و گفت بسنگ سبید مسئله باز برسیدم چهار هزار مسئله مرا جواب کرد در کرامت و گفت بدان کسی که من تمنی نان گستاخی کنم شما بدانید که او از ملایکه فاضلترست و گفت شبان روزی بیست و چهار ساعتست در ساعتی هزار بار ب مردم و نیست سه ساعت دیگر صفت بدید نیست و گفت در روز مردم بروزه و بشب در نماز بود بامید آنک بمنزل رسد و منزل خود من بودم و گفت از آن چهار ماهگی باز در شکم مادر بچینیدم تا اکنون همه چیزی یاد دارم آن وقت نیز کی بدان جهان شده باشم تا بقیامت آنچه بروز و آنچه بخواهد رفت بتو باز تمام بس گفت مردم گویند فلان کس ۲۴ امامست امام نبوذ آن کس که از هرج او آفریند بود خبر ندارد از عرش

هزار فرا رسیدی نهایت نبودی که چه بدید آمدی و گنت جنان قادر بودم که اگر بلاس سیه خواستم که دیبائی روی گردد جنان گردید سباس خذابرا نعالی و نفدس هجنانست یعنی دل از دنیا و آخرت برتر و بخذا باز برم و گنت آن کس که ازو جندان راه بود بخذاء که از زمین تا آسمان^۵ و از آسمان تا بعرش و از عرش تا بقاب قوسین و از قاب قوسین تا بقام نور نیک مرد نبود اگر خویشتن را جند بشه فرا نماید و گنت وای ام نیک بلاء حق یعنی همگی من آنج هست در حق محوسست بجنیفت و آنج ماند است خیالست و گنت اگر آنج در دل منست قطره بیرون آید جهان جنان شود که در عهد نوح علیه السلام و گنت آنگاه نیز که من^{۱۰} از میان شما بشه باشم و در بس کوه قاف یکی را از بمران من ملک الموت آمدن باشد و جان می گیرد و با وی سختی می کند من دست از گور برکنم و لطف خدای بر لب و دندان او بریزم و گنت چیزی که از آن خذاء در من می کردند من نیز رو بخذا باز کردم و گنت الهی اگر مرا چیزی دهی جنان ده که از گاه آدم تا بقیامت بر لب هیچ کس از تو^{۱۵} نگشته بود کو من باز ماند هیچ کس نتوانم خورد و گنت هر نیکویی که از عهد آدم علیه السلام تا این ساعت و ازین ساعت تا بقیامت با بیری کرد تنها با بیر شما کرد و هر نیکویی که با بیران و مریدان کرد تنها با شما کرد و گنت هر شب آرام نگیم نماز شام تا حساب خویش با خدای باز نکم و گنت کار خویشرا باخلاص ندیدم تا آفرینه تنهایی خویشتن را^{۲۰} ندیدم و گنت اگر خذاء عز وجل روز قیامت همه خلفرا که در زمان من هستند بمن بخشد از آنجا که آفتاب بر آید تا آنجا که آفتاب فرو شود بدین چشم که در بیش دارم باز ننگم از بزرگ همتی که بدرگاه خداوند دارم و گنت عرش خذاء بر بشت ما ایستاده بود ای جوانمردان نیرو^{۲۴} کنید و مرد آسآء باشید که بار گرانست و گنت جگوبید در مردی که

ی دانم با خلق بگویم تا سنگسارت کنند شیخ گفت ای بار خدای خواهی
 تا آنج از رحمت تو ی دانم و از کرم تو ی بینم با خلق بگویم تا دیگر هیچ
 کس سجودت نکند آواز آمد نه از تو نه از من و یکبار می گفت الهی ملک
 الموت را بمن مفرست که من جان بوی ندم که نه از وستن ام تا باز بدو
 ۱۰ دم من جان از تو ستن ام جز تو بکسی ندم و گفت سر بیستی خود
 فرو بردم جنانک هرگز وادید نیام تا سر بهستی تو بر آرم جنانک بتو
 بیک ذره بدانم گفت در سرم ندا آمد که ایمان جیست گفتم خداوندان آن
 ایمان که داذی مرا تمامست گفت ندا آمد که تو مایی و ما تو مایی گویم
 نه تو خداوندی و ما بندۀ عاجز و گفت از حضرت خطاب می آمد که
 ۱۰ مترس که ما ترا از خلق نخواسته ایم و گفت خدای عزوجل از خلق
 نشان بندگی خواست و از من نشان خداوندی و گفت چون بگرد عرش
 رسیدم صف صف ملائکه پیش بازی آمدند و مباحث می کردند که ما
 کز و بیانیم و ما معصومانیم من گفتم ما هو الالهانیم ایشان همه خجل گشتند و
 مشایخ شاذ شدند بچواب دادن من ایشانرا و گفت خداوند تعالی در
 ۱۵ فکرته بن باز گشاذ که ترا از شیطان باز خرینه ام و بچیزی که آنها
 صفت نبوذ بس بدانک اورا چون داری و گفت همه چیزها را غایت بدانم
 الا سه چیز را هرگز غایت ندانستم غایت کید نفس ندانستم و غایت درجات
 مصطفی علیه السلام و غایت معرفت و گفت مرا چون باره خالک جمع
 کردند بس باذی بانویه در آمد و هفت آسمان و زمین از من بر کرد و
 ۲۰ من خود نابدید و گفت خداوند مارا قدمی داد که بیک قدم از عرش
 تا بتری شدم و از ثری بعرش باز آمدم بس بدانستیم که هیچ جاه نرفته
 ایم خداوند ندا کرد که من بندۀ آن کسرا که قدم جبین بود او کجا رسید
 باشد من نیز گفتم درازا سفر را که مایم و کوتاها سفر را که مایم چند همی
 ۲۴ گردم از بس خویش و گفت چهار هزار کلام از خدا بشنویم که اگر بد

گفتی ما از آن بی بیاریم و لیکن مادرت از آن بی بیار نیست که برادرت
 خدمت کند فلست که جهل سال شیخ سر بر بالین نهاد همچنین درین
 مدت نماز امداد بر وضو نماز ختم کرد روزی ناگاه بالشی خواست
 اصحاب شاد گشتند گفتند شیخا چه امتیاز گفتی ابو الحسن استغما وی بیاری
 خدا تعالی امتیاز بدید و مصطفی گفته است صلی الله علیه وسلم که هر که
 دو رکعت نماز کند و هیچ اندیشه دنیا بر خاطرش نگردد در همه گناه از
 وی برزد جمالت آن روز که از مادر زاده بود احمد حنبل محکم این
 حدیث این نماز کرد که هیچ اندیشه دنیا بر او نگذاشت و چون سلام
 داد سررا اشارت داد که آن نماز کردم جمالت اندیشه دنیا در نیامد
 ۱۰ مگر این حکایت شیخ را بگفتند شیخ گفت این ابو الحسن که درین کلمات
 گفته است بی سالت تا بدون حق یک اندیشه بر خاطر او گذر
 نکرده است فلست که روزی مرفوعونی از هوا در آمد و پیش شیخ ایستاد
 زمین می زد وی گفت حبیبت و فتم و نیلی و فتم و نایزید و فتم شیخ بر آب
 خاست و با بر زمین زد وی گفت مصطفی و فتم و خذ و فتم و معنی
 همان است که در آن سخن حسین مضمون شرح دادم که معنی بود و گویند
 کی عیب بر او بیا بود از خلاف سنت جمالت گفت علیه السلام ای لاجد
 نَفْسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قَبْلِ الْبَهِيمِ فَلَسْتُ كِه رُورِي فِي حَالِ السَّاطِ كِهَلَمَانِي
 می گفت بر سرش آمد که و الحسائی نرسی از خلق گفت ای برادری
 داشتم او از مرگ می ترسیدی اما من ترسم گفتم شب نخستین از سگرو
 ۲ تکبر نرسی گفت اشتر که چهار دندان شود از آواز جرس ترسد گفتم
 از قیامت و صعوبات او نرسی گفت می اندیشم که مرده چون مرا از خاک
 بر آری و خلق را در غرضات حاضر کنی من در آن موقف براهین و
 الحسائی خود از سر بر گفتم و در دریا و حدیث غوطه خورم تا همه واحد
 بود و ابو الحسن نماند موکل خوف و بیشتر جا بر من بار تشبیه تقصیر
 ۳۰ که شیخی نماز می کرد آوازی شود که همان ابو الحسائی حوائی که آج از نو

مفترق می شدند تا که لشکر اسلام ظفر یافت و آن شب محمود بخواب دید که شیخ می گفت ای محمود آب روی خرقه ما بردی بر درگاه حق اگر در آن ساعت در خواستی جمله کفار را اسلام روزی کردی نقلست که شیخ يك شب گفت امشب در فلان بیابان راه می زنند و چندین کسرا مجروح گردانیدند و از آن حال برسیدند راست همچنان بود و ای عجب همین شب سر بسر شیخ بریزند و در آستانه او نهانند و شیخ هیچ خبر نداشت زنش که منکر او بود می گفت چه گویی کسی را که از چندین فرسنگ خبر باز می دهد و خبرش نباشد که سر بسر بریک باشند و در آستانه نهاده شیخ گفت آری آن وقت که ما آن می دیدیم برده بر داشته بود و این وقت که بسر را می کشتند برده فرو گذاشته بودند بس مادر سر بسر را بدید گیسو ببرید و بر سر بسر نهاده و نوحه آغاز کرد شیخ نیز باره از محاسن ببرید و بر آن سر نهاده گفت این کار هر دو باشینه ام و مارا هر دو افتاده است تو گیسو بریزی من نیز ریش بریزم نقلست که وقتی شیخ در صومعه نشسته بود با جهل درویش و هفت روز بود که هیچ طعام نیافته بودند یکی بر در صومعه آمد با خرواری آرد و گوسفندی و گفت این صوفیانرا آورده ام چون شیخ این بشنود گفت از شما هر که نسبت بنصوف درست می تواند کرد بستاند من باری زهر ندارم که لاف نصوف زخم همه دم در کشیدند تا مرد آن آرد و آن گوسفند باز گردانید نقلست که شیخ گفت دو برادر بودند و مادری هر شب يك برادر بخدمت مادر مشغول شوی و يك برادر بخدمت خداوند مشغول بود آن شخص که بخدمت خدا مشغول بود با خدمت خدایش خوش بود برادر را گفت امشب نیز خدمت خداوند بمن ایثار کن جان کرد آن شب بخدمت خداوند سر بر سجد نهاده در خواب شد دید که آوازی آمد که برادر ترا پیامریدیم و ترا بدو بخشیدیم او گفت آخر من بخدمت خدای مشغول بودم و او بخدمت مادر مرا در کار او می کنیز گفتند زیرا که آنج نوی

بیغامبر زیادت است و بو جهل و بو لهب و جندان منکران اورا ہی دیدند و از اهل شقاوت اند شیخ گنت محمود را که ادب نگه دار و نصرف در ولایت خویش کن که مصطفی را علیه السلام ندید جز چهار بار او و صحابه او و دلیل برین چیست قوله تعالی وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ محمود را این سخن خوش آمد گنت مرا بندی ده گنت چهار چیز نگه دار اول برهیز از مناهی و نماز بیجاعت و سخاوت و شفقت بر خلق خذاء محمود گنت مرا دعاء بکن گنت خود درین که دعای کتم اللهم اغفر للمؤمنین والمؤمنات گنت دعاء خاص بگو گنت ای محمود عاقبت محمود باز بس محمود بدره زر بیش شیخ نهاد شیخ قرص جوین ۱۰ بیش نهاد و گنت بخور محمود ہی خاوند و در گلوش هی گرفت شیخ گنت مگر حلفت هی گیرد گنت آری گنت هی خواهی که مارا این بدره زر تو گلوء ما بگیرد بر گیر که این را سه طلاق داده ام محمود گنت در جیزی کن البته گنت نکم گنت بس مرا از آن خود یادگاری بد شیخ پیراهن عودی از آن خود بدو داد محمود چون باز هی گنت گنت شیخا خوش ۱۵ صومعه داری گنت آن همه داری این نیز هی بایدت بس در وقت رفتن شیخ اورا بر باء خاست محمود گنت اول که در آمدن الثنات نکردی اکنون بر باء هی خیزی این همه کرامت چیست و آن جه بود شیخ گنت اول در رعونت باذشاهی و امتحان در آمدی و باخر در انکسار و درویشی هی روی که آفتاب دولت درویشی بر تو نافته است اول براء باذشاهی ۲۰ تو بر نخاستم اکنون براء درویشی بر هی خیزم بس سلطان رفت بغرا در آن وقت بسومنات شد بیم آن افتاد کی شکسته خواهد شد ناگاه از اسب فرود آمد و بگوشه شد و روی بر خالک نهاد و آن پیراهن شیخ را بر دست گرفت و گنت الهی بحق آب روی خداوند این خرقة که مارا برین کُتار ظفر دهی که هرج از غنیمت بگیرم بدرویشان دم ناگاه از جانب کُتار ۲۵ غباری و ظلمتی بدید آمد تا همه تیغ در بکد بگر نهاند و می گشتند و

زن شود گفت نه گفت اگر زنی جامهٔ مردی هم در پوشد هرگز مرد شود
گفت نه گفت تو نیز اگر درین راه مرد نه بدین مرقع پوشیدن مرد
نگردی نقلست که شخصی بر شیخ آمد و گفت دستوری ده تا خلقرا بخدا
دعوت کنم گفت زهار تا بخویشتن دعوت نکنی گفت شیخا خلقرا بخویشتن
دعوت توان کرد گفت آری که کسی دیگر دعوت کند و ترا ناخوش آید
نشان آن باشد که دعوت بخویشتن کرده باشی نقلست که وقتی سلطان
محمود وعده داده بود ابازرا خلعت خویشرا در تو خواهم پوشیدن و تیغ
برهنه بالای سر تو برسم غلامان من خواهم داشت چون محمود بزیاارت شیخ
آمد رسول فرستاد که شیخرا بگویند که سلطان براء تو از غزنین بدبغا
آمد تو نیز براء او از خانقاه بخیمه او در آء و رسولرا گنت اگر نیاید
این آیت بر خوانید قوله تعالی **وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ** واولی
الْأَمْرِ مِنْكُمْ رسول بیغام بگذارد شیخ گفت مرا معذور دارید این آیت برو
خوانند شیخ گفت محمودرا بگویند که چنان در **وَاطِيعُوا اللَّهَ** مستغفرم که
در **وَاطِيعُوا الرَّسُولَ** خجالتها دارم تا باولی الامر چه رسد رسول بیامد و
بمحمود باز گفت محمودرا رقت آمد و گفت بر خیزید که او نه از آن
مردست که ما گمان برده بودیم بس جامهٔ خویشرا بایاز داد و در پوشید
و ده کینزکرا جامهٔ غلامان در بر کرد و خود بسلاح داری اباز بیش و
بس ی آمد امتحانرا روه بصومعهٔ شیخ نهاد چون از در صومعه در آمد
و سلام کرد شیخ جواب داد اما بر باء نخاست بس روه بمحمود کرد و
در اباز ننگرید محمود گفت بر باء نخاستی سلطانرا و این همه دام بود
شیخ گفت دام است اما مرغش تو نه بس دست محمود بگرفت و گنت
فرا بیش آبی چون ترا بیش داشته اند محمود گفت سخنی بگو گنت
این نامحرمانرا بیرون فرست محمود اشارت کرد تا نامحرمان همه بیرون
رفتند محمود گفت مرا از بایزید حکایتی بر گو شیخ گفت بایزید جنین
گفته است که هرکه مرا دید از رقم شفاوت امین شد محمود گنت از قدم

خشت بجنه بودم چون بخرقان رسیدم گوهر باز گشتم نقلست که شیخ بو سعید گنت بر منبر و بسر شیخ بو الحسن آنجا حاضر بود که کسانی که از خود نجات یافتند و باک از خود بیرون آمدند از عهد نبوتِ اِلی یومنا هَذَا بعقدی رسیدند و اگر خواهید جمله بر شمرم و اگر کس از خود باک شد بذرا این خواهی است و اشارت بپسر بو الحسن کرد و استاذ ابو القاسم قُشیری گنت چون بولایت خرقان در آمدم فصاحتم برسید و عبارتَم نماند از حشمت آن پیر تا بنداشتم که از ولایت خود معزول شدم نقلست که بو علی سینا باوازه شیخ عزم خرقان کرد چون بوثاق شیخ آمد شیخ بهیزم رفته بود برسید که شیخ کجاست زنش گنت آن زندیق کذابا چه ۱۰ هی کنی همچین بسیار جفا گنت شیخرا که زنش منکر او بودی حالش چه بودی بو علی عزم صحرا کرد تا شیخرا بیند شیخرا دید که هی آمد و خرواری درمنه بر شیری نهاده بو علی از دست برفت گنت شیخا این چه حالست گنت آری تا ما بار جنان گرگی نکشیم یعنی زن شیرے چنین بار ما نکشد بس بوثاق باز آمد بو علی بنشست و سخن آغاز کرد ۱۵ و بسی گنت و شیخ باره رگل در آب کرده بود تا دیواری عمارت کند دلش بگرفت بر خاست و گنت مرا معذور دار که این دیواررا عمارت هی باید کرد و بر سر دیوار شد ناگاه تبر از دستش بینتاز بو علی بر خاست تا آن تبر بدستش باز دهد بیش از آنک بو علی آنجا رسیدن آن تبر بر خاست و بدست شیخ باز شد بو علی یکبارگی اینجا از دست برفت ۲۰ و تصدیقی عظیم بدین حدیثش بدید آمد تا بعد از آن طریقت بفلسفه کشید جنانک معلوم هست نقلست که عضد الدوله را که وزیر بود در بغداد درد شکم بر خاست جمله اطبّاراً جمع کردند در آن عاجز ماندند تا آخر نعلاین شیخ بشکم او فرو نیاوردند حق تعالی شفا نداد نقلست که مردی آمد و گنت خواهم که خرقه بوشم شیخ گنت مارا مسلمة است اگر ۲۵ آنرا جواب دهی شایسته خرقه باشی گنت اگر مرد جادر زنی در سر گیرد

گشاده بیند و از زیر تا تحت الثری بس اصحاب را گفت اگر از شما برسند که رقص جرای کنیز بگویند بر موافقت آن کسان بر خاسته ام کی ایشان چنین باشند و این کمترین بایه است اندرین باب نقلست که شیخ بو سعید و شیخ ابو الحسن خواستند که بسط آن يك بدين آید و قبض این يك بدان شود بکدیگر در بر گرفتند هر دو صفت نقل افتاد شیخ بو سعید آن شب تا روز سر بر زانو نهاده بود و می گفت و می گریست و شیخ ابو الحسن همه شب نعره می زد و رقص می کرد چون روز شد شیخ ابو الحسن باز آمد و گفت ای شیخ اندوه من باز ده که مارا با آن اندوه خود خوشترست تا دیگر بار نقل افتاد بس بو سعید را گفت فردا ۱۰ قیامت در میا که تو همه لطفی تاب نیاری تا من نخست بروم و فرع قیامت بنشانم آنگاه تو در آی بس گفت خدا کافر را آن قوت داده بود که چهار فرسنگ کوهی بریند بود و می شد تا بر سر لشکر موسی زند چه عجب اگر مؤمنی را آن قوت بدهد که فرع قیامت بنشانند بس شیخ بو سعید باز گشت و سنگی بود بر درگاه محاسن در آنجا مالید شیخ بو الحسن ۱۵ از بهر احترام او را فرمود تا آن سنگ را بر کنند و بمحراب باز آوردند بس چون شب در آمد بامداد آن سنگ باز بجاء خود آمد بود دیگر باره بمحراب باز بردند دیگر شب همچنان بدرگاه باز آمد بود همچنین تا سه بار بو الحسن گفت اکنون همچنان بر درگاه بگذارید که شیخ بو سعید لطف بسی می کند بس بفرمود تا راه از آنجا بر انداختند و دری دیگر ۲۰ بگشادند بس شیخ بو الحسن چون بوداع او آمد گفت من ترا بولایت عهد خویش برگزیدم که سی سال بود که از حق می خواستم کسی را تا سخنی جند از آنج در دل دارم با او گویم که کسی محرم نمی یافتم که بدو بگویم جنانک او و شنود تا کی ترا فرستادند لاجرم شیخ بو سعید آنجا سخن نگفته است زیادتى گفتند چرا آنجا سخن نگفتی گفت مارا باستماع ۲۵ فرستاده بودند بس گفت از يك بحر يك عبارت کنند بس و گفت من

گویند که مرا بند بر بام نهاند و بلج می بردند در همه راه با خود اندیشه می کردم که همه حال برین بام من ترک ادبی رفته است چون در میان شهر رسیدم گفتند مردمان سنگ بر بام آورده اند تا در تو اندازند اندرین ساعت مرا کشف افتاد که روزی سجاده شیخ بازی انداختم سر بام من بدانجا باز آمد در حال دیدم که دستپا ایشان همچنان بماند و سنگ نتوانستند انداختن نقلست که چون شیخ بو سعید بر شیخ رسید قرصی جند جوین بود معدود که زن بخته بود شیخ او را گفت ابزار بر زبر این قرصها انداز و جندانک می خواهی بیرون می گیر و ابزار بر مگیر زن جنان کرد نقلست که چون خلق بسیار گرد آمدند قرص جندانک خادم می آورد دیگر باقی بود تا یکبار ابزار بر داشتند قرصی نماید شیخ گفت خطا کردی اگر ابزار بر نگرفتی همچنان تا قیامت قرص از آن زبر بیرون می آوردندی چون از نان خوردن فارغ شدند شیخ بو سعید گفت دستوری بود تا چیزی بر گویند شیخ گفت ما را بروای سماع نیست لیکن بر موافقت تو بشنوم بدست بر بالشی می زدند و بیقی بر گفتند و شیخ در همه عمر خویش همین نوبت بسماع نشسته بود مریدی بود شیخ را ابو بکر خرقانی گفتندی و مریدی دیگر درین هر دو جندان سماع اثر کرد که رگ شقیقه هر دو بر خاست و سرخی روان شد بو سعید سر بر آورد و گفت ای شیخ وقتست که بر خیزی شیخ بر خاست و سه بار آستین پهنانید و هفت بار قدم بر زمین زد جمله دیوارها خانقاه در موافقت او در جنبش آمدند بو سعید گفت باش که بناها خراب شوند بس گفت بعزّه الله که آسمان و زمین موافقت ترا در رقصند چنین نقل کرده اند که در آن حوالی جهل روز طفلان شیر فرا نستند نقلست که شیخ بو سعید گفت شبلی و اصحاب وی در سابه طوبی موافقت کردند و من گوشه مرقع شبلی دیدم در آن ساعت که در وجد بود و طواف می کرد ۲۵ بس شیخ گفت ای بو سعید سماع کسی را مسلم بود که از زبر تا عرش

خدا را یاد کنید سود ندارد نقلست که مریدی از شیخ در خواست که
 مرا دستوری ده تا بکوه لبنان شوم و قطب عالم را بینم شیخ دستوری داد
 چون بلبنان رسید جمعی دید نشسته روی بقبله و جنازه در پیش و نماز
 نمی کردند مرید برسید که چرا بر جنازه نماز نمی کنید گفتند تا قطب عالم
 بیاید که روزی پنج بار قطب اینجا امامت کند مرید شاذ شد يك زمان
 بود همه از جاء بچسبند گفت شیخ را دیدم که در پیش استاذ و نماز بکرد
 و مرا دهشت افتاد چون بخود باز آمدم مرده را دفن کردند و شیخ برفت
 گفتم این شخص که بود گفتند ابو الحسن خرقانی گفتم کی باز آید گفتند
 بوقت نماز دیگر من زاری کردم که من مریدی اوم و جنین سخنی گفته ام
 ۱۰ شفیع شوید تا مرا بخرقان برز که مدتی شد تا در سنم بس چون وقت
 نماز دیگر در آمد دیگر باره شیخ را دیدم در پیش شد چون سلام بداد
 من دست بندو در زدم و مرا دهشت افتاد و چون بخود باز آمدم خود را
 بر سر چهارسوه ری دیدم روی بخرقان آوردم چون نظر شیخ بر من افتاد
 گفت شرط آنست که آنچه دیدی اظهار نکنی که من از خدای درخواست
 کرده ام تا بدین جهان و بدان جهان مرا از خلق باز بوشاند و از
 آفرینم مرا هیچ کس ندید مگر زنگ و آن بایزید بود نقلست که امامی بسماع
 احادیث می شد بعراق شیخ گفت اینجا کس نیست که اسنادش عالی تر
 است گفت نه هانا شیخ گفت مرده ای ام هر چه حق تعالی مرا داد
 منت نهاد و علم خود مرا داد منت نهاد گفت ای شیخ تو سماع از که
 ۲۰ داری گفت از رسول علیه السلام مرد را این سخن مقبول نیامد شبانه
 بخواب دید مهتر را صلی الله علیه که گفت جوانمردان راست گویند دیگر
 روز بیامد و سخن آغاز کرد بحدیث خواندن جایی بودی که شیخ گفتم
 این حدیث بیغامبر نیست گفتمی بچه دانستی شیخ گفتمی چون تو حدیث
 آغاز کردی دو چشم من بر ابروی بیغامبر بود علیه السلام چون ابرو در
 ۲۰ کشیدی مرا معلوم شدی که ازین حدیث تبرّی می کند عبد الله انصاری

در نهادم قدم او در بیش دینه ام تا بجاء که دو سالست تا می خواهم در بسطام بیش ازو بجاک بایزید رسم نمی توانم که او از خرقان سه فرسنگ آینه است و بیش از من آنجا رسیده مگر روزی در آثنای سخن شیخ می گفته است هر که طالب این حدیثست قبله جمله اینست و اشارت بانگشت

۱۰ کالوج کرد چهار انگشت بگرفته و یکی بگشوده آن سخن با شیخ المشایخ مگر بگفته بودند او از سر غیرت بگفته است کی چون قبله دیگر بدین آمد ما این قبله را راه فرو بندیم بعد از آن راه حج بسته آمد که در آن سال هر که رفت سببی افتاد که بعضی هلاک شدند و بعضی راه بزدند و بعضی نرسیدند تا دیگر سال درویشی شیخ المشایخ را گفت خلق را از خانه خدا باز داشتن چه معنی دارد تا شیخ المشایخ اشارتی کرد تا راه گشاده شد بعد از آن درویش گفت این بر چه نهیم که آن همه خلق هلاک شدند گفت آری جایی که ییلانرا بیلو هم بسایند سارخکی چند فرو شوند باکی نمود نفاست که وقتی جماعتی بسفری می شدند بدو گفتند شیخا راه خانیست مارا دعاء بیاموز تا اگر بلایی بدید آید آن دفع شود

۱۵ شیخ گفت خون بلاه روی بشما نهد از ابو الحسن یاد کنید قومرا آن سخن خوش نیامد آخر چون برفتند راه زنان بیش آمدند و قصد ایشان کردند يك تن از ایشان در حال از شیخ یاد کرد و از چشم ایشان نابدید شد عیاران فریاد گرفتند که این جا مردی بود کجا شد که اورا نمی بینیم و نه بار و ستور اورا تا بدان سبب بدو و قماش او هیچ آفت نرسید و

۲۰ دیگران برهنه و مال برده بماندند چون مرد را بدیدند سلامت بتعجب بماندند تا او گفت سبب چه بود چون بیش شیخ باز آمدند بپرسیدند که برای اللهرا آن سر چیست که ما همه خذایرا خواندیم کار ما بر نیامد و این يك تن ترا خواند از چشم ایشان نابدید شد شیخ گفت شما که حقرا خوانید بجزا خوانید و ابو الحسن بحقیقت شما بو الحسن را یاد کنید بو

۲۵ الحسن براء شما خذاء را یاد کند کار شما بر آید که اگر بجزا و عادت

دار که مردی امی ام و از شریعت چیزی نمی دانم و قرآن نیاموخته ام
آوازی آمد که ای ابو الحسن آنچه مرا داده اند از برکات تو بود شیخ
گفت تو بصد و سی و اند سال بیش از من بودی گفت بلی ولیکن چون
بخرقان گذر کردمی نوری دیدمی که از خرقان بآسمان بر می شدی و سی
سال بود تا بخداوند بجای می در مانده بودم بستم ندا کردند که ای بایزید
بحرمت آن نور را بشنوع آر تا حاجت بر آید گفتم خداوند آن نور کیست
هاتفی آواز داد که آن نور بندۀ خاص است که او را ابو الحسن گوید
آن نور را شنوع آر تا حاجت تو بر آید شیخ گفت چون بخرقان رسیدم در
بیست و چهارم روز جمله قرآن بیاموختم و بروایتی دیگر است که بایزید
گفت فاتحه آغاز کن چون بخرقان رسیدم قرآن ختم کردم نقلست که
باغکی داشت یکبار بیل فرو برد نقره بر آمد دوم بار فرو برد زر بر
آمد سوم بار فرو برد مروارید و جواهر بر آمد ابو الحسن گفت خداوند
ابو الحسن بدین فریفته نگردد من بدنیا از چون تو خداوندی بر نگردم
و گاه بودی که گاوی بستی چون وقت نماز در آمدی شیخ در نماز شدی
۱۰ و گاو همچنان شیار می کردی تا وقتی که شیخ باز آمدی نقلست که عمر
بو العباس شیخ را گفت بیا تا هر دو دست یکدیگر بگیرم و از زیر این
درخت بجهیم و آن درختی بود که هزار گوسفند در سایه او بنخستند شیخ
گفت بیا تا هر دو دست لطف حق بگیرم و بلاء هر دو عالم بجهیم شیخ
گفت بیا که نه بیبشت التفات کنم و نه بدوزخ روزی شیخ المشایخ بیش
۲۰ آمد طاسی بر آب بیش شیخ نهاده بود شیخ المشایخ دست در آب کرد و
ماهی زنده بیرون آورد شیخ ابو الحسن گفت از آب ماهی نمودن سهل
است از آب آتش باید نمودن شیخ المشایخ گفت بیا تا بدین نور فرو
شویم تا زنده کی بر آید شیخ گفت یا عبد الله بیا تا بنیستی خود فرو شویم
تا بهستی او که بر آید شیخ المشایخ دیگر سخن نگفت نقلست که شیخ المشایخ
۲۵ گفت سی سالست که از بیم شیخ ابو الحسن نخسته ام و در هر قدم که باه

که بمجلس بو علی دقاق رسیده ام مرا گفتندی بمجلس او رسیده گفتم آری گفتند اورا بهیشت برید رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو الحسن خرقانی

آن بحر اندوه آن راسخ تر از کوه آن آفتاب الهی آن آسمان نامتناهی آن
 °عجوبه ربانی آن قطب وقت ابو الحسن خرقانی رحمة الله علیه سلطان
 سلاطین مشایخ بود و قطب اوتاد و ابدال عالم و بادشاه اهل طریقت
 و حقیقت و متمکن کوه صفت و متعین معرفت دایم بدل در حضور و
 مشاهده و بتن در خضوع ریاضت و مجاهد بود و صاحب اسرار حقایق
 و عالی همت و بزرگ مرتبه و در حضرت آشنایی عظیم داشت و در
 ۱۰ گستاخی کرده و فری داشت که صفت نتوان کرد نقلست که شیخ بایزید هر
 سال يك نوبت زیارت دهستان شذی بسر ریگ که آنجا قبور شهداست
 چون بر خرقان گذر کردی باستانی و نفس بر کشیدی مریدان از وی
 سوال کردند که شیخ ما هیچ بوی نی شنوم گفت آری که ازین دبه دزدان
 بوی مردی می شنوم مردی بود نام او علی و کیت او ابو الحسن به
 ۱۵ درجه از من بیش بود بار عیال کشد و کشت کند و درخت نشانند
 نقلست که شیخ در ابتدا دوازده سال در خرقان نماز ختنن بجماعت بکردی
 و روی بخاک بایزید نهادی و بیستام آمدی و باستانی و گفتمی بار خدایا
 از آن خلعت که بایزید را داده ابو الحسن را بویی ده و آنگاه باز گفتمی
 وقت صبح را بخرقان باز آمدی و نماز بامداد بجماعت بخرقان در یافتی بر
 ۲۰ طهارت نماز ختنن نقلست که وقتی دزدی بسر بازی شده بود تا بی او
 نتوانند دیدن و نتوانند برد شیخ گفته بود من در طلب این حدیث کم
 از دزدی نتوانم بود تا بعد از آن از خاک بایزید بسر بازی شده بود و
 پشت بر خاک او نمی کرد تا بعد از دوازده سال از تربت آواز آمد که
 ۲۴ ای ابو الحسن گاه آن آمد که بنشین شیخ گفت ای بایزید می همتی باز

داشتم که یاد کردی مرا در عرق باز داشت نا آنگاه که همه گوشت از روم فرو افتاد گفتند آن چه بود گفت در کوزکی با مَرَدی نگرسته بودم مرا نیکو آمدن بود و بیکبار دیگرش بخواب دیدند که عظیم بی قراری می کرد و می گریست گفتند ای استاد چه بوده است مگر دنیا می بایدت گفت بلی ولیکن نه براء دنیا یا مجلس که گویم بل که براء آن تا میان در بندم و عصا بر گیرم و همه روز بیک یک در هی شوم و خلفرا وعظ می کنم که مکبذ که نمی دانید که از که بازی مانید و دیگری بخواب دید گفت خذاء با تو جکرد گفت هر چه کرده بودم از بد و نیک جمله گرد کرد بر من بذره ذره بس بکوه در گذاشت و یکی دیگرش بخواب دید که بر صراط می گذشت بهنای آن بانصد ساله راه بود گفت این چیست که مارا خبر دادند که صراط از موی باریکتر است و از تیغ تیزتر گفت این سخن راستست لیکن بروند بگردز رونده که آنجا فراخ تر رفته باشد اینجا باریکش باید رفت و اگر تنگتر رفته باشد اینجا فراخ تر باید رفت نقلست که استاذرا شاگردی بود نام او ابو بکر صبرفی بر سر تربت استاذ نشسته بود گفت بخواب دیدم که تربت از هم باز شدی و استاذ بر آمدی و خواستی که بهوا بر پرز گفتن کجا می روی گفتی همچین گویان می روم که مارا در ملکوت اعلا منبرها نهاده اند و چنین نقل کرده اند که همدت یکسال این ابو بکر بعد از نماز دیگر روز آذینه بر سر تربت استاذ نشستی یعنی که بمجلس آمدن ام و همین ابو بکر را می آرند که گفت چون قاضی بو عمر وفات کرد و او از اقران استاذ بود بخواب دیدم که می رفتم تا بمجلس استاذ روم گفتندی کجا می روی گفتندی بملکوت آسمان اعلا بمجلس استاذ گفتندی امروز مجلس نیست که قاضی بو عمر در گذشته است شیخ ابو الفاسم قشیری حکایت کرد که جوانی بنزدیک من آمد و می گریست گفتم چه بوده است گفت دوش بخواب دیدم که قیامت بودی و مرا بدوزخ فرستادندی من گفتمی که مرا بدوزخ مفرستید

ای سرگردان مملکت امروز چون بودی و چون گذشتی هیچ جا از انده‌گیتی
ازین حدیث و هیچ جا از زیر و زبر شدگان این واقعه خبر یافتی همه
ازین جنس می‌گفتی تا که آفتاب فرو شدی بس از بام فروز آمدی و
سخن او در آخر جان شد که کس فهم نمی‌کرد و طاقت نمی‌داشت لاجرم
بمجلس مردم اندک آمدندی چنانکه هفتاد هجده کس زیادت نبودندی
چنانکه پیر هری می‌گوید بچون بو علی دقاق را سخن عالی شد مجلس او
از خلق خالی شد نقلست که در ابتداء حال غلبات وجدی داشت که هیچ
کس را از این حدیث مسلم نمی‌داشت تا چنان شد که بپوسته می
گفتی بار خدایا مرا بکاه‌برگی بخش و مرا در کار موری کن و در مناجات
۱۰ می‌گفتی که مرا رسوا مکن که بسی لافها زده ام از تو بر سر منبر با این
چنین گناه‌گار تو و اگر رسوا خواهی کرد باری در پیش این مجلسیان
رسوا مکن مرا همچنان در مرقع صوفیان رها کن و رکوه و عصای بدستم
ده که من شیوه صوفیان دوست می‌دارم آنگاه مرا با عصا و رکوه و
مرقع بوادی از وادیها دوزخ در ده که تا من ابد الابد خونابه فراق
۱۰ تو می‌خورم و در آن وادی نوحه تو می‌کنم و بر سر نگوساری خویش می
گریم و مانم بازماندگی خویش می‌دارم تا باری اگر قرب تو نبوذ نوحه
تو بود و می‌گفت بار خداوند ما دیوان خویش بگناه سیاه کردیم و تو
موی مارا بروزگار سبید کردی ای خالق سیاه و سبید فضل کن و سیاه
کرده مارا در کار سبید کرده خویش کن و باز می‌گفت ای خداوند
۲۰ آنک ترا بختیق بدانند طلب تو همیشه کنذا و اگرچه دانند که هرگزت نیابند
و گفتم گرفتم که در فردوسم فروز آوردی و بمقام عالم رسانیدی آنرا
چکم که بهتر ازین توانستی بود و نبوذم بعد از وفات استاذرا بخواب
دیدند و برسیدند که خدای تعالی با تو چکر کرد گفت مرا ببای بداشت و
۲۴ هر گناه که بدان اقرار آوردم بیامریزد مگر يك گناه که از آن شرم

عدم و گفت بصفای عبادت نتوان رسید الا بچهار چیز اول معرفت
 خدای دوم معرفت نفس سیوم معرفت موت چهارم معرفت ما بعد الموت
 هرکه خدای را بشناخت بحق او قیام کرد بصدق و اخلاص و صفا و
 عبودیت و هرکه نفس را بشناخت بشریعت و حقیقت روی بمخالفت او
 ۵ نهاد و مخالفت او طاعتست مدام و هرکه موت را بشناخت شایستگی آن
 ساخته گردانید و آمدن آنرا مستعد شد و هرکه ما بعد الموت بشناخت
 از وعد و وعید در خوف و رجا بماند فَلَا يَأْمُنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ
 الْمُخْاسِرُونَ و گفت نقد در فعلست تا صفت و فکرت در صفت تا موصوف
 و عبارت نقد است باشارت و فکرت آنست که اشارت و عبارت بدو
 ۱۰ نرسد و گفت ما دام که بنده صاحب توحید است حال او نیکوست از
 جهت آنکه شنیع اعظم توحید است و هرکه توحید ندارد کسی شفاعت
 او نکند و آنکه صاحب توحید نبود لا محاله که روزی آمرزیده شود و گفت
 عارف باش تا متحمل باشی و گفت قوی را در قبض افکند از برای آن
 منکر شدند و جمعی را در بسط بداشت ازین جهت بوجدانیت مقرر آمدند
 ۱۵ و گفت فراغت ملک است که آنرا غایت نیست و گفت غریب نه
 آنست که کسی ندارد غریب آن مدبری بود که آخرت بفروشد و گفت
 قبض اوایل فناست و بسط اوایل بقا هرکرا در قبض انداخت باقی
 گردانید و گفت از آب و گل چه آید جز خطا و از خدا چه آید جز
 عطا و گفت عارف همچون مردیست که بر شیر نشیند همه کس ازو ترسند
 ۲۰ و او از همه کس بیش ترسد نقلست که يك روز در استدرج سخنی
 گفت سایل گنت استدرج کدام بود گنت آن نشنید که فلان کس هدینه
 کلو باز می برد نقلست که آخر چندان درد درو بدید آمنه بود که هر
 شب گاهی بر بام خانه شذی آن خانه کی اکنون در برابر تربت اوست و
 ۲۴ آنرا بیت الفتح گفتندی چون بر بام شذی روی بآفتاب کردی و گنتی

غذای تو گردانید و ترا پیاکی پرورش داد همچنان از دنیا بیرون بردت از میان گناه و معاصی و شراب رحمت و مغفرت و عزت چشاند و پاک گرداند و در بهشت فرود آرد پاک از همه آفتی و گنت خدای تعالی عاصیانرا دوست میدارد خطاب میکند سید المرسلین را صلوات الله وسلامه علیه که نماز شب کن تا مقام شفاعت یابی بنیتی که مادران شب دابه را بیدار کنند تا شیر بفرزند دهند گفتند فتوت چیست گفت حرکت کردن از برای دیگران و از پیغمبر بود علیه السلام که فردا همه خواهند گنت نفسی نفسی او خواهد گنت اُمّی اُمّی و گنت جمع اثباتیست بی نفی و تفرقه نفی یست بی اثبات و تفرقه آن بود که بتو منسوب بود و جمع آنکه از تو برده باشد و گنت ففر عطاءى حَسَنَت هرکه بحق آن قیام نکند بسبب آنکه از او شکایت کند آن سبب عقوبت او گردد و گنت اگر توبه از بیم دوزخ یا امید بهشت میکنی بی همتی است توبه بر آن کن خذایت دوست دارد إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ و گنت توکل صفت انبیا بود و تسلیم صفت ابراهیم و تفویض صفت پیغمبر ما صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صاحب توکل ۱۰ بوعده آرام گیرد و صاحب تسلیم بعلم و صاحب تفویض بحکم و توکل بدایت باشد و تسلیم وسط و تفویض نهایت و گنت صاحب معرفت باش بخدای تا همیشه شاد باشی و گنت عالم را روا نبود که خبر دهد مگر آنچه خواند باشد و عارف را روا نبود که خبر دهد مگر یافته باشد و گنت چنانکه ربوبیت از حق زایل نشود باید که عبودیت که صفت بند است ۲۰ از بند زایل نشود و گنت اول مقام بند علم است بخدای و غایتش معرفت خدای و فایده آن مشاهده است و بند باز نه بایستد از معصیت مگر بتهدید و وعید بانواع عقاب و آزاد آنست که او را از کرم کشف چیزی کند بسند بود او را از زجر و نهی و گنت عقل را دلالت و حکمت را ۲۴ اشارت و معرفت را شهادت و گنت توحید نظر کردنست در اشیا بعین

چون رای کوزدکان بود و صولت جون صولت شیران و گنت شیوه سلاطین آنست که ازیشان صبر نیست و با ایشان طاقت نیست و گنت معنی وَلَا تُحِيلُنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ بناه خواست از فراق و گنت تواضع توانگران درویشانرا دیانتست و تواضع درویشان توانگرانرا خیانت و گنت اگر ملایکه طالب علمرا پر بگسترانند آنک طالب معلوم بود خود چگونه بود و گنت اگر طلب علم فریضه است طلب معلوم فریضه تر و گنت مرید آنست که در عمر خویش نخسبذ و مردان که يك ساعت نخسبند و بیغامبر چنین بود علیه السلام جون از معراج باز آمد هرگز دیگر نخفت زیرا که همه دل شده بود و گنت ابرهیم علیه السلام اسماعیل را گنت ای بسر در خواب دیدم که ترا قربان می باید کرد گنت ای بذر اگر نخفتی آن خواب ندیدی و گنت دینار در دنیا باسرار بود و در آخرت بابصار و گنت ارادت و همت امانت حق است بیش ارباب بدایات و اصحاب نهایت ارباب بدایت بارادت طاعت مجاهد توانند کرد و اصحاب نهایت بهمت بمکاشفه و مشاهده توانند رسید و همت چون کیمیاست طالب مال را و همت قرار است بی آرام که هرگز ساکن نشود نه در دنیا و نه در آخرت و گنت جهد توانگران بمالست و جهد درویشان بجان و گنت صحبت کردن با ازدها آسان تر که با درویشی که همه بخیلیست و گنت بزرگترین همه چیزها نشستن بر بساط فقر است و ترک گرفتن آفاق بکلی چنانکه او را نه معلومی بود نه جای نه مالی نه چیزی گنتند هرکس که بدین صفت بود او را هیچ ثواب بود گنت آنچه مردمان می پوشند او می پوشد و آنچه میخورند او میخورد ولیکن بسر از ایشان جدا بود و گنت وقت تو آنست که آنجائی اگر وقت تو دنیاست بدنیائی و اگر عقباست بعقبائی و اگر شادبست در شادئی و اگر اندوهست در اندوهی و گنت چنانکه ترا از شکم مادر بیرون آورد از میان نجاست و شیر پاک خالص

ترك حرام كند از دوزخ نجات یابد و هر كه ترك شبهت كند بهشت رسد و هر كه ترك زیادتی كند بخدای رسد و گفت بدین حدیث نتوان رسید بردی هر كه درین حدیث رسید ازینجا خلاص نتواند یافت بردی و گفت آن آرایش كه گاه گاه مردم در آید بی سببی از اطلاع حق بود كه مخفی شود روحرا و گفت اگر بنده مطیع خداوند بود در جمله عمر مگر نفسی و او را در حظیره قُدس فرود آرند چون حسرات آن نفس برو كشف كنند آن بهشت بر وی دوزخ گردد و اگر در جمله عمر طاعت نجشینه بود مگر نفسی اگر او را در دوزخ كند و كشف گردانند برو این يك نفس آتش فرو میرزد و دوزخ برو بهشت شود و گفت هر كه حاضر است ۱۰ اگر سر خویش اختیار كند بدان مطالبت كند و اگر غایبست كه اختیار كند نبرسند و گفت اگر عنقوت كند اظهار قدرت بود و اگر بیمارزد اظهار رحمت بود و همه كس بیش نرسد و گفت غربت آن نیست كه برادران بوسفرا بدری چند بفروختند غریب آن مدبرست كه آخرت را بدینا فروشد و گفت باید كه هر كه این آیت بشنود وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الآیه بچنان در باختن بخجلی نكند و گفت وَإِيَّاكَ نَعْبُدُ ترا نگاه داشتن شریعت است وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ امر بحقیقت است و گفت چون حق تعالی تنهای شمارا بخریدن است بهشت بدیگری مفروشید كه بیع درست نباشد و اگر باشد سود نكند و گفت سه رتبت است سوال دعا و ثنا سوال آنرا كه دنیا خواهد دعا آنرا كه عُنْتِي خواهد ثناء آنرا كه مولى خواهد و گفت مراتب سخاوت سه قسمت سخاوت و جود و ایثار هر كه حق را بر نفس خود برگزیند صاحب سخاوت است و هر كه حق را بر دل خود برگزیند صاحب جودست و هر كه حق را بر جان خود برگزیند صاحب ایثار است و گفت هر كه از حق خاموش گردد دیوی بود ۲۴ گنگ و گفت بر شما باز كه حذر كنید از صحبت سلاطین كه ایشانرا رای

جز از وی گوید در مقال خود کاذب باشد و گفت هرکه نیت مخالفت
 پیر کند بر طریقت بنماید و علاقه ایشان برین گردد هر چند در يك
 بقعه باشند و هرکه صحبت پیری کند آنگاه بدل اعتراض کند عهد صحبت
 بشکست و توبه بر وی واجب شد بآنک گفته اند عتوق استاذرا توبه
 نباشد و گفت ترك ادب درختی است که رانیدن بار آرد هرکه بی ادبی
 کند بر بساط بازشاهان بدرگاه فرستند و هرکه بی ادبی کند بر درگاه
 باستوربانی فرستند و گفت هرکه با او صحبت کند بی ادب جهل او او را
 بکشتن سپارد زود و گفت هرکرا استاذگی نبوذ با خذاء در بدایت نتواند
 نشست با او در نهایت و در نهایت استاذگی از راه مجاهده نشستی
 ۱۰ دست دهد از راه مشاهده و گفت خدمت که بوذ بر درگاه بوذ بر بساط
 مشاهده مشاهده بوذ بنعت هیبت بعد از آن فسردگی بوذ از استیلاء قربت
 بعد از آن فنا بوذ از خود در تمامی غیبت و از بهر اینست که احوال
 مشایخ در نهایت از مجاهده بسکون بازی گردد و اوراد ظاهر ایشان بر
 قرار نمی ماند و گفت چون مرید مجرّد بوذ در بدایت از همی و در
 ۱۵ نهایت از همی او معطل بوذ و هم آنست که مشغول گردانند ظاهر او را
 بعبادت و همّت آن است که جمع گردانند باطن او را براقبت و گفت
 شاذی طلب تامتر از شاذی وجدان از بهر آن که شاذی وجدانرا خطر
 زوالست و در طلب امید وصال و گفت این حدیث نه بعائسب و نه
 از جهد و لیکن طینت است کما قال الله تعالی يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ گفت
 ۲۰ ایشانرا دوست دارم و ایشان ما را دوست دارند و در میان ذکر طاعت
 و عبادت نکرد و محبت مجرّد باذکرد از علت و گفت مصیبت ما امروز
 بیش از مصیبت اهل دوزخ خواهد بوذ فردا از بهر آنک اهل دوزخرا
 فردا ثواب فوت خواهد شد و ما را امروز بتقد وقت مشاهده خدمت
 ۲۴ حتی فوت می شود و تو فرق می کن میان این دو مصیبت و گفت هرکه

بر من گاشته آخر این چه چیزست که تو با من ی کنی شیخ بر گذشت و چون بدعوت رسید بفرمود تا طبقی بیاراستند خداوند دعوت شاذمان شد که امروز شیخ زله خواهد کرد تا بخانه برز و او را نه خانه بود و نه اهل چون بیاراستند بر خاست و بر سر نهاد و بر در سراء آن بیرزن نهاد و ببرد و بدیشان داد ببین تا این چه شکستن و نیاز بوده باشد و يك روزی گفته است اگر فردا مرا بدوزخ فرستند گفّارم سرزنش کنند که ای شیخ چه فرقت میان ما و تو من گویم جوانمردی باید آخر مرا روز با زاری بوده باشد و لیکن سنّت خدا اینست

فَلَمَّا أَصَاءَ الصُّبْحُ فَرَّقَ بَيْنَنَا * وَأَيُّ نَعِيمٍ لَا يُكْدِرُهُ الدَّمْرُ

۱۰ عجب اینست با سخنی چنین هم او می گوید که بدانی که روز قیامت قدی وراء من خواهد بود از هرجه کرده ام روی بگردانی اما شاید که در آن وقت که این گفته باشد او را با او داده باشند تا همه محو محض عبودیه بود و درین وقت او را از میان بر داشته باشند و بر زبان او سخن می رانند تا محو محض ربوبیت بوده باشد چنانک نقلست که يك روز ۱۰ عید بمصلی خلفی انبوه حاضر بودند او را خوش آمد گفست بعزت تو اگر مرا خبر باشد که از ایشان کسی بیش از من ترا بیند بر فور بی هیچ توقعی جان از من بر آید و دیگر شاید کجور آنجا زمان نباشد از بیس و از بس دیدن نباشد شرح این سخن درازست اَیَسَ عِندَ اللَّهِ صَبَاحٌ وَلَا مَسَاءٌ و او را کلماتی عالیست و گفت نگر تا از بهر او با هیچ آفریده ۲۰ خصومت نکنی که آنگاه دعوی کرده باشی کو تو آن توی و تو آن خود نیستی ترا خداوندی است شغل خویش بدو باز گذار تا خود خصمی ملک خویش او کند و گفت چنان باش که مرده باشی و سه روز بر آمده و گفت هرکه جان خود را جاروب در معشوق نی کند او عاشق نیست ۲۴ و گفت هرکرا بدون حق انس باشد در حال خود ضعیف باشد و هرکه

خداوند گفت او رضاء من می جوید و او را اندر آن راه نیست بدان
 هی گریذ نقلست که يك روز جوانی از در خانقاه در آمد و بنشست
 گفت اگر کسی را اندیشه معصیتی بخاطر در آید طهارت را هیچ زیان دارد
 استاذ بگریست گفت سوال این جوان در جواب بگوید زین الاسلام
 ۵ گفت مرا خاطری در آمد لکن از استاذ شرم داشتم که بگویم که طهارت
 ظاهر را خلل نکند اما طهارت باطن را بشکند نقلست که گفت درد چشم
 بدید آمد جنانک از درد مدتی بی قرار شدم و خوابم نیامد ناگاه لحظه
 در خواب شدم آوازی شنوادم که أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ بس بیدار شدم
 دردم برفت و دیگر هرگز درد چشم نبود يك روز استاذ بو سعید خرگوشی
 ۱۰ و استاذ بو علی را از حمام باز آورده بودند و هر دو بیمار بودند استاذ
 بو علی بدو گفت چه بود اگر همچنین هر دو سلامت نشسته باشیم تا
 وقت نماز در آید و بتعجب هماندم که چندین بار طهارت می باید کرد و
 ایشان هر دورا يك علت بود بو سعید دهان بر گوش استاذ نهاد و گفت
راست بدان ماند که سئزه می کند لیکن هرج ازو بود خوش بود
 ۱۵ نقلست که گفت وقتی در بیابانی بانزده شبانروز گم شدم چون راه باز
 یافتم لشکری دیدم که مرا شربتی آب داد زبان گاری آن شربت آب سی
 سالست که هنوز در دل من ماند است نقلست که بعضی را از مریدان
 که سخت تر بودند ایشانرا در زمستان بآب سرد غسل فرمودی و بعضی را
 که نازکتر بودند با ایشان رفیق کردی و گفתי با هر کسی کار بقدر
 ۲۰ وسع او توان کرد و گفתי کسی که بقالی خواهد کرد او را بخروار ایشان
 باید اما اگر جامه خواهد شست او را ده ستیر ایشان تمام بود یعنی علم آن
 قدر تمام است که بدان کار کنی اما اگر براه فروختن آموزی درگرت
 کار بر نیابذ که مقصود از علم عملست و تواضع جنانک نقلست که
 روزی بمر و بدعوتش خواندند در راه که می رفت از خانه ناله پیرزنی
 ۲۵ می آمد که می گفت بار خدایا مرا چنین گرسنه گذاشته و چندین طفل

کئی خواهی رفت گفت ای بیچاره هنوز وصال نایافته آواز فراق بلند کردی
 نقلست که روزی صوفی در بیش استاذ نشسته بود عطسه داد گفت
 بِرَحْمَتِكَ رَبُّكَ صوفی در حال بای افزار در بآء کردن گرفت بر عزم رفتن
 گفتند حال چیست گفت چون زبان شیخ بر ما برحمت گشاده شد کاری
 ۹ که بایست بر آمد چه خواهد بود بیش ازین ننگت و برفت نقلست که
 روزی استاذ نشسته بود و مرّعی نو زیبا در بوشینک و در عهد شیخ ابو
 الحسن بُرَنُودِی یکی بود از عقلاء مجانبین از در خانقاه در آمد بوستینی
 کهنه آلوده بوشینک استاذ بطیبت می گفت و در مرّقع خویش می نگریست
 که بو الحسن بچند خریدۀ این بوستین شیخ نعره زد و گفت بو علی رعنائی
 ۱۰ مکن که این بوستین بهمه دنیا خریدۀ ام و بهمه بهشت باز نفروشم استاذ
 سر در بیش افکند و زار بگریست و چنین گفتند که دیگر هرگز با هیچ
 کس طیبت نکرد نقلست که استاذ گفت روزی درویشی در خانقاه در
 آمد که گوشه با من بردازید تا بمیرم او را خانه برداختیم در آنجا شد و
 چشم در گوشه گذاشت و می گفت اللّٰه اللّٰه و من بنهان گوش می داشتم
 ۱۵ گفت ای بو علی مرا مبشول برفتم و باز آمدم او همان می گفت تا جان
 بداد کسی بطلب غسل و کرباس فرستادیم تا نگاه کردیم او را هیچ جای
 ندیدیم حیران فرو ماندیم گفتم این کسرا بمن نمودی خداوند ا بزندگی
 بدیدمش و ببردگی نابدید شد او کجا شد هانفی آواز داد که چه جویی
 کسی را که ملك الموت جست نیافت حور و قصور جستند نیافتند گفتم
 ۲۰ خداوند او کجا رفت آواز آمد فی مَعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِکٍ مُّقْتَدِرٍ استاذ
 گفت وقتی بیربرا دیدم در مسجدی خراب خون می گریست جنانک زمین
 مسجد رنگ گرفته بود گفتم ای بیر با خویشان رفیق بکن ترا چه افتاده
 است گفت ای جوانمرد طاقم برسید در آرزو لقاء او و گفت خداوندی
 بر بندۀ خود خشم گرفت شنبعان فرا کرد تا او را عنو کرد و بندۀ همچنان
 ۲۵ می گریست شنیع گفت اکنون این گریستن بر چیست او ترا عنو کرد

خویش بجای نهند که او با کسی گوید و عرضه کند بعمر و بزید نفاست که مردی فقّای بود بر در خانقاه استاذه بوقت سفره پیامدی و چیزی از آن فقّاع بیاوردی و بر سفره نشستی و فقّاع بصوفیان دادی و چون سیر بخوردندی آنج فاضل آمدی بپردی روزی بر لفظ استاذ برفت که این جوانمرد وقتی صافی دارد شبانه استاذ بخویش دید گفت جاء بالا دیدم جمله ارکان دین و دنیا جمع شد و میان من و ایشان بالای بودی و من بدان بالا باز شدم مانعی بیشم آمد تا هر چند خواستم که بر آنجا روم نتوانستم شد ناگاه فقّاعی پیامدی و مرا گفتی بو علی دست بمن ده که درین راه شیران بس روباهانند بس دیگر روز استاذ بر منبر بود فقّاعی ۱۰ از در در آمد استاذ گفت اورا راه دهیذ که اگر او دوش دستگیر ما نبودی ما از باز ماندگان بودیم فقّاعی گفت ای استاذ هر شب ما آنجا آییم بیک شب که تو آمدی مارا غمزی کردی نقلست که روزی یکی در آمد که از جاء دور آمد ام نزدیک تو ای استاذ گفت این حدیث بقطع مسافت نیست از نفس خویش گای فراتر نه که همه مقصودها ترا بحاصلست ۱۵ نقلست که یکی در آمد و شکایت کرد از دست شیطان استاذ گفت درخت از میان بر کن تا کجشک بر آن نشیند که تا آشیان دبو درو بود مرغان شیطان بروی نشینند نقلست که بازرگانی بود خُشگو نام مگر رنجور شد شیخ بعبادت او آمد گفت ای فلان چه افتاده است گفت نیم شبی بر خاستم تا وضو سازم و نماز شب کم نابی در بستم افتاد و ۲۰ دردی سخت بدید آمد و تب در بیوست استاذ گفت ترا با فضول چه کار تا نماز شب کنی تا لاجرم بدرد بشت مبتلا گردی ترا مردار دنیا از خود دور باید کرد کسی که سرش درد کند اورا طلایی بر بسای نهند هرگز به نشود و چون دست نجس بود او آستین شوید هرگز باک نگرده نقلست که یک روز بخانه مریدی شد و آن مرد دیرگاه بود تا در انتظار ۲۵ او بود چون شیخ در آمد گفت ای شیخ یک سخن بگویم گفت بگوی گنت

بس خلق برو زحمت کردند بزرگان گرد آمدند تا درس گویند و مناظره کند گفت این خود صورت نهند و لکن إِنْ شَاءَ اللَّهُ که سخن جند گفته شود بس منبر نهاند و هنوز حکایت مجلس او کنند که آن روز چون بر منبر شد اشارت بجانب راست کرد و گفت اللَّهُ أَكْبَرُ بس روی بمقابله کرد و گفت رَضَوَانُ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ بس اشارت بجانب جب کرد و گفت وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَفْضَى خلق بیکبار بهم بر آمدند و غریب بر خاست تا چندین جنازه بر گرفتند استاد در میان آن مشغله از منبر فرو آمدن بود بعد از آن اورا طلب کردند نیافتند بشهر مرو رفت تا آنگاه بنشاپور افتاد درویشی گفت روزی بمجلس او در آمدن بیت آنک بیرسم از متوکلان ۱۰ و او دستاری طبری بر سر داشت دلم بدان میل کرد گفتم ایها الاستاذ توکل چه باشد گفت آنک طمع از دستار مردمان کوتاه کنی و دستار در من انداخت و گفت وقتی بیمار بودم مرا آرزوی نشاپور بگرفت بخواب دیدم که قابلی گفت که تو ازین شهر نتوانی رفت که جماعتی از بریان را سخن تو خوش آمده است و بمجلس تو هر روز حاضر باشند تو از بهر ایشان باز داشته درین شهر نقلست که در میان مردمان چون چیزی افتادی که دل مردمان بدان مشغول شدی استاذ گفتمی این از غیرت حقیقت می خواهد که آنج می روز نروذ نقلست که یک روز بر سر منبر ملامت آدی می کرد که چه سودست که حسود و مُعْجَب و متکبر و آنج بدین ماند سالی گفتم با این همه صفات ذمیبه که آدی دارد اما جاء ۲۰ دوستی دارد استاذ گفت از خذاء بترسید که می گویند بِحِمْمِهِمْ وَبِحَبُونَهُ نقلست که روزی بر سر منبر می گفت خذا و خذا و خذا کسی گفت خواجه خذا چه بود گفت نی دانم گفت چون نی دانی چرا می گویی گفتم این نگویم چه کم نقلست که درویشی در مجلس او بر خاست گفت درویشم و سه روزست تا چیزی نخورده ام و جماعتی از مشایخ حاضر بودند او ۲۵ بانگ برو زد که دروغ می گویی که فقر سر بادشاهست و بادشاه سر

رحمة الله عليه وقدس الله سره العزيز امام وقت بود و شیخ عهد و سلطان
 طریقت و بادشاه حقیقت و زبان حق بود در احادیث و تفسیر و بیان
 و تقریر و وعظ و تذکیر شانی عظیم داشت و در ریاضت و کرامت آتی
 بود و در لطایف و حقایق و مقام و حال متعین مرید نصرابادی بود
 و بسی مشایخ کبار را دینه بود و خدمت کرده بزرگان گفته اند در هر
 عهدی نوحه گری بوده است و نوحه گران وقت بو علی دقاقست آن درد
 و شوق و سوز و ذوق که او را بوده است کسرا نشان ندهند و هرگز در
 عمر خویش بشت باز ننهاده بود و ابتدا در مرو بود که واقعه بذو فروز
 آمد جنانک بیکی از کبار مشایخ گنت در مرو ابلیس را دیدم که خاک بر
 ۱۰ سر می کرد گفتم ای لعین چه بوده است گنت خلعتی که هفتصد هزار
 سالست تا منتظر آن بوزم و در آرزوی آن می سوختم در بر بسر آرد فروشی
 انداختند شیخ بو علی فارمدی با کمال عظمت خویش می گوید مرا هیچ حجت
 فردا نخواهد بود الا آنک گویم هم نام بو علی دقاقم و استاذ بو علی می گوید
 درخت خودروست که کسی او را نبرورده باشد برگ بیارذ و لیکن بار
 ۱۵ نیارذ و اگر برگ بیارذ بی مزه آرد مرد نیز همچین باشد چون او را استاذ
 نبوده باشد ازو هیچ چیز نباید بس گنت من این طریق از نصرابادی
 گرفتم و او از شبلی و او از جنید و او از سری و او از داود و او از
 معروف و او از تابعین و گنت هرگز نزدیک استاذ ابو القاسم نصرابادی
 نرفتم تا غسل نکردم و بابتدا که او را در مرو مجلسی نهادند بسبب آن
 ۲۰ بود که بو علی شنوی بیری بود بشکوه گنت ما را ازین سخن نفسی زن
 استاذ گنت ما را آن نیست گنت روا باشد که ما نیاز خویش بتو دهیم
 ترا بر نیاز ما سخن گشاده گردد استاذ سخن گنت تا از آنجا کار را در
 بیوست نقلست که بعد از آن که سالها غایب بود سقر حجاز و سفره‌ها
 دیگر کرده بود و ریاضتها کشیدن روزی برهنه بری رسید و بخانقاه عبد
 ۲۵ الله عمر رضی الله عنهما فروز آمد کسی او را باز شناخت و گنت استاذست

صورت بود در قدم اول از بیشم بر خاست و گفت حق تعالی قوی را
 بهشت فرو آورد و قوی را بدوزخ بس مہار بہشت و دوزخ بگیرد و در
 دریاء غیب اندازد و گفت آنجا کہ خذاء بود روح بود و بس و گنت
 اهل بہشت بہشت فرود آیند و اهل دوزخ بدوزخ بس جای جوآنمردان
 ہ کجا بود کہ اورا جای نبود نہ در دنیا و نہ در آخرت نقلست کہ یکی
 قیامت بخواب دید و شیخرا طلب می کرد در جملہ عرصات شیخرا هیچ جای
 نیافت دیگر روز بیامد و شیخرا آن خواب بگفت شیخ گنت آنگاہ جنین
 خوابت را رایگان نگویند چون ما نبودیم اصلاً مارا جون باز توان یافت
 و اَعُوذُ بِاللّٰہِ از آنک مارا فردا باز توان یافت نقلست کہ یکی بنزدیکی
 ۱۰ او آمد و گنت یا شیخ می خواهم کہ حج روم گنت ماذر و بذرداری
 گنت دارم گنت برو رضاء ایشان نگاه دار برفت و بار دیگر باز آمد
 و گنت اندیشہ حج سخت شد گنت دوست بذر قدم درین راہ بصدق
 نہادہ اگر بصدق نہادہ بودیش نامہ از کوفہ باز رسیدی نقلست کہ یک
 روز در خلوت بود مؤذن گنت قَدْ قَامَتِ الصَّلٰوَةُ گنت جون سختست
 ۱۰ از صدر واز درگاہ می باید آمد بر خاست و عزم نماز کرد نقلست کہ
 کسی ازو برسید کہ شیخا کرامت تو چیست گنت من کرامات نمی دانم اما
 آن می دانم کہ در ابتدا هر روز گوسفندی بکشتی و تا شب بر سر نہادہ
 می گردانیدی در جملہ شهر تا نسوی سوز کردی یا نہ امروز جنان می
 بینم کہ مردان عالم بر می خیزند و از مشرق تا بمغرب بزیارت ما بای افزار
 ۲۰ در با می کنند چه کرامت خواهید زیادت ازین رحمة اللہ علیہ واللہ
 اعلم بالصواب

ذکر شیخ ابو علی دقاق رحمة اللہ علیہ

آن استاذ علم و بیان آن بنیاد کشف و عیان آن گم شدہ عشق و مودت
 ۲۴ آن سوخته شوق و محبت آن مخلص درد و اشتیاق شیخ وقت ابو علی دقاق

باشد و عبارت و جون من و تو بر خاست نه اشارت ماند و نه عبارت و گفت اگر ترا ازو آگهی بودی نیارستی گفت که ازو آگهی است و گفت شب و روز بیست چهار ساعت هج ساعتی نیست تا اورا بر تو آمدنی نیست و گفت امر خویش بر تو نگاه دارد دست برده و اگر ندارد آدم باید با همه فرزنداناش تا با تو بگریند و گفت اگر کسی بودی که خذابرا طلب کردی جز خذای خذای دو بودی و گفت خذاء را خذاء جویند خذاء را خذاء باید خذاء را خذاء دانند و گفت اگر خذای یک ذره بعرش نزدیکتر بودی از آنک بتری خذابرا نشایستی و گفت من با اهل سعادت برسول صحبت کنم و با اهل شقاوت بخذا و گفت از شما در نخواهم ادب بیهوده ماذری بود که از فرزند شیرخواره ادب در خواهد از شما ادب آن در خواهد که با شما بنصیب خویش زندگانی کند و گفت ابلیس کشته خذاوندست جوانمردی نبوذ کشته خذاوند خویشرا سنگ انداختن و گفت فردا حساب قیامت کند در دست من کند بیند که حکم همرا در بیش کنم و ابلیسرا مقام سازم ولیکن نکند و گفت هرگر کس مرا ندیند است و هرکه مرا بیند از من صفت خویش بیند و گفت یک سجده که بر من براند بهستی خویش و نیستی من بر من گرای تر از هرجه آفرید و آفریند و گفت من فخر آدم و قرّة العین مصطفی ام آدم فخر کند که گویند این ذریت منست بیغامبررا چشم روشن گردد که گویند این از امت منست و گفت وطاء من بزرگست ازو باز نگردم تا از آدم تا محمد در تحت و طای من نیارذ این آن معتبست که شیخ بایزید گفته است لَوَائِيْ اَعْظَمُ مِنْ لَوَاءِ مُحَمَّدٍ و شرح این در بیش داده ام ازو برسیند که زهد چیست گفت بر لب دریا غیب ابستاده بودم بیل در دست یک بیل فرو بردم از عرش تا ثری بدان یک بیل بر آوردم ۲۴ جنانک دوم بیلرا هیچ نماند بود و این کترین درجه زهدست یعنی هرجه

و بجای بایستی و مرا بای نیایستی و هر کسی را منی بایستی و مرا من نیایستی مرا بایستی که من نباشم و گفت طاعت و معصیت من در دو چیز بسته اند چون بخورم مایه همه معصیت در خود بیایم و چون دست باز کشم اصل همه طاعت از خود بیایم و وقتی علم ظاهر را یاد کرد و گفت آن جوهریست که دعوت صد و بیست و اند هزار بیغامبر در آن نهاده اند اگر از آن جوهر ذره بدید آید از برده توحید زود از هستی خویش این همه در فنا رود و گفت نه معرفتست و نه بصیرت و نه نور و نه ظلمت نه فنا آن هستی هستست و گفت مصطفی نه مرده است نصیب چشم تو از مصطفی مرده است و گفت پادشاه عالم را بندگانند که دنیا ۱۰ و زینت دنیا بخلق رها کرده اند و سرای آخرت و بهشت بمطیعان گذاشته و ایشان با خداوند قرار گرفته گویند ما را خود این نه بس که رقم عبودیت از درگاه ربوبیت بر جان ما کشیده اند که ما چیزی دیگر طلبیم و گفت خنک آن بنده که او را با او نمودند و گفت جوانمردان راحت خلقند نه وحشت خلق که ایشانرا صحبت با خدای بود از خدای و از خدای بخلق ۱۰ ننگند و گفت صحبت نیکان و بقعهای گرای بند را بخدای نزدیک نکند بند بخدای خدای نزدیک کند صحبت با آن دار که باطن و ظاهر بصحبت او روشن شود و گفت حق تعالی از صد هزار از فرزند آدم یکی را بر دارد براء خویش و گفت دنیا گنگ است و گنگ تر از دنیا دلیست که خدای تعالی آن دل بعشق دنیا مبتلا گردانیده است و گفت که طمع کردن ۲۰ ناجوانمردیست و منع کردن ناجوانمردی و گفت هر چند که خدای بخلق نزدیکترست نزدیک خلق عاجزترست و گفت همه اسیر وقتند و وقت اوست و همه اسیر خاطر اند و خاطر اوست و گفت دعوت صد و بیست و اند هزار بیغامبر علیهم السلام همه حنست لیکن صفت خلقست چون ۲۴ حقیقت نشان کند نه حق ماند و نه باطل و گفت من و تو بود اشارت

ذکر شیخ ابو العباس قصاب رحمة الله علیه

آن گستاخ درگاه آن مقبول الله آن کامل معرفت آن عامل مملکت آن
 قطب اصحاب شیخ وقت ابو العباس قصاب رحمة الله علیه شیخ عالم و
 محترم مشایخ بود و صدیقی وقت بود و در فتوت و مروّت باذشاه و در
 آفات عیوب نفس دبدن عجوبه بود و در ریاضت و کرامت و فراست
 و معرفت شانی عظیم داشت اورا عامل مملکت گفته اند و بیر و سلطان
 عهد بود و شیخ میهنه را گفت که اشارت و عبارت نصیب نست نقلست که
 شیخ ابو سعید را گفت اگر ترا برسند که خدای تعالی شناسی مگو که شناسم که
 آن شرکست و مگو که نشناسم که آن کفرست ولیکن جنین گوی که عَرَفْنَا الله
 ۱۰ ذاتَهُ بفضلہ یعنی خدای تعالی مارا آشناء ذات خود گرداناد بفضل خویش
 و گفت اگر خواهد و اگر نه با خدای خوی می باید کرد و اگر نه در رنج
 باشد و گفت اگر با تو خیر خواهد علمرا در جوارح تو نگاه دارد و اندامها
 تو بیک بیک از تو بستاند و با خویشتن گیرد و نیستی تو بتو نماید تا
 بنیستی تو هستی او آشکارا شود بصفات خویش در خلق نگری خلق را
 ۱۵ جون گوی بینی در میدان قدرت بس گردانیدن گوی را خداوند گوی را
 بود و گفت هرکسی از وی آزادی طلبند و من ازو بندگی که بند او در
 بند او سلامت بود و آزاد در معرض هلاکت و گفت فرق میان من
 و شما یک چیز بیش نیست و آن آنست که شما فرا ما گویند و ما فرا
 او گویم شما از ما شنوید و ما ازو شنویم و شما مارا ببینید و ما اورا بینیم
 ۲۰ والّا ما نیز جون شما مردمیم و گفت بیران آینه تو اند جان بینی ایشانرا
 که تویی و گنت مریدی اگر بیک خدمت درویش قیام نماید آن ویرا
 بهتر بود از صد رکعت نماز افزونی و اگر بیک لقمه از طعام کم خورد
 وی را بهتر از آن که همه شب نماز کند و گفت بسیار چیزها را دوست
 ۲۴ داریم که یک ذره آنجا نباشیم و گفت صوفیان می آمدندی هرکسی بچیزی

امامت کرد و اندر تراویح پنج بار قرآن ختم کرد هر شب خادم قرصی بدر خلوت خانه او بردی و بذو دادی تا روز عید شد و او برفت خادم نگاه کرد آن فرصتکها بر جای بود نقلست که شبی زمستان بود و جماعتی نشسته بودند و در معرفت سخن می رفت و آتش در آتش دان می سوخت شیخ را حالتی در آمد و روه بر آن آتش نهاد خذابرا سجد آورد بریدان که آن حال مشاهده کردند جمله از بیم بگریختند چون روز دیگر باز آمدند گفتند شیخ سوخته باشد شیخ را دیدند در محراب نشسته روی او جون ماه می تافت گفتند شیخا این چه حالتست که ما جنان دانستیم که جمله روی تو سوخته باشد گفت آری کسی که برین درگاه آب روی خود ریخته بود آتش روی او نتواند سوخت و گفت عشق آتش است در سینه و دل عاشقان مشعل گردد و هرچه ما دون الله است همرا بسوزاند و خاکستری کند از این سالم شنویم که گفت نیت بخداست و از خداست و براء خداست و آفاتی که در نماز افتد از نیت افتد و اگرچه بسیار بود آنها موازنه نتوان کرد با نیتی که خذارا بود و بخدای بود و سخن اوست که گفت مردمان در ادب بر سه قسمند یکی بر اهل دنیا که ادب بتزدیک ایشان فصاحت و بلاغت و حفظ علم و رسم و اسماء ملوک و اشعار عربست و دیگر اهل دین که ادب بتزدیک ایشان تادیب جوارح و حفظ حدود و ترك شهوات و ریاضت نفس بود و دیگر اهل خصوص که بتزدیک ایشان ادب طهارت دل و مراعات سر و وفاء عهد و نگاه داشتن وقتست و کم نگرستن بخاطر هاء براگند و نیکوکرداری در محل طلب و وقت حضور و مقام قریبت نقلست که گفت هر جنازه که بر پیش خاك من بگذرانند مغرر بود تا در طوس هر جنازه که آرند نخست در پیش خاك او بر آرند بحکم این اشارت و آنگاه ببرند قدس

۲۴ الله سرّه العزیز ورحمة الله علیه

باز داد بیا تا برویم نفیست از ابو الحسن حصری علیه الرحمة که گفت شبلی را بخواب دیدم گفتم با تو چه رفت گفت مرا حاضر کردند و گفتند چیزی خواهی گفتم بار خدایا اگر بچنت عدم فرود آری عدل تست و اگر اهل و سالم گردانی فضل تست بار دیگر بخواب دیدند گفتند خذاء با تو چه کرد گفت مرا مطالبت نکرد بپرهان بر دعوها که کردم مگر بیک چیز که روزی گفتم هیچ زیان گاری و حسرت بزرگتر از آن نیست که از بهشت باز مانی و بدوزخ فرو شوی گفت حق تعالی گفت چه حسرت و زیان گاری بزرگتر از آن که از دیدار من باز گردند و محبوب مانند باری دیگرش بخواب دیدند برسیدند که کیف و جَدَّتْ سُوْقَ الْآخِرَةِ گفتند بازار آخرت چگونه یافتی گفت بازار است که رونق ندارد درین بازار مگر جگرهای سوخته و دلهاء شکسته و باقی همه هیچ نیست که اینجا سوخته را مرهم می نهند و شکسته را باز می بندند و بهیچ التفات نمی کنند رحمة الله علیه

ذکر ابو نصر سراج رحمة الله علیه

۱۵ آن عالم عارف آن حاکم خایف آن امین زمره کبیرا آن نگین حلقه فقرا آن زبک امشاج شیخ وقت ابو نصر سراج رحمة الله علیه امامی بحق بود و یگانه مطلق و متعین و متمکن و اورا طاووس الفقرا گفتندی و صفت و نعت او نه جندان است کی در قلم و بیان آید و یا در عبارت و زبان گنجد و در فنون علم کامل بود و در ریاضت و معاملات شانی عظیم داشت و در حال و قال و شرح دادن بکلمات مشایخ آبتی بود و کتاب لمع او ساخته است و اگر کسی خواهد بنگرد از آنجا اورا معلوم کند و من نیز کلمه جند بگویم سری و سهل را و بسی مشایخ کبار را دیدم بود و از طوس بود ماه رمضان بیغداد بود و در مسجد شونیزه خلوت خانه ۲۴ بدو دادند و امامت درویشان بدو مسلم داشتند تا عید جمع اصحاب را

نماید و اگر تره‌فروشی جوهری خاتم سازد و در انگشت کند آبگینه نماید و زمانی بیاسود باز در اضطراب آمد گفتند چه بود گفت دو باز می‌وزد یکی باز لطف و یکی باز قهر بر هر که باز لطف وزد بمقصود رسد و بر هر که باز قهر وزد در حجاب گرفتار آید تا آن باز کرا در یابد. اگر مرا باز لطف در خواهد یافت این همه ناکامی و سختی بر امید آن بتوانم کشید و اگر باز قهر خواهد در یافت آنج بمن خواهد رسید این سختی در جنب آن هیچ نخواهد بود بس گفت بر دلم هیچ گران تر از آن نیست که يك درم مظلله دارم و هزار درم بجاء آن بدانم دلم قرار نمی‌گیرد آنگاه گفت مرا طهارت دهید طهارت دادنش تخلیل محاسن فراموش کردند بیادشان داد ابو محمد هروی گوید آن شب بنزدیک شبلی بودم ۱۰ شب این بیت می‌گفت

كُلُّ بَيْتٍ أَنْتَ سَاكِنُهُ * غَيْرُ مُحْتَاجٍ إِلَى السَّرْحِ
وَجَهْكَ الْهَامُولُ مَحْتَجًّا * يَوْمَ يَأْتِي النَّاسُ بِالْحُجَجِّ

هر خانه که تو ساکن آنی آن خانه را بجزایح محتاج نبود آن روی با جمال ۱۰ تو محبت ما خواهد بود بس خلق جمع آمدند برای نماز جنازه و بآخر بود بدانست که حال چیست گفت عجباً کارا جماعتی مردگان آمده اند تا بر زنده نماز کنند گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون غیر او نیست نفی چه کنم گفتند چاره نیست کلمه بگو گفت سلطان محبت می‌گوید رشوت نپذیرم مگر یکی آواز بر داشت و شهادتش تلقین کرد گفت مرده آمده است ۲۰ تا زنهارا بیدار کند آخر چون ساعتی بر آمد گفتند جونی گفت بمحبوب بیوستم و جان بداد بعد از آن بخواهش دیدند گفتند با منکر و نکیر چه کردی گفت در آمدند و گفت خذاء تو کیست گفتم خذاء من آنست که شمارا و جمله فرشتگانرا نصب کرد تا بذرم آدم را سجن کردند و من در پشت بذر بودم و در شما نظاره می‌کردم گفت منکر و نکیر با یکدیگر گفتند که نه تنها جواب خود می‌دهد بل که جواب جمله فرزندان آدم

قدر خدای هیچ نترسیدی از غیر خدای و گفت در خواب دو تن را دیدم که مرا گفتند ای شبلی هر که جنین و جنین کند او از غافلانست و گفت عریست تا انتظار می کشم که نفسی بر آرم بنهان بود از دلم و دلم آن نداند نمی توانم و گفت اگر همه لقمه گردز و در دهان شیر خواره نهند ۵ مرا بر وی رحم آید که هنوز گرسنه مانده است و گفت اگر همه دنیا مرا باشد بجهودی دهم بزرگ منی دانم او را بر خود که از من بپذیرد و گفت کون را آن قدر نیست که بر دل من بتواند گذشت و چگونه کون بر دل کسی بگذرد که مکتورا داند نقلست که روزی در غلیات وجد بود مضطرب و متحیر جنید گفت ای شبلی اگر کار خویش با خدا گذاری ۱۰ راحت یابی شبلی گفت ای استاذ اگر خدای کار من با من گذارد آنکه راحت یابم جنید گفت از شمشیرها شبلی خون فرو می جکذ نقلست که روزی کسی می گفت یا ربّ گفت تا کی گویی یا ربّ او می گوید عبّدی آن بشنو که او می گوید گفت آن می شنوم از آن این می گویم گفت اکنون می گوی که معذوری و می گفت الهی اگر آسمانرا طوق می گردانی ۱۵ و زمین را بآب بند می کنی و جمله عالم را بخون من نشنه گردانی من از تو بر نگردم نقلست که چون وفاتش نزدیک رسید چشمش تیرگی گرفته بود خاکستر خواست و بر سر کرد و جندان بی قراری در وی بدید آمد که صفت نتوان کرد گفتند این همه اضطراب چیست گفت از ابلیس رشک می آید و آتش غیرت جانم می سوزد که من نشنه اینجا نشسته ام چیزی ۲۰ از آن خود بکسی دیگر دهم و إِنَّ عَلَیْكَ لَعْنَتِي إِيَّايَوْمِ الدِّينِ آن اضافه لعنت بابلیس نمی توانم دید می خواهم که مرا بود که اگر لعنت است نه آخر از آن اوست و نه در اضافه اوست آن ملعون خود قدر آن چه داند چرا عزیزان امت را ارزانی نداشت تا قدم بر تارک عرش نهادندی ۲۴ جوهری داند قدر جوهر اگر بادشاه آبیگنه یا بلوری بر دست نهد گوهری

ادبست و گفت انس گرفتن بدم از افلاست و حرکت زبان بی ذکر
خدای وسواس و گفت علامت قربت انقطاعست از همه چیزی جز حق
و گفت جوانمردی آنست که خلق را جون خویشن خواهی بل که بهتر
و گفت خدمت حریت دلست و گفت بلندترین منازل رجا حیاست
و گفت غیرت بشریت اشخاص است و غیرت الهیت بر وقت که ضایع
کردند از ما سوی الله و گفت خوف در وصل سختتر از خوف در مکر
و گفت هیچ روز نبوذ که خوف بر من غالب شد که نه در آن روز دری
از حکمت و عبرت بر دل گشاده شد و گفت شکر آن بوذ که نعمت
نیینی مُنعمرا بینی و گفت نفسی که بند در موافقت مولی بر آرد فاضلتر و
۱۰ بهتر از عبادت جمله عباد از روزگار آدم تا قیامت و گفت هزار سال
گذشته در هزار سال ناآمنه ترا نقدست درین وقت که هستی بکوش تا
ترا مغرور نگرداند اشباح یعنی در ارواح زمان نیست و ماضی و مستقبل
یکست و گفت که هرکه یک ساعت در شب بغفلت بخسید هزار ساله
راه آخرت وا بس افتد و گفت سهو یک طرفه العین از خدای اهل
۱۵ معرفت شرك بوذ و گفت آنک محبوب شود بخلقی از حق نبوذ چنانکه
محبوب شود بحق تعالی از خلق و آنک او را انوار قدس اندر ربوده بوذ
نبوذ چون کسی که او را انوار رحمت و مغفرت او در ربوده بوذ و گفت
هرکه فانی شود از حق بحق بسبب قیام حق بحق فانی شود از ربوبیت تا
عبودیت چه رسد هرکه بحق تلف بوذ حق او را خلف بوذ و گفت جمعی
۲۰ بدید آمنه اند که حاضری آیند بعادت و می شوند برسم و ازین نشستن
و شنودن هیچ زیادت نی شود مگر بلا حسن دامغانی گویند که شبلی گفت
ای بسر بر تو باز بالله دایم ی باش بالله و از ما سوی الله دست بدار
قُلِ اللَّهُ تَمَّ ذَرَهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ گفتند آسودتر گئی باشیم گفت آن
۲۴ وقت که او را هیچ ذاکر نیینم بجز خود یعنی همه من باشم و گفت اگر دانستی

در قصص پیر سو که سر بر زند بیرون نتواند شد و گفت زهد غفلتست زیرا که دنیا ناجیزست و زهد در ناجیز غفلت بود و برسیدند از زهد گفت زهد آن بود که دنیا فراموش کنی و آخرت با یاد نیاری دیگری از زهد برسید گفت هیچ زیرا که آنچه ترا خواهد بود ناچار بتو رسد و اگر چه از آن می‌گریزی و آنچه ترا نخواهد بود هرگز بتو نرسد اگر چه بسی طلب و جدّ و جهد نمایی بس تو در چیزی زهد می‌کنی در آنچه ترا خواهد بود یا در آنچه نخواهد بود همچنین از زهد برسیدند گفت دل بگردانید نیست بخالق اشیا گفتند استقامت چیست گفت در دنیا قیامت دیدن و گفت استقامت آن بود که هر چه فرماید بدان قیام کنی و گفت علامت صادق ۱۰ بیرون افکندن حرامست از گوشها و دهان گفتند انس چیست گفت آنک ترا از خویش وحشت بود و گفت کسی که انس گیرد بذکر کنی بود چون کسی که انس او بذكر بود گفتند تحقیق تواند کرد عارف بذآنچه او را می‌رسد و ظاهر می‌شود گفت چگونه چیزی را تحقیق کند که ثابت نبود و چگونه آرام گیرد بچیزی که ظاهر نبود و چگونه نومید ۱۵ گردد از چیزی که پنهان نبود که این حدیث باطنی ظاهرست و گفت هر اشارت که میکنند خلق بحق همه بر ایشان رد کرده است نا آنگاه که اشارت کنند از حق بحق و ایشانرا بدان اشارت راه نیست و گفت چون بنده ظاهر شود در چشم بنده آن عبودیه بود و چون صفات حق برو ظاهر گردد آن مشاهده بود و گفت لحظه حرمانست و خطر خذلان و اشارت ۲۰ هجران و کرامت عذر و خدای مانع از خدای در نزدیک خدای و این جمله مکرست وَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ و گفت در زیر هر نعمتی سه مکرست و در زیر هر طاعتی شش مکر و گفت عبودیه بر خاستن ارادت نُسْت در ارادت او و فسخ ارادت و اختیار نُسْت در اختیار او و ترک آرزوهای نُسْت در رضاء او و گفت انبساط بقول با خدا ترک ۲۴

چگونه بود این بگفت اگر شناختندی بغیر او مشغول نبودندی و گفت عارف آنست که از دنیا آزاری دارد و از آخرت ردایی و از هر دو مجرد گردد از پهر آنک هرکه از آکوان مجرد گردد بحق منفرد شود و گفت عارف بدون حتی بینا و گویا نبود و نفس خودرا بدون او حافظ نیند و سخن از غیر او نشنود و گفت وقت عارف چون روزگار بهارست رعدی غرّذ و ابروی بارز و برق می سوزد و باذی وزد و شکوفه می شکفتد و مرغان بانگ می کنند حال عارف همچنین است بچشم می گریزد و بلب می خندد و بدل می سوزد و بسر می بازو و نام دوست می گوید و بر در او می گردد و گفت دعوت سه است دعوت علم و ۱۰ دعوت معرفت و دعوت معاینه و گفت دعوت علم یکیست بذات تو خود علم ندانی و گفت عبارت زبان علمست و اشارت زبان معرفت و گفت علم الیقین آنست که بما رسید بر زبان پیغمبران علیهم السلام و عین الیقین آنست که خدا بما رسانید از نور هدایت باسرار قلوب بی واسطه و گفت عین الیقین آنست که بذات راه نیست و گفت همت طلب خداوند است و ۱۰ آنح دون آنست همت نیست و گفت صاحب همت بهیچ مشغول نشود و صاحب ارادت مشغول شود و گفت فقیر آنست که بهیچ مستغنی نشود جز بخدا و برسیندند از فقر گفت درویشانرا چهار صد درجه است کمترین آنست که اگر همه دنیا او را باشد و آن نفقه کند و بس در دل او در آید که کاشکی قوت یکروزه باز گرفتی فقر او بحقیقت نبود و گفت ۲۰ جمعیت گلست بیکی بصفت فردانیت و گفت شریعت آنست که او را برستی و طریقت آنست که او را طایب و حقیقت آنست که او را بینی و گفت فاضلترین ذکر نسیان ذاکرست در مشاهده مذکور و گفت نشستن با خدای بی واسطه سختست و گفت صابر از اهل درگاهست و ۲۴ راضی از اهل بیشگاه و منوّس از اهل البیت و گفت این حدیث مرغیست

صوفیان اطفالند در کنار لطف حق تعالی و گفت تصوف عصمتست از دیدن گون و گفت تصوف برقی سوزنده است و تصوف نشستن است در حضرت الله تعالی بی غم و گفت حق تعالی وحی کرد بداد علیهِ السلام کی ذکر ذاکرانرا و بهشت مر مطیعانرا و زیارت مر مسافرانرا و من خاصّ محبانرا و گفت حبّ دهشتی است در لدّتی و حیرتی در نعمت و محبت رسک بردنست بر محبوب که مانند تو اورا دوست دارد و گفت محبت ایثار خیرست کی دوست داری برای آن که دوست داری و گفت هرکه محبت دعوی کند و بغیر محبوب چیزی دیگر مشغول شود و بجز حیب چیزی طلبد درست آنست که استهزا می کند بر خذاء تعالی و گفت هیبت گدازندک دهاست و محبت گدازندک جانها و شوق گدازندک نفسها و گفت هرکه توحید بتزدیک او صورت ببندد هرگز بوی توحید نشنوده است و گفت توحید حجاب موحد است از جمال احدیت و بیکروز کسی را گفت دانی که چرا توحید از تو درست نی آید گفت فی گنت زیرا که اورا بخود طلب می کنی گنت معرفت سه است معرفت خدا و معرفت ۱۵ نفس و معرفت وطن معرفت خدا را محتاج باشی بقضاء فرایض و معرفت نفس را محتاج باشی بریاضت و معرفت وطن را محتاج باشی برضا دادن بقضا و احکام او و گنت چون حق خواهد که بلارا عذاب کند در دل عارفش اندازد ازو سوال کردند که عارف کیست گفت آنک تاب بشه نیارد وقتی دیگر همان سوال کردند گفت عارف آنست که همت آسمان و زمین را بیک موی مژه بر دارد گفتند یا شیخ وقتی چنین گنتی و اکنون چنین می گویی گنت آنگاه ما ما بودیم اکنون ما اوست و گنت عارف را نشان نبود و محبت را گله نبود و بند را دعوی نبود و ترسند را قرار نبود و کس از خدای نتوان گریمت و از معرفت برسیدند گفت اولش خدا ۲۴ بود و آخرش را نهایت نبود گنت هیچ کس خدا را نشناخته است گفتند

گفت بخراسان چه خبر است از خدای تا آنجا کیست که خدای را می داند
 من گفتم بعراق بجهت سال طلب کردم نیافتم یکی را که از خدای خبر دادی
 گفت بو علی ثقفی جونست گنتم وفات کرد گنتم او فقیه بود اما توحید
 ندانسته بود ابو العباس دامغانی گفت مرا شبلی وصیت کرد که لازم
 ۵ تنهایی باش و نام خویش از دیوان آن قوم بیرون کن و روی در دیوار
 کن تا وقتی که بیری و گنتم جنید از شبلی برسید که خدایا چگونه یاد
 کنی که صدق یاد کردن او نداری گنتم بمجازش جندان یاد کنم که بیکاری
 او مرا یاد کند جنید از آن سخن از خود بشد شبلی گنتم بگذارید که
 برین درگاه گاه نازیانه و گاه خلعتست شبلی را گنتمند دنیا برای اشغالست
 ۱۰ و آخرت براء احوال بس راحت گئی خواهد بود گنتم دست از اشغال
 این بدار تا نجات یابی ز احوال آن گنتمند مارا خبر گویی از توحید میبرد
 بر زلفان حق منرد گنتم و بحک هرکه از توحید خبر دهد بعبارت ملحد
 بود و هرکه اشارت کند بدو ثنوی و هرکه از او خاموش بود جاهل بود و
 هرکه بنماید که بدو رسید بی حاصل بود و هرکه اشارت کند که نزدیک
 ۱۵ است دور بود و هرکه از خویشتن وجد نماید او گم کرده است و هرچه
 تمیز کند بوم و آنرا ادراک کند بعقل اندر تمامتر معنیها که آن همه بشما
 داده است و بر شما زده است مُحَدَّث و مصنوعات چون شما گنتمند که
تصوّف چیست گنتم آنک جنان باشی که در آن روز که نمودی و گنتم
تصوّف شرکست از بهر آنک تصوّف صیانت دلست از غیری و غیرنی
 ۲۰ و گنتم فناء ناسوتیست و ظهور لاهوتی و گنتم تصوّف ضبط حواس و
مراعات انفاسست و گنتم صوفی نبود تا وقتی که جمله خلق را عیال خود
 بیند و گنتم صوفی آنست که منتطع بود از خلق و متصل بود بحق
 چنانکه موسی علیه السلام که از خلقتش منتطع گردانید که وَاصْطَفَعْتُكَ
 ۲۴ لِنَفْسِي و بخودش بیوند داد که لَنْ تَرَانِي و این محلّ تَحْوِير است و گنتم

اورا دختری آمد و در همه خانه هیچ نبود بدو گفتند چرا از کسی چیزی
 نخواهی تا کار مهمان بسازی گفت ندانسته که سوال بخیلان را کنند و
 خبر غایبانرا دهند اکنون در آن وقت که این مهمان درین برده ظلمت
 مادر بود لطف حق تعالی راتبه معده او همی ساخت اکنون که بصعواء
 جهان آمد روزی که باز گیرد چون دانست که شب در آمد و دل زنان
 ضعیف باشد نیم شبی بگوشه شد و روی بخاک نهاد و گفت الهی چون
 مهمان فرستادی بی واسطه دست بخیلان کار این مهمان بساز هنوز این
 مناجات تمام نکرده بود از سقف خانه درستهاء زر سرخ باریدن گرفت
 هانتی آواز داد و گفت خذْ بِلا حساب و کُلْ بِلا عتاب بستان بی حساب
 و بخور بی عتاب سر از سجده بر آورد و زر ببازار برد تا برگ خانه سازد
 ۱۰ مردمان گفتند ای صدیق عهد این زر بزدین نیکویی از کجاست گفت در
 دار الضرب ملک اکبر زده اند و دست تصرف قلابان بدو نرسیده است
 نقلست که او بس نمک در چشم می کرد اورا گفتند آخر ترا دینه بکار
 نیست گفت آنخ دل مارا افتاده است از دینه نهانست و کسی گفت
 ۱۵ که جونست کی ترا بی آرام می بینم او با تو نیست و تو با او گفت گر
 بودی با او بودی و لیکن من محموم اندر آنخ اوست و گفت چندین
 گاه می بنداشتم که طرب در محبت حق می کنم و انس با مشاهده وی
 میگیرم اکنون دانستم که انس جز با جنس نباشد گفتند از چیزها چه
 عجبر گفت دل که خذارا بشناسد بس ببازارش گفتند مرید کئی تمام
 ۲۰ شود گفت حال او در سفر و حضر يك شود و شاهد و غایب يك رنگ
 گردد گفتند بو ترا برا گرسنگی بادید آمد باران افتاد جمله بادیه طعام
 بود گفت این رفقی بوده است اگر بمحل تحقیق رسیده بودی جان بودی
 که گفت إني أظَلُّ عندَ رَبِّي فَهُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي وَعِندَ اللَّهِ زَاهِدٌ كُنْتُ
 ۲۴ وقتی در نزدیک شبلی در آمدم گفتم ازو برسم از معرفت چون بنشستم

آوازی آمد گفت هلا قسمت کن اگر قسام تو بی شبلی خجل شد گفت آن همه خصومت بر جوز نهی و این همه دعوی قسامی بر هیچ نقلست که گفت در بصره خرما خریدم و گفتم کیست که دانگی بستاند و این خرما با ما بخانقاه آورد هیچ کس قبول نکرد در بشت گرفتم و بردم تا بخانقاه و بنهادم چون از خانقاه بدر آمدم آنرا کسی بهرد گفت ای عجب دانگی می دادم تا با من بدر خانقاه آورند نیاوردند اکنون کسی آمد که برایگان با من تا بلب صراط می برد نقلست که روزی کنیزی صاحب جمالرا دید با خداوندش گفت که این کنیزکرا بدو درم می فروشی گفت ای ابله در دنیا کنیزی بدو درم که فروشد شبلی گفت ابله توئی که در بهشت حوری بدو خرما می فروشند نقلست که گفت از جماعه فریق عالم که خلاف کرده اند هیچ کس دنی تر از رافضی و خارجی نیامد زبازکی دیگران که خلاف کردند در حق کردند و سخن ازو گفتند و این دو گروه روز در خلق بیاز دادند وقتی شبلی را با علوی سخن می رفت گفت من با تو گئی برابری توانم کرد که بذرت سه قرص بدرویشی داد تا قیامت می خوانند

۱۰ وَيَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلٰی حَبِيْبِهِ و ما چندین هزار درم دینار بدادم و کسی ازین یاد نمی کند روزی شبلی در مسجد بود مفری این آیت بر می خواند وَلَئِنْ شِئْنَا لَنُدْهَبَنَّ اِذَا كُنَّا مِنْ اَرْضِكَ نَسْتَفْتِيْكَ بِالْحَقِّ لَدُنَّ رَبِّكَ اِنْ كُنَّا نَعْلَمُ لَدُنَّ رَبِّكَ بِمَا تُرْسِدُ وَنَحْنُ نَعْلَمُ لَدُنَّ رَبِّكَ بِمَا تُرْسِدُ وَنَحْنُ نَعْلَمُ لَدُنَّ رَبِّكَ بِمَا تُرْسِدُ وَنَحْنُ نَعْلَمُ لَدُنَّ رَبِّكَ بِمَا تُرْسِدُ

۲۰ که می خواهم که گویم حَسْبِيَ اَللّٰهُ چون می دانم که از من این دروغست نمی توانم گفت نقلست که یکی از بزرگان گفت خواستم که شبلی را بیازمایم دستی جامه از حرام بخانه او بردم که این را فردا چون بجمعه روی در بوشی چون بخانه باز آمد گفت این چه تاریکیست در خانه گفتند این

۲۴ چنین است گفت آن جامه را بیرون اندازید که مارا نشاید نقلست که

دوست این می کنند با نرساء دشمن چه خواهند کرد بس جنید گفت تو
 چرا شرح رنج خویش ندادی گفت من شرم داشتم که با دشمن از دوست
 شکایت کنم نقلست که یکبار بدیوانه ستان در شد جوان را دید در سلسله
 کشیده چون ماه می نافت شبلی را گفت ترا مردی روشن می بینم از بهر
 خدا سحرگاش سخن من با او بگویی که از خان و مانم بر آورده و در
 جهانم آواره کردی و از خویش و بیوندم جدا افگندی و در غربتم انداختی
 و گرسنه و برهنه بگذاشتی و عقم بپردی و در زنجیر و بند گرانم کشیدی
 و رسوای خلم کردی جز دوستی تو چه گناه دارم اگر وقت آمد دستی
 بر نه جون شبلی بر در رسید جوان آواز داد که ای شیخ زنهار که هیچ
 ۱۰ نگویی که بتر کنذ نقلست که یک روز در بغداد رفت ففای آوازی داد
 لَمْ یَبْقَ إِلَّا وَاحِدٌ جز یکی باقی نماند شبلی نعره بزد و می گفت قُلْ یَبْقَى
 إِلَّا وَاحِدٌ وَالسَّلَامُ نقلست که درویشی آوازی می داد که مرا دو کرده می
 دهند کارم راست می شود شبلی گفت خنک تو که بدو کرده کارت راست
 می شود که مرا هر شبانگاه هر دو کون در کنار می نهند و کارم بر نمی آید
 ۱۵ نقلست که یک روز یکی را دید زار می گریست گفت چرا می گری گفت
 دوستی داشتم بگرد گفت ای نادان چرا دوستی گیری که ببرد نقلست
 که وقتی جنازه بیش شبلی نهادند بچ تکبیر بگفت گفتند مذهبی دیگر گرفتی
 گفت نه اما چهار تکبیر بر مرده بود و یک بر عالم و عالمیان نقلست که
 یکبار چند گاه گم شده بود و باز نمی یافتند تا آخر در محنت خانه باز
 ۲۰ یافتند گفتند این چه جاء تست گفت خود جاء من اینست که جنان
 که ایشان نه مردند و نه زن در دنیا من نیز نه مردم و نه زن در دین
 بس جای من اینجاست نقلست که روزی می رفت دو کوزک خصوصت می
 کردند برای یک جوز که یافته بودند شبلی آن جوز را ازیشان بستند و
 ۲۴ گفت صبر کنید تا من این بر شما قسمت کنم بس چون بشکست تپی آمد

بر خلاف این بود نقلست که یکبار مجلس می گفت درویشی نعره بزد و خویشتن را در دجله انداخت شبلی گفت اگر صادقست خدا نجاتش دهد جنانک موسی را علیه السلام داد و اگر کاذبست غرقه گرداندش جنانک فرعون را یک روز مجلس می گفت بیرزنی نعره بزد شبلی را خوش نیامد گفت مونی یا ما وراء السّتر یعنی پیر ای در زیر برده گفت جیبت حتی آموّت آمدم تا بپیرم و یک قدم برگرفت و جان تسلیم کرد فریاد از مجلسیان بر خاست شبلی برفت تا یک سال از خانه بیرون نیامد و می گفت عجزه باء برگردن ما نهاد نقلست که گفت یک روز با هم بیل شکسته فرو رفت و آب بسیار بود دستی دیدم نامحرم که مرا با کنار آورد نگاه کردم آن رانک حضرت بود گفتم ای ملعون طریق تو دست زدنت نه دست گرفتن این از کجا آوردی گفت آن نامردانرا دست زنند که ایشان سزاء آند من در غوغای آدم زخم خورده ام در غوغاء دیگری نیفتم تا دو نبود نقلست که بیاب الطاق شد آواز مغنیه شنود که می گفت

وَقَفْتُ وَقَفْتُ بِبَابِ الطَّاقِ

از هوش بشد و جامه باره کرد و بینتاز بر گرفتندش بحضرت خلیفه بردند گفت ای دیوانه این سماع تو بر چه بود گفت آری شما باب الطاق شنوید اما ما باب الباق شنویم میان ما و شما طای در می آید و یکبار بیمار شد طیب گفت برهیزکن گفت از چه چیز برهیز کم از آنک روزی منست یا از آنک روزی من نیست اگر از روزی برهیز باید کرد توانم و اگر جز از روزی برهیزی باید کردن خود آن من ندهند نقلست که وقتی جنید و شبلی با هم بیمار شدند طیب ترسا بر شبلی رفت گفت ترا چه رخ افتاده است گفت هیچ گفت آخر گفت هیچ رخ نیست طیب نزدیک جنید آمد گفت ترا چه رنجست جنید از سر در گرفت و یک یک رنج خویش برگرفت ترسا معالجه فرمود و برفت آخر هم آمدند شبلی جنید را گفت چرا همه رنج خویش را با ترسا در میان نهادی گفت از بهر آن تا بدانند که چون با

آمدند و آن جوان بیرون نمی آمد شبلی گفت ای جوان بیرون آبی جوان
گفت ای شیخ بیرون نمی گذارد هر چند در خانه طلب می کنم باز نمی یام
تا خود کار کجا خواهد رسید نقلست که یک روز با اصحاب در بادیه
هی رفت کلاه سری دید که برو نبشته حَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ شبلی در شور
شد و گفت بعزّه الله که این سر ولی یا سر نبی است گفتند چرا می گویی
گفت تا درین راه دنیا و آخرت زیان نکنی بدو نرسی نقلست که وقتی
ببصره شد اهل بصره بدو تقرّبی کردند و احسان بی شمار کردند چون
باز می گشت همه بتشییع او بیرون آمدند او هیچ کسرا عذر نخواست
میردان گفتند این خواجگان چندین احسان کردند هیچ عذری نخواستی
۱۰ گفت آنخ ایشان کردند از دو بیرون نیست یا از بهر حق کردند یا از
بهر من اگر از بهر حق کردند او بسند است بمکافات کردن ایشانرا و
اگر از بهر من کردند من بنده ام و کسی در حق بنده احسان کند مکافات
آن بر خداوند بنده بود نقلست که گفت نیت کردم که هیچ نخورم مگر از
حلال در بیابان می رفتم درخت انجیر دیدم دست دراز کردم تا یک
۱۵ انجیر باز کم انجیر با من بسخن آمد و گفت یا شبلی وقت خویش نگاه دار
که ملک جهودانم نقلست که نایبناپی بود در شهر که از بس که نام شبلی
شنیده بود عاشق او شده اورا نادیده روزی با اتفاق شبلی باو افتاد گرسنه بود
گرده بر گرفت مرد نایبنا از دست او باز ستد و اورا جفا گفت کسی
نایبنا را گفت که او شبلی بود آتش در نایبنا افتاد از بس او برفت و در
۲۰ دست و پای افتاد و گفت می خواهم غرامت آنرا دعوتی بدم شبلی گفت
چنان کن مرد دعوتی ساخت و قرب صد دینار در آن خرج کرد و بسی
بزرگانرا بخواند که شبلی امروز مهمان ماست چون بسفره بنشستند کسی از
شبلی پرسید که شیخا نشان بهشتی و دوزخی چیست گفت دوزخی آن بود
که گرده برای خدای تعالی بدرویشی نتواند داد و برای هوای نفس صد
۲۵ دینار در دعوتی خرج کند چنین که این نایبنا کرد و باز نشان بهشتی

تعمّل می کنی گفت المستغاث بك منك جنانك وقتی درویشی در ماند
 بیش شبلی آمد گفت ای شیخ بحق وفاء دین که عنان کارم تنگ در کشید
 است بگو تا جگم نومید شوم و از راه بر گردم گفت ای درویش حلقه
 در کافری می زنی می نشنوی که فرموده است لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ
 ۵ گفت ایمن گردم گفت حضرت جلال را می آزمایی می نشنوی فلَا يَأْمَنُ
 مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ گفت از بهر خدای که ایمن نشوم و نومید
 نباشم چه تدبیر کنم گفت سر بر آستانه در من می زن و ناله می کن تا
جان بر آید تا آنگاه که از بیشگاه کارت ندا کنند که مَنْ عَلَى الْبَابِ
 نقلست که از آذینه تا آذینه حصری را بار داذی يك جمعه بدو گفت
 ۱۰ که اگر جنانست که ازین جمعه تا بدان جمعه بر من می آیی بیرون از
 خدا چیزی بر خاطر تو گذر کند حرامست ترا با ما صحبت داشتن نقلست
 که وقتی در بغداد بود گفت هزار درم می باید تا درویشانرا بای افزار
 خزند و بچ برند ترسای بر بآه خاست گفت من بدم لیکن بدان شرط
 که مرا با خود ببرید شبلی گفت جوانمردا تو اهل حج نیستی جوان گفت
 ۱۵ در کاروان شما هیچ ستور نیست مرا از آن ستوری گیرید درویشان رفتند
 ترسا میان در بست تا همه روانه شدند شبلی گفت اے جوان کار تو
 چگونه است گفت ای شیخ مرا از شاذی خواب نبی آید که من با شما
 همراه خواهم بود چون در راه آمدند جوان جاروب بر گرفت و بهر
 منزل گاه جاء ایشان می رفت و خار بر می کند بموضع احرام رسیدند
 ۲۰ دریشان می نگرست و همچنان می کرد چون بخانه رسیدند شبلی جوانرا
 گفت با زنار ترا در خانه رها نکنم جوان سر بر آستانه نهاد و گفت الهی
 شبلی می گوید در خانهات نگذارم هانفی آواز داد که یا شبلی اورا از
 بغداد ما آورده ایم آتش عشق در جان او ما زده ایم بسلسله لطف بخانه
 خویش ما کشیدیم ایم تو زحمت خویش دور دار ای دوست تو در آے
 ۲۵ جوان در خانه شد و زیارت کرد دیگران درون می رفتند و بیرون می

شبلی طباخچه بر سر زدن گرفت و می گفت آه مِنْ فِرَاقِ الْأَخْدِ وگفت ابلیس بن رسید وگفت زنهار مغرور مگرداناز ترا صفاء اوقات از بهر آن که در زیر آنست غوامض آفات نقلست که وقتی لحتی هیزم تر دید که آتش در زده بودند و آب از دیگر سوی وی می جکید اصحاب را ه گفت ای مدعیان اگر راست می گویند که در دل آتش داریم از دینک تا آن اشک بیذا نیست نقلست که وقتی بتزدیک جنید آمد مست شوق در غلبات وجد دست در زد و جامه جنید بشولیده کرد گفتند این چرا کرد گفت نیکوم آمد بشولیدم تا نیکوم نیامد یک روز در آن مستی در آمد زن جنید سر بشانه می کرد چون شبلی را دید خواست کمی بروذ جنید ۱۰ گفت سر مپوش و مرو که مستان این طایفه را از دوزخ خبر نمود بس شبلی سخن می گفت و می گریست جنید زنا گفت اکنون بر خیز و برو که او را با او دادند که گریستن با دید آمد نقلست که وقتی دیگر بر جنید شد اندوهگن بود گفت چه بوده است جنید گفت مَنْ طَلَبَ وَجَدَ شبلی گفت لا بل مَنْ وَجَدَ طَلَبَ او گفت هرکه طلب کند یابد شبلی ۱۵ گفت نه هرکه یابد طلب کند نقلست که یک روز جنید با اصحاب نشسته بود بیغامبر را علیه السلام دیدند که از در درآمد و بوسه بر پیشانی شبلی داد و برفت جنید برسید که یا ابا بکر تو چه عمل می کنی که بدان سبب این تشریف یافتی گفت من هیچ ندانم بیرون آنک هر شب که سنت نماز دو رکعت بچاء آمم بعد از فاتحه این آیت بخوانم لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ ۲۰ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ نَا آخِر جنید گفت این از آن یافتی نقلست که یک روز طهارت کرده عزم مسجد کرد بسرش ندا کردند که طهارت آن داری که بدین گستاخی در خانه ما خواهی آمد شبلی این بشنود و باز گشت ندا آمد که از درگاه ما بازی گردی کجا خواهی شد تعرها در گرفت، ندا ۲۴ آمد که بر ما تشنوع می زنی بر جاء باسناد خاموش ندا آمد که دعوسه

المخلافه بردند و شبلی در غلبات وجد خویش جون مستی همی رفت بس
 بخون برو دعوی کردند خلیفه گفت ای شبلی تو چه می گویی گفت با
 امیر المؤمنین جان بود از شعله آتش عشق در انتظار لقاء جلال حق
 باک بسوخته و از همه علایق برینک از صفات و آفات نفس فانی گشته
 ۵ طاقش طاق آینه صبرش کم شده متقاضیان حضرت در سینه و باطنش
 متواتر شده برقی از جمال مشاهده این حدیث بر نقطه جان او جست جان
 او مرغ وار از قفس قالب بیرون برید شبلی را ازین چه جریر و چه گناه
 خلیفه گفت شبلی را زودتر بخانه خود باز فرستید که صفتی و حالتی از
 گفت او بر دلم ظاهر گشت که بیم آنست که ازین بارگاه در افتم نقلست
 ۱۰ که هر که بیش او توبه کردی او را فرمودی که برو بر تجرید حج بکن و
 باز آی تا با ما صحبت توانی داشت بس آنکسرا با یاران خویش بیادیه
 فرو فرستادی بی زاد و راحله تا او را گفتند که خلقتا هلاک می کنی گفت
 نه چنین است بل که مقصود ایشان آمدن بتزدیک من نه منم که اگر
 مراد ایشان من باشم بت برسیندن باشد بل که همان فسق ایشانرا به که
 ۱۵ فاسق موحد بهتر از رهبان زاهد لیکن مراد ایشان حقیقت است اگر در راه
 حق هلاک شوند همراهِ رسیدند و اگر باز آیند ایشانرا رنج سفر جنان
 راست کرده باز آرذ که من به سال راست نتوانم کرد نقلست که گفت
 جون ببازار بگذرم بر بیشانی خلق سعید و شقی نبشته بینم و یکبار در
 بازار فریادی کرد و می گفت آه از افلاس آه از افلاس گفتند افلاس
 ۲۰ چیست گفت مجالسه الناس و محادثهم و المخالطة معهم هر که مفلس بود
 نشانش آن باشد که با خلق نشیند و با ایشان سخن گوید و آمیزش کند
 و يك روز می گذشت و جماعتی از متنعمان دنیا بعبارت و نماشاء دنیا
 مشغول شده بودند شبلی نعره بزد و گفت دلهایست که غافل مانده است
 از ذکر حق تا لاجرم ایشانرا مبتلا کرده اند ببرداری و بلبندی دنیا نقلست
 ۲۵ که جنازه می بردند یکی از بس می رفت و می گفت آه من فراق الوالد

که بپوشی بس گنت دل من بهتر از هزار دنیا و آخرت است زیرا که دنیا
 سراء محنت و آخرت سراء نعمت و دل سراء معرفت نقلست که گنت
 اگر ملك الموت جان بخواهد هرگز بذو ندمم گویم اگر جنانست که جانم که
 داده بواسطه کسی دیگر داده تا جان بدان کسی دم اما چون جان من
 بی واسطه داده بی واسطه بستان گنت اگر من خدمت سلطان نکرده
 بودمی خدمت مشایخ توانستی کرد و اگر خدمت مشایخ نکرده بودمی
 خدمت خدای توانستی کرد نقلست که جنان گرم شد که پیراهن خود را
 بر آتش نهاده و میسوخت گفتند باری این از علم نیست که مال ضایع
 کنی گنت نه فتوی قرانست إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبٌ جَهَنَّمَ
 ۱۰ خدانده می فرماید هرج دل بدان نگرذ آن چیز را با تو بآتش بسوزند
 دل من بزمین نگرست غیرتی در ما بچنینید دریغ آمد که دل بدون او
 چیزی مشغول کنم نقلست که روزی وقتش خوش شده بود بیازار بر آمد
 و مرقعی بخرید بدانگی و نیم و کلاهی بنیم دانگ و در بازار نعره می زد
 که مَنْ يَشْتَرِي صُوفِيًّا بِدَانِيَيْنِ كَيْسَتْ كِه صُوفِيٌّ يَخْرُجُ بِدُو دَانِكِ جُون
 ۱۵ حالت او قوت گرفت مجلسی بنهاد و آن سر بر سر عامه آشکارا کرد و
 جنید او را ملامت کرد گنت ما این سخن در سرداها می گفتیم تو آمدی
 و بر سر بازارها می گویی شبلی گنت من می گویم و من می شنوم در هر دو
 جهان بجز از من کیست بل که خود سخنست که از حق بحق میروذ و
 شبلی در میان نه جنید گنت ترا مسلمست اگر جنینست و گنت هر که در
 ۲۰ دل اندیشه دنیا و آخرت دارد حرامست او را مجلس ما يك روزی می
 گنت الله الله بسی بر زبان می راند جوانی سوخته دل گنت چرا لا اله
 الا الله نگویی شبلی آهی بزد و گنت از آن می ترسم بچون گویم لا والله
 نرسیدم نفسم گرفته شود و در وحشت فرو شوم این سخن در آن جوان
 ۲۴ کار کرد بلرزید و جان بداد و اولیاء جوان بیامدند و شبلی را بدار

سردابه داشتی در آنجا هی شبی و آغوشی خوب با خود بردی و هر گاه
 کی غفلتی بدل او در آمدی خویشتن بدان خوب هی زدی و گاه بودی
 که همه جوها کی بشکستی دست و بآ خود بر دیوار هی زدی نقلست
 که یکبار در خلوت بود کسی در بزذ گنت در آی ای کسی که اگر همه
 ابو بکر صدیقی و در نیائی دوستر دارم و گنت عمریست تا هی خواهم که
 با خداوند خویش خلوتی دارم که شبلی در آن خلوة در میانه نبود و گنت
 هفتاد سالست تا در بند آم که نفسی خدا برا بدام و گنت نکیه گاه من
 عجز است و گنت عصاکش من نیازست و گنت کاشکی کلخن تابی بودی
 تا مرا نشناختندی و گنت خویشتن را جنان دامن و جنان بینم که جهودانرا
 ۱۰ و گنت اگر در کار کان باے بیچی و در یافته باشند آن جرم شبلی بود
 و گنت من بچهار بلا مبتلا شد ام و آن چهار دشمنست نفس و دنیا و
 شیطان و هوا و گنت مرا سه مصیبت افتاده است هر یک از دیگر صعبت
 گنتند کدام است گنت آنک حق از دلم برفت گنتند از این سختتر چه
 بود گنت آن که باطل بجاء حق بنشست گنتند سیم چه بود گنتند آنک
 ۱۵ مرا درد این نگرفته است که علاج و درمان آن کنم و جنین فارغ نباشم
نقلست که یک روز در مناجات هی گنت بار خدایا دنیا و آخرت در
 کار من کن تا از دنیا لتمه سازم و در دهان سگی نهم و از آخرت لتمه
 سازم و در دهان جهودی نهم هر دو محابند از منصود و گنت روز قیامت
 دوزخ ندا کند با آن همه زفیر که ای شبلی و من برفت صراط باشم بر
 ۲۰ خیزم و مرغ وار بترم دوزخ گوید قوت تو کو مرا از تو نصیبی باید من
 باز گردم و گویم اینک هر چه هی خواهی بگیر گوید دستت خواهم گویم بگیر
 گوید بابت خواهم گویم بگیر گوید هر دو حدقات خواهم گویم بگیر گوید
 دلت خواهم گویم بگیر در آن میان غیرت عزت در رسد که یا ابا بکر
 ۲۵ جوانمردی از کیسه خویش کن دل خاص ماست ترا با دل چه کارست

دکان دارانرا کی هر یکی را بجزی مشغول کرده اند فرج صوفیان بر سر سجاده و مرقع و استنجا و استبرارا و شبلی از همه چنین دست نمی یکبار در عید جامه سیاه بوشید بوز و نوحه می کرد گفتند امروز عید است ترا جامه جراب سیاهست گنت از غفلت خلق از خدا و او خود در ابتدا قبا سیاه داشت نا آنگاه کی بر تو جمال این حدیث بر وی افتاد جامه سیاه بیرون کرد و مرقع در بوشید گفتند ترا بدینجا چه رسانید گنت سیاهی بر سیاهی تا ما در میان فرو شدیم نقلست که باوّل که مجاده بر دست گرفت سالهای دراز شب نمک در چشم کشیدی تا در خواب نشود و گویند که هفت من نمک در چشم کرده بود و می گنت که حق تعالی بر ۱۰ من اطلاع کرد و گنت هر که بخسبد غافل بود و غافل محبوب بود بکروز شیخ جنید بتزدیک او آمد او را دید که بمنقاش گوشت ابروی خویش باز می کند گنت این جرابی کئی گنت حقیقت ظاهر شده است طاقت نمی دارم میگویم بوز کی لحظه با خویشم دهند نقلست که وقتی شبلی می گریست و می گنت آه آه جنید گنت شبلی خواست تا در امانتی که حضرت الهیت بودیعت بدو داده است خیانتی کند او را بصباح آه مبتلا کردند جنید ۱۰ چون این سخن بگفت چیزی در خاطر مستمعان افتاد بنور ایمان خبر یافت گنت زنهار خاطرهاء از شبلی نگاه دارید که عین الله است در میان خلق جنانک یک روز اصحاب شبلی را مدح می گفتند که این ساعت بصدق و شوق او کسی نیست و عالی همت و باک روتر از او کسی نیست از روندگان ۲۰ ناگاه شبلی در آمد و آنج می گفتند بشنود جنید گنت شما او را نمی دانید او مردود و مخدول و ظالمانیست او را ازینجا بیرون کنید اصحاب بیرونش کردند شبلی بر آن آسان نشست و اصحاب در بیستند و گنت ایها الشیخ تو می دانی که ما هرج در حق شبلی گفتیم راست گفتیم این چه بود که فرمودی گنت آنج او را می ستودید هزار جندانست اما شما او را بتیغ نیزئی ۲۰ می کردید ما سبری در آن بیش نهادیم و بی کم کردیم نقلست که شبلی

فراری یکی بهزار شد فریاد بر آورد وَبَلَّ لَيْلًا لَا يَقْبَلُهُ الْمَاءُ وَلَا النَّارُ وَلَا
السَّبَاعُ وَلَا الْجِبَالُ هانفی آواز داد که من کان مقبولَ الْحَقِّ لَا يَقْبَلُهُ غَيْرُهُ
جانان شد در سلسله و بندش کشیدند و بیپارستانش بردند قوی در بیش
او آمدند و گفتند این دیوانه است او گفت من بنزدیک شما دیوانه ام
و شما هشیار حق تعالی دیوانگی من و هشیاری شما زیادت کناد تا بسبب
آن دیوانگی مرا قربت بر قربت بینزاید و بسبب آن هشیاری بُعدتان بر
بُعد بینزاید بس خلیفه کسی فرستاد که تعهد او بکند بیامدند و بستم
دارو بگلویش فرو می کردند شبلی همی گفت شما خودرا رنجه مدارید که
این نه از آن دردست که بدارو درمان بذیرد روزی جمعی بیش رفتند
۱۰ و او در بند بود گفت شما کیستید گفتند دوستان تو سنگ در ایشان
انداختن گرفت همه بگریختند او گفت ای دروغ زنان دوستان بسنگی
جند از دوست خود میگریزند معلوم شد که دوست خودید نه دوست
من نقلست که وقتی او را دیدند باره آتش بر کف نهاده می دویذ گفتند
تا کجا گفت می دوم تا آتش در کعبه زم تا خلق با خذاء کعبه بردارند
۱۵ و یک روز جوی در دست داشت هر دو سر آتش در گرفته گفتند جو
خواهی کرد گفت می روم تا بیک سر این دوزخ را بسوزم و بیک سر
بهشت را تا خلفرا برواء خدا بدید آید نقلست که یکبار جند شبانروز
در زیر درختی رقص می کرد و می گفت هو هو گفتند این چه حالتست
گفت این فاخته برین درخت می گوید کو کو من نیز موافقت او را می
۲۰ گویم هو هو و جنین گویند تا شبلی خاموش نشد فاخته خاموش نشد
نقلست که یکبار بسنگ بای او بشکستند هر قطره خون که از وی بر
زمین می جکید نقش الله می شد نقلست که یکبار بعید سه روز مانده بود
شبلی جوالی سرخ کرد و بسر فرو افگند و باره نان در دهان نهاد و
باره کتب بر میان بست و میگشت و می گفت هر کرا جامه نا یافته بود
۲۵ بعید این کند و گفت فرج زنانرا اگر بته ماه نزایند بسالی بزایند و فرج

کرده بدان ولایت رو و از ایشان بجای بخواه بیامد و بیکیک خانه در رفت تا همه بگردید یک مظلّمه ماندش خداوند او را نیافت تا گنت بنیّت آن صد هزار درم باز دادم هنوز دلم قرار نمی گرفت چهار سال درین روزگار شد بس بچنید باز آمد و گنت هنوز در تو چیزی از جاه مانده است برو و یکسال دیگر گدائی کن گنت هر روز گدائی می کردم و بدوی بردم او آن همه بدرویشان می داد و شب مرا گرسنه می داشت چون سالی بر آمد گنت اکنون ترا بصحبت راه دهم لیکن بیک شرط که خادم اصحاب تو باشی بس یک سال اصحاب را خدمت کردم تا مرا گنت یا ابا بکر اکنون حال نفس تو بتزدیک تو چیست گنت من کمترین خلق خدا می بینم خود را ۱۰ چنید گنت اکنون ایمان درست شد تا حالت بد آنجا رسید تا آستین بر شکر می کرد و هر کجا که کوزکی می دید در دهانش می نهاد که بگو الله بس آستین بر درم و دینار کرد و گنت هر که یکبار الله میگوید دهانش بر زری کم بعد از آن غیرت درو بچنید نبغی بر کشید که هر که نام الله بر دزد بدین تیغ سرشرا بیندازم گنتند بیش ازین شکر و زری ۱۵ دازی اکنون سری اندازی گنت می بنداشتم که ایشان او را از سر حقیقتی و معرفتی یاز می کنند اکنون معلوم شد که از سر غفلت و عادت می گویند و من روا ندارم که بر زبان آلوده او را یاز کند بس می رفتی و هر کجا که می دیدی نام الله بر آنجا نقش می کردی تا ناگاه آوازی شنود که تا کی گرد اسم گردی اگر مرد طالابی قدم در طلب مسمی زن ۲۰ این سخن بر جان او کار کرد چنانک یکبارگی قرار و آرام ازو برفت چندان عشق قوت گرفت و شور غالب گشت که برفت و خویشتر را در دجله انداخت دجله موجی بر آورد و او را بر کنار افکند بعد از آن خویشتر را در آتش افکند آتش درو عمل نکرد جائی که شیران گرسنه بوذند خویشتر را در بیش ایشان انداخت همه ازو بر میزند خویشتر از ۲۵ سر کوهی فرو گردانید باز او را بر گرفت و بر زمین نشاند شبلی را بی

و غوغای خلق بماند بود و بیوسته قصد او کردند و تا او را هلاک کند
 جنانك حسین منصور را که بعضی از سخنان او طرفی با حسین داشت
 و ابتداء واقعه او آن بود که امیر دماوند بود از بغداد او را نامه رسید
 با امیر رئی او با جمعی بحضرت خلیفه بغداد رفتند و خلعت خلیفه بستند
 چون باز می گشتند مگر امیرا عطسه آمد بآستین جامه خلعت دهن و
 بینی باک کرد این سخن بخلیفه گفتند که چنین کرد خلیفه بفرمود تا خلعتش
 برکشیدند و قنایش برزدند و از عمل امارتش معزول کردند شبلی از آن
 متنبه شد اندیشه کرد که کسی که خلعت مخلوق را دست مال میکند مستحق
 عزل و استخفاف می گردد و خلعت ولایت برو زوال می آید بس آنکس
 ۱۰ که خلعت بادشاه عالم را دستمال کند تا با او چه کنند در حال بخدمت
 خلیفه آمد گفت چه بود گفت ایها الامیر تو که مخلوق می نیستی که با
 خلعت تو بی ادبی کنی و معلومست که قدر خلعت تو چند بود بادشاه
 عالم مرا خلعتی داده است از دوستی و معرفت خویش که هرگز نمی بسند
 که من آنرا بخدمت مخلوق دستمال کنم بس برون آمد و بمجلس خیر نساج
 ۱۵ شد و واقعه بدو فرو آمد خیر او را نزدیک جنید فرستاد بس شبلی پیش
 جنید آمد و گفت گوهر آشنایی بر تو نشان می دهند یا بخش یا بفروش
 جنید گفت اگر بفروشم ترا بهاء آن نمود و اگر بخشم آسان بدست آورده
 باشی قدرش ندانی همچون من قدم از فرق ساز و خود را درین دریا در
 انداز تا بصبر و انتظار گوهرت بدست آید بس شبلی گفت اکنون چکنم
 ۲۰ گفت برو یکسال کبریت فروشی کن چنان کرد چون یکسال بر آمد
 گفت درین کار شهرتی و تجارثی درست برو یکسال در بوزه کن جنانك
 بپیزی دیگر مشغول نگردی چنان کرد تا سر سال را که در همه بغداد
 بگشت و کس او را چیزی نداد باز آمد و با جنید بگفت او گفت اکنون
 قیمت خود بدان که تو مر خلقرا بشیخ نیرزی دل دریشان میند و ایشانرا
 ۲۵ بشیخ بر مگیر آنگاه گفت تو روزی چند حاجب بودی و روزی چند امیری

روی بدیوار کرد و گفت همگی من بتوفانی شد جزاء آن کسی که ترا دوست دارد این بود یکی گفت خذاء تعالی با تو چه کرد گفت سی سالست تا بهشت بر من عرضه می کند در آنجا ننگرسته ام گفتند دل خویش چگونه می یابی گفت سی سالست تا دل خویشرا گم کرده ام و خواسته ام تا باز یابم نیافتم چون درین مدت باز نیافته ام درین حال که جمله صدیقان دل گم کنند من چگونه باز خواهم یافت این بگفت و جان تسلیم کرد رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو بکر شبلی رحمة الله علیه

آن غرق بحر دولت آن برق ابر عزت آن گردن شکن مدعیان آن سرافراز
 ۱۰ متقیان آن برتو از عالم حسّی و عقلی شیخ وقت ابو بکر شبلی رحمة الله علیه
 از کبار و اجله مشایخ بود و از معتبران و محنتمان طریقت و سید قوم
 و امام اهل تصوّف و وحید عصر و بحال و علم بی همتا و نکت و اشارات
 و رموز و عبارات و ریاضات و کرامات او بیش از آنست که در حدّ
 حصر و احصا آید جمله مشایخ عصر را دینه بود و در علوم طریقت یگانه
 ۱۵ و احادیث بسی نوشته بود و شنوده و فقیه مذهب مالک و مالکی مذهب
 و حجتی بود بر خلق خذاء که آنج او کرد بهمه نوعی بصفه در نیاید و
 آنج او کشید در عبارت نگیج از اوّل تا آخر مردانه بود و هرگز فتوری
 و وضعی بحال او راه نیافت و شدت لهب شوق او بهیچ آرام نگرفت جهل
 قوصره از احادیث بر خواند بود و گفت سی سال فقه و حدیث خواندم
 ۲۰ تا آفتابم از سینه بر آمد بس بدرگاه آن استاذان شدم که هاتوا فقه الله
 بیابند و از علم الله چیزی باز گویند کس چیزی ندانست گفتم که نشان
 چیز از چیزی بود از غیب هیچ نشان نبود عجب حدیثی بدانستم که شما
 در شب مدّلهم آید و ما در صبح ظاهر شکر بکردیم و ولایت بدزد سبردیم
 ۲۴ تا کرد با ما آنج کرد و از جهال زمانه بسیار رنج کشید و در ردّ و قبول

ظاهر شود و گنت اسباب علایق است و تعویق موانع اسباب بمسبوق
 قضا فراغت و نیکوترین حال مردان آنست که کسی افتاده بود از نفس
 او دید خلق و اعتماد کرده بود در جمله کارها بر خذاء تعالی و گنت
 فراغت دل در خالی بودنت از آنج اهل دنیا دست درو زده اند از
 فضول دنیا و گنت اگر حکمت اولین و آخرین جمع کنی و دعوی کنی
 بجمله احوال سادات اولیاء هرگز بدرجه عارفان نرسی تا سر تو ساکن
 نشود بخذاء تعالی و استواری در تو بدید نیاید بر آنج خذاء تعالی ضمان
 کرده است ترا و گنت جمله معرفت صدق افتقار بخذاء تعالی و گنت
 معرفت بسه وجه حاصل شود یکی بتفکر در امور که چگونه آنرا تدبیر
 کرده است و دیگر در مقادیر که چگونه آنرا تقدیر کرده است و در خلق
 چگونه آنرا آفریند است اگر کسی شرح این سه کلمات باز دهد مجلدی
 برآید اما این کتاب جاء آن نیست و گنت جمع آنست که خلق را جمع
گردانید در توحید و تفرقه آنست کی در شریعتشان متنزق گردانید
 و گنت طریق حق بعید است و صبر بر آن شدید و گنت حکما که حکمت
 ۱۵ یافتند بخاموشی یافتند و تفکر و گنت ارواح انبیا در حال کشف و مشاهده
 اند و ارواح صدیقان در قربت و اطلاع و گنت تصوف صفاء اسرارست
 و عمل کردن بذآنچ رضاء جبارست و صحبت داشتن با خلق بی اختیار
 و گنت تصوف توانگری نمودنت و مجهولی گریزن که خلق نداند و
 دست بداشتن چیزی که بکار نیاید و گنت توکل وداع کردن طمعست
 ۲۰ از هرچه طبع و دل و نفس بدان میل کند ازو برسیند که درویش
 گرسنه شود چه کند گنت نماز کند گفتند اگر قوت ندارد گنت بخسبند
 گفتند اگر نتواند خفت گنت حق تعالی درویشرا ازین سه چیز خالی
 ندارد یا قوت یا غذا یا اجل و جون وفانش نزدیک رسید گنتند آخر
 ۲۴ علت تو چگونه است گنت علترا از من برسیند گفتند بگو لا اله الا الله

آب افگند و آب اورا می آورد چون مشاد اورا بدید گفت این چه حالتست جوآنمرد گفت مرا این داذی و می برسی اینک حق تعالی مرا از دعاء مشاد و غیر او مستغنی گردانید و بذبحا رسانید که می بینی نقلست کی گفت چون دانستم که کارها درویشان همه حقیقت باشد دیگر با هیچ درویشی مزاح نکردم که وقتی درویشی نزدیک ما آمد و گفت ایها الشیخ می خواهم که مرا عصیده کنی ناگاه بر زبانم برفت که ارادت و عصیده و روی ببادیه نهاد و همین می گفت تا در همان برد نقلست که گفت مرا وای بود و من بدان مشغول دل بودم بخواب دیدم که کسی می گفت یا بخیل این مقدار که فرا ستدی بر ماست نو خوش ۱۰ فرا گیر و مرس بر تو فرا ستدن و بر ما دادن بعد از آن با هیچ قصاب و بنال شمار نکردم و اورا کلماتی عالی است و سخن اوست که گفت اصنام مختلف اند بعضی را از خلق بُت نفس اوست و بعضی را فرزند او و بعضی را مال او و بعضی را زن او و بعضی را حرمت او و بعضی را نماز و روزه و زکوة او و حال او و بت بسیارست هر یکی از خلق بسته ۱۵ بتی اند ازین بتان و فرّاز این بتان هیچ کسرا نیست مگر آنرا که نیند نفس خویشرا حال و محلّ و هیچ اعتمادش نمود بر افعال خویش شکر نگویند بل که جنان باید که هرچه از او ظاهر شود از خیر و شر بدان از نفس خویش راضی نبود و ملامت کنند خویش بود و گفت ادب بجا آوردن مرید حرمت بیران بود و نگاه داشتن خدمت برادران و از سبها ۲۰ بیرون آمدن و آداب شرع بر خویشان نگاه داشتن و گفت هرگز در نزدیکی بیرری نشدم الا از حال خویش خالی شدم و منتظر برکات او می بودم تا چه در آید و گفت هرکه بیش بیری شود برای خطر خویش منقطع ماند از کرامات در نشست با او و سخن اوست که گفت در ۲۴ صحبت اهل صلاح صلاح دل بدید آید و در صحبت اهل فساد فساد دل

نان ندیدی برو نماز نکردهی که نشان آن بوذی که هم در آن توکل برده است و از آنجا عبور نکرده است مرد باید که بر هیچ صفت نه استند تا رونق باشد نه در توکل مقام کند و نه در صفت دگر که ایستادن روی ندارد یکی از مشایخ او را بخواب دید گفت خدای تعالی بسا تو چه کرد گفت اگر چه عبادت بسیار کردم و طریق توکل سپردم و چون از دنیا برقدم با طهارت وضو رفتم بهر عبادت که کرده بودم ثوابی دادند اما بسبب طهارت مرا بمتری فرو آوردند که ورای آن همه درجات بهشت بوذ بس ندا کردند که یا ابرهیم این زیادتی مکرمت که با تو کردیم از آن بوذ که بالک بحضرت ما آمدی باکانرا درین درگاه محلّ و مرتبهٔ عظیمست رحمة الله علیه ۱۰

ذکر شیخ ممشاد دینوری رحمة الله علیه

آن ستودهٔ رجال آن ربودهٔ جلال آن صاحب دولت زمانه آن عالی همت یگانه آن مجرّد شنّه از کینه‌وری شیخ وقت ممشاد دینوری بیر عهد بوذ و یگانهٔ روزگار و ستودهٔ بهبه کالی و برگزین بهبه خصالی و در ریاضت و خدمت و مشاهدت و حرمت آبتی بوذ و بیوسته در خانقاه بسته داشتی ۱۰
چون مسافر بدر خانقاه رسیدی او در بس در آمدی و گنتی مسافری با مقیم اگر مقیمی در آی و اگر مسافری این خانقاه جاء تو نیست که روزی جند بیاشی و ما با تو خوی کنیم آنگاه بروی و مارا در فراق تو طاقت نبوذ وقتی مردی بتزدیک او آمد و گنت دعائی در کار من کن گنت برو بکوی خدا شو تا بدعاء مشادت حاجت نبوذ مرد گنت یا شیخ کوی خدا کجا است گنت آنجا که تو نباشی مرد برفت و از میان خلق عزلت گرفت و دولت او را در یافت و هم‌نشین سعادت گشت و با حق آرام گرفت تا جنان شد که وقتی عظیم آمد بدینور رسید خلق همه روی بصومعهٔ ممشاد نهادند در آن میان آن جوانمرد را دیدند می آمد و سجاده بر روی ۲۴

تا بیوسته خلفرا مطالبت می کند و خلفرا برو رحمت و شفقت نبوذ تا کارش بجای رسد که حیوة او بسختی و ناکامی بوذ و مرگ او بدشواری و حیرت و رنج و بلا و آخرت او بشیانی و ناسف و گفت هرکه نه جنان بوذ که دنیا برو بگریزد آخرت برو خندان بوذ و هرک ترک شهوت کند ° و آن در دل خود عوض نیابد در آن ترک کاذب بوذ. باشد و گنت هر که توکل در خویش درست آید در غیر نیز درست آید و گنت توکل چیست ثبات در بیش مُحیی الاموات و گنت صبر ثباتست بر احکام کتاب و سنت و گنت مراعات مراقبت آرد و مراقبت اخلاص سرّ و علانیه و گنت محبّت محو ارادت است و احتراق جمله صفت بشریت و حاجات ۱۰ و گنت دارو، دل بیخ جیر است قران خواندن و اندرو نگاه کردن و شکم تهی داشتن و قیام شب و تضرّع کردن بوقت سحرگاه و با نیکان نشستن و گنت این حدیث در تضرّع سحرگاه جویند اگر آنجا نیابند هیچ جاء دگر نجویند که نیابند نقلست که بر سینه خویش می زد و می گنت و شوقاه بکسی که مرا دید و من او را ندیدم نقلست که ازو برسیدند که تو از کجا می خوری گنت از آنجا که طفل در شکم مادر خورد و از آنجا که مامی خورد در دریا و وحوش در صحرا قال الله تعالی وَبَرَزُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ برسیدند که متوکل را طبع بوذ گنت از آنجا که طبعست خاطرها در آید ولیکن زیان ندارد زیرا که او را قوت بوذ بر بینگدن طبع بنومبذی از آنج در دست مردمانست و گفته اند که در ۲۰ آخر عمر مبطون گنت در جامع رئی يك شبان روز شصت بار غسل کرده بوذ و بهر باری که غسل کردی دو رکعت نماز کردی باز بقضا پیامدی یکی در آن حال ازو برسید که هیجت آرزو می کند گنت باره جگر بریان بس آخر در میان آب غسل کرد و جان بداد او را بخانه ۲۴ بردند بزرگی در آمد باره نان دیند در زیر بالین او گنت اگر این باره

اکنون بر اثر این زنبیلهها بروم تا خود جو بینم و حقرا درین چه تعبیه
 است و رفتم تا بیرزنی را دیدم بر لب آب نشسته و گریست گفتم چه
 بوده است گفت بخی یتیم دارم و هیچ ندارم روزی دو سه برکنار این آب
 بوذم آب هر روز زنبیلی چند بیاوردی آن بفروختی و بر بنیان خرج
 کردی امروز نمی آرد بدان سبب گریانم امروز جو خوریم خواص گفت
 خانه خود را بمن نمای بنمود خواص گفت اکنون دل فارغ دار که تا زنده
 ام آنچ توانم از اسباب تو راست دارم و گفتم وقتی طلب معاش خود از
 حلال می کردم دام در دریا انداختم ماهی بگیرم هانفی آواز داد که
 ایشانرا از ذکر ما بازی داری معاش دیگر نمی یابی ایشان از ذکر ما بر
 ۱۰ گشته بوزند که تو ایشانرا همی کشتی گفت دام بینداختم و دست از کار
 نیز برداشتم نقلست کی گفت مرا از خدای عمر ابدی می باید در دنیا تا
 همه خلق در نعمت بهشت مشغول شوند و حقرا فراموش کنند و من در
 بلاه دنیا بجز آداب شریعت قیام می نمایم و حقرا یاد می کنم و گفتم
 هیچ چیز نبود که در چشم من صعب نمود الا با او راه گرفتم و گفتم دستی
 ۱۵ فارغ و دل ساکن و هرکجا که خواهی می شو و گفتم هر که حقرا بشناسد
 بوفاء عهد لازم بود آن شناخت را که آرام گیرد با خدای تعالی و اعتماد
 کند بر وی و گفتم عالی بسیار روایت نیست عالم آنست که متابعت علم
 کند و بدان کار کند و اقتدا بستها کند و اگر چه علم او اندک بود
 و گفتم علم بجهلگی در دو کلمه مجتمع است یکی آنک خدای تعالی اندیشه
 ۲۰ آن چه از دل تو بر داشته است در آن تکلف نکنی دیگر آنچ ترا می
 باید کرد و بر تو فریضه است آنرا ضایع نگردانی و گفتم هر که اشارت
 کند بخدای و سکونت گیرد با غیر حق تعالی او را مبتلا گرداند و اگر
 از آن با خدا گردد هر بلا که دارد از او دور کند و اگر با غیر او سکونت
 ۲۴ او دام شود حق تعالی رحمت از دل خلق ببرد و لباس طمع درو ببوشد

و دو رکعت نماز کرد و بخت هم خوابش نمی برد گفتم یا رب مرا چه می
 شود بدلتش در آمد که بر خیز بیرون رو و بر فی عظیم بود در میان برف
 می رفت تا از شهر بیرون شد تلی بود که هر که توبه کردی آنجا رفتی بر
 آن تل شد ابرهیم را دید بر آن تل نشسته پیراهنی کوتاه پوشید و برف
 گرد آرد او می گذاخت و خشک می شد بس گفتم ای مشاد دست بین
 ده دست بذو دادم دستم عرق کرد از حرارت دست او و بیتی نازی
 بر خواند ابو الحسن علوی مرید خواص بود گفتم شی مرا گفتم بجایی
 خواهم رفت با من مساعدت می کنی گفتم تا بخانه شوم و نعلین در بام
 کنم چون بخانه شدم خایگینه ساخته بودند باره بخوردم و باز گفتم تا بذو
 ۱۰ رسیدم آبی بیش آمد بای بر آب نهاده و برفت من نیز بای فرو نهادم
 بآب فرو رفتم شیخ روی از بس کرد گفتم تو خایگینه بر بای بسته گفتم
 ندانم کدام ازین دو عجبت بر روی آب رفتن یا سر من بدانستن نقلست
 که گفتم وقتی در بادیه بودم بغایت گرسنه شدم اعرابی بیش من آمد
 و گفتم ای فراخ شکم این چیست که تویی کنی گفتم آخر چندین روزست
 ۱۵ که هیچ نخورده ام گفتم تو نمی دانی که دعوی برده مدعیان بدرژ ترا با
 توکل چه کار و گفتم یکبار نزدیک ری رسیدم و گرسنه بودم در دلم آمد
 که چون اینجا برسم معارف شهر مرا طعامها آرند بس در راه می شدم منکری
 دیدم احتساب کردم بدان سبب بسیارم بزدند گفتم با چنین جوعی این
 ضرب در خور بود بسرم ندا کردند که بیک نمنا که با خود کردی که
 ۲۰ چون بشهر برسم مرا مراعات کنند و طعام آورند تا بخورم این بخوردی
 گفتم الهی من توکل بر تو کرده ام آوازی آمد که سبحان آن خدایی که
 روی زمین از متوکلان باک گردانید اندیشه طعام معارف ری و آنگاه
 توکل نقلست که وقتی خواص در کار خود متخیر شد بصحرای بیرون
 رفت خرماستانی دید و آبی روان آنجا مقام کرد و از برگ خرما زنبیلی می
 ۲۵ بافت و در آن آب می انداخت چهار روز همین می کرد بعد ازین گفتم

که انار ترش بود و من شیرین خواستم بس بودی رسیدم یکی را دیدم دست و بای نه ضعیف گشته و کرم در افتاده و زنبوران برو گرد آمدند و او را می گریزند مرا بروی شفت آمد از بیجاری او چون بدو رسیدم گفتم خواهی که دعا کنم تا مگر ازین بلا برهی گفت نه گفتم چرا گفت ^۵ لِأَنَّ الْعَافِيَةَ اخْتِيَارِي وَالْبَلَاءَ اخْتِيَارُهُ وَأَنَا لَا اخْتَارُ اخْتِيَارِي عَلِيَّ اخْتِيَارَهُ

یعنی عافیت اختیار منست و بلا اختیار دوست من اختیار خویش بر اختیار او اختیار نکم گفتم باری این زنبورانرا از تو باز دارم گفت ای خواص آرزوی نار شیرین از خود دور دار مرا چه رنجی داری و خودرا دل سلامت خواه مرا تن درست چه می خواهی گفتم بچه شناختی ^{۱۰} که من خواصم گفتم هرکه او را داند هیچ بروی بوشینه نماند گفتم حال تو با این زنبوران چگونه است گفت تا این زنبورانم می گزند و کرمانم می خورند خوشست و گفتم وقتی در بادیه یکی را دیدم گفتم از کجا می آیی گفت از بلاد ساغون گفتم بچه کار آمدی گفتم لقمه در دهن می کردم دستم آلوده شده است آمد ام تا باب زمزم بشوم گفتم چه عزم داری گفت آن ^{۱۵} که شب را باز گردم و جامه خواب مادر راست کنم و گفتم وقتی شنویم که در روم راهی هفتادسالست تا در دیربست بحکم رهبانیت ننشسته گفتم ای عجب شرط رهبانیت جهل سالست قصد او کردم چون نزدیک او رسیدم دریجه باز کرد و گفتم یا ابرهیم بچه آمدی که من اینجا ننشسته ام و برهبانی که من سگی دارم که در خلق می افتد اکنون دریجا ننشسته ام و ^{۲۰} سگبانی می کنم و شر از خلق باز می دارم و الا من نه آنم که تو بنداشته چون این سخن بشنیدم گفتم الهی قادری که در عین ضلالت بند را طریق صواب دهی مرا گفت ای ابرهیم چند مردمانرا طلبی برو و خودرا طلب و چون یافتی باسیان خود باش که هر روز این هوا سبزد و شصت گونه لباس الهیت در بوشد و بند را بضلالت دعوت کند نقلست که ^{۲۵} مشاد شبی بر خاست نه بوقت و باز بخت خوابش نی برد طهارت کرد

خواستم که باره بر دارم مرا گفت دست بدار که آن آب از آن نیست که توان داشت و گفت وقتی در بادیه راه گم کردم شخصی دیدم فراز آمد و سلام کرد و گفت تو راه گم کرده گفتم بلی گفت راه بتو نمایم و گاهی چند برفت از بیش و از چشم نابدید شد بنگرستم بر شاه راه بودم بس از آن دیگر راه گم نکردم در سفر گرسنگی و تشنگی ام نبود و گفت وقتی در سفر بودم بویرانی در شدم شب بود شیری عظیم دیدم بترسیدم سخت هاننی آواز داد که مترس که هفتاد هزار فرشته با نیت ترا نگه می دارند و گفت وقتی در راه مکه شخصی دیدم عظیم منکر گفتم تو کیستی گفت من بری ام گفتم کجا می شوی گفت بمکه گفتم بی زاد و راحله گفت از ما نیز اکس بود که بر توکل بروذ جنانک از شما گفتم توکل چیست گفت از خدای تعالی فرا ستدن و درویشی گفت از خواص صحبت خواستم گفت امیری باید از ما و فرمان برداری اکنون تو چه خواهی امیر تو باشی یا من گفتم امیر تو باش گفت اکنون تو از فرمان من قدم برون منه گفتم روا باشد چون بمنزل رسیدیم گفت بنشین بنشینم هوای سرد بود و آب بر کشید و هیزم بیاورد و آتش بر کرد تا گرم شدیم و در راه هر گاه که من قصد آن کردی تا قیام نمایم مرا گفتی شرط فرمان دار چون شب در آمد باران عظیم باریدن گرفت شیخ مرقعه خود بیرون کرد تا بامداد بر سر من ایستاده بود مرقعه بر دو دست خود انداخته و من نخجل بودم و بحکم شرط هیچ نمی توانستم گفت چون بامداد شد گفتم امروز امیر من باشم گفت صواب آید چون بمنزل رسیدیم او همان خدمت بر دست گرفت گفتم از فرمان امیر بیرون مرو گفتم از فرمان امیر بیرون رفتن آن باشد که امیر خود را خدمت فرمایی هم بدین صفت با من صحبت داشت تا بمکه من آنجا از شرم ازو بگریختم تا بمنامین رسید گفتم بر تو باز ای بسر که با دوستان صحبت جنان داری که من داشتم و گفت روزی بنواحی شام ۲۰ می گذشتم درختان نار دیدم مرا آرزو کرد اما صبر می کردم و نخوردم

نیست بس گفت کمترین توکل آنست کجوں وارد فاقه بر تو بدید آید
حیاتی نجوی جز بدانک کهایت تو بدوست نقلست که گفت وقتی نذر کردم
که بادیه را بگذارم بی زاد و راحله جون بیادیه در آمدن جوانی بعد از
من هی آمد و مرا بانگ هی کرد که السلام علیک یا شیخ باستانم و جواب
۵ باز دادم نگاه کردم جوان ترسا بود گفت دستوری هست نا با تو صحبت
دارم گفتم آنجا که من می روم ترا راه نیست درین صحبت چه فایده یابی
گفت آخر بیایم و تبرکی باشد یک هفته همچنین برفتم روز هشتم گفت یا
زاهد حنیفی گستاخ کن با خزاوند خویش که گرسنه ام و چیزی بخواه
خواص گفت گفتم الهی بحق محمد علیه السلام که مرا در بیش بیگانه
۱۰ نخل نگردانی و از غیب چیزی بدید آوری در حال طبقی دیدم بر نان
و ماهی بریان و رطب و کوزه آب که بدید آمد هر دو بنشستم و بکار
بردیم جون هفت روز دیگر برفتم روز هشتم بدو گفتم ای راهب تو هم
قدرت خویش بنایی که گرسنه گشتم جوان تکیه بر عصا زد و لب بچنانید
دو خون بدید آمد آراسته بر حلوا و ماهی و رطب و دو کوزه آب من
۱۵ متغیر شدم مرا گفت ای زاهد بخور من از نخلت نمی خوردم گفت بخور
تا ترا بشارت دهم گفتم نخورم تا بشارتم ندی گفت بشارت نخست آنست
که زتاری برم بس زنار بپزید و گفت اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان
محمدًا رسول الله و دیگر بشارت آنست که گفتم الهی بحق این پیر که اورا
بنزدیک تو قدری هست و دین وی حق است طعام فرستی تا من در
۲۰ وی نخل نگردم و این نیز ببرکت تو بود جون نان بخوردیم و برفتم تا
مکه او هانجا مجاور بنشست تا اجالش نزدیک آمد و مریدی نقل کرد که
با خواص در بادیه بودم هفت روز بر یک حال هی رفتم جون روز هشتم
بود ضعیف شدم شیخ مرا گفت کدام دوستر داری آب یا طعام گفتم آب
گفت اینک از بس بشت است بخور باز نگرستم آبی دیدم جون شیر تازه
۲۵ و بخوردم و طهارت کردم و او هی نگرست و آنجا نیامد جون فارغ شدم

شد و هی لرزید خواص همچنان ساکن سجاده بیفکند و در نماز استاذ شیر فرا رسید دانست که توفیق خاص دارد چشم درو نهاد تا روز نظاره می کرد و خواص بکار مشغول بس جنان از آنجا برفت بشه او را بگریزد فریاد در گرفت مرید گفت خواجه عجب کاریست دوش از شیر نمی ترسیدی امروز از بشه فریاد می کنی گفت زیرا که دوش مرا از من ربوده بودند و امروز بخودم باز داده اند حامد اسود گفت با خواص در سفر بودم بجایی رسیدیم آنجا ماران بسیار بودند رکوع بنهاد و بنشست چون شب در آمد ماران برون آمدند شیخ را آواز دادم گفتم خدا بر ایا کن همچنان کرد ماران همه باز گشتند برین حال همانجا شب بگذاشتم چون روز روشن شد نگاه کردم ماری بر وطای شیخ حلقه کرده بود فرو افتاد گفتم با شیخ تو ندانستی گفت هرگز مرا شبی از دوش خوشتر نبوده است و یکی گفت کردی دیدم بر دامن خواص می رفت خواستم تا او را بکشم گفت دست از او بدار که همه چیز را با حاجت بود و مارا بهیچ حاجت نیست نقلست که گفت وقتی در بادیه راه گم کردم بسی برفتم و راه نیافتم همچنان چند ۱۰ شبانروز براه می رفتم تا آخر آواز خروسی شنیدم شاذ گشتم و روی بدان جانب نهادم آنجا شخصی دیدم بدوید مرا قفای بزد جنانک رنجور شدم گفتم خداوند کسی که بر تو توکل کند با وی این کنند آوازی شنودم که تا تو توکل بر ما داشتی عزیز بودی اکنون توکل بر آواز خروس کردی اکنون آن قفا بدان خوردی همچنان رنجور می رفتم آواری شنودم که خواص ۲۰ ازین رنجور شدی اینک بین بنگرستم سر آن قفازنده را دیدم در بیش من انداخته و گفت وقتی در راه شام برنائی دیدم نیکو روی و باکیزه لباس مرا گفت صحبت خواهی گفتم مرا گرسنگی باشد گفت بگرسنگی با تو باشم بس چهار روز با هم بودیم فتوحی بدید آمد گفتم فراتر آ گفت اعتقاد من آنست که آنج واسطه در میان باشد نخورم گفتم یا غلام باریک آوردی گفت یا ابرهیم دیوانگی مکن ناقد بصیر است از توکل بدست تو هیچ

اما من قصد مکه دارم و تو نیز برین عزى درین راه با من صحبت دار تا
 جواب مسئله خود بیایى مرد گفت چنان کردم چون بیادیه فرو رفتیم هر
 روز دو قرص و دو شربت آب بدید آمدی یکی بمن دادی و یکی خود را
 نگه داشتی تا روزی در میان بادیه بیری با رسید چون خواص را بدید
 از اسب فروز آمد و یکدیگر را برسیدند و زمانى سخن گفتند بىر بر
 نشست و باز گشت گفتم ای شیخ این بىر که بوذ گنت جواب سوال تو
 گفتم چگونه گنت آن خضر بوذ علیه السلام از من صحبت خواست
 من اجابت نکردم ترسیدم که توکل بر خیزد و اعتماد بر دون حق بدید
 آید نقلست که گنت وقتى خضر را دیدم علیه السلام در بادیه بصورت
 ۱۰ مرغى هى برید چون او را چنان دیدم سر در پیش انداختم تا توکل باطل
 نشود او در حال نزدیک من آمد گنت اگر در من نگرستی بر تو فرو
 نیامدی و من برو سلام نکردم که تا نباید که توکل خلل گیرد و گنت
 وقتى در سفرى بوذم نشنه شدم چنانک از تشنگى بیفتادم یکی را دیدم که
 آب بر روه من هى زد چشم باز کردم مردیرا دیدم نیکوروی براسی
 ۱۵ خنک مرا آب داد و گنت در بس من نشین و من بحجاز بوذم چون
 اندکی از روز بگذشت مرا گنت چه ی بینی گفتم مدینه گنت فرو آی
 و بیغامبر را علیه السلام از من سلام کن و گنت در بادیه بکروز بدرختی
 رسیدم که آنجا آب بوذی شیرى دیدم عظیم روى بمن نهاد حکم حق را
 گردن نهادم چون بنزدیک من رسیدی لنگید بیامد و در پیش من بخت
 ۲۰ وى نالید بنگرستم دست او آماس گرفته بوذ و خوره کرده جوبى بر
 گرفتم و دست او بشکافتم تا تهى شد از آنج گرد آمد بوذ و خرغه بر
 وى بستم و برخاست و برفت ساعتى بوذی آمد و بجه خود را هى آورد
 و ایشان در گرد من هى گشتند و دنبال هى حنابیندند و گرده آوردند
 و در پیش من نهادند نقلست که وقتى با مریدی در بیابان هى رفت آواز
 ۲۴ غریزن شیر بخاست مرید را رنگ از روى بشد درختی بچست و بر آنجا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ذکر ابرهیم خواص رحمة الله عليه

آن سالک بادیۀ تجرید آن نقطۀ دایرۀ توحید آن محتشم علم و عمل آن محترم حکم ازل آن صدیق توکل و اخلاص قطب وقت ابرهیم خواص رحمة الله عليه یگانه عهد بود و گزینۀ اولیا و بزرگوار عصر و در طریقت فدای عظیم داشت و در حقیقت دای شگرف و بهمه زبانها مدوح بود و اورا رئیس المتوکلین گفته اند و قدم در توکل بجائی رسانید بود که بیوی سببی او بادیه قطع کردی و بسیاری مشایخ را یافته بود و از اقران جنید و نوری بود و صاحب تصنیف در معاملات و حقایق و اورا خواص از آن گفتند که زنبیل بافتی و بادیه بر توکل قطع کردی اورا گفتند از ۱۰ عجایب اسفار خود مارا چیزی بگوی گفتم عجیبر بود که وقتی خضر از من صحبت خواست من نخواستم در آن ساعت که بدون حق کسی را در دل حظّ و مقدار باشد در توکل یگانه بود و باریک فرا گرفتی و با این همه هرگز سوزن و ریسمان و رکوه و مفرّض از وی غایب نبودی گفتند چرا داری گفت زیرا که این مقدار در توکل زیان نکند نقلست که گفت ۱۰ در بادیه همی شدم کینزکی را دیدم در غلبات وجدشوری در وی سر برهنه گفتم ای کینزک سر ببوش گفت ای خواص چشم نگه دار گفتم من عاشقم و عاشق چشم نبوشد اما خود بی اختیار چشم بر تو افتاد کینزک گفت من مستم و مست سر نبوشد گفتم از کدام شراب خانه مست شدی گفت ای خواص زنهار دورم ی داری هل فی الدارین غیر الله گفتم ای کینزک ۲۰ مصاحبت من می خواهی گفت ای خواص خام طبعی مکن که از آن نیم که مرد جویم نقلست که برسیدند از حقیقت ایمان گفت اکنون این جواب ۲۲ ندارم از آنک هرجه گویم عبارت بود مرا باید که بمعاملت جواب گویم

ذکر متاخران از مشایخ کبار رحمة الله عليهم اجمعین

کردند و کس را از اهل طریقت این فتوح نمود بزرگی گفت ای اهل طریق معنی بنگرید که با حسین منصور حلاج جکرند تا با مدعیان چه خواهند کردن عباسه طوسی گفته است که فرداء قیامة در عرصات منصور حلاج را بزنجیر بسته ی آرند اگر گشاده بود جمله قیامة بهم برزند بزرگی گفت آن شب تا روز زیر آن دار بوزم و نماز می کردم چون روز شد هانفی آواز داد که أَطْلَعْنَاهُ عَلٰی سِرِّ مَنْ اسرارنا فافشى سَرِّنا فهذا جزاء مَنْ يُفْشِي سِرَّ الْمُلُوكِ یعنی اورا اطلاعی دادیم بر سَرِّی از اسرار خود بس کسی که سَرِّ ملوک فاش کند سزای او اینست نقلست که شبلی گفت آن شب بسرگور او شدم و تا بامداد نماز کردم سحرگاه مناجات کردم و گفتم ۱۰. اَللّٰهُ اَيْنَ بَنِيَّ تُو بُوذ مَوْمِنٌ وَ عَارِفٌ وَ مَوْحِدٌ اَيْنَ بِلَا بَا وَ جِرَا كَرْدِي خَوَابِ بَرِ مَنْ غَلَبَهُ كَرْدِ بَخْوَابِ دِيدِمُ كَه قِيَامَتِسْتِ وَ اَز حَقِّ فَرْمَانِ آمَدِي كَه اَيْنِ اَزَانِ كَرْدِمُ كَه سَرِّ مَا بَا غَيْرِ كَفْتِ نَقْلَسْتِ كَه شَبَلِي كَفْتِ مَنصُورَا بَخْوَابِ دِيدِمُ كَفْتِمُ خُدَايِ تَعَالٰي بَا اَيْنِ قَوْمِ جَكْرَدِ كَفْتِ بَرِ هَرِ دُو گِرُوهِ رَحْمَتِ كَرْدِ اَنَكِهْ بَرِ مَنْ شَفَقْتِ كَرْدِ مَرَا بَدَانَسْتِ وَ اَنَكِهْ عَدَاوَةٌ كَرْدِ مَرَا ۱۵. نَدَانَسْتِ اَزِ بَهْرِ حَقِّ عَدَاوَتِ كَرْدِ بَا ايشان رَحْمَتِ كَرْدِ كَه هَرِ دُو مَعذُورِ بُوذِنْدِ وَ يَكِي دِيگَرِ بَخْوَابِ دِيدِ كَه دَرِ قِيَامَتِ ايسْتَاذَه جَايِ دَرِ دَسْتِ وَ سَرِ بَرِ تِنِ نَه كَفْتِ اَيْنِ جِيَسْتِ كَفْتِ اَوْ جَامِ بَدَسْتِ سَرِ بَرِيذگانِ مِي دَهْدِ نَقْلَسْتِ كَه جُونِ اَوْرَا بَرِ دَارِ كَرْدِنْدِ اَبْلِيسِ بِيَامُنْدِ وَ كَفْتِ يَكِي اَنَا تُو كَفْتِي وَ يَكِي مَنْ جُونَسْتِ كَه اَزِ اَنِ تُو رَحْمَتِ بَارِ اَوْرَدِ وَ اَزِ اَنِ مَنْ ۲۰. اَلْعِنْتِ حَلَّاجِ كَفْتِ تُو اَنَا بَدْرِ خُوذِ بَرْدِي مَنْ اَزِ خُوذِ دُورِ كَرْدِمُ مَرَا رَحْمَتِ آمَدِ وَ تَرَا نَه جِنَانَكِهْ دِيدِي وَ شَنِيدِي تَا بَدَانِي كَه مَنِي كَرْدِنِ نَه نِيكُوسْتِ وَ مَنِي اَزِ خُوذِ دُورِ كَرْدِنِ بَغَايَةُ نِيكُوسْتِ

و الحمد لله رب العالمين، والصلوة على محمد وآله اجمعين،

تم الكتاب، بعون الملك الوهاب، آمرزيد باد

که چون بخواند کاتب را بفاتحه یاد کند

که گلگونه مردان خون ایشان است گفتند اگر روی را بخون سرخ کردی
 ساعد باری جرا آلودی گفت وضوی سازم گفتند چه وضو گفت رکعتان
 فی العشق لا یصح وضوعها الا بالدم در عشق دو رکعت است که وضو
 آن درست نیاید الا بخون بس چشمپاش بر کنند قیامتی از خلق بر آمد
 بعضی می گریستند و بعضی سنگ می انداختند بس خواستند که زبانش
 ببرند گفت جندان صبر کنید که سخنی بگویم روی سوی آسمان کرد
 و گفت الهی بدین ریخ که برای تو بر من می برند محرومشان مگردان
 و ازین دولتشان بی نصیب مکن الحمد لله که دست و پای من بریزند
 در راه تو و اگر سر از تن باز کنند در مشاهده جلال تو بر سر دار
 ۱۰ میکنند بس گوش و بینی بریزند و سنگ روان کردند عجزه با کوزه
 در دست می آمد جون حسین را دید گفت زنیذ و محکم زنیذ تا این
 حلاجک رعنارا با سخن خدای چه کار آخر سخن حسین این بود که گفت
 حُبُّ الْوَاحِدِ اِفْرَادُ الْوَاحِدِ و این آیت بر خواند یَسْتَعِجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا
 يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ و این آخر کلام
 ۱۵ او بود بس زبانش بریزند و نماز شام بود که سرش بریزند و در میان
 سر بریزن تبسمی کرد و جان بداد و مردمان خروش کردند و حسین
 گوی قضا به بایان میدان رضا برد و از یک یک اندام او آوازی آمد
 که انا الحق روز دیگر گفتند این فتنه بیش از آن خواهد بود که در حاله
 حیوة بود بس اعضای او بسوختند از خاکستر آواز انا الحق می آمد
 ۲۰ جنانک در وقت کشتن هر قطره خون که می جکید الله بدید می آمد
 در ماندند بدجله انداختند بر سر آب همان انا الحق می گفت بس حسین
 گفته بود که جون خاکستر ما در دجله اندازند بغداد را از آب بیم بود
 که غرق شود خرقة من بیش آب باز برید و اگر نه دمار از بغداد بر
 آید خادم جون جنان دید خرقة شیخ را بر لب دجله آورد تا آب با قرار
 ۲۵ خود رفت و خاکستر خاموش شد بس خاکستر او را جمع کردند و دفن

دهد چون دوری چند بگذشت شمشیر و نطع خواست جنین باشد سزای کسی کجا ازدها در تموز خمر کهنه خورد چون بزیر دارش بردند بیاب الطاق قبله بر زذ و بای بر نردبان نهاد گفتند حال چیست گفت معراج مردان سر دارست بس میزری در میان داشت و طیلسانی بر دوش دست بر آورد و روی بقبله مناجات کرد و گفت آنج او داند کس نداند بس بر سر دار شد جماعت مریدان گفتند جگویی در ما کی مریدان ایم و اینها کی میگردند و ترا بسنگ خواهند زد گفت ایشانرا دو ثواب است و شمارا یکی از آنک شمارا بمن حسن ظنی بیش نیست و ایشان از قوت توحید بصلابت شریعت می جنبند و توحید در شرع اصل بود و ۱۰ حسن ظنّ فرع نقلست که در جوانی بزنی نگرسته بود خادمرا گفت هر که جنان بر نگرذ جنین فرو نگرذ بس شبلی در مقابله او بایستاد و آواز داد که اَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ و گفت ما التصوّف یا حلاج گفت کمترین اینست که می بینی گفت بلندتر کدامست گفت ترا بدان راه نیست بس هر کسی سنگی می انداختند شبلی موافقت را گلی انداخت حسین منصور ۱۰ آهی کرد گفتند ازین همه سنگ هیچ آه نکردی از گلی آه کردن چه معنی است گفت از آنک آنها نمی دانند معذور اند ازو سخت می آید که او می داند که نمی باید انداخت بس دستش جدا کردند خنک بزد گفتند خنک چیست گفت دست از آدی بسته باز کردن آسانست مرد آنست که دست صفات که کلاه همت از نارك عرش در می کشد قطع کند ۲۰ بس بایهاس بیریزند تبسی کرد گفت بدین بای سفر خاکی می کردم قدمی دیگر دارم که هم اکنون سفر هر دو عالم بکنند اگر توانید آن قدمرا ببرید بس دو دست بریند خون آلود در روی در مالید تا هر دو ساعد و روی خون آلود کرد گفتند این چرا کردی گفت خون بسیار از من برفت و دانم که روم زرد شدن باشد شما بندارید که زردی روی ۲۰ من از ترس است خون در روی مالیدم تا در چشم شما سرخ روی باشم

رفتند گفت آزاد کردیم گفتند تو چرا رفتی گفت حق را با من عنابی است رفتم این خبر بخلینه رسید گفت فتنه خواهد ساخت او را بکشید یا جوب زنیذ تا ازین سخن بر گردد سیضند جوب بزندد بهر جوبی که می زدند آوازی فصیح می آمد که لا تخف یا ابن منصور شیخ عبد الجلیل صفار گوید که اعتقاد من در آن جوب زنده بیش از اعتقاد در حق حسین منصور بود از آنک تا آن مرد چه قوت داشته است در شریعت که جنان آواز صریح می شنید و دست او نی لرزید و همچنان می زد بس دیگر بار حسین را بردند تا بر دار کنند صد هزار آدمی گرد آمدند و او چشم گرد می آورد و می گفت حق حق حق انا الحق نقلست که درویشی در آن میان ازو برسید که عشقی جیست گفت امروز بینی و فردا بینی و بس فردا بینی آن روزش بکشتند و دیگر روزش بسوختند و سوم روزش بیاد بر دادند یعنی عشق اینست خادم او در آن حال وصیتی خواست گفت نفس را بچیزی مشغول دار که کردنی بود و اگر نه او ترا بچیزی مشغول دارد که ناکردنی بود که درین حال با خود بوذن ۱۰ کار اولیاست بسرش گفت مرا وصیتی کن گفت چون جهانیان در اعمال کوشند تو در چیزی کوش که ذره از آن به از مدار اعمال جن و انس بود و آن نیست الا علم حقیقت بس در راه که می رفت می خرامید دست اندازان و عیارواری رفت با سیزده بند گران گفتند این خرامیدن جیست گفت زیرا که بخراکه می روم و نعره می زد و میگفت شعر

۲۰ ندیمی غیر منسوب الی شیء من المحبف
سقانی مثل ما یشرّب کنعل الصیف بالصیف
فلما دارت الکأس دعا بالنطع والسیف
کذا من یشرّب الراح مع التین بالصیف

۲۴ گفت حریف من منسوب نیست بحیف بداد شرابی جنانک مهبانی مهبانی را

گفتند این سخن که منصور می گوید تاویلی دارد گنت بگذارید تا بکشند که نه روز تاویل است بس جماعتی از اهل علم بر وی خروج کردند و سخن او را بیش معتم تباه کردند و علی بن عیسی را که وزیر بود بر وی متغیر گردانیدند خلیفه بفرمود تا او را بزندان برند او را بزندان بردند ۹ يك سال اما خلقی رفتند و مسایلی برسیدند بعد از آن خلق را از آمدن منع کردند مدت پنج ماه کس نرفت مگر يك بار ابن عطا و يك بار عبد الله خنیف و یکبار ابن عطا کس فرستاد که ای شیخ ازین سخن که گنتی عذر خواه تا خلاص یابی حلاج گنت کسی که گنت گو عذر خواه ابن عطا جون این بشنید بگریست و گنت ما خود جند يك ۱۰ حسین منصوریم نقلست که شب اول که او را حبس کردند بیامزند او را در زندان ندیدند جمله زندان بگشتند کس را ندیدند شب دوم نه او را دیدند و نه زندان هر چند زندانرا طلب کردند ندیدند شب سوم او را در زندان دیدند گفتند شب اول کجا بودی و شب دوم زندان و تو کجا بودیت اکنون هر دو بدید آمدیت این چه واقعه است گنت شب اول ۱۰ من بحضرت بودم از آن نبودم و شب دوم حضرت اینجا بود از آن هر دو غایب بودیم شب سوم باز فرستادند مرا برای حفظ شریعت بیایند و کار خود کنید نقلست که در شبانروزی در زندان هزار رکعت نماز کردی گفتند می گوئی که من حق ام این نماز کرا می کنی گنت ما دانیم قدر ما نقلست که در زندان سیصد کس بودند جون شب در آمد گنت ای ۲۰ زندانیان شمارا خلاص دم گفتند چرا خود را نمی دهی گنت ما در بند خداوند ایم و باس سلامت می دارم اگر خواهیم يك اشارت همه بندها بگشاییم بس بانگشت اشاره کرد همه بندها از هم فرو ریخت ایشان گفتند اکنون کجا روم که در زندان بسته است اشارتی کرد رخها بدید آمد گنت اکنون سر خویش گیرید گفتند تو نمی آئی گنت ما را با او سر می ۲۵ است که جز بر سر دار نمی توان گنت دیگر روز گفتند زندانیان کجا

نخورد و گنت اخلاص نصفیه عمل است از شوایب کدورت و گنت
 زبان گویا هلاک دلهام خموش است و گنت گنت و گوی در علل بسته
 است و افعال در شرک و حق خالی است ازین جمله و مستغنی است
 قال الله تعالى وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ و گنت بصایر
 بینندگان و معارف عارفان و نور علماء ربّانی و طریق سابقان ناجی و
 ازل و ابد و آنج در میانست از حدوث است اما این بجه دانند لیکن
 كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ و گنت در عالم رضا ازدهائست که
 آنرا یقین خوانند که اعمال هزده هزار عالم در کام او چون ذره است در
 بیابانی و گنت ما همه سال در طلب بلای او باشیم چون سلطانی که دایم
 ۱۰ در طلب ولایت باشد و گنت خاطر حق آنست که هیچیز معارضه نتواند
 کرد آنرا و گنت مرید در سایه توبه خود است و مراد در سایه عصمت
 و گنت مرید آنست که سبقت دارد اجتهاد او بر مکشوفات او و مراد
 آنست که مکشوفات او بر اجتهاد سابق است و گنت وقت مرد صدف
 دریاء سینه مرد است فردا این صدفها در صعید قیامت بر زمین زنند
 ۱۵ و گنت دنیا بگذاشتن زهد نفس است و آخرت بگذاشتن زهد دل و
 ترك خود گنتن زهد جان نقلست که برسینند از صبر گنت آنست که
 دست و پای برّند و از دار آویزند و عجب آنک این همه با او کردند
 نقلست که شبلی را روزی گنت یا ابا بکر دستی بر نه که ما قصد کاری
 عظیم کرده ام و سرگشته کاری شن و جین کاری که خودرا کشتن در
 ۲۰ بیش داریم چون خلق در کار او متغیر شدند منکر بی قیاس و مقرّ بی
 شمار بدید آمدند و کارهائ عجایب ازو بدیدند زبان دراز کردند و سخن
 او بخلیفه رسانیدند و جمله بر قتل او اتفاق کردند از آنک ی گنت انا
 الحقّ گفند بگوی هو الحقّ گنت بلی همه اوست شما ی گوئید که کم شن
 ۲۴ است بل که حسین کم شن است بحر محیط کم نشود و کم نگردد جبراً

که یکبار در بادیه چهار هزار آدمی با او بودند تا کعبه و یک سال در آفتاب گرم برابر کعبه بایستاد برهنه تا روغن از اعضاء او بر آن سنگ می رفت پوست او باز بشد و او از آنجا نجنبید و هر روز قرصی و کوزه آب بیش او آوردندی او بدان کناره‌ها افطار کردی و باقی بر سر کوزه آب نهادی و گویند که کژدم در ابزار او آشیانه کرده بود بس در عرفات گفت یا دلیل المتخیرین و چون دید که هرکس دعا کردند او نیز سر بر تل ریگ نهاد و نظاره می کرد چون همه باز گشتند نفسی بزد گفت بادشاها عزیزا باکت دانم باکت گویم از همه تسبیح مستحان و از همه تهلیل مهللان و از همه بندار صاحب بنداران الهی تویی دانی که عاجزم ۱۰ از مواضع شکر تو بجای من شکر کن خودرا که شکر آنست و بس نقلست که یک روز در بادیه ابرهیم خواص را گفت در چه کاری گفت در مقام توکل توکل درست می کنم گفت همه عمر در عمارت شکم کردی کئی در توحید فانی خواهی شد یعنی اصل توکل در ناخوردن و نو همه عمر در توکل در شکم کردن خواهی بوذن فنا در توحید کئی خواهد بود و برسیند که ۱۵ عارف را وقت باشد گفت نه از بهر آنک وقت صفت صاحب وقت است و هرکه با صفت خویش آرام گیرد عارف نموذ معیش آنست که لی مع الله وقت برسیند که طریقی بخدای چگونه است گفت دو قدم است و رسیدی یک قدم از دنیا بر گیر و یک قدم از عقبی اینک رسیدی بمولی برسیند از فقر گفت فقیر آنست که مستغنی است از ما سوی الله و ناظر ۲۰ است بالله و گفت معرفت عبارت است از دیدن اشیا و هلاک همه در معنی و گفت چون بند بمقام معرفت رسد غیب برو وحی فرستد و سر او گنگ گرداند تا هیچ خاطر نیاید او را مگر خاطر حق و گفت خلق عظیم آن بود که جناء خلق در تو اثر نکند بس از آنک حقرا شناخته ۲۴ باشی و گفت توکل آن بود که در شهر کسی را داند اولیتر بخوردن از خود

از آن عجبت تر نبود و او را حلاج از آن گفتند که یکبار بانبار بنبه بر گذشت اشارتی کرد در حال دانه از بنبه بیرون آمد و خلق متحیر شدند نقلست که در شبانروزی چهار صد رکعت نماز کردی و بر خود لازم داشتی گفتند درین درجه که توئی چندین ریخ جراست گفت نه راحت
 ۵ در حال دوستان اثر کند و نه ریخ که دوستان فانی صفت اند نه ریخ در ایشان اثر کند و نه راحت نقلست که در بنگاه سالگی گنت که تا اکنون هیچ مذهب نگرفته ام اما از هر مذهبی آنچه دشوارترست بر نفس اختیار کردم و امروز که بنگاه ساله ام نماز کرده ام و هر نمازی غسلی کرده ام نقلست که در ابتدا که ریاضت می کشید دلتی داشت که بیست سال
 ۱۰ بیرون نکرده بود روزی بستم از وی بیرون کردند گزنگ بسیار در وی افتاده بود یکی از آن وزن کردند نیم دانگ بود نقلست که یکی بنزدیک او آمد عفری دید که گرد او می گشت قصد کشتن کرد حلاج گنت دست از وی بدار که دوازده سال است تا او ندیم ماست و گرد ما می گردد گویند رشید خرد سمرقندی عزم کعبه کرد در راه مجلس می گنت
 ۱۵ روایت کرد که حلاج با چهار صد صوفی روی بیادیه نهاد چون روزی چند بر آمد چیزی نیافتند حسین را گفتند ما را سر بریان می باید گنت بنشینید بس دست از بس می کرد و سری بریان کرده با دو قرص بیکی می داد تا چهار صد سر بریان و هشتصد قرص بداد بعد از آن گفتند ما را رطب می باید بر خاست و گنت مرا بیفشانید بیفشاندند رطب از
 ۲۰ وی می بارید تا سیر بخوردند بس در راه هر جا کی بشت بخاربنی باز نهادی رطب بار آوردی نقلست که طایفه در بادیه او را گفتند ما را انجیر می باید دست در هوا کرد و طبقی انجیر تازه بیش ایشان بنهاد و یکبار حلاوا خواستند طبقی حلاوا بشکر گرم بیش ایشان بنهاد گفتند این حلاوا
 ۲۴ در باب الطاق بغداد باشد گنت ما را بغداد و بادیه یکی است نقلست

دادند که او را ببايد گشت جنيد در جامه تصوف بود نى نوشت و خليفه گفته بود که خط جنيد بايد جنيد دستار و دراعه در بوشيد و بمدرسه شد و جواب فتوى نوشت کى نحن نحکم بالظاهر يعنى بر ظاهر حال کشتى است و فتوى بر ظاهر است اما باطن را خذای داند بس حسين از جنيد ۵
 چون جواب مسایل نيافت متغير شد و بى اجازت بتستر شد و يك سال آنجا بيود قبولى عظيم بيذا شد و او هج سخن اهل زمانه را وزنى نهادى تا او را حسد کردند و عمرو بن عثمان در باب او نامها نوشت بخوزستان و احوال او در چشم اهل آن ديار قبيح گردانيد و او را نيز از آنجا دل بگرفت جامه متصوفه بيرون کرد و قبا در بوشيد و بصحبت ابناء دنيا ۱۰ مشغول شد اما او را از آن تفاوتى نمود و پنج سال نابديذ شد و در آن مدت بعضى بخراسان و ماوراء النهرى بود و بعضى بسيستان باز باهواز آمد و اهل اهواز را سخن گفت و بتزدك خاص و عام مقبول شد و از اسرار خلق سخن مى گفت تا او را حلاج الاسرار گنفتند بس مرقع در بوشيد و عزم حرم کرد و در آن سفر بسيار خرقيه بوش با او بوذند ۱۵
 چون بمکه رسيد يعقوب نهرجورى ببحرش منسوب کرد بس از آنجا باز ببصره آمد باز باهواز آمد بس گفت ببلاد شركى روم تا خلق بخذای خوانم بهندوستان رفت بس بماوراء النهر آمد بس بچين افتاد و خلق را بخذای خواند و ايشانرا تصانيف ساخت چون باز آمد از اقصاء عالم بدو نامه نوشتندى اهل هند ابو المغيث نوشتندى و اهل چين ابو المعين ۲۰
 و اهل خراسان ابو المهر و اهل فارس ابو عبد الله و اهل خوزستان حلاج الاسرار و اهل بغداد مصطلم ميخواندند و در بصره مخبر بس اقاويل در وى بسيار گشت بعد از آن عزم مکه کرد و دو سال در حرم مجاور شد چون باز آمد احوالش متغير شد و آن حال برنگى ديگر مبدل گشت که خلق را بمعنى مى خواند که کس برآن وقوف نى يافت تا جين نقل ۲۵ کنند که او را از بنجاه شهر بيرون کردند و روزگارى گذشت بر وى که

همین واقعه افتاد که حسین را اما تقلید درین واقعه شرط نیست مرا عجب آمد از کسی که روا دارد که از درختی انا الله بر آید و درخت در میان نه چرا روا نباشد که از حسین انا الحق بر آید و حسین در میان نه و جنانك حق تعالی بزبان عمر سخن گفت كه إِنَّ الْحَقَّ لَيَنْطِقُ عَلٰی لِسَانِ عُمَرَ و اینجا نه حلول کار دارد و نه اتحاد بعضی گویند حسین منصور حلاج دیگرست و حسین منصور ملحدی دیگرست استاذ محمد زکریا و رفیق ابو سعید قرمطی بود و آن حسین ساحر بوده است اما حسین منصور از بیضاء فارس بود و در واسط برورده شد و ابو عبد الله خفیف گفته است که حسین منصور عالی ربّانی است و شبلی گفته است که من و حلاج يك چیزیم اما مرا بدیوانگی نسبت کردند خلاص یافتم و حسین را عقل او هلاک کرد اگر او مطعون بودی این دو بزرگ در حق او این نگفتندی و مارا دو گواه تمام است و بیوسته در ریاضت و عبادت بود و در بیان معرفت و توحید و در زیّ اهل صلاح و در شرع و سنّت بود که این سخن از او بیضا شد اما بعضی مشایخ او را مهجور کردند نه از جهت مذهب و دین بود بل که از آن بود که ناخشنودی مشایخ از سرمستی او این بار آورد جنانك اوّل بتستر آمد بخدمت شیخ سهل بن عبد الله و دو سال در صحبت او بود بس عزم بغداد کرد و اوّل سفر او در هجده سالگی بود بس بصره شد و بعمر بن عثمان بیوست و هزده ماه در صحبت او بود بس یعقوب اقطع دختر بزو داد بعد از آن عمر بن عثمان از او برنجید از آنجا ببغداد آمد بیش جنید و جنید او را بسکوت و خلوت فرمود جندگاه در صحبت او صبر کرد بس قصد حجاز کرد و يك سال آنجا مجاور بود باز ببغداد آمد با جمعی صوفیان به بیش جنید آمد و از جنید مسایل برسید جنید جواب نداد و گفت زود باشد که سر جوب باره سرخ کنی گفت آن روز که من سر جوب باره سرخ کنم تو جامه اهل صورت بوشی جنانك آن روز که ایبه فتوی

ذکر حسین منصور حلاج قدس الله روحه العزيز

آن قتیل الله فی سبیل الله آن شیر بیشه تخنقی آن شجاع صندر صدیق آن
 غرقه دریای موج حسین منصور حلاج رحمة الله علیه کار او کاری عجب
 بود و واقعات غرایب که خاصّ او را بود که هم در غایت سوز و اشتیاق
 بود و در شدت لهب و فراق مست و بی قرار و شوریده روزگار بود و
 عاشق صادق و باک باز و جدّ و جهدی عظیم داشت و ریاضتی و کرامتی
 عجب و عالی همت و رفیع قدر بود و او را تصانیف بسیار است بالفاظی
 مشکل در حقایق و اسرار و معانی محبت کامل و فصاحت و بلاغتی
 داشت که کس نداشت و دقت نظری و فراستی داشت که کس را نبود
 ۱۰ و اغلب مشایخ کبار در کار او ابا کردند و گفتند او را در تصوّف قدی
 نیست مگر عبد الله خنیف و شبلی و ابو القاسم قشیری و جمله متأخران
 الا ما شاء الله کی او را قبول کردند و ابو سعید بن ابو الخیر قدس الله
 روحه العزيز و شیخ ابو القاسم گرگانی و شیخ ابو علی فارمزی و امام یوسف
 هذانی رحمة الله علیهم اجمعین در کار او سیری داشته اند و بعضی در
 ۱۵ کار او متوقف اند جنانك استاذ ابو القاسم قشیری گفت در حق او که
 اگر مقبول بود بردّ خلق مردود نگردد و اگر مردود بود بقبول خلق
 مقبول نشود و باز بعضی او را بسحر نسبت کردند و بعضی اصحاب ظاهر
 بکفر منسوب گردانیدند و بعضی گویند از اصحاب حلول بود و بعضی
 گویند تولی با اتحاد داشت اما هرك بوی توحید بوی رسینه باشد هرگز او را
 ۲۰ خیال حلول و اتحاد نتواند افتاد و هرك این سخن گویند سرّش از توحید
 خبر ندارد و شرح این طوی دارد این کتاب جای آن نیست اما جماعتی
 بوده اند از زناده در بغداد چه در خیال حلول و چه در غلط اتحاد
 که خود را حلاجی گفته اند و نسبت بدو کرده اند و سخن او فهم ناکرده
 ۲۴ بدان کشتن و سوختن بتقلید محض فخر کرده اند جنانك دو تن را در یخ

که خذایرا می بیند و مشاهده صنع او می کند گفتند توکل چیست گفت
 بمعاینه شدن اضطرار و گفت صبر آنست که فرق نکند میان حال نعمت
 و محنت بآرام نفس در هر دو حال و صبر سکوت نفس است در بلا
 و گفت اخلاص ثمره یقین است و ریا ثمره شك و گفت کمال شکر در
 مشاهده عجز است از شکر و برسیندند از عزلت گفت بیرون شدن است
 از میان زحمتها و سر نگاه داشتن اگر بر تو رحمت نکند و گفت محاربه
 عامیان با خطرات است و محاربه ابدال با فکرت و محاربه زهاد با
 شهوات و محاربه تائبان با زلالت و محاربه مریدان با منی و لذات و گفت
 دوام ایمان و باداش دین و صلاح تن در سه چیز است یکی بسند کردن
 ۱۰ و دوم برهیز کردن و سوم غذا را نگاه داشتن و گفت هرک بخدای بسند
 کند سرش بصلاح باشد و گفت هرک از مناهی او برهیز کند سرش نیکو
 بود و هرکه غذاء خود نگاه دارد نفسش ریاضت یابد بس باداش آکتفا
 صنوت معرفت، بود و عاقبت تقوی حسن خلقت بود و عاقبت احتما تن
 درستی بود و اعتدال طبیعت بود و گفت دینن اصول به شنودن فروع
 ۱۵ بود و درست کردن فروع بعرضه دادن بود بر اصول و راه نیست
 بمقام مشاهده اصول مگر بتعظیم آنچه خدای تعالی آنرا تعظیم کرده است از
 وسایل و وسایط و فروع و گفت جون حق تعالی زندگ گرداند بنه را
 بانوار خویش هرگز نمیرد تا ابد و جون بمیرد بخدایان خویش هرگز اورا
 زند نگرداند تا ابد و گفت مرجع عارفان بخدای در بدایت بود و مرجع
 ۲۰ عوام بخدای بعد از نومیذی بود و گفت جون مصطفی علیه السلام نظر
 کرد بحق حق را بدید باقی ماند با حق بحق بی واسطه زمان و مکان از
 جهت آنک حاصل شد اورا حضور آنک اورا نه حضور است و نه مکان
 ۲۲ از اوصاف او مجرد گشت باوصاف حق جل و علا رحمة الله علیه

صد و اند هزار نبی من بیش رفتم و سلام کردم و روی از من بگردانید
گفتم یا رسول الله چه کردم که روی مبارک از من می گردانی گفت دوستی
از دوستان ما عصیده از تو در خواست کرد تو بخجلی کردی و بوی ندازی
در حال از خواب در آمدم و گریان شدم آواز در خانقاه بگوش من
آمد نگاه کردم درویش بود که بیرون می رفت در عقب او برفتم گفتم
ای عزیز توقف کن که آن آرزوی تو بیارم روی باز بس کرد و بخندید
و گفت هرک از تو آرزویی طلبد صد و بیست و چهار هزار بیغبررا
بشفاعت باید آورد تا تو آن آرزوی وی برسانی این بگفت و برفت و
نابدید شد بیش او را ندیدم نقلست که در جامع بغداد درویشی بود کی
۱۰ در زمستان و تابستان او را جز بیراهنی نبود ازو برسیدند که این چه
حالت گفت من موع بودم بجامه نیکو پوشیدن شبی بخواب دیدم که در
بهشت می رفتم جماعتی را دیدم از فقرا بر مایه نشسته خواستم که با ایشان
بنشینم و فریشته دست من بگرفت و گفت تو از ایشان نهی این قوم
در یک بیراهن بوده اند بیدار شدم و نذر کردم که بجز یک بیراهن
۱۵ نبوشم نقلست که جریری مجلسی داشت جوانی بر خاست و گفت دلم گم
شده است دعا کن تا باز دهد جریری گفت ما همه درین مصیبت ایم
و گفت در قرن اول معاملت بدین کردند چون برفتند دین فرسوده شد
قرن دوم معاملت بویفا کردند چون برفتند آن هم برفت قرن سوم معاملت
بمروء کردند چون برفتند مروء نماند قرن دیگر معاملت ایشان بجای بود
۲۰ چون برفتند آن حیا نماند اکنون مردمان چنان شده اند که معاملت خود
برهبت می کنند و گفت هرکه گوش بحديث نفس کند در حکم شهوات
اسیر گردد و باز داشته اندر زندان هوا و خدای تعالی همه فایدها بر
دل وی حرام کند و هرک از سخن حق مزه نیابد ویرا نیز اجابت نباشد
و هرک بدون انذاره خویش رضا دهد خدای تعالی او را بر کشد زیادت
۲۵ از غایت او و یکی گفت اصل کار دل چیست گفت اصل مقاربتی است

ذکر ابو محمد جریری قدس الله روحه العزیز

آن ولی قبه و ولایت آن صفتی کعبه هدایت آن متمکن عاشق آن متدین صادق آن در مشاهده بصیری شیخ وقت ابو محمد جریری رحمة الله علیه یگانه وقت بود و برگزیده زمانه در میان اقران واقف بود بر دقائق طریقت و بسندیده بود بهمه نوع و کامل بود در ادب و در انواع علوم حظی وافر داشت و در فقه منتهی و امام عصر بود و در علم اصول بغایت بود و در طریقت استاذ بود تا حدی که جنید مریدانرا گفت که ولی عهد من اوست صحبت عبد الله تستری یافته بود و آداب او جنان بود که گفت بیست سال است تا بای در خلوت دراز نکردم و حسن ادب با ۱۰ خدای اولیتر نقلست که يك سال بمکه مقام کرد که نخفت و سخن نگفت و بشت باز نهاد و بای دراز نکرد ابو بکر کنانی گفت این چنین بجهه توانستی کرد گفت صدق باطن مرا بدان داشت تا ظاهر مرا قوت کرد چون جنید وفات کرد اورا بجای او بنشانند و گفت روزی بازی سفید دیدم جهل سال بصیادی برخاستم بازش نیافتم گفتند چگونه بود ۱۰ گفت روزی نماز بسین درویشی بای برهنه موی بالیده از در خانقاه در آمد و طهارت کرد و دو رکعت بگردد و سر بگریبان فرو برد و آن شب خلیفه اصحابتارا بدعوت خواند بود من بیش او رفتم و گفتم موافقت درویشان می کنی بدعوت سر بر آورد و گفت مرا امشب سر خلیفه نیست مرا عصبه می باید اگر می فرمائی نیک و الا تو دانی این بگفت و سر ۲۰ بگریبان فرو برد من گفتم مگر این نو مسلمانی است کی موافقت درویشان نمی کند و نیز آرزوی می طلبد التفات نکردم و بدعوت رفتم و سماع کردم چون باز آمدم آن درویش همچنان سر فرو برده بود برفتم و بخدمت رسول را علیه السلام بخواب دیدم که می آمد با دو پیر و خلقی بسیار بر ۲۴ اثر او برسیدم که آن دو پیر کیستند گفتند ابرهیم خلیل و موسی کلیم و

است در وقت بیرون شدن از دنیا و گفت تصوّف صبرست در تحت
 مجاری اقدار و فرا گرفتن از دست ملك جبار و قطع کردن بیابان و
 کوهسار و گفت رضا بر دو قسم بود رضا بنو و رضا ازو رضا بذو
 در تدبیر بود و رضا ازو در آنح قضا کند و گفت ایمان تصدیق دل
 است بد آنح از غیب برو کشف افتد و گفت ارادت رنج دایم است و
 ترك راحت و گفت وصلت آنست که بمحبوب اتصال بدید آید از جمله
 چیزها و غیبت افتد از جمله چیزها جز حق تعالی و گفت انبساط بر
 خاستن احتشام است در وقت سوال و گفت تقوی دور بودن است از
 هر چه ترا از خدای دور کند و گفت ریاضت شکستن نفس است بخدمت
 ۱۰ و منع کردن نفس است از فتره در خدمت و گفت قناعت طلب ناکردن
 است آنرا که در دست تو نیست و بی نیاز شدن از آنح در دست نست
 و گفت زهد راحت یافتن است از بیرون آمدن از ملك و گفت اندوه
تن را باز دارد از طرب و گفت رجا شاد شدن بود بوجود وصال او
 و گفت فقر نیستی ملك بود و بیرون آمدن از صفات خود و گفت
 ۱۵ یقین حقیقت اسرار بود بجمکتهاء غیب برسیدند که عبودیت کئی درست
 آید گفت چون همه کارها خود بخدای باز گذارد و در بلاها صبر کند
 برسیدند که درویشی که سه روز گرسنه بود بعد از آن بیرون آید و
 سوال کند بدان قدر که او را کنایت بود او را چه گویند گفت او را
 کذاب گویند و گفت چیزی می خورید و خاموش می باشید که اگر
 ۲۰ درویشی ازین در در آید همرا فضیحت کند نقلست که چون وفاتش
 نزدیک آمد خادم را گفت من بند عاصی گریزه بای بودم غلی بر گردن من
 نه و بندی بر بای من نه و همچنان روی بقبله کن و مرا بنشان باشد که
 در بذبرد بعد از مرگ خادم این نصیحت شیخ آغاز کرد هاتنی آواز داد که
 ۲۴ هان ای بی خبر مکن میخوای که عزیز کرده مارا خوار کنی رحمة الله علیه

گفتند که در شهر طوفی کنیم در بازار شدند و بدکان خیاطی رفتند تا جیب خرقه بدوزند خیاطرا مراض ضایع شد ایشانرا گفتند که شما گرفته اید بس بدست سرهنگی دادند و بسرای عضد الدوله بردند عضد الدوله فرمود که دست ایشان باز کنید شیخ عبد الله خنیف حاضر بود گفت صبر کنید که این کار ایشان نیست ایشانرا خلاص دادند بس با صوفیان گفت ای جوانان آن ظن شما راست بود اما آمدن ما بسرای سلاطین بجهت جنین کارهاست هر دو صوفی مرید او شدند تا بدانی که هر که دست در دامن مردان زند او را ضایع نگذارند و دست او بر باز ندهند نقلست که شیخرا مسافری رسید که اسهالش می آمد بدست خود ۱۰ آن شب طاس او بر داشت و یک ساعت نخفت تا نزدیک صبح شیخ یک نفس چشم بر هم نهاد آن مسافر آواز داد و گفت کجائی که لعنت بر تو باز شیخ در حال بر جست ترسان و لرزان و طاس آنجا برد بامداد مریدان با شیخ گفتند آخر این چه مسافر است که لفظی جنین و جنین گفت و مارا طاقت تحمل نماند و تو تا این غایت صبر میکنی شیخ گفت ۱۵ من جنین شنیدم که رحمت بر تو باز و سخن اوست که حق تعالی ملایکه را بیافرید و جن و انس را و عصمت و حیل و کنایت بیافرید بس ملایکه را گفتند اختیار کنید ازینها ایشان عصمت اختیار کردند بس جن را گفتند شما نیز اختیار کنید عصمت اختیاری کردند گفتند ملایکه سبقت کردند کنایت اختیار کردند بس انسانرا گفتند اختیار کنید عصمت خواستند گفتند ملایکه سبقت نموده اند کنایت اختیار کردند گفتند جن سبقت گرفته اند بس حیل و کنایت اختیار کردند و بجهت خویش حیل می کنند ابو احمد صغیر شیخرا گفت مرا وسوسه رنج می دارد شیخ گفت صوفیان که من دیده ام بر دیو سخریت کردند ای اکنون دیو بر صوفی سخریت می کند و گفت صوفی آنست که صوف بوشد بر صفا و هوارا بچشانند طعم ۲۵ جنا و دنیا را بیندازد از بس قفا و گفت منزّه بودن از دنیا عین راحت

این بگفت و برخاست مرا بیش ازین با وی گستاخی نبوده است که او بغایت در ریاضت بوده است نقلست که او را دو مرید بود یکی احمد مه و یکی احمد که و شیخ را با احمد که به بوزی اصحاب را از آن غیرت آمد یعنی احمد مه کارها کرده است و ریاضت کشیده شیخ را از آن معلوم شد خواست کبا ایشان نمایند که احمد که بهتر است شتری بر در خانقاه خفته بود شیخ گفت یا احمد مه گفت لَبَّيْكَ گفتم آن اشتر را بر بام خانقاه بر احمد گفت یا شیخ اشتر جون بر بام توان برد شیخ گفت اکنون رها کن بس گفت یا احمد که گفت لَبَّيْكَ گفتم آن شتر بر بام خانقاه بر در حال میان در بست و آستین باز کرد و بیرون دوید و هر دو دست در زیر شتر کرد و قوت کرد نتوانست گرفت شیخ گفت که تمام شد یا احمد و معلوم گشت بس اصحاب را گفت که احمد که از آن خود بجای آورد و فرمان قیام نمود و با اعتراض بیش نیامد و فرمان ما نگرست نه بکار که توان کرد یا نه و احمد مه بحجّت مشغول شد و در مناظره آمد از ظاهر حال مطالعه باطنی توان کرد نقلست که شیخ مسافری رسید خرقه سیاه بوشینک و شمله سیاه بر کرده و ایزاری سیاه و بیراهنی سیاه شیخ را در باطن غیرت آمد چون مسافر دو رکعتی بگزارد و سلام کرد شیخ گفت یا اخی چرا جامه سیاه داری گفت از آنک خذایانم برده اند یعنی نفس و هوا گفت أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ شیخ گفت او را بیرون کنید بیرون کردند بخواری بس بفرمود که باز آرید باز آوردند ۲۰ هجینین جهل بار فرمود که او را بخواری بیرون می کردند و بازی آوردند بعد از آن شیخ برخاست و قبله بر سر او داد و عذر خواست و گفت ترا مسلم است سیاه بوشیدن که درین جهل بار خواری که بتو کردند متغیر نشدی نقلست که دو صوفی از جائی دور بزبارت شیخ آمدند شیخ را در خانقاه نیافتند برسیدند که کجاست گفتند بسرای عضد الدوله ۲۵ گفتند شیخ را با سرای سلاطین چه کار دریغا آن ظن ما بدین شیخ بس

بای نماز کرده است و عبد الله جنان بود که هیچ سنت بیغیر از وی فوت
 نشد خواست که او نیز همچنان نماز کند چون يك رکعت نماز بر سر
 انگشت گزارد دوم نتوانست بیغیرا علیه السلام بخواب دید که از
 محراب در آمد و گفت این نماز خاصّ مراست و تو این مکن نقلست که
 نیم شب خادم را گفت که زنی حاصل کن تا بخوام خادم گنت درین نیم
 شب کجا روم اما مرا دختری هست شیخ اگر اجازه دهد بیاورم گنت بیار
 بس خادم دختر بیاورد و شیخ در حال نکاح کرد چون هفت ماه بر آمد
 طفلی بوجود آمد وفات کرد شیخ خادم را گنت دختر را بگوئی تا طلاق
 بستاند و اگر میخواهد همچنان می باشد خادم گنت یا شیخ درین چه سر
 ۱۰ است گنت آن شب که نکاح کردم قیامت را بخواب دیدم و خلقی بسیار در
 ماند و همه در عرق غرق شده که ناگاه طفلی بیامد و دست بذر و ماذر
 گرفت و چون باز از صراط بگذرانید من نیز خواستم تا مرا طفلی باشد
 چون آن طفل بیامد و برفت مقصود حاصل شد بعد از آن نقل کنند
 که چهار صد عقد نکاح کرده است از آنک او از ابناء ملوک بود چون
 ۱۰ توبه کرد و حال او بکمال رسید بدو تقرّب می کردند دوگان و سه گان در
 عقد می آورد و یکی جهل سال در عقد او بود و او دختر وزیر بود
 نقلست که از زنان او برسیدند که شیخ با شما چون باشد در خلوت
 همه گفتند ما از صحبت او هیچ خبر نداریم اگر کس را خبر باشد دختر
 وزیر را باشد از وی برسیدند گنت چون خبر شدی کی شیخ امشب بخانه
 ۲۰ من می آید طعامها لذیذ ساختی و خود را زینت کردی چون بیامدی
 آن بدیدی مرا بخواندی و ساعتی در من نگردستی و زمانی در آن طعام
 نگه کردی تا شبی همچین دست من بگرفت و در آستین کشید و بر شکم
 خود مالید از سینه تا ناف بانزده عقد دیدم گنت کی ای دختر بیرس
 که این عقد چیست برسیدم گنت این همه لیب و شدت صبر است که
 ۲۰ گرد بر گرد بسته ام از جنین روی و جنین طعام که در بیش من نهاده

توبه کردم تا راه بما نمودند چون باز آمدم از آن درویش عذر خواستم و گنت بکبار شنیدم که در مصر بیری و جوانی بمراقبت نشسته اند بر دوام آنجا رفتم دو شخص را دیدم روی بقبله کرده سه بار سلام کردم جواب ندادند گفتم بخدای بر شما کی سلام مرا جواب دهید آن جوان سر بر آورد و گنت یا ابن خفیف دنیا اندک است و ازین اندک اندکی مانده است ازین اندک نصیب بسیار بستان با ابن خفیف مگر فارغی که بسلام ما می بردازی این بگنت و سر فرو برد و من گرسنه و تشنه بودم گرسنگی را فراموش کردم همگی من ایشان گرفتند توقّف کردم و با ایشان نماز بیشین گزاردم و نماز دیگر گزاردم و گفتم مرا بندی ده گنت با ابن خفیف ما اهل مصیبتیم ما را زبان بند نبوذ کسی باید که اصحاب مصیبت را بند دهد سه روز آنجا بودم که نه چیزی خوردم و نه خفتم با خود گفتم چه سوگند دهم تا مرا بندی دهند آن جوان سر بر آورد و گنت صحبت کسی طلب کن که دین او ترا از خدای یاز دهد و هیبت او بر دل تو افتد و ترا بزبان فعل بند دهد نه بزبان گنتار نقلست که گنت يك سال بروم ۱۰ بودم روزی بصحرا شدم رهبانی را بیاورند چون خیالی و بسوختند و خاکستر او را در چشم کوران کشیدند بقدرت خدای تعالی بینا شدند و بیمارانی خوردند و شنای یافتند عجب داشتم که ایشان بر باطل اند این چگونه بوذ آن شب مصطفی را صلی الله علیه و علی آله و سلم بخواب دیدم گفتم یا رسول الله تو آنجا چه می کنی گنت آمنه ام براسه تو گفتم ۲۰ یا رسول الله این چه حال است فرمود که اثر صدق و ریاضت است که در باطل است اگر در حق بوذ چگونه بوذ و گنت شبی بیغامبر را علیه السلام بخواب دیدم که بیامدی و مرا بسر بای بیدار کردی و من در وی نگاه می کردم فرمود کی هرک راهی بشناسد و رفتن آن راه بیش گیرد بس از سلوک باز ایستد حق تعالی او را عذابی کند که هیچ کس را از عالمیان جنان عذاب نکند نقلست که بیغمبر علیه السلام بر سر دو انگشت

سوال کرد گفت امشب هشت میویز ترا دادم شیخ گفت چرا گفت ترا
ضعیف دیدم و دلم بدرد آمد گفتم تا ترا قوتی باشد شیخ گفت بس تو
یار من نبوده بل که خصم من بوده که اگر یار من بودتی شش داذقی نه
هشت بس شیخ او را از خدمت مهجور کرد و خادمی دیگر نصب کرد و گفت
جهل سالست تا مرا قبول است میان خاص و عام و جندان نعمت بر ما
ریختند که او را حد نبوذ و جنان زیستم درین مدت که زکوة فطر بر من
واجب نشد و گفتم در ابتدا خواستم که بجج روم جون بیغداد رسیدم
جندان بندار در سر من بوذ که بدیدن جنید نرفتم جون بیادیه فرو شدم
رستی و دلوی داشتم نشنه شدم جامی دیدم کی آهوئی از وی آب می خورد
۱۰ جون بسر جاه رفتم آب بزیر جاه رفت گفتم خذاوندا عبد الله را قدر
ازین آهو کمتر است آوازی شنیدم که این آهو دلو و رسن نداشت و
اعتماد او بر ما بوذ و قتم خوش شد دلو و رسن بینداختم و روانه شدم
آوازی شنیدم که با عبد الله ما ترا تجربت می کردیم تا جون صبری کنی
باز گرد و آب خور باز گشتم آب بر لب جاه آمد بوذ وضو ساختم و
۱۵ آب خوردم و برفتم تا بدینه حاجتم هیچ باب نبوذ بسبب طهارت جون
باز گشتم بیغداد رسیدم روز آذینه بجامع شدم جنید را چشم بر من افتاد
گفت اگر صبر کردتی آب از زیر قدمت بر آمدی نقلست که گفت در
حال جوانی درویشی بیش من آمد و اثر گرسنگی در من بدید مرا بخانه
خواند و گوشتی بخته بوذ بوی گرفته مرا از خوردن آن کراهیت می آمد
۲۰ و رنج می رسید تا درویش آن تعزز در من بدید شرم زده شد و من نیز
خجل گشتم بر خاستم و با جماعتی اصحاب نقل کردم جون بقادسیه رسیدم
راه گم کردم و هیچ توشه نداشتیم تا چند روز صبر کردم تا بشرف هلاک
رسیدیم تا حال جنان شد که سگی بقیمت گران بخریدیم و بریان کردم اتمه از
آن بن دادند خواستم تا بخورم حال آن درویش و طعام یاد آمد با خود گفتم
۲۵ که این عقوبت آن است کی این درویش آن روز از من خجل شد در حال

علیه شیخ المشایخ عهد خویش بود و یگانه عالم بود و در علوم ظاهر و
 باطن مفقدا بود و رجوع اهل طریقت در آن وقت بوی بود بینائی عظیم
 داشت و خاطری بزرگ و احترای بغایت و فضایل او جنداست که بر
 نتوان شمردن و ذکر او نتوان کرد و مجتهد بود در طریقت و مذهبی
 خاص داشت در طریقت جماعتی اند از متصوفه که تولا بدو کنند و در
 هر جهل روز تصنیفی از غوامض حقایق می ساخت و در علم ظاهر بسی
 تصنیف نفیس دارد همه مقبول و مشهور و آن مجاهدات که او کرد در
 وسع بشر ننگزد و آن نظر که او را بود در حقایق و اسرار در عهد او
 کس را نبود و بعد از وی در بارس خلئی نماند جنانک نسبت بدو
 ۱۰ درست کردی و از ابناء ملوک بود و بر تجرید سترها کرده رویم و
 جربری و ابن عطا و منصور حلاج را دیده بود و جنید را یافته و در
 ابتدا که درد دین دامن دل او بگرفت جنان شد که در رکعتی نماز ده
 هزار بار قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ بر خواندی و بسیار بودی که از بامداد تا
 شب هزار رکعت نماز کردی و بیست سال بلاسی پوشیده بود و هر سال
 ۱۵ چهار جهله بداشتی و آن روز که وفات می کرد جهله بیابی داشته
 بود که در آن جهله آخر وفات کرد و بلاس از خود بیرون نکردی
 نقلست که در وقت او پیری محقق بود اما از علماء طریقت نبود و در
 بارس مقام داشت نام او محمد ذکیری و هرگز مرقع نبوشیدی از عبد الله
 خنیف برسیدند که شرط در مرقع چیست و داشتن آن کرا مسلم است
 ۲۰ گفت شرط مرقع آنست که محمد ذکیری در بیراهن سفید بجای می آورد
 و داشتن او را مسلم است و ما در میان بلاسی نمی دانیم تا بجای توانیم
 آورد یا نه و او را خنیف از آن گفتند که هر شب غذای او بوقت افطار
 هفت میویز بودی بیش نه سبک بار بوده است و سبک روح و سبک حساب
 باشد در آن جهان شبی خادم هشت میویز بداد و شیخ ندانست و بخورد
 ۲۵ حلاوت طاعت بر قاعده هر سب نیافت خادم را بخواند و از آن حال

دنیارا بر بلوی قسمت کرده اند و بهشت بر تقوی و گفت از حکم مرید
سه چیز است یکی خوابش در وقت غلبه بود و خوردش در وقت فاقه
بود و سخنش در وقت ضرورت و گفت شهوت مہار دیو است کہ ہرک
مہار دیو گرفت با دیو ہم بود و گفت بتن در دنیا باش و بدل در
آخرت و گفت جون از خدای توفیق خواهی ابتدا بعمل کن و گفت ما
دین خدای مبنی بر سه رکن یافتیم بر حق و بر عدل و بر صدق حق
بر جوارح است و عدل بر قلوبست و صدق بر عقل یعنی حق جز
بظاهر نتوان داشت کما قال علیہ السلام تَمَعْنُ نَحْکُمْ بِالظَّاهِرِ اَبْلِیْسَ وَ
ادریس در عالم باطن بودند تا ظاهر نشدند معلوم نشد کہ ابلیس باطل
است و ادریس بر حق و عدل بر دلست قسمت بعدل دل تواند کرد
بحسب ہر یکی و صدق بعقل تعلق دارد کہ فردا کہ از صدق سوال
کنند عاقلان را کنند و گفت وجود عطا از حق شہود حق است بحق از
جہت آنک حق است دلیل بر ہر چیزی و هیچ چیز دون حق دلیل
نیست بر حق و گفت خدا برا باذی است کہ آنرا باذ صبیحہ خوانند کہ
آن باذ مخزونست در زیر عرش وقت سحر وزیدن گیرد و ناہا و استغفار
بر گیرد و بملک جبّار رساند و گفت شکر کردن در موضع استغفار گناہ
بود و استغفار در موضع شکر گناہ بود نقلست کہ چون کتانی را وفات
نزدیک برسید گفتند در حال حیوة عمل تو چہ بود تا بذین مقام رسیدی
گفت اگر اجلم نزدیک نبودی نگفتمی بس گفت چہل سال دیدبان دل
بودم ہرچہ غیر خدای بود از دل دوری کردم تا دل جنان شد کہ
هیچیز دیگر ندانست جز خدای تبارک و تعالی و تقدس

ذکر شیخ کبیر ابو عبد اللہ محمد بن الحنفیہ قدس اللہ روحہ العزیز
آن مقرب احدیت آن مقدس صمدیت آن بر کشیدہ درگاہ آن بر گریذہ
۲۴ اللہ آن محقق لطیف قطب وقت ابو عبد اللہ محمد بن الحنفیہ رحمة اللہ

زاهد آن باشد که هیچ نیابد و دلش شاد بود بنیافتن آن و جدّ و جِدّه لازم گیرد و احتمال ذلّ کند بصبر و راضی باشد بدین تا بمیرد و گنت نصوّف همه خلق است هرکرا خلق بیشتر نصوّف بیشتر و گنت فراست بینا شدن یقین است و دینار غیب و آن از اثر ایمان است و گنت محبت ایثار است برای محبوب و گنت نصوّف صفوّه است و مشاهده و گنت صوفی کسی است که طاعت او نزدیک او جنایت بود که از آن استغفار باید کرد و گنت استغفار توبه است و توبه اسمی است جامع شش چیز را اول بشیانی بر آنچه گذشته باشد دوم عزم کردن بدانک بیش بگناه رجوع نکند سوم بگزاردن هر فریضه که میان او و خدای است چهارم ادا کند مظالم خلق را پنجم بگذارد هر گوشت و پوست و شحم که از حرام رسته باشد ششم تن را الم طاعت بچشاند چنانک حلاوت معصیت چشاند است و گنت اول وجد حلو است و میانه مرّ و آخر سُقم و گنت توکل در اصل متابعت علم است و در حقیقت کامل شدن یقین و گنت عبادت هفتاد و دو باب است هفتاد و یک در حیا است از خدای تعالی و گنت علم بخدای تمامتر از عبادت خدا را و گنت طعامی مشتبهی لقمه است از ذکر خدای در دهان یقین که در حالت توحید آن لقمه را از مایه رضا برگرفته باشد با گمان نیکو بکرامت حق و گنت هرگز بندگان را زبان بدعا گشاده نکند و بعدر خواستن مشغول نگرداند تا در مغفرت گشاده نکند و گنت چون افتقار بخدای درست شود عنایت درست شود ۲۰ از جهت آنک این دو حالت تمام نشود مگر بیکدیگر و گنت دردی بوقت انتباه از غفلت و انقطاعی از حظّ نفسانی و لرزیدن از بیم قطعیت فاضلتر از عبادت انس و جنّ و گنت اعمال جامه بندگیست هرک او را خدای تعالی وقت قسمت از رحمت دور کرد امروز عمل را ترک گیرد و ۲۴ هرکرا نزدیک گردانید بر اعمال ملازمت کند و چون بیشه گیرد و گنت

من اورا نشناختم و او مرا شناخت دانستم کی خذایرا دوستان اند که
 مرا شناسند و من ایشانرا نشناسم نقلست که وقتی در نماز بود طزاری بیامد
 و ردا از کتف شیخ باز کرد و بی بازار برد تا بفروشد در حال دستش
 خشک شد اورا گفتند مصلحت تو آنست که باز بری بخدمت شیخ و
 شفاعت کنی تا دعا کند باشد که خدای تعالی دستت باز دهد طزار باز
 آمد و شیخ همچنان در نماز بود و ردا در کتف شیخ داد و بنشست تا شیخ
 از نماز فارغ شد در قدمه او افتاد و عذری خواست و زاری می کرد
 حال بگفت شیخ گفت بعزّه و جلال خدای که نه از بردن خبر دارم و
 نه از آوردن بس گفت الهی او برده باز آورد آنج ازو ستکّ باز ده در
 ۱۰ حال دستش نیک شد نقلست که گفت جوانی بخواب دیدم بغایت صاحب
 جمال گفتم کیستی گفت تقوی گفتم کجا باشی گفت در دل اندوهگنان
 بس نگه کردم زنی سیاه دیدم بغایت زشت گفتم تو کیستی گفت خنک و
 نشاط و خوش دلی گفتم کجا باشی گفت در دل غافلان و اهل نشاط
 چون بیدار شدم نیت کردم که هرگز نخدم مگر بر من غلبه کند و گفت
 ۱۵ در شبی بجاه و بکبار بیغمبرا علیه السلام بخواب دیدم و مسایل پرسیدم
 و گفتم شبی بیغامبررا علیه السلام بخواب دیدم گفتم چه دعا کنم تا حق
 تعالی دل مرا نیراند گفت هر روزی جهل بار بگوی بصدق یا حی یا
 قیوم یا لا اله الا انت اسألك ان تُحیی قلبی بنور معرفتك ابدًا و گفت
 درویشی بنزدیک من آمد و می گریست و گفت ده روز است تا گرسنه
 ۲۰ ام با بعضی یاران از گرسنگی شکایت کردم بس بی بازار شدم درمی یافتم در
 راه که بر آن نوشته بود که خدای بگرسنگی تو عالم نیست که شکایت می
 کنی و گفتم که یکی از وی وصیت خواست گفتم جنانک فردا خدای
 تعالی ترا خواهد بود تو امروز اورا باش و گفت انس بمخلوق عقوبت
 ۲۴ است و قرب اهل دنیا معصیت و با ایشان میل کردن مذمت و گفتم

بیزار شدم خود را بر کوه ابو قیس دیدم ذره از آن غبار در دلم نماند بود
 و گنت یکی با من صحبت می داشت و عظیم بر من ثقی بود از وی چیزی
 بوی بخشیدم آن ثقل زایل نشد او را بنحانه بردم و گفتم بای بر روست
 من نه نمی نهاز الحاح کردم تا بای بنهاز بر روی من وی داشت
 ۹ جنانک ثقل زایل شد و بدوستی بدل گشت مرا دوپست درم
 از وجه حلال فتوح شده بود بیش او بردم و برکناره سجاده او نهادم
 گفتم در وجه خود صرف کن بگوشه چشم در من نگرست و گنت من
 این وقت را بهفتاد هزار دینار خریدم ام تو میخواهی که مرا بدین غره کنی
 بس بر خاست و سجاده بر فشاند و برفت هرگز چون عز او و ذل خود
 ۱۰ ندیدم که آن ساعت که آن درمها می جیدم نقلست کی مریدی داشت
 مگر در حال نزع بود چشم باز کرد و در کعبه نگرید اشترے برسید و
 لکدی زد و چشمش بیرون انداخت در حال بسر شیخ ندا کردند که درین
 حالت ارادت غیبی و مکاشفات حقیقی بدو فروی آمد و او بکعبه نگرست
 ادبش کردند که در حضور ربّ الیبت نظاره بیت کردن روا نبود
 ۱۵ نقل است که روزی پیری نورانی ردا بر افگند با شکوه از باب بنی شیبه
 در آمد و بیش کتانی رفت و او سر فرو کشید بود و گنت بعد از سلام
 که ای شیخ چرا بمقام ابرهیم نروی که پیری بزرگ آمده است و اخبار عالی
 روایت می کند تا سماع کنی کتانی سر بر آورد و گنت ای شیخ از که
 روایت می کند گنت از عبد الله بن معمر از زهرے از ابو هریره از
 ۲۰ پیغامبر صلی الله علیه و علی آله وسلم گنت ای شیخ دراز اسنادی آوردی
 هرجه ایشان آنجا باسناد خبر می گویند ما اینجا بی اسناد می شنوم پیر گنت
 از که می شنوی گنت حدیثی قلابی عن ربی جلّ جلاله دلم از خدای می
 شنود پیر گنت چه دلیل داری بدین سخن گنت دلیل آن دارم که دلم
 می گوید که تو خضری خضر علیه السلام گنت تا آن وقت می بنداشتم
 ۲۵ که خدایا هیچ ولی نیست که من او را نشناسم تا ابو بکر کتانی را دیدم که

ختم کردی و در طواف دوازده هزار ختم قران کرده بود و سی سال در حرم بزیب ناودان نشسته بود که درین سی سال در شبانروزی یکبار طهارت نازه کردی و درین مدت خواب نکرد و در ابتدا دستوری از مادر خواست که بحجّ روز گفت چون در بادیه شدم حالتی در من بدید آمد که موجب غسل بود با خود گفتم مگر بشرط نیامد ام باز گفتم چون بدر خانه رسیدم مادر در بس در نشسته بود بانتظار من گفتم ای مادر نه اجازت داده بودی گفت بلی اما خانه را بی تو نمی توانستم دید تا تو رفته اینجا نشسته ام و نیت کرده بودم تا باز نیایی بر نخیزم بس چون مادر وفات کرد روی در بادیه نهادم گفتم در بادیه بودم درویشی را دیدم ۱۰ مرده وی خندید گفتم تو مرده وی خندی گفتم محبت خدای چنین بود بو الحسن مزین گفتم ببادیه فرو شدم بی زاد و راحله چون بکنار حوضی رسیدم بنشستم و با خود گفتم بادیه بریدم بی زاد و راحله یکی را دیدم که بانگ بر من زد که ای حجاج لا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالْأَبْطِيلِ نگاه کردم کنائی را دیدم توبه کردم و بخدای باز گفتم و گفتم مرا اندکی غبار ۱۰ بود در دل با امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه نه بجهت چیزی دیگر بلك بجهت آنك رسول صلی الله علیه و علی آله و سلم فرمود لا فتی الا علی شرط فتوت آن بودی که اگرچه معاویه بر باطل بود و او بر حق کار بوی باز گذاشتی تا جندان خون ریخته نشدی و گفتم میان مروه و صفا خانه داشتم در آنجا مصطفی را علیه السلام بخواب دیدم با یاران او رضوان ۲۰ الله علیهم اجمعین که در آمدی و مرا در کنار گرفتی بس اشارت کرد بابو بکر کی او کیست گفتم ابو بکر بس بعمر اشارت کرد گفتم عمر بس اشارت کرد بعثمان گفتم عثمان بس اشارت کرد به علی من شرم داشتم بسبب آن غبار بس سید علیه السلام مرا با علی برادری داد تا یکدیگر در کنار گرفتیم بس ایشان برفتند من و علی بماندیم علی رضی الله عنه مرا گفتم بیا تا بکوه بو قبیس روم بسر کوه رفتیم و نظاره کعبه کردم چون

و گفت بدیخت کسی است که معاصی ظاهر گرداند که بر وی فراموش گردانید است و گفت وی ان بود که از حال خود فانی بود و بمشاهدۀ حق باقی بود و حق تعالی متولی اعمال او بود و او را بخود هیچ اختیار نبود و با غیرش قرار نبود و گفت عارف آنست که جمله دل خویش بپولی داده باشد و تن بخلق و گفت گمان نیکو بردن بخدای غایت معرفت بود بحق و گمان بد بردن بنفس اصل معرفت بود بنفس و گفت هرکه ملازمت کند بر درگاه مولی بعد از لزوم چه بود بجز از درگذاردن و هرکه صبر کند بر خدای بعد از صبر چه بود جز وصول بحق و گفت صاحب استقامت باش نه صاحب کرامت که نفس تو کرامت خواهد و خدای استقامت و گفت رضا سرای عبودیت است و صبر در وی و تفویض خانه وی و مرگ بر در است و فراغت در سرای و راحت در خانه و گفت بخل سه حرفست با و آن بلاست و خا و آن خسران و لام و آن لوم است بس بخیلی بلائی است بر نفس خویش خاسری است در نفاق خویش و ملوی است در بخل خویش رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر کتّانی قدّس الله روحه العزیز

۱۰

آن صاحب مقام استقامت آن عالی قمت امامت آن شمع عالم توفیق آن رکن کعبه تحقیق آن قبله روحانی شیخ ابو بکر کتّانی رحمة الله علیه شیخ مکه بود و پیر زمانه بود و در ورع و تقوی و زهد و معرفت بگانه بود و از کبار مشایخ حجاز بود و در طریقت صاحب تصنیف و صاحب تمکین و در ولایت صاحب مقام و در فراست صاحب عمل و در مجاهدت و ریاضت سخت بزرگوار و در انواع علوم کامل خاصه در علم حقایق و معرفت صحبت جنید و ابو سعید خزاز و نوری یافته بود و او را چراغ حرم گفتند و در مکه مجاور بود تا وقت وفات و اوّل شب تا آخر نماز کردی و قرآن

۲۲

اند در زمین و حجّت خدای اند بر بندگان و ببرکت ایشان بلا از خلق منقطع گردد و گفت درویشی که از دنیا احتراز کرده است اگرچه هیچ عمل از اعمال فضایل نمی کند يك ذره از او فاضلتر از متعبّدان مجتهد و گفت هرگز منصف تر از دنیا ندیدم که تا اورا خدمت کنی ترا خدمت کند و چون ترك گیری او نیز ترك تو گیرد و گفت زيرك نیست کسی الا این طایفه که همه سوخته اند بسبب زندگی خویش و بسبب آنک یافته اند وفات او بطور سینا بود و هم آنجا دفن کردند رحمة الله عليه رحمة واسعة

ذکر ابو علی جوزجانی قدّس الله روحه العزيز

آن عمده اولیا آن زبد اصفیا آن مقبول بامامت آن مخصوص بکرامت آن
 ۱۰ شیخ بنهانی ابو علی جوزجانی رحمة الله عليه از کبار مشایخ و از جوانمردان طریقت بود و در مجاهده بکمال و اورا نصایف است در معاملات معتبر و مشهور و کلماتی مقبول و مذکور و مرید حکیم ترمذی بود و سخن اوست که قرارگاه خلق میدان غفلت است و اعتماد ایشان بر ظن و تهمت و بنزدیک ایشان جنانست که کردار ایشان بر حقیقت است و سخن شان
 ۱۵ بر اسرار و مکاشفات و گفت سه چیز از عقد توحید است خوف و رجا و محبت زیادتی خوف از ترك گناه است بسبب وعید دیدن و زیادتی رجا از عمل صالح بود بسبب وعده دیدن و زیادتی محبت از بسیاری ذکر بود بسبب منت دیدن بس خایف هیچ نیاساید از قرب و راجی هیچ نیاساید از طلب و محبت هیچ نیاساید از طرب بذکر محبوب بس خوف
 ۲۰ ناری منور است و رجا نوری منور و محبت نور الانوارست و گفت از علامت سعادت آن بود که بر بند طاعت آسان بود گزاردن و موافقت کردن سنت در افعال برو دشوار نبود و محبت اهل صلاح بود و با برادران نیکو خوی بود و در راه خلق چیزی بذل تواند کرد و بکار
 ۲۴ مسلمانان قیام تواند کرد و مراعات اوقات خویش تواند کردن

شَبَّان و دوم ابرهیم خواصّ رحمهما الله و او بیراین هر دو بوذه است
 و اورا کلماتی رفیع است و عمر او صد و بیست سال بوذ و کاره‌اء او
 عجب بوذ و هیچیزی که دست آدمی بذآن رسیده بوذی نخوردی مگر بیخ
 گیاه که آن خوردی و مریدان او هر جا کی بیخ گیاه یافتندی بیش او
 بردندی تا بقدر حاجت بکار بردی و ازین جنس عادت کرده بوذ و
 بیوسته سفر کردی و یاران باوی بوذندی و دایم احرام داشتی چون از
 احرام بیرون آمدی باز احرام گرفتی و هرگز جامه او شوخن نشدی و
 موی او نبالیدی نقلست که گفت سرائی از ماذر میراث یافتم به نجاه دینار
 بشروختم و بر میان بستم و روی بیادیه نهادم عربی بمن رسید گنت جه
 ۱۰ داری گنتم بنجاه دینار گنت بیار روی دادم بگشاذ و بدید و بمن باز داد
 بس شتر بخوابانید و مرا گنت بر نشین گنتم ترا چه رسیده است گنت مرا
 از راستی تو دل بر از مهر شد با من بیخ آمد مدتی در صحبت من بوذ
 و از اولیاء حق شد نقلست که گنت یکبار در بادیه ی رفتم غلامی دیدم
 تر و تازه بی زاد و راحله گنتم ای آزاد مرد بی زاد و راحله کجا ی روی
 ۱۵ گنت جب و راست نگه کن تا جز خدای هیچ ی بینی نقلست که او چهار
 بسر داشت هر یکی را بیشه آموخت گنتند این چه لایق حال ایشانست
 گنت کسی در آموزم تا بعد از وفات من بسبب آنک من بسر فلان ام
 جگر صدیقان نخورند و در وقت حاجت کسی کنند و گنت فاضلترین
 اعمال عمارت اوقات است بمراقبات و گنت هرک دعوی بندگی کند و
 ۲۰ اورا هنوز مرادی مانده باشد دروغ زن است که دعوی بندگی از کسی
 درست آید که از مرادات خویش فانی گردد و براد خداوند باقی شود
 و نام او آن بوذ کی خداوندش نهاده بوذ و نعمت او آن بوذ که بهرج
 اورا بخوانند او از بندگی جواب دهد و اورا نه اسم بوذ و نه رسم و نه
 جواب و گنت خوارترین مردمان درویشی بوذ کجا توانگران مدهانت کند
 ۲۵ و عظیمترین خلق را تواضع کند و گنت درویشان راضی امینان خدای

معصوم دارد و گفت هرک محصن شود در تقوی آسان گردد بر وی
اعراض از دنیا و گفت تقوی آنست که بگوشه چشم بلذات دنیا باز ننگری
و بدل در آن تفکر نکنی و گفت بزرگ داشتن حرمت مومن از بزرگ داشتن
حرمت خداوند بود و بحرمت بنده بمحل حقیقت تقوی رسد و گفت در
باطل نگرستن معرفت حق از دل ببرد و گفت هرکرا مودت حق بود
کس بر او غالب نتواند شد و گفت دنیا را بوحشت داغ کرده اند تا انس
مطیعان خدای بخدای بود نه بدنیا و گفت خوف بی باید که خوف بیش
از رجاست که حق تعالی بپشت را بیافرید و دوزخ و هیچ بپشت نتواند
رسید تا بدوزخ گذر نکند و گفت بیشتر چیزی که عارفان از آن بترسند
۱۰ خوف از فوت حق بود و گفت درخت معرفت را آب فکرت دهند و
درخت غنلت را آب جهل و درخت توبه را آب ندامت و درخت محبت را
آب موافقت و گفت هرگاه که طمع معرفت داری و بیش از آن درجه
انابت محکم نکرده باشی بر بساط جهل باشی و هرگاه که ارادت طلب
کنی بیش از درست کردن مقام توبه در میدان غنلت باشی و گفت زهد
۱۵ آنست که جز خدای هیچ سببی بر وی بازشاه نگردد و گفت تا تو از شکم
مادر بیرون آمانه در خراب کردن عمر خودی رحمة الله علیه

ذکر عبد الله مغربی قدس الله روحه العزيز

آن شیخ مائت آن قطب دولت آن زین اصحاب آن رکن ارباب آن صح
مشرق یثربی عبد الله مغربی رحمه الله علیه استاذ مشایخ بود و از قدماء
۲۰ کبار و استاذ اولیا و اعتماد اصفیا بود و خوب ولایتی داشت و در
تربیت کردن مرید آبتی بود و حرمت او در دفا بسیار است و خطر
بی شمار و در توکل و تجرید ظاهر و باطن کسی را قدم او نبود و این دو
۲۲ ابرهیم که از او خاسته اند خود شرح دهند کمال او بس اند یکی ابرهیم

نیاید یکی وصیت خواست گفت توشه بسیار ساز این سفر را که در بیش داری وفانش در نشابور بود و در جوار ابوحنص حداد دفن کردند رحمهما الله تعالی و تقدس

ذکر احمد مسروق قدس الله روحه العزیز

۹. آن رکن روزگار آن قطب ابرار آن فرید دهر آن وحید عصر آن عاشق معشوق شیخ وقت احمد مسروق رحمة الله علیه از مشایخ کبار خراسان بود و از طوس بود اما در بغداد نشستی و باتفاق همه از جمله اولیاء خدای بود و او را با قطب المدار رحمة الله علیه صحبت بود و او خود از اقطاب بود ازو برسیدند که قطب کیست ظاهر نکرد اما بحکم اشارت ۱۰. جنان نمود که جنید است و او جهل تن را از اهل تمکین و مشایخ مکین را خدمت کرده بود و فایدها گرفته و در علوم ظاهر و باطن بکمال و در مجاهد و تقوی بغایت درجه و صحبت محاسبی و سری یافته و گنت بیری بنزدیک من آمد و سخن باکیزه می گفت و شیرین سخن و خوش زبان بود و خاطری نیکو داشت و گنت هر خاطری که شمارا در آید با من ۱۵. بگوئید مسروق گنت مرا در خاطر آمد که او جهود است و این خاطر از من نمی رفت با جربری گفتم او را این موافق نیامد گنتم البته با وی بخوام گنت بس او را گفت که تو گنته که هر خاطر که شمارا در آید با من بگوئید اکنون مرا جنین در خاطر آمد که تو جهودی ساعتی سر در پیش افکند بس گنت راست گنتی و شهادت آورد آنگاه گنت همه دینها ۲۰. و مذهبا ننگ کردم گفتم اگر با هیچ قوم چیزی است با این قوم است بنزدیک شما آمدم تا بیازمام شمارا بر حق یافتم و سخن اوست که هرکه بغیر خدای شاد شود شاذی او بچمله اندوه بود و هرکرا در خدمت خداوند انس نباشد انس وی بچمله وحشت بود و هرک در خواطر دل ۲۴. با خدای تعالی مراقبت بجای آرد خدای تعالی او را در حرکات جوارح

تعالی می فرماید وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ بو حمزه گفت توکل از آن قوی تر است که بعجز و سالوس نفس باطل شود تن زد تا آنکس سر جاه استوار کرد گفت آنکس که بر بالا نگاه می دارد اینجا هم نگاه دارد روی بقبله توکل آورد و سر فرو برد و اضطرار بکمال رسید و توکل بر قرار بود ناگاه شیری بیامد و سر جاه باز کرد و دست بر لب جاه زد و هر دو بای فرو گذاشت بو حمزه گفت من همراهی گربه نکتم الهامش دادند که خلاف عادت است دست در زن دست در بای او زد و بر آمد شیری دید بر صورتی که هرگز صعوبت تر از آن ندیده بود آوازی شنید که بابا حمزه آلیس هذا احسن نجیناک من التلف بالتلف چون توکل بر ما کردی ۱۰ ما ترا بر دست کسی که هلاکت جان ازو بود نجات دادیم بس شیر روی در زمین مالید و برفت نقلست که روزی جنید می رفت ابلیس را دید برهنه که بر گردن مردم می جست گفت ای ملعون شرم نداری ازین مردمان گفت کدام مردمان اینها نه مردمان اند مردمان آنها اند که در شونیزیه اند که جگر مرا سوختند جنید گفت بر خاستم و بمسجد شونیزیه رفتم بو ۱۰ حمزه را دیدم سر فرو برده سر بر آورد و گفت دروغ گفت آن ملعون که اولیاء خدای از آن عزیزتر اند که ابلیس را بر ایشان اطلاع باشد نقلست که او محترم بودی میان گلیبی در سالی یکبار بیرون آمدی از احرام برسیدند از انس گفت انس آنست که دلتنگی بدید آرز از نشستن با خلق و گفت غریب آنست که او را از اقربا و بیوستگان خویش وحشت ۲۰ بود با ایشان بیگانه باشد و گفت هرکرا وحشت بود از نفس خویش انس گرفته است دل او در موافقت خداوند خویش سبحانه و تعالی و گفت هرک دوستی مرگ در دل او جای گیرد هرج باقی است بر وی دوست کنند و هرچه فانی است بر وی دشمن گردانند و گفت توکل آنست کی ۲۴ بامداد بر خیزد از شبش یاز نیاید و چون شب در آید از بامداد بازش

بدآن راست کنند و گفت نشان آنک عمل بغایت رسیده است آنست که در آن عمل جز عجز و تقصیر نه بینند نقل است که صد و بیست سال عمر یافت چون نزدیک وفاتش. بود وقت نماز شام بود عزرائیل سایه انداخت سر از بالین بر داشت و گفت عنک الله توقّف کن که تو بند ماموری و من بند مامور ترا گفته اند که جان او بر دار و مرا گفته اند که چون وقت نماز آید بگزار و وقت در آمده است آنج ترا فرموده اند فوت نمی شود اما آنج مرا فرموده اند فوت می شود صبر کن تا نماز شام کم بس طهارت کرد و ماز گزارد بعد از آن وفات کرد همان شب او را بخواب دیدند گفتند خدای با توجه کرد گفت از من مبرسید و لکن از دنیا نجس باز رستم رحمة الله علیه

ذکر ابو حمزه خراسانی قدس الله روحه العزیز

ان شریف اقران آن لطیف اخوان آن متمکن طریقت آن متوکل حقیقت آن کعبه مسلمانی ابو حمزه خراسانی رحمة الله علیه از جمله مشایخ بود و از اکابر طریقت و رفیع القدر و عالی همت بود و در فراست همتا نداشت و ۱۵ در توکل بنهایت رسیده بود و در تجرید بغایت کشینک و ریاضات و کرامات او بسیار است و مناقب او بی شمار خلوات شایسته داشت بو تراب و جنید یافته بود نقل است که یکبار بتوکل در بادیه شد و نذر کرد که از هیچ کس همبیز نخواهد و بکس التفات نکند و برین نذر بسر برد بی دلو و رسن متوکل وار مجرّد برفت باره سیم در جیب داشت که خواهرش ۲۰ بدو داده بود ناگاه توکل داد خود طلبید گفت شرم نداری که آنک سقف آسمان را بی ستون نگاه دارد معدّ ترا بی سیم بوشینک نگاه ندارد بس آن سیم بینداخت و می رفت ناگاه در جایی افتاد ساعتی بر آمد نفس فریاد بر آورد بو حمزه خاموش بنشست یکی می گذشت سر جاه باز دید خاشاکی ۲۴ جند بیاورد که سر جاه بگیرد نفس بو حمزه زاری آغاز کرد و گفت حتی

گفت آری گفت ترا نگاه دارم تا بخداوند سپارم او گفت من خود این
 می طلبم گفت عمری است که در آرزوی آنم که کسی یابم که مرا بخداوند
 سپارد بس او را بخانه برد و گفت نام تو خیراست او از حسن عقیده که
 المؤمن لا یکذب او را خلاف نکرد با او برفت و او را خدمت کرد بس
 آن مرد خیرا نساجی آموخت و سالها کار آن مرد کرد و هرگاه که گفתי
 خیر او گفתי لیک تا آنگاه که آن مرد بشیمان شد که صدق و ادب و
 فراست او می دید و عبادت بسیار از او مشاهده می کرد گفت من غلط
 کرده بودم تو بنده من نیستی برو هر جا کی خواهی بس او برفت بگه شد
 تا بدان درجه رسید که جنید گفت الحَیْرُ خَیْرُنَا و دوستان داشتی که
 ۱۰ او را خیر خواندندی گفתי روا نباشد که برادری مسلمان مرا نای نهاده
 باشد و من آن نام بگردانم نقلست که گاه گاه بافندگی کردی و گاهی
 باب دجله رفتی ماهیان بوی تقرّب جستندی و چیزها آوردندی روزی
 کرباس بیرزنی می بافت بیرزن گفت اگر من درهم باورم و ترا نیام کرا
 دهم گفت در دجله انداز بیرزن درهم آورد او حاضر نبود در دجله
 ۱۵ انداخت چون خیر بلب دجله رفت ماهیان آن درهم بیش او آوردند
 مشایخ چون این حال بشنیدند از وی نبسندیدند گفتند او را بیازبجه
 مشغول کرده اند این نشان حجاب باشد و تواند بود که نشان حجاب
 باشد غیر او را اما او را نبود جنانک سلیمانرا علیه السلام نبود و گفت
 در خانه بودم در دلم آمد که جنید بر در است آن خاطر را نفی کردم تا
 ۲۰ سه بار این در خاطر آمد بعد از آن بیرون آمدم و جنید را دیدم بر
 در گفت چرا بخاطر اول بیرون نیامدی و گفت در مسجد شدم درویشی را
 دیدم در من آویخت و گفت ای شیخ بر من بخشای که محتنی بزرگ بیشم
 آمده است گفتم چیست گفت بلا از من باز ستنه اند و عافیت بمن بیوسته
 کرده اند گفت حالش نگه کردم یک دینارش فتوح شده بود و گفت
 ۲۵ خوف تازیانه خذاوند است بندگانی را که در بی ادبی خو کرده باشند

از وقت آدم علیه السلام تا قیام ساعت آدمیان از دل گفتند و می گویند
و من کسی میخوانم که مرا وصیت کند که دل جیست با چگونه است و
نبی یابم برسیند از حقیقت توحید گفت نزدیک است از آنجا کی
گمانهاست اما دورست در حقایق نقلست که او گفت که شما می بندارید
که مرگ من چون مرگ شما خواهد بود که بیمار شوید و مردمان بعبادت
آیند مرا بخوانند اجابت کنم روزی می رفت گفت لئیک و سر بنهاد شیخ
مزین گفت من گفتم او را که بگوی لا اله الا الله نسبی بکرد و مرا گفت
با من میگوئی کی کله بگوی بعزه او که در میان من و او نیست الا
حجاب عزت و جان بداد ابو الحسن مزین بعد از آن محاسن خود بگرفتی
۱۰ و گفتی چون من حجاب اولیاء خدایرا شهادت تلقین می کند و خجانه و
بگریستی رحمة الله علیه

ذکر خیر نساج قدس الله روحه العزیز

آن منتهی هدایت آن مهدی ولایت آن حارس عقل و شرع آن عارف اصل
و فرع آن معطی حُجَّاج شیخ وقت خیر نساج رحمة الله علیه استاذ بسیار
۱۰ مشایخ بود در بغداد و بیر وقت خویش بود و در وعظ و معاملات بیانی
شافی داشت و عبارتی مهذب و خُلقی و حلمی بغایت و ورع و مجاهدت تمام
و نفسی موثر شبلی و ابرهیم خواص در مجلس او توبه کردند شبلی را بیش
جَنید فرستاد حفظ حرمت جنید را و او مرید سری سقطی بود و جنید
او را عظیم محترم داشتی و بو حمزه بغدادی در شان او مبالغتی تمام کردی
۲۰ و سبب آنک او را خیر نساج گفتند آن بود که او از مولودگاه خود
بسامر رفت بعزم حج گذرش بکوفه بود چون بدروازه کوفه رسید مرقعی
باره باره بوشینه بود و او خود سیاه رنگ بود جنانك هرك او را دیدی
گفتی این مرد ابلهی میباشد یکی او را بدید گفت روزی جند او را در کار
۲۴ کشم بیش او رفت و گفت تو بندگ گفت آری گفت از خداوند گریخته

ذکر شیخ علی سهل اصفهانی قدس الله روحه العزیز

آن خواجه درویش آن حاضر بی خویش آن داننده غیوب آن بیننده عیوب
 آن خزانه حقایق و معانی شیخ علی سهل اصفهانی رحمه الله علیه بس بزرگ
 و معتبر بود و از کبار مشایخ بود و جنیدرا بوی مکاتبات لطیف است
 و صاحب بو تراب بود و سخن او در حقایق عظیم بلند بود و معاملات
 و ریاضات او کامل و بیانی شافی داشت در طریقت عمرو بن عثمان مکی
 بزبارت او باصفهان شد و سی هزار درم وام داشت و علی سهل همه وام
 او بگزارد و سخن اوست که گفت شتافتن بخدمت و طاعت از علامات
 توفیق بود و از مخالقات باز داشتن از علامات رعایت بود و مراعات اسرار
 از علامات بیداری و بدعوی بیرون آمدن از رعنائی بشریت بود و هر که
 در بدایت ارادت درست نکرده است در نهایت عافیت و سلامت نیابد
 گفتند در معنی یافت سخنی بگوی گفت هر که بندارد که نزدیک تر است او
 بحقیقت بعیدتر است چنانکه آفتاب بروزی می افتد کوزکان خواهند که
 تا آن ذرها بگیرند دست برکنند بندارند که در قبضه ایشان آید چون
 ۱۰ دست باز کنند هیچ نه بینند و گفت حضور بحق فاضلتر از یقین بحق
 از آنک حضور در دل بود و غفلت بر آن روا نباشد و یقین حاضری
 بود که گاه بیاید و گاه برود و حاضران در بیش گاه باشند و موقنان
 بر درگاه و گفت غافلان در حکم خدای زندگانی می کنند و ذاکران در
 رحمت خدای و عارفان در قرب خدای و گفت حرام است کسی را که
 ۲۰ او را می خوانند و می دانند و با چیزی دیگر آرام گیرد و گفت بر شما باز
 که برهیز کنید از غرور بحسن اعمال با فساد باطن اسرار یعنی ابلیس
 چنین بود و گفت توانگری التماس کردم در علم یافتم و فخر التماس کردم
 در فقر یافتم و عافیت التماس کردم در زهد یافتم و قلت حساب التماس
 ۲۴ کردم در خاموشی یافتم و راحت التماس کردم در نا امیدی یافتم و گفت

تواند کرد و او غایب است در حال از مقام و وقت خود و گنت تو
 ظاهراً دعوی عبودیت می کنی اما باطناً سر باوصاف ربوبیت بر آورده
 و گنت عبودیت اضطراری است نه اختیاری است و گنت هرک طعم
 عبودیت نجشید اورا عیش نیست و گنت عبودیت رجوع کردن است
 در جمله چیزها بخدای بجز اضطرار و گنت بنده بندۀ او بود تا خودرا خدای
 نی جویند چون خودرا خدای جست از حدّ بندگی افتاد و ادب از دست
 داد و گنت هیبیز نیست در کسی که خواری بندگی و خواری سوال و
 خواری ردّ نجشید است و گنت حق تعالی یاد کرده است انواع عبادات را
 که الصّابِرینَ وَالصّادِقینَ وَالْقائِنینَ وَالْمُتَّقِینَ وَالْمُسْتَغْفِرینَ بِالْأَسْحَارِ ختم
 ۱۰ جمله مقامات بر استغفار کرده است تا بنده بینا گردد بر تقصیر خویش بر
 همه افعال و احوال بس از همه استغفار کند و گنت هرکه سایه نفس از
 نفس خویش بر گیرد عیش خلاق در سایه او بود و گنت تفویض با
 کسب بهتر باشد از خلوت بی کسب و گنت هرکه درین حدیث آید از
 سر ضعف قوی گردد و فضیحت نشود و هرک از سر قوت در آید ضعیف
 ۱۵ گردد و فضیحت شود و گنت اگر درست شود بنده را یک نفس در جمله
 عمر بی ریا و بی شرک برکات آن نفس تا آخر عمر با او بماند و گنت
 عارف آنست که از هیبیزش عجب نیاید نقلست که یکی اورا دعا کرد که
 آنج امید داری خدای بدهاذا گنت امید بعد از معرفت بود و کو معرفت
 وفات او بنشاپور بود و خاک او در مشهد انبار است احمد اسود گنت
 ۲۰ بخواب دیدم کی هانفی آواز داد و مرا گنت عبد الله را بگوی که ساخته
 باش که یک سال دیگر وفات خواهی کرد بامداد برفتم و با وی بگفتم
 گنت این وعده مدید است و مدتی بعید که تا سالی دیگر که طاقت
 ۲۲ انتظار تواند کرد رحمة الله علیه

مسئله برسید جواب داد آن مرد گفت خواجه یکبار دیگر باز گوی گفت
من در بشیانی آمم که اول چرا گفتم و گفت هیچ کس فریضه ضایع
نکند از فریضها الا مبتلا گردد بضایع کردن سنتها و هرک بترک سنتی
مبتلا گردد زود بود که در بدعت افتد و گفت فاضلترین وقتها تو
آنست که از خواطر و وساوس نفس رسته باشی و مردمان از ظن بد تو
رسته باشند و گفت هرک نفس او ملازمت جبری کند که بدان احتیاج
ندارد ضایع کند از احوال خویش هم چندان که از کثرت ولایت بدو احتیاج
است و گفت آدی عاشق است بر شقاوت خویش یعنی همه آن خواهد
که سبب بدبختی او بود و یک روز اصحاب خود را گفت شما عاشق شده
۱۰ اید بر کسی که بر شما عاشق شده است و گفت عجب دارم از کسی که در حیا
سخن گوید و از خدای شرم ندارد یعنی که چون خدا را متکلم می بیند چگونه
شرم نمی دارد که در کلام آید و گفت هرکرا محبت دادند و فقر اگر او را
خشیت ندهند او فریفته است و گفت خدمت ادبست نه مداومت بر ادب
که ادب خدمت عزیزتر است از خدمت بی ادب و گفت ما بادب محتاج تریم
۱۵ از بسیاری علم و گفت هرک قدر خویش بر چشم خلق بزرگ داند برو
واجب چنان کند که نفس او بر چشم او خوار شود ندیدی که ابرهیم را
علیه السلام خلیل خویش خواند حق تعالی و او گفت وَأَجْنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ
تَعْبُدُوا الْأَصْنَامَ و گفت احکام غیب در دنیا بر کسی ظاهر نگردد و لکن
فضیحت دعوی ظاهر گردد و گفت هرگز دعوی و تسلیم در یک حال
۲۰ جمع نشوند و گفت هرکه محبوب گردد بچیزی از علوم خود هرگز او عیب
خود نبیند و گفت هر فقر که از ضرورت نبوذ آن فقرا هیچ فضیلت
نبوذ و گمت حقیقت فقر انقطاع است از دنیا و آخرت و مستغنی شدن
بخداوند دنیا و آخرت و گفت هرک مشغول شود باوفات گذشته بی
۲۴ فایده نقد وقت از دست بگذرد و گفت آدی چگونه از بس و بیش نگاه

نقلست که چون او وفات کرد اورا بخواب دیدند زردروی و غمگین و زاری گریست گفتند چه حالتست خیر است گفت چگونه خیر باشد که درین گورستان که منم از ده جنازه یکی بر مسلمانی نمرده است که می آرند دیگری اورا بخواب دید گفت خدای با تو چه کرد گفت بحضرت خود بداشت و نامه بدست من داد می خواندم تا بگنای رسیدم جمله نامه سیاه شد کی بیش نتوانستم خواند متغیر شدم ندا آمد که این گناهرا در دنیا بر تو بوشینم ام از کرم ما نسزد که درین جهان برده تو درم عنوت کردیم رحمة الله علیه،

ذکر عبد الله منازل قدس الله روحه العزيز

۱۰ آن هدف نیز ملامت آن صدف در کرامت آن مجرد رجال آن مشرف کمال آن خزانه فضایل عبد الله منازل رحمة الله علیه یگانه روزگار بود و شیخ ملامتیان بود و متورع و متوکل و معرض هم از دنیا و هم از خلق مرید حمدون قصار بود و عالم بعلوم ظاهر و باطن و بسیار حدیث نوشته بود و سماع کرده و در وقت او مجردتر از او و باکیزه تر از او کسی نموده است ۱۵ جنانک نقلست که ابو علی ثقفی سخن می گفت در میان سخن عبد الله اورا گفت مرگدرا ساخته باش که ازو جاره نیست بو علی گفت تو ساخته باش عبد الله دسترا بالین کرد و سر برو نهاد و گفت من مردم و در حال ببرد بو علی منقطع شد زیرا که اورا علایق بود و عبد الله مفرد و سخن اوست که گفت کی بو علی ثقفی وقتی که سخن گفتی از برای خود ۲۰ گفتمی نه از برای خلق و از جهت این بود که برکات سخن او بدو رسید و درین معنی گفت آفت ماست که از سخن خود انتفاع نمی توانیم گرفت چگونه دیگری از سخن ما منفعت گیرد و گفت هرچه عبارت کنی بزبان خویش باید که از حال خود عبارت کنده باشی و نباشی بسخن خویش ۲۴ عبارت کنده و گویند حکایات از غیری نقلست که کسی از وی روزی

بدّ اورا بلکه باید کوفت و بسختی باید سرشت تا کاری را بشاید و گفت
 چون حق تعالی خواست که آب را بیافریند از هر الوان لون او کرد و
 از هر طعم طعم او گردانید چون همه الوان را بیامیخت تا لون آب گشت
 ازین معنی کسی لون آب ندانست و چون همه طعم‌ورا بیامیخت کسی طعم
 آب نشناخت از خوردن او لذت و حیوة یابند اما از کیفیت لذت او
 خبر نه وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ دلیل اینست و گفت فرخ درویشی
 در دنیا و آخرت که در دنیا سلطانرا از وی خراج نیست و در آخرت
 جبار عالم با او شمار نه و گفت بامداد بر خیزم خلفانرا بینم بدانم که کیست
 که لقمه حلال خورده است و کیست که حرام خورده است گفتند چگونه
 ۱۰ گفت هرکه بامداد بر خیزد و زبانرا بلغو و غیبت و فحش مشغول کند
 بدانم که او حرام خورده است و هرک بامداد بر خیزد و زبان بدکر و
 تهلل و استغفار مشغول دارد بدانم کی حلال خورده است و گفت صدق
 نگاه دار در آنچه میان تو و خدای است و صبر نگاه دار در آنچه میان تو
 و نفس است و گفت یقین نوری است که بنده بدو منور گردد در احوال
 ۱۵ خویش بس آن نور برساند اورا بدرجه متقیان و ازو برسیند از زهد
 گفت زهد سه حرف است زا و ها و دال زا ترك زینت است و ها ترك
 هوا و دال ترك دنیا و گفت یقین فرو آرند است دلرا و کمال ایمانست
 و گفت یقین بر سه وجه است یقین خبر و یقین دلالت و یقین مشاهده
 و گفت هرکرا درست شود معرفت بخدای هیبت و خشیت برو ظاهر شود
 ۲۰ و گفت شکر نعمت مشاهده منت است و نگاه داشت حرمت و گفت توکل
 فرا گرفتن وقت است صافی از کدورت انتظار جنانک نه ناسف خورد
 بدانچه گذشت و نه چشم دارد بدانچه خواهد آمد یعنی تا نقد وقت فوت
 نشود و گفت هرکه کارها از جهت آسمان بیند صبر کند و هرک از جهت
 ۲۴ زمین بیند مغیبر گردد و گفت احتراز کنبد از اخلاق بد جنانک از حرام

نشان حکمت خاموشی است و سخن گنتن بقدر حاجت و گفت خاموشی
 عارف نافع تر بود و کلام او خوشتر و گفت خدای تعالی از بند هشت چیز
 می خواهد از دل دو چیز تعظیم فرمان خدای و شنفت بر خلق خدای و
 از زبان دو چیز می خواهد اقرار کردن بتوحید و رفق کردن با خلق
 و از اندام دو چیز می خواهد طاعت داشتن خدای و یاری دادن مومنان
 و از خلق دو چیز می خواهد صبر کردن در حکم خدای و حلم با خلق
 خدای و گفت هر که بر نفس خویش عاشق شد کبر و حسد و خواری و
 مذلت برو عاشق شد و گفت اگر طمع را گویند که بذرت کیست گویند در
 مقدور شك آوردن و اگر گویند غایت تو چیست گویند حرمان و گنت
 ۱۰ یکی از بزرگان گنت که شیطان می گویند که من بدین ابلهی نیم که اول
 بار مومنی را بکافری وسوسه کنم که اول او را بشهوات حلال حریص کنم
 چون بدین حریص شد هوا بر وی جیره گردد و قوت گیرد آنکه بمعاصی
 وسوسه کنم تا مرا آسان تر بود آنگاه بکافری وسوسه کنم و گنت بخی چیز
 است که همیشه با تو اند اگر صحبت این بخی چیز بدانی نجات یافتی و اگر
 ۱۵ ندانی هلاک شوی اول خدای تعالی بس نفس و بس شیطان و بس دنیا
 و بس خلق با خدای بموافقت باید کردن و بهره وی کند بسند کار
 باشی با نفس بمخالفت باید با شیطان بعداوت با دنیا بجذر با خلق بشنفت
 گر این کنی رستی و گنت تا از مخلوق نه بری و از ایشان وحشت نگیری
 بانس حق طمع مدار و تا دل در اشغال گردان داری طمع فکرت و
 ۲۰ عبرت مدار و تا سینه از طلب ریاست و مهتری باک نکنی طمع الهام و
 حکمت مدار و گنت صحبت با عقلا باقتدا کن و با زهاد به حسن مدارا
 و با جهّال بصبری جمیل و گنت اصل آدمی زاد از آب است و خاک
 کس بود که آب برو غالب تر بود او را بلطف ریاضت باید داد اگر بعنف
 ۲۴ کند متغیر گردد و بمقصود نرسد و کس بود که خاک برو غالب تر بود لا

اندکی مال یافته و شرّ هر دو جهان در بسیاری مال و آمیختن با مردمان نقلست که گفت در راه مکه زنی را دیدم مرا گفتم ای جوان تو کیستی گفتم من مردی غریبم گفتم شکایت می کنی از وحشت غربت یا انس نگرفته بخداوند خویش گفت جون این بشنیدم چندان قدرتم نماند کی گامی از بی او بر گیرم باز گفتم تا او برفت و گفتم دری بر من گشادند و گفتند بخواه گفتم خداوند آن قوم کی انبیا بودند و سر غوغاء آفرینش و بیش روان سپاه اند معلوم است که هر بلا و اندوه کی بود بر سر ایشان فرو آمد تو آن خداوندی که يك ذره بجز از تو بکسی نرسد چه خواهم مرا هم درین مقام بیچارگی خودم رها کن که طاقت بلائی دارم ۱۰ و گفتم مردمان سه گروه اند یکی امرا و دوم علما و سوم فقرا چون امرا تباه شوند معاش و اکتساب خلق تباه شود و چون علما تباه شوند دین خلق روی بنقصان نهد و چون فقرا تباه شوند زهد و همت در میان خلق تباه شود تباهی امرا جور و ظلم بود و تباهی علما میل دنیا بود و متابعت هوا و تباهی فقرا ترك طاعت و مخالفت رضا و گفتم اصل غلبه نفس مقارنه شهوات است چون هوا غالب شود دل تاریک شود و چون دل تاریک شود خلق را دشمن گیرد و چون خلق را دشمن گیرد اورا دشمن گیرند او با خلق جفا آغاز کند و جور کردن بیش گیرد و گفتم از روزگار آدم تا اکنون هیچ فتنه ظاهر نشد مگر بسبب آمیختن با خلق و از آن وقت باز تا امروز هیچ کس سلامت نیافت مگر آنک از اختلاط کرانه کرد و یکی ازو وصیت خواست گفت سنگی بر گیر و دو بای خود بشکن و کاردی بر دار و زبان خود ببر گفتم که طاقت این دارد گفت آنک زبان سرّ او در نطق آید و گوش همت او از خذاسه شنود باید که زبان ظاهر او گنگ بود و گوش صورت او کتر بود این بزبان بریدن و بای شکستن دست دهد و گفتم حکما از بس انبیا اند ۲۰ و بعد از نبوت هیچ نیست مگر حکمت و حکمت احکام امور است و اوّل

و عباد بود و در ورع و تقوی تمام و در تجرید و تفرید کمالی خوب داشت و در معاملهٔ ادب بی نظیر جنانک مشایخ او را مؤدب الاولیا خوانده اند و کشته نفس و مبارک نفس بود و با محمد حکیم صحبت داشته بود و از یاران خضروه بود و در بلخ مقیم بود و او را در ریاضات و آداب تصانیف است و مریدان را از سفر منع کردی گفتی کلید همه برکتی صبر است در موضع ارادت تا آنگاه که ارادت ترا درست گردد چون ارادت درست شد اول برکتها بر تو گشاده شد نقلست که عمری تا در آرزوی خضر بود و هر روز بگورستان رفتی و باز آمدی در رفتن و باز آمدن جزوی قران بر خواندی یک روز چون از دروازه بیرون شد بیری نورانی پیش آمد و سلام کرد جواب داد گفت صحبت خواهی گنت خواهم بپر با او روان شد تا بگورستان و در راه با او سخن می گفت و همچنان سخن گویان می آمدند تا بدروازه رسیدند چون باز خواست گشت گفت عمری که می خواهی تا مرا ببینی من خضرم امروز کجا من صحبت داشتی از خواندن یک جزو محروم ماندی چون صحبت خضر چنین است صحبت دیگران چه خواهد بود تا بدانی که عزلت و تجرید و تنهایی بر همه کارها شرف دارد نقلست که فرزندی داشت بدیرستان فرستاد یک روز او را دید که می لرزید و رویش زرد شده گفت ترا چه بوده است گفت استاذ آبتی بمن آموخته است که حق تعالی میفرماید *يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا* آن روز که کوزکانرا پیر گرداند از بیم این آیت چنین شدم پس آن کوزک بیمار شد و هم در آن وفات کرد بذرش بر سر خاک او می گریست و می گفت ای ابو بکر فرزند تو بیک آیت چنین شد که جان بداد و تو چندین سال خواندی و ختم کردی و در تو اثر نمی کند نقلست که هرگاه که از مسجد باز گشتی و از نماز فارغ شدی از شرم آنک نماز کرده است چنان بودی که کسی را بدزدی گیرند یا بگناهی گرفتار آید نقلست که یکی بزیارت او آمد چون باز می گشت وصیتی خواست گفت خیر دنیا و آخرت در

او فرمود و جای خویش بوی داد هیچ نتوانستند گفتن شیخ نظاره او می کرد تا او نان می خورد و بسگان می داد و اصحاب انکاری کردند بس چون نان بخورد برفت شیخ بوداع او برخاست چون باز گردیدند اصحاب گفتند شیخا این چه حالت بود که سگ را بر جای خویش بنشاندی و مارا ۵ با استقبال جنین کسی فرستادی که جمله سفره از نماز ببرد شیخ گفت این سگ نفس او بود از بی او می دوید از بیرون مانده و سگ ما در درون مانده است و ما از بی او می دویم بس فرق بود از کسی که متابع سگ بود تا کسی که سگ متابع وی بود سگ او ظاهری توانست دیدن و بر شما بوشینه است این بهتر از آن هزار بار بس گفت این ساعت در آفرینش ۱۰ بادشاه او خواهد بود اگر سگ دارد و اگر ندارد کار روی بدو خواهد داشت نقلست که از او برسیدند که صفت مرید چیست گفت مرید در رنج است و لکن آن سرور طلب است نه عنا و تعب و از او برسیدند از صوفی و زاهد گفت صوفی بخداوند و زاهد بنفس و گفت حق تعالی هر بند را از معرفت خویش بقدر کاری بخشینه است تا معرفت او بارے ۱۵ دهند او بود بر بلا و گفت آلات مکشوف است و معانی مستور و گفت هر که خدمت کند در جمله عمر خویش يك روز جوانمردی را برکه يك روزه خدمت باو رسد بس حال کسی چگونه بود که جمله عمر در خدمت ایشان صرف کند و گفت هیچ انس نیست در اجتماع برادران بسبب وحشت فراق و هیچ کسی را وسیلتی نبود بخدای جز خدای وسیلت نیست ۲۰ و گفت هر که دنیا را ترك کند از برای دنیا از غایت حب دنیا بود رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر و راق قدس الله روحه العزيز

آن خزانه علم و حکمت آن یگانه حلم و عصمت آن شرف عباد آن کف ۲۴ زهاد آن مجرد آفاق شیخ وقت ابو بکر و راق رحمة الله علیه از اکابر زهاد

صافی نتوان کرد الا بتصحیح نیت با خدای و تنرا صفا نتوان داد الا بخدمت اولیا و گفت دهلارا جایگاهها است دلی است که جای ایمان است شفیق است بر جمله مسلمانان و جهد کردن در کارها و ایشان و یاری دادن ایشان در آنچه صلاح ایشان در آن بود و دلی است که جایگاه نفاق است علامت آن حقد است و غل و حسد و گفت دعوی رعوتی است که کوه حمل آن نتواند کرد و گفت همیکس بجای شریف نرسد مگر بموافقت قرار گرفتن و ادب بجای آوردن و فریضها بجای داشتن و با بیگانگان صحبت ناکردن رحمة الله علیه

ذکر عبد الله ترغبزی قدس الله روحه العزیز

۱۰ آن باک باز ولایت آن شاه باز هدایت آن سالک بادیه تجرید آن سابق راه تفرید آن بر کنه بیخ خودی شیخ عبد الله ترغبزی رحمة الله علیه یگانه عهد بود و نشانه وقت بود و از جمله مشایخ طوس و از کبار اصحاب و در ورع و تجرید کامل بود و او را کرامات و ریاضات شگرف است صحبت بو عثمان حیری یافته بود و بسی مشایخ دین و ابتداء حال او جنان بود که در طوس قحطی افتاد که آدمی می خوردند و یک روز بخانه درآمد مگر دو من گندم یافت در خمره آتش درو افتاد و گفت این شنفت بود بر مسلمانان که ایشان از گرسنگی می میرند و تو گندم در خمره نهاده شوری بدو درآمد روی بصحرا نهاد و ریاضت و مجاهدت بیش گرفت یک بار باصحاب خویش به سفره نشسته بود بنان خوردن منصور حلاج از کشمیر می آمد قبائی سیاه بوشینک و دو سنگ سیاه در دست شیخ اصحاب را گفت جوانی بدین صفت می آید و با استقبال می باید رفت که کار او عظیم است اصحاب برفتند و او را دیدند می آمد و دو سنگ سیاه بر دست همچنان روی بشیخ نهاد شیخ چون او را بدید جای خویش بدو داد تا در آمد و سگانرا با خود در سفره نشاند چون اصحاب دیدند که شیخ استقبال

مرتبۀ رضا آن طلیعۀ فقرا مطلع شیخ ابو الخیر اقطع رحمة الله علیه از کبار مشایخ بود و از اشراف اقران و صاحب فراستی عظیم بود و از مغرب بوده است و با ابن جلا صحبت داشته بود و سباع و اهو با او انس گرفته بودند و با شیر و اژدها هم قریبی کردی و حیوانات بیش او بسی آموذندی و گنت در کوه لکام بوزم سلطان می آمد هر کرای دیدن دیناری بر دست می نهاد یکی بن داد بشت دست آنجا داشتم و در کنار رفیقی انداختم اتفاق افتاد که بی وضو کراسه بر گرفتم يك روز بدان بازاری رفتم با اصحاب بهم چون شوریدند جماعتی دزدی کرده بودند در میان بازار ایشان بگریختند و همه خلق بهم برآمدند در صوفیان آویختند شیخ ۱۰ گنت مهتر ایشان منم ایشانرا خلاص دهید که رهن منم با مریدان گنت هیچ مگوئید آخر او را ببرند و دستش ببریزند گنتند تو چه کسی گنت من فلانم امیر گنت زهی آتشی که در جان ما زدی گنت باک نیست که دستم خیانت کرده است مستحق قطع است گنت چیزی بدستم رسیده است که دستم از آن باکیزه تر بود و آن سیم لشکری بود و دست بجیزی رسیده است که آن از دست من باکیزه تر بود و آن مصحف است که بی وضو برگرفته ام چون بخانه باز آمد عیالش فریاد بر گرفت شیخ گنت چه جای تعزیت است جای تهنیت است اگر جنان بودی که دست ما نبریزندی دل ما ببریزندی و داغ بیگانگی بر دل ما نهادندی بدست ما چه بودی و جمعی چنین نقل کنند که در دست او گلی افتاد طیبیان گنتند دستش ۲۰ ببايد بریزد او بدان رضا نداد مریدان گنتند صبر کنید تا در نماز شود او را دگر خبر نبود جنان کردند چون او نماز تمام کرد دست را بریند یافت نقلست که گنت یکی در بادیه می رفت بی آب و بی آلت سفر با خود اندیشه کردم که او را بجان هیچ کار نیست روی باز بس کرد و گنت الغیبة حرام از هوش بشدم و چون بهوش باز آمدم با خود توبه کردم ۲۵ روی باز بس کرد و گنت وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَگنت دل

دینی او بشومی همت وی دنیائی گردد و گفت هرک بسند کند از علم بسخن بی زهد در زندقه افتد و هرک بسند کند بنفقه بی ورع در فسق گرفتار شود و هرک باوصاف عبودیت جاهل بود باوصاف ربوبیت جاهل تر بود و گفت تو میخواهی که با بقای نفس خود حق را بشناسی و نفس تو خود را نمی شناسد و نمی تواند شناخت چگونه حق را تواند شناخت و گفت بدترین خصال مرد دوستی کبر است و اختیار در کارها زیرا که کبر از کسی لایق بود که ذات او بی عیب بود و اختیار از کسی درست بود که علم او بی جهل بود و گفت صد شیر گرسنه در رمه گوسفند چندان تباهی نکند که یک ساعت شیطان کند و صد شیطان آن تباهی نکند که یک ساعت نفس آدمی کند با وی و گفت بسند است مرد را این عیب که شاذ می کند او را آنج زبان گار اوست و گفت حق تعالی ضمان رزق بندگان کرده است بندگان را ضمان توکل باید کرد و گفت مراقبت آنرا باید کرد که هیچ نظر او از تو غایب نیست و شکر کسی را باید کرد که نعمت او از تو منقطع نیست و خضوع کسی را باید کرد که قدم از ملک ۱۰ و سلطنت او هرگز بیرون نتوان نهاد و گفت جوانمردی آن بود که راه گذری و مقیم بیش تو یکسان بود و گفت حقیقت محبت حق تعالی دوام انس است بذکر او و گفت اینک می گویند که دل نامتناهی است راست نیست زیرا که هر دلی را کمالی معلوم است که چون آنجا برسد بایستد اما معنی آنست که راه نامتناهی است و جنان دانم که بدین سخن صورت دل ۲۰ خواسته است که دل بمعنی نامتناهی است جنان که در شرح القلب بیان کرده ایم و گفت اسم اعظم هرگز معجزی نشد الا در عهد بیغامبر ما صلی الله علیه و علی آله و سلم رحمة الله علیه

ذکر ابو الخیر اقطع قدس الله روحه العزيز

۲۴ آن پیش رو صف رجال آن بدرقه راه کمال آن بیک بادیه بلا آن مرد

سمت حسن يك جزو است از بیست و چهار جزو نبوت و مجذوب را اقتصاد و هدی صالح تواند بود و یغیر فرمود علیه السلام که خواب راست جزوی است از نبوت و جائی دیگر گفت هرکه يك درم از حرام بخصم باز دهد درجه از نبوت بیابد بس این همه مجذوب را تواند بود و گفت درست تر نشان اولیا آنست که از اصول علم سخن گوید قایلی گفت آن چگونه بود گفت علم ابتدا بود و علم مفادیر و علم عهد میثاق و علم حروف این اصول حکمت است و حکمت علما اینست و این علم بر بزرگان اولیا ظاهر شود و کسی از ایشان قبول تواند کرد که ابلیس را از ولایت او حظی نمود گفتند اولیا از سوؤ خامت ترسند گفت بلی و لیکن آن خوف ۱۰ خطرات بود و روزی نبود که حق تعالی دوست ندارد که عیش خوش را بر ایشان تیره بگرداند و گفت مشغول بذکر او چنان بود که ازو سوال نتواند کرد و این مقام بزرگتر از آن مقام است که بلعیمان فهم کنند گفتند بلعیمان کدام قوم اند گفت آنک ایشان آیات الهی را اهل نه اند برسیند از تقوی و جوانمردی گفت تقوی آنست که در قیامت هیچ کس دامنست ۱۵ نگیرد و جوانمردی آن که تو دامن هیچ کس نگیری و گفت عزیز کسی است آنک معصیت او را خوار نکرده است و آزاد کسی است که طمع او را بنده نکرده است و خواجه کسی است که شیطان او را بنده نکرده است و عاقل کسی است که برهیزگاری برای خدای تعالی و حساب نفس خویش کند و گفت هرکه در طریقت افتاد او را با اهل معصیت هیچ انکار بنماید ۲۰ و گفت هرک از جیزی بترسد ازو بگریزد و هرک از خدای ترسد در وی گریزد و گفت اصل مسلمانی دو چیز است یکی دیدن منت و دوم خوف قطیعت و گفت بر هیچ گم کرده آن غم نباید خورد که بر گم کرده نیت که هیچ کار خیر بی نیت درست نباید و گفت هرکرا همت او دینی گردد ۲۴ همه کارها دنیائی او دینی گردد و هرکرا همت او دنیائی گردد همه کارها

فرزند را آواز کرد آن اجزاء او بهم بیوست و زنده شد و بیش ابلیس نشست بس ابلیس دگر بار حوَّاراً گفت اورا قبول نمی کرد که آدم مرا هلاک کند بس ابلیس سوگند داد تا قبول کرد ابلیس برفت آدم بیامد دیگر بار اورا بدید در خشم شد و گفت خدای داند تا چه خواهد بود که سخن او می شنوی و آن من نمی شنوی بس در خشم شد و ختاس را بکشت و قلیه کرد و یک نیمه خود بخورد و یک نیمه بجوِّا داد و گویند که آخرین بار ختاس را بصفت گوسفندی آورده بود چون ابلیس باز آمد و فرزند طلید حوَّاً حال باز گفت که اورا قلیه کرد و یک نیمه من خوردم و یک نیمه آدم ابلیس گفت مقصود من این بود تا خود را در درون آدم راه دهم چون سینه او مقام من شد مقصود من حاصل گشت جنانک حق تعالی در کلام قدم خود یازی کند اَلْحَنَّا سِ الَّذِي يُوسُوسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اینست و گفت هرکرا یک صفت از صفات نفسانی مانده باشد چون مکاتی بود که اگر یک دم بر روی باقی بود او آزاد نبود و بنده آن یک دم بود اما آنرا که آزاد کرده باشند و بر روی هیچ نماند بود این چنین کس مجذوب بود که حق تعالی اورا از بندگی نفس آزاد کرده بود در آن وقت که اورا جذب کرده بود بس آزاد حقیقی او بود کما قال الله تعالی اللهُ يُجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ اهل اجتبا آن کسانیست که در جذبۀ افتادند و اهل هدایت آن قوم اند که بانابت اورا جویند و گفت مجذوب را منازل است جنانک ۲۰ بعضی را از ایشان ثَلَاثُ نَبَوْتٍ دهند و بعضی را نصفی و بعضی را زیادت از نصف تا بجائی برسند که مجذوبی افتد کی حظاً او از نبوت بیش از همه مجذوبان بود و او خاتم الاولیا بود و مهتر جمله اولیا بود جنانک محمد مصطفی علیه السلام مهتر جمله انبیا بود و ختم نبوت بدو بود و گفت آن مجذوب تواند بود که مهدی بود اگر کسی گویند که اولیایا از نبوت ۲۵ چون نصیب بود گویم بیغامبر علیه السلام گفت اقتصاد و هدی صالح و

کنند و بزرگ شمردند تا نفس اینجا فریفته شود و همچون شیری از درون او بجهد و برگردن او نشیند و آن لذت که در ابتداء مجاهده در خود یافته باشد منبسط گردد جنانک ماهی از دام بجهد چگونه در دریا غوص کند و هرگز بیش او را بدام نتواند آورد نفس که بنضای توحید رسد هزار بار خبیث تر و مکارتر از آن بود که اول بیش او در قید نیاید از آنک در اول بسته بود و اینجا گشاده و منبسط گشت و در اول از صبق بشریت آلت خویش ساخته بود اینجا از وسعت توحید آلت خود سازد پس از نفس امین مباش و گوش دار تا بر نفس ظفر یابی و ازین آفت کی گفتیم حذر کنی که شیطان در درون نشسته است جنانک هم محمد علی

۱۰ حکیم نقل کرده است که چون آدم و حوا بهم رسیدند و توبه ایشان قبول افتاد روزی آدم بکاری رفت ابلیس بجه خود را خناس نام بیش حوا آورد و گفت مرا مهی بیش آمده است بجه مرا نگاه دار تا باز آم حوا قبول کرد ابلیس برفت چون آدم باز بس آمد برسید که این کیست گفت فرزند ابلیس است که بمن سپرده است آدم او را ملامت کرد که

۱۵ چرا قبول کردی و در خشم شد و آن بچه را بکشت و باره باره کرد و هر باره از شاخ درختی بیاویخت و برفت ابلیس باز آمد و گفت فرزند من کجاست حوا احوال باز گفت و گفت باره باره کرده است و هر باره از شاخ درختی آویخته ابلیس فرزند را آواز داد هم بیوست و زنده شد و بیش ابلیس آمد دیگر باره حوا را گفت او را قبول کن که مهی دیگر دارم حوا قبول نی کرد بشفاعت و زاری بیش آمد تا قبول کرد پس ابلیس برفت و آدم بیامد و او را بدید برسید که چیست حوا احوال باز گفت آدم حوا را برنجانید و گفت نی دامن تا چه سر است درین که فرمان من نی بری و از آن دشمن خدای می بری و فریفته سخن او می شوی پس او را بکشت و بسوخت و خاکستر او را نبی باب انداخت و نبی بباد بر

۲۵ داد و برفت ابلیس باز آمد و فرزند طلیذ حوا حال بگفت ابلیس

و آنجا رفت شیخ چون بدانت یگر بخت زن بر عقب می دوید و فریادی کرد که در خون من سعی می کنی شیخ التناث نکرد و بر دیواری بلند شد و خود را فرو انداخت چون بپوش روزی مطالعه احوال و اقوال خود می کرد آن حالش یاد آمد در خاطرش آمد که جبودی اگر حاجت آن زن روا کردی که جوان بودم و بعد از آن توبه کردم چون این در خاطر خود بدید رنجور شد گفت اے نفس خبیث بر معصیت بیش از جهل سال در اول جوانی ترا این خاطر نمود اکنون در بیری بعد از چندین مجاهد بشیانی بر ناکرده گناه از کجا آمد اندوهگن شد و بماتم بنشست سه روز ماتم این خاطر بداشت بعد از سه روز بیغمبر را علیه السلام در خواب دید که فرمود که ای محمد رنجور مشو که نه از آن است کی در روزگار تو تراجعی است بل که این خاطر ترا از آن بود که از وفات ما جهل سال دیگر بگذشت و مدت ما از دنیا دورتر شد و ما نیز دورتر افتادیم نه ترا جرمی است و نه حالت ترا قصوری آنچه دیدی از دراز کشیدن مدت مفارقت ماست نه آنک صفت تو در نقصان است ۱۰ نقلست که گفت بکبار بیمار شدم و از او را زیادتی باز ماندم گفتم در بغا تن درستی که از من چندان خیرات می آمد اکنون همه گسسته شد آوازی شنیدم که ای محمد این چه سخن بود که گفتم کاری که تو کنی نه چنان بود که ما کنیم کار تو جز سهو و غفلت نمود و کار ما جز صدق نمود گفت از آن سخن ندم خوردم و توبه کردم و سخن اوست که بعد از ۲۰ آنک مرد بسی ریاضت کشیده و بسی ادب ظاهر بجای آورده و تهذیب اخلاق حاصل شده انوار عطاهاى خدای تعالی در دل خود باز یابد و دل او بدان سبب سعته گیرد و سینه او منشرح گردد و نفس او بنفشاء توحید در آید و بدان شاذ شود لاجرم اینجا ترك عزلت گیرد و در سخن آید و شرح دهد فتوحی که او را درین راه روی نموده باشد تا خلق ۲۵ او را بسبب سخن او و بسبب فتوح او از غیب کرامی دارند و اعزاز

نداشت شیخ نخواست که اورا بیرون کند هشتاد بار می رفت و می آمد
 تا باشد که سگ با اختیار خود آن بچگانرا بیرون برزد پس همان شب آن
 زاهد بیغمبر علیه السلام را بخواب دید که فرمود ای فلان با کسی برابری
 می کنی که از برای سگی هشتاد بار مساعدت کرد برو اگر سعادت ابدی
 میخواهی کمر خدمت او بر میان بند و آن زاهد ننگ داشتی از جواب
 سلام حکیم بعد از آن همه عمر در خدمت شیخ بسر برد نقلست که از عیال
 او برسیدند که چون شیخ خشم گیرد شما دانید گفتند دانیم چون از ما
 بیازارد آن روز با ما نیکی بیشتر کند و نان و آب نخورد و گریه و زاری
 کند و گوید الهی ترا بجه آرزدم تا ایشانرا بر من بیرون آوردی الهی توبه
 کردم ایشانرا بصلاح بازار ما بدانیم و توبه کنیم تا شیخ از بلا بیرون آیم
 ۱۰ نقلست که مدتی خضررا ندید تا روزی که کنیزک جامه کوزک شسته بود
 و طشتی برنجاست و بول کرده و شیخ جامه باکیزه با دستاری باک بوشیده
 بود و بجامع می رفت مگر کنیزک بسبب درخواستی در خشم شد و آن
 طشت بر داشت بسر شیخ فرو کرد شیخ هیچ نگفت و آن خشم فرو خورد
 ۱۵ در حال خضررا علیه السلام بیافت نقلست که گفتند اورا چندان ادبست
 که بیش عیال خود بینی باک نکرده است مردی آن بشنود و قصد زیارت
 او کرد چون اورا بدید در مسجد ساعتی توقف کرد تا از او را فارغ
 شد و بیرون آمد مرد بر اثر او برفت در راه گفت کاشکی بدانستی که
 آنچه گفتند راست است شیخ بفرست بدانست روی بنو کرد و بینی باک
 ۲۰ کرد اورا عجب آمد با خود گفت آنچه مرا گفتند با دروغ گفتند یا این
 تازیانه است که شیخ مرا می زند تا سر بزرگان نطلب شیخ این هم بدانست
 روی بنو کرد و گفت ای بسر ترا راست گفتند و لکن اگر خواهی تا سر
 همه بیش تو نهند سر خلق بر خلق نگاه دار که هرک سر ملوک بگوید هم
 سری را نشاید نقلست که در جوانی زنی صاحب جمال اورا بخود خواند
 ۲۵ اجابت نکرد تا روزی خبر یافت که شیخ در باغی است خودرا بیاراست

گفتم تا دست و پای من بیست و برفت بس بپهلوی غلطیدم و خودرا در آب انداختم تا مگر غرقه شدم آب بزد و دست من بگشاذ و موجی بیامد و مرا برکنار انداخت از خود نومید گشتم گفتم سبحان الله نفسی آفرینۀ که نه بهشت را شاید و نه دوزخ را در آن ساعت که از خود نا امید شدم ببرکت آن سرّ من گشاذه گشت بدیدم آنج مرا بایست و همان ساعت از خود غایب شدم تا بزیستم ببرکت آن ساعت زیستم ابو بکر و راق گفتم شیخ روزی جزوی چند از تصانیف خود بن داد که این را در جیجیون اندام در وی نگاه کردم همه لطایف و حقایق بود دلم نداد در خانه بنهادم و گفتم انداختم گفتم چه دیدی گفتم هیچ گفتم نه انداختی برو و بینداز ۱۰ گفتم مشکلم دو شد یکی آنک چرا در آب بی اندازد و یکی آنک چه برهان ظاهر خواهد شد باز آمدم و در جیجیون انداختم جیجیون دیدم که از هم باز شد و صندوقی سرگشاده دیدم آمد و آن اجزا در آن افتاد بس سر برهم آورد و جیجیون بقرار باز آمد عجب داشتم از آن جون بخدمت شیخ آمدم گفتم اکنون انداختی گفتم ایها الشیخ بعزّة خدای که این سرّ با من بگوی گفتم چیزی تصنیف کرده بودم در علم این طایفه که کشف تحقیق آن بر عقول مشکل بود برادرم خضر از من در خواست و آن صندوق را مای بود که بفرمان او آورده بود و حق تعالی آب را فرمان داد تا آنرا بوی رساند نقلست که یکبار جمله تصانیف خود در آب انداخت خضر علیه السلام آن جمله را بگرفت و باز آورد و گفتم ۲۰ خودرا بدین مشغول می دار سخن اوست که گفتم هرگز یک جزو تصنیف نکرده ام تا گویند این تصنیف اوست و لکن چون وقت بر من تنگ شدی مرا بدان نسلی بودی نقلست که گفتم در عمر خود هزار و یک بار خدای تبارک و تعالی و تقدّس بخواب دیدم نقلست که در عهد او زاهدی بزرگ بود و بیوسته بر حکیم اعتراض کردی و حکیم کلبه داشت در همه ۲۵ دنیا چون از سفر حجاز باز آمد سگی در آن کلبه بچه نهاده بود که در

و بی کس و تو متولی کار من مرا بکه می گذاری و من تنها و عاجز از آن سخن دردی بدل او فرو آمد ترک سفر کرد و آن دور رفیق او بطلب علم شدند چون جنگاه بر آمد روزی در گورستان نشسته بود و زاری می گرفت که من اینجا مهمل و جاهل ماندم و یاران من باز آیند بکمال علم رسیدند ناگاه بیری نورانی بیامد و گفت ای بسر چرا گریانی گفت باز گفتم بپر گفت خواهی تا ترا هر روزی سببی گویم تا بزودی از ایشان در گذری گفتم خواهم بس هر روز سبب می گفت تا سه سال بر آمد بعد از آن مرا معلوم شد که او خضر بوده است و این دولت برضاء والد یافته ابو بکر و زاق گفت هر يك شنبه خضر علیه السلام بنزدك او آمدي ۱۰ و واقعا از يكديگر برسيدند و هم او نقل كند كه روزي محمد بن علي المحكم مرا گفت امروز ترا جائي برم گفتم شيخ داند با وي برقم ديری بر نيامد كه بياباني ديدم سخت صعب و سختي زرّين در ميان بيابان نهاده در زير درختي سبز و چشمه آب و يكي بر آن تخت لباس زيبا پوشيده چون شيخ نزديك او شد بر خاست و شيخ را بر تخت نشاند چون ساعتی بر آمد ۱۵ از هر طرفي گروهی می آمدند تا جهل تن جمع شدند و اشارتی کردند بر آسمان طعای ظاهر شد بخوردند شيخ سوال می کرد از آن مرد و او جواب می گفت جنانك من يك كلمه از آن فهم نكردم چون ساعتی بر آمد دستوری خواست و باز گشت و مرا گفت رو كه سعيد گشتی بس چون زمانی بر آمد بترمد باز آمدم گفتم ای شيخ آن چه بود و چه جای ۲۰ بود و آن مرد كه بود گفت تبه بنی اسرائیل بود و آن مرد قطب المدار بود گفتم درین ساعت چگونه رفتیم و باز آمدم گفتم یا ابا بكر چون برزند او بود توان رسیدن ترا با چگونه که چه کار ترا با رسیدن کار نه با رسیدن نقلست که گفت هر چند با نفس کوشیدم تا او را بر طاعت دارم با وی بر نیامدم از خود نومید شدم مگر حق تعالی این نفس از ۲۵ برای دوزخ آفرین است دوزخی را چه برورم بکنار جیچون شدم و یکی را

بآرام دل و بدانی که آنج تراست از تو فوت نشود و گنت هرک خودرا
 خوار داشت خدای تعالی اورا رفیع القدر گردانید و هرک خودرا عزیز
 داشت خدای تعالی اورا خوار گردانید نقلست که یکی ازو دعا خواست
 گنت حق تعالی ترا از فتنه تو نگاه داراذ نقلست که بعد از وفات او
 درویشی بسر خاک او می رفت و از حق تعالی دنیا می خواست شبی ابو
 المحسن را بخواب دید که گنت ای درویش جون بسر خاک ما آئی نعمت
 دنیا میخواه اگر نعمت دنیا خواهی بسر خاک خواجگان دنیا رو و جون
 اینجا آئی همت از دو کون برین کردن خواه رحمة الله علیه

ذکر محمد بن علی الترمذی قدس الله روحه العزیز

۱۰ آن سلیم سنت آن عظیم ملت آن مجتهد اولیا آن متفرد اصنیا آن محرم حرم
 ایزدی شیخ وقت محمد بن علی الترمذی رحمة الله علیه از محتشمان شیوخ
 بوذ و از محترمان اهل ولایت و همه زبانها ستوده و آیتی بوذ در شرح
 معانی و در احادیث و روایات اخبار ثقه بوذ و در بیان معارف و حقایق
 اعجوبه بوذ قبولی بکمال و حلی شگرف و شنقتی وافر و خلقی عظیم و اورا
 ۱۵ ریاضات و کرامات بسیار است و در فنون علم کامل و در شریعت و
 طریقت مجتهد و ترمذیان جماعتی بوی اقتدا کنند و مذهب او بر علم بوده
 است که عالم ربّانی بوذ و حکیم امت بوذ و مقلّد کسی نبوذ که صاحب
 کشف و صاحب اسرار بوذ و حکمتی بغایت داشت جنانک اورا حکیم
 الاولیا خواندند و صحبت بو تراب و خضرویه و ابن جلا یافته بوذ و با
 ۲۰ یحیی معاذ سخن گفته بوذ جنانک گنت يك روز سخنی می گنتم در مناظره
 امیر یحیی متغیر شد در آن سخن و اورا تصانیف بسیار است همه مشهور و مذکور
 و در وقت او در ترمذ کسی نبوذ که سخن او فهم کردی و از اهل شهر
 مهاجور بوذی و در ابتدا با دو طالب علم راست شد که بطلب علم روند
 ۲۴ چون عزم درست شد مادرش غمگین شد و گنت ای جان مادر من ضعیفم

کرده من ترا اکنون می بینم گفت فی خر من تو برده در ماند دست بر
 داشت و گفت الهی مرا از وی باز خر در حال یکی آواز داد که او را
 رها کن کی خر یافتیم بعد از آن روستائی گفت ای شیخ من دانستم که
 تو ندیده لکن من خود را هیچ آب روی ندیدم برین درگاه گفتم تا تو
 ۵ نفسی بزنی تا مقصود من بر آید نقلست که یک روز در راهی می رفت
 ناگاه ترکی در آمد و قفائی بر شیخ زد و برفت مردمان گنندند چرا کردی
 که او شیخ ابو الحسن است مردی بزرگ بشیان شد و باز آمد و از شیخ
 عذری خواست شیخ گفت ای دوست فارغ باش که ما این نه از تو
 دیدیم از آنجا که رفت غلط نرود نقلست که در متوضا بود در خاطرش
 ۱۰ آمد که این بیرهن بفلان درویش می باید داد خادم را آواز داد و گفت
 این بیرهن از سر من برکش و بفلان درویش ده خادم گنندند ای
 خواجه جندان صبر کن کی بیرون آئی گفت می ترسم که شیطان راه بزند
 و این اندیشه بر دلم سرد گرداند نقلست که یکی از او برسید که چگونه
 گفت دندانم فرسوده شد از نعمت حق خوردن و زیانم از کار شد از بس
 ۱۵ شکایت کردن برسیدند که مروّت چیست گنند دست داشتن از آنج بر
 تو حرام است تا مروّتی باشد کبا کرام الکتائین کرده باشی و برسیدند تصوّف
 چیست گنند تصوّف اسمی و حقیقت بدید نه و بیش ازین حقیقت بود بی اسم
 برسیدند از تصوّف گنند کوتاهی امل است و مداومت بر عمل برسیدند
 از فتوّت گنند مراعات نیکو کردن و بر موافقت دایم بودن و از نفس
 ۲۰ خویش بظاهر چیزی نادیدن که مخالف آن بود باطن تو و گنند توحید
 آن بود که بدانی که او مانند هیچ ذاتی نیست و گنند اخلاص آنست که
 کرام الکتائین نتوانند نوشت و شیطان آنرا تباہ نتواند کرد و آدمی بر
 وی مطلع نتواند شد و گنند اول ایمان باخر آن بیوسته است و گنندند
 ۲۴ ایمان و توکل چیست گنند آنک نان از بیش خود خوری و لقمه خرد خائی

شخص مفاقت کند یکی آنک عمل نکند بذآنچ داند دوم آنک عمل کند
 بذآنچ نداند سوم آنک نجوید آنچ نداند چهارم آنک مردمانرا منع کند از
 آموختن و گفت علم سه حرفست عین و لام و میم عین علم است و لام
 عمل و میم مخلص حق است در عمل و علم و گفت بزرگترین اهل معرفت
 ۵ مجتهد ترین ایشان باشند در اداء شریعت و با رغبت ترین در حفظ
 سنت و متابعت و گفت محبت ایتارست و آن چهار معنی است یکی دوام
 ذکر بدل و شاذ بودن بدان دوم انسی عظیم گرفتن بذکر حق سوم قطع
 اشغال کردن و از هر قاطع که هست باز بریدن چهارم او را بر خود
 گزیدن و بر هر چه غیر اوست چنانک حق تعالی گفته است قُلْ إِنَّ كَانِ
 ۱۰ ۱۰ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ إِلَى قَوْلِهِ أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ
 الْآيَةِ و صفت محبتان حق اینست که محبت ایشان بر معنی ایتار بود بعد
 ازین معاملات ایشان بر چهار منزل روز یکی محبت دوم هیبت سوم حیا
 چهارم تعظیم و گفت ایتار زاهدان بوقت بی نیازی بود و ایتار جوانمردان
 بوقت حاجت و گفت زهد در دنیا ترك است و اگر نتوانی ایتار کنی و
 ۱۵ اگر نتوانی خوار داری

ذکر ابو الحسن بوشنجی قدس الله روحه العزيز

آن صادق کار دینه آن مخلص بارکشینه آن موحد يك رنگی شیخ ابو الحسن
 بوشنجی رحمة الله علیه از جوانمردان خراسان بود و محنتم ترین اهل زمانه
 و عالم ترین در علم طریقت و در تجرید قدسی ثابت داشت بو عثمان و ابن
 ۲۰ عطا و جریری و بو عمرو را دینه بود و ساها از بوشنج برفت و بعراق می
 بود چون باز آمد بزندقه منسوب کردندش از آنجا بنشاپور آمد و عمر
 آنجا گذاشت چنانک مشهور شد تا بحدی که روستائی را دراز گوشی گم شده
 بود برسید که در نشاپور بارساثر کیست گفتند ابو الحسن بوشنجی بیامد
 ۲۴ و در دامنش آویخت که خر من تو برده در ماند گفت ای جوانمرد غلط

و مرید خضرویه بود و ترمذی را دینک بود و بو عثمان حیری را بذو میلی
 عظیم بود جنانک یکبار بذو نامه نوشت که علامت شقاوت چیست گفت
 سه چیز یکی آنک حق تعالی او را علم روزی کند و از عمل معروم گرداند
 دوم آنک عمل دهد و از اخلاص محروم کند سوم آنک صحبت صالحان
 روزی کند و از حرمت داشت ایشان محروم کند و بو عثمان حیری گفت
 محمد فضل سمسار مردان است و بو عثمان با همه جلالت خود گفتی اگر
 قوت داری در بنام محمد فضل روی تا سر من صافی شدی بدینار او و
 او از اهل بلخ جناء بسیار کشید و از بلخ بیرون کردند و او ایشانرا
 گفت یا رب صدق از ایشان باز گیر نقلست که ازو سوال کردند که
 ۱۰ سلامت صدور بچه حاصل آید گفت بایستادن بحق الیقین و آن حیوتی
 بود تا بعد از آن علم الیقین دهند تا بعلم الیقین مطالعه عین الیقین کند
 تا اینجا سلامت یابد و تا نخست عین الیقین نبوذ علم الیقین نبوذ که
 کسی را که کعبه ندید هرگز او را علم الیقین بکعبه نبوذ بس معلوم شد که
 علم الیقین بعد از عین الیقین تواند بود که آن علمی که بیش از عین
 ۱۵ الیقین بود آن بهمت بود و اجتهاد ازین جای بود که گاه صواب افتد
 و گاه خطا چون علم الیقین بیذا آمد بعلم الیقین مطالعه اسرار و حقایق
 عین الیقین توان کرد مثالش جنان بود که کسی در جایی افتاده باشد و
 بزرگ شدن ناگاه او را از جاه بر آرند در آفتاب متغیر گردد و مدتی بر آن
 ثبات کند تا بآفتاب دیدن خوی کند تا جنانک بآفتاب علمش حاصل
 ۲۰ شود که بدان علم مطالعه اسرار آفتاب تواند کرد و گفت عجب دارم از
 آنک بهواء خود بخانه او رود و زیارت کند چرا قدم بر هواء خود نهند
 تا بذو رسد و باو دیندار کند و گفت صوفی آنست کی صافی شود از
 جمله بلاها و غایب گردد از جمله عطاها و گفت راحت در اخلاص
 است از آرزوهای نفس و گفت چون مرید بگوشه خاطر بدنیا نگرذ تو
 ۲۵ بیش در وی منگر که او مدبر طریقت شد و گفت اسلام بچهار چیز از

هر که اعتماد بر فضل خدای تعالی دارد حق تعالی او را بهبشت رساند
 کما قال الله تعالی قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا و گفت آرام
گرفتن اسباب در دل منقطع گردانند از اعتماد کردن بر مسبب الاسباب
 برسینند که بجه چیز بنده دوستی خدای حاصل توانند کرد گفت بدشمنی
 ۵ آنج خدای دشمن گرفته است و آن دنیا است و نفس و گفت اصل توحید
 سه است شناختن خدا بر و بیست و اقرار کردن خدا بر و حدانیت و نفی
 کردن جمله انداد و گفت عارف صید معروفست که معروف اورا صید
 کرده است تا مکرمش گردانند و در حظیره القدس بنشانند و گفت درست
 کردن معاملات بدو چیز است صبر و اخلاص صبر بر وی و اخلاص
 ۱۰ در وی و گفت مخلص چون دل بحق دهد سلوت باشد و چون بخلق دهد
 فکرت باشد و گفت نصوف حسن خلق است و گفت نصوف حالی
 است که غایب گردانند صاحب آنرا از گفت و گوی وی بر ذ تا بخدای
 ذو المنن و از آنجا بیرون گردانند تا خدای بماند و او نیست شود و گفت
 این مذهبی است همه جد بهزل آمیخته مگردانید و گفت عزیزترین نشستن
 ۱۵ فقرا آن بود که با فقرا نشینند بس چون بینی کی فقیر جدا گردد از فقیر
 بیقین دان که از علتی خالی نیست نقلست کی بعضی از اصحاب از او
 وصیت خواستند گفت بیش کسی روید که شمارا به از من بود و مرا
 بکسی بگذارید که به از شما باشد رحمة الله علیه

 ذکر محمد فضل قدس الله روحه العزيز

۲۰ آن متمکن بکرامات و حقایق آن متعین باشارات و دقایق آن مقبول
 طوایف آن مخصوص لطایف آن در مرغزار عشق و عقل ابو عبد الله
 محمد بن فضل رحمة الله علیه از کبار مشایخ خراسان بود و ستوده همه
 ۲۲ بود و در ریاضات و رنج بی نظیر بود و در فتوت و مروّت بی همتا بود

حج کردم بتوکل چون نگه کردم همه بر هوای نفس بوذ گفتند چون دانستی
 گفت از آنک ما ذرم گفت سبوی آب آر بر من گران آمد دانستم که
 آن حج بر شره شهوت بوذ و هواء نفس درویشی گفت در بغداد بوذم و
 خاطر حج داشتم در دلم آمد که مرتعش می آید و بانزده درم می آرد تا
 رکوه و رسن و نعلین خرم و در بادیه روم در حال یکی در بزد باز کردم
 مرتعش بوذ رکوه بدست گنت بستان گنتم نگیم گنت بگیر و مرا رنج
مدار چند درم خواستی گنتم بانزده درم گنت بگیر که بانج درم است
 نقلست که روزی در محلی از بغداد می رفت تشنه شد از خانه آب
 خواست دختری صاحب جمال کوزه آب آورد دلش صید جمال او شد
 ۱۰ هم آنجا بنشست تا خداوند خانه بیامد گنت ای خواجه دلی بشرتی آب
 گرانست مرا از خانه تو شربتی آب دادند و دلم بردند آن مرد گنت آن
 دختر منست بزنی بتو دادم و او را بخانه برد و عقد نکاح کرد و خداوند
 خانه از منعان بغداد بوذ و مرتعش را بگرمايه فرستاد و خرقه بیرون کرد
 و جامه باکیزه در وی پوشید چون شب در آمد دختر بوی دادند مرتعش
 ۱۵ بر خاست و بنماز مشغول شد ناگاه در میان نماز فریاد بر آورد که مرقع
 من بیارید گفتند چه افتاد گنت بسرّم ندا کردند کی بیکی نظر که بغیر
 ما کردی جامه اهل صلاح از ظاهر تو برکشیدیم اگر نظری دیگر کنی
 لباس آشنائی از باطنت برکشیم مرقع در پوشید و زن را طلاق داد نقلست
 که او را گفتند کی فلان کس بر سر آب می رود گنت آنرا که خذای
 ۲۰ توفیق دهد کی مخالفت هواء خود کند بزرگتر از آن بوذ که در هوا
 برزد و بر آب روز نقل است که در اعتکاف نشسته بوذ آخر ماه
 رمضان در جامع بعد از دو روز بیرون آمد گفتند چرا اعتکاف را
 باطل کردی گنت جماعتی قُرّارا نتوانستم دید و آن دید طاعت ایشان
 بر من گران آمد و سخن اوست که هر که گان برزد که فعل او او را از
 ۲۵ آتش نجات دهد یا بهشت رساند بیقین خود را در خطر انداخته است و

گاه مشایخ را باعمال او راه می گرفتند خدایش شنا دهاد این سخن با غلام خلیل گفتند از آن جمله توبه کرد و هرچه داشت از متاع بیش منصوفه فرستاد ایشان هیچ قبول نکردند بنگر که انکار این طایفه تا چه حد است که آخر آن مرد را بمقام توبه می رساند خود کسی که اقرار دارد تا چه بود لاجرم گفته اند هیچکس بر ایشان زیان نکند و نکند سوال کردند از محبت گفت صفا دوستی است با ذکر دایم جنانک حق تعالی فرموده است اذکروا الله ذکرًا کثیرًا و گفت محبان خدای شرف دنیا و آخرت بردند لَآنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْبَرُّ مَعَ مَنْ أَحَبَّ گفت مرد با آن بود که دوست دارد بس ایشان در دنیا و آخرت با خدای باشد و گفت عبارت نتوان کرد از چیزی مگر بچیزی که از آن چیز رقیق تر و لطیف تر بود و هیچ چیز رقیق تر و لطیف تر نباشد از محبت بس بجه از محبت عبارت توان کرد یعنی از محبت عبارت نتوان کرد گفتند چرا محبت را ببلا مقرون کردند گفت تا هر سئله دعوی محبت نکند چون بلا بیند بهزیمت شود برسیندند از فقر گفت فقیر آنست که بفقد انس گیرد ۱۰ جنانک جاهل بنقد و فقیر را از نقد جنان وحشت بود که جاهل را از نقد و گفت تصوف آنست کی هیچیز ملک تو نباشد و تو ملک هیچیز نباشی رحمة الله علیه

ذکر ابو محمد مرتعش قدس الله روحه العزيز

آن بجان سابق معنی آن بتن لاحق تقوی آن سالک بساط وجدان پرورش ۲۰ شیخ ابو محمد مرتعش رحمة الله علیه از بزرگان مشایخ و معتبران اهل تصوف بود و مقبول اکابر و سفرها بتجربید کرده و بخدمت پناه شایسته معروف و مشهور طوایف بود و بریاضات و مجاهدات مخصوص و از حیره نشابور بود ابو حفص را دینه بود و با ابو عثمان و جنید صحبت داشته و ۲۴ مقام او در شونیزیه بود و در بغداد وفات کرد نقلست که گنت سیزده

اگر بحقیقت خاموش بودتی همسایگانرا خبر نبودی چیزی که نتوانی مگوی
نقلست که یکبار این بیت می گفت

أیس لی فی ما سِوَالکَ حَظًّا * فَکَیْفَ ما شِئْتَ فَآخِثِرِی

یعنی مرا جز در تو نصیب نیست دلم بغیر تو مایل نیست مرا بهرجه
۵ خواهی امتحان کن در حال بولاش بسته شد بدیروستانها می رفت و کوزگانرا
می گفت عم دروغ زن را دعا کنید تا حق تعالی شما دهنذ ابو محمد مغازی
گوید با سمون در بغداد بوزم جهل هزار درم بر درویشان نفقه کردند
و هیچ بها ندادند بعد از آن سمون گفت بیا تا جائی روم و بهر دری که
ایشان دادند رکعتی نماز کنیم بس بدان رفتیم و جهل هزار رکعت نماز
۱۰ کردم نقلست که غلام خلیل خودرا به بیش خلیفه بتصوف معروف کرده
بود و دین بدنیا فروخته و دام عیب مشایخ بیش خلیفه گنتی و مرادش
آن بود تا همه مهجور باشند و کس بذایشان تبرک نکند تا جاه او بر جای
ماند و فضیحت نشود چون سمون بلند شد و صیت او منتشر شد غلام
خلیل رنج بسیار بدو رسانید و فرصت می جست تا چگونه او را فضیحت
۱۵ کند تا زنی منعمه خودرا بر سمون عرضه کرد که مرا بخواه سمون قبول
نکرد بیش جنید رفت تا شفاعت کند به سمون تا او را بخواهد جنید او را
زجر کرد و براند زن بیش غلام خلیل رفت و سمون را نهمتی نهاد غلام
خلیل شاد شد و خلیفه را بروی متغیر کرد بس خلیفه فرمود که سمون را
بکشند چون سیاف را حاضر کردند خلیفه خواست که بگوید گردن بز
۲۰ گنگ شد نتوانست زبانش بگیرفت و هیچ نتوانست گفت شبانه در خواب
دید که گفتند زوال ملک تو در حیوة سمون بسته است بامداد سمون را
بخواند و بناخت و باکرای تمام باز گردانید بس غلام خلیل را در حق
او دشمنی زیادت شد تا باآخر عمر مجذوم گشت یکی بیش سمون حکایت
کرد که غلام خلیل مجذوم شد گنت هانا کنی یکی از نارسیدگان متصوفه
۲۵ همت در وی بسته است و نیک نکرده است که او منازع مشایخ بود گاه

کی جون بمجاز رفت اهل قید اورا گفتند مارا سخن گوی بر منبر شد و سخن می گفت مستمع نیافت روی بقنادیل کرد کبا شما می گویم سخن محبّت در حال آن قنادیل بر یکدیگری آمدند و باره می شدند نقلست که یک روز در محبّت سخن می گفت مرغی از هوا فرو آمد و بر سر او نشست ۵ بس بر دست او نشست بس بر کنار او نشست بس از کنار بر زمین نشست بس چندان منقار بر زمین زد که خون از منقار او روان شد بس بیفتاد و ببرد نقلست کی در آخر عمر برای سائت زنی خواست دختری در وجود آمد جون سه ساله شد سمون را با وی بیوندی بدید آمد همان شب قیامت را بخواب دید و دید که علی نصب می کردند برای هر قوی و علی نصب می کردند که نور او عرصات فرو گرفت سمون گفت این علم از آن کدام قوم است گفتند از آن آن قوم که یحیوم و یحیونه در شان ایشانست یعنی علم محبان است سمون خودرا در آن میان انداخت یکی بیامد و او را از میان ایشان برون کرد سمون فریاد بر آورد که چرا بیرون می کنی گفت از آنک این علم محبان است و تو از ایشان نیستی ۱۰ گفت آخر مرا سمون محبّ خوانند و حق تعالی از دل من می داند هانفی آواز داد که ای سمون تو از محبان بودی اما جون دل تو بدان کوزک میل کرد نام تو از جرید محبان محو کردند سمون هم در خواب زاری کرد کی خذاوند اگر این طفل قاطع راه من خواهد بود او را از راه من بر دار جون از خواب بیدار شد فریادی بر آمد کی دختر از بام در افتاد و ببرد نقلست که یکبار در مناجات گفت الهی در هرج مرا بیازمائی در آن راستم یابی و در آن تسلیم کنم و دم نزم در حال دردی بر وی مستولی شد که جانش بر خواست آمد و او دم نمی زد بامدادان همسایگان گفتند ای شیخ دوش ترا چه بود که از فریاد تو مارا خواب نیامد و او هیچ دم نزده بود اما صورت جان او بر صورت او آمد بود و بگوش ۲۰ مستمعان رسیدن تا حق تعالی بدو باز نمود کی خاموشی خاموشی باطن است

بود که جبرئیل علیهما السلام گفت هیچ حاجت هست گفت بتونه زبیرا که از نفس غایب بود بخدای تعالی تا با خدای همییز دیگر ندید و گفتم اهل توکل را در حقایق توکل اوفاتی است در غایبات که اگر در آن اوقات بر آتش بروند خبر ندارند از آن و اگر ایشانرا در آن حالت در آتش اندازند هیچ مضرت بر ایشان نرسد و اگر تیرها بدیشان اندازند و ایشانرا مجروح گردانند الم نیابند از آن و وقت بود که اگر بشه ایشانرا بگزد بترسند و باندک حرکتی از جای بروند گفتند طریق بخدای چگونه است گفت دور بودن از جهال و صحبت داشتن با علما و استعمال کردن علم و دایم بر ذکر بودن برسیدند از نصوف گفت اول تلك امة قد خلت اهلها ما کسبت بس باخر زفات قلوبست بودایع حضور آنجا که همرا خطاب کرده است حق و آن هم در صورت ذرات بوده است تا خبر داده است کما قال عز وجل ائت برکم قالوا بلی رحمة الله علیه

ذکر سمنون محبّ قدس الله روحه العزيز

آن بی خوف همه حبّ آن بی عقل همه اُمّ آن بروانه شمع جمال آن آشته ۱۵ صبح وصال آن ساکن مضطرب محبوب حق سمنون محبّ رحمة الله علیه در شان خویش یگانه بود و مقبول اهل زمانه بود و لطف المشایخ و اشارات غریب و رموزی عجیب داشت و در محبت آبتی بود و جمله اکابر به بزرگی او اقرار داشتند و او را از فتوت و محبت سمنون المحبّ خواندندی و او خود را سمنون الکذاب خواندی صحبت سری یافته بود و از اقران جنید ۲۰ بود و او را در محبت مذهبی خاص است و او تقدیم محبت کرده است بر معرفت و بیشتر مشایخ معرفت را بر محبت تقدیم داشته اند و او می گوید که محبت اصل و قاعده راه است بخدای و احوال و مقامات همه بنسبت با محبت بازی اند و در محلی که طالب را شناسند زوال بدان روا باشد ۲۴ در محل محبت هیچ حال روا نباشد ما دام کی ذات او موجود بود نقلست

فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ وَگفت هر که در عبودیت استعمال علم رضا نکند و عبودیت در فنا و بقاء او صحبت نکند او مدعی کذاب است و گفت شاذی در سه خصصات است یکی شاذی بطاعت داشتن خدایا و دیگر شاذی است نزدیک بودن بخدای و دور بودن از خلق و سوم شاذی است یاد کردن خدایا و یاد کردن خلق را فراموش کردن و نشان آنک شاذی است بخدای سه چیز است یکی آنک همیشه در طاعت داشتن بود دوم دور باشد از دنیا و اهل دنیا سوم بایست خلق ازو بینند همیچیز یاد نکند با خدای مگر آنچه خدایا باشد و گفت فاضلترین کارها آن باشد که بعلم بیوسته باشد و گفت عارف ترین بخدای آن بود که متغیرتر بود در خدای تعالی و گفت عارف بحق نرسد مگر دل برین گرداند از سه چیز علم و عمل و خلوت یعنی درین هر سه از هر سه برین باشد یکی ازو برسند که عارف بهیچیز تأسف نخورد جز بخدای گفت عارف خود چیز نه بیند جز خدای تا بر وی تأسف خورد گفت بکدام چشم نگرذ گفت بچشم فنا و زوال و گفت مشاهده ارواح تحقیق است و مشاهده قلوب تحقیق و گفت ۱۰ جمع عین حق است آنکه جمله اشیا بدو قایم بود و تفرقه صفت حق است از باطل یعنی هر چه دون حق است باطل است بنسبت با حق و هر صفت که باطل کند حق را آن تفرقه بود و گفت جمع آنست که تعلیم داد آدم را علیه السلام از اسما و تفرقه آنست که از آن علم برآید شد و منتشر گشت در باب او و گفت ارزاق متوکلان بر خداوندست ۲۰ می رسد بعلم خدای بر ایشان و بر ایشان می رود بی شغلی و رنجی و غیر ایشان همه روز در طلب آن مشغول و رنج کش و گفت متوکل بحقیقت آنست که رنج و مؤنت خود از خلق بر گرفته است نه کسی را شکایت کند از آنچه بدو رسد و نه دم کند کسی را که منع کندش از جهت آنک ۲۴ نه بیند منع و عطا جز از خدای تعالی و گفت حقیقت توکل ابرهیم خلیل را

خوش دل نبودی بس در مناجات بنالیدی با حق تعالی بسرش ندا کردند
 که یا با یعقوب تو بند و بنده را با راحت چه کار نقلست که یکی اورا
 گفت در دل خود سختی می یابم و با فلان کس مشورت کردم مرا روزه
 فرمود چنان کردم زایل نشد و با فلان گفتم سفر فرمود کردم زایل نشد
 ۵ او گفت ایشان خطا کردند طریق تو آنست که در آن ساعت که خلق
 بخسبند بماتم روی و تضرع و زاری کنی و بگوئی خذوندا در کار خود
 متغیرم مرا دستگیر آن مرد گفت چنان کردم زایل شد نقلست که یکی
 اورا گفت نماز میکنم و حلاوت آن در دل نمی یابم گفت چون طلب دل
 در نماز کنی حلاوت نماز نیابی چنانک در مثل گفته اند که اگر خررا در
 ۱۰ پای عقبه جو دهی عقبه را قطع نتواند کرد و گفت مردی يك چشم را
 دیدم در طواف که می گفت اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ بناه می جویم از تو بتو گفتند
 این چه دعاست گفت روزی نظری کردم ببیکی که در نظرم خوش آمد
 طبانجه از هوا در آمد و برین يك چشم من زد که بدو نگرسته بودم
 آوازی شنیدم کی نگرستی طبانجه اگر زیادت دیدی زیادت کردی و اگر
 ۱۵ نگری خوری و گفت دنیا دریا است کناره او آخرت است و کشتی او
 تقوی و مردمان همه مسافر و گفت هرکرا سیری بطعام بود همیشه گرسنه
 بود و هرکرا توانگری مال بود همیشه درویش بود و هرکه در حاجت خود
 قصد خلق کند همیشه محروم بود و هرکه در کار خود یاری از خدای نخواهد
 همیشه مخدول بود و گفت زوال نیست نعمتی را که شکر کنی و بایداری نیست
 ۲۰ آنرا چون کفران آری در نعمت و گفت چون بند بکمال رسد از حقیقت
 یقین بلا بتزدیک او نعمت گردد و رجا مصیبت و گفت اصل سیاست کم
 خوردن است و کم خفتن و کم گفتن و ترك شهوات و گفت چون بند از
 خود فانی شود بحق باقی شود چنانک یغیر صلی الله علیه و علی آله و سلم
 ۲۴ درین مقام از خود فانی بحق باقی گشت لاجرم هیچ نامش نخواند الا بعبد

بذآن عمل و توکل کن توکل مردی که او معاینه می بیند که بدو نخواهد رسید الا آنک حق تعالی در ازل برای او نبشته بود و حکم کرده و گفت اُنس را علامت است دایم نشستن در خلوت و طول وحشت از مخالطات و لذت یافتن بذکر و راحت یافتن در مجاهده و جنگ در زدن بجهل طاعت و گفت علامت حیا انقباض دل است و عظمت دیدار بروردگار و وزن گرفتن سخن بیش از گفتن و دور بودن از آنج خواهی که از آن عذر خواهی و ترک خوض کردن در چیزی که از آن شرم زده خواهی شد و نگاه داشتن زبان و چشم و گوش و حفظ شکم و فرج و ترک آرایش حیوة دنیا و یاد کردن گورستان و مردگان و گفت شوق را علامت است دوست داشتن مرگ در وقت راحت در دنیا و دشمن داشتن حیوة در وقت صحت و رغبت و اُنس گرفتن بذکر حق و بی قرار شدن در وقت نشر آلاء حق و در طرب آمدن در وقت تنگن خاصه در ساعتی که نظر تو بر حق بود نقل است که یکی برسید از جمع و تفرقه گفت جمع جمع کردن دلست در معرفت و تفرقت متفرق گردانیدن در احوال و گفت نماز جماعت بر تو فریضه نیست و طلب حلال بر تو فریضه است رحمة الله علیه والله اعلم

ذکر ابو یعقوب النهرجوری قدس الله روحه العزیز

آن مشرف رقم فضیلت آن مترب حرم وسیلت آن منور جمال آن معطر وصال آن شاهد مقامات مشهوری ابو یعقوب اسحاق النهرجوری رحمة الله علیه از کبار مشایخ بود و لطفی عظیم داشت و بخدمت و ادب مخصوص بود و مقبول اصحاب و سوزی بغایت داشت و مجاهده سخت و مراقبتی بر کمال و کلماتی بسندید و گفته اند که هیچ بیز از مشایخ از او نورانی تر نبود و صحبت عمرو بن عثمان مکی و جنید یافته و مجاور حرم بود و آنجا وفات یافت نفاست که يك ساعت از عبادت و مجاهده فارغ نبودی و يك دم

ارباح و قلت رواج یعنی آسایش و کنت از علامت زهد یکی آنست که بدانند که بنه زهد نتوانند ورزید الا بایمی بخدای تعالی و کنت علامت ورع ده چیزاست درنگ کردن در متشابهات و بیرون آمدن از شبهات و تفتیش کردن در اقوات و از تشویش احتراز کردن و گوش داشتن زیادت و نقصان و مداومت کردن برضاء رحمن و از سر صفا تعلق ساختن بامانات و روی گردانیدن از مواضع آفات و دور بوذن از طریق عاهات و اعراض از سر مباحات و کنت علامت صبر ده چیزاست حبس نفس و استحکام درس و مداومت بر طلب انس و نفی جزع و اسقاط ورع و محافظت بر طاعات و استقصا در سُنن واجبات و صدق در معاملات ۱۰ و طول قیام شب در مجاهدات و اصلاح جنایات و کنت محو نگراندن شهوات را از دل مگر خوفی که مرد را بر انگیزاند بی اختیار و یا شوقی که مرد را بی آرام کند و کنت مراقبت را علامات است بر گریزند آنج خدای بر گزیند است و عزم نیکو کردن بخدای تعالی و شناختن افزونی و تقصیر از جهت خدای و آرام گرفتن دل بخدای و منقطع شدن از جمله خلق ۱۵ بخدای تعالی و کنت صدق را علامات است دل با زبان راست داشتن و قول با فعل برابر داشتن و ترک طلب محمّدت ابن جهان گفتن و ریاست ناگرفتن و آخرت را بر دنیا گزیدن و نفس را قهر کردن و کنت توکل را ده علامتست آرام گرفتن بذآنح حق تعالی ضمان کرده است و ایستادن بذآنح بتو رسد از رفیع و دون و تسلیم کردن بما بکون و تعلق گرفتن دل در میان کاف و نون یعنی جان داند که هنوز میان کاف و نون است و کاف بنون نه بیوسته است تا لاجرم هرچه ترا بکاف و نون بود توکل درست بود و قدم در عبودیت نهادن و از ربوبیت بیرون آمدن یعنی دعوی فرعون و منی نکند و ترک اختیار گوید و قطع علاقی و نومیدی از خلابی و دخول در حقایق و بدست آوردن دقائق و کنت ۲۰ عمل کن عمل مردی که او معاینه می بیند که او را نجات نخواهد داد الا

خریدی او دانگی گفت و تو بسه نسو خواستی او بسبب آنک ترا می شناخت مسامحت کرد برای صلاحیت تو و این حکایت بر عکس این نوشته اند و ما در کتاب معتمد جنین یافتیم و هم بجدیفه نوشت که هرکرا فضایل نزدیک او دوستر از گناه بود او فریفته است و هرکه قران خواند و دنیا بر گزیند او استهزا کرده است و من می ترسم که آنج ظاهر می شود از اعمال ما بر ما زیان گارتر بود از گناه ما و هرکرا درم و دینار در دل او بزرگتر از بزرگی آخرت چگونه امید دارد بخدای در دین و دنیا خویش و گفت اگر شی بصدق با خدای کار کم دوستر دارم از آنک در راه خدای شمشیر زخم و هم بجدیفه نوشت اما بعد وصیت می کم

۱۰ بتقوی خدای و عمل کردن بذآنچه تعلیم داده است ترا و مراقبت جنانک هیچ کس نه بیند ترا آنجا که مراقبت کنی الا خدای تعالی و ساختگی کردن چیزی که هیچ کس را در دفع آن حیلنی نیست و در وقت فرو آمدن آن بشیانی سودمند نیست و السلام شبلی گفت از یوسف اسباط برسیدند کی غایت تواضع چیست گفت آنک از خانه بیرون آئی هرکرا بینی جان دانی

۱۵ که بهتر از تست و گفت اندکی ورع را جزاء بسیار عمل دهند و اندکی تواضع را جزاء بسیار اجتهاد دهند و گفت علامت تواضع آنست که سخن حق قبول کنی از هرک گویند و رفیق کنی با کسی که فروتر بود و بزرگ داری آنرا کی بالای تو بود در رتبت و اگر زلل بینی احتمال کنی و خشم فرو خوری و هرجا کی باشی رجوع بخدای کنی و بر توانگران تکبر کنی و

۲۰ هرچه بتو رسد شکر کنی و گفت توبه را ده مقام است دور بودن از خاهلان و ترک گفتن باطلان و روی گردانیدن از منکران و در رفتن بمحبتات و شتافتن بخیرات و درست کردن توبه و لازم بودن بر توبه و ادا کردن مظالم و طلب غنیمت و تصفیه قوت و گفت علامت زهد ده چیزست ترک موجود و ترک آرزو منفود و خدمت معبود و اثار مولی و

۲۵ صفاء معنی و متعزز شدن بعزیز و احترام مشفق و زهد در مباح و طالب

که عاجز بود از دست داشتن شهوات و قوی ترین آن بود که قادر بود بر ترک آن و گفت قیمت هر آدمی بر قدر همت او بود اگر همت او دنیا بود او را هیچ قیمت نبود و اگر رضای خدای بود ممکن نبود که در توان یافت غایت قیمت او و یا وقوف توان یافت بر آن و گفت راضی آنست که سوال نکند و مبالغت کردن در دعا از شروط رضا نیست و گفت توکل آرام گرفتن بود بر آنج خدای تعالی ضمان کرده است و گفت آنج کفایت است بتوی رسد بی رنج اما مشغولی و رنج تو در زیادت طلبیدن بود و گفت کفایت درویشان توکل است و کفایت توانگران اعتماد بر املاک و اسباب و گفت ادب کردن درویشان آن بود که از حقیقت بعلم آیند و گفت تا ما دام که در دل تو خطری بود اعراض کون را یقین دان که ترا نزدیک خدای تعالی هیچ خطری نیست و گفت هر که عزیز شود پییزی جز خدای تعالی درست آنست که در عزّ خویش خوارست و گفت بسند است ترا از دنیا دو چیز یکی صحبت فقیر دوم حرمت ولی والله اعلم و احکم

ذکر یوسف اسباط قدّس الله روحه العزیز

آن مجاهد مردان مرد آن مبارز میدان درد آن خو کرده نفوی آن برورده معنی آن مخلص محتاط یوسف اسباط رحمة الله علیه از زهد و عباد این قوم بود و در تابعین بزهد او کس نبود و در مراقبه و محاسبه کمالی داشت و معرفت و حالت خود بنهان داشتی و ریاضت کردی و از دنیا انقطاع کلی داشت و کلماتی شافی دارد و بسیار مشایخ کبار دین بود نقلست که هفتاد هزار درم میراث یافت و هیچ از آن نخورد و برگ خرما می یافت و از مزد آن قوت می ساخت و گفت جهل سال بر من بگذشت که مرا بپراهنی نو نبود مگر خرقة کهنه وقتی بِمُدَّیْنَهُ مرعشی نامه نوشت که شنیدم ۲۴ ام کی دین خود بدو حبه فروخته و آن آنست که در بازار چیزی می

بکشند و بر سرش می زدند تا ببرد و او در آن میان می گفت قطع الله
 يدك ورجائك دست و بایت برین گردانا ذی تعالی خلیفه بعد از
 مدتی خشم بر وی کرد و فرمود تا دست و پای او ببرزند بعضی از
 مشایخ بدین جهت ابن عطارا بار ندادند یعنی جرا بر کسی که توانی که
 بدعاء تو بصلاح آید دعاء بذ کرد بایستی که دعاء نیک کردی اما عذر
 چنین گفته اند که تواند بود که از آن دعاء بذ کرد که او ظالم بود برای
 نصیب مسلمانان دیگر و گفته اند که او از اهل فراست بودی دید کبا
 او چه خواهند کرد موافقت قضا کرد تا حق بر زبان او براند و او در
 میان نه و مرا جنان مینماید که ابن عطا او را نیک خواست نه بدنا او درجه
 ۱۰ شهادت یابد و درجه خواری کشیدن در دنیا و از منصب و مال و جاه و
 بزرگی افتادن و این وجهی نیکوست چون چنین دانی ابن عطا او را نیک
 خواسته بود که عقوبت این جهان در جنب آن عالم سهلست والله اعلم

ذکر ابرهیم رئی قدس الله روحه العزیز

ان قبله اتقیا آن قدوة اصفیا آن در دام مرغ سابق آن در شام صبح صادق
 ۱۵ آن فانی خود باقی متقی ابرهیم بن داود رئی رحمة الله علیه از اکابر علما و
 مشایخ بود و از قدماء طوایف و محترم و صاحب کرامات و کلماتی عالی
 داشت و از بزرگان شام بود و از اقران جنید و ابن جلا و عمری دراز
 یافت نقلست کی درویشی در وادی می رفت شیری قصد او کرد چون
 در درویش نگرست بغرید و روی بر خاک نهاد و برفت درویش در
 ۲۰ جامه خود نگاه کرد و باره از جامه شیخ رئی بر خرقه خود دوخته بود
 دانست که شیر حرمت آن داشت و گفت معرفت اثبات حق است بیرون
 از هر چه وهم بذو رسد و گفت قدرت آشکاراست و چشمها گشاده لیکن
 دینار ضعیف است و گفت نشان دوستی حق بر گردن طاعت اوست
 ۲۴ و متابعت رسول اوست علیه السلام و گفت ضعیف ترین خلق آنست

ابتدای معرفت است و انتهای توحید و گفت فرار گرفتن بدو چیز است
 آداب عبودیت و تعظیم حق معرفت و ربوبیت و گفت ادب ایستادن
 است بر مراقبت با هرج نیکو داشته اند گفتند این چگونه بود گفت آنک
 معاملات با خدای بادب کند بنهان و آشکارا چون این بجای آوردی ادیب
 ۵ باشی گرچه عجیب باشی گفتند از طاعت کدام فاضلتر گفت مراقبت حق
 بر دوام وقت برسیند از شوق گفت سوختن دل بود و باره شدن جگر
 و زبانه زدن آتش در وی گفتند شوق برتر بود یا محبت گفت محبت
 زیرا که شوق ازو خیزد و گفت چون آوازهُ وَعَصَى آدَمُ بر آمد جمله چیزها
 بگریسند مگر سیم و زر حق تعالی بر ایشان وحی کرد که چرا بر آدم
 ۱۰ نگریستید گفتند ما بر کسی که در تو عاصی شود نگریم حق تعالی فرمود
 که بعزت و جلال من که قیمت همه چیزها بشما آشکارا کنم و فرزندان
 آدم را خادم شما گردانم نقلست که یکی با وی گفت عزلتی خواهم گرفت
 گفت بکه خواهی بیوست چون از خلق می بُری گفت بس جکم گفت
 بظاهر با خلق می باش و بیاطن با حق نقلست که اصحاب خود را گفت
 ۱۵ بچه بلند گردد درجهٔ مرد بعضی گفتند بکثرة صوم و بعضی گفتند بپداومت
 صلوة و بعضی گفتند بمجاهد و محاسبه و موازنه و بذل مال ابن عطا گفت
 بلندی نیافت آنک یافت الا بخوی خوش نه بینی که مصطفی را صَلَّى اللهُ
 علیه و علی آله و سلم باین ستودند و آنک لعلی خُلُقِ عظیمِ نفل است که
 یکبار بیش اصحاب بای دراز کرد و گفت ترک ادب میان اهل ادب
 ۲۰ ادب است چنانک رسول علیه السلام بای دراز کرده بود بیش ابو بکر
 و عمر رضی الله عنهما کی با ایشان صافی تر بود چون عثمان رضی الله عنه
 در آمد بای گرد کرد نقلست که ابن عطارا بزندقه منسوب کردند علی
 بن عیسی که وزیر خلیفه بود او را بخواند و در سخن با او جفا کرد و ابن
 ۲۴ عطا با او سخن درشت گفت وزیر در خشم شد فرمود تا موزه از بایش

بنده بود و آن بی نشان است و بی نهایت و چون بی نهایت بود هر حقیقتی را حقی بود و گفت حقیقت توحید نسبان توحید است و این سخن بیان آنست که حقیقت اسم بنده است و گفت صدق توحید آن بود که قائم یکی بود و گفت محبت بر دوام عناص بود و گفت چون محب دعوی مملکت کند از محبت بیفتند و گفت وجد انقطاع اوصاف است تا نشان ارادت نماند همه اندوه بود و گفت هرگاه که تو یاد وجد توانی کرد وجد از تو دور است و گفت نشان نبوت محبت بر خاستن حجاب است میان قلوب و عالم الغیوب و گفت علم بزرگترین هیبت است و حیا چون ازین هر دو دور بماند هیچ خیر درو نماند و گفت هرکرا توبه با عمل درست بود توبه او مقبول بود و گفت عقل آلت عبودیت است نه اشراف بر ربوبیت و گفت هرکه توکل کند بر خدای از برای خدای و یا متوکل بود بر خدای در توکل خویش نه برای نصیب دیگر خدای کارش بسازد درین جهان و در آن جهان و گفت توکل حسن التجاست به خدای تعالی و صدق افتقارست بذو و گفت توکل آنست که تا شدت فاقه در تو بدید نیاید بهیچ سبب باز ننگری و از حقیقت سکون بیرون نیائی چنانکه حق داند که تو بدان راست ایستاده و گفت معرفت را سه رکن بود هیبت و حیا و انس و گفت رضا نظر کردن دل است با اختیار قدم خدای در آنچه در ازل بنده را اختیار کرده است و آن دست داشتن خشم است و گفت رضا آنست که بدل بدو چیز نظاره کند بکی آنک بیند که آنچه در وقت بمن رسید مرا در ازل این اختیار کرده است و دیگر آنک بیند که مرا اختیار کرد آنچه فاضلتر است و نیکوتر و گفت اخلاص آنست که خالص بود از آفات و گفت تواضع قبول حتی بود از هرکه بود و گفت نفوی را ظاهر بست و باطنی ظاهر وی نگاه داشتن حدّاء شرع است و باطن وی نیت و اخلاص برسیدند که ابتداء این کار و انتهایش کدامست گفت

مراتب شهیداست و ادنی منازل شهدا اعلیٰ منازل صلحا و ادنی منازل صلحا
 اعلیٰ منازل مومنان و گفت خذایرا بندگان اند که اتصال ایشان بحق
 درست شود و چشمه‌ها ایشان تا ابد بدو روشن بود ایشانرا حیوة نبوذ
 الا بدو و بسبب اتصال ایشان بدو دلهاء ایشانرا بصفاء یقین نظر دایم
 بود بدو که حیوة ایشان بحیوة او موصول بود لاجرم ایشانرا تا ابد مرگ
 نبوذ و گفت چون کشف گردد ربوبیت در سر و صاحب آن نفس زند
 آن برو حرام گردد و بروز و هرگز باز نیاید و گفت غیرت فریضه است
 بر اولیاء خدای بس گفت چه نیکوست غیرت در وقت منادمت و در
 محبت و گفت اگر صاحب غیرت را حالتی صحیح بود کشتن او فاضلتر از آن
 بود که غیر او یعنی حال صحیح صاحب غیرت جنان بغایت بود که هرک
 اورا بکشد ثواب یابد تا او از آن آتش غیرت برهد و گفت همت آنست
 که هیچ از عوارض آنرا باطل نتواند گردانید و گفت همت آن بود که در
 دنیا نبوذ و گفت زندگی محبّ بیدل است و زندگی مشتاق باشک و
 زندگی عارف بذکر و زندگی موحد بزبان و زندگی صاحب تعظیم بنفس و
 زندگی صاحب همت بانقطاع از نفس و این زندگی سوختن و غرقه شدن
 بود اگر کسی گوید زندگی موحد بزبان چگونه بود گویم باطنش همه توحید
 گرفته بود يك ذره از باطنش خبر نبوذ جز آنک زبان ی حبانذ جنانک
 بایزید گفت سی سالست تا بایزید ی جویم و زندگی صاحب تعظیم بنفس
 جنان بود که زبانش از کار شده بود و نفسی مانده و زندگی صاحب همت
 منقطع شدن نفس آن بود که اگر در آن همت نفس زند هلاک شود کما
 قال علیه السلام لی مع الله وقت الحدیث من در گیم نه نبی مُرسل نه
 جبرئیل و گفت علم چهار است علم معرفت و علم عبادت و علم عبودیت
 و علم خدمت و گفت حقیقت اسم بند است و هر حقی را حقیقتی است
 و هر حقیقتی را حقی و هر حقی را حقی یعنی هر حقیقت که تو دانی اسم

و بعضی را علی و مفاخرتی بعلم و بعضی را مجلسی و مُخْتَلَفی و بعضی را نفسی و شهوتی همت هر یکی از خلق بحدّ خویش بسته اند که در آن اند و گنت دلهارا شهوتی است و ارواح را شهوتی است و نفوس را شهوتی همه شهوتها را جمع کنند شهوات ارواح قرب بود و شهوات دلهما مشاهده و شهوات نفوس لذت گرفتن براحت و گنت سرشت نفس بر بی ادبی است و بند مامور است بملازمت ادب نفس بذاتج او را سرشته اند می روز در میدان مخالفت و بند او را بچهد باز می دارد از مطالبت بذ هرکه عنان او گشاده کند در فساد با او شریک بود برسیندند که بر خدای تعالی چه دشمن تر گنت رویت نفس و حالها او و عوض جستن بر فعل خویش و گنت قوت ۱۰ منافق خوردن و آشامیدن بود و قوت مومن ذکر و جهد بود و گنت انصافی که در میان خزاوند و بند بود در سه منزلت است استعانت و جهد و ادب از بند استعانت خواستن و از خدای قوت دادن و از بند جهد کردن و از خدای توفیق دادن و از بند ادب بجای آوردن و از خدای کرامت دادن و گنت هرک ادب یافته بود بآداب صالحان او را ۱۵ صلاحیت بساط کرامت بود و هرک ادب یافته بود بآداب صدیقان او را صلاحیت بساط مشاهده بود و هرکه ادب یافته بود بآداب انبیا او را صلاحیت بساط انس بود و انبساط و گنت هرکرا از ادب محروم گردانیند از همه خیرانش محروم گردانیند و گنت تقصیر در ادب در قرب صعبت بود از تقصیر ادب در بُعد که از جهال کبایر در گذارند و صدیقانرا ۲ بچشم زخمی و التئانی بگیرند و گنت هلاکت اولیا بلحظات فلوبست و هلاکت عارفان بمخاطر اشارات و هلاکت موحدان باشارت حقیقت و گنت موحدان چهار طبقه اند طبقه اول آنک نظر در وقت و حالت می کنند دوم آنک نظر در عاقبت می کنند سوم آنک نظر در حقایق می ۲۴ کنند چهارم آنک نظر در سابقت میکنند و گنت ادنی منازل مُرسلان اعلی

انبساط نهد این همه که گفتیم از صفات دروغ زنان است و گنت نشاید که بنده التفات کند بصفات و بر صفات فروز آید و گنت هر علمی را بیانی است و هر بیانی را زبانی است و هر زبانی را عبارتی و هر عبارتی را طریقی و هر طریقی را جمعی اند مخصوص بس هرک میان این احوال جدا تواند کرد او را رسد که سخن گویند و گنت هرک خود را بادب سنت آراسته دارد حق تعالی دل او را بنور معرفت منور گرداند و گنت هیچ مقام نیست برتر از موافقت در فرمانها و در اخلاق و گنت بزرگترین غفلتها آن غفلت است که از خدای غافل ماند و از فرمانها او و از معاملات او و گنت بنده است مهور و علی مقدور و درین میان هر دو نیست معذور و گنت نفسها خود را در راه هوای نفس خود صرف مکن بعد از آن برای هرک خواهی از موجودات صرف کن و گنت افضل طاعات گوش داشتن حق است بر دوام اوقات و گنت اگر کسی بیست سال در شیوه نفاق قدم زند و درین مدت برای نفع برادری یک قدم بردارد فاضلتر از آنک شصت سال عبادت باخلاص کند و از آن نجات ۱۰ نفس خود طلب کند و گنت هرکه بپیزی دون خدای ساکن شود بلاء او در آن چیز بود و گنت صحیح ترین عقلا عقلی است که موافق توفیق بود و بدترین طاعات طاعتی است که از عجب خیزد و بهترین گناها گناهی که از بس آن توبه در آید و گنت آرام گرفتن باسباب مغرور شدن است و ایستادن بر احوال بریدن از محول احوال و گنت باطن ۲۰ جای نظر حق است و ظاهر جای نظر خلق جای نظر حق بیکی سزاوارتر از جای نظر خلق و گنت شرک اول مدخل او بهمت بود بخدای رسد و هرکرا اول مدخل او بارادت بود بآخرت رسد و هرکرا اول مدخل او بآرزو بود بدنیا رسد و گنت هرجه بنده را از آخرت باز دارد آن دنیا ۲۴ بود و بعضی را دنیا سرائی بود و بعضی را تجارتی و بعضی را عزّی و غلبه

تعالی بند را غنی گردانید است و بند از سر نفس بفضول مشغول شد تا
 بعتاب گرفتار شد است اما در فقر سر از سوی حق می افتد که بند را
 فقر داد تا بند بسبب فقر آن همه ریج کشید بس آنرا عذری باید خواست
 و عذر از حق بود که عوض همه چیزهاست که هر که فقیرتر بود بحق غنی تر
 بود که ^۵ *أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقِيكُمْ* و هر که توانگرتر
 بود از حق دورتر بود که درویشی که توانگر را تواضع کند دو نلش از
 دین ببرد بس توانگر مغرور توانگری بود که داند که چون بود که
 ایشان بحقیقت مردگان اند که *إِيَّاكُمْ وَمَجَالِسَةَ الْمَوْتَى* و بعد از بانصد سال
 از درویشان بحق راه یابند و عتابی که بانصد سال انتظار باید کشید از
^{۱۰} عذری که اهل آن بانصد سال غرق وصل باشند کجا بهتر باشد جگویی
 که بیغبر علیه السلام مر فرزندان خود را جز فقر روا نداشت و بیگانگان را
 بعتا توانگری کرد کجا توان گفت که توانگر از درویش فاضلتر بس قول
 قول جنید است و الله اعلم نقلست کی بعضی از متکلمان ابن عطارا گفتند
 چه بوده است شما صوفیانرا که الفاظی اشتقاق کرده اند که در مستمعان
^{۱۵} غریب است و زبان معتاد را ترک کرده اند این از دو بیرون نیست با
 تمویه می کنید و حق را تمویه بکار نیاید بس درست شد که در مذهب شما
 عیبی ظاهر گشت که بوشید می کردید سخن را بر مردمان ابن عطا گفت
 از بهر آن کردم که ما را بدین عزت بود از آنک این عمل بر ما عزیز
 بود نخواستیم که بجز این طایفه آنرا بدانند و نخواستیم کی لفظ مستعمل بکار
^{۲۰} داریم لفظی خاص پیدا کردیم و او را کلماتی عالی است و گفت بهترین عمل
 آنست که کرده اند و بهترین علم آنست که گفته اند هر چه نگفته اند
 مگوی و هر چه نکرده اند مکن و گفت مرد را که جویند در میدان علم
 جویند آنگاه در میدان حکمت آنگاه در میدان توحید اگر درین سه میدان
 نبوذ طمع از دین او گسسته کن و گفت بزرگترین دعوها آنست که کسی
^{۲۵} دعوی کند و اشارت کند بخدای یا سخن کند از خدای و قدم در میدان

اورا نصوّف مسلم نداشتی و او از کبار مریدان جنید بود نقلست کی
 جمعی بصومعه او شدند جمله صومعه دیدند تر شک گفتند این چه حال
 است گفت مرا حالتی بدید آمد از خجالت گرد صومعه می گشتم و آب
 از چشم می ریختم گفتند چه بود گفت در کودکی کبوتری از آن یکی بگرفتم
 ۷ یادم آمد هزار دینار نقره بثواب خدانودش دادم هنوز دلم قرار نگرفت
 می گرم تا حال چه شود نقلست که ازو برسیدند که هر روز چند قران
 خوانی گفت بیس ازین در شبانروزی دو ختم کردی اکنون چهارده سال
 است که میخوانم امروز بسوره الانفال رسیدم یعنی بیش ازین بغلت می
 خواندم نقلست که ابن عطا ده بسر داشت همه صاحب جمال در سفری
 ۱۰ می رفتند با بذر دزدان برو افتادند و يك يك بسر او را گردن می زدند
 و او هیچ نمی گفت هر بسری را که بکشند روی باسماں کردی و بخندی
 تا نه بسرا گردن بزند چون آن دیگررا خواستند که بقتل آرند روی
 ببذر کرد و گفت زهی بی شغفت بذر که توئی نه بسر ترا گردن زدند و
 تو می خندی و چیزی نمی گوئی گفت جان بذر آنکس کی این می کند با
 ۱۵ او هیچ نتوان گفت که او خود می داند و می بیند و می تواند اگر خواهد
 همرا نگاه دارد دزد چون این بشنید حالتی در وی ظاهر شد گفت ای
 بیر اگر این سخن بیش می گفتمی هیچ بسرت کشته نمی شد نقلست که روزی
 با جنید گفت اغنیا فاضلتر اند از فقرا کبا اغنیا بقیامت حساب کنند و
 حساب شنوایندن کلام بی واسطه بود در محلّ عتاب و عتاب از دوست
 ۲۰ فاضلتر از حساب جنید گفت اگر با اغنیا حساب کنند از درویشان عذر
 خواهند و عذر فاضلتر از حساب شیخ علی بن عثمان الجلابی اینجا لطیفه می
 گویند که در تحقیق محبت عذر بیگانگی بود و عتاب مجاملت باشد یعنی
 عتاب مرمت محبت است که گفته اند العتاب مرمة الحبة دوستی چون
 خواهد که خلل پذیرد مرمت کنند بعتاب و عذر در موجب تقصیر بود
 ۲۵ و من نیز اینجا حرفی بگویم در عتاب سر از سوی بنده می افتد که حق

صبر ترك شكایت است و شکر آن بود که آنج توانی بکنی و گفت توبه آن بود که توبه کنی از توبه و گفت تواضع ذلیلی قلوبست در جلیلی عَلام الْغُیُوب و گفت شهوت خنی است که ظاهر نشود مگر در وقت عمل و گفت لحظت راحت است و خطرت امارت و اشارت اشارت و گفت نفس زدن در اشارات حرام است و در خطرات و مکاشفات و معاینات حلال و گفت زهد حقیر داشتن دنیا است و آثار او از دل ستردن و گفت خایف آنست که از غیر خدای نترسد و گفت رضا آن بود که اگر دوزخ را بر دست راستش بدارند نگویند که از جب هی باید و گفت رضا استقبال کردن احکام است بدخوشی و گفت اخلاص در عمل آن بود که در هر دو سرای عوض چشم ندارد نقل است که ابو عبد الله خنیف وصیت خواست از وی گفت کمترین کاری درین راه بذل روح است اگر این نخواستی کرد بترهات صوفیان مشغول مشو نقلست که در آخر عمر خود را در میان دنیا داران بنهان کرد و معتمد خلیفه شد بقضا و مقصود او آن بود که تا خود را ستی سازد و محبوب گردد تا جنید ^{۱۰} گفت ما عارفان فارغ مشغولیم و روم مشغول فارغ بود رحمة الله علیه

ذکر ابن عطا قدس الله روحه العزیز

آن قطب عالم روحانی آن معدن حکمت ربّانی آن ساکن کعبه سبحانی آن گوهر بحر وفا امام المشایخ ابن عطا رحمة الله علیه سلطان اهل تحقیق بود و برهان اهل توحید و در فنون علم آیتی بود و باصول و فروع مفتی و ^{۲۰} هیچکس را از مشایخ بیش از وی در اسرار تنزیل و معانی تاویل آن کشف نبود که او را در علم تفسیر و حقایق آن و احادیث و دقائق آن و قراءت و مسایل آن و علم بیان و لطایف آن کمالی عظیم داشت و جمله اقران ^{۲۲} او را محترم داشته اند و ابو سعید خزاز در کار او مبالغت کردی و بجز

کی بود از مردمان بسلامت تر بود کجا صوفیان که همه خلق را مطالبت از ظاهر شرع بود مگر این طایفه را کی مطالبت ایشان بحقیقت ورع بود و دوام صدق و هرک با ایشان نشیند و ایشانرا بر آنج ایشان محقق اند خلافتی کند خدای تعالی نور ایمان از دل او باز گیرد و حکم حکیم اینست که حکما بر برادران فراخ کند و بر خود تنگ گیرد که بر ایشان فراخ کردن ایمان و علم بود و بر خود تنگ گرفتن از حکم ورع بود گفتند آداب سفر چگونه باید گفت آنک مسافرا اندیشه از قدم در نگذرد و آنجا که دلش آرام گرفت منزلش بود و گفت آرام گیر بر بساط و برهیز کن از انبساط و صبر کن بر ضرب سیاط ۱۰ تا وقتی که بگذری از صراط و گفت نصوّف مبنی است بر سه خصلت تعلق ساختن بنفر و افتقار و محقق شدن ببدل و ایثار کردن و ترک کردن اعتراض و اختیار و گفت نصوّف ایستادن است بر افعال حسن و گفت توحید حقیقی آنست که فانی شوی در ولاء او از هواء خود و در وفاء او از جناء خود تا فانی شوی کُلّ بکُلّ و گفت توحید محو آثار بشریت است و تجرید الهیت و گفت عارفرا آینه است کی جون در آن بنگردد مولاء او بذو متجلی شود و گفت تمامی حقایق آن بود که مقارن علم بود و گفت قرب زایل شدن جمله متعروضات است و گفت انس آنست که وحشتی در تو بدید آید از ما سوی الله و از نفس خود نیز و گفت انس سرور دل است بحلاوت خطاب و گفت انس خلوة گرفتن است ۲۰ از غیر خدای و گفت، همت ساکن نشود مگر بحیثیت و ارادت ساکن نشود مگر بدوری از منیت و منیت کسی را بود که گام فراخ نهد و گفت محبت وفا است با وصال و حرمت است با طلب وصال و گفت بقیین مشاهده است و برسیندند از نعت ففر گفت فقیر آنست که نگاه دارد ۲۴ سرّ خود را و گوش دارد نفس خود را و بگردد فرایض خدای و گفت

بدل آن آفتاب بی غیم امام عهد ابو محمد رُویم رحمه الله علیه از جمله مشایخ کبار بود و مدوح همه و بامانت و بزرگی او همه متفق بودند و از صاحب سِرّان جَبید بود و در مذهب داود فقیه النقاها و در علم تفسیر نصیبی تمام داشت و در فنون علم حظّی بکمال و مُشار الیه قوم بود و صاحب همت و صاحب فراست بود و در تجرید قدمی راسخ داشت و ریاضت بلوغ کَشِبَه بود و سفرها بر توکل کرده و نصانیف بسیار دارد در طریقت نقلست که گفت بیست سالست تا بر دل من ذکر هیچ طعام گذر نکرده است که نه در حال حاضر شده است و گفت روزی در بغداد گرم گاهی بکوئی فرو شدم تشنگی بر من غالب شده از خانه آب خواستم ۱۰ کوزک کوزه آب بیرون آورد جون مرا دید گفت صوفی بروز آب خورد بعد از آن هرگز روزه نگشادم نقلست که یکی پیش او آمد گفت حال تو جون است گفت چگونه باشد حال آنکس که دین او هوا او باشد و همت او دنیا نه نیکوکاری از خلق رَمبَه نه عارفی از خلق گریزه نه تقی و نه نقی و برسیدند که اوّل چیزی که خدای تعالی بر بند فریضه کرده است جیست گفت معرفت وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ و گفت حق تعالی بنهان گردانیده است چیزها در چیزها رضای خویش در طاعتها و غضب خویش در معصیتها و مکر خویش در علم خویش و خداع خویش در لطف خویش و عقوبات خویش در کرامات خویش و گفت حاضران بر سه وجه اند حاضری است شاهد وعید لاجرم دایم ۲۰ در هیبت بود و حاضری است شاهد وعده لاجرم دایم در رغبت بود و حاضری است شاهد حق لاجرم دایم در طرب بود و گفت خدای جون ترا گنتار و کردار روزی کند و آنگاه گنتارث باز ستاند و کردار بر تو بگذارد نعمتی بود و جون کردار باز ستاند و گنتار بگذارد مصیبتی ۲۴ بود و جون هر دو باز ستاند آفتی بود و گنت گشتن تو با هر گروهی

رسیدم رنج دینک و فاقه کشینک تا بنزدیک تربت مصطفیٰ صلی الله علیه و علی آله وسلم رسیدم گفتم یا رسول الله بیہمان تو آمدم بس در خواب شدم بیغبررا دیدم علیہ السلام کی گردہ بن داد نیمہ بخوردم جون بیدار شدم نیمہ دیگر در دست من بوذ برسیدند کی مرد کئی مستحق اسم فقر گردز گفت آنگاہ کہ ازو ھیج باقی نماند گفتند جگونہ تائب گردز گفت آنگاہ کی فریشتہ دست جب بیست روز بر وی ھیج نویسد و گنت ہرکہ مدح و ذمّ بیش او یکسان باشد او زاهد بوذ و ہرک بر فرایض قیام نماید باؤل وقت عابد بوذ و ہرک افعال ہمہ از خدای بیند موحد بوذ و گنت ہمت عارف حق باشد و از حق بھیج چیز باز نگرذد و گنت زاهد آن بوذ کہ بدنیا بچشم زوال نگرذ تا در چشم او حقیر شود تا دل باسانی از وی بر تواند داشت و گنت ہرکہ تقوی با وی صحبت نکند در درویشی حرام محض خورد و گنت صوفی فقیرست مجرّد از اسباب و گنت اگر نہ شرف تواضع استی حکم فقیر آنستی کہ بزودی میلنجیدی و گنت تقوی شکر معرفت است و تواضع شکر عزّ و صبر شکر مصیبت و گنت خایف آن بوذ کہ از غمها اورا ایمن کنند و گنت ہرکہ بنس بہرتہ رسد زود از آنجا بیفتد و ہرکرا برسانند بہرتہ بر آن مقام ثابت تواند بوذ و گنت ہر حق کبا او باطلی شریک تواند بوذ از قسم حق بقسم باطل آمد بچہت آنک حق غیورست و گنت قصد کردن تو برزق ترا از حق دور کند و محتاج خالق گرداند و نقلست کہ جون وفانش نزدیک آمد بی خندید و جون ہرمد همچنان بی خندید گفتند مگر زنہ است جون نگاہ کردند مردہ بوذ رحمۃ الله علیہ

ذکر ابو محمد رُویم قدس الله روحه العزیز

٢٢ آن صفی بردہ شناخت آن ولی قبہ نواخت آن زنہ بی زلل آن باذل بی

ظاهر کردن نشان نفاق بود کما قال کُلُّ اِنَاءٍ يَتَرَشَّعُ بِمَا فِيهِ در حضور تمام جان تسلیم گرد رحمة الله عليه

ذکر ابو عبد الله بن الجلا قدس الله روحه العزيز

آن سفینه بجز دیانت آن سکنیه اهل متانت آن بدرقه مقامات آن آینه کرامات آن آفتاب فلک رضا ابو عبد الله بن الجلا رحمة الله عليه از مشایخ کبار شام بود و محمود و مقبول ابن طایفه بود و مخصوص بکلمات رفیع و اشارات بدیع و در حقایق و معارف و دقائق و لطایف بی نظیر بود ابو تراب و ذوالنون مصری را دین بود و با جنید و نوری صحبت داشته ابو عمرو دمشقی گفت ازو شنیدم که گفت در ابتدا ماذر ۱۰ و بذرا گفتم مرا در کار خدای کنید گفتند کردیم بس از بیش ایشان برفتم مدتی چون باز آمدم بدر خانه رفتم و در بزدم بدم گنت کیستی گفتم فرزند تو گفتم مرا فرزندی بود بخدای بخشیدم و آخ بخشیدم باز نستادم در بن نگشاد و گفت روزی جوانی دینم ترسا صاحب جمال در مشاهده او متعجب شدم و در مقابله او بایستادم جنید می گذشت گفتم یا ۱۰ استاذ این جنبن روئی باتش دوزخ بخوانند سوخت گفتم این بازارچه نفس است و دام شیطان که ترا برین می دارد نه نظاره عبرت که اگر نظر عبرت بودی در هژده هزار عالم اعجوبه موجود است اما زود باشد که تو بدین بی حرمتی و نظر در وی معذب شوی گفتم چون جنید برفت مرا قران فراموش شد تا سالها استعانت خواستم از حق تعالی و زاری و ۲۰ توبه کردم تا حق تعالی بفضل خویش قران باز عطا کرد اکنون چند گاه است که زهر ندارم که بهیچ چیز از موجودات الثفات کم تا وقت خود را بنظر کردن در اشیا ضایع گردانم نقلست که سوال کردند از فقر خاموش شد بس بیرون رفت و باز آمد گفتند چه حال بود گفتم چهار دانگ ۲۴ سیم داشتم شرم آمد که در فقر سخن گویم آنرا صدقه کردم و گنت بدینه

رضاء او بر هوای نفس خویش بر گزیند و گفت خوف از خدای ترا
 بخدای رساند و کبر و عجب نفس ترا از خدای منقطع گرداند و حقیر
 داشتن خلق را بیماری است که هرگز دوا نپذیرد و گفت آدمیان بر اخلاق
 خویش اند تا ما دام که خلاف هواء ایشان کرده نیاید و چون خلاف
 هواء ایشان کنند جمله خدانودان اخلاق کریم خدانودان اخلاق لئیم
 باشند و گفت اصل عداوت از سه چیز است طمع در مال و طمع در
 کرای داشتن مردمان و طمع در قبول کردن خلق و گفت هر قطع که
 افتد مربدرا از دنیا غنیمت بود و گفت ادب اعتمادگاه فقر است و آرایش
 اغنیا و گفت خدای تعالی واجب کرده است بر کرم خویش عنو کردن
 ۱۰ بندگان کی تصبر کرده اند در عبادت کی فرموده است کَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ
نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ و گفت اخلاص آن بود که نفس را در آن حظ نبوذ در هیچ
 حال و این اخلاص عوام باشد و اخلاص خاص آن بود که بر ایشان
 روز نه بایشان بود طاعتها کی می آرندشان و ایشان از آن بیرون و
 ایشانرا در آن طاعت بندار نیستند و آنرا بجیزی نشمرند و گفت اخلاص
 ۱۰ صدق نیت است با حق تعالی و گفت اخلاص نسیان رویت خلق بود
 بدام نظر با خالق نقلست که یکی از فرغانه عزم حج کرد گذر بر نساپور
 کرد و بخدمت بو عثمان شد سلام کرد و جواب نداد فرغانی با خود
 گفت مسلمانی را سلام کند جواب ندهد بو عثمان گفت که حج
 چنین کنند که ماذر را در بیماری بگذارند و بی رضاء او بروند گفت
 ۲۰ باز گشتم و تا مادر زند بود توقّف کردم بعد از آن عزم حج کردم و
 بخدمت شیخ بو عثمان رسیدم مرا باعزازی و اکرای تمام بنشانند همگی من
 در خدمت او فرو گرفت جهدی بسیار کردم تا ستوربانی بن داد و بر
 آن می بودم تا وفات کرد در حال مرض موت بسرش جامه بدرید و
 ۲۴ فریاد کرد بو عثمان گفت ای بسر خلاف سنت کردی و خلاف سنت

است بخدای از آنک اعتماد بر وی دارد و گفت هرک از حیا سخن گوید و شرم ندارد از خدای در آنج گوید او مستدرج بود و گفت یقین آن بود که اندیشه و قصد کار فردا او را اندک بود و گفت شوق ثمره محبت بود هرکه خدایرا دوست دارد آرزومند خدای و لقاء خدای بود و گفت بقدر آنک بدل بنده از خدای تعالی سروری رسد بنده را اشتیاق بدید آید بدو و بقدر آنک بنده از دور ماندن او و از راندن او می ترسد بدو نزدیک شود و گفت بخوف محبت درست گردد و ملازمت ادب بر دوست مؤکد گردد و گفت محبت را از آن نام محبت کردند که هرچه در دل بود جز محبوب محو گرداند و گفت هرک وحشت غفلت نجشینه باشد حلاوت انس نیاید و گفت تفویض آن بود که علی که ندانی بعالم آن علم بگذاری و تفویض مقدمه رضا است و آرضا باب الله الاعظم و گفت زهد در حرام فریضه است و در مباح وسیلت و در حلال قربت و گفت علامت سعادت آنست که مطیع ی باشی و ی ترسی که نیاید که مردود باشی و گفت علامت شقاوت آنست که معصیت ی کنی و امید داری که مقبول باشی و گفت عاقل آنست که از هرچه ترسد بیش از آنک در او فتد کار آن بسازد و گفت تو در زندانی از متابعت کردن شهوات خویش چون کار بخدای باز گذاری سلامت یابی و براحتم برسی و گفت صبر کردن بر طاعت تا فوت نشود از تو طاعت بود و صبر کردن از معصیت تا نجات یابی از اصرار بر معصیت هم طاعت بود و گفت صحبت دار با اغنیا بتعزز و با فقرا بتدلل که تعزز بر اغنیا نواضع بود و تدلل اهل فقرا شریف تر و گفت شاذ بودن تو بدنیا شاذ بودن بخدای از دلت ببرد و ترس تو از غیر خدای ترس خدای از دلت باک ببرد و امید داشتن بغیر خدای امید داشتن بخدای از دلت دور کند و گفت موفق آنست که از غیر خدای نترسد و بغیر او امید ندارد و

بیند تا هیچ ازو نیکو بیند که عیب نفس کسی بیند که در همه حالها
 خودرا نکوهینه دارد و گفت مرد تمام نشود تا در دل او چهار چیز برابر
 نگردد منع و عطا و ذلّ و عزّ و گفت که عزیزترین چیزی بروی زمین
 سه چیز است عالی که سخن او از علم خود بود و مردی که او را طبع
 نبود و عارفی که صفت حق کند بی کیفیت و گفت اصل ما درین طریق
 خاموشی است و بسند کردن بعم خدای و گفت خلاف سنت در ظاهر
 علامت ریاء باطن بود و گفت سزاوار است آنها که خدای تعالی بمعرفت
عزیز کرد که او خودرا بمعصیت ذلیل نکند و گفت صلاح دل در چهار
 چیز است در فقر بخدای و استغنا از غیر خدای و تواضع و مراقبت
 و گفت هرکرا اندیشه او در جمله معانی خدای نبود نصیب او در جمله
 معانی از خدای ناقص بود و گفت هرکه تفکر کند در آخرت و بایداری
 آن رغبت در آخرتش بدید آید و گفت هرکه زاهد شود در نصیب
 خویش از راحت و عزّ و ریاست دلی فارغش بدید آید و رحمت بر
بندگان خدای و گفت زهد دست داشتن دنیا است و باک ناداشتن اندر
دست هرک بود و گفت اندوهگن آن بود که بروای آتش نبود که از
اندوه بُرسد و گفت اندوه بیهه وجه فضیلت مومن است اگر بسبب
معصیت نبود و گفت خوف از عدل اوست و رجا از فضل او و گفت
صدق خوف برهیز کردن است از روزگار بظاهر و باطن و گفت خوف
خاصّ در وقت بود و خوف عامّ در مستقبل و گفت خوف ترا بخدای
رساند و عجب دور گرداند و گفت صابر آن بود که خوی کرده بود
بکاره کشیدن و گفت شکر عامّ بر طعام بود و بر لباس و شکر خاصّ بر
آنچ در دل ایشان آید از معانی و گفت اصل تواضع از سه چیز است از
آنک بنده از جهل خویش یاذ کند و از آنک از گناه خویش یاذ کند و
از آنچ احتیاج خویش بخدای تعالی یاذ کند و گفت توکل بسند کردن

که از معده اش بوی خمر می آید تا بدانی که کار خدای دارد نه خلق
 نقلست که یکی از او برسید که بزبان ذکر می گویم دل با آن یار نمی گردد
 گفت شکر کن که یک عضو باری مطیع شد و یک جزورا از تو راه
 دادند باشد که دل نیز موافقت کند نقلست کی مریدی برسید که
 جگویی در حق کسی کی جمعی برای او بر خیزند خوش آید و اگر نخیزند
 ناخوش آید شیخ هیچ نگفت تا روزی در میان جمعی گفت از من مسئله
 جنین و جنین برسیدند چه گویم جنین کسی را کی اگر در همین همانذگو
 خواه ترسا میر خواه جهود نقلست کی مریدی ده سال خدمت او کرد و
 از آداب و حرمت هیچ باز نگرفت و با شیخ بسفر حجاز شد و ریاضت
 کشید و درین مدت می گفت کی سړی از اسرار با من بگوی تا بعد از
 ده سال شیخ گفت جون بمبرز روی ایزاریای بکش که این سخن دراز
 است فهم من فهم این سخن بدان ماند که از ابو سعید ابو اخیبر برسیدند
 رحمة الله علیه کی معرفت چیست گفت آنک کوزکان را گویند که بینی
 باک کن آنکه حدیث ما کن و گفت صحبت با خدای بحسن ادب باید کرد
 و دوام هیبت و صحبت با رسول صلی الله علیه وسلم بتابعیت سنت و لزوم
 ظاهر علم و صحبت با اولیا بحرمت داشتن و خدمت کردن و صحبت با
 برادران بتازه روئی اگر در گناه نباشند و صحبت با جهال بدعا و رحمت
 کردن بر ایشان و گفت جون مریدی چیزی شنود از علم این قوم و آنرا
 کار فرماید نور آن باخر عمر در دل او بدید آید و نفع آن بدو رسد و
 هرک ازو آن سخن بشنود اورا سود دارد و هرک چیزی شنود از علم
 ایشان و بدان کار نکند حکایتی بود که یاز گرفت روزی چند بر آید
 فراموش شود و گفت هرکرا در ابتدا ارادت درست نبود اورا بروزگار
 نینفازند الا ادبار و گفت هرکه سنت را بر خود امیر کند حکمت گویند و
 هرکه هوارا بر خود امیر کند بدعت گویند و گفت هیچ کس عیب خود نه

راند و شیخ می آمد و می رفت که تغییری در روی بدید نمی آمد بعد از آن آن مرد در بای شیخ افتاد و بگریست و توبه کرد و مرید او شد و گفت توجه مردی که سی بار ترا بخواری براندم يك ذره تغییر در تو بدید نیامد بو عثمان گفت این سهل کاریست کار سگان چنین باشد که چون برانی بروند و چون بخوانی بیایند و هیچ تغییر در ایشان بدید نیاید این بس کاری نبود که سگان با ما برابر اند کار مردان کاری دیگر است نقلست که روزی می رفت یکی از بام طشتی خاکستر بر سر او ریخت اصحاب در خشم شدند خواستند که آنکس را جفا گویند بو عثمان گفت هزار بار شکر می باید کرد که کسی که سزای آتش بود بخاکستر با او صلح کردند بو عمرو گفت در ابتدا توبه کردم در مجلس بو عثمان و مدتی بر آن بودم باز در معصیت افتادم و از خدمت او اعراض کردم و هر جائی که اورا می دیدم می گریختم روزی ناگه بدو رسیدم مرا گفت ای بسر با دشمنان منشین مگر که معصوم باشی از آنک دشمن عیب تو بیند و چون معیوب باشی دشمن شاذ گردد و چون معصوم باشی اندوهگن شود اگر ترا باید که معصیتی کنی بیش ما ای تا ما بلاه ترا بجان بکشیم و تو دشمن کام نگریدی چون شیخ این بگفت دلم از گناه سیر شد و توبه نصوح کردم نقلست که جوانی قلاش می رفت ربای در دست و سرمست ناگاه بو عثمان را دید موی در زیر کلاه بنهان کرد و رباب در آستین کشید بنداشت که احتساب خواهد کرد بو عثمان از سر شفقت نزدیک او شد و گفت مترس که برادران همه یکی اند جوان چون آن بدید توبه کرد و مرید شیخ شد و غسلش فرمود و خرقه در وی پوشید و سر بر آورد و گفت الهی من از آن خود کردم باقی ترا می باید کرد در ساعت واقعه مردان بوی فرو آمد جنانک بو عثمان در آن واقعه متخیر شد نماز دیگر را ابو عثمان مغربی برسید بو عثمان حیرت گفت ای شیخ در رشک می سوزم که هر چه ما بعری دراز طبع می داشتیم رایگان بسر این جوان در افکندند

نشابور کرد بزبارت بو حفص عثمان با وی بیامد و شاه قبا می پوشید بو
 حفص شاهرا استقبال کرد و ثنا گفت بس بو عثمانرا همه همت صحبت بو
 حفص بود اما حشمت شاه اورا از آن منع می کرد که چیزی گویند که شاه
 غبور بود بو عثمان از خدای میخواست تا سببی سازد کی بی آزار شاه بیش
 ۵ بو حفص بماند از آنک کار بو حفص عظیم بلند می دید چون شاه عزم باز
 گشتن کرد بو عثمان هم برگ راه بساخت تا روزی بو حفص گفت با شاه
 بحکم انبساط این جوانرا اینجا بمان که مارا با وی خوش است شاه روی
 بعثمان کرد و گفت اجابت کن شیخرا بس شاه برفت و بو عثمان آنجا بماند
 و دید آنج دید تا ابو حفص در حق ابو عثمان گفت که آن واعظ یعنی
 ۱۰ یحیی معاذرا اورا بزبان آورد تا کی بصلاح باز آید یعنی نخست آنشی
 بوده است کسی می بایست تا آنرا زیادت کند و نبوذ نقلست که بو
 عثمان گفت هنوز جوان بودم که بو حفص مرا از پیش خود براند و گفت
 نخواهم که دگر نزدیک من آئی هیچ نگفتم و دلم نداد که بشت بر وی کنم
 همچنان روی سوی او باز بس می رفتم گریان تا از چشم او غایب شدم
 و در برابر او جائی ساختم و سوراخی بریدم و از آنجا اورا می دیدم و عزم
 ۱۵ کردم که از آنجا بیرون نیامم مگر بفرمان شیخ چون شیخ مرا جنان دید و
 آن حال مشاهده کرد مرا بخواند و مقرب گردانید و دختر بن داد و سخن
 اوست که جهل سالیست تا خذاوند مرا در هر حال که داشته است کاره
 نبوده ام و مرا از هیچ حال بجالی دیگر نقل نکرده است که من در آن
 حال ساخط بوده ام و دلیل برین سخن آنست که منکری بود اورا
 ۲۰ بدعوت خواند بو عثمان برفت تا بدر سرای او گفت ای شکم خوار
 چیزی نیست باز گرد بو عثمان باز گشت چون باره باز آمد آواز داد که
 ای شیخ بیا بس باز گشت گفت نیکو جدی داری در چیزی خوردن
 چیزی کمتر است برو شیخ برفت دیگر بار بخواند باز آمد گفت سنگ
 ۲۵ بخور والا باز گرد شیخ برفت دیگر همچنین تا سی بار اورا می خواند و می

عثمان حیری ندیدم و اظهار تصوّف در خراسان ازو بود و او با جنید
و رویم و یوسف حسین و محمد فضل صحبت داشته بود و او را سه بیر
بزرگوار بود اوّل بجی معاذ و دوم شاه شجاع کرمانی و سوم ابوحنص
حدّاد و هیچ کس از مشایخ از دل بیران جندان بهره نیافت که او یافت
و در نشابور او را منبر نهادند تا سخن اهل تصوّف بیان کرد و ابتداء
او آن بود که گفت بیوسته دلم چیزی از حقیقت می طلبید در حال
طنولیت و از اهل ظاهر نفرتی داشتم و بیوسته بدان می بودم که جز این
که عامّه بر آنند چیزی دیگر هست و شریعت را اسرار است جز این ظاهر
نقلست که روزی بدیرستان می رفت با چهار غلام یکی حبشی و یکی
۱۰ روی و یکی کشمیری و یکی ترک و دواتی زرّین در دست و دستاری
قصب بر سر و خزی پوشیده بکاروان سرائی کهنه رسید و در نگر است
خری دید بشت ریش کلاغ از جراحت او می کند و او را قوت آن نه
کی براند رحم آمدش غلام را گفت تو چرا با منی گفت تا هر اندیشه که
بر خاطر تو بگذرد با آن یار تو باشیم در حال جبّه خزّ بیرون کرد و
۱۵ بر درازگوش پوشید و دستاری قصب بوی فرو بست در حال آن خر
بزبان حال در حضرت عزّت مناجاتی کرد بو عثمان هنوز بخانه نرسیده
بود که واقعه مردان بوی فرو آمد چون شوریدند بمجلس بجی افتاد از سخن
بجی معاذ کار بر وی گشاده شد از مادر و بذر بیرید و جند گاه در
خدمت بجی ریاضت کشید تا جمعی از پیش شاه شجاع کرمانی برسیدند و
۲۰ حکایات شاه باز گفتند او را میلی عظیم بدیدن شاه کرمانی بنید آمد
دستوری خواست و بکرمان شد بخدمت شاه شاه او را بار نداد گفت تو
با رجا خو کرده و مقام بجی رجا است کسی که برورده رجا بود از وی
سلوک نیاید که برجا تقلید کردن کاهلی بار آورد و رجا بجی را تحقیق
است و ترا تقلید بسیار نضرع نمود و بیست روز بر آستانه او معتکف
۲۵ شد تا بار دادند در صحبت او بماند و فواید بسیار گرفت تا شاه عزم

آمندی و اگر علم بودی بتعلیم حاصل شدی بلك اخلاقی است كه تخلفوا
 بأخلاق الله و بخلق خدای بیرون آمدن نه برسوم دست دهند و نه بعلوم
 و گفت نصوّف آزادی است و جوامردی و ترك نكلف و سخاوت و رگفت
 نصوّف ترك جمله نصیبها نفس است برای نصیب حق و گفت نصوّف
 دشمنی دنیا است و دوستی مولی نقلست كه روزی نایبائی الله الله ی گفت
 نوری نیش او رفت و گفت تو او را چه دانی و اگر بدانی زنده مانی این
 بگفت و بیهوش شد و از آن شوق بصحرا افتاد در نیستانی نودروزه و آن
 فی در بای و بپلوی او ی رفت و خون روان ی شد و از هر قطره خون
 الله الله بدید ی آمد بو نصر سراج گوید چون او را از آنجا با خانه
 آوردند گفتند بگوی لا اله الا الله گفت آخر هم آنجا ی روم و در آن
 وفای ی کرد جنید گفت تا نوری وفات کرد هیچ کس در حقیقت صدق
 سخن نگفت كه صدیق زمانه او بود رحمة الله علیه

ذکر بو عثمان حیری قدس الله روحه العزیز

آن حاضر اسرار طریقت آن ناظر انوار حقیقت آن ادب یافته عتبه عبودیت
 آن جگرسوخته جذبه ربوبیت آن سبق برده در مریدی و بیری قطب
 وقت عثمان حیری رحمة الله علیه از اکابر ابن طایفه و از معتبران اهل
 نصوّف بود و رفیع قدر بود و عالی همت و مقبول اصحاب و مخصوص
 بانواع کرامات و ریاضات و وعظی شافی داشت و اشارتی بلند و در
 فنون علوم طریقت و شریعت کامل بود و سخنی موزون و مؤثر داشت
 و هیچکس را در بزرگی او سخن نیست چنانك اهل طریقت در عهد او
 چنین گفتند كه در دنیا سه مرد اند كه ایشانرا چهارم نیست عثمان در
 نشابور و جنید در بغداد و بو عبد الله الجلا بشام و عبد الله محمد رازی
 گفت جنید و رؤم و یوسف حسین و محمد فضل و ابو علی جوزجانی و
 غیر ایشانرا از مشایخ بسی دیدم هیچکس ازین قوم شناساتر بخدای از ابو

در بلا آمدن همچنان بود که از بلا بیرون شدن نقلست که از نوری سوال کردند که راه بمعرفت چون است گفت هفت دریا است از نار و نور چون هر هفت را گذاره کردی آنگاه لقمه گردی در حلق او چنانکه اولین و آخرین را بیک لقمه فرو بردی نقلست که یکی از اصحاب بو حمزه را گفت و بو حمزه اشارت بقرب کردی گفت او را بگوی که نوری سلام می رساند و می گوید قرب قرب در آنج ما در آنیم بعد بعد بود و سوال کردند از عبودیت گفت مشاهده ربوبیت است و گفتند آدمی کئی مستحق آن شود که خلق را سخن گوید گفت وقتی که از خدای فهم کند و اگر از خدای فهم نمی کند بلای او در عباد الله و بلاد الله عام بود ۱۰

سوال کردند از اشاره گفت اشارت مستغنی است از عبارت و یافتن اشارت بحق استغراق سراسر است از عبارة صدق سوال کردند از وجد گفت بخدای کی صمتع است زبان از نعت حقیقت او و گنگ است بلاغت ادیب از وصف جوهر او که کار وجد از بزرگترین کارهاست و هیچ دردی نیست دردمندتر از معالجه وجد و گفت وجد زبانه است که ۱۵ در سر بچند و از شوق بدید آید که اندامها بچینش آید یا از شادی یا از اندوه گفتند دلیل چیست بخدای گفت خدای گفتند بس حال عقل چیست گفت عقل عاجزی است و عاجز دلالت نتواند کرد جز بر عاجزی که مثل او بود و گفت راه مسلمانی بر خانی بسته است تا سر بر خط رسول علیه السلام نهند گشاده نشود و گفت صوفیان آن قوم اند که ۲۰ جان ایشان از کدورت بشریت آزاد گشته است و از آفت نفس صافی شده و از هوا خلاص یافته تا در صف اول و درجه اعلی با حق بیارامینه اند و از غیر او رمینه نه مالک بودند و نه ملوک و گفت صوفی آن بود که هیچیز در بند او نبود و او در بند هیچیز نشود و گفت نصوف نه رسوم ۲۴ است و نه علوم لیکن اخلاقی است یعنی اگر رسم بودی بمجاهد بدست

افتاد و خلق بسیار بسوختند بر يك دگان دو غلام بچه روی بوذند سخت با جمال و آتش گرد ایشان فرو گرفته بوذ و خداوند غلام می گفت که هرک ایشانرا بیرون آرد هزار دینار مغربی بدم هیچکس را زهره نبوذ که گرد آن بگردد ناگاه نوری برسید آن دو غلام بچه را دید که فریادی کردند گفت بسم الله الرحمن الرحیم و بای در نهاد و هر دورا بسلامت بیرون آورد خداوند غلام هزار دینار مغربی بیش نوری نهاد نوری گفت بردار و خذایرا شکر کن که این مرتبه که بما داده اند بنا گرفتن داده اند که ما دنیا را با آخرت بدل کرده ایم نقلست که خادمه داشت زیتونه نام گفت روزی نان و شیر بیش نوری بردم و او آتش بدست گردانید ۱۰ بوذ و انکشتان او سیاه شده همچنان ناشسته نان می خورد گفتم بی هنجار مردی است در حال زنی بیامد و مرا بگرفت که رزمه جامه من برده و مرا بیش امیر بردند نوری بیامد و کس امیرا گفت او را مرنجان که جامه اینک می آرند نگاه کردند کنیزکی می آمد و رزمه جامه می آورد بس من خلاص یافتم شیخ مرا گفت دگر گوئی که بی هنجار مردی است زیتونه ۱۵ گفت توبه کردم نقلست که نوری می گذشت یکی را دید که بار افتاده و خرش مرده و او زاری گریست نوری بای بر خر رزد و گنت بر خیز چه جای خفتن است حالی بر خاست مرد بار بر نهاد و برفت نقلست که نوری بیمار شد جنید بعبادت او آمد و گل و میوه آورد بعد از مدتی جنید بیمار شد نوری با اصحاب بعبادت آمد بس با باران گفت که هرکس ۲۰ ازین بیماری جنید چیزی بر گیرید تا او صحت یابد گفتند بر گرفتیم جنید حالی بر خاست نوری گفت این نوبت کی بعبادت آئی جنین ای نه جنان که گل و میوه آری نوری گفت پیری دیدم ضعیف و بی قوت که تازیانه می زدند و او صبر می کرد بس بزندان بردند من بیش او رفتم و گفتم تو جنین ضعیف و بی قوت چگونه صبر کردی بر آن تازیانه گنت ای ۲۵ فرزند بهمت بلا توان کشید نه بچشم گفتم بیش تو صبر جیست گنت آنک

من مخیر شدم آنکاه بخواب دیدم که یکی بیامدی و گفתי که خدای فرموده است که ابو الحسین را بگوی که ما ترا بدان تعظیم و شفقت بخشیدیم نقلست که گفت شبی طواف گاه خالی یافتم طواف می کردم و هر بار که بجزر الأسود می رسیدم دعا می کردم و می گفتم اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَالًا وَصَنَةً ۱۰ لَا أَنْغَيِّرُ مِنْهُ بار خدایا مرا حالی و صفتی روزی کن که از آن نگردم يك روز از میان کعبه آوازی شنیدم که با ابو الحسین می خواهی که با ما برابری کنی مائیم که از صفت خود بر نگردیم اما بندگان گردان گردان داریم تا ربوبیت از عبودیت بیذا گردد مائیم که بر يك صفت ایم صفت آدمی گردان است شبلی گوید بیش نوری شدم اورا دیدم بمراقبت نشسته کی موئی بر تن او حرکت نی کرد گفتم مراقبتی چنین نیکو از که آموختی ۱۰ گفت از گربه که بر سوراخ موش بود و او از من بسیار ساکن تر بود نقلست که شبی اهل قادسیه شنیدند که دوستی از دوستان خدای خودرا در وادی شیران باز داشته است اورا در بایند خلق جمله بیرون آمدند و بوادی سباع رفتند دیدند نوری را که گوری فرو برده بود و در آنجا ۱۰ نشسته و گرد بر گرد او شیران نشسته شفاعت کردند و اورا بقادسیه آوردند بس از آن حال سوال کردند گفت مدتی بود تا چیزی نخورده بودم و درین بادیه بودم چون خرما بن بدیدم رطب آرزو کردم گفتم هنوز جای آرزو ماند است در من درین وادی فرو آم تا شیرانت بدرند تا بیش خرما آرزو نکند نقلست که گفت روزی در آب غسل ۲۰ می کردم دزدی جامه من ببرد هنوز از آب بیرون نیامده بودم که باز آورد و دست او خشک شده بود گفتم الهی چون جامه باز آورد دست او باز ده در حال نیک شد برسیدند که خدای تعالی با توجه کند گفت چون من بگرامه روم جامه من نگاه دارد که روزی بگرامه رفتم یکی جامه من ببرد گفتم خداوندا جامه من باز ده در حال آن مرد بیامد و ۲۰ جامه باز آورد و عذر خواست نقلست که در بازار نخلسان بغداد آتش

نیامد خلق جمع شدند و او را بیرون آوردند و بر منبر کردند نوری خبر یافت بیامد و گفت یا ابا بکر تو بر ایشان بوشیده کردی لاجرم بر منبر نشاندند و من نصیحت کردم مرا بسنگ برانندند و بمزبلیها انداختند گفت یا امیر القلوب نصیحت تو چه بود و بوشیده کردن من چه بود گفت نصیحت من آن بود که رها کردم خلق خدای را بخدای و بوشیده کردن تو آن بود که حجاب شذی میان خدای و خلق و تو کیستی که میان خدای و خلق خدا واسطه باشی بس نی بینم ترا الا فضول نقلست که جوانی بای برهنه از اصفهان بعزم زیارت نوری بیرون آمد چون نزدیک رسید نوری مریدی را فرمود تا يك فرسنگ راه بجا روب برفت و گفت که جوانی می آید که این حدیث بر وی نافته است چون برسید نوری گفت از کجا می آئی گفت از اصفهان و ملك اصفهان آن جوان را کوشکی و هزار دینار اسباب و کنیزکی بهزار دینار می داد که از آنجا مرو بس نوری گفت اگر ملك اصفهان ترا کوشکی و کنیزکی و هزار دینار می داد و هزار دینار اسباب دادی که از آنجا مرو و تو این طلب را با آن ۱۵

مقابله کردی جوان در حال فریاد بر آورد که مرا مزین نوری گفت اگر حق تعالی هزده هزار عالم بر طبقی نهذ و در بیش مریدی نهذ و او در آن نگرذ مسلمش نبوذ که حدیث خدای کند نقلست که نوری با یکی نشست بوذ و هر دو زار می گریستند چون آنکس برفت نوری روی بیاران کرد و گفت دانستید که آن شخص که بوذ گفتند نه گفت ابلیس ۲۰ بوذ حکایت خدمات خود می کرد و افسانه روزگار خود می گفت و از درد فراق می نالید و جنانک دیدیت می گریست من نیز می گریستم جعفر خلدی گفت نوری در خلوت مناجات می کرد من گوش داشتم که نا چه می گوید گفت بار خدایا اهل دوزخ را عذاب کنی جمله آفریده تو اند بعلم و قدرت و ارادت قدم و اگر هر آینه دوزخ را از مردم بر خواهی کرد ۲۵ قادری بر آنک دوزخ از من بر کنی و ایشانرا بهشت بری جعفر گفت

کردم تا وقتی که من همه آن نور شدم و گفتم وقتی از خدای تعالی در خواستم کی مرا حالتی دایم دهد هاتنی آواز داد که ای ابو الحسین بر دایم صبر نتواند کرد الا دایم نقلست که جَنید يك روز بیش نوری شد نوری در بیش جنید بتظلم در خاک افتاد و گفت حرب من سخت شده است و طاقتم نماند سی سالست که جون او بدید می آید من گم می شوم و جون من بدید می آیم او غایب می شود و حضور او در غیبت من است هر چند زاری می کنم می گویند یا من باشم یا تو جنید اصحاب را گفت بنگرید کسی را که در مانع و متعین و متعیر حق تعالی است بس جنید گفت جنان باید که اگر برده شود بتو و اگر آشکارا شود تو تو نباشی و خود همه او بود نقلست که جمعی بیش جَنید آمدند و گفتند چند شبانروز است تا نوری بیک خشت می گردد و می گویند الله الله و هیچ طعام و شراب نخورده است و نخفته نمازها بوقت می گزارد و آداب نماز بجای می آورد اصحاب جنید گفتند او هشیار است و فانی نیست از آنک اوقات نماز نگاه می دارد و آداب بجای آوردن می شناسد بس این تکلف است ^{۱۰} نه فنا کی فانی از هیچیز خبر ندارد جنید گفت جنین نیست که شما می گویند که آنها کی در وجد باشند محفوظ باشند بس خدای ایشانرا نگاه دارد از آنک وقت خدمت از خدمت محروم مانند بس جنید بیش نوری آمد و گفت یا ابا الحسین اگر دانی کجا او خروش سوز می دارد تا من نیز در خروش آمم و اگر دانی که رضا به تسلیم کن تا دلت فارغ شود ^{۲۰} نوری در حال از خروش باز ایستاد و گفت نیکو معلما کی توئی مارا نقلست که شبلی مجلس می گفت نوری بیامد و بر کناره بایستاد و گفت السلام علیک یا ابا بکر شبلی گفت وعلیک السلام یا امیر القلوب گفت حق تعالی راضی نبود از عالی در علم گفتن که آنها در عمل نیارد اگر تو در عملی جاه نگاه دار و اگر نه فرود آی شبلی نگاه کرد ^{۳۰} و خودرا راست نیافت فرود آمد و چهار ماه در خانه بنشست که بیرون

جند زکوة باید داد شبلی گفت بیست و نیم دینار گفت این زکوة این جنین که نصب کرده است گفت صدیق اکبر رضی الله عنه کی جهل هزار دینار بداد و هیچ باز نگرفت گفت این نیم دینار چیست که گفتمی گفت غرامت را که آن بیست دینار چرا نگاه داشت تا نیم دینارش بپاید داد ۵
بس از نوری مسئله برسید از فقه در حال جواب داد قاضی خجل شد آنگاه نوری گفت ای قاضی این همه برسیدی و هیچ نبرسیدی که خذایا مردان اند که قیام همه بدوست و حرکت و سکون همه بدوست و همه زنه بدو اند و باینکه بمشاهد او اگر يك لحظه از مشاهده حق باز مانند جان از ایشان بر آید بدو خسبند و بدو خورند و بدو گیرند و بدو ۱۰
روند و بدو بینند و بدو شنوند و بدو باشند علم این بود نه آنک تو برسیدی قاضی متحیر شد و کس بخلیفه فرستاد که اگر اینها ملحد و زندقه اند من حکم کنم کی در روی زمین يك موحد نیست خلیفه ایشانرا بخواند و گفت حاجت خواهید گفتند حاجت ما آنست که مارا فراموش کنی نه بقبول خود مارا مشرف گردانی و نه برد مهجور کنی که مارا رد تو ۱۵
جون قبول نست و قبول تو چون رد تو است خلیفه بسیار بگریست و ایشانرا بکرامتی تمام روانه کرد نقل است که نوری يك روز مردی را دید در نماز کبا محاسن حرکتی می کرد گفت دست از محاسن حق بدار این سخن بخلیفه رسانیدند و فقها اجماع کردند که او بدین سخن کافر شد اورا ۲۰
بیش خلیفه بردند خلیفه گفت این سخن تو گفتمی گفت بلی گفت چرا ۲۰
گفتمی گفت بندگان از آن کیست گفت از آن خدای گفت محاسن از آن که بود گفت از آن کسی که بندگان او بود بس خلیفه گفت الحمد لله که خدای مرا از قتل او نگاه داشت و گفت جهل سالست تا میان من و میان دل جدا کرده اند که درین جهل سال هیچ آرزو نبود و بهیچیز شهوت نبود و بهیچیز در دلم نیکو نمود و این از آن وقت باز بود که خذایا ۲۵
بشناختم و گفتم نوری درفشان دیدم در غیب بیوسته در وی نظری

مرا فتوحی بدید آمد گنت ای ابو الحسین آنک ماہی افتاد اگر ماری
 بودی کرامت تو بودی لکن جو تو در میان آمدی فریب است نه کرامت
 که کرامت آن بود که تو در میان نباشی سبحان الله این آزادگان چه
 مردان بوده اند نقلست که جون غلام خلیل بدشمنی ابن طایفه بر خاست
 ۵ و بیش خلیفه گنت که جماعتی بدید آمنه اند که سرودی گویند و رقص
 می کنند و کفریات می گویند و همه روز تماشا می کنند و در سردابها می
 روند بنهان و سخن می گویند این قوی اند از زنادقه اگر امیر المؤمنین
 فرمان دهد بکشتن ایشان مذهب زنادقه متلاشی شود که سر همه این
 گروه اند اگر این چیز از دست امیر المؤمنین آید من اورا ضامنم بشوایی
 ۱۰ جزیل خلیفه در حال فرمود تا ایشان را حاضر کردند و ایشان ابو حمزه
 و ارقام و شبلی و نوری و جنید بودند بس خلیفه فرمود تا ایشان را بقتل
 آرند سیاف قصد کشتن ارقام کرد نوری بچست و خودرا در پیش
 انداخت بصدق و بجای ارقام بنشست و گنت اول مرا بقتل آر طرب
 کنان و خندان سیاف گنت ای جوانمرد هنوز وقت تو نیست و شمشیر
 ۱۵ چیزی نیست که بدان شتاب زدگی کنند نوری گنت بناء طریقت من بر
 ایثار است و من اصحاب را بر ایثار می دارم و عزیزترین چیزها در دنیا
 زندگانی است میخواهم تا این نفسی چند در کار این برادران کم تا عمر
 نیز ایثار کرده باشم با آنک یک نفس در دنیا نزدیک من دوستر از
 هزار سال آخرت از آنک این سرای خدمت است و آن سرای قربت
 ۲۰ و قربت من بخدمت باشد چون این سخن بشنیدند از وی در خدمت
 خلیفه عرضه کردند خلیفه از انصاف و قدم صدق او تعجب آمد فرمود
 که توقف کنید و بقاضی رجوع فرمود تا در کار ایشان نظر کند قاضی
 گنت بی حجتی ایشانرا منع نتوان کرد بس قاضی دانست که جنید در علوم
 کامل است و سخن نوری شنیده بود گنت ازین دیوانه مزاج یعنی شبلی
 ۲۵ چیزی از فقه ببرسم کی او جواب نتواند داد بس گنت از بیست دینار

خورده است همچنین بیست سال بدین نوع معاملات کردی که کس بر احوال او مطلع نشد نقلست که گفت سالها مجاهد کردم و خودرا بزندان باز داشتم و بشت بر خلافت کردم و ریاضات کشیدم راه بن گشاده نشد با خود گفتم کی چیزی می باید کرد که کار بر آید و یا فرو شوم و ازین نفس برهم بس گفتم ای تن تو سالها بهوا و مراد خود خوردی و دیدی و شنیدی و رفتی و گرفتی و خفتی و عیش کردی و شهوت راندی و این همه بر تو تاوان است اکنون در خانه رو تا بندت برنهم و هرجه حقوق حق است در گردنت قلاده کنم اگر بر آن بمانی صاحب دولتی شوی و اگر نه باری در راه حق فرو شوی و گنت در راه حق چنین کردم و من شنیده بودم کی دهاء این طایفه نازک بود هرجه ایشان بیند و شنوند سر آن بدانند و من در خود آن نمی دیدم گفتم قول انبیا و اولیا حق بود مگر من مجاهد بریا کردم و این خلل از منست که اینجا خلاف را راه نیست آنکه گفتم اکنون گرد خود بر آیم تا بنگرم کی جیست بخود فرو نگرستم آفت آن بود که نفس با دل من یکی شد بود چون نفس ۱۵ با دل یکی شود بلا آن بود که هرجه بر دل تابند نفس حظ خود از وی بستانند چون جنان دیدم دانستم که از آن بر جای می ماند کی هرجه از درگاه بدل می رسد نفس حظ خود می ستاند بعد از آن هرجه نفس بدان بیاسودی گرد آن نگشتی و جنگ در چیزی دیگر زدی مثلاً اگر او را با نماز یا با روزه یا با صدقه خوش بودی یا با خلوة یا با خلق در ۲۰ ساختن خلاف او کردی تا آن همرا بیرون انداختم و کامها همه بریند گشت آنگاه اسرار در من بدید می آمد بس گفتم تو که می گفت من دُر کان بی کای ام و اکنون با مریدان بگوی که کان من کان بی کای است و دُر من دُر کان نامرادی است آنکه بدجله رفتم و میان دو زورق بایستادم و گفتم نروم تا ماهی در شست من نیندازد آخر در افتاد چون ۲۵ بر کشیدم گفتم الجهد لله که کار من نیک آمد برفتم و با جنید بگفتم کی

ذکر ابو الحسین نوری قدس الله روحه العزیز

آن مجذوب و حدث آن مسلوب عزت آن قبله انوار آن نقطه اسرار آن
 خویشتن کشته در درد دوری لطیف عالم ابو الحسین نوری رحمه الله علیه
 یگانه عهد و قدمه وقت و ظریف اهل تصوف و شریف اهل محبت
 بود و ریاضاتی شگرف و معاملاتی بسندیده و نکستی عالی و رموزی عجب
 و نظری صحیح و فراستی صادق و عشقی بکمال و شوقی بی نهایت داشت
 و مشایخ بر تقدیم او متفق بودند و او را امیر القلوب گفتندی و قمر
 الصوفیه مرید سری سقطی بود صحبت احمد حواری یافته و از اقران
 جنید بود و در طریقت مجتهد بود و صاحب مذهب و از صدور علماء
 مشایخ بود و او را در طریقت براهینی قاطعه است و حجتی لامعه و قاعده
 مذهبش آنست که تصوف را بر فقر تفضیل نهد و معاملتش موافق جنید
 است و از نوادر طریقت او یکی آنست که صحبت بی ائثار حرام دانند و
 در صحبت ائثار حق صاحب فرماید بر حق خویش و گویند صحبت با
 درویشان فریضه است و عزلت نابسندیده و ائثار صاحب بر صاحب
 فریضه و او را نوری از آن گفتند که چون در شب تار یک سخن گفتی
 نور از دهان او بیرون آمدی چنانکه خانه روشن شدی و نیز از آن
 نوری گفتند که بنور فراست از اسرار باطن خبر دادی و نیز گفتند که
 او را صومعه بود در صحرا که همه شب آنجا عبادت کردی و خلق آنجا
 بنظاره شدند بشب نوری دیدندی که می درفشیدی و از صومعه او
 بیلا بر می شدی و ابو محمد مغازی گفت هیچکس ندیدم بعبادت نوری
 و در ابتدا چنان بود که هر روز بامداد از خانه بیرون آمدی که بدگان
 می روم و نانی جند بر داشتی و در راه صدقه کردی و در مسجد شدی
 و نماز کردی تا نماز بیشین بس بدگان آمدی اهل خانه بنداشتندی که
 ۲۴ بدگان چیزی خورده است و اهل دکان گان بردندی که بخانه چیزی

است بزبان و دل از آن غافل و این ذکر عادت بود و ذکر است
 بزبان و دل حاضر این ذکر طلب ثواب بود و ذکر است کی دل را بذکر
گرداند و زبان را گنگ کند قدر این ذکر کس نداند جز خدای تعالی
 و گفت اوّل توحید فانی شدن است همه چیزها از دل مرد و بخدای باز
 گشتن پچمگی و گفت عارف تا نرسیده است یاری می خواهد از همه چیز
چون برسد مستغنی گردد بخدای از همه چیز و بذو محتاج گردد همه چیز
 و گفت حقیقت قرب آنست که بدل احساس هیچ نتوانی کرد و بوجود
 هیچیز حسّ نتوانی یافت و گفت علم آنست که در عمل آرز ترا و یقین
 آنست که بر کیرذ ترا و گفت تصوّف تمکین است از وقت برسیند از
 ۱۰ تصوّف گفت آنست که صافی بود از خزاوند خویش و بُر بود از انوار
 و در عین لذّت بود از ذکر و هم از تصوّف برسیند گفت چیست گان
 تو بقوی که بدهند تا گشایش یابند و منع کنند تا نیابند بس ندا می
 کنند باسرار که بگریزد بر ما برسیند که عارف را گریه بود گفت گریه
 او چندان بود که در راه باشد چون بحقایق قرب رسید و طعم وصال
 ۱۵ بچشید گریه زایل شود و گفت عیش زاهد خوش نبود که بخود مشغول
 بود و گفت خلق عظیم آن بود که او را هیچ همت نبود جز خدای و گفت
 توکل اضطرابی است بی سکون و سکونی بی اضطراب یعنی صاحب توکل باید
 که چنان مضطرب شود در نیافت که سکونش نبود هرگز یا چنان سکونش
 بود در قرب یافت که هرگز حرکت نبود و گفت هر که تحمّم نتواند کرد
 ۲۰ در آنح میان او و خدای است بتقوی و مراقبت بکشف و مشاهده نتواند
 رسید و گفت غره مشوید بصفاء عبودیت که منقطع است از نفس و ساکن
 است با خدای گفتمند چون است که حقّ توانگران بدرویشان نمی رسد
گفت سه چیز را یکی آنک آنج ایشان دارند حلال نباشد دوم آنک بر آن
 ۲۴ موافق نباشد سوم آنک درویشان بلا اختیار کرده اند رحمة الله علیه

بس هرکه از ذکر لذت یافت در قرب برو گشاده گرداند بس اورا در
 سرای فردانیت فروز آرد و محلّ جلال و عظمت بر وی مکشوف گرداند
 بس هرگاه که چشم او بر جلال و عظمت او افتد باقی ماند او بی او در
 حنظ خدای افتد و گفت اوّل مقامات اهل معرفت تبعیر است با افتقار
 بس سرور است با اتصال بس فنا است با انتباه بس بقا است با انتظار
 و نرسد هیچ مخلوقی بالای این اگر کسی گوید بیغایب صلی الله علیه و علی
 آله و سلم نرسید گوئیم رسید اما در خور خویش جنانک همرا حق تعالی
 متجلی شود و ابو بکررا يك بار متجلی شد در خور او و هر یکی را در خور
 آنکس و گفت هرکه گان برز که بجهت بوصول حق رسد خودرا در ریخ
 بی نهایت افکند و هرکه گان برز که بی جهد بوی رسد خودرا در تمناء
 بی نهایت افکند و گفت خاق در قبضه خدای اند و در ملک او هرگاه
 کی مشاهده حاصل شود میان بند و خدای در سر بند و فهم بند جز خدای
 هیچ نماند و گفت وقت عزیز خودرا جز بعزیزترین چیزها مشغول مکن
 و عزیزترین چیزها بند شغلی باشد عن الماضي و المستقبل یعنی وقت نگاه
 دار و گفت هرکه بنور فراست نگرذ بنور حق نگرسته باشد و ماده علم
 وی از حق بود و برا سهو و غفلت نباشد بل که حکم حق بود که زبان
 بندرا بدان گویا کند و گفت از بندگان حق قوی اند که ایشانرا خشیت
 خدای خاموش گردانید است و ایشان فصحا و بلغا اند در نطق بدو
 و گفت هرکرا معرفت در دل قرار گرفت درست آنست که در هر دو
 سرای نیند جز او و نشنود جز او و مشغول نبود جز بدو و گفت فنا
 فناء بند باشد از رویت بندگی و بقا بقاء بند باشد در حضور الهی و گفت
 فنا متلاشی شدن است بحق و بقا حضور است با حق و گفت حقیقت
 قرب باکی دل است از همه چیزها و آرام دل با خدای و گفت هر باطن
 که ظاهر وی بخلاف او بود باطل بود و گفت ذکر سه وجه است ذکر

طعام خواست بر جای بنشستم هاننی آواز داد اختیار کن تا سببی خواهی
 دفع سستی را یا طعام خواهی سکونت نفس را گفتم الهی سببی بس قوتی در
 من بید آمد و دوازده منزل دیگر برفتم و گفتم يك روز بر کرانه
 دریا جوانی دیدم مرقع پوشیده و محبره آویخته گفتم سیاه او عیان است
 ° و معاملتش نجبان است چون در وی می نگرم گویم از رسیدگان است و
 چون در محبره می نگرم گویم از طالب علمان است بیا تا بیرسم کی از کدام
 است گفتم ای جوان راه بخدای چیست گفتم راه بخدای دو است راه
 خواص و راه عوام ترا از راه خواص هیچ خبری نیست اما راه عوام
 اینست که تو می سبری و معاملت خود را علت وصول بحق می نهی و
 ۱۰ محبره را آلت حجاب می شمری و گفتم روزی بصحرا می رفتم ده سگ شبانان
 درنگ روی بمن نهادند چون نزدیک آمدند من روی بمراقبت نهادم سگی
 سبید در آن میان بود بر ایشان حمله کرد و همرا از من دور کرد و از
 من جدا نشد تا وقتی که دور شدم نگاه کردم سگ را ندیدم نقلست که
 روزی سخن می گفتم در ورع عباس المهتدی بگذشت و گفتم یا ابا سعید
 ۱۵ شرم نداری که در زیر بناء دوانقی نشینی و از حوض زینک آب خوری
آنگاه در ورع سخن گوئی در حال تسلیم شد که جنان است که تو می گوئی
 و سخن اوست که آفرینش دها بر دوستی آنکس است که بدو نیکوئی کند
 و گفتم ای عجب آنک در همه عالم مر خذایرا محسن نداند چگونه دل
 بکلّیت بدو سپارد و گفتم دشمنی فقرا بعضی با بعضی از غیرت حق بود
 ۲۰ خواست کجا یکدیگر آرام نتوانند گرفت و گفتم حق تعالی مطالبه کند
 اعمال را از اولیاء خود چون او را بر گزیند اند و اختیار کرده که روا
 ندارد ایشانرا که میان او و میان ایشان در آینه بود و احتمال نکند که
 ایشانرا در هیچ کار راحتی بود الا بدو و گفتم چون حق تعالی خواهد
 ۲۴ که دوست گیرد بنهرا از بندگان خود در ذکر بر وی گشاده گرداند

خزازرا دو بسر بود یکی بیش از وی وفات کرد شی اورا بخواب دید
گفت ای بسر خدای با توجه کرد گفتم مرا در جوار خود فرود آورد
و کرای کرد گفتم ای بسر مرا وصیت کن گفتم ای بذر بید دلی با
خدای معامله مکن گفتم زیادت کن گفتم ای بذر اگر گویم طاقت نداری
گفتم از خدای یاری خواهم گفتم ای بذر میان خود و خدای تعالی
یک پیرهن مگذار نقلست که سی سال بعد ازین بزبست که هرگز پیراهنی
دیگر نبوشید و گفتم وقتی نفسم مرا بر آن داشت که از خدای چیزی
خواهم هاتنی آواز داد که بجز خدای چیزی دیگری خواهی لاجرم سخن
اوست که گفتم از خدای شرم دارم که برای روزی چیزی جمع کنم بعد
از آن که او ضمان کرده است و گفتم وقتی در بادیه می رفتم گرسنگی
غلبه کرد و نفس چیزی مطالبه کرد تا از خدای طعام خواهم گفتم طعام
خواستن کار متوکلان نیست هیچ نگفتم چون نفس نا امید شد مگری دیگر
ساخت گفتم طعام نمی خواهی باری صبر خواه قصد کردم تا صبر خواهم
عصمت حق مرا در یافت آوازی شنیدم که کسی می گوید که این دوست
۱۰ ما می گوید که ما بدو نزدیکیم و مقرر است که ما آنکس را که سوی ما
آید ضایع نگذاریم تا از ما قوت صبری خواهد و عجز و ضعف خویش
بیش می آورد و بندارد که نه او مارا دین است و نه ما اورا یعنی بطعام
خواستن محبوب گشتی از آنک طعام غیر ما بود و بصبر خواستن هم محبوب
می شدی که صبر هم غیر ماست و گفتم وقتی در بادیه شدم بی زاد مرا
۲۰ فاقه رسید چشم من بر منزل افتاد شاذ شدم نفس گفتم که سکونت یافتم
سوگند خوردم که در آن منزل فرو نیامم گوری بکنم و در آنجا شدم
آوازی شنیدم کی ای مردمان در فلان منزل یکی از اولیاء خدای خودرا
باز داشته است در میان ریگ اورا در یابید جماعتی پیامدند و مرا بر
گرفتند و بمنزل بردند و گفتم یکجند هر سه روز طعام خوردی در بادیه
۲۵ شدم سه روز هیچ نیافتم چهارم ضعیفی در من بدید آمد طبع بعادت خود

این قوم که او می گوید کی بعضی را ازین قوم گویند که تو چه میخواهی گویند الله اگر جنان بود که اندامها، او در تن او بسخن آید همه گویند الله که اعضا و مفاصل او بر ابر آینه بود از نور الله کی مجذوبست در وی بس در قرب بغایتی رسد که هیچ کس نتواند که در بیش او گویند ° الله از جهت آنک آنجا هرج روز از حقیقت روز بر حقیقت و از خدای روز بر خدای جون اینجا هیچ از الله بسر نیامد باشد چگونه کسی گویند الله جمله عقل عقلا اینجا رسد در حیرت بماند تمام شد این سخن و گفت ساها با صوفیان صحبت داشتم کی هرگز میان من و ایشان مخالفت نبود از آنکه هم با ایشان بودم و هم با خود و گفت همرا بخیر کردند میان ۱۰ قُرب و بُعد من بعدرا اختیار کردم که مرا طاققت قرب نبود چنانکه لقان گفت مرا بخیر گردانیدند میان حکمت و نبوت من حکمت اختیار کردم که مرا طاققت بار نبوت نبود و گفت شبی بخواب دیدم که دو فرشته از آسمان پیامدند و مرا گفتند صدق چیست گفتم الوفا بالعهد گفتند صدقت و هر دو بر آسمان رفتند و گفت شبی رسول را علیه السلام بخواب ۱۵ دیدم فرمود کی مرا دوستداری گفتم معذورم فرمای که دوستی خدای مرا مشغول کرده است از دوستی تو گفت هر که خدا را دوست دارد مرا دوست داشته بود و گفت ابلیس را بخواب دیدم عصا بر گرفتم تا او را بزخم هانفی آواز داد که او از عصا نترسد از نوری ترسد که در دل تو باشد گفتم بیا گفت شمارا جگم که بینداخته اید آنج من مردمان را بدان ۲۰ فریبم گفتم آن چیست گفت دنیا چون از من برگذشت باز نگرید و گفت مرا در شما لطیفه است که بدان مراد خود پیام گفتم آن چیست گفت نشستن با کودکان و گفت بدمشق بودم رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم که می آمد و بر ابو بکر و عمر رضی الله عنهما تکیه زده و من بیتی با خود می گفتم و انگستی بر سینه می زدم رسول علیه السلام فرمود که شر ۲۵ این از خیر این بیش است یعنی سماع نباید کرد نقلست که ابو سعید

محبت از جهت آنک دوست نداری مگر آنک بدان راضی باشی و راضی نباشی مگر بدانچ دوست داری و گفت تصوّف آنست که بنه در هر وقتی مشغول بچیزی بود که در آن وقت آن اولیتر و گفت صبر ایستادن بود با خدای و گرفتن بلا بخوشی و آسانی والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب

ذکر ابو سعید خَرّاز قدّس الله روحه العزيز

آن بخته جهان قدّس آن سوخته مقام اُنس آن قدوه طارم طریقت آن غرقه قلزم حقیقت آن معظّم عالم اعزاز قطب وقت ابو سعید خَرّاز رحمة الله علیه از مشایخ کبار و از قدماء ایشان بود و اشرافی عظیم داشت در ورع و ریاضت بغایت بود و بکرامت مخصوص و در حقایق و دقائق بکمال و در همه فن بر سر آمده بود و در مرید بروردن آبتی بود و اورا لسان التصوّف گفتند و این لقب از بهر آن دادند که درین امت کس را زبان حقیقت جنان نبود که اورا درین علم اورا چهار صد کتاب تصنیف است و در تجرید و انقطاع بی همتا بود و اصل او از بغداد بود و ذو النون مصری را دین بود و با بشر و سری سقطی صحبت داشته بود و در طریقت مجتهد بود و ابتداء عبارت از حالت بقا و فنا او کرد و طریقت خود را درین دو عبارت مضمّن گردانید و در دقائق علوم بعضی از علماء ظاهر بر وی انکار کردند و اورا بکفر منسوب کردند به بعضی الناطق که در تصانیف او دیدند و آن کتاب کتاب السرّ نام کرده بود معنی آن فهم نکردند یکی این بود که گفته بود إِنَّ عِبَادًا رَجَعُوا إِلَى اللَّهِ وَتَعَلَّقُوا بِاللَّهِ وَسَكَنُوا فِي قَرَبِ اللَّهِ قَدْ نَسِيَ نَفْسَهُ وَمَا سَوَى اللَّهِ فَلَوْ قُلْتُمْ لَهُ مِنْ أَيْنَ وَأَيْسَ تُرِيدُونَ لَمْ يَكُنْ لَهُ جَوَابٌ غَيْرَ اللَّهِ گفت چون بنه بخدای رجوع کند و تعلق بخدای گیرد و در قرب خدای ساکن شود هم نفس خویش را هم ما سوی الله را فراموش کند اگر اورا گویند تو از کجائی و چه خواهی اورا هیچ جواب خوبتر از آن نباشد که گویند الله و در صفت

دهند چون نامه بچنید رسیدن بیران عراق را جمع کرد و نامه بر ایشان خواند آنگاه جنید گفت بیایید و بگوئید که ازین کوهها چه خواسته است تا گفتند که ازین کوهها مراد نیستی مرد است که تا مرد هزار بار نیست نشود و هزار بار هست نگرده بدرگاه عزت نرسد بس جنید گفت من ازین دو هزار کوه آتشین یکی بیش بسر نبرده لم جُرّری گفت دولت ترا کی آخر یکی بریدی که من هنوز سه قدم بیش نبریده ام شبلی به های های بگریست و گفت خنک ترا ای جنید که يك کوه آتشین بریدی و خنک ترا که سه قدم بریدی که من هنوز گرد از دور ندیده ام نقلست که چون عمرو بن عثمان بصفاهان آمد جوانی بصحبت او بیوست بس آن جوان بیمار شد و مدتی رنج بکشید روزی جمعی بعبادت آمدند شیخرا اشارت کرد که قوال را بگوی تا بیتی بر گوید عمرو با قوال گفت این بیت بر گوی

ما لی مرضتُ فلمْ یعدنی عایدٌ * منکم و یمرضُ عبدکم فاعودُ

بیمار چون این بشنید در حال صحت یافت و یکی از بزرگان طریقت شد^{۱۵} برسیدند از معنی آفمن شرح الله صدره للإسلام گفت معنی آنست که چون نظر بند بر عظمت علم وحدانیت و جلال ربوبیت افتاد ناینا شود بعد از آن از هرج نظر برو افتد و گفت بر تو باز که برهیز کنی از تفکر کردن در چیزی از عظمت خدای یا در چیزی از صنات خدای که تفکر در خدای معصیت است و کفر و گفت جمع آنست که حق تعالی خطاب کرد بندگانش در میثاق و تفرقه آنست که عبارت می کند از او با وجود بهم و گفت عبارت بر کیفیت وجد دوستان نیستند از آنک او سر حق است نزدیک مومنان و گفت اول مشاهده قربت است و معرفت بعلم الیقین و حقایق آن و گفت اول مشاهده زواید یقین است و اول یقین آخر حقیقت است و گفت محبت داخل است در رضا و رضا نیز در

گنج بر دینک من نهادند و این دینک بسلامت نرود صمصام لا اُبالی فرمود که
 اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ترا مهلت دادیم و لیکن متهمت گردانیدیم تا اگر هلاک
 نکنیم متهم و دروغ زن باشی و هیچ کس راست گوی نداند تا گویند کَانَ
 مِنَ الْحَيِّ فَنَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِ او شیطان است راست از کجا گویند لاجرم
 ملعونست و مطرود و مخذولست و مجهول و ترجمه گنج نامه عمرو بن عثمان
 این بود و هم او در کتاب محبت گفته است که حق تعالی دهلارا بیافرید
 بیش از جانها بهفت هزار سال و در روضه انس بداشت و سرهارا بیش
 از دهلای بیافرید بهفت هزار سال و در درجه وصل بداشت و هر روز
 سیصد و شصت نظر کرامت و کلمه محبت جانهارا می شنویند و سیصد
 و شصت لطیفه انس بر دهلای ظاهر کرد و سیصد و شصت بار کشف
 جمال بر سر تنجلی کرد تا جمله در کون نگاه کردند و از خود کرامین تر
 کس ندیدند زهوی و فخری در میان ایشان بدید آمد حق تعالی بدان —
 بر ایشان امتحان کرد سررا در جان بزدان کرد و جانرا در دل معبوس
 گردانید و دلرا در تن باز داشت آنگاه عقلرا در ایشان مرکب گردانید
 ۱۰ و انبیارا فرستاد و فرمانهارا بداد آنگاه هرکسی از اهل آن مقام خودرا
 جویان شدند حق تعالی نمازشان فرمود تا تن در نماز شد دل در محبت
 بیوست جان بقریب رسید سر بوصلت قرار گرفت نقلست که از حرم
 بعراق نامه نوشت بجنید و جریری و شبلی که بدانید شما کی عزیزان و
 بیران عراق اید هرکرا زمین حجاز و جمال کعبه باید گوئید اَمْ تَكُونُوا
 ۲۰ بِالْبَغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ و هرکرا بساط قرب و درگاه عزت باید گوئید لم
 تَكُونُوا بِالْبَغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَرْوَاحِ و در آخر نامه نوشت که این خطی است از
 عمرو بن عثمان مکی و این بیران حجاز که همه با خود اند و در خود
 اند و بر خود اند و اگر از شما کسی هست که همت بلند دارد گو در
 آی درین راه که در وی دو هزار کوه آتشین است و دو هزار دریا
 ۲۰ مُغْرَقٌ مَهْلِكٌ و اگر این بایگاه ندارید دعوی مکنید که بدعوی هیچ نمی

آن انسان ملکی عمرو بن عثمان مکی رحمة الله عليه از بزرگان طریقت و سادات این قوم بود و از محتشمان و معتبران این طایفه بود و همه منقاد او بودند و سخن او بیش همه مقبول بود و بریاضت و ورع مخصوص و بحفایق و لطایف موصوف و روزگاری ستوده داشت و هرگز سکررا بر خود دست نداد و در صعور رفت و نصایف لطیف دارد درین طریق و کلماتی عالی و ارادت او بچنین بود بعد از آنک ابو سعید خزاز را دیدند بود و بپیر حرم بود و سالها دراز در آنجا معتکف بود نفیست کی حسین منصور حال را دید که چیزی می نوشت گفت چه می نویسی گفت کی چیزی می نویسم کیا قران مقابله کنم عمرو بن عثمان او را دعاء بد کرد و از بیش خود مهجور کرد بپیران گفتند هر چه بر حسین آمد از آن بلاها بسبب دعاء او بود نفیست که روزی ترجمه گنج نامه بر کاغذی نوشته بود و در زیر سباده نهاده بود و بطهارت رفته بود در متوضا خبر شد خادم را گفت تا آن جزورا بر دارد چون خادم بیامد نیافت با شیخ گفت شیخ گفت بردند و رفت بس گفت آنکس که آن گنج نامه برد زود باشد که دستپاش ببرند و ۱۰ بایپاش ببرند و بردارش کنند و بسوزند و خاکسترش بر باذ دهند او را بسر گنجی باید رسید او گنج نامه می دزدد و آن گنج نامه این بود که گفت آن وقت که جان در قالب آدم علیه السلام آمد جمله فریشتگان را سجود فرمود همه سر بر خاک نهادند ابلیس گفت که من سجد نکتم و جان بپازم و سر ببینم که شاید کی لعنتم کنند و طاعی و فاسق و مرائی خوانند سجده نکرد ۲۰ تا سر آدی را بدید و بدانست لاجرم بجز ابلیس هیچکس را بر سر آدی وقوف نیست و کسی سر ابلیس ندانست مگر آدی بس ابلیس بر سر آدی وقوف یافت از آنک سجد نکرد تا بدید که بسر دیدن مشغول بود و ابلیس از همه مردود بود که بر دیده او گنج نهاده بودند گفتند ما گنجی در خاک نهادیم و شرط گنج آنست که يك تن بیند اما سرش ببرند تا غمازی نکند بس ۲۰ ابلیس فریاد بر آورد که اندرین مهلت ده و مرا مکش و لیکن من مرد گنجم

آواز آمد که انگشتی که بنام ما عقد شد جز بفرمان ما باز گشاده نگردد و چون جنازه برداشتند کموتری سفید بر گوشه جنازه نشست هر چند که می راندند نمی رفت تا آواز داد که خود را و مرا رنجه مدارید که جنگ من بسار عشق بر گوشه جنازه دوخته اند من از بهر آن نشسته ام شما رنج مبرید که امروز قالب او نصیب کزوبیان است که اگر غوغاء شما نبودی کالبذ او چون باز سفید در هوا با ما بریدی یکی او را بخواب دید گفتم جواب منکر و نکیر چون دادی گفتم چون آن دو مقرب از درگاه عزت یا آن هیبت بیامزند و گفتند مَنْ رَبُّكَ مَنْ در ایشان نگرستم و خندیدم و گفتم آن روز که برسند او بوز از من کی آست بریکم من بوزم کی ۱۰ جواب دادم که بلی اکنون شما آمده اید که خدای تو کیست کسی که جواب سلطان داده باشد از غلام کی اندیشد هم امروز بزبان او می گویم الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ بحرمت از پیش من برفتند و گفتند او هنوز در سکر محبت است دیگری بخواب دید گفتم کار خود را چون دیدی گفتم کار غیر از آن بود که ما دانسیم که صد و اند هزار نقطه نبوت سرافکنده و خاموش اند ما نیز خاموش شدیم تا کار چگونه شود جربری گفتم جنید را بخواب دیدم گفتم خدای با تو جکرده گفتم رحمت کرد و آن همه اشارات و عبارات باز برد مگر آن دو رکعت نماز که در نیم شب کردم نقلست که یک روز شبلی بر سر خاک جنید ایستاده بود یکی از وی مسئله پرسید جواب نداد و گفتم

۲۰ اِنِّي لَا اسْتَحْيِيهِ وَالرُّبُّ بَيْنَنَا * كَمَا كُنْتُ اسْتَحْيِيهِ وَمَوَّ بَرَانِي

بزرگان را حال حیوة و مات یکی است من شرم دارم کی بیش خاک او جواب مسئله دم همچنانک در حال حیوة شرم داشتم رحمة الله عليه

ذکر عمرو بن عثمان مکی قدس الله روحه العزيز

۲۴ آن شیخ الشیوخ طریقت آن اصل اصول بحقیقت آن شمع عالم آن چراغ حرم

سه است دید طاعت و دید ثواب و دید کرامت و گفت زلت عالم میل است از حلال بجرام و زلت زاهد میل است از بقا بنفا و زلت عارف میل است از کریم بکرامت گفتند فرق میان دل مومن و منافق چیست گفت دل مومن در ساعتی هفتاد بار بگردد و دل منافق هفتاد سال بر يك حال بماند نقلست که جنید را دیدند که می گفت یا رب فرداء قیامت مرا نابینا انگیز گفتند این چه دعاست گفت از آنک تا کسی را که ترا نه بیند اورا نباید دید جون وفاتش نزدیک آمد گفت خوانرا بکشید و سفره بنهید تا بجهه دهن خوردن اصحاب جان بدم جون کار تنگ در آمد گفت مرا وضو دهید مگر در وضو تخلیل فراموش کردند فرمود تا ۱۰ تخلیل بجای آوردند بس در سجود افتاد و می گریست گفتند ای سید طریقت با این طاعت و عبادت که از بیش فرستاده چه وقت سجود است گفت هیچ وقت جنید محتاج تر ازین ساعت نیست و حالی قران خواندن آغاز کرد و می خواند مریدی گفت قران میخوانی گفت اولیتر از من بدین کی خواهد بود که این ساعت صحیفه عمر من در خواهند ۱۵ نوردید و هفتاد ساله طاعت و عبادت خود را می بینم در هوا بیک موی آویخته و باذی در آینه و آنرا می جنابند نمی دانم که باذ قطعیت است یا باذ وصلت و بر يك جانب صراط و بر يك جانب ملك الموت و قاضی که عدل صفت اوست میل نکند و راهی بیش من نهد اند و نمی دانم کی مرا بکنام راه خواهند برد بس قران ختم کرد و از سورت البقره ۲۰ هفتاد آیت بر خواند و کار تنگ در آمد گفتند بگوی الله گفت فراموش نکرده ام بس در تسبیح انگشت عقد می کرد تا چهار انگشت عقد گرفت و انگشت مسبحه را گذاشت و گفت بسم الله الرحمن الرحیم و دیده فراز کرد و جان بداد غسل بوقت غسل خواست تا آبی بچشم وی رساند هانفی آواز داد که دست از دیده دوست ما بدار که جشی که بنام ما بسته شد جز ۲۵ بقاء ما باز نگرده بس خواست تا انگشت که عقد کرده بود باز کند

اگر یکبار بتو رسیدن بود همه عرش همچنان یابی و صدیق آنست که بیوسته بود صدق او در افعال و اقوال و احوال برسیند از اخلاص گفت

فَرَضٌ فِي فَرَضٍ وَنَقْلٌ فِي نَقْلِ كُنْتُ اخلاص فریضه است در هرجه فریضه بود چون نماز و غیر آن و نماز کی فریضه است فرض است در سنت

باخلاص بوذن و باخلاص بوذن مغز نماز بود و نماز مغز سنت و هم از اخلاص برسیند گفت فنا است از فعل خویش و برداشتن فعل خویش دیدن از بیش و گفت اخلاص آنست که بیرون آری خلق را از معامله خدای و نفس یعنی دعوی ربوبیت می کند سوال کردند از خوف گفت جشم داشتن عنایت است در هر نفسی گفتند بلای او چه کار کند گفت بوته است که مرد را بالا بد هر که در بین بوته بالوده گشت هرگز او را بالا نماند سوال کردند از شفقت بر خلق گفت شفقت بر خلق آنست که بطوع بایشان دهی آنچه طلب می کنند و باری بر ایشان نهی که طاقت آن ندارند و سخنی نگوئی که ندانند گفتند تنها بوذن کی درست آید گفت وقتی که از نفس خویش عزالت گیری و آنچه ترا دی نوشته اند امروز درس تو شود گفتند عزیز ترین خلق کیست گفت درویش را می گفتند صحبت با کی داریم گفت با کسی که هر نیکی کجا تو کرده باشد بر وی فراموش بود و آنچه بر وی بود می گزارد گفتند هیچیز فاضلتر از گریستن هست گفت گریستن بر گریستن گفتند بنده کیست گفت آنک از بندگی کسان دیگر آزاد بود گفتند مرید و مراد کیست گفت مرید از مراد است مرید بود از علم و مراد در رعایت حق بود زیرا که مرید دونه بود و مراد برنده دونه در برنده کی رسد گفتند راه بخدای چگونه است گفت دنیا را ترک گیری یافتی و خلاف هوا کردی بحق بیوستی گفتند نواضع چیست گفت فرو داشتن سر و پهلو بزیر داشتن گفتند که می گوئی حجاب ۲۴ سه است نفس و خلق و دنیا گفت این سه حجاب عام است حجاب خاص

شده است موحد است باز برسیدند از توحید گفت یقین است گفتند چگونه گفت آنک بشناسی که حرکات و سکانات خلقی فعل خدای است که کسی را با او شرکت نیست چون این بجای آوردی شرط توحید بجای آوردی سوال کردند از فنا و بقا گفت بقا حق راست و فنا ما دون او را گفتند تجرید چیست گفت آنک ظاهر او مجرد بود از اعراض و باطن او از اغراض سوال کردند از محبت گفت آنک صفات محبوب بدل صفات محب بشیند قال رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم فاذا أَحَبَبْتَهُ كُنْتُ لَهُ سَبْعًا وَبَصْرًا سوال کردند از انس گفت آن بود که حشمت بر خیزد سوال کردند از تفکر گفت درین چند وجه است تفکری است در آیات خدای و علامتش آن بود که ازو معرفت زاید و تفکری است در آلاء و نعماء خدای که ازو محبت زاید و تفکری است در وعده خدای و عذاب او و ازو هیبت زاید و تفکری است در صفات نفس و در احسان کردن خدای با نفس ازو حیا زاید از خدای تعالی و اگر کسی گوید چرا از فکرت در وعده هیبت زاید گویم از اعتماد بر کرم خدای از ۱۵ خدای بگریزد و بمعصیت مشغول شود سوال کردند از تحقیق بند در عبودیت گفت چون بنده جمله اشیارا ملک خدای بیند و بدید آمدن جمله از خدای بیند و قیام جمله بخدای بیند و مرجع جمله بخدای بیند جنانک خدای تبارک و تعالی فرموده است فَسُبْحَانَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَاللَّهُ يُرْجِعُونَ و این همه او را محقق بود بصفت عبودیت رسیده بود ۲۰ سوال کردند از حقیقت مراقبت گفت حالتی است که مراقبت انتظاری کند آنج از وقوع او ترسد لاجرم خلقی بود جنانک کسی از شیخون ترسد نخسید قال الله تعالی فَارْتَقِبْ یعنی فانتظر سوال کردند از صادق و صدیق و صدق گفت صدق صفت صادق است و صادق آنست که چون او را ۲۴ بینی جنان بینی که شنوده باشی خبر او و چون معاينه بود بل که خبر او

نصفی است از طریقت و گفت توبه را سه معنی است اول ندامت دوم
 عزم بر ترك معاودت سوم خود را باك کردن از مظالم و خصومت و گفت
حقیقت ذکر فانی شدن ذاکر است در ذکر و ذکر در مشاهده مذکور
 و گفت مکر آنست که بر آب ی روز و بر هوا ی روز و همه او را درین
 تصدیق ی کنند و اشارات او را درین نصیح ی کنند این همه مکر بود
 کسی را که داند و گفت این بودن مرید از مکر از کبایر بود و این
 بودن واصل از مکر کفر بود برسیند که چه حالت است که مرد آرمین
 باشد چون سماع شنود اضطراب در وی بدید آید گفت حق تعالی ذریت
 آدم را در میثاق خطاب کرد که أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ همه ارواح مستغرق لذت آن
 ۱۰ خطاب شدند چون درین عالم سماع شنوند در حرکت و اضطراب آید
 و گفت نصوف صافی کردن دلست از مراجعت خلقت و مفارقت از
 اخلاق طبیعت و فرو میرانیدن صفات بشریت و دور بودن از دواعی
 نفسانی و فرود آمدن بر صفات روحانی و بلند شدن بعلوم حقیقی و بکار
 داشتن آنج اولیترست إِلَى الْآبَدِ و نصیحت کردن جماعه آمت و وفا بجای
 ۱۵ آوردن بر حقیقت و متابعت بیغیر کردن در شریعت و باز برسیند از
نصوف گفت عنوتی است که در وی هیچ صلح نبوذ و رُؤِیم برسیند از
 ذات نصوف گفت بر تو باز که دور باشی ازین سخن نصوف بظاهری
 گیر و از ذات وی سوال مکن بس روم الحاح کرد گفت صوفیان قوی
 اند قائم با خداوند جنانک ایشانرا نداند الآ خذای برسیند که از همه
 ۲۰ زشتیها چه زشت تر گفت صوفی را بخل از توحید سوال کردند گفت معنی
 آنست که ناجیز شود در وی رسوم و ناپیدا گردد در وی علوم و خذای
 بود جنانک بود همیشه و باشد فنا و نقص گرد او راه نیابد و باز گفتند
 توحید چیست گفت صفت بندگی همه ذل است و عجز و ضعف و استکانت
 ۲۴ و صفت خداوند همه عز و قدرت هر که این جدا تواند کرد با آنک گم

معارضه کند خاموش شوند و گفت تصدیق زیادت شود و نقصان نگیرد
و اقرار زبان نه زیادت شود و نه نقصان بذبرد و عمل ارکان زیادت شود
و نقصان بذبرد و گفت صبر باز داشتن است نفس را با خدای بی آنک
جزع کند و گفت غایت صبر توکل است قال الله تعالی الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ و گفت صبر فرو خوردن تلغیهاست و روی ترش ناکردن
و گفت توکل آنست کی خوردن بی طعام است یعنی طعام در میان نه
بیند و گفت توکل آنست که خذایرا باشی جنانک بیش ازین که نبودی
خذایرا بودی و گفت بیش ازین توکل حقیقت بود امروز علم است
و گفت توکل نه کسب کردن و نه ناکردن لکن سکون داست بوعده حق
۱۰ تعالی که ذاذه است و گفت یقین فرار گرفتن علی بود در دل که بشیخ
حال نگردد و از دل خالی نبوذ و گفت یقین آنست که عزم رزق نکنی
و اندوه رزق نخوری و آن از تو کنایت آید و آنست که بعلی که بر
گردن تو کرده اند مشغول باشی که بیقین او رزق تو بتو رساند و گفت
فتوت آنست کجا درویشان نفار نکنی و با توانگران معارضه نکنی و گفت
۱۵ جولانردی آنست کی بار خود بر خلق نهدی و آنج داری بذل کنی و گفت
تواضع آنست که تکبر نکنی بر اهل هر دو سرای که مستغنی باشی بحق
و گفت خلق چهار چیز است سخاوت و الفت و نصیحت و شنفت و گفت
صحبت با فاسقان نیکو خو دوستر دارم از آنک با قزای بد خو و گفت حیا
دیدن آلاست و دیدن تقصیر بس ازین هر دو حالت حالتی زاید که
۲۰ آنرا حیا گویند و گفت عنایت بیش از آب و گل بوذ است و گفت
حال چیزی است که بدل فرو آید اما دام نبوذ و گفت رضا رفع اختیار
است و گفت رضا آنست که بلارا نعمتی شمیری و گفت فقر دریاء بلا
است و گفت فقر خالی شدن دل است از اشکال و گفت خوف آنست
۲۴ که بیرون کنی حرام از جوف و ترک عمل گیری بعسی و سوف و گفت صوم

بشریّت نفرقه و گفت مراقبت آن بود که ترسیده باشد بر فوت شدن
 نصیبی که ایشانرا از خدای هست و برسیدند که فرق چیست میان مراقبت
 و حیا گفت مراقبت انتظار غایب است و حیا نخلت از حاضر مشاهده
 و گفت وقت چون فوت شود هرگز نتوان یافت و هیچ چیز عزیزتر از وقت
 نیست و گفت اگر صادقی هزار سال روی بحق آرد بس یک لحظه از حق
 اعراض کند آنچ در آن لحظه ازو فوت شده باشد بیش از آن بود که در
 آن هزار سال حاصل کرده بود یعنی در آن یک لحظه حاصل توانستی کرد
 آنچ در آن هزار سال حاصل نکردی و دیگر معنی آنست که ماتم مضرت ضایع
 شدن حضور آن یک لحظه که از خدای اعراض کرده باشد بهزار سال طاعت
 ۱۰ و حضور جزاء آن بی ادبی نتوان کرد و گفت هیچیز بر اولیا سخت تر از
 نگاه داشت انفاس در اوقات نیست و گفت عبودیت دو خصلت است
 صدق افتقار بخدای در نهان و آشکار و بنیکی اقتدا کردن برسول خدای
 تعالی و گفت عبودیت ترك مشغلهها است و مشغول بودن بدانچ اصل
 فراغت است و گفت عبودیت ترك کردن این دو نسبت است یکی ساکن
 ۱۵ شدن در لذت و دوم اعتماد کردن بر حرکت چون این هر دو گم شد
 اینجا حق عبودیت گزارده آمد و گفت شکر آنست که نفس خودرا از
 اهل نعت نشمرد و گفت شکررا علی است و آن آنست که نفس خودرا
 مزید بدان مطالبت کند و با خدای ایستاده باشد بجزّ نفس و گفت
 حدّ زهد تهی دست بودن است و خالی بودن از مشغله آن و گفت
 ۲۰ حقیقت صدق آنست که راست گوئی در مهم ترین کاری که ازو نجات
 نیابی مگر بدروغ و گفت هیچ کس نیست کی طلب صدق کند که نیابد
 و اگر همه نیابد بعضی بیابد و گفت صادق روزی جهل بار از حالی
 بجالی بگردد و مرئی جهل سال بر یک حال بماند و گفت علامت فقراء
 ۲۴ صادق آنست که سوال نکنند و معارضه نکنند و اگر کسی با ایشان

و گنت علم آنست که قدر خویش بدانی و گنت اثبات مکر است و علم باثبات مکر و حرکات غدر است و آنج موجود است در داخل مکر و غدر است و گنت علم توحید جدا است از وجود او و وجود او مفارق علم است بذو و گنت بیست سالست تا علم توحید بر نوشته اند و مردمان در حواشی او سخن می گویند و گنت توحید خدای دانستن قدم او بود از حدث یعنی دانی که اگر سیل در دریا باشد اما نه دریا باشد و گنت غایت توحید انکار توحید است یعنی هر توحید که بدانی انکار کنی که این نه توحیدست و گنت محبت امانت خدای است و گنت هر محبت که بعوض بود چون عوض بر خیزد محبت بر خیزد و گنت محبت درست نشود مگر در میان دو تن که یکی دیگری را گوید ای من و گنت چون محبت درست گردد شرط ادب بیفتند و گنت حق تعالی حرام گردانیده است محبت بر صاحب علاقت و گنت محبت افراط میل است بی نیل و گنت بمحبت خدای بخدای نتوان رسید تا بجان خویش در راه او سخاوت نکنی و گنت انس یافتن بوعدها و اعتماد کردن بر آن خلل است در سخاوت و گنت اهل انس در خلوت و مناجات چیزها گویند کی نزدیک عام کفر نماید اگر عام آنرا بشنوند ایشانرا تکبر کنند و ایشان در احوال خویش بر آن مزید یابند و هر چه گویند ایشانرا احتمال کنند و لایق ایشان این بود و گنت مشاهده غرق است و وجد هلاک و گنت وجد زنده کنند همه است و مشاهده میرانند همه و گنت مشاهده اقامت ربوبیت است و ازاله عبودیت بشرط آنک تو در میان هیچ نبینی و گنت معاینه شدن چیزی با یافت ذات آن چیز مشاهده است و گنت وجد هلاک وجد است و گنت وجد انقطاع اوصاف است در ظهور ذات در سرور یعنی آنج اوصاف توئی نست منقطع گردد و آنج ذات نست در عین بیروزی روی نماید و گنت قرب بوجد جمع است و غیبت او در

که از سوال کن که صوفی بصفا موصوف است چگونه یابد چیزی را که
 اورا وصف نیست مرید برفت و برسید جواب داد که کن بلا وصف
 تدرک ما لا وصف له بی وصف باش تا بی وصف را در یابی جنید چون
 این بشنید چند روز در عظمت این سخن فرو شد گفت دروغا که مرغی
 عظیم بود و ما قدر او ندانستیم نقلست که گفت عارف را هفتاد مقام است
 یکی از آن نایافت مرادست از مرادات این جهان و گفت عارف را حالی
 از حالی باز ندارد و منزلی از منزلی باز ندارد و گفت عارف آنست که
 حق تعالی از سر او سخن گوید و او خاموش و گفت عارف آنست که
 حق تعالی اورا آن منزلت دهد که از سر او سخن گوید و او خاموش
 ۱۰ باشد و گفت عارف آنست که در درجاتی گردد جنانک همییز اورا
 حجاب نکند و باز ندارد و گفت معرفت دو قسم است معرفت تعریف
 است و معرفت تعریف معرفت تعریف آنست که خود را بایشان آشنا
 گرداند و معرفت تعریف آنست که ایشانرا شناسا گرداند و گفت معرفت
 مشغولی است بخدای تعالی و گفت معرفت مکر خدای است یعنی هر که
 ۱۵ بندارد که عارف است مکور است و گفت معرفت وجود جهل است
 در وقت حصول علم تو گفتند زیادت کن گفت عارف و معروف اوست
 و گفت علم چیزی است محیط و معرفت چیزی است محیط بس خدای
 کجاست و بنده کجاست یعنی علم خدا بر است و معرفت بنده را و هر دو
 محیط است و این محیط از آنست که عکس آنست چون این محیط در
 ۲۰ آن محیط فرو شود شرك نماند و تا تو خدای و بنده می گوئی شرك می
 نشیند بلك عارف و معروف یکی است جنانک گفته اند در حقیقت
 اوست اینجا خدای و بنده کجاست یعنی همه خدای است و گفت اول علم
 است بس، معرفت است بانکار بس جمود است بانکار بس نفی است
 ۲۴ بس غرق است بس هلاک و چون برده بر خیزد همه خداوند حجاب اند

خزای فوت شوذ بجزری دیگر و گنت مقامات بشواهد است هرکرا مشاهدت احوال است او رفیق است و هرکرا مشاهده صفات است او اسیر است که رخ اینجا رسد که خودی بر جای بوذ در شبانروزی هزار بارش ببايد مرد جون او فانی شد و شهود حق تعالی حاصل گشت امیر شد و گنت سخن انبیا خبر باشد از حضور و کلام صدیقان اشارت است از مشاهده و گنت اول چیزی که ظاهر شوذ از احوال اول احوال خالص شدن افعال ایشان بوذ هرکرا سرّ خالص نبوذ هیچ فعل او صافی نبوذ و گنت صوفی جون زمین باشد که همه بلیذی در وی افکنند و همه نیکویی از وی بیرون آید و گنت تصوف ذکر است باجماع و وجدی است باستماع و عملی باتباع و گنت تصوف اصطفا است هرکه گزیده شد از ما سوی الله او صوفی است و گنت صوفی آنست کی دل او جون دل ابرهیم سلامت یافته بوذ از دوستی دنیا و بجای آرند فرمان خذای بوذ و تسلیم او تسلیم اسمعیل و اندوه او اندوه داود و فقر او فقر عیسی و صبر او صبر ایوب و شوق او شوق موسی در وقت مناجات و اخلاص او اخلاص محمد صلی الله علیه و علی آله وسلم و گنت تصوف نعتی است که اقامت بند در آنست گفتند نعت حق است یا نعت خلق گنت حقیقتش نعت حق است و رسمش نعت خلق و گنت تصوف آن بوذ که ترا خذاوند از تو بپرانند و بخوذ زنه کنذ و گنت تصوف آن بوذ که با خذای باشی بی علاقه و گنت تصوف ذکری است بس وجدی است بس نه اینست ۲۰ و نه آن تا نماند جنانک نبوذ برسیدند از ذات تصوف گنت بر تو باذ که ظاهرش بگیری و از ذاتش نبرسی که ستم کردن بر وی بوذ و گنت صوفیان آنند که قیام ایشان بخذاوند است از آنجا که نداند الا او جنانک نقلست که جوانی در میان اصحاب جنید افتاد و جند روز سر فرو کشید ۲۴ و سر بر نیاورد مگر بنواز بس برفت جنید مریدی را بر عقب او بفرستاد

باز دارد نقلست که گفت نشاید که مریدانرا چیزی آموزند مگر آنچه در
 نماز بدان محتاج باشند و فاتحه و قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تمامست و هر مریدی
 که زن کند و علم نویسد از وی هیچ نیاید و گنفت هرکه میان خود و
 حضرت خدای توبه بر طعام نهاده است آنگاه خواهد که لذت مناجات
 ۵ یابد این هرگز نبوذ و گنفت دنیا در دل مریدان تلخ تر از صبر است چون
 معرفت بدل ایشان رسد آن صبر شیرین تر از عسل گردد و گنفت زمین
 درخشان است از مرقعیان جناتک آسمان درخشان است از استارگان
 و گنفت شمارا که درویشان ایند بخدای شناسند و از برای خدای اکرام
 کنند بنگرید تا در خلا باوی چگونه ایند و گنفت فاضلترین اعمال علم
 ۱۰ اوقات آموختن است و آن علم آنست که نگاه دارنده نفس باشی و نگاه
 دارنده دل و نگاه دارنده دین و گنفت خواطر چهارست خاطری است
 از حق که بند را دعوت کند بانبیاء و خاطری از فرشته که بند را دعوت
 کند بطاعت و خاطری از نفس که دعوت کند بآرایش نفس و تنعم بدینا
 و خاطری از شیطان که دعوت کند بچند و حسد و عداوت و گنفت بلا
 ۱۵ چراغ عارفانست و بیدار کننده مریدان و هلاک کننده غافلان و گنفت
 همت اشارت خدای است و ارادت اشارت فریشته و خاطر اشارت معرفت
 و زینت تن اشاره شیطان و شهوات اشاره نفس و لهو اشارت کفر و گنفت
 خدای تعالی هرگز صاحب همت را عنایت نکند اگرچه معصیت روز بر وی
 و گنفت هرکرا همت است او بیناست و هرکرا ارادت است او ناینیاست
 ۲۰ و گنفت هیچ شخصی بر هیچ شخصی سبقت نگیرد و هیچ عمل بر هیچ عمل پیشی
 نیابد ولیکن آن بود که همت صاحب همت بر همتها سبقت گیرد و همتها
 از اعمال غیری در بیش شود و گنفت اجماع چهار هزار بیر طریقت است
 که نهایت ریاضت اینست که هرگاه که دل خود طلبی ملازم حق بینی
 ۲۴ و گنفت هرکه در موافقت بحقیقت رسیده باشد از آن ترسد که حظ او از

مردانی بوده اند که بیقین بر آب می رفتند و آن مردان که از نشنگی می
مردند بیقین ایشان فاضلتر و گنت برعایت حقوق نتوان رسید مگر بچراست
قلوب و گنت اگر جمله دنیا یک کس را بود زیانش ندارد و اگر سرش
شده یک دانه خرما کند زیانش دارد و گنت اگر توانی که اوانی خانه
تو جز سفال نباشد بکن و گنت بنده آنست کجا هیچ کس شکایت نکند
و ترک تقصیر کند در خدمت و تقصیر در تدبیر است و گنت هرگاه کی
برادران و یاران حاضر شوند نافله بیفتد و گنت مرید صادق بی نیاز
بود از علم عالمان و گنت بدرستی که حق تعالی معامله که با بندگان در
آخرت خواهد کرد بر اندازه آن بود که بندگان در اول با او کرده
باشند و گنت بدرستی که خدای تعالی بدل بندگان نزدیک شود بر
اندازه آنک بند را بخویش قرب بیند و گنت اگر ترا بحقیقت دانند راه
بر تو آسان گردانند و اگر مردانه باشی در اول مصایب بر تو روشن
شود بسی چیز از عجایب و لطایف و الصبر عند الصدمة الأولى و گنت
در جمله دلیل بذل مجهود است و نبود کسی که خذایرا طلب کند بذیل
۱۵ مجهود چون کسی که او را طلب کند از طریق خود و گنت جمله علم علما
بدو حرف باز رسیده است تصحیح ملت و تجرید خدمت و گنت حیوة
هرک بنفس بود موت او برفتن جان بود و حیوة هرکه بخدای بود او نقل
کند از حیوة طبع بحیوة اصل و حیوة بر حقیقت اینست و هر جشی که
بعبرت حق تعالی مشغول نبود نابینا به و هر زبان که بذکر او مستغرق
نیست گنگ به و هر گوش که بحق شنیدن مترصد نیست کز به و هر
تنی که بخدمت خدای در کار نیست یا نبود مرده به و گنت هرکه دست
در عمل خود زند قدمش از جای برود و هرکه دست در مال زند در
اندکی افتند و هرکه دست در خدای زند جلیل و بزرگوار شود و گنت
۲۴ چون حق تعالی بمریدی نیکی خواهد او را بیش صوفیان افکند و از قرآیان

زهد است و یکی آدمیان و کشتی او دور بوذن و یکی ابلیس است و
 کشتی او بغض است و یکی هوا و کشتی او مخالفت است و گفت میان
 هوا جس نفسانی و وساوس شیطانی فرق آنست که نفس بپیزی الحاح کند
 و تو منع کنی و او معاودت می کند اگر چه بعد از مدتی بوذن تا وقتی کی
 میراد خود رسد اما شیطان چون دعوت کند بخلافی اگر تو خلاف آن کنی
 او ترک آن دعوت کند و گفت این نفس بذی فرماینده است بهلاک خوانند
 و باری دشمنان کند و متابع هوا بوذن و بهمه بدیهها متهم بوذن و گفت
 ابلیس مشاهده نیافت در طاعتش و آدم مشاهده گم نکرد در زانمش و گفت
 طاعت علت نیست بر آنج در ازل رفته است و لیکن بشارت می دهد
 ۱۰ بر آنک در ازل کار که رفته است در حق طاعت کننده نیکو رفته است
 و گفت مرد بسیرت مرد آید نه بصورت و گفت دل دوستان خدای
 جای سرّ خدای است و خدای سرّ خود در دلی نهند که در وی دوستی
 دنیا بوذن و گفت اساس آنست که قیام نکنی بهراد نفس و گفت غافل
 بوذن از خدای سخت تر از آنک در آتش شدن و گفت بحقیقت آزادی
 ۱۵ نرسی تا از عبودیت بر تو هیچ باقی مانده بوذن و گفت نفس هرگز با حق
 الفت نگیرد و گفت هرکه نفس خود را بشناخت عبودیت بر وی آسان
 بوذن و گفت هرکه نیکو بوذن رعایت او دایم بوذن و ولایت او همیشه بوذن
 و گفت هرکرا معاملات بر خلاف اشارت بوذن او مدعی است و کذابست
 و گفت هرکه گویند الله بی مشاهده این کس دروغ زن است و گفت
 ۲۰ هرکه نشناخت خدایرا هرگز شاذ نبوذ و گفت هرکه خواهد که تا دین او
 سلامت باشد و تن او آسوده و دل او بعافیت گو از مردمان جدا باش
 که این زمانه وحشت است و خردمند آنست که تنهایی اختیار کند
 و گفت هرکرا علم یقین نرسیده است و یقین بخوف و خوف بعمل و عمل
 ۲۴ بورع و ورع باخلاص و اخلاص مشاهده او از هالکین است و گفت

مک گفت تمام شد و جنید را کلماتی عالی است گفت فتوت بشام است
 و فصاحت بعراق و صدق بخراسان و گنت درین راه قاطعان بسیار
 اند و انواع بر راه سه گونه دام می اندازند دام مکر و استدراج و
 دام قهر و دام لطف و این را نهایت نیست اکنون مردی باید تا فرق
 کند میان دامها و گنت نفس رحمانی از سر بدید آید نئس و سینه و دل
 بپیرد و بر هیچیز نگذرد الا که آن چیزا بسوزد و اگر همه عرش بود
 و گنت جون قدرت معاینه گردد صاحب او نفس بکراهیت تواند زد و
 جون عظمت معاینه شود از نفس زدن منع کنند و جون هیبت معاینه شود
 آنجا کسی نفس زند کافر شود و گنت نفسی که باخضرار از مرد بر آید
 ۱۰ جمله حجابها و گناهها کی میان بند و خدای است بسوزد و گنت صاحب
 تعظیم را نفس زدن تواند بود و آن نفس زدن ازو گناه بود و نتواند که
 ازو باز ایستد و صاحب هیبت صاحب حمد است و این نزدیک او
 گناه بود و نتواند کی اینجا نفس زند و گنت خنک آنکس که او را در
 همه عمر یک ساعت حضور بوده است و گنت لحظت کفران است و خطرت
 ۱۱ ایمان و اشارت غفران یعنی لحظت اختیار و گنت بندگان دو قسم اند
 بندگان حق اند و بندگان حقیقت اما بندگان حق آنجا اند که اَعُوذُ
 بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ و اما بندگان حقیقت آنجا اند کی اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ
 و الله اعلم و گنت خدای از بندگان دو علم میخواهد یکی شناخت علم
 عبودیت دوم شناخت علم ربوبیت هرج جز اینست حظ نفس است و گنت
 ۲۰ شریف ترین نشستها و بلندترین نشستی اینست کبا فکرت بود در میدان
 توحید و گنت همه راهها بر خلق بسته است مگر بر راه محمد علیه السلام
 روز کی هر که حافظ قران نباشد و حدیث بیغامبر نوشته باشد بوی اقتدا
 مکنید زیرا که علم بکتاب و سنّت باز بسته است و گنت میان بند و حق
 ۲۴ چهار دریا است که تا بنده آنرا قطع نکند بحق نرسد یکی دنیا و کشتی او

شیخ فرموده بود که جائی باید که کس نه بیند و من هر جا کی می رفتم
حق تعالی می دید جنید گفت دبذیت که فهم او چگونه است و از آن
دیگران چگونه همه استغفار کردند نقلست که او را هشت مرید بود که از
خواص او بودند کی هر اندیشه که بودی ایشانرا کفایت کردند می ایشانرا
در خاطر آمد که مارا بجهاد می باید رفتن دیگر روز جنید خادم را فرمود
که ساختگی جهاد کن بس شیخ با آن هشت مرید بجهاد رفتند چون صف
بر کشیدند مبارزی از کفار در آمد و هر هشت را شهید کرد جنید گفت
نگاه کردم در هوا نه هودج دیدم ایستاده روح هر یکی را که شهید می شد
از میدان در آن هودج می نهادند بس يك هودج تهی بماند من گفتم
۱۰ که شاید که آن از آن من باشد در صف کارزار شدم آن مبارز که
اصحاب را کشته بود در آمد و گفت ای ابو القاسم آن هودج نهم از آن
منست تو ببغداد باز رو و بیر قوم باش و ایمان بر من عرضه کن بس
مسلمان شد و بهمان تیغ که ایشانرا کشته بود هشت کافر دیگر را بکشت
بس شهادت یافت جنید گفت جان او را نیز در آن هودج نهادند و
۱۰ نابدید شدند نقلست که جنید را گفتند سی سالست تا فلان کس سر از
زانو بر نگرفته است و طعام و شراب نخورده و جهندگان در وی افتاده
و او را از آن خبر نه جگویی در جنین مرد که او در جمع جمع باشد یا
نه گفت بشود ان شاء الله تعالی نقلست که سیدی بود که او را ناصری
گفتندی قصد حج کرد چون ببغداد رسید زیارت جنید رفت و سلام
۲۰ کرد جنید برسد که سید از کجاست گفت از گیلان گفت از فرزندان
کیستی گفت از فرزندان امیر المؤمنین علی رضی الله عنه گفت بذر تو دو
شمشیری زد یکی با کافران و یکی با نفس ای سید که فرزند اوئی ازین
دو کدام کار فرمائی سید چون این بشنید بسیار بگریست و بیش جنید
می غلظید گفت ای شیخ حج من اینجا بود مرا بخدای راه نمای گفت این
۲۰ سینه تو حرم خاص خدای است تا توانی هیچ نامحرم را در حرم خاص راه

مگر بوذه است نقلست که جنید را در بصره مریدی بود در خلوت مگر روزی اندیشه گنای کرد و در آینه نگاه کرد و روی خود سیاه دید مخبر شد هر حیلست که کرد سوز نداشت از شرم روی بکس نمود تا سه روز بر آمد باره باره آن سیاهی کم می شد ناگاه یکی در بزد گفت کیست گفت نامه آورده ام از جنید نامه بر خواند نوشته بود که چرا در حضرت عزت بادب نباشی سه شبانروز است تا مرا گازی می باید کرد تا سیاهی رویست به سبیدی بدل شود نقلست که جنید را مریدی بود مگر روزی نکته بر وی گرفتند از خجالت برفت و بخانقاه نیامد تا یک روز جنید با اصحاب در بازار می گذشت نظرش بدان مرید افتاد مرید از شرم بگریخت ۱۰ جنید اصحاب را باز گردانید و گفت ما را مرغی از دام نفور شده است و بر غناب او برفت مرید باز نگریست شیخ را دید که می آمد گام گرم کرد و می رفت تا بجائی رسید که راه نبود روی بر دیوار نهاد از شرم ناگاه شیخ بدو رسید مرید گفت کجا می آئی شیخ گفت جایی که مرید را بیشانی در دیوار آید شیخ آنجا بکار آید بس او را با خانقاه برد مرید بقدمهاء ۱۵ شیخ افتاد و استغفار کرد چون خلق آن حال را بدیدند رقتی در خلق بدید آمد و بسیار کس توبه کردند نقلست که جنید با مریدی بیادیه فرو شد و گوشه جیب مرید باره بود آفتاب بر گردن او می تافت تا بسوخت و خون از وی روان شد بر زبان مرید برفت که امروز روزی گرمست شیخ بهیبت در وی نگریست و گفت برو که تو اهل صحبت نیستی ۲۰ و او را مجبور گردانید نقلست که مریدی داشت که او را از همه عزیزتری داشت دیگرانرا غیرت آمد شیخ بفرست بدانست گفت ادب و فهم او از همه زیادت است ما را نظر بر آنست امتحان کنیم تا شمارا معلوم شود فرمود تا بیست مرغ آوردند و گفت هر مریدی یکی را بر دارید و جایی که کس شمارا نه بیند بکشید و بیارید همه برفتند و بکشتند و باز آمدند الا ۲۵ آن مرید که مرغ زنده باز آورد شیخ پرسید که چرا نکشتی گفت از آنک

تنها بوذن مرا بهتر در گوشه رفت ومدتی بنشست تا جانان شد که هر شب شتری بیاوردندی و گفتمندی که ترا بهیشت می برم و او بر آن شتر نشستی و می رفتی تا جائی رسیدی خوش و خرم و قوی با صورت زیبا و طعامها باکیزه و آب روان و تا سحر آنجا بوزی آنگاه بخواب در شذی خودرا در صومعه خود یافتی تا رعونت در وی ظاهر شد و بنداری عظیم در وی سر بر زد و بدعوی بدید آمد و گنت مرا هر شبی بهیشت می برند این سخن بچنید رسید بر خاست و بصومعه او شد اورا دید با تکبری تمام حال برسید همه با شیخ بگنت شیخ گنت امشب چون ترا آنجا برند سه بار بگوی لا حول ولا قوه الا بالله العلی العظیم چون شب در آمد اورا می بردند او بدل انکار شیخ می کرد چون بدان موضع رسید تجربه را گنت لا حول ولا قوه آن قوم بجهگی بخروشیدند و برفتند و او خودرا در مزبله یافت استخوان در بیش نهاده بر خطاء خود واقف شد و توبه کرد و بصحبت شیخ بیوست و بدانست که مریدرا تنها بوذن زهر است نقلست که جنید سخن می گفت مریدی نعره بزد شیخ اورا از آن منع کرد و گنت ۱۰ اگر یکبار دیگر نعره زنی ترا مهجور گردانم بس شیخ باز سر سخن شد آن مرید خودرا نگاه می داشت تا حال بجائی رسید که طاقش نماند و هلاک شد برفتند اورا دیدند میان دلق خاکستر شده نقلست که از مریدی ترک ادبی مگر در وجود آمد سفر کرد و بمجلس شونیزیه بنشست جنیدرا روزی گذر بانجا افتاد در وی نگریست آن مرید در حال از هیبت شیخ بیفتاد و سرش بشکست و خون روان شد و از هر قطره نقش الله بدید ۲۰ می آمد جنید بگفت جلوه گری میکنی یعنی بمقام ذکر رسیدم که همه کودکان با تو در ذکر برابر اند مرد می باید که بدکور رسد این سخن بر جان او آمد در حال وفات کرد دفن کردند بعد از مدتی بخواب دیدند برسیدند که چون یافتی خودرا گنت سالها درازست تا می روم اکنون بسر کنر ۲۰ خود رسیدم و کنر خودرا می بینم و دین دور دور است این همه بنداشنها

در وی طعام جنید چون آن بدید در وی غیرت کار کرد فرمود تا آن زنبیل بر روی آن دنیا دار باز زدند گفت درویشی می بایست تا حملی کند آنگاه گفت اگر درویشان را نعمت نیست همت است و اگر دنیا نیست آخرت است نقلست که یکی از توانگران صدقه خود جز بصوفیان ندادی گفتی ایشان قوی اند که ایشانرا چون حاجتی باشد همت ایشان برانگه شود و از حق تعالی باز مانند و من يك دلرا که بحضرت خدای برم دوستر دارم از هزار دل که همت او دنیا بود این سخن با جنید گفتند گفت این سخن دوستی است از دوستان خدای بس جنان افتاد که آن مرد مفلس شد بجهت آنک هرچه درویشان خریدندی بها نگر گرفتی

۱۰ جنید مالی بدو داد و گفت چون تو مرد را تجارت زیان ندارد نقلست که جنید مریدی داشت که مالی بسیار در راه شیخ باخته بود و او را هیچ نمانده بود الا خانه گفت یا شیخ حکم گفت بفروش و زر بیار تا کارت انجام دهد برفت و بفروخت شیخ گفت آن زر در دجله انداز برفت و در دجله انداخت و بخدمت شیخ شد او را براند و خود را بیگانه ساخت

۱۰ و گفت از من باز گرد هر چند می آمد می راند یعنی تا خود بینی نکند که من چندین زر در باخته ام تا آنگاه که راهش انجام گرفت نقلست که جوانی را در مجلس جنید حالتی ظاهر شد توبه کرد و هرچه داشت بغارت داد و حق دیگران بداد و هزار دینار برداشت تا بیش جنید برد گفتند حضرت او حضرت دنیا نیست آن حضرت را آلوده نتوانی کرد بر لب

۲۰ دجله نشست و يك يك دینار در آب می انداخت تا هیچ نماند بر خاست و بخانقاه شد جنید چون او را بدید گفت قدی که بیکبار باید نهاده بهزار بار نمی برو که ما را نشائی از دلت بر نیامد که بیکبار در آب انداختی درین راه نیز اگر همچنین آنج کنی بحساب خواهی کرد هیچ جای نرسی باز گرد و ببازار شو که حساب و صرفه دیدن در بازار راست آید نقلست که مریدی را صورت بست که بدرجه کمال رسیدم و

دعوی محبت ما کرد چون شب در آمد بخت و از دوستی من برداخت
 جنید جواب نوشت که بیداری ما معامله است در راه حق و خواب ما
 فعل حق است بر ما بس آنچه بی اختیار ما بود از حق بما بهتر از آن
 بود که با اختیار ما بود از ما بحق و النوم موهبة من الله علی المؤمنین آن
 عطائی بود از حق تعالی بر دوستان و عجب از جنید آنست که او صاحب
 صحو بود و درین نامه تربیت اهل سکر می کند تواند بود که آنجا آن
 حدیث خواهد که نوم العالم عبادة یا آن میخواهد که تنام عینای ولا ینام
 قلابی نقلست که در بغداد دزدی را آویخته بودند جنید برفت و بای او
 بوسه داد ازو سوال کردند گفت هزار رحمت بر وی باز که در کار خود
 ۱۰ مرد بوده است و جنان این کار را بکمال رسانیده است که سر در سر
 آن کار کرده است نقلست که شی دزدی بخانه جنید رفت جز بیراهنی
 نیافت بر داشت و برفت روز دیگر شیخ در بازاری گذشت بیراهن خود
 دید بدست دلالی که می فروخت خریداری گفت آشنائی خواهم تا گواهی
 دهد که از آن تست تا بخرم جنید برفت و گفت من گواهی دم که از
 ۱۰ آن اوست تا بخرید نقلست که بیرزنی بیش جنید آمد و گفت بسم غایب
 است دعائی کن تا باز آید گفت صبر کن بیرزنی برفت و روزی چند
 صبر کرد و باز آمد شیخ گفت صبر کن تا چند نوبت صبر فرمود روزی
 بیرزنی بیامد و گفت هیچ صبرم نمانده است خدایرا دعا کن جنید گفت
 اگر راست می گوئی بسرت باز آمده است که حق تعالی فرموده است امن
 ۲۰ یُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاہ بس دعا کرد بیرزنی چون باز خانه شد بسر آمد
 بود نقلست که یکی بیش جنید شکایت کرد از گرسنگی و برهنگی جنید
 گفت برو این باش که او گرسنگی و برهنگی بکسی ندهد که تشبیه زند
 و جهانرا بر از شکایت کند بصدقان و دوستان خود دهد تو شکایت
 مکن نقلست که جنید با اصحاب نشسته بود دنیاداری در آمد و درویشی را
 ۲۵ بخواند و با خود ببرد بعد از ساعتی بیامد زنبیلی بر سر درویشی نهاده

ستردن گفت توأم و چشم بر آب کرد و خواجهرها رها کرد تمام ناشدند و گفت بر خیز که چون حدیث خدای آمده همه در باقی شد مرا بشناند و بوسه بر سرم داد و موم باز کرد بس کاغذی بمن داد در آنجا قراضه جند و گفت این را بجاجت خود صرف کن با خود نیت کردم که اول فتوحی که مرا باشد بجای او مروّت کنم بسی بر نیامد که از بصره صرّه زر برسید بیش او بردم گفتم چیست گفتم نیت کرده بودم کی هر فتوحی را که اول بیاید بتو دم این آمده است گفت ای مرد از خدای شرم نداری که مرا گفتمی از برای خدای موی من باز کن و بس مرا چیزی دهی کرا دیدی که از برای خدای کاری کرد و بر آن مزدی گرفت

۱۰ و گفت وقتی در شبی بنماز مشغول بودم هر چند جهد کردم نفس من در يك سجده با من موافقت نکرد و هیچ تفکر نیز نتوانستم کرد دلننگ شدم و خواستم کی از خانه بیرون آمم چون در بگشادم جوانی دیدم گلیبی بوشیده و بر در سرای سردر کشیده چون مرا دید گفت تا این ساعت در انتظار تو بودم گفتم بس تو بوژه که مرا بی قرار کردی گفتم آری

۱۰ مسئله مرا جواب ده چگونه در نفس که هرگز درد او داروی او گردد یا نه گفتم گردد چون مخالفت هوا خود کند چون این بگفتم بگریبان خود فرو نگر بست و گفت ای نفس چندین بار از من همین جواب شنیدی اکنون از جنید بشنو بر خاست و برفت و ندانستم که از کجا آمده بود و کجا شد جنید گفت بونس جندان بگریست که نایبنا شد و جندان

۲۰ در نماز باز ایستاد که بشتش دوتا شد و گفت بعزّه تو که اگر میان من و خدمت تو دریائی از آتش بود و راه بر آنجا باشد من در آمم از غایت اشتیاق که بخصره تو دارم نقلست کی علی سهل نامه نوشت بجنید که خواب غفلت است و قرار جنان باید که محبّر خواب و قرار نباشد که اگر بخسبد از مقصود باز ماند و از خود و وقت خود غافل بود جنانک

۲۰ حق تعالی بدارود بیغامبر علیه السلام وحی فرستاد که دروغ گفت آنک

است و اگر حاضر است در مشاهده حاضر نام او بردن ترك حرمت است و روزی سخن میگفت یکی بر خاست و گفت در سخن توئی رسم گفت طاعت هفتاد ساله زیر بای نه گفت نهادم و نی رسم گفت سر زیر بای آر اگر نرسی جرم از من دان و یکی در مجلس جنید را بسی مدح گفت جنید گفت این که تو می گوئی مرا هیچ نیست تو ذکر خذایرا می کنی و ثناء او را می گوئی نقلست که یکی در مجلس او بر خاست و گفت دل کدام وقت خوش بود گفت آن وقت که او دل بود و یکی بانصد دینار بیش جنید آورد جنید گفت بغیر ازین چیزی دیگر داری گفت بسیار گفت دیگر می باید گفت باید گفت بر دار تو بدین اولیتری که من هیچ ندارم و مرا نمی باید نقلست که جنید از جامع بیرون می آمد بعد از نماز خلق بسیار دید جنید روی باصحاب کرد و گفت این همه حشو بهشت اند اما هم نشینی را قوی دیگر اند نقلست کی مردی در مجلس جنید بر خاست و سؤال کرد جنید را در خاطر آمد که این مرد نن درست است کسب تواند کرد سؤال جرای کند و این مذلت بر خود جرای نهد آن شب در خواب دید که طبقی سر پوشیده بیش او نهادند و او را گفتند بخور چون سرپوش برداشت سابل را دید مرده و بر آن طبق نهادند گفت من گوشت مردم نخورم گفتند بس جرای دی می خوردی در مسجد جنید دانست که غیبت کرده است بدل و او را بخاطری بگیرند گفت از هیبت آن بیدار شدم و طهارت کردم و دو رکعت نماز کردم و بطلب آن درویش بیرون رفتم او را دیدم بر لب دجله و از آن تره ریزها کی شسته بودند از سر آب می گرفت و می خورد سر بر کرد مرا دید که پیش وی می رفتم گفت ای جنید توبه بکردی از آنچه در حق ما اندیشیدی گفتم کردم گفت برو اکنون وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ و این نوبت خاطر نگه دار نقلست کی گفت اخلاص از حجاجی آموختم وقتی بمکه بودم حجاجی موی خواجه راست می کرد گفتم از برای خدای موی من توانی

اگر کسی میخواست که تو مؤمن او کشتی این جنس برادران بسیار اند بیش
من نقلست که شبی با مریدی در راهی رفت سگی بانگ کرد جنید گفت
لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مرید گفت این چه حالت گنت قوه و دمدمه سگ از
قهر حق تعالی دیدم و آواز از قدرت حق تعالی شنیدم و سگ را در
۵ میان ندیدم لاجرم لَبَّيْكَ جواب دادم نقلست که یک روز زاری گریست
سؤال کردند که سبب گریه چیست گفت اگر بلای او اژدهائی گردد
اول کسی من باشم که خود را لقمه او سازم و با این همه عمری گذاشتم در
طلب بلا و هنوز با من میگویند که ترا چندان بندگی نیست که ببلا
ما ارزد گفتند ابو سعید خزازا بوقت نزع تواجد بسیار بود جنید
۱۰ گنت عجب نبود اگر از شوق او جان ببری گنتند این چه مقام بود
گنت غایت محبت و این مقامی عزیز است کی جمله عقول را مستغرق
گرداند و جمله نفوس را فراموش کند و این عالیترین مقامی است عالم
معرفت را درین وقت مقامی نبود که بنده بجائی برسند که داند کی خدای
اورا دوستی دارد لاجرم این بند گوید که بحق من بر تو و بجاه من
۱۵ نزد تو و نیز گوید که بدوستی تو مرا بس گنت این قوی باشند که بر
خدای ناز کنند و انس بزو گیرند و میان ایشان و خدای حشمت بر
خاسته بود و ایشان سخنهای گویند کی نزدیک عامه شیع باشد و جنید
گفت شبی بخواب دیدم کی بحضرت خداوند ایستاده بودم مرا فرمود که
این سخنان تو از کجای گوئی گفتم آنجی گویم حق می گویم فرمود که
۲۰ صدقَت راست می گوئی نقلست که این شُرَیْح بمجلس جنید بگذشت گنتند
آنج جنید می گوید بعلم باز می خواند گنت آن نبی دادم و لیکن این می
دادم که سخن اورا صولتی است که گوئی حق می راند بر زبان او چنانک
نقلست که جنید چون در توحید سخن گنتی هر بار بعبارتی دیگر آغاز
کردی که کس را فهم بدان نرسیدی روزی شبلی در مجلس جنید گنت الله
۲۵ جنید گنت اگر خدای غایب است ذکر غایب غیبت است و غیبت حرام

بیدار شد چشمش نیک شده بود آوازی شنید که جنید در رضاء ما ترك چشم کرد اگر بدان عزم دوزخیانرا از ما بخواستی اجابت یافتی چون طیب باز آمد چشم او نیک دید گفت چه کردی گفت وضو نماز طیب ترسا بود در حال ایمان آورد و گفت این علاج خالق است نه علاج مخلوق و درد چشم مرا بود نه ترا و طیب تو بودی نه من نقلست کی بزرگی بیش جنید می آمد ابلیس را دید که از بیش او می گریخت چون در بیش جنید آمد او را دید گرم شده و خشم بر روی بدید آمده و یکی را می رنجانید گفت یا شیخ من شنیده ام که ابلیس را بیشتر آن وقت دست بود بر فرزند آدم که او در خشم شوذ تو این ساعت در خشی و ابلیس را دیدم که از تو می گریخت جنید گفت نشنیده و ندانی که ما بخود در خشم نشویم بل که بحق در خشم شویم لاجرم ابلیس شیخ وقت از ما جنان نکریزد که آن وقت خشم دیگران بجز نفس خود بود و اگر نه آن بودی که حق تعالی فرموده است که اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ گویند من هرگز استعاضت بخواستی نقلست که گفت خواستم تا ابلیس را به بینم بر در مسجد استاذه بودم ببری دیدم که از دور می آمد چون او را دیدم وحشتی در من بدید آمد گفتم تو کیستی گفت آرزوی تو گفتم یا ملعون چه چیز ترا از سجده آدم باز داشت گفت یا جنید ترا چه صورت می بندد که من غیر او را سجده کنم جنید گفت من متخیر شدم در سخن او بستم ندا آمد که بگوی که دروغ می گوئی که اگر تو بیده بودی امر او را منقاد بودی و از امر او بیرون نیامدنی و بنهی تقرب نکردی ابلیس چون این بشنید بانگی کرد و گفت ای جنید بالله کی مرا سوختی و نابدید شد نقلست که شبلی روزی گفت لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ جنید گفت این گفتار تنگ دلان است و تنگ دلی از دست داشتن رضا بود بقضا یکی بیش جنید گفت که برادران دین درین روزگار عزیز شده اند و نایافت جنید گفت اگر کسی می طلبد کی مؤنت تو کشد عزیز است و

عجوزه را دندم عصا در دست و میان بسته گفت چون بغدادی رسی جنید را بگوی که شرم نداری که حدیث او کنی در بیش عوام چون رسالت گزاردم جنید گفت که معاذ الله کی ما حدیث او می گوئیم در بیش خلق اما حدیث خلق او میگوئیم در بیش او که از حدیث نتوان کرد نقلست که یکی از بزرگان رسول را صلی الله علیه و علی آله و سلم بخواب دید نشست و جنید حاضر یکی فتوی در آورد بیغامبر صلی الله علیه و علی آله و سلم فرمود که بچنید ده تا جواب گوید گفت یا رسول الله در حضور تو چون بدیگری دهند گفت جدانک انبیارا همه امت خود مباحات بود مرا بچنید مباحات است جعفر بن نصیر گوید که جنید در ۱۰ بن داد کی انجیر وزیری بستان خریدم نماز شام چون روزه گشاذ یک انجیر در دهن نهاد و بگریست و مرا گفت بر دار گفتم چه بود گفت که هاتنی آواز داد که شرم نداری که چیزی را که برای ما بر خود حرام کرده باز گرد آن می گردی و این بیت بگفت، شعر

نُونُ الْهَوَانِ مِنَ الْهَوَى مَسْرُوقَةٌ * وَصَرِيحُ كَلِّ هَوَى صَرِيحُ هَوَانٍ

۱۰ نقلست کی یکبار رنجور شد گفت اللهم اشفنی هاتنی آواز داد که ای جنید میان بند و خدای چه کار داری تو در میان میای و بذآنچه فرموده اند مشغول باش و برآنچه مبتلا کرده اند صبر کن ترا با اختیار چه کار نقلست که یکبار بعبادت درویشی رفت و درویشی نالید گفت از که می نالی درویش دم در کشید گفت این صبر با کی می کنی درویش فریاد بر آورد و گفت نه سامان نالیدن است و نه قوت صبر کردن نقلست که یکبار جنید را بای درد کرد فاتحه خواند و بر بای دمید هاتنی آواز داد که شرم نداری که کلام ما در حق نفس خود صرف کنی نقلست که یکبار چشمش درد کرد طیب گفت اگر چشمت بکار است آب مرساں ۲۴ چون طیب بر رفت وضو ساخت و نماز کرد و بخواب فرو شد چون

سری سقطی نقلست که گفت يك روز دلم گم شده بود گفتم آلهی دل من باز ده ندائی شنیدم که یا جنید ما دل بدان ربوذه ایم تا با ما بمائی تو باز ی خواهی که با غیر ما بمائی نقلست که چون حسین منصور حلاج در غلبه حالت از عمرو بن عثمان مکی تبرا کرد بیش جنید آمد جنید گفت بچه آمدن جنان نباید کبا سهل تستری و عمرو بن عثمان مکی کردی حسین گفت صحو و سکر دو صفت اند بنده را و بیوسته بنده از خذاوند خود باوصاف وی فانی نشود جنید گفت ای ابن منصور خطا کردی در صحو و سکر از آن خلاف نیست که صحو عبارت است از صحت حال با حق و این در تحت صفت و اکتساب خلق نیاید و من ای بسر منصور در کلام تو فضولی بسیار ی بینم و عبارات بی معنی نقلست که جنید گفت جوانی را دیدم در بادیه زیر درخت مغیلان گفتم چه نشانده است ترا گفت حالی داشتم اینجا گم شد ملازمت کرده ام تا باز یام گفت بجز رفتن چون باز گشتم همچنان نشسته بود گفتم سبب ملازمت چیست گفت انج ی جستم اینجا باز یافتم لاجرم اینجا ملازمت کردم جنید گفت ندانم که کدام حال شریفتر از آن دو حال ملازمت کردن در طلب حال یا ملازمت در یافت حال نقلست که شبلی گفت اگر حق تعالی مرا بقیامت مخیر کند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنم از آنک بهشت مراد منست و دوزخ مراد دوست هرک اختیار خود بر اختیار دوست بگیرند نشان محبت نباشد جنید را ازین سخن خبر دادند گفت شبلی کوزکی ی کند که ۲۰ اگر مرا مخیر کنند من اختیار نکم گویم بنده را با اختیار چه کار هر جا کی فرستی بروم و هر جا کی بداری بیاشم مرا اختیار آن باشد که تو خواهی نقلست که يك روز کسی بیش جنید آمد و گفت ساعتی حاضر باش تا سخنی گویم جنید گفت ای عزیز تو از من چیزی ی طلبی که مدتی است تا من ی طلبم و میخواهم کبا حق تعالی يك نفس حاضر شوم نیافتم این ساعت بتو حاضر چون توانم شد نقلست که رُویم گفت در بادیه ی رفتم

گفت با وجود شیخ ادب نباشد سخن گفتن تا شی مصطفی را صلی الله علیه
 وعلی آله و سلم بخواب دید که گفت سخن گوی بامداد بر خاست تا با
 سری گوید سری را دید بر در ایستاده گفت در بند آن بودی که دیگران
 بگویند کی سخن گوی اکنون باید گفت که سخن ترا سبب نجات عالی
 گردانیده اند چون بگفتار مردان نگفتی و بشفاعت مشایخ بغداد نگفتی
 و من بگفتم و نگفتی اکنون چون بیغمبر علیه السلام فرمود ببايد گفت
 جنید اجابت کرد و استغفار کرد سری را گفت تو چه دانستی که من
 بیغامبر را بخواب دیدم سری گفت من خدایرا بخواب دیدم فرمود کی
 رسول را فرستادم تا جنید را بگویند تا بر منبر سخن گویند جنید گفت بگویم
 بشرط آنک از جهل تن زیادت نبوذ روزی مجلس گفت جهل تن حاضر
 ۱۰ بوذند هزده تن جان بدادند و بیست و دو بیهوش شدند و ایشانرا بر
 گردن نهادند و بخانهها بردند و روزی در جامع مجلس می گفت و غلامی
 ترسا در آمد جنانک کس ندانست که او ترسا است و گفت ایها الشیخ
 قول بیغامبر است *لَتَقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ* بپرهیزد از
 ۱۰ فراست مؤمن که او بنور خدای می نگرد جنید گفت قول آنست که
 مسلمان شوی و زنار ببری که وقت مسلمانی است و در حال مسلمان شد
 خلق غلو کردند چون مجلسی چند بگفت ترک کرد و در خانه متواری شد
 هر چند درخواست کردند اجابت نکرد گفت مرا خوش می آید خودرا
 هلاک نتوانم کرد بعد از آن بدتی بر منبر شد و سخن آغاز کرد بی آنک
 ۲۰ گفتند بس سؤال کردند که درین چه حکمت بود گفت در حدیث یافتم
 کی رسول علیه السلام فرموده است که در آخر الزمان زعیم قوم آنکس
 بوذ که بترین ایشان بوذ و ایشانرا وعظ گویند و من خودرا بدترین خلق
 می دانم برای سخن بیغامبر علیه السلام می گویم تا سخن او را خلاف نکرده
 باشم و یکی ازو برسید که بدین درجه بجه رسیدی گفت بد آنک جهل
 ۲۰ سال در آن درجه بشب بر يك قدم مجاهد ایستاده بودم یعنی بر آستانه

نه از من دل خبر دارد و گنمت خدای تعالی سی سال بزبان جنید با جنید سخن گفت و جنید در میان نه و خلق را خبر نه و گفت بیست سال بر حواشی آن علم سخن گنتم اما آنج غوامض آن بود نگنتم کی زبانها را از گفتن منع کرده اند و دل را از ادراک محروم گردانیده و گفت خوف مرا منقبض می گرداند و رجا مرا منبسط می کند بس هرگاه کی منقبض شوم بخوف آنجا فناء من بود و هرگاه کی منبسط شوم برجا مرا بمن باز دهند و گنمت اگر فردا مرا خدای گوید که مرا ببین نه بینم گویم چشم در دوستی غیر بود و بیگانه و غیرت غیرت مرا از دیدار بازی دارد کی در دنیا بی واسطه چشم می دیدم و گنمت تا بدانستم که إِنَّ الْكَلَامَ لَفِي ^{۱۰} الْأَوَادِ سی ساله نماز قضا کردم و گنمت بیست سال تکبیر اول از من فوت نشد چنانکه اگر در نمازی مرا اندیشه دنیاوی در آمدی آن نماز را قضا کردی و اگر بهشت و آخرت در آمدی سجده سهو کردی یک روز اصحاب را گفت اگر دانی که نمازی بیرون فریضه دو رکعت فاضلتر از نشستن با شما بودی هرگز با شما نشستمی نقلست کی جنید بیوسته روزه داشتی چون یاران در آمدندی با ایشان روزه گشادی و گفندی فضل مساعت با برادران کم از فضل روزه نبود نقلست کی میان جنید و ابو بکر کسائی هزار مسئله مرسلت بود چون کسائی وفات کرد فرمود که این مسایل بدست کس مدهید و با من در خاک نهید جنید گنمت من چنان دوست می دارم که آن مسایل بدست خلق نینتند نقلست کی جنید جامه برسم علما ^{۲۰} پوشیدی اصحاب گنتمند ای پیر طریقت چه باشد اگر برای خاطر اصحاب مرقع در بوشی گنمت اگر بدانی که بمرقع کاری بر آمدی از آهن و آتش لباسی سازی و در بوشی و لکن بهر ساعت در باطن ما ندا می کند که لیس الاعتبار بالخرقة آنها الاعتبار بالخرقة چون سخن جنید عظیم شد سری ^{۲۴} سفلی گنمت ترا وعظ باید گنمت جنید متردد شد و رغبت می کرد و می

مغاک شبهت افتد و نه در ظلمت بدعت و گفت شیخ ما در اصول و فروع و بلا کشیدن علی مرتضی است رضی الله عنه کی مرتضی بپرداختن حریمها ازو چیزها حکایت کردندی که هیچ کس طاقت شنیدن آن ندارد که خداوند تعالی اورا جندان علم و حکمت کرامت کرده بود و گفت اگر مرتضی این يك سخن بکرامت نگفتی اصحاب طریقت چه کردندی و آن سخن آنست که از مرتضی سؤال کردند کی خدا برا بجه شناختی گنت بذاتک شناسا گردانید مرا بخود که او خداوندی است که شبه او نتواند بود هیچ صورتی و اورا در نتوان یافت بهیچ وجهی و اورا فیاس نتوان کرد بهیچ خلقی که او نزدیکی است در دوری خویش و دوری است در نزدیکی خویش بالای همه چیزهاست و نتوان گنت که تحت او چیزیست و او نیست چون چیزی و نیست از چیزی و نیست در چیزی و نیست بچیزی سبحان آن خدائی کی او جنین است و جنین نیست هیچیز غیر او و اگر کسی شرح این سخن دهد مجلدی بر آید فهم من فهم و گنت ده هزار مرید صادق را با جنید در نهج صدق کشیدند و بر معرفت همرا بدریای ۱۰ قهر فرو بردند تا ابو القاسم جنید را بر سر آوردند و از ما خورشید فلک ارادت ساختند و گنت اگر من هزار سال بزم از اعمال يك ذره کم نکم مگر کی مرا از آن باز دارند و گنت بگناه اولین و آخرین من ماخوژم کی ابو القاسم را از عهده نفیر و قهیر همه بیرون می باید آمد و این نشان کلیت بود چون کسی خود را کل ببندد و خلایق بمثابت اعضاء خود ۲۰ ببندد و بمقام المؤمنون کفَس واحد برسد سخنش این بود کی ما اودی نبی مثل ما اودیست و گنت روزگار جنان گذاشتم کی اهل آسمان و زمین بر من گریستند باز جنان شدم کی من بر غیبت ایشان می گریستم اکنون جنان شدم کی من نه از ایشان خبر دارم و نه از خود و گنت سی سال بر در دل نشستم به سبانی و دل را نگاه داشتم تا ده سال دل ۳۰ من مرا نگاه داشت اکنون بیست سالست که من نه از دل خبر دارم و

جنید رو و روی بگشای و خودرا و جواهر و جامه بر وی عرضه کن و بگوی که من مال بسیار دارم و دلم از کار جهان گرفته است آمده ام تا مرا بخوای تا در صحبت تو روی در طاعت آم کی دلم بر هیچ کس قرار نمی گیرد الا بتو و خودرا بر وی عرضه کن و حجاب بر دار و درین باب جدی بلیغ نمای بس خادم با وی روان کردند کبیرک با خادم بیش شیخ آمد و آنج تقریر کرده بودند باضعاف آن بجای آورد جنید را بی اختیار چشم بر وی افتاد خاموش شد و هیچ جواب نداد و کبیرک آن حکایت مکرری کرد جنید سر در پیش افکند بس سر بر آورد و گفت آه و در کبیرک دمید در حال بیفتاد و بمرد خادم برفت و با خلیفه بگفت کی حال جنین بود خلیفه را آتش در جان افتاد و بشیمان شد و گفت هرک با مردان آن کند که نباید کرد آن بیند که نباید دید بر خاست و بیش جنید رفت و گفت جنین کس را بیش خود نتوان خواند بس جنید را گفت ای شیخ آخر دلت بار داد کی جنان صورتی را بسوختی جنید گفت ای امیر المؤمنین ترا شفقت بر مؤمنان جنین است که خواستی تا ریاضت^{۱۰} و بی خوابی و جان کندن جهل ساله مرا بیاد بر دهی من خود در میانه کیم مکن تا نکنند بعد از آن کار جنید بالا گرفت و آواز او همه عالم رسید و در هرجه او را امتحان کردند هزار جندان بود و در سخن آمد وقتی با مردمان گفت که با مردمان سخن نگفتم تا سی کس از ابدال اشارت نکردند که بشاید که تو خلق را بخدای خوانی و گفت دویست بیرا خدمت کردم که بیش از هفت از ایشان اقتدارا نشایست و گفت ما این تصوف بقیل و قال نگرقتیم و بچنگ و کارزار بدست نیاورده ایم اما از سر گرسنگی و بی خوابی یافته ایم و دست داشتن از دنیا و بریدن از آنج دوست داشته ایم و در چشم ما آراسته بود و گفت این راه را کسی باید که کتاب خدای بر دست راست گرفته باشد و سنت مصطفی صلی^{۲۰} الله علیه وسلم بر دست چپ و در روشنائی این دو شعاعی روز تا نه در

زکوة قبول کنم ترا قبول کردم در بگشاذ و آن زکوة بستند و او را در دل خود جای داد و جنید هفت ساله بود که سری او را بچ برد در مسجد حرام مسئله شکرى رفت در میان چهار صد بزرگوار صد قول بگفتند در شرح بیان شکر هرکسى قولى سری با جنید گفت تو نیز چیزی گوی گفت شکر آنست که نعمتی که خدای ترا داده باشد بدان نعمت در وی عاصی نشوی و نعمت او را سرمایه معصیت نسازی چون جنید این بگفت هر چهار صد بزرگوار گفتند احسنت یا قرّة عین الصدّیقین و همه اتفاق کردند که بهتر ازین نتوان گفت تا سری گفت یا غلام زود باشد که حظّ تو از خدای زبان تو بود جنید گفت من بدین ی گریستم که سری گفت بس سری گفت این از کجا آوردی گفتم از مجالست تو بس ببغداد آمد و آبگینه فروشی کردی هر روز بدکان شدی و برده فرو گذاشتی و چهار صد رکعت نماز کردی مدتی بر آمد دکان رها کرد و خانه بود در دهلیز خانه سری در آنجا نشست و بیاسبانی دل مشغول شد و سجاده در عین مراقبت باز کشید تا هیچ چیز دون حق بر خاطر او گذر نکرد و جهل سال هجین بنشست

۱۵ جنانک سی سال نماز ختم بگراردی و بر بای بایستادی و تا صبح الله ی گفتمی و هم بدان وضو نماز صبح بگراردی گفت چون جهل سال بر آمد مرا گمان افتاد کی بمقصود رسیدم در ساعت هفتی آواز داد که یا جنید گاه آن آمد که زنا گوشه تو بتو نامم چون این بشنیدم گفتم خداوند جنید را چه گاه ندا آمد که گاهی بیش ازین میخواهی که تو هستی جنید آه کرد و

۲۰ سر در کشید و گفت من لم یکن الموصال أهلاً فکل إحسانه ذنوب بس جنید در آن خانه بنشست و همه شب الله الله ی گفت زبان در کار او دراز کردند و حکایت او با خلیفه گفتند خلیفه گفت او را بی حجتی منع نتوان کرد گفتند خلق بسخن او در فتنه ی افتند خلیفه کنیزکی داشت سه هزار دینار خریده و بچال او کس نمود و خلیفه عاشق او بود بفرمود تا او را

۲۵ بلباس فاخر و جواهر نفیس بیاراستند و او را گفتند بفلان جای بیش

و اول کسی که علم اشارت منتشر کرد او بود و با جنین روزگار بارها
 دشمنان و حاسدان بکفر و زندقہ او گواهی دادند و صحبت محاسبی یافته
 بود و خواهرزادہ سری بود و مرید او روزی از سری برسیدند کہ هیچ
 مرید را درجه از درجہٴ بزرگتر باشد گفت باشد و برهان آن ظاهر
 است جنید را درجه بالای درجہٴ من است و جنید ہمہ درد و شوق بود
 و در شیوہٴ معرفت و کشف توحید شانی رفیع داشته است و در مجاہد
 و مشاہد و فقر آیتی بود تا از وی آرند کیا آن عظمت کہ سهل تستری
 داشت جنید گفت کہ سهل صاحب آیات و سباق غایات بود و لکن دل
 نداشته است یعنی ملک صفت بوده است ملک صفت نبوده است جنانک
 آدم علیہ السلام ہمہ درد و عبادت بود یعنی دردگینی کاری دیگرست و
 ایشان دانند کی چه می گویند مارا بنقل کارست و مارا نرسند کسی را بر
 کسی از ایشان فضل نہادن و ابتداء حال او آن بود کہ از کودکی باز
 دردزده بود و طالب گار و با ادب و فراست و فکرت بود و تیزفہمی
 عجب بود یک روز از دبیرستان بخانه آمد بذررا دید گریان گفت چه
 ۱۰ بوده است گفت امروز چیزی از زکوٰۃ بیش خال تو برده ام سری قبول
 نکردی گرم کی عمر خود درین بخی درم بسر برده ام و این خود هیچ
 دوستی را از دوستان خدای نمی شایند جنید گفت ہن دہ تا بذو دہم و
 بستانند باو داد جنید روان شد و در خانہٴ خال بز و در بکوفت گفتند
 کیست گفت جنید در بگشائید و این فریضہٴ زکوٰۃ بستان سری گفت
 ۲۰ نمی ستانم گفت بدان خدای کیا تو این فضل و با بذرم آن عدل کرد
 کی بستانی سری گفت ای جنید با من چه فضل کرد و با او چه عدل
 جنید گفت با تو آن فضل کرده است کہ ترا درویشی داد و با بذرم
 آن عدل کرده است کہ او را بدنیا مشغول گردانید تو اگر خواهی قبول
 کنی و اگر خواهی رد کنی او اگر خواهد و اگر نخواهد زکوٰۃ مال مستحق
 ۲۵ باید رسانید سری را این سخن خوش آمد گفت ای بسر بیش از آنک این

که بر رجا غالب بود و گفت اخلاص در عمل سختتر از عمل و عمل خود
 جنانست که عاجزی آیند از گزاردن آن تا باخلاص چه رسد و گنفت مستغنی
 نتواند بود هیچ حال از جمله احوال از صدق و صدق مستغنی است از
 جمله احوال و هرکه بصدق بود در آنج میان او و میان خدای بختیست هست
 ۵ مطلع گردد بر خزاین غیب و امین گردد در آسمانها و زمینها و اگر توانی
 که هیچ کس بر تو سنت نگردد در کار خداوند خویش جنان کن و تا
 توانی بر خداوند خویش هیچ مگرین که او ترا از همه چیزها به والسلام

ذکر جنید بغدادی قدس الله روحه العزیز،

آن شیخ علی الاطلاق آن قطب باستحقاق آن منبع اسرار آن مرئع انوار آن
 ۱۰ سبق برده باستانی سلطان طریقت جنید بغدادی رحمة الله علیه شیخ
 المشایخ عالم بود و امام الایمه جهان و در فنون عالم کامل و در اصول
 و فروع متقی و در معاملات و ریاضات و کرامات و کلمات لطیف
 و اشارات عالی بر جمله سبقت داشت و از اول حال تا آخر روزگار
 بسندیده بود و مقبول و محمود همه فرقت بود و جمله بر امامت او متفق
 ۱۵ بودند و سخن او در طریقت حجت است و بهمه زبانها ستوده و هیچکس
 بر ظاهر و باطن او انگشت نتوانست نهادن بخلاف سنت و اعتراض
 نتوانست کرد مگر کسی کور بود و مقتدای اهل تصوف بود و او را سید
 الطایفه گفته اند و لسان القوم خوانند اند و اعبد المشایخ نوشته اند و
 طاؤس العلماء و سلطان المحققین در شریعت و حقیقت باقصی الغایه بود
 ۲۰ و در زهد و عشق بی نظیر و در طریقت مجتهد و بیشتر از مشایخ بغداد
 در عصر او و بعد از وی مذهب او داشته اند و طریق او طریق صحو
 است بخلاف طیفوریان که اصحاب بایزید اند و معروف ترین طریقی در
 طریقت و مشهورترین مذهبی مذهب جنید است و در وقت او مرجع
 ۲۴ مشایخ او بود و او را نصانیف عالی است در اشارات و حقایق و معانی

مبالغتی تمام داشت و با یوسف اسباط صحبت داشته بود در اصل کوفی بود و بانطایکه نشستی و مذهب سفیان بن سعید الثوری داشت در فقه و معاملت و حقیقت و اصحاب او را دیده بود و کلمات رفیع دارد فتح موصلی گویند که اوّل او را دیدم مرا گفت یا خراسانی چهار بیش نیست^۵ چشم و زبان و دل و هوا بچشم جائی منگر که نشاید و بزبان چیزی مگوی که خدای در دل تو بخلاف آن داند و دل نگاه دار از خیانت و کین بر مسلمانان و هوا نگاه دار از شرّ و شیخ مجوی بیهوا اگر این هر چهار بدین صفت نباشد خاکستر بر سر باید کرد که در آن شقاوت تو بود و گفت خداوند تعالی دلمارا موضع ذکر آفرید چون با نفس صحبت داشتند موضع شهوت شدند و باک ندارند و شهوت از دل بیرون نرود مگر از خوبی بی قرار کنند یا شوقی بی آرام کنند و گفت هر که خواهد که در زندگانی خویش زنده دل باشد گو دل را بستۀ طمع مدار تا از کلّ آزاد شوی و گفت اندوه مدار مگر از برای چیزی که فردا ترا از آن مضرت بود و شاذ میباش الاّ بچیزی که فردا ترا شاذ کند و گفت رمبزه ترین بندگان^{۱۰} از بندگان خدای آن بود که بدل و وحشی تر بود و اگر ایشانرا انسی بودی با خدای همه چیز را با ایشان انس بودی و گفت نافع ترین خوفها آن بود که ترا از معصیت باز دارد و گفت نافع ترین امیدها آن بود که کار بر تو آسان گرداند و گفت هر که باطل بسیار شنود حلاوت طاعت از دل او برود و گفت نافع ترین خوف آن بود که اندوه ترا دایم کند بر آنچه فوت شده است ترا از عمر در غنلت و فکرت را لازم تو گرداند در بقیت عمر تو و گفت رجا سه گونه است مردی بود که نیکی کند و امید دارد که قبول کنند و یکی بود زشتی کند و توبه کند و امید دارد که بیامرزد و یکی رجا، کاذب بود که بیوسته گناه می کند و امید^{۲۴} می دارد که خدای او را بیامرزد و گفت هر کی بذکر دار بود خوف او باید

در دل بندک بدید آرذ تا بدان جمله امور آخرت مشاهده کند و بتوت آن نور جمله حجابها که میان او و میان آخرت است بسوزد تا بدان نور مطالعه جمله کارهای آخرت میکند چنانکه گوئی اورا مشاهده است و گفت اخلاص آنست که جون عمل کنی دوست نداری که ترا بدان یاد کنند و ترا بزرگ دارند بسبب عمل تو و طلب نکمی ثواب عمل خویش از هیچکس مگر از خدای تعالی این اخلاص عمل بود و گفت عمل کن و چنان عمل کن که هیچکس نیست در زمین بجز تو و هیچکس نیست در آسمان بجز او و گنت این روزی چند که مانده است این را غنیمی بزرگ شمر و این قدر عمر که در بیش داری در صلاح گذار تا ۱۰ بیمارزند آنج از تو بگذشته است و گنت دواء دل بیخ چیز است هم نشینی اهل صلاح و خواندن قران و تهی داشتن شکم و نماز شب و زاری کردن در وقت سحر و گنت عدل دو قسم است عدلیست ظاهر میان تو و میان خلق و عدلی باطن میان تو و میان حق و طریق عدل طریق استقامت است و طریق فضل طریق فضیلت است و گنت موافق اهل ۱۰ صلاحیم در اعمال جوارح و مخالف ایشانیم بهمتها و گنت خداوند می فرماید إِنَّهَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ و ما فتنه زیادت می کنیم نفیست که شبی سی و اندکس از اصحاب او جمع شدند و سفره بنهادند نان اندک بود شیخ باره باره کرد و چراغ بر گرفت چون چراغ باز آوردند همه نان بارها بر جای خود بود که هیچ کس بقصد ایثار نخورده بود مریدانرا ۲۰ چنین تربیت کرده بود رحمة الله علیه

ذکر عبد الله خَبِیقِ قَدَسَ اللهُ رُوحَهُ الْعَزِيزِ

آن غَوَاصِ دریا دین و آن دریا در یقین آن قطب مکت و آن رکن سنت آن امام اهل جذب و سَبِیقِ عبد الله خَبِیقِ رحمة الله علیه از زهدا و عباد منصوفه بود و از متورعان و متوکلان بود و در حلال خوردن ۲۴

یافتیم کی این تر بود بر نفس خود آن ندیدی که بونس علیه السلام چون جان گمان برد که حق تعالی عتاب نکند چگونه عقوبت روی بوی نهاد و گفت کترین یقین آنست کی چون بدل رسد دل را بر نور کند و باک کند از وی هر جا که شکی است تا از دل شکر و خوف خدای تعالی بدید ۱۰
 آید و یقین معرفت عظمت خدای بود و بر قدر و عظمت خدای تواند بود و عظمت معرفت عظمت خدای بود و گفت چون با اهل صدق بنشیند بصدق نشیند که ایشان جاسوسان دها اند در دهاء شما روند و بیرون آید و گفت نشان رجا آنست که چون نیکوئی بدو رسد اورا الهام شکر دهند با امید تمامی نعمت از خدای تعالی بر وی اندر دنیا و تمامی عنو در ۱۰
 آخرت و گفت نشان زهد چهار است اعتماد بر حق و بیزاری از خلق و اخلاص برای خدای و احتمال ظلم از جهت کرامت دین و گفت نشان اندکی معرفت بند بنفس خویش از اندکی حیا بود و اندکی خوف و گفت هر که بخدای عارف تر از خدای ترسان تر و گفت چون صلاح دل جوئی یاری خواه بر وی به نگاه داشت زبان و گفت نافع ترین فقی آن بود که تو بدان متمم باشی و بدان راضی و گفت نافع ترین عقلی آن بود که ترا شناسا گرداند تا نعمت خدای بر خود بینی و یاری دهد ترا بر شکر آن و بر خیزد بخلاف هوا و گفت نافع ترین اخلاص آن بود که دور کند از تو ریا و تصنع و تزین و گفت بزرگترین نواضع آن بود که دور کند از تو کبر و خشم را در تو بپرانند و گفت زبان نگر ترین معاصی آن بود که طاعت کنی بر جهل که ضرر آن بر تو بیش از آن بود که معصیتی کنی بر جهل و گفت هر که اندکی را آسان شمارد و خرد گیرد زود بود که در بسیار افتد و گفت خواص غواصی می کنند در دریای فکر و عوام سرگشته و گمراه می گردند در بیابان غفلت و گفت امام جمله عملها ۲۴
 علم است و امام جمله عملها عنایت و گفت یقین بوریست که حق تعالی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ذکر احمد بن عاصم الانطاکی قدس الله روحه العزیز

آن امام صاحب صدر آن همام صاحب قدر آن مبارز جدّ و جهد آن مجاهد اهل عهد آن مقدّس عالم باکی احمد بن عاصم الانطاکی رحمة الله عليه از قدماء مشایخ بود و از کبار اولیا و عالم بود بانواع علوم ظاهر و باطن و مجاهد تمام داشت و عمری دراز یافت و اتباع تابعین را یافته بود مرید محاسبی بود و بشر و سری را دینک بود و فضیل را یافته و بوسلیمان دارائی اورا جاسوس القلوب خواندی از تیزی فراست او و اورا کلماتی عالی است و اشارتی لطیف بدیع داشت جنانک یکی ازو برسید که تو مشتاق خدائی گفیت نه گفت چرا گفت بجهت آنک شوق به غایب بود اما چون غایب حاضر بود کجا شوق بود گفتند معرفت چیست گفت مدارج آن سه است مدرجه اول اثبات وحدانیت واحد قهار مدرخه دوم برینک کردن دل از ما سوی الله و مدرجه سوم آنک هیچ کس را بعبارت کردن آن ره نیست وَمَنْ أَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُّورٍ گفتند علامت محبت چیست گفت آنک عبادت او اندک بود و تفکر او دایم بود و خلوت او بسیار و خاموشی او بیوسته چون بدو در نگرند او نه بیند و چون بخوانند نشنود چون مصیبتی رسد اندوهگن نشود و چون صوابی روی بدو نهد شاذ نگردد و از هیچکس نترسد و بهیچ کس امید ندارد گفتند خوف و رجا چیست و علامت هر دو کدامست گفت علامت خوف گریز است و علامت رجا طلب است هرک صاحب رجاست و طلب ندارد او دروغ زن است و هرکه صاحب خوفست و گریز ندارد کذابست و گفت راجح ترین مردمان بجات کسی را دیدم که ترسناک تر ۲۱ بود بر نفس خویش که نباید کی نجاۀ نیابد و ترسناک تر خلقی بهلاک کسی را

النصف الثاني

من

كتاب

تذكرة الأولياء

من تصنيف

الشيخ أبو حامد محمد بن أبي بكر أهداه الشهير بفريد الدين

عطار النيسابوري

كامل قرن سابع هجري نوبته سنة

وحوالا بتاريخ ١٢٢٥ هجري مطابق ١٩٠٧ ميلادي

بسعي واهتمام و تصحيح

أقل عباد

ونولد الننيكسورت

مدرس زبان فارسي در دارالفنون كمبريج

بزبور طبع امر استهكرديد

وقد

سبقه النصف الاول

طبع في مطبعة برييل في مدينه ليدين

وهي من مدينتي مالمالك الفامنك المحروست

۱۰

BP
189
.4
F4
1905
v.2

Farīd al-Dīn 'Attār
Tadhkiratu 'l-Awliyá
("Memoirs of the Saints")

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

النصف الثاني

من

كتاب

تذكرة الأئمة

من تصنيف

الشيخ أبو حامد محمد بن أبي بكر أحمد الشافعي بقويد الدين

عطار النيسابوري

كلمة قرن سابع هجري فوشسته

وخاله بتاريخ ١٢٢٥ هجري مطابق ١٩٠٧ ميلادي

بمكتبة راجي

أقل عباد

ونولد الزينيكسونت

مدرسة زبان فارسي في دار الفنون كهنديج

بمعرض طبع الراسته كريد

وقد

سبقه النصف الأول

طبع في مطبعة ميرزا قليچ بيگ في طهران

والذي من ملأ من مال الدنيا فاعلمنا الجردية